

นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง

รวบรวมจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา

ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา

เรียบเรียงโดย อาจารย์ปัญญา ใช้บางยาง และคณะ : อาจารย์กฤษณะ สุริยกานต์ : ภาพ

นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง

รวบรวมจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา

สถาบันบันลือธรรม

จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อส่งเสริมการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา

นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง

รวบรวมข้อมูลจาก : พระไตรปิฎกและอรรถกถาของพระพุทธศาสนา[illegible]ยเถรวาท
ภาพประกอบต้นฉบับ : ท่านอาจารย์กฤษณะ สุริยกานต์
ผู้เรียบเรียง : ท่านอาจารย์ปัญญา ใช้บางยาง และคณะ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๘
จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม
ดำเนินการจัดพิมพ์ : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม

ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘
ปกแข็งจำนวน : ๑,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์รำลึก ๔๘ ปี วิถีพรต สมเด็จพระธีรญาณมุนี (วรชาโย)
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส
ธรรมสภาจัดพิมพ์เผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา
เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร.๐๒-๘๘๘๗๙๔๐, ๐๘๙-๒๑๐๕๑๓๓ โทรสาร.๐๒-๔๔๑๑๔๖๔ www.thammasapa.com

คำนำ

หนังสือเรื่อง **"นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง"** บังเกิดขึ้นจากธรรมปรารภของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาสประสงค์จะเผยแผ่บุญกิริยา เรื่องทาน ศีล ภาวนา และผลของบุญกิริยาต่าง ๆ ในรูปแบบบุคคลาธิษฐาน เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนมีศีล มีกัลยาณธรรม รู้จักบาปบุญคุณโทษ และฝักใฝ่อยู่ในทางของกุศลกรรม

สืบเนื่องจากธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม ได้จัดพิมพ์หนังสือ **"นิทานกตัญญู ๑๐๐ เรื่อง"** เผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ในเรื่องการส่งเสริมให้บุคคลประพฤติตนเป็นคนดี มีศีลธรรม รู้จักกตัญญูรู้คุณ และกตเวทีตอบแทนคุณนั้น

หนังสือ **"นิทานกตัญญู ๑๐๐ เรื่อง"** ได้รับการกล่าวขานชื่นชมเป็นอย่างมาก เมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส ได้เมตตามีบัญชารับเป็นเจ้าภาพให้จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการเนื่องในวาระ ๔๗ ปี วิถีพรต ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีผู้เคารพและศรัทธาท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี ติดต่อสอบถามมามากราย เพื่อขออุดหนุนนำไปแจกแก่ญาติมิตร และพร้อมกันนั้นได้สอบถามว่า ในวาระ ๔๘ ปี วิถีพรต พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ จัดพิมพ์หนังสือเรื่องใดเป็นธรรมบรรณาการในวาระ ๔๘ ปี วิถีพรต

ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม จึงตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อปรึกษาและร่วมกันพิจารณาอย่างถ้วนถี่ มีมติคัดเลือกเรื่องราวในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาเกี่ยวกับการบำเพ็ญบุญ โดยมอบหมายให้ ท่านอาจารย์ปัญญา ใช้บางยาง รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญบุญทั้งหมด ๑๐๐ เรื่อง และได้รับความเมตตาจากท่านอาจารย์กฤษณะ สุริยกานต์ วาดภาพประกอบนิทาน เพื่อนำขึ้นถวายแด่ท่าน

เจ้าประคุณสมเด็จ ฯ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ และให้มีบัญชาตามที่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ เห็นสมควร หนังสือนิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง ฉบับนี้ จึงได้ปรากฏบนบรรณพิภพด้วยเหตุอันเป็นมงคลยิ่งในวาระนี้

ในระหว่างดำเนินการอยู่นั้น ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ ก็ได้ปรารภถึงภาษิตที่ว่า **"สาธุ โข ปพฺพชฺชา"** (การบวชดีนักแล) หมายถึงการบวชก็เป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง เพราะ **"ปัพพัชชา"** (บรรพชา, บวช) แปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง กุศลเจตนาที่จะออกจากความชั่ว หรือบาป หรือความเศร้าหมองนั่นแล เรียกว่าเป็นบุญเป็นกุศล ซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ ได้ดำเนินโครงการ **"บรรพชาอุปสมบทเฉลิมพระเกียรติ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"** นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ เป็นต้นมา

ดังนั้น นิทานบำเพ็ญบุญจำนวนหลายเรื่อง จึงมีเนื้อหาว่าด้วยการบรรพชา เพื่อแสดงถึงชีวิตของบุคคลผู้พ้นจากความชั่ว ความเศร้าหมอง ความทุกข์ เข้าถึงความสุขเกษมศานต์ได้ เพราะการบรรพชา

ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม ขอกราบแทบเท้าท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ พระผู้เป็นกำลังใจและเมตตาให้คำแนะนำแก่ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม ทำให้การรวบรวมเรียบเรียงหนังสือ นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่องเล่มนี้ สำเร็จทันแก่กาลเวลาอย่างเรียบร้อยและสมบูรณ์

บุญกุศลที่บังเกิดจากการกระทำของธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม และเหล่าศิษยานุศิษย์ทั่วทุกสารทิศ ขอน้อมถวายแด่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี ขอให้ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี มีสุขภาพแข็งแรง พลานามัยสมบูรณ์ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของเหล่าพุทธศาสนิกชนตราบนานเท่านานเทอญ

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

นิทานบำเพ็ญบุญ
๑๐๐ เรื่อง

บทนำ

"นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง" ในเล่มนี้ รวบรวมและเรียบเรียงตามที่มีบันทึกอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าเป็นนิทานบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทล้วน ๆ

"การบำเพ็ญบุญ" ได้แก่ การทำด้วยความตั้งใจ, การทำให้มีขึ้น, การปฏิบัติเป็นนิตย์ หรือการปฏิบัติให้เต็มที่ในสิ่งที่ตั้งใจไว้นั้น ซึ่งในที่นี้มุ่งถึงการเกิดขึ้นของบุญกิริยาของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ กัน ดังนั้นจึงควรยกความหมายของคำว่าบุญ (ปุญฺญ) มาสัก ๔ ความหมาย คือ

๑. **เครื่องชำระสันดาน** คือ บุญทำจิตใจให้สะอาด
(เช่น อุปกาชีวก, ลดาอุบาสิกา และ พิษาลปทกะเศรษฐี)

๒. **สิ่งที่ทำให้เกิดผล** คือ ภาวะแห่งชีวิตที่น่าชื่นชม (เช่น เมณฑกเศรษฐี, พระโชติกะ, นันทิยอุบาสก, ลาชเทพธิดา และโฆสกเศรษฐี)

๓. **สิ่งที่นำมาซึ่งความน่าบูชา** (เช่น ธัมมิกอุบาสก พระติสสะ และอนาถบิณฑิกเศรษฐี)

๔. **สิ่งที่ยังอัธยาศัยของผู้กระทำให้บริบูรณ์** (เช่น พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทัสสนะ, บัณฑิตสามเณร และสามเณรวนวาสีติสสะ)

สำหรับการงานที่เป็นบุญที่ปรากฏในเล่มนี้ มีหลากหลายมากทีเดียว เช่น **การให้ทานด้วยปัจจัยต่าง ๆ อาทิให้ปัจจัย ๔** (พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทัสสนะ, พระเจ้าพิมพิสาร) **ให้ทรัพย์** (อปราชิตคหบดี) **ให้ข้าว** (เมณฑกเศรษฐี) **ให้น้ำ** (ปานะเทพธิดา, นารีเทพธิดา) **ให้ยาน** (สังขพราหมณ์) **ให้ดอกไม้** (ปทุมเทพธิดา, สุมนมาลาการ, จิตตคหบดี) **ให้ประทีป** (ปทีปเทพธิดา)

การถึงสรณะหรือการนับถือพระรัตนตรัย (ครอบครัวอภิชาตบุตร) **การรักษาศีล** (หมู่โจร ๕๐๐, สตุลลปกายิกาเทพ, จักกนะอุบาสก) **การอนุโมทนาบุญ** (สหายหญิง

ของนางวิสาขา) **การอุทิศส่วนบุญ** (นางเปรตกินลูก, พระเจ้าพิมพิสาร) **การบูชาผู้ควรบูชา** (เสสวดี) **การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์** (มฆมาณพ) **การขวนขวายทางกายวาจา** (โฆสกสุนัข, พระเจ้าจัณฑปัชโชต) **การชนะใจตัวเอง** (จูเฬกสาฎก) **การมีจิตศรัทธา** (กัณฐกอัศวราช) **การประพฤติธรรมที่เหมาะแก่สถานะ** (ลดาอุบาสิกา, ปติปูชิกา, ธัมมิกอุบาสก) **การมีธรรมประจำใจ** (อุตตรา) **การฟังธรรม** (พระชัมพุกะ, ปฏาจาราเถรี) **การบวช** (พระสุมังคละ,พระสุนีตะ) **การบำเพ็ญสมณธรรม** (สมณเทพบุตร) **การบรรลุธรรม** (สันตติมหาอำมาตย์, สักกเทวราช) **การเจริญสมาธิ** (กุททาลบัณฑิต) และ**การเจริญวิปัสสนา** (พระจิตตหัตถะ, อุตรสามเณร) ดังนี้เป็นต้น

กล่าวโดยเนื้อแท้ของบุญก็คือเป็นเรื่องของกรรม (การกระทำ) คือ **กุศลกรรม** (การกระทำที่ตัดสิ่งไม่ดีออกไป หรือทำให้ความชั่วเบาบางลงไป เช่น ความตระหนี่) เป็นเรื่องของ**บุญกิริยา** (การกระทำบุญ) **และผลของกุศลกรรม หรือผลของบุญ** ที่ได้กระทำแล้ว ซึ่งการให้ผลย่อมขึ้นอยู่กับเวลา คือ **ให้ผลทันที** คือ ความที่จิตใจผ่องใสเบิกบาน **ให้ผลทันตาเห็นในวันนั้นบ้าง ในอัตภาพนั้นบ้าง และให้ผลหลังตายแล้วบ้าง**

ส่วนผลบุญที่ได้รับก็จะอยู่ในลักษณะ**การได้รับอารมณ์หรือสิ่งเสพเสวยที่ดี**ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ หรือ**ประสบกับโลกธรรมฝ่ายดี** คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หรือ**ความมีอายุยืน ไม่มีโรค ถึงพร้อมด้วยโภคสมบัติ อยู่ในตระกูลสูง ความแคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ** (ดังเรื่องโฆสกเศรษฐี) และ**การได้เกิดในสุคติ** เป็นต้น

การค้นคว้าเรื่องบุญและผลบุญให้ครบ ๑๐๐ เรื่อง เพื่อให้อ่านแล้วได้ความรู้และความสนุกสนานนั้น ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้โดยง่าย เพราะมีแนวเรื่องใกล้เคียงกันอยู่มาก คือ หลังให้ทานแล้วก็เกิดในสวรรค์ ส่วนเรื่องที่เลือกนำเข้าบางเรื่องก็เล่าไว้อย่างรวบรัดไม่ครบถ้วน ต้องสันนิษฐานแล้วแต่งเพิ่มเติม เช่น จิตตหัตถกะไปขอข้าวภิกษุกินแล้วอยากบวช ก็บวช ไม่ได้เล่าว่าขายโคไหม? บอกลาภรรยาไหม? ดังนี้เป็นต้น เป็นการทำงานที่หนักหนากว่านิทานกตัญญู ๑๐๐ เรื่องมาก ผู้ศึกษาจึงควรทราบการทำงานไว้เป็นเบื้องต้นด้วย

"นิทาน" (นิทานะ) แปลว่า เหตุเป็นเครื่องมอบให้ซึ่งผล, เหตุ, เค้ามูล, เรื่อง, เรื่องเดิม หรือความเป็นมาแต่เดิม เช่น นิทานกถา (=คำแถลงความเป็นมา) นิทานพจน์ (=คำชี้แจงความเป็นมาหรือคำเริ่มเรื่อง) แต่นิทานในความหมายของภาษาไทย ให้ความหมายว่า "เรื่องที่เล่ากันมา" ซึ่งทำให้เรื่องที่เกิดขึ้นนั้น ดูเป็นเรื่องเล่าต่อๆ กัน จนเข้าใจว่านิทานไม่ใช่เรื่องจริง

เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อรรถกถาชาดกก็ดี อรรถกถาธรรมบทก็ดี หรืออรรถกถาเปตวัตถุ เป็นต้นก็ดี ถูกเรียกว่า นิทาน เพราะแสดงถึง "ความเป็นมา" ของพุทธดำรัส (=พุทธพจน์, พุทธวจนะ, พุทธภาษิต) ต่างๆ บ้าง, โพธิสัตว์ภาษิต และอิสิภาษิตในคัมภีร์ชาดกบ้าง เป็นต้น ความเป็นมาเหล่านั้นแหละในภาษาไทยของเรา เรียกว่า **"นิทาน"** (=เรื่องที่เล่ากันมา)...

สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย

การสั่งสมบุญ นำความสุขมาให้

๑

ลาชเทพธิดา

การสั่งสมบุญ...นำความสุขมาให้

สาวชาวนาถวายข้าวตอกแก่พระมหากัสสปะ แล้วถูกงูกัดตาย... เกิดเป็นเทพธิดาในดาวดึงส์

กุลธิดาชาวราชคฤห์คนหนึ่งมีอาชีพปลูกข้าวสาลี ในฤดูทำนา นางจะพำนักอาศัยอยู่ ณ ที่นาแห่งนั้น

สมัยหนึ่ง **พระมหากัสสปเถระ**เข้าสมาบัติอยู่ที่ถ้ำปิปผลินาน ๗ วัน ออกจากสมาบัติในวันที่ ๗ แล้วตรวจดูสถานที่และบุคคลผู้ควรแก่การสงเคราะห์ด้วยทิพยจักษุ ก็พบสตรีชาวนาผู้นั้นกำลังเกี่ยวรวงข้าวสาลีและ**ทำข้าวตอก**อยู่ พิจารณาเห็นว่า นางมีศรัทธา ถ้าพบเราแล้วก็จะถวายข้าวตอก การถวายนั้นจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ ความสุข และทิพยสมบัติของนาง

เวลาสาย พระเถระครองจีวรถือบาตรเดินมาหยุดใกล้กับนาข้าวนั้น นางกุลธิดามองเห็นภิกษุแล้วเกิดความเลื่อมใส ความปีติและโสมนัส รีบกล่าวว่า *"นิมนต์พระคุณเจ้าหยุดก่อน โยมจะถวายข้าวตอก เจ้าค่ะ"* จากนั้น นางถือภาชนะใส่ข้าวตอกมาเกลี่ยลงในบาตรแล้วไหว้ กล่าวความปรารถนาว่า *"ท่านเจ้าข้า ขอให้ดิฉันพึงมีส่วนได้เห็นธรรมที่ท่านเห็นแล้วด้วยเถิด"* พระเถระกล่าวอนุโมทนาว่า *"ความปรารถนาของท่านจงสำเร็จเถิด"* แล้วเดินต่อไป

นางกุลธิดารวบรวมข้าวสาลีและข้าวตอกที่เหลือใส่ภาชนะนำกลับบ้าน แล้วเดินไปบนคันนาตามทางที่พระเถระเดินไป เธอเดินไปพลางนึกถึงการถวายข้าวตอกแด่พระผู้เป็นเจ้า

ไปพลางได้ถูกงูพิษขบกัดเข้าที่ขา นางรู้สึกตัวว่าถูกงูกัดแล้ว แต่ทำอะไรไม่ได้ เพราะพิษงูแผ่ซ่านไป นางล้มลง ครู่หนึ่งก็สิ้นใจตาย

ความที่นางมีจิตเลื่อมใสในพระเถระ (เป็นเหตุให้กุศลกรรมที่ทำในเวลาใกล้ตายส่งผล) ตายแล้วเกิดอยู่ในวิมานทองสูงประมาณ ๓๐ โยชน์ ในสวรรค์ดาวดึงส์ มีอัตภาพราว ๓ คาวุต ประดับด้วยทิพยอาภรณ์ ดุจคนหลับแล้วตื่นขึ้น

สำนึกคุณกลับมาปรนนิบัติบำรุงเพื่อเพิ่มพูนบุญ ถูกพระเถระขับไล่

ลาชเทพธิดา (=เทพธิดาผู้เคยถวายข้าวตอก) นุ่งผ้าทิพย์ยืนอยู่ ณ ประตูวิมาน ท่ามกลางนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ ประตูวิมานนั้นประดับไว้ด้วยขันทองคำ มีข้าวตอกทองคำห้อยระย้าอยู่ เทพธิดาใคร่ครวญดูทิพยสมบัติและกรรมก็รู้ว่า *"เราได้ทิพยสมบัติเหล่านี้เพราะผลของการถวายข้าวตอกแด่พระผู้เป็นเจ้ามหากัสสปะ เราทำกุศลไว้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เราควรจะไปปรนนิบัติบำรุงพระผู้เป็นเจ้าอีก กุศลกรรมจะได้ช่วยให้เราอยู่ในทิพยสมบัติได้ยาวนาน"*

ลาชเทพธิดาไปปรากฏตัวในบริเวณที่อยู่ของพระเถระ คือ ถ้ำปิปผลิ ตอนเช้ามืด ขณะนั้นพระมหากัสสปะยังพักอยู่ภายใน นางจึงทำการปัดกวาด เช็ดถู นำขยะไปเท ตักน้ำใช้น้ำฉันไว้ให้ท่าน แล้วกลับไปเทพวิมาน

พระเถระเดินออกมาเห็นบริเวณที่นั่งพัก นั่งฉัน เรียบร้อยสะอาดสะอ้าน ก็ไม่ได้สงสัย คิดว่าพวกภิกษุหนุ่มและสามเณรคงมาทำให้ พระเถระออกไปบิณฑบาต แล้วกลับมานั่งฉันตามปกติ...

วันที่ ๒ ลาชเทพธิดาก็แอบมาปรนนิบัติสถานที่อยู่นั้นอีก พระเถระก็ยังคิดว่าเป็นการกระทำของภิกษุสามเณรอีก...

วันที่ ๓ พระเถระยังอยู่ภายในถ้ำ ได้ยินเสียงไม้กวาดและแสงสว่าง จึงเดินออกมาดูเห็นสตรีกำลังกวาดพื้นอยู่ จึงถามว่า *"นั่นใคร ใครมากวาดพื้นหรือ?"* เทพธิดาตอบว่า

"ท่านเจ้าขา ดิฉันเอง มาเพื่อปรนนิบัติท่าน ดิฉันชื่อว่า ***ลาชเทพธิดา*** *เจ้าค่ะ"* พระเถระกล่าวว่า *"ดูเหมือนสตรีที่อุปัฏฐากเราอยู่ ไม่มีชื่อนี้นะ"*

ลาชเทพธิดาเรียนว่า *"ท่านเจ้าข้า แต่ก่อนดิฉันเป็นสตรีชาวนาปลูกข้าวสาลีได้ถวายข้าวตอกแด่ท่าน แล้วถูกงูกัดตาย ก่อนตายดิฉันมีใจเลื่อมใสท่านจึงบังเกิดในเทวโลกดาวดึงส์ ดิฉันเห็นว่าได้ทิพยสมบัติเพราะพระผู้เป็นเจ้า จึงมาทำวัตรปฏิบัติเพื่อสั่งสมบุญ เพื่อทำทิพยสมบัติให้มั่นคงขึ้นเจ้าข้า"*

พระเถระถามว่า *"เจ้าเป็นผู้มาปัดกวาดที่นี่ตั้งแต่วานซืนและเมื่อวานนี้หรือ?"* ตอบว่า ใช่แล้วเจ้าค่ะ, พระเถระขับไล่ว่า *"เทพธิดา ท่านจงไปเสียเถิด กิจที่ท่านทำก็เป็นอันทำดีแล้ว ต่อไปอย่าได้มาที่นี่อีกเลย"* เทพธิดาฟังแล้วเสียใจ มีใจแทบสลาย รำพันว่า *"ท่านเจ้าข้า ท่านอย่าให้ดิฉันพินาศเลย พระผู้เป็นเจ้าได้โปรดให้ดิฉันได้ทำวัตรปฏิบัติต่อไปเถิดเจ้าข้า ให้ดิฉันสั่งสมกุศลเพื่อความมั่นคงแห่งทิพยสมบัติเถิด"*

พระมหากัสสปะให้เหตุผลว่า *"ไปเสียเถิดเทพธิดา การมาของเจ้าจะทำให้ตัวเราถูกภิกษุผู้แสดงธรรมทั้งหลาย (= พระธรรมกถึก) ในอนาคต นั่งจับพัดอันวิจิตรกล่าวถึงเราอย่างเสียหายว่า ได้ยินว่า มีเทพธิดาองค์หนึ่งมาทำวัตรปฏิบัติ ปัดกวาดตั้งน้ำใช้น้ำฉันให้แก่พระมหากัสสปะ ต่อไปเจ้าอย่าได้มาอีกเลย"* เทพธิดายังคงยืนอยู่ไม่ยอมไป ยังกล่าววิงวอนอีก...พระเถระเห็นว่านางดื้อดึง จึงดีดนิ้วมือขับไล่ว่า *"เจ้านี่ไม่รู้ประมาณตนเลย"*

ลาชเทพธิดาไม่อาจยืนอยู่ตรงนั้นต่อไปได้ รีบเหาะขึ้นบนอากาศ หยุดทำอัญชลีร้องไห้รำพันว่า *"ท่านเจ้าข้า อย่าให้ทิพยสมบัติที่ดิฉันได้มาเสียหายเลย จงอนุญาตให้ดิฉันทำทิพยสมบัติให้มั่นคงเถิด"*

พระพุทธเจ้าตรัสกิจของบรรพชิต คือ สำรวม, ส่วนกิจของผู้ต้องการบุญ คือ ทำบุญ...เทพธิดาบรรลุธรรม

ขณะนั้น **พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระคันธกุฎี ภายในพระเชตวันวิหาร** เขตกรุงสาวัตถี ทรงได้ยินเสียงเทพธิดาร้องไห้คร่ำครวญ จึงทรงแผ่พระรัศมีมาอยู่ต่อหน้าเทพธิดา ตรัสว่า *“เทพธิดาเอ๋ย การสำรวมสังวรเป็นกิจของกัสสปะบุตรของเรา, ส่วนการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นบุญ ย่อมเป็นกิจของชนผู้ต้องการบุญ เพราะการทำบุญเป็นเหตุให้เกิดความสุขอย่างแน่นอน ทั้งในภพนี้และภพหน้า”* แล้วตรัสพระคาถาว่า

ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุนปฺปุนํ
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย.
หากบุคคลทำบุญ ก็ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ
ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้

จบพระธรรมเทศนา ลาชเทพธิดาผู้อยู่ห่างจากพระพุทธเจ้าถึง ๔๕ โยชน์ ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๙, ธ.อ.๓/๑๑–๑๔)

ผลบุญที่ทำไว้เหมือนญาติรอญาติมา

ตเถว กตปุญฺญมฺปิ อสฺมา โลกา ปรํ คตํ
ปุญฺญานิ ปฏิคณฺหนฺติ ปิยํ ญาตีว อาคตํ.

เช่นเดียวกับบุญทั้งหลาย ย่อมต้อนรับคนที่ทำบุญไว้
ซึ่งจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้า
เหมือนญาติต้อนรับญาติผู้เป็นที่รักกลับมาบ้าน ฉะนั้น

ขุ.ธ. ปิยวรรค ข้อ ๒๖, มจร.ข้อ ๒๒๐

๒
พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทัสสนะ
ผลแห่งการบำเพ็ญทานแก่ภิกษุรูปหนึ่ง

พระโพธิสัตว์ (ต่อมาคือพระพุทธเจ้าของพวกเรา) เกิดเป็นคหบดีถวายปัจจัย ๔ และสมณบริขารแก่ภิกษุเถระรูปหนึ่ง

ครั้งอดีตกาล สมัยพุทธเจ้ากัสสปะ

คหบดีคนหนึ่ง (=พระโพธิสัตว์) มีกิจการงานที่ต้องเข้าไปในป่า พร้อมด้วยคนติดตาม ได้พบเห็นภิกษุรูปหนึ่งนั่งอยู่โคนต้นไม้ ก็เกิดความคิดว่า *“สถานที่บริเวณนี้มีภิกษุอาศัยบำเพ็ญเพียร”* เมื่อกลับออกมาจากป่าด้านใน ก็ไม่เห็นภิกษุรูปนั้นอยู่ตรงนั้น คิดว่าท่านคงเข้าไปบิณฑบาตในแดนบ้าน เราน่าจะทำบรรณศาลาที่เรียบง่าย ให้ท่านได้ใช้พักหลบแดดฝนและสัตว์ร้ายไว้สักหลังหนึ่ง แล้วช่วยกันลงมือตัดไม้ในป่ามาปลูกสร้างบรรณศาลา (ศาลาใบไม้) มุงด้วยใบไม้ กั้นฝาและทำพื้นด้วยไม้ พร้อมติดตั้งประตูไว้ให้เปิดปิดได้

ภิกษุรูปนั้นกลับมาแล้วนั่งยังโคนไม้ที่เดิม คหบดีเข้าไปไหว้แล้วเรียนถามว่า **“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมปลูกสร้างบรรณศาลาให้แล้ว จะอยู่สบายและปลอดภัยกว่าตรงนี้นะขอรับ แต่ผมไม่รู้ว่าจะเหมาะแก่ภิกษุอย่างท่านไหม?”** ภิกษุเถระรูปนั้นตอบว่า **“ท่านผู้มีหน้าตาผ่องใส อาตมาเห็นบรรณศาลาแล้วได้อยู่ก็จะสบายขึ้น ทั้งสมควรแก่สมณะ”** ถามว่า *“พระคุณเจ้าจะเข้าอยู่ไหม ขอรับ?”* ตอบว่า *“อาตมาจะอยู่อาศัยในนั้นในบางเวลานะ”* คหบดีจึงกล่าวถวายบรรณศาลา และเรียนนิมนต์ให้ท่านไปรับบิณฑบาตที่เรือนของตนด้วย ซึ่งพระเถระก็ได้รับนิมนต์ไว้

จากวันนั้น คหบดีก็ดำเนินการตกแต่งภูมิประเทศรอบ ๆ บรรณศาลา คือ นำเตียงตั่ง เสื่อ แท่นพิง ไม้เช็ดเท้า ขุดสระบัว ทำที่จงกรม ทำรั้วล้อมบริเวณมิให้สัตว์ร้ายเข้ามาใกล้ ปลูกต้นตาลไว้ตามทางที่ท่านเดิน และถวายบริขารของบรรพชิตทั้งหมด เช่น ไตรจีวร บาตร ถลกบาตร หม้อกรองน้ำ ภาชนะที่จำเป็น ร่ม รองเท้า หม้อน้ำ เข็ม กรรไกร ไม้เท้า มีดตัดเล็บ และประทีป เป็นต้น

ส่วนตัวคหบดีเองก็รักษาศีล ๕, ศีลอุโบสถ ปรนนิบัติบำรุงพระเถระจนท่านบรรลุพระอรหัตแล้วปรินิพพานในบรรณศาลานั้น คหบดี (พระโพธิสัตว์) ก็ดำรงอยู่ตลอดอายุ ตายแล้วเกิดในสวรรค์

อดีตคหบดีมาเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า มหาสุทัสสนะ

พระโพธิสัตว์ (อดีตคหบดี) ดำรงอยู่ครบอายุขัยในอัตภาพเทวดาแล้ว จุติจากสวรรค์มาบังเกิดเป็นพระราชโอรสของกษัตริย์**กรุงกุสาวดี** (ครั้งพุทธกาลเรียกเมืองนี้ว่า กุสินารา) ต่อมาเสด็จเถลิงราชย์เป็น **"พระเจ้ามหาสุทัสสนะ"**

ครั้งนั้น กุสาวดีเป็นเมืองที่มั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์มาก มีมนุษย์อยู่กันมาก อาหารหาง่าย เป็นนครที่ไม่เคยเงียบจากเสียง (ช้าง ม้า กลอง และการเรียกให้ดื่มกิน เป็นต้น) เลย ทั้งวันทั้งคืนมีกำแพงเมืองล้อม ๗ ชั้น มีประตู ๔ ชนิด คือ ประตูทองคำ ๑ เงิน ๑ แก้วไพฑูรย์ ๑ แก้วผลึก ๑ .... (ดู ที.ม.ข้อ ๑๖๓)

วันหนึ่งเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ พระราชาทรงสรงสนานเกล้าแล้วทรงรักษาอุโบสถ ประทับอยู่บนปราสาทอันประเสริฐ วันนั้นแล **จักรรัตนะ** (จักรแก้ว) ได้ปรากฏขึ้นประดิษฐานอยู่ที่สีหบัญชรด้านเหนือของพระบรมปราสาท แสงสว่างของจักรทำให้พระราชาเสด็จไปดู ทรงเห็นแล้วทรงดำริว่า *"เราได้ฟังมาว่า ถ้าจักรรัตนะเกิดแก่พระราชาพระองค์ใด พระราชานั้นต้องเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ เราคือพระเจ้าจักรพรรดิหรือ?"* ทรงใช้พระหัตถ์ขวาจับจักรชูขึ้น ทรงมั่นพระทัยแล้วว่าตัวเราเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ตรัสว่า **"โอ้ รัตนะจงหมุนไปเถิด จง**

พิชิตเถิด" ลำดับนั้น จักรรัตนะก็หมุนนำพระราชาและกองทัพไปยังทิศต่าง ๆ ทำผู้ปกครองแว่นแคว้นให้ยินยอมศิโรราบโดยธรรม ทุกทิศที่เสด็จไปล้วนแล้วแต่ทรงได้รับการต้อนรับ ผู้ปกครองรัฐนั้นได้ถวายประเทศและประชาชนในปกครองให้โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อชีวิต

พระเจ้าจักรพรรดิทรงให้พระบรมราโชวาทแก่ประชาชนทุก ๆ เมืองบริวารว่า *"จงเว้นการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม การกล่าวเท็จ การดื่มน้ำเมา และพระราชาจงครองราชสมบัติต่อไปเถิด"* แล้วจักรรัตนะและกองทัพก็กลับมายังกุสาวดี จักรรัตนะก็ประดิษฐานอยู่ ณ ด้านหน้าของพระบรมราชวัง ทำให้พระราชวังสง่างาม ประชาชนพากันมาชมและกราบไหว้

นอกจากจักรรัตนะแล้ว พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทัสสนะยังทรงมีรัตนะอีก ๖ อย่าง (รวมเรียกรัตนะ ๗) คือ **หัตถิรัตนะ** (ช้างแก้ว) สีขาว ใช้ประทับเยี่ยมชมเมืองต่าง ๆ **อัสสรัตนะ** (ม้าแก้ว) เป็นพญาม้าชื่อวลาหก สีขาวใช้ประทับตรวจการได้ทั่วพื้นแผ่นดินจรดถึงชายฝั่งมหาสมุทร (เช่นเดียวกับช้างแก้ว) **มณีรัตนะ** (แก้วมณี) เป็นแก้วไพฑูรย์แปดเหลี่ยม เมื่อวางบนยอดธงแล้วเสด็จออกตอนราตรี แก้วมณีจะเปล่งแสงสว่างขจัดความมืด ชาวประชาลุกขึ้นทำการงาน เพราะคิดว่าสว่างแล้ว **อิตถีรัตนะ** (นางแก้ว) เป็นสตรีเพียบพร้อมด้วยความงาม ประพฤติถูกพระทัยพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าสัมผัสกายฤดูหนาวตัวนางจะอุ่น ถ้าสัมผัสกายฤดูร้อนตัวนางจะเย็น มีกลิ่นจันทน์ฟุ้งออกจากกาย กลิ่นดอกบัวฟุ้งออกจากปาก **คหปติรัตนะ** (คหบดีแก้ว) เป็นบุรุษมีตาทิพย์มองเห็นขุมทรัพย์ที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของได้ แม้แต่ทรัพย์ในแม่น้ำก็มองเห็น ใช้มือจุ่มน้ำก็นำขึ้นมาได้ **ปริณายกแก้ว** เป็นบุรุษมีปัญญามาก เป็นบัณฑิต เป็นนักปราชญ์ คอยถวายคำแนะนำทุกเรื่อง

นอกจากนี้ยังทรงประกอบด้วยพระฤทธิ์ ๔ คือ

๑. มีพระรูปโฉมงามน่าดูน่าเลื่อมใส ผิวพรรณผ่องใสยิ่งกว่ามนุษย์ทั่วไป

๒. มีพระชนมายุยืนนาน (สวรรคตขณะพระชนม์ ๓๓๖,๐๐๐ ปี)

๓. ทรงมีพระโรคน้อย

๔. ทรงเป็นที่รักที่ชอบใจของคนใต้ปกครอง และคนใต้ปกครองก็เป็นที่รักที่ชอบใจของพระองค์

ทรงถึงพร้อมด้วยพระราชทรัพย์ พระราชพาหนะ และบรรดาข้าราชบริพาร เพราะกำลังบุญ

เมื่อพระองค์ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ มีพระราชอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาลแล้ว จึงทรงมีสิ่งต่าง ๆ มากมายทีเดียว เช่น พระนครมี ๘๔,๐๐๐ มีกรุงกุสาวดีเป็นเมืองแม่ มีปราสาท ๘๔,๐๐๐ มีธรรมปราสาทเป็นประธาน...

คัมภีร์อรรถกถาอธิบายสิ่งเหล่านั้นว่าเกิดจากอำนาจบุญที่ทำในพระเถระรูปนั้น คือ

มีเรือนยอด ๘๔,๐๐๐ หลัง มีเรือนยอดมหาพยุหะเป็นประธาน (อยู่ในกุสาวดี) เป็นมหากูฏาคารทำด้วยเงิน ทั้งหมดเหล่านี้ เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการสร้างบรรณศาลาถวายพระเถระรูปนั้น

บัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ บัลลังก์, ช้าง ๑,๐๐๐ เชือก, ม้า ๑,๐๐๐ ตัว, รถ ๑,๐๐๐ คัน เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการถวายเตียงและตั่ง แก่พระเถระนั้น

แก้วมณี ๘๔,๐๐๐ ดวง เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการถวายประทีปแก่พระเถระนั้น

สระโบกขรณี ๘๔,๐๐๐ สระ เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการขุดสระโบกขรณีถวายพระเถระนั้น

ทรงมีพระมเหสี ๘๔,๐๐๐ นาง มีพระนางสุภัททาเทวีเป็นมเหสีเอก, บุตร ๑,๐๐๐ คน และคหบดี ๑,๐๐๐ คน เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการถวายเครื่องบริขารของบรรพชิตอันสมควรแก่สมณบริโภค แก่พระเถระนั้น

มีแม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการถวายเบญจโครส...

คลังผ้า ๘๔,๐๐๐ หลังเกิดด้วยอานิสงส์แห่งการถวายเครื่องนุ่งห่ม...

ถาดใส่พระกระยาหาร ๘๔,๐๐๐ ใบ เกิดด้วยอานิสงส์แห่งการถวายโภชนะ...

พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทัสสนะทรงเลี้ยงดูชาวชมพูทวีปทั้งหมด ทรงมีพระชนมายุอยู่ ๓ แสนกว่าปี

ต่อมา พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทัสสนะ (ซึ่งก็คือพระพุทธเจ้าของพวกเรา ระหว่างทรงบำเพ็ญพระบารมีทั้งหลายอยู่) โปรดให้ตั้งโรงทานหลายร้อยแห่ง แล้วให้ราชบุรุษตีกลองป่าวประกาศไปทุกแห่งที่มีโรงทานว่า

"ใครต้องการอะไร ปรารถนาอะไร พระเจ้าจักรพรรดิทรงสละพระราชทรัพย์ไว้ให้แล้ว ใครหิว ใครกระหาย ใครต้องการดอกไม้ ใครต้องการเครื่องลูบไล้ ใครขาดแคลนผ้านุ่งผ้าห่มก็จงมารับไป ใครต้องการร่มใช้ในการเดินทางก็จงมารับไป ใครต้องการรองเท้าที่นุ่มเท้า สวยงามก็จงมารับไป"

ทรงให้ประกาศวันละ ๓ ครั้ง คือ เย็น เช้า เที่ยง (ทุก ๆ วัน) ส่วนผู้มาในเวลากลางคืน ต้องการอะไรก็ย่อมมีให้ดุจตอนกลางวันนั้นแล

ครั้งนั้น ชาวชมพูทวีปไม่ต้องทำการงานอะไร ๆ ได้เครื่องอุปโภคบริโภคที่โรงทานแล้วก็เที่ยวเล่นสนุกสนานรื่นเริง

รวมพระชนมายุที่พระเจ้าจักรพรรดิใช้ไปแล้ว คือ

๑. ทรงเล่นเป็นพระราชกุมารอยู่ ๘๔,๐๐๐ ปี

๒. ทรงดำรงตำแหน่งพระอุปราช (มกุฎราชกุมาร) อยู่ ๘๔,๐๐๐ ปี

๓. ทรงครองสิริราชสมบัติอยู่ ๘๔,๐๐๐ ปี

๔. ทรงดำรงอยู่ในเพศคฤหัสถ์ แต่ประพฤติพรหมจรรย์อยู่แต่ในธรรมปราสาทตลอด ๘๔,๐๐๐ ปี ทรงอยู่ด้วยพรหมวิหารฌาน

ก่อนเสด็จสวรรคต ได้ตรัสคาถาแก่เหล่านางสนมกำนัล อันมีพระนางสุภัททาเทวีเป็นประมุข พร้อมด้วยเหล่ามวลอำมาตย์ว่า

"สังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา ครั้นเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป การเข้าไปสงบสังขารเหล่านั้น เป็นสุข"

(ดู ขุ.จริยา.ข้อ ๔, จริยา.อ. ๖๑-๘,
มหาสุทัสสนสูตร ที.ม.ข้อ ๑๖๓-๑๘๖, ที.อ.๒/๑/๔๙๔-๕๒๑)

คัมภีร์อรรถกถาอธิบายว่า

๑. อานุภาพของการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิหมดสิ้นไปในวันที่ ๗ เมื่อทรงประพฤติพรหมจรรย์อยู่ในธรรมปราสาท

๒. จักรพรรดิสมบัติอย่างอื่นๆ ก็อันตรธานในเวลาแตกต่างกัน

"ธรรมดาอานุภาพแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ ย่อมอันตรธานไปในวันที่ ๗ แห่งการบวช ส่วนสมบัติทั้งหมดเหล่านี้คือ กำแพงรัตนะ ๗ ชั้น ตาลรัตนะ สระโบกขรณี ๘๔,๐๐๐ สระ ธรรมปราสาท ธรรมาโบกขรณี **จักรรัตนะ** อันตรธานไปหลังสวรรคต ๗ วัน

หัตถิรัตนะหมดอายุขัยก็ตายไป ถ้ายังไม่หมดอายุขัยก็จะกลับไปอยู่รวมกับช้างตระกูลอุโบสถ, **อัสสรัตนะ** ก็จะไปตระกูลม้าวลาหก, **มณีรัตนะ**ก็จะกลับไปสู่วิบุลบรรพต อานุภาพของ**อิตถีรัตนะ**ย่อมอันตรธานไป จักษุทิพย์ของ**คหบดีรัตนะ**ก็กลับเป็นเหมือนคนทั่วไป **ปริณายกรัตนะ**ก็ไร้การขวยขวาย" (ที.อ.๒/๑/๕๒๒)

ความไม่ประมาทเป็นทรัพย์ของคนฉลาด

ปมาทมนุยุญฺชนฺติ พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี ธนํ เสฏฺฐํว รกฺขติ.

คนพาลมีปัญญาทราม ประกอบความประมาทอยู่เสมอ
ส่วนคนฉลาดรักษาความไม่ประมาทไว้
เหมือนคนรักษาทรัพย์อันประเสริฐ ฉะนั้น

สํ.ส. สัทธาสูตร ข้อ ๑๑๔, มจร.ข้อ ๓๖

๓
ภัตตภติกเศรษฐี
ผู้ยอมทำงาน ๓ ปี เพื่อแลกกับอาหารชั้นเลิศ ๑ มื้อ

คันธเศรษฐีได้รับทรัพย์มรดกจำนวนมหาศาล วางแผนจะใช้ให้เยอะที่สุดก่อนตาย

ครั้งที่โลกว่างเปล่าจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า... มีครอบครัวเศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก ครอบครัวหนึ่งในกรุงพาราณสี มีบุตรเพียงคนเดียว คือ **คันธกุมาร** เมื่อบุตรชายเจริญวัยเป็นหนุ่ม บิดามารดาจึงเลือกหญิงสาวที่เหมาะสมมาให้เป็นภรรยา ต่อมาไม่นานนัก เศรษฐีและภรรยาก็ถึงแก่กรรม พระราชาพาราณสีตรัสเรียกคันธกุมารเข้าเฝ้า ทรงปลอบโยนให้เขาคลายความเศร้าโศกจากการสูญเสียบิดามารดา และทรงพระราชทานฉัตรเศรษฐีให้ พร้อมด้วยเครื่องสักการะที่เป็นเกียรติยศแห่งผู้เป็นเศรษฐี นับแต่นั้นมา คนทั้งหลายก็เรียกเขาว่า **"คันธเศรษฐี"** เป็นเศรษฐีในกาลที่อายุยังน้อย

ผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินประจำตระกูล (ผู้จัดการมรดก) ได้สำรวจตรวจสอบทรัพย์สินทั้งหมดที่มีอยู่ แล้วรายงานให้คันธเศรษฐีทราบถึงจำนวนทรัพย์ว่า **"นายท่าน ทรัพย์ของบิดาของท่านมีอยู่เท่านี้...ของปู่มีอยู่เท่านี้...ทรัพย์ของมารดาของท่านมีอยู่เท่านี้..."**

เมื่อเศรษฐีฟังรายงานแล้วจึงเดินดูทรัพย์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเรือนคลัง พร้อมปรารภขึ้นว่า *"ทำไมบรรพบุรุษของเรา จึงไม่นำติดตัวไปบ้างนะ"* ผู้ดูแลทรัพย์กล่าวว่า **"นายท่าน ไม่มีคนตายคนไหน จะสามารถเอาเงินทองติดตัวไปด้วยได้หรอก คนที่ล่วงลับไปนั้นจะนำไปได้ก็เฉพาะกุศลและอกุศลที่ได้ทำไว้เท่านั้นแหละ"** เศรษฐีคิดว่า *"บรรพบุรุษของเราช่วยกันสั่งสมทรัพย์ไว้ตั้งมากมาย แล้วก็พากันทิ้งไป พวกท่านไม่รู้วิธีเอาเงินทองไปด้วย มี*

แต่เราคนเดียวเท่านั้นที่รู้ เราจะต้องใช้ทรัพย์พวกนี้ให้หมดก่อนที่เราจะตาย" (คือ คิดจะใช้ทรัพย์หาความสุขใส่ตัว ไม่ได้หมายความว่า จะใช้ทรัพย์ทำบุญทำทาน)

แผนใช้จ่ายทรัพย์ ส่วนมากหมดไปกับเรื่องกินให้โลกลือ คือ กินวันละ ๒ พันกหาปณะ

ไม่กี่วันต่อมา คันธเศรษฐีก็เริ่มใช้จ่ายทรัพย์ เพื่อหาความสุขสำราญให้ตัวเอง ดังนี้

๑. ให้ทำซุ้มอาบน้ำด้วยแก้วผลึก (=ห้องกระจก) ด้วยเงิน ๑ แสน

๒. ให้ทำกระดานสำหรับนั่งอาบน้ำด้วยแก้วผลึก ด้วยเงิน ๑ แสน

๓. ให้ทำมณฑปสำหรับจะนั่งทานอาหาร ด้วยเงิน ๑ แสน

๔. ให้ทำบัลลังก์ (ม้านั่ง) สำหรับนั่งทานอาหาร ด้วยเงิน ๑ แสน

๕. ให้จัดทำถาด (ชุดภาชนะใส่อาหาร) สำหรับใส่โภชนะ ด้วยเงิน ๑ แสน

๖. ให้ทำโต๊ะรองถาดโภชนะ (โต๊ะกินข้าว) ด้วยเงิน ๑ แสน

๗. ให้ทำสีหบัญชร (หน้าต่างคฤหาสน์ของตนดุจสีหบัญชรของพระราชา สำหรับการปรากฏตัว ก่อนที่จะออกมานั่งกินข้าวให้ประชาชนเห็น) ด้วยเงิน ๑ แสน (รายการที่ ๑ – ๗ นี้คือการตกแต่งเรือนชั้นบนเป็นห้องกระจก เพื่อจะได้ปรากฏกายทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้คนทั่วไปมองเห็นได้ชัดเจน)

๘. จ่ายเงิน ๑ พัน สำหรับอาหารมื้อเช้า

๙. จ่ายเงิน ๑ พัน สำหรับอาหารมื้อเย็น

๑๐. หากเป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวง (วันเพ็ญ, วันอุโบสถ) ก็ให้จัดทำโภชนะด้วยเงิน ๑ แสน และจ่ายอีก ๑ แสนจ้างให้คนตกแต่งประดับประดาพระนคร และเดินตีกลองป่าวประกาศเชิญชวนให้คนมาดูเศรษฐีบริโภคอาหาร มื้อละ ๑ แสน **"พี่น้องทั้งหลาย วันนี้ท่านคันธเศรษฐีจะออกนั่งบัลลังก์บนห้องใส เพื่อจะรับประทานอาหารมื้อเดียว ที่มีมูลค่าถึง ๑ แสนกหาปณะ ให้พวกเราได้ชมกันที่คฤหาสน์ของท่าน ขอเชิญพวกเราพี่น้องไปชมลีลาการรับประทานอาหารที่แพงที่สุดของท่านเศรษฐีกันเถิด..."**

ปรากฏว่ามีมหาชนแห่แหนกันมาดูความร่ำรวยของเศรษฐี อย่างที่ต้องยืนเบียดเสียดกัน จนไม่มีที่ว่างเลย เศรษฐีเห็นว่ามหาชนมารอดูชมแล้ว ก็แต่งกายในชุดเตรียมอาบน้ำเข้าไปนั่งอาบน้ำในซุ้มอาบน้ำแก้วผลึก มีทาสและทาสีจัดตั้งน้ำหอมไว้ให้อาบจำนวน ๑๖ หม้อ ครั้นอาบน้ำแต่งกายเรียบร้อยแล้วก็ปรากฏกายที่สีหบัญชร แล้วขึ้นไปนั่งบนบัลลังก์เตรียมบริโภคอาหาร กาลนั้น พวกคนรับใช้ก็จะนำสำรับ (มูลค่า ๑ แสน) อาหาร (มูลค่า ๑ แสน) เข้ามาวางบนโต๊ะ (มูลค่า ๑ แสน) ให้เศรษฐีได้บริโภค ระหว่างที่เศรษฐีกำลังรับประทานอาหาร ก็มีสตรีรูปร่างสวยงามมาฟ้อนรำ พร้อมบรรเลงดนตรีขับกล่อมและฟ้อนรำอยู่รอบ ๆ ให้ชมอย่างเพลิดเพลินในขณะนั้นด้วย

คันธเศรษฐีแสดงความร่ำรวยด้วยการใช้ชีวิตที่แสนสบายเลิศหรูอยู่หลายเดือน

ชายบ้านนอกชมการบริโภคแล้ว ขอกินอาหารบ้าง... เศรษฐียื่นข้อเสนอให้ทำงาน ๓ ปี แลกกับอาหารดี ๑ ถาด คนเรียกเขาว่า นายภัตตภติกะ

จนกระทั่งวันหนึ่ง มีชายบ้านนอกคนหนึ่งบรรทุกสินค้าที่หาได้ในถิ่นของตน (เช่น ฟืน และผลไม้) เข้ามาขายในพระนครพาราณสี แล้วพักอยู่ในบ้านของสหาย

เขาตื่นขึ้นมาตอนเช้า ได้ยินเสียงกลองประกาศเชิญชวนให้ไปดูคันธเศรษฐีบริโภคอาหารมื้อละแสน สหายผู้เป็นเจ้าของบ้านถามเขาว่า *"นี่เพื่อน เพื่อนเคยเห็นลีลาการกินข้าวของคันธเศรษฐีหรือเปล่า?"* ตอบว่า *"เราไม่เคยเห็นเลย นาน ๆ เราจะได้เข้ามาในกรุงสักที เลยไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร"* สหายกล่าวว่า *"ขบวนตีกลองประกาศชวนเมื่อกี้นี้แหละ พวกชาวเมืองได้ยินแล้วก็พากันไปดู ไหน ๆ เพื่อนก็มาแล้ว เราจะพาไปดู"* สหายบ้านนอกตอบตกลง

คนทั้งสองไปยืนอยู่หน้าเรือนเศรษฐี ท่ามกลางฝูงชน...

เมื่อฝาครอบอาหารถูกเปิดขึ้น กลิ่นอาหารก็ส่งกลิ่นฟุ้งออกไป ชายบ้านนอกได้กลิ่นแล้วพูดว่า **"เราอยากกินอาหารที่เศรษฐีกินบ้างนะเพื่อน"** สหายชาวเมืองปรามว่า **"คิดอยากกินน่ะได้ แต่กินจริง ๆ น่ะไม่ได้หรอก มันแพงมาก"** เขาพูดว่า **"เพื่อนเอ๋ย ถ้าเราไม่ได้กิน เราก็มีชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้ เราอยากกิน"**

สหายชาวเมืองเห็นใจเพื่อน จึงเดินเข้าไปใกล้เศรษฐีที่สุด แล้วส่งเสียงตะโกนดัง ๆ ๓ ครั้ง ให้เศรษฐีได้ยินว่า *"ท่านเศรษฐีขอรับ ผมไหว้ล่ะครับ"* เศรษฐีได้ยินแล้วถามว่า *"ทำไม มีเรื่องอะไรหรือ?"* เขาก็ตะโกนว่า *"เพื่อนผมเป็นคนบ้านนอก มายืนดูชมความมั่งคั่งของท่านแล้ว เขาอยากขออาหารในถาดของท่านกินบ้าง ท่านเศรษฐีกรุณาแบ่งให้เขาสักนิดหนึ่งได้ไหมครับ"* เศรษฐีตอบว่า *"เราให้ใครไม่ได้หรอก"*

สหายชาวเมืองบอกเพื่อนว่า *"ได้ยินแล้วใช่ไหม เศรษฐีเขาไม่ให้?"* เขาตอบว่า *"เราได้ยินแล้วเพื่อน แต่ถ้าเราไม่ได้กิน ชีวิตเราก็จะดับสิ้นไปนะเพื่อน"* ด้วยความสงสารเพื่อนเขาจึงตะโกนให้เศรษฐีได้ยินอีกว่า *"นายท่าน เพื่อนของผมบอกว่า ถ้าเขาไม่ได้กินบ้าง เขาก็จะตาย นายท่านโปรดให้ชีวิตแก่เขาเถิด เมตตาแบ่งให้เขาสักนิดนะครับ"*

คันธเศรษฐีกล่าวว่า *"อาหารที่เราบริโภคอยู่นี้ แต่ละคำที่ตักกิน มันไม่ได้มีราคาแค่ร้อยสองร้อยนะ นี่ถ้าเราแบ่งให้ ก็จะมีคนอีกหลาย ๆ คน ร้องขอกันสิ แล้วตัวเราจะกินอะไรล่ะ"* สหายชาวเมืองคิดว่า *"เศรษฐีเริ่มมีจิตใจอ่อนลงแล้ว ไม่อย่างนั้นคงจะไม่โต้ตอบกับเรา เราควรวิงวอนต่ออีกสักครั้งเพื่อเพื่อนเรา"* แล้วตะโกนว่า *"นายท่าน ชายคนนี้เป็นเพื่อนของผม เขาอยากกิน ถ้าเขาไม่ได้กิน เขายอมตาย"*

เศรษฐีมองหน้าสหายบ้านนอกแล้วนึกสงสาร ตัดสินใจกล่าวว่า **"เราจะไม่ให้เขากินง่าย ๆ หรอก เอาอย่างนี้นะ ถ้าเพื่อนของท่านยอมอยู่ทำงานให้กับเรา ๓ ปี เราก็จะให้เขาได้กินอาหารอย่างที่เรากิน เขาจะได้รับการปรนนิบัติและนั่งบริโภคอย่างที่เรานั่งอยู่นี้เลย เอาไหม เพื่อนของท่านจะได้ไม่ต้องตาย?"**

สหายบ้านนอกเมื่อได้ฟังข้อเสนอของเศรษฐีแล้วดีใจมาก จึงตะโกนรับข้อเสนอไปว่า **"ได้เลยท่านเศรษฐีขอรับ กระผมขออยู่ทำงานให้ท่าน ๓ ปี แลกกับอาหารอย่างที่**

ท่านบริโภควันนี้ ๑ ถาด" ด้วยความประทับใจกลิ่นอาหารและบรรยากาศการนั่งรับประทานอาหารอย่างผู้เป็นเศรษฐีสักครั้งหนึ่ง เขารีบส่งข่าวไปบอกบุตรและภรรยาที่อยู่บ้านนอกว่าจะอยู่ทำการงานในบ้านของคันธเศรษฐี อีก ๓ ปีจึงจะกลับ

วันรุ่งขึ้น เขาเข้าไปอยู่เป็นกรรมกรในบ้านเศรษฐี เป็นกรรมกรที่ต้องทำงานให้ครบ ๓ ปี จึงจะได้ค่าจ้างเป็นอาหารถาดหนึ่ง (ส่วนการดำรงชีพทุก ๆ วัน ก็อาศัยกินในเรือนที่เศรษฐีจัดไว้เลี้ยงคนงานนั้นแล) เขาไม่รังเกียจการงานใด ๆ ที่เศรษฐีสั่งให้ทำเลย ไม่ว่าจะในเรือน นอกเรือน ในป่า กลางวันและกลางคืนเขาทำทั้งหมด ชาวพระนครต่างร่ำลือถึงการรับจ้างทำการงาน ๓ ปี แลกกับอาหารถาดหนึ่ง จึงเรียกเขาว่า "**นายภัตตภติกะ**" (ผู้รับจ้างทำงานแลกอาหาร)

ทำงานครบ ๓ ปี พรุ่งนี้จะได้กินสมความปรารถนา... พระปัจเจกพุทธเจ้าเห็นควรอนุเคราะห์ความหมั่นเพียรของเขา

วันเวลาผ่านไปครบ ๓ ปี (ซึ่งตลอด ๓ ปีนั้น คันธเศรษฐีก็ยังใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการกินอย่างโอ่อ่าเรื่อยมา)

คนผู้ทำหน้าที่จัดอาหารให้ท่านเศรษฐี เรียนผู้เป็นนายว่า "**นายท่าน วันนี้นายภัตตภติกะทำงานครบ ๓ ปีบริบูรณ์แล้วขอรับ เขาทำการงานได้ดีมาก ไม่เคยทำการงานใด ๆ แม้สักอย่างให้เสียหายเลย พรุ่งนี้เช้าจะให้ผมทำสิ่งใดบ้างครับ**"

คันธเศรษฐีฟังแล้ว สั่งให้คนจัดอาหารนำเงิน ๓ พันกหาปณะดำเนินการดังนี้

๑. สำหรับอาหารเช้าและเย็นของตน (๒ มื้อ) ๒,๐๐๐ กหาปณะ

๒. สำหรับ**อาหารเช้า**ของนายภัตตภติกะ ๑,๐๐๐ กหาปณะ

และสั่งให้คนในเรือนยกเว้นภรรยาสุดที่รัก ชื่อว่า **นางจินดามณี** ให้ปรนนิบัตินายภัตตภติกะตอนเช้าให้เหมือนปรนนิบัติตนเองทีเดียว

ใกล้อรุณสางของวันสำคัญที่นายภัตตภติกะ จะได้บริโภคอาหารที่เขาคอยมานานถึง ๓ ปี ไกลโพ้นออกไป ณ ภูเขาคันธมาทน์ พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ครบกำหนดออกจากนิโรธสมาบัติในวันที่ ๗ ท่านออกจากสมาบัติแล้ว ได้พิจารณาดูว่า **"วันนี้ เราจะไปรับอาหารจากใคร ใครหนอที่เราควรอนุเคราะห์"** ก็พบว่า นายภัตตภติกะเป็นผู้ควรสงเคราะห์ เขามีความอุตสาหะ เพราะรับจ้างทำงานนานถึง ๓ ปี เพื่อให้ได้อาหารถาดเดียว ทั้งเป็นผู้ที่มีศรัทธามาก จะนำอาหารใส่ลงในบาตรของเราแล้วเขาจะได้มหาสมบัติในวันนี้แหละ

เช้าวันนั้น นายภัตตภติกะเข้าไปในซุ้มอาบน้ำ นั่งบนกระดาน อาบน้ำด้วยน้ำหอม นุ่งผ้าสาฎกของเศรษฐี ระหว่างนั้นคนที่เศรษฐีว่าจ้างไว้ ก็ตีกลองป่าวประกาศเชิญชวนให้มหาชนไปดูการบริโภคอาหารของนายภัตตภติกะ **"เจ้าข้าเอย พี่น้องทั้งหลาย ถึงเวลาของนายภัตตภติกะแล้ว คนที่ยอมรับจ้างทำงานให้ท่านเศรษฐีครบ ๓ ปี แลกกับการได้กินอาหารชั้นเลิศ ๑ มื้อ ตามสัญญา ท่านเศรษฐีจะให้เขาได้กินในเช้าวันนี้ มื้อละ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ขอเชิญชวนพี่น้องทั้งหลายไปดูเขากินอาหารกันเถิด"**

ถึงเวลานัดหมาย ก็ปรากฏฝูงชนจำนวนมากมายที่หน้าเรือนเศรษฐี

นายภัตตภติกะปรากฏตัวที่สีหบัญชร แล้วมานั่งในมณฑป เห็นฝูงชนแล้วก็เกิดอาการประหม่า พวกนางฟ้อนก็มายืนรายล้อม คนรับใช้ก็ยกถาดอาหารมาวางไว้ข้างหน้า เขาล้างมือเพื่อจะเริ่มการบริโภคอาหาร

พระปัจเจกพุทธเจ้าปรากฏตัวถือบาตรอยู่ท่ามกลางมหาชน นายภัตตภติกะตัดสินใจนำอาหารที่รอคอย ๓ ปีใส่บาตร มหาชนสาธุกระหึ่ม...คันธเศรษฐียกสมบัติให้ครึ่งหนึ่ง ได้เป็น "ภัตตภติกเศรษฐี"

ทันใดนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าก็มาปรากฏตน ถือบาตรเดินออกมาจากหมู่ชนแล้วหยุดยืนอยู่ เขาเห็นท่านแล้วคิดว่า **"เพราะความอยากในอาหารนี้ เราจึงต้องรับจ้างทำงานทุกอย่างนานถึง ๓ ปี เพื่อให้ได้อาหารถาดนี้ เพราะความที่เราอาจไม่ได้ให้ทานไว้ใน**

ปางก่อน ถ้าเราจะกินอาหารในถาดนี้ อาหารก็จะอยู่กับเรามากที่สุดก็หนึ่งวันหนึ่งคืนเท่านั้น แต่ถ้าเราจะถวายแก่พระผู้เป็นเจ้า อาหารนี้ก็จะดูแลรักษาเราไปตลอดหลายพันโกฏิกัป เราควรจะถวายอาหารนี้แก่ท่าน”

เขาบรรเทาความอยากกินอาหารลงได้ ตั้งใจไม่กินแม้แต่คำเดียว ลุกขึ้นยกถาดอาหารส่งให้คนรับใช้ แล้วเดินไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้า ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วรับถาดอาหารมาถือไว้ด้วยมือซ้าย ใช้มือขวาจับช้อนเกลี่ยอาหารลงในบาตรของท่าน เมื่อเขาเกลี่ยภัตได้ครึ่งถาด ท่านก็ปิดบาตร (หมายให้เขาเหลือไว้บริโภคบ้าง)

นายภัตตภติกะกล่าววิงวอนว่า **“พระผู้เป็นเจ้าขอรับ อาหารในถาดนี้ ผมไม่อาจแบ่งเป็น ๒ ส่วนได้ ขอท่านผู้เจริญอย่าสงเคราะห์ผมแต่เพียงในโลกนี้เลย โปรดสงเคราะห์ผมให้ถึงปรโลกด้วยเถิด ผมปรารถนาจะถวายทั้งหมดไม่ให้เหลือ”** ท่านเปิดบาตรแล้ว เขาเกลี่ยอาหารที่เหลืออยู่ลงในบาตรทั้งหมด ส่งถาดให้คนรับใช้ถือ ไหว้แล้วกล่าวว่า **“ท่านครับ ผมต้องการอาหารถาดนี้ จึงต้องอยู่ทำการงานในเรือนให้ท่านเศรษฐีถึง ๓ ปี ต้องเป็นทุกข์ทำการงานต่าง ๆ...วันนี้ ขอความสุขจงมีแก่กระผมในทุก ๆ สถานที่ ๆ ผมเกิดแล้วด้วยเถิด และขอให้ผมพึงมีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้วด้วยเถิด”**

พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า **“ขอความปรารถนาของท่าน จงสำเร็จพลัน ขอความดำริที่ท่านปรารถนา จงบริบูรณ์แก่ท่าน เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ ฉะนั้น”** แล้วกล่าวอนุโมทนาว่า

“สิ่งที่ท่านมุ่งหมายแล้ว จงสำเร็จโดยพลัน ความดำริทั้งปวงจงเต็มเหมือนดังพระจันทร์ในวันเพ็ญ ความดำริทั้งปวงจงเต็มเหมือนแก้วมณีโชติรส ฉะนั้น”

จากนั้น ท่านอธิษฐานว่า *“ขอให้มหาชน จงมองเห็นเรา (เหาะ) จนกระทั่งถึงภูเขาคันธมาทน์เถิด”* แล้วเหาะขึ้นสู่อากาศ ถึงแล้วท่านได้แบ่งภัตในบาตรแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ รูป ซึ่งเพียงพอแก่ทุกรูป และมหาชนทั้งหมดสามารถมองเห็นได้ ต่างพากันแซ่ซ้องให้สาธุการดังปานเสียงฟ้าคำรามทีเดียว

คันธเศรษฐีได้ยินเสียงของมหาชนดังกระหึ่ม จึงคิดว่า *"นายภัตตภติกะคงไม่สามารถทำให้มหาชนชื่นชมได้ จึงถูกส่งเสียงโห่ฮา หัวเราะเยาะแน่ ๆ"* แล้วสั่งให้คนไปดูว่าเกิดอะไรขึ้น เมื่อคนรับใช้ไปดูแล้วรีบกลับมาเล่าเรื่องที่เขาถวายอาหารแก่พระสมณะ เขาไม่บริโภคเอง ...มหาชนจึงพากันแซ่ซ้องส่งเสียงให้สาธุการดังกระหึ่ม

เศรษฐีฟังแล้วเกิดขนลุก ร่างกายเปี่ยมด้วยปีติ พลอยอิ่มเอมใจไปด้วย กล่าวว่า *"เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มาก นายภัตตภติกะทำในสิ่งที่คนอื่นทำได้ยาก เขาได้อาหารที่เขารอคอยมาถึง ๓ ปี เขายังให้แก่คนอื่นได้ง่าย ๆ เราเองมีเครื่องอุปโภคบริโภคมากมายดุจพระราชา ยังไม่ให้แก่ใคร ๆ ง่าย ๆ เลย"* แล้วบอกให้คนไปเรียกเขามาพบ

เศรษฐีถามเขาว่า **"เราได้ยินว่า เจ้าเอาอาหารถาดนั้นถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าหรือ?"** ตอบว่า **"ขอรับนายท่าน"** เศรษฐีก็ยื่นข้อเสนอว่า **"ดีแล้ว ๆ เราจะให้เงินแก่เจ้าหนึ่งพัน ขอให้เจ้าแบ่งส่วนบุญแห่งทานนั้นแก่เราบ้าง"** เขาตอบว่า *"ได้ขอรับนายท่าน"*

เศรษฐียังไม่จบความชื่นชมเพียงแค่นั้น ความประทับใจยังมีอยู่อย่างล้นเหลือ จึงแบ่งทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ครึ่งหนึ่ง ยกให้แก่นายภัตตภติกะด้วย

การได้มหาสมบัติจากผลทานทันตาเห็นของเขา เป็นไปตาม **"สัมปทา ๔"** (ความถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ๔) คือ

๑. **วัตถุสัมปทา** ได้แก่ ผู้รับทานเป็นพระทักขิไณยบุคคล คือ **เป็นพระอรหันต์** (=พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์) หรือ**พระอนาคามี** (ผู้เพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ หมายถึงสมาบัติที่ดับจิตใจชั่วกาลที่ต้องการ คือ ๗ วัน ผู้เข้าได้ก็คือ พระอรหันต์และพระอนาคามีผู้ได้สมาบัติ ๘ เท่านั้น)

๒. **ปัจจัยสัมปทา** ได้แก่ วัตถุทานที่ให้นั้น ได้มาโดยถูกต้องชอบธรรม

๓. **เจตนาสัมปทา** ได้แก่ กุศลเจตนาครบ ๓ กาล คือ ก่อนให้ กำลังให้ และหลังให้ เป็นกุศลเจตนาที่ประกอบด้วยปัญญา เป็นไปพร้อมกับโสมนัส

๔. **คุณาติเรกสัมปทา** ได้แก่ พระทักขิไณยบุคคลนั้น **เพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ** (=พระปัจเจกพุทธเจ้าเพิ่งออกจากสมาบัติ ต้องการอาหารมื้อแรก)

ในวันต่อมา พระราชาทรงได้สดับกรรมดีที่นายภัตตภติกะกระทำ ทรงให้นำเขาเข้าเฝ้า ทรงพระราชทานทรัพย์ให้หนึ่งพันเพื่อขอมีส่วนแห่งบุญนั้น ทรงพอพระทัยมาก ได้พระราชทานสิ่งของให้อีกหลายอย่าง เมื่อทรงเห็นว่า คันธเศรษฐีแบ่งทรัพย์ให้เขาครึ่งหนึ่ง จึงพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้ เขาจึงได้ชื่อว่า **"ภัตตภติกเศรษฐี"**

เศรษฐีทั้งสองร่วมเป็นสหายกัน กิน ดื่ม ประกอบคุณงามความดีร่วมกัน สิ้นอายุแล้วไปเกิดในสวรรค์

(ดู ธ.อ.๓/๑๐๔-๑๑๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

อาหารกลืนกินแล้วอยู่กับเราได้ไม่กี่ชั่วโมง
แต่ถ้าให้แก่ผู้อื่น อาหารจะอยู่กับเราได้นานหลายอัตภาพ

๔

พระชฎิลเถระ

เกิดแล้วถูกทิ้งลอยน้ำที่พาราณสี ไปเป็นเศรษฐีที่ตักสิลา

ครั้งสมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะเสด็จปรินิพพานแล้ว

มหาชนร่วมกันสละทองคำ เพื่อใช้ก่อสร้างพระพุทธเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระเถระผู้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งเดินผ่านมาพบว่า มุมของเจดีย์ด้านทิศเหนือยังไม่ได้ตกแต่งทองคำ จึงถามคนที่อยู่แถวนั้นว่า *"ทำไมเจดีย์ด้านทิศเหนือจึงยังไม่ประดับแผ่นทองคำ?"* พวกเขาตอบว่า *"ทองมีไม่พอครับ"*

นายช่างทองพูดล่วงเกินพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ... พระอรหันต์แนะนำให้ทำดอกไม้ทองคำ และดำน้ำในแม่น้ำ ขึ้นจากน้ำแล้วกราบขอขมาต่อพระพุทธเจดีย์

พระเถระทราบแล้วเข้าไปในหมู่บ้าน ได้พบกับชนที่เข้ามาไหว้ ท่านก็เชิญชวนว่า *"ญาติโยมทั้งหลาย ตอนนี้การตกแต่งพระเจดีย์เกือบเสร็จแล้ว ขาดอยู่เพียงมุมพระเจดีย์ทิศเหนือเท่านั้นที่ยังไม่มีทองคำ พวกโยมจงพิจารณาดูเถิด"*

จากนั้น ท่านไปในตลาด แวะยืนที่หน้าบ้านของนายช่างผู้ดำเนินการก่อสร้างและตกแต่งพระเจดีย์ พบว่าขณะนั้น นายช่างกำลังทะเลาะกับภรรยาอยู่ เขาเห็นพระมายืนจึงเดินเขามาใกล้ๆ พระเถระกล่าวกับเขาว่า *"ทองคำสำหรับตกแต่งพระเจดีย์มีไม่พอหรือ? ยังขาดอยู่เยอะไหม?"* เขาโกรธภรรยาอยู่ ฟังคำถามของพระแล้วไม่พอใจ ตอบท่านด้วยความหงุดหงิดว่า **"เราโยนพระศาสดาของท่านลงน้ำไปแล้ว"**

ภรรยาได้ฟังแล้วตกใจออกมาไหว้ขออภัย แล้วตำหนิสามีว่า *"ท่านทำกรรมร้ายแรง ทำกรรมหนักแล้ว โกรธก็ควรจะด่าหรือทุบตีดิฉันก็พอ ทำไมท่านต้องพูดอาฆาตพระพุทธเจ้าในอดีต อนาคต และปัจจุบันด้วยเล่า"* นายช่างรู้สึกตัว สลดใจที่ได้พูดล่วงเกินพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำไปด้วยความโกรธภรรยา เขารีบหมอบลงแทบเท้าพระเถระแล้วกล่าวขอขมาว่า *"ท่านขอรับ โปรดยกโทษให้ผมด้วย"* พระเถระกล่าวว่า *"โยมมิได้พูดพาดพิงถึงอาตมา แต่พูดพาดพิงถึงองค์พระศาสดา โยมต้องขอขมาโทษกับพระพุทธเจ้า"* นายช่างถามว่า *"กระผมจะต้องทำอย่างไร พระศาสดาจึงจะทรงยกโทษ?"*

พระเถระแนะนำให้ทำดอกไม้ทองคำ ๓ กระถาง ถวายไว้ในพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จากนั้นให้ลงดำน้ำในแม่น้ำ ขึ้นมาแล้วขณะที่ศีรษะและผ้านุ่งผ้าห่มยังเปียกอยู่นั่นแหละ จงไปกราบขอขมาต่อพระพุทธเจดีย์ (แนะให้เขาสบายใจที่พูดว่า ขอให้โยนพระศาสดาของท่านลงน้ำ แต่ตนเองตกน้ำเสียเอง ขึ้นจากน้ำแล้วไปขอขมา ท่านคงเห็นว่านอกจากขอขมาโทษแล้ว ยังช่วยให้นายช่างสบายใจ ไม่นึกย้อนจนเกิดความเศร้าเสียใจอีก) เขากราบไหว้ขอบพระคุณพระเถระ และรับคำว่าจะกระทำตามที่ท่านแนะนำ

ลูกชายคนเล็กช่วยพ่อทำดอกไม้ทอง...แม้ขอขมาแล้ว แต่อกุศลกรรมนั้นยังทำให้นายช่างทองเกิดแล้วถูกมารดาทิ้ง ๗ ครั้ง

นายช่างมีบุตรชายอยู่ ๓ คน จึงเล่าให้พวกเขาฟังว่าพ่อได้ล่วงเกินพระพุทธเจ้าไว้ ขอให้พวกเจ้าช่วยพ่อทำดอกไม้ทองคำเพื่อใช้ขอขมาพระพุทธเจ้า, บุตรชายคนโตไม่ยอมช่วย เขาพูดว่า *"ผมไม่ได้ขอให้พ่อพูดคำที่เป็นเวรนี่ พ่อจงทำเองเถิด"* บุตรชายคนกลางก็พูดว่า *"พ่อพูดเอง พ่อก็จงทำเพียงคนเดียวเถิด ผมมีการงานอื่นต้องทำ"*

ฝ่ายบุตรชายคนเล็กคิดว่า *"ธรรมดาของคนเป็นลูก กิจที่พ่อต้องทำ ลูกก็ควรรับเป็นภาระ"* เขาจึงบอกบิดาว่า *"ผมจะช่วยพ่อทำดอกไม้ทองคำ พ่ออย่าหนักใจเลย"*

นายช่างทองกับลูกคนเล็กช่วยกันทำทองคำเป็นดอกไม้ทองคำ เป็นรูปดอกไม้มีขนาด ๑ คืบ มีหลายดอกประดับไว้กับกิ่งก้านทำจากทองคำเช่นกัน (นำทองคำที่มีผู้บริจาคไว้มาทำ เพื่อให้ภายในพระเจดีย์มีของบูชาที่คู่ควรกับพระบรมศาสดา) เสร็จแล้วตกแต่งไว้ในกระถางรัตนะ ๓ กระถาง

เมื่อการก่อสร้างพระพุทธเจดีย์แล้วเสร็จ นายช่าง ภรรยา และบุตรคนเล็กได้นำกระถางดอกไม้ทองคำเข้าไปประดิษฐานไว้ภายใน จากนั้นก็พากันไปยังท่าน้ำ นายช่างลงดำน้ำ ขึ้นจากน้ำแล้วไปที่พุทธเจดีย์ กราบขอขมาพระบรมสารีริกธาตุ ขอให้พระพุทธเจ้าทรงยกโทษให้

ด้วยผลของคำพูดด้วยความโกรธครั้งนั้น เมื่อเขาเวียนว่ายตายเกิดไปในภพต่าง ๆ เมื่อเกิดแล้วจึงถูกลอยน้ำถึง ๗ ครั้ง

ชาติสุดท้าย เกิดในเมืองพาราณสี มารดาคลอดแล้วให้คนนำไปลอยทิ้งในแม่น้ำคงคา...อุบาสิกาผู้อุปัฏฐากพระมหากัจจายนะ เลี้ยงเป็นลูก แล้วยกให้เป็นศิษย์พระเถระ

ครั้นถึงพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเราทั้งหลาย

ธิดาเศรษฐีชาวกรุงพาราณสีคนหนึ่ง เป็นสตรีรูปสวย มารดาบิดาหวงแหนให้อยู่แต่ในปราสาท ๗ ชั้นกับหญิงรับใช้ จนถึงอายุ ๑๕ – ๑๖ ปี

วันหนึ่ง ขณะเธออยู่ในห้องนอนชั้นบนสุด เดินไปเปิดหน้าต่าง ก็มีวิทยาธรตนหนึ่งเหาะมาทางอากาศเห็นเธอแล้วเกิดความสิเน่หา เข้าไปทำความเชยชิดกับเธอ การอยู่ร่วมกันครั้งนั้น **ต่อมาเธอได้ตั้งครรภ์ ซึ่งทารกในครรภ์ก็คือ อดีตนายช่างทองคนนั้น**

หญิงรับใช้รู้เรื่องแล้วตกใจ ธิดาเศรษฐีจึงสั่งห้ามบอกใคร แล้วเก็บตัวไม่ยอมพบบิดามารดาจนกระทั่งคลอดทารก เธอให้หญิงรับใช้นำหม้อใบใหม่มาใส่ทารก ปิดฝาหม้อแล้วใช้ดอกไม้ประดับประดาสวยงาม สั่งให้หญิงรับใช้นำไปลอยในแม่น้ำคงคา หากมีใคร

สอบถามว่าอะไร ก็ให้บอกว่า *"ลูกสาวท่านเศรษฐีทำพลีกรรมบูชาเทพเจ้าในแม่น้ำ"* หญิงรับใช้ได้เทินหม้อออกจากปราสาทไปยังท่าน้ำ แล้วลอยหม้อใส่ทารกไป

หม้อบรรจุทารกลอยไปถึงแม่น้ำคงคาตอนล่าง

มีหญิงแม่เรือน ๒ คน กำลังอาบน้ำอยู่ เห็นภาชนะประดับดอกไม้ลอยมาแต่ไกล ก็ตกลงจับจองกันว่า **สิ่งที่ลอยน้ำมา ถ้าเป็นภาชนะ ฉันขอ,** อีกคนก็กล่าวว่า **ฉันขอสิ่งที่อยู่ในภาชนะ**

ทั้งสองคนนำภาชนะขึ้นบนฝั่ง ก็พบว่าเป็นหม้อมีฝาปิด เปิดออกดูก็เห็นทารกเพศชายนอนหลับอยู่ ทั้งสองดีใจที่จะได้บุตร แต่ตกลงกันไม่ได้ เพราะคนที่บอกว่าฉันขอภาชนะเห็นเด็กแล้วเปลี่ยนใจอยากได้เด็กเป็นลูก...

ทั้งสองคนนำทารกไปเข้าเฝ้ากราบทูลแด่พระราชา *(ขณะนั้นกาสีตกอยู่ในอำนาจของแคว้นโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงให้พระราชโอรสองค์หนึ่งมาเป็นพระประมุขแคว้นกาสี)* ให้ทรงวินิจฉัย ซึ่งทรงวินิจฉัยให้ทารกแก่หญิงที่พูดว่า **"ฉันขอสิ่งที่บรรจุอยู่ในภาชนะ"**

หญิงนางนั้นเป็นอุบาสิกาอุปัฏฐากของ**พระมหากัจจายนะ**อยู่ด้วย นางนำทารกไปเลี้ยงดู มีความตั้งใจว่า เมื่อเขาโต เราจะให้เขาบวชกับพระผู้เป็นเจ้าของเรา... *ความที่เด็กคลอดออกมาแล้วไม่ได้รับการชำระล้างมลทินครรภ์ ทำให้เด็กมีผมรุงรัง* พวกญาติของนางจึงตั้งชื่อให้ว่า **"ชฎิล"**

ครั้นเด็กชายชฎิลเดินได้ พูดได้ ก็มีความคุ้นเคยกับพระมหากัจจายนะมากขึ้นตามลำดับ วันหนึ่งนางได้นิมนต์พระเถระมาฉันในเรือน แล้วกราบเรียนถวายเด็กแก่ท่านว่า *"พระผู้เป็นเจ้าค่ะ ดิฉันเลี้ยงดูเด็กคนนี้มาหลายปี คิดอยู่เสมอว่าโตแล้วจะให้เขาบวชอยู่กับท่าน ดิฉันขอถวายเขาให้แก่ท่าน โปรดให้เขาบวชด้วยนะเจ้าค่ะ"* พระเถระถามความสมัครใจของเด็กชาย เขาตอบว่าอยากบวช แล้วกราบลามารดาติดตามพระเถระไป

พระมหากัจจายนะนำเด็กชายชฎิลไปฝากให้อุบาสกกรุงตักสิลาเลี้ยงดู โตเป็นหนุ่มแล้ว ให้แต่งงานกับบุตรสาวตนเอง... วันที่ย่างเท้าเข้าเรือนหอ เกิดภูเขาทองผุดขึ้น ได้เป็นชฎิลเศรษฐี

พระมหากัจจายนะตรวจดูบุญกรรมของเด็กชายแล้วพบว่า *"เด็กชายคนนี้มีบุญมาก เขาจะได้เป็นเศรษฐีตอนเป็นหนุ่ม ถ้าให้เขาบวชตอนนี้เขาก็ยังเด็กมากไป ทั้งญาณที่เขาบำเพ็ญมาก็ยังไม่แก่กล้า เราควรจะนำเขาไปฝากให้ตระกูลอุปัฏฐากที่นครตักสิลาเลี้ยงดูไว้ เขาจะได้เป็นเศรษฐีที่นครนั้น"* แล้วให้เด็กชายติดตามไปถึงกรุงตักสิลา ไปหาอุบาสกอุปัฏฐากคนสนิท เล่าความเป็นมาของเด็กให้เขาฟัง ขอให้ช่วยเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอน อุบาสกรับปากว่าจะเลี้ยงดูอย่างดีในฐานะบุตรชายทีเดียว

อุบาสกคนนี้มีบุตรสาววัยไล่เลี่ยกับเด็กชายชฎิลอยู่ ๑ คน เขามีอาชีพค้าขายพริกและผักชีอยู่ในตลาดที่คนพลุกพล่าน ให้การเลี้ยงดูเด็กชายชฎิลอย่างดี สอนให้รู้จักการค้าขาย จนเด็กช่วยบิดาขายของได้แล้ว

วันหนึ่ง อุบาสกตรวจดูสินค้าในเรือนก็พบว่ามีผลิตภัณฑ์ต่างๆ จำนวนมากที่ซื้อมานานถึง ๑๒ ปีแต่ยังขายไม่หมด จึงขนสินค้าทั้งหมดไปวางในตลาด บอกราคาแก่เด็กชายแล้วไปทำธุระที่อื่น

วันนั้น **เทวดาผู้ดูแลรักษาเมือง** เห็นเด็กตั้งใจช่วยบิดาค้าขาย จึงดลใจให้ผู้ที่ต้องการพริกและผักชีเดินไปซื้อพริกและผักชีที่ร้านแห่งนี้ ลูกค้าได้เห็นสินค้าเหล่านั้นแล้วต่างก็ซื้อไป ปรากฏว่าเด็กชายขายของที่บิดาซื้อมาเมื่อ ๑๒ ปีก่อน หมดภายในวันเดียว อุบาสกกลับมาที่ร้านไม่เห็นสินค้าเหล่านั้นคิดว่าลูกเราคงทำเสียหายหมดแล้วนำไปทิ้ง เด็กชายจึงนำเงินที่ขายของได้ให้ดู อุบาสกปลื้มใจมาก คิดว่า *"เจ้าเด็กคนนี้ ที่ญาติของเราหลายคนมองว่าเป็นเด็กไม่มีพ่อแม่ คงทำอะไรไม่เป็น ตอนนี้เขาได้แสดงให้เห็นแล้วว่า เขาเอาตัวรอดได้ในทุกแห่งที่เขาไปอยู่"*

เมื่อชฎิลเติบโตเป็นหนุ่มแล้ว อุบาสกจึงบอกแก่นายชฎิลและบุตรสาวว่า จะให้ทั้งคู่แต่งงานกัน หนุ่มสาวทั้งสองตอบตกลง อุบาสกจึงว่าจ้างช่างให้ปลูกสร้างเรือนหอ...สร้างเสร็จแล้วจัดงานวิวาห์ให้ทั้งสอง

ถึงเวลาเข้าเรือนใหม่ ทันทีที่นายชฎิลก้าวเหยียบธรณีประตูเรือน ก็มีภูเขาทองคำประมาณ ๘๐ ศอก ผุดขึ้นจากแผ่นดินหลังเรือน (ด้วยผลการบูชาด้วยดอกไม้ทองคำ) ซึ่งนายชฎิลสามารถใช้จอบฟันลงในเนื้อภูเขาทอง แล้วแบ่งออกมาทำเป็นเครื่องประดับและเครื่องใช้ต่าง ๆ ใช้เองบ้าง นำไปขายบ้าง

พระราชากรุงตักสิลาทรงทราบข่าวภูเขาทองคำผุดขึ้นจากดิน ทรงให้อำมาตย์ไปดู พบว่าเป็นเรื่องจริง เป็นทรัพย์ที่เกิดจากบุญ พระราชาจึงพระราชทานฉัตรตำแหน่งเศรษฐีให้แก่เขา, นับจากนั้น เขาก็ได้ชื่อว่า **“ชฎิลเศรษฐี”...**

ชฎิลออกอุบายให้สืบหาตระกูลที่ร่ำรวยเพราะบุญ พบเมณฑกเศรษฐีที่นครภัททิยะ

เศรษฐีมีบุตรชาย ๓ คน เจริญเติบโตจนถึงวัยหนุ่มแล้ว ท่านเศรษฐีก็ยังเป็นอุปัฏฐากของพระมหากัจจายนะเถระเรื่อยมา เป็นความผูกพันต่อเนื่องตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก เมื่อเห็นลูกชายโตกันหมดแล้ว เศรษฐีก็มีใจน้อมไปในการบวช แต่ก็คิดว่าลูก ๆ คงไม่ยอมให้บวช พวกเขากลัวว่า ถ้าเราออกบวช ทองคำเหล่านั้นจะหายไป หรือจะไม่มีใครสามารถแบ่งทองคำออกมาจากภูเขาทองได้อีก, *เราน่าจะลองส่งคนออกไปสืบหาดูว่า ในชมพูทวีปมีอยู่กี่ตระกูลที่มีทรัพย์สมบัติมากกว่าตระกูลเรา ลูก ๆ จะได้รู้ว่าตระกูลของเราไม่ได้ร่ำรวยที่สุด”*

เศรษฐีจึงให้ช่างทองนำทองคำมาทำ **อิฐทองคำ ด้ามปฏักทองคำ และเขียงเท้าทองคำ** จากนั้นก็ว่าจ้างให้คนถือของ ๓ สิ่งนี้ไปตามบ้านเรือนในเมืองต่าง ๆ ให้ทำทีเป็นคณะสำรวจหาอะไรสักอย่างหนึ่ง

พวกเขาออกจากกรุงตักสิลา (แคว้นคันธาระ) เดินทางตระเวนไปเรื่อย ๆ ก็ยังไม่พบว่ามีใครที่มีทรัพย์มากกว่าชฎิลเศรษฐีเลย กระทั่งเดินทางไปถึงภัททิยนคร แคว้นอังคะ เจอเรือนของ**ท่านเมณฑกเศรษฐี** เศรษฐีเห็นพวกเขามองหาโน่นหานี่อยู่จึงถามว่า พวกท่านกำลังมองหาอะไรกันอยู่? ตอบว่า **"พวกเรากำลังหาสิ่งของบางอย่างอยู่"** ท่านเศรษฐีเห็นพวกเขาถืออิฐทองคำ, ด้ามปฏักทองคำ และเขียงเท้าทองคำ ก็คิดว่า *"พวกเขาถือทองคำมาเที่ยวค้นหาสิ่งของบางอย่าง ไม่ใช่แน่ ๆ พวกเขากำลังสืบหาคนที่เป็นเศรษฐีอยู่ต่างหาก"* จึงกล่าวชวนว่า *"พวกพ่อทั้งหลาย ลองไปดูหลังบ้านของเราดูสิ บางทีของที่ท่านมองหาอาจจะมีอยู่ก็เป็นได้นะ"*

คนของชฎิลเศรษฐีเดินไปดูหลังเรือน ก็พบแพะทองคำมีขนาดเท่าช้างบ้าง ขนาดเท่าม้าและโคอุสภะบ้าง ผุดขึ้นจากแผ่นดินเต็มพื้นที่ ๘ กรีสะ **(ดู เรื่องเมณฑกเศรษฐี)** พวกเขาเดินกลับออกมาหน้าเรือน เศรษฐีถามว่า *"พวกท่านได้เห็นสิ่งที่กำลังหาอยู่หรือไม่?"* ตอบว่า *"พบแล้วขอรับท่านมหาเศรษฐี"* แล้วขอตัวกลับกรุงตักสิลา แจ้งแก่ชฎิลเศรษฐีว่าได้พบเมณฑกเศรษฐีมีทรัพย์อย่างนี้ ๆ

สืบพบโชติกเศรษฐี ที่กรุงราชคฤห์ ก็ร่ำรวยเพราะบุญ... ให้ลูก ๆ ทดสอบบุญเก่า พบว่า บุตรชายคนเล็ก มีบุญรักษาภูเขาทองคำไว้ได้ จึงออกบวชด้วยความเบาใจ...บรรลุเป็นพระอรหันต์

ชฎิลเศรษฐีมีความพึงพอใจที่รู้ว่า ในชมพูทวีปมีเศรษฐีมีบุญเหมือนเช่นตนเองอยู่ คิดว่า น่าจะยังมีเศรษฐีเช่นเมณฑกเศรษฐีอยู่อีก เราจะให้พวกเขาออกไปสืบหาอีก ครั้งนี้จึงสั่งให้คนนำผ้ากัมพลมูลค่า ๑๐๐,๐๐๐ เที่ยวทำทีประกาศขาย เมื่อขายไม่ได้ให้ทำทีเป็นจะสุมไฟเผาผ้ากัมพลทิ้ง เพราะไม่มีคนซื้อ ถ้ามีคนมาถามว่าพวกท่านกำลังจะทำอะไร? ก็ให้ตอบว่า *"พวกเราจะเผาผ้ากัมพลมูลค่า ๑ แสนทิ้ง ประกาศขายแล้วไม่มีคนมาซื้อ จะถือกลับไปก็กลัวจะถูกโจรปล้น"*

พวกเขานำผ้ากัมพลออกตระเวนไปตามแผนดังกล่าว เมื่อถึง**กรุงราชคฤห์**ก็มีคน แนะนำให้ไปขายผ้าให้แก่**ท่านโชติกเศรษฐี** พวกเขาจึงทำทีว่าจะไปเผาผ้าที่หน้าซุ้มประตู กำแพงเรือน คนรับใช้นำความไปแจ้งแก่เศรษฐีๆ ให้เรียกพวกเขาเข้ามาในปราสาทแล้วถาม ว่า *"พวกท่านตั้งราคาขายผ้าไว้เท่าไร?"* ตอบว่า *"๑ แสน ขอรับ"* เศรษฐีจึงให้จ่ายทรัพย์ ให้พวกเขา และสั่งให้ถือผ้าไปให้นางทาสีที่กำลังกวาดขยะอยู่ที่หน้าซุ้มประตู นางรับผ้าแล้ว ร้องไห้เดินไปหาโชติกเศรษฐีกล่าวรำพันว่า *"นายท่าน ถ้าดิฉันทำความผิดอะไร ขอได้โปรด ลงโทษเถิด อย่าได้ให้ผ้าเนื้อหยาบอย่างผ้ากัมพลผืนนี้มาให้ดิฉันใช้เลย มันเนื้อหยาบมาก ดิฉันจะห่มได้อย่างไร"*

โชติเศรษฐีกล่าวว่า *"เจ้าไม่ได้มีความผิดอะไรหรอก เราให้ผ้าเป็นรางวัลแก่เจ้า เรา ไม่ได้ให้เจ้าใช้นุ่งหรือห่ม แต่ให้เจ้าพับแล้ววางไว้ข้างเตียงนอน เจ้าจะได้ใช้เช็ดเท้าที่ล้างด้วย น้ำหอมก่อนขึ้นนอน เจ้าพอจะใช้ผ้ากัมพลผืนนี้ได้ไหม?"* นางตอบว่า *"ถ้าอย่างนั้น ดิฉันก็ พอจะใช้ได้อยู่ค่ะ"* นางจึงรับผ้าไป คนเหล่านั้นขอเข้าชมปราสาทรัตนะและขุมทรัพย์ต่าง ๆ

พวกเขากลับมากรุงตักสิลา รายงานให้ชฎิลเศรษฐีทราบ เศรษฐีฟังแล้วดีใจคิดว่า *"ลูก ๆ คงยินยอมให้เราบวช"* วันนั้นเศรษฐีก็ไปเข้าเฝ้าพระราชา กราบทูลขออนุญาตออก บวช พระราชาตรัสอนุญาตว่า *"ดีแล้วท่านมหาเศรษฐี ท่านจงบวชเถิด"*

ชฎิลเศรษฐีกลับมาที่เรือนบอกแก่ภรรยาแล้ว **เรียกลูกชาย ๓ คน มาทดสอบบุญ เก่า** โดยส่งจอบด้ามเป็นทองคำ ตัวจอบเป็นเพชรให้บุตรชายคนโตก่อน สั่งว่า *"เจ้าจงเอา จอบสับลงไปในภูเขาทองสิ"* ลูกคนโตใช้จอบสับลงไป ก็เป็นเหมือนจอบกระทบกับหินดาด ไม่มีส่วนของทองคำ หลุดจากตัวภูเขาทองเลย

เศรษฐีรับจอบแล้วส่งให้ลูกชายคนกลางลองสับหรือขุดดู เขาสับลงบนพื้นทองคำก็ เป็นเหมือนจอบสับลงบนภูเขาหิน ไม่ได้ส่วนแห่งทองคำเลย มาถึงบุตรชายคนเล็ก **เขายก จอบฟันลงก็เป็นเหมือนฟันลงในดินเหนียวมีทองคำหลุดติดจอบออกมา**

เศรษฐีเห็นแล้วกล่าวกับลูก ๆ ว่า *"หยุดเถอะ ภูเขาทองลูกนี้ไม่ได้ผุดเกิดเพื่อเจ้า ๒ คน แต่เกิดเพราะบุญของพ่อและน้องชายของเจ้า (น้องชายเคยช่วยพ่อทำดอกไม้ทองคำ) ต่อไปเจ้า ๒ คน ต้องใช้สอยทองคำร่วมกับน้องชายคนเล็กนะ จงดูแลกันและกันให้ดีอย่าได้ประมาท พ่อขอออกบวช"*

ชฎิลเศรษฐีกล่าวลาครอบครัวและหมู่ญาติที่บำรุงเลี้ยงมาตั้งแต่เป็นเด็กชาย แล้วเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและกราบทูลขอบวช (ไม่ได้ระบุสถานที่เข้าเฝ้า) บวชแล้วเพียง ๒-๓ วัน ก็บรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จบิณฑบาตพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป รวมถึงพระชฎิลเถระด้วย เสด็จถึงเรือนของลูกๆ ของพระชฎิล พวกเขาได้ถวายภัตแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอด ๑๕ วัน พวกภิกษุสนทนากันว่า *"ถึงวันนี้ ท่านชฎิลผู้เจริญยังมีตัณหาหวงภูเขาทองคำและห่วงพวกลูก ๆ อยู่ไหมหนอ?"* พระชฎิลตอบว่า *"ผู้มีอายุทั้งหลาย ผมไม่มีตัณหา (ความหวงแหน) หรือมานะ (ถือว่าภูเขาทองเป็นของเกิดมาเพื่อเรา) ในภูเขาทองหรือพวกบุตรแล้ว"* ภิกษุเหล่านั้นพูดกันว่า *"ท่านชฎิลกำลังอวดว่าบรรลุพระอรหัตแล้ว"* พระพุทธเจ้าทรงทราบแล้วตรัสว่า *"ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาและมานะในภูเขาทองและพวกบุตรของท่านชฎิลไม่มีแล้ว"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

> "ผู้ใดในโลกนี้ละตัณหาได้แล้ว ออกบวชเป็นผู้ไม่มีเรือน เป็นผู้สิ้นตัณหา (ละความยินดีในอารมณ์ ๖ เช่น รูป และเสียงได้แล้ว) และสิ้นภพ (ภวตัณหา ความยินดีในความเป็นและความมีอัตภาพ) เราเรียกผู้นั้นว่า เป็นพราหมณ์"

(ดู ธ.อ.๔/๔๑๖-๗, ๔๑๐-๔๑๖, ๔๑๘, ขุ.ธ.ข้อ ๓๖)

๕

โฆสกสุนัข

ผลแห่งการเห่านำทางพระปัจเจกพุทธเจ้า

สามีภรรยาคู่หนึ่ง นำบุตรที่เพิ่งคลอด หนีความอดอยาก สามีมีเจตนาทิ้งลูกไว้ระหว่างทาง ภรรยาไม่ยอม แต่บุตรก็ตายเมื่อถึงกรุงโกสัมพี

สมัยที่โลกว่างจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ครั้งหนึ่งที่**แคว้นอัลลกัปปะ** เกิดทุพภิกขภัย ผู้คนและสัตว์เริ่มล้มตาย

นายโกตุหลิกะจึงพาภรรยา ชื่อ **นางกาลี**ที่เพิ่งคลอดบุตรน้อย ออกจากบ้าน ตั้งใจจะอพยพครอบครัวไปอยู่ที่กรุงโกสัมพี

สองสามีภรรยาเดินทางไกลมาหลายวัน เสบียงอาหารก็หมดลง *ทั้งสองได้รับความทุกข์ทรมานจากความหิวเป็นอันมาก* มองไปทางไหนก็ยังไม่พบบ้านเรือนที่จะเข้าไปพึ่งพาอาศัยได้เลย สามีจึงปรึกษากับภรรยาว่า *“เอาอย่างนี้ดีไหม ตอนนี้พวกเรากำลังจะอดข้าวอดน้ำตาย ลูกอ่อนของเราเป็นภาระมาก เราต้องผลัดกันอุ้ม ทำให้การเดินทางล่าช้า เราทิ้งเขาไว้แถวนี้แหละ เมื่อเรารอดชีวิตไปแล้ว เราก็สามารถมีลูกใหม่ได้”*

นางกาลีผู้เป็นภรรยาแย้งว่า **“ฉันอุ้มท้องมาถึง ๘-๙ เดือน เขาเป็นลูกคนแรกและคนเดียว เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขแท้ ๆ ของเรา ท่านทิ้งเขาได้ลงคอหรือ”** สามีเห็นว่าภรรยาไม่ยินยอม ก็ไม่ได้กล่าวอะไรอีก ผลัดกันอุ้มบุตรเดินทางต่อไป

หลายชั่วโมงต่อมา ทุกขเวทนาอันเกิดจากความหิวก็เกิดเบียดเบียนนายโกตุหลิกะมากขึ้นอีก ขณะนั้นเขาเป็นคนอุ้มลูก เขาก็พูดเกลี้ยกล่อมให้ภรรยาทิ้งลูกอีกว่า **“เธอจ๋า**

ถ้าเราสองคนยังไม่ตายเราก็มีลูกใหม่ได้อีก เราต้องยอมทิ้งเขาไว้นะ ไม่งั้นพวกเราก็จะต้องตายแน่" ภรรยาก็ห้ามปรามอีก เมื่อสามีพูดวิงวอนอีก นางก็ทำเฉย ไม่พูดอะไร ๆ รับลูกไปอุ้มเดินต่อไป พอรู้สึกหมดแรงอุ้มก็ส่งลูกให้สามีเป็นคนอุ้ม

คนทั้งสามต่างเหนื่อยอ่อนเต็มที่ ทารกน้อยหลับอยู่ในอ้อมแขนของนายโกตุหลิกะ คราวนี้เขาคิดว่า **"เราจะแกล้งเดินช้าลง ๆ ให้เธอเดินทิ้งห่างเราออกไป แล้วเราจะทิ้งลูกเอง"**

นางกาลีเดินห่างออกไป นายโกตุหลิกะก็หยุดหาจุดที่จะวางทารก เขาเห็นพุ่มไม้เตี้ยพุ่มหนึ่ง ก็เดินเข้าไป แล้วเด็ดใบไม้วางเรียงที่พื้น วางทารกลงนอนบนใบไม้นั้น แล้วรีบเดินตามภรรยาไป

ภรรยาหันมามองไม่เห็นสามีอุ้มลูก ก็ตกใจร้องโวยวายว่า *"ท่านเอาลูกไปไว้ที่ไหน?"* สามีตอบว่า *"เราให้เขานอนอยู่ใต้พุ่มไม้โน้นแน่ะ เรารีบเดินต่อไปเถิด ก่อนที่จะมืดค่ำเสียก่อน"* ภรรยาร้องไห้รำพันว่า **"นาย ท่านอย่าทำให้ฉันมีชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้เลย ฉันทิ้งลูกไว้ไม่ได้ ฉันขาดลูกที่เกิดจากอกของฉันไปไม่ได้ ท่านจงรีบไปอุ้มเขามาเร็ว ๆ เลย"** กล่าวจบ นางก็ทรุดนั่งร้องไห้คร่ำครวญอย่างน่าเวทนา นายโกตุหลิกะจึงรีบวิ่งไปอุ้มลูกมาให้ภรรยา

ทั้งสองผลัดกันอุ้มลูกเดินต่อไป ใกล้ถึงกรุงโกสัมพีแล้ว แต่ทารกน้อยบอบช้ำจากการเดินทางครั้งนี้มาก สิ้นใจตายเมื่อเข้าสู่เขตกรุงแล้ว (อกุศลเจตนาที่เขาจงใจทิ้งบุตรครั้งนี้ทำให้เขาถูกบิดามารดาทิ้งถึง ๗ ภพ เช่น ภพที่เป็นเด็กชายโฆสกะ ถูกมารดาที่เป็นโสเภณีสั่งให้หญิงรับใช้นำไปทิ้งไว้ที่กองขยะ)

นางกาลีเศร้าโศกเสียใจคร่ำครวญว่า ลูกของเราช่างบุญน้อยจริง ๆ มาถึงกรุงโกสัมพีแล้วเจ้าจะไม่ต้องอดอยากแล้ว แต่เจ้าก็มาจากอกของแม่ไป อภัยให้พ่อกับแม่ด้วย, แล้วจัดการฝังศพลูก

ได้ความกรุณาจากนายโคบาล...
สามีกินมากไปอึดอัดตายแล้ว เกิดในท้องแม่สุนัข

เช้าวันนั้น ทั้งสองเดินมุ่งหน้าจะเข้าไปในกรุง ระหว่างทางก็พบเรือนของ**นายโคบาล** (บ้านของคนเลี้ยงโค เลี้ยงไว้สำหรับรีดนม ขายนม) กำลังมีงานมงคล คือ ทำขวัญแม่โค และลูกโคที่เพิ่งคลอด ก่อนจะถึง**พิธีทำขวัญโค** เขาได้จัดเตรียมข้าวปายาสไว้จำนวนมาก เพื่อถวาย**พระปัจเจกพุทธเจ้า**ซึ่งเขาได้นิมนต์ให้ท่านมารับบิณฑบาตทุกวัน ทั้งวันนี้เป็นวันมงคลโค เขาจึงจัดเตรียมข้าวปายาสไว้มากเป็นพิเศษ เพื่อเลี้ยงคนในเรือนด้วย...

พระปัจเจกพุทธเจ้ามารับบิณฑบาต (ข้าวปายาส) แล้วกลับไปยังที่อยู่ชั่วคราวภายในป่านอกกรุงโกสัมพี

นายโคบาลเห็นสองสามีภรรยาเดินโซซัดโซเซผ่านมาก็ถามว่า *"พวกท่านมาจากไหน? กำลังจะไปไหนกัน?"* ทั้งสองจึงเล่าความเป็นมาให้เขาฟัง นายโคบาลรู้เรื่องแล้วรู้สึกสงสารให้คนจัดข้าวปายาสกับเนยใสจำนวนมากให้กินได้ตามใจปรารถนา

ผู้เป็นภรรยายังไม่สร่างโศกที่บุตรตาย แม้จะหิวก็รู้สึกกินไม่ลง นางกล่าวกับสามีว่าว่า **"นายอดอาหารมาหลายวันแล้ว รีบกินเถอะ ท่านยังมีชีวิตอยู่ ฉันก็จะมีชีวิตอยู่ เพราะฉันต้องพึ่งพิงท่าน ท่านกินก่อนเถิด เดี๋ยวฉันค่อยกิน"**

สามีหิวจัด รีบบริโภคข้าวปายาสจำนวนมาก ส่วนภรรยาค่อย ๆ ลิ้มเนยใสทีละน้อย นายโคบาลเห็นสองคนบริโภคอาหารแล้ว ตนเองก็ไปนั่งบริโภคข้าวยังที่นั่งของตน รับประทานอาหารไปก็ปั้นก้อนข้าวปายาสให้แม่สุนัขตัวโปรดที่นอนอยู่ใต้ตั่งไปด้วย นายโกตุหลิกะเห็นแล้วคิดว่า **"หมาตัวนี้มันมีบุญ มันได้กินอาหารดีๆ อย่างนี้ทุกวัน"** หลังจากบริโภคอาหารแล้วทั้งสองก็ขอพักแรมค้างในบริเวณบ้านของนายโคบาลก่อน เพราะเหน็ดเหนื่อยในการเดินทางมาก...แต่ความที่เขากินมากเกินไป อึดอัดมาก ไฟธาตุไม่อาจย่อยอาหารได้ดี ตกกลางคืนเขาก็หายใจไม่ออก สิ้นใจตาย ๆ แล้วเกิดในท้องของสุนัขตัวเมียนั้น...

นางกาลีผู้เป็นภรรยาและคนในเรือนช่วยกันนำร่างของเขาไปทำฌาปนกิจ เสร็จแล้วนางก็ขออาศัยอยู่เป็นคนรับจ้างทำการงานให้แก่นายโคบาล นางเห็นว่าทุก ๆ เช้าจะมีพระ

ผู้เป็นเจ้า (=พระปัจเจกพุทธเจ้า) มารับบิณฑบาตที่เรือนทุกวัน, เมื่อได้ข้าวสารมา ก็จะหุงหาอาหารใส่บาตรท่าน ใส่แล้วก็กล่าวว่า **"ท่านเจ้าข้า ขอให้กุศลที่ทำนี้ส่งผลถึงสามีและลูกของดิฉันด้วยเถิด"** วันไหนไม่ได้ข้าวสารมา นางก็จะคอยไหว้ด้วยจิตที่เลื่อมใส แล้วไปรับข้าวสุกจากนายโคบาลมาบริโภคเลี้ยงชีวิต

สุนัขตัวเมียมีครรภ์แก่ขึ้นตามลำดับ (ราว ๕-๖ เดือน) แล้วคลอดลูกสุนัขเพศผู้ออกมาตัวหนึ่ง มันเจริญเติบโตขึ้น ต่อมานายโคบาลก็ให้น้ำนมโคแก่ลูกสุนัขกินเรื่อยมา

ลูกสุนัขผูกพันกับพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก คอยไปรับไปส่งและเห่าอารักขา...ตายแล้วเกิดเป็นโฆสกเทพบุตร

วันใดที่พระปัจเจกพุทธเจ้านั่งฉันภัตในเรือน ท่านก็จะแบ่งก้อนข้าวให้ลูกสุนัขกิน สุนัขน้อย (=นายโกตุหลิกะ) จึงมีความรักใคร่คุ้นเคยกับท่านมาก

ตามปกตินายโคบาลจะหาเวลาว่างไปปรนนิบัติ และสนทนากับพระปัจเจกพุทธเจ้าในป่าที่ท่านพำนักไม่ไกลบ้านมากนัก) วันละ ๒ เวลา ยามที่เข้าไปหาท่าน สุนัขก็จะติดตามเขาไปด้วย ซึ่งทางเดินไปบรรณศาลานั้นมีหญ้าค่อนข้างรก เขาต้องถือไม้ยาวติดมือไปเพื่อตีพงหญ้าบ้าง พุ่มไม้บ้าง ขับไล่งู และสัตว์มีพิษให้หนีไป บริเวณใดรกมากเขาก็จะตีไม้ส่งเสียงว่า *"ไป ไป"* สุนัขก็จะจดจำว่าบริเวณนั้นผู้เป็นนายส่งเสียงขับไล่สัตว์ร้าย

วันหนึ่ง นายโคบาลกล่าวกับพระปัจเจกพุทธเจ้าว่า **"ท่านผู้เจริญ ถ้าวันไหนผมไม่อาจนำน้ำหรือเภสัชมาถวายท่านได้ ผมจะส่งสุนัขตัวนี้มาหาท่าน ท่านเห็นสุนัขแล้วได้โปรดไปที่บ้านของกระผมนะขอรับ จะมีคนคอยนำสิ่งที่ควรถวายแก่ท่านเอง"**

แต่นั้นมา วันใดที่นายโคบาลไม่ว่าง เขาก็จะกล่าวกับสุนัขแสนรู้ว่า **"ลูกเอ๋ย เจ้าจงไปนำทางพระผู้เป็นเจ้ามาทีนะ"** สุนัขฟังแล้วเข้าใจ วิ่งออกไปทางที่พระปัจเจกพุทธเจ้าอยู่ เดินไปถึงบริเวณใดที่นายโคบาลเคยใช้ไม้ตีขับไล่สัตว์ร้าย มันก็จะเห่า ๓ ครั้งขับไล่สัตว์ร้ายบ้าง

ถึงบรรณศาลาแล้วก็เห่า ๓ ครั้ง นอนหมอบรออยู่ พระปัจเจกพุทธเจ้ารู้ว่าสุนัขมาตามแล้ว นุ่งห่มจีวรถือบาตรแล้วเดินออกมา สุนัขก็จะออกเดินนำทางทันที...(สุนัขจะทำหน้าที่นี้ในวันที่นายโคบาลไม่ว่าง) บางคราวท่านต้องการทดสอบว่าสุนัขจะทำอย่างไร ท่านก็แกล้งเดินไปทางอื่นบ้าง มันรู้แล้วก็จะรีบวิ่งมายืนขวางหน้าไม่ให้ท่านเดิน บางคราวท่านแกล้งเดินเลี่ยงมันเพื่อจะเดินต่อไป สุนัขก็จะใช้ปากงับชายจีวร หรือชายผ้านุ่งดึงให้ท่านกลับมาในทางที่มันต้องการ ความรักใคร่ที่สุนัขมีต่อท่านมีกำลังมากมายทีเดียว...

จนกระทั่งวันหนึ่ง นายโคบาลได้ถวายผ้าเพื่อให้ท่านทำเป็นจีวร พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า **"ท่านผู้อุปฐาก การทำผ้าสำหรับใช้สอยเป็นจีวร เป็นกิจที่อาตมาคนเดียวทำได้ยาก อาตมาจะกลับไปหาหมู่พระปัจเจกพุทธเจ้า ณ ภูเขาคันธมาทน์ ให้พวกท่านช่วยทำนะ"** นายโคบาลกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้น ขอท่านผู้เจริญอย่าไปนานนักนะ ทำเสร็จแล้วได้โปรดกลับมาหากระผมอย่างเดิม เพื่อผมและคนมากมายจะได้บำเพ็ญบุญ"*

สุนัขฟังคำสนทนาแล้วเข้าใจ มันมีอาการเศร้าสลด เดินตามนายโคบาลส่งพระปัจเจกพุทธเจ้าได้ระยะหนึ่ง ท่านกล่าวว่า **"เท่านี้ก็พอแล้วผู้มีอายุ ท่านจงกลับไปเรือนเถิด อาตมาขอตัวก่อน"** จากนั้นท่านก็เหาะขึ้นสู่อากาศมุ่งหน้าไปภูเขาคันธมาทน์

นายโคบาลและสุนัขมองตามไป สุนัขยืนพร้อมกับเห่า (ส่งท่าน) ไปด้วย เมื่อท่านพ้นสายตาไป สุนัขก็หัวใจแตกตาย ตายแล้วเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ดาวดึงส์ มีนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ เป็นบริวารแวดล้อม *เป็นเทพบุตรที่มีลักษณะพิเศษ คือ ยามพูดกระซิบ เสียงกระซิบ* ยังดังไกลไปถึง ๑๖ โยชน์ ส่วนเสียงพูดตามปกติดังกลบเทพนครของเทวดาดาวดึงส์ (เป็นนครภายใต้การปกครองของท้าวสักกเทวราช) ซึ่งมีขนาด ๑ หมื่นโยชน์ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เทพบุตรนี้ จึงได้ชื่อว่า **โฆสกเทพบุตร**

การอุบัติในสวรรค์ก็ดี การมีเสียงพูดดังไกลกว่าเทวดาอื่น ๆ ก็ดี ล้วนเป็นผลแห่งความรัก ความเคารพและช่วยเหลือแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า

(ดู ธ.อ.๑/๑๗๑-๑๗๕)

๖
โฆสกเศรษฐี

ผลแห่งการทิ้งบุตร และผลแห่งการอารักขาพระปัจเจกพุทธเจ้า

ผลของการทิ้งลูกน้อยในอดีต ส่งผลให้เกิดแล้วถูกมารดาทิ้ง

โฆสกเทพบุตร (อดีตนายโกตุหลิกะและอดีตสุนัข) เป็นเทพบุตรที่มัวเมาในกามคุณ เพลิดเพลินกับการเล่น การเที่ยว จนลืมสติ ลืมบริโภคอาหาร จึงจุติ (ตาย, เคลื่อน) จากอัตภาพเทวดาก่อนถึงกำหนดอายุขัยปีทิพย์ แล้วปฏิสนธิ (เกิด) ในท้องของ**หญิงโสเภณีในกรุงโกสัมพี** เมื่อนางคลอดบุตรแล้วสั่งให้หญิงรับใช้เอาเด็กไปทิ้งที่กองขยะ (ธรรมดาของพวกโสเภณี ถ้าคลอดบุตรสาวก็จะเลี้ยงไว้ แต่ถ้าเป็นบุตรชายก็จะนำไปทิ้ง พวกนางถือว่าลูกสาวเป็นผู้สืบทอดเชื้อสาย)

ทารกแรกคลอดถูกทิ้งไว้ที่กองขยะ มีโอกาสที่จะถูกแร้ง กา หรือสุนัข กัดกินได้ แต่ด้วยผลแห่งการเห่าขับไล่สัตว์ร้ายนำทางให้พระปัจเจกพุทธเจ้า ทำให้แร้ง กา และสุนัข เป็นต้นไม่กล้าเข้าใกล้ ได้แต่จับกลุ่มมองดูทารกอยู่ห่าง ๆ

ไม่นานนัก ก็มีคนหาของมีค่าจากกองขยะเดินมาเห็นทารกนอนอยู่ เขาเกิดความรู้สึกรักเหมือนลูกของตัวเอง ดีใจมากกล่าวว่า *"เราได้ลูกชายแล้ว ๆ"*

ปุโรหิตทำนายว่า ทารกที่คลอดในวันนี้ จะได้เป็นเศรษฐีชั้นเลิศ เศรษฐีกรุงโกสัมพีส่งคนค้นหาเด็ก พบแล้วซื้อมาเป็นลูก

เช้าวันเดียวกับที่เด็กคลอดและถูกทิ้งนั่นแหละ เศรษฐีชาวกรุงโกสัมพีเดินเข้าไปในวังหลวงของ**พระเจ้าอุเทน มหาราชแคว้นวังสะ** สวนทางกับพราหมณ์ผู้เป็นปุโรหิต จึงถาม

ว่า “วันนี้ท่านอาจารย์ตรวจดูดวงดาวแล้วพบอะไรเป็นพิเศษบ้างไหม?” ปุโรหิตตอบว่า *“ไม่พบอะไรที่กระทบถึงพระราชาหรือบ้านเมืองเลย พบแต่ว่า* ***เด็กที่เกิดในวันนี้จะได้เป็นเศรษฐีที่เลิศที่สุดของโกสัมพี”***

เศรษฐีฟังแล้วคิดถึงภรรยาที่กำลังมีครรภ์แก่ใกล้คลอดขึ้นมาทันที เขาสั่งให้คนรับใช้รีบกลับไปดูว่าภรรยาคลอดหรือยัง ส่วนตนเองก็ไปเข้าเฝ้าพระราชา... ออกมาจากพระราชนิเวศน์แล้วได้ทราบว่า ภรรยายังไม่คลอด ก็ครุ่นคิดถึงคำทำนายของปุโรหิต คิดว่า *“ถ้าเราหาเด็กพบและได้เขามาเป็นลูกก็คงจะดี ลูกจะได้เป็นมหาเศรษฐีเลิศกว่าเศรษฐีคนอื่น ๆ ในเมืองนี้”*

ถึงบ้านแล้วเศรษฐีสั่งให้หญิงรับใช้ชื่อ **กาฬี** พาคนออกไปสืบหาว่าวันนี้มีเด็กคลอดบ้างไหม? พร้อมกับให้นำเงิน ๑ พันกหาปณะติดตัวไปด้วย หากพบก็จงซื้อเด็กมา

นางกาฬีนำคนออกสืบหาจนไปพบกับคนที่เก็บเด็กมาจากกองขยะ ทีแรกเขาไม่ยอมขายให้ แต่เมื่อนางกาฬีเพิ่มเงินให้ถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ ก็ยอมขายเด็กให้...

เศรษฐีอุ้มทารกเพศชายแล้วคิดว่า **“ถ้าภรรยาเราคลอดลูกหญิง เราจะให้เด็กคนนี้แต่งงานกับลูกของเรา ให้เขาได้ตำแหน่งเศรษฐี แต่ถ้าภรรยาของเราคลอดลูกชาย เราจะให้คนฆ่าเด็กคนนี้ทิ้งซะ”**

ภรรยาของเศรษฐีคลอดลูกชาย เศรษฐีวางแผนฆ่าเด็กที่ซื้อมา แผนที่ ๑ ล้มเหลว

ผ่านไป ๒-๓ วัน ภรรยาของเศรษฐีก็คลอดบุตรออกมาเป็นทารกเพศชาย เศรษฐีคิดว่า **“คำของอาจารย์ปุโรหิตเป็นคำน่าเชื่อถือ เจ้าเด็กที่เราซื้อมาต้องได้เป็นเศรษฐีแน่ ๆ แต่ถ้าไม่มีมัน เศรษฐีชั้นเลิศก็จะตกเป็นของลูกเรา เราควรจะหาทางฆ่ามันซะ”**

วันหนึ่งก็เรียกนางกาฬีมาสั่งอย่างลับ ๆ ว่า *“ตอนเช้ามืดเจ้าจงเอาเด็กนอกสายเลือดของเราไปวางไว้หน้าคอกโคที่นอกกรุงนะ โคจะได้เหยียบมันตาย ตัวเจ้าก็จงแอบดูด้วยว่ามันตายหรือเปล่า”*

นางกาฬีได้นำทารกไปตอนเช้ามืด แอบเอาทารกไปวางไว้ในคอกโคตรงประตูที่โค

จะต้องเดินออก แล้วแอบดูอยู่ไม่ไกล... ทารกน้อยยังหลับสนิทอยู่ ตามปกติโคอุสภะตัวนำฝูงมักจะออกทีหลังโคตัวอื่น ๆ แต่วันนั้นโคอุสภะกลับมายืนอยู่หน้าคอก ยืนคร่อมร่างทารกไว้ เมื่อนายโคบาลมาเปิดคอก มันก็ยังยืนคร่อมอยู่ โคตัวอื่น ๆ ต้องเบียดร่างบางส่วนของโคจ่าฝูงออกไปข้างนอก

คนเลี้ยงโค (นายโคบาล) เห็นโคจ่าฝูงยังยืนอยู่ที่เดิมตัวเดียว จึงเดินเข้ามาดูใกล้ ๆ ก็เห็นทารกนอนอยู่ เขาเกิดความรักดุจมองเห็นลูกของตนเองนอนอยู่ รีบอุ้มขึ้นแล้วดีใจว่า **"เราได้ลูกชาย ๆ"** เขาอุ้มทารกไปให้ภรรยาเลี้ยงดูทันที

นางกาฬีกลับมารายงานว่าเด็กนั้นไม่ตาย ตอนนี้คนเลี้ยงโครับอุปการะอยู่ เศรษฐีจึงให้นำเงิน ๑,๐๐๐ ไปซื้อเด็กกลับมา...

แผนที่ ๒ นำทารกไปวางในทางเกวียน โคไม่ยอมเหยียบ... แผนที่ ๓ เอาไปทิ้งในป่าช้า...ก็รอดอีก

เมื่อได้เด็กกลับมา เศรษฐีก็สั่งให้นางกาฬีแอบนำเด็กไปไว้ในทางที่หมู่เกวียนสินค้าจะต้องผ่านตอนเช้ามืด นางกาลีได้ทำตามแผนนั้น แต่ทว่า เมื่อกองเกวียนมาถึงบริเวณที่เด็กนอนอยู่ โคตัวเทียมเกวียนที่อยู่หน้าขบวนกลับหยุดเดิน ทั้งยังพยายามสลัดแอกด้วย หัวหน้ากองเกวียนลงมาตรวจดูก็พบเด็กนอนหลับขวางทางโคอยู่ เขาดีใจมาก กล่าวว่าเราได้ลูกชายแล้ว จึงนำทารกไปให้ภรรยา...เศรษฐีทราบแล้วก็ให้นางกาฬีนำเงิน ๑,๐๐๐ ไปซื้อเด็กกลับมาอีก

เศรษฐีคิดแผนฆ่าต่อไปด้วยการให้นางกาฬีนำเด็กไปทิ้งไว้ในป่าช้าผีดิบ หวังให้สุนัขแร้งกา หรืออมนุษย์ฆ่าให้ตาย นางกาฬีแอบดูอยู่ก็ไม่เห็นสุนัขป่า แร้งกา หรือสัตว์ใด ๆ กล้าเข้าไปใกล้ ๆ เด็กเลย ทั้งนี้ เป็นเพราะกุศลกรรมที่เคยเห่าอารักขาถวายพระปัจเจกพุทธเจ้ากุศลกรรมนั้นแหละรักษาเด็กไว้

เวลาสาย คนเลี้ยงแพะต้อนแพะมาหากินบริเวณนั้น แพะตัวหนึ่งเดินเข้าไปในพุ่มไม้เห็นทารกแล้วได้คุกเข่าลงให้นมแก่เด็ก คนเลี้ยงแพะเห็นแล้วเข้าไปดู เห็นเด็กนอนอยู่ ก็อุ้มออกมา เขาเกิดความรักดุจเป็นลูกของตัวเอง นำกลับไปบ้าน...

แผนที่ ๔ ให้นำเด็กไปโยนลงเหว เด็กมีบุญมาก ตกลงบนพุ่มไม้ ช่างจักสานเก็บไปเลี้ยง...ซื้อกลับมาเลี้ยงเจริญวัยคู่กับลูกตัวเอง

เศรษฐีให้นางกาฬีนำเด็กไปที่ภูเขาที่ฝ่ายราชการใช้ทิ้งศพโจรโทษประหาร แล้วโยนเด็กลงไปหมายให้ร่างกายแหลกเหลวตาย แต่ทว่าเด็กกลับตกผิดที่หมาย ตกลงบนพุ่มต้นไผ่ที่มีใบต้นกระพังโหมแทรกคลุมอยู่ เด็กจึงเหมือนตกลงบนผ้าขนสัตว์

วันนั้นหัวหน้าช่างจักสานนำลูกชายเข้ามาหาไม้ไผ่ ได้ยินเสียงเด็กร้อง ก็ช่วยนำกลับไปเลี้ยงดู... เศรษฐีทราบแล้วให้นางกาฬีนำเงิน ๑,๐๐๐ ไปซื้อกลับมาอีก

วันเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว แม้เศรษฐีอยากฆ่าเด็กให้ตาย แต่ยังไม่สำเร็จ เสียเงินไปจำนวนมาก แถมยังต้องให้คนเลี้ยงดูเด็กไว้ในนามลูกของตัวเองด้วย... ความที่เศรษฐีมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของชาวโกสัมพี เป็นเหตุให้เศรษฐีไม่กล้าจะดำเนินแผนการฆ่าติดต่อกันได้ เพราะเกรงข้อครหาและเกรงพระราชอาญา

เด็กจึงเจริญเติบโตคู่กันมากับบุตรชายของตนเอง เด็กทั้งสองรักใคร่คุ้นเคยกันรักกันดุจเป็นพี่เป็นน้องแท้ ๆ ถึงวันนี้ทั้งคู่ก็มีอายุ ๑๐ กว่าขวบแล้ว...ถึงกาลนี้ เด็กที่ถูกซื้อมาเลี้ยงก็ถูกเรียกว่า **"โฆสกะ"** (ผู้มีเสียงกึกก้อง)

แผนที่ ๕ กลายเป็นแผนสังหารลูกชายตัวเอง โฆสกะรอดเพราะบุญรักษา ถึงกระนั้นก็ยังไม่รู้ว่าพ่อเลี้ยงคือศัตรูใกล้ตัว

วันหนึ่ง เศรษฐีได้พบกับเพื่อนผู้มีอาชีพปั้นหม้อขาย จึงเกิดนึกถึงแผนฆ่าเด็กโฆสกะได้อีกครั้ง ด้วยการว่าจ้างเพื่อน เศรษฐีถามว่า "เพื่อนจะเผาหม้อดินในเตาเผาเมื่อไหร่?" ช่างปั้นหม้อตอบว่า *"พรุ่งนี้"* เศรษฐีกล่าวว่า "เราจะให้เงินเพื่อน ๑,๐๐๐ กหาปณะ เพื่อนช่วยเราทำอะไรสักอย่างสิ" ถามว่า "นายจะให้ฉันทำงานอะไรหรือ?" เศรษฐีก็พูดลวงว่า **"เพื่อนเอ๋ย เรามีลูกชายชั่วอยู่คนหนึ่ง มันชอบทำร้ายพ่อแม่และล้างผลาญทรัพย์ พรุ่งนี้เราจะสั่งให้มันมาหาท่าน เมื่อมันมาหาท่านมันจะพูดว่า การงานที่คุณพ่อสั่งไว้เมื่อวานคุณพ่อให้มาบอกว่า ท่านจงทำให้สำเร็จเถิด"**

เมื่อตกลงแผนการกันได้แล้ว เศรษฐีก็กลับไป

ตอนสายของวันรุ่งขึ้น เศรษฐีเรียกโฆสกะมาหาแล้วสั่งว่า **"เมื่อวานนี้ พ่อสั่งให้ช่างหม้อที่หมู่บ้านโน้นให้ช่วยทำงานให้พ่อ พ่อเกรงว่าเขาจะลืม เจ้าจงไปหาเขาที่บ้าน เจอเขาแล้วก็จงบอกเขาว่างานที่ท่านเศรษฐีสั่งให้ทำเมื่อวานนี้ ท่านจงทำให้สำเร็จเถิด"** โฆสกะฟังและทบทวนคำสั่งแล้วรับว่าได้ครับพ่อ

โฆสกะออกจากบ้านแล้วเดินผ่านมาเห็นน้องชาย (บุตรชายแท้ ๆ ของเศรษฐี ซึ่งยังไม่รู้ว่าโฆสกะไมใช่พี่ชายแท้ ๆ) กำลังเล่นคลีอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ น้องชายหันมาเห็นโฆสกะรู้ว่าพี่ชายเล่นคลีเก่ง ก็วิ่งเข้ามาหาพูดขอให้พี่ชายเล่นคลีแทนที เพราะตอนนี้ตนเองเล่นแพ้อยู่หลายครั้งแล้ว โฆสกะกล่าวว่า *"ไม่ได้หรอก พี่มีงานที่พ่อใช้ให้ไปทำที่นอกเมือง พ่อให้ไปที่บ้านนายช่างหม้อ"* น้องชายกล่าวว่า *"ไปไม่ไกล เดี๋ยวก็ได้กลับมา ฉันจะไปแทนพี่เอง พี่อยู่เล่นคลีแก้มือให้ฉันดีกว่า"* เขาไม่อยากขัดใจน้องชาย จึงบอกทางไปบ้านช่างหม้อ และถ่ายทอดคำพูดที่พ่อสั่งให้บอกนายช่างหม้อ ส่วนตัวเองก็อยู่เล่นคลีแทนน้องชาย

ลูกชายแท้ ๆ ของเศรษฐีไปถึงเรือนนายช่างหม้อแล้ว บอกคำพูดนั้น นายช่างหม้อก็ไม่เคยเห็นเขามาก่อน คิดว่าคนนี้แหละลูกชายชั่วของเศรษฐี จึงหลอกให้เข้าไปในบ้าน แล้วฆ่าด้วยมีด นำศพโยนเข้าไปเผาในเตาเผาหม้อดิน

โฆสกะเล่นคลีแทนน้องชายทั้งวัน คิดว่าน้องชายกลับบ้านไปแล้ว เขาเลิกเล่นเกือบค่ำทีเดียว เดินกลับเข้าบ้าน เศรษฐีเห็นเขาเดินเข้ามา คิดว่า **"ทำไมมันยังไม่ตาย หรือว่ามันลืมไปทำตามคำสั่งของเรา"** จึงถามว่า *"เจ้าไม่ได้ไปทำที่พ่อสั่งหรือ?"* เขาตอบว่า *"ไม่ได้ไปครับ"* แล้วเล่าเรื่องที่น้องชายอาสาไปแทน...

เศรษฐีฟังเรื่องแล้วตกใจ ร้องเสียงดังขึ้นมา **"โอ้ ขออย่าให้เขาฆ่าเลย"** แล้วแสดงอาการเหมือนกับว่าเลือดในตัวเดือดพล่าน คร่ำครวญว่า **"ช่างหม้อผู้เจริญ ท่านอย่าให้เราถึงความพินาศเลย อย่าให้เราฉิบหายเลย"** แล้วรีบกึ่งวิ่งกึ่งเดินมุ่งไปบ้านช่างหม้อพร้อมกับพร่ำรำพันไปตลอดทาง

ช่างปั้นหม้อเห็นเศรษฐีมาก็ดีใจ คิดว่าคงมาจ่ายค่าจ้างสำคัญ รีบเข้าไปรับและพูดว่า **"นายท่านอย่าส่งเสียงดังไป งานที่ท่านให้ทำผมทำสำเร็จไปแล้ว"** เศรษฐีได้ฟังยิ่งเพิ่มความทุกข์หนักขึ้นไปอีก เป็นเหมือนถูกภูเขาใหญ่กลิ้งทับ ทรุดกายลงนั่งนิ่งอยู่กับพื้นนานมาก เมื่อตั้งสติได้แล้วก็พูดด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ ว่า *"แล้วเราจะให้คนนำเงินมาให้"*

เศรษฐีเก็บงำความโศกและความแค้นเอาไว้มิดชิด บอกแก่คนในเรือนว่า ส่งลูกชายคนเล็กไปศึกษาศิลปะในสำนักต่างเมือง

โฆสกะยังอยู่ในเรือน และทำกิจการงานที่ตนต้องทำ แต่ไม่มีครั้งใดที่เศรษฐีจะมองโฆสกะด้วยสายตาตรง ๆ เลย ยามจะต้องสนทนาด้วย ก็ทำเพียงชำเลืองมอง

แผนที่ ๖ ให้โฆสกะนำจดหมายไปให้คนเก็บส่วย เนื้อหาในจดหมายระบุให้คนเก็บส่วยฆ่าคนถือจดหมายมา แต่ล้มเหลวอีก เพราะเนื้อคู่ของโฆสกะสับเปลี่ยนจดหมายให้กลายเป็นงานวิวาห์

วันเวลาผ่านไป...โฆสกะโตเป็นหนุ่ม มีอายุราว ๑๕-๑๖ ปี เศรษฐีก็มองเห็นอุบายฆ่าครั้งใหม่ คือ เศรษฐีมีหมู่บ้านสำหรับเก็บส่วย ๑๐๐ หลัง คนในหมู่บ้านจะต้องจ่ายส่วยให้ทุกๆ ปี เศรษฐีแต่งตั้งคนในหมู่บ้านนั้น ๑ คนให้เป็นคนเก็บส่วย บ้านของคนเก็บส่วยเป็นบ้านหลังใหญ่ที่สุดในหมู่บ้านนั้น

เศรษฐีคิดแผนให้คนเก็บส่วยสังหารนายโฆสกะโดยการเขียนจดหมายสั่งให้คนเก็บส่วยฆ่านายโฆสกะ คนที่จะถือจดหมายไปให้คนเก็บส่วยก็คือนายโฆสกะ เพราะเขาไม่เคยเรียนหนังสือเลย เศรษฐีไม่เคยคิดจะให้เขาศึกษาเล่าเรียนอะไร ๆ เลย นอกจากคิดแต่จะฆ่า

เมื่อเขียนจดหมายสั่งให้คนเก็บส่วยฆ่าคนที่นำจดหมายมาเสร็จแล้ว เศรษฐีก็เรียกนายโฆสกะมาหาสั่งว่า **"พ่อโฆสกะ ลูกจงช่วยนำจดหมายนี้ไปให้คนเก็บส่วยของพ่อที่อยู่ชนบทโน้นที เจ้าจงรีบไปรีบกลับนะ"** โฆสกะรับคำแล้ว เศรษฐีก็พับจดหมายพับให้เล็กลงแล้วผูกรัดไว้ที่ชายเสื้อของเขา เขาถามถึงเสบียงที่จะต้องมีในระหว่างเดินทาง? เศรษฐีกล่าว

ว่า **"เจ้าไม่ต้องนำเสบียงติดตัวไปหรอก ถ้าเจ้าหิวระหว่างเดินทาง เจ้าจะต้องเดินทางผ่านบ้านเศรษฐีผู้เป็นสหายของพ่อ เศรษฐีนั้นมีชื่อว่าอย่างนี้ (ระบุชื่อ) เจ้าจงแวะที่เรือนของเขา บอกเขาว่าเจ้าเป็นลูกของพ่อ เขาเกรงใจจะต้อนรับเจ้าด้วยอาหารอย่างดีทีเดียวล่ะ"**

โฆสกะไหว้เศรษฐีผู้เป็นบิดา (บุญธรรม) แล้วออกเดินทาง

เลยเที่ยงวันไปแล้วก็ยังไม่ถึงหมู่บ้านส่วย เขาเกิดความหิว พบชาวบ้านจึงถามถึงบ้านเศรษฐีผู้เป็นเพื่อนพ่อ ชาวบ้านแนะนำทางให้เขาจนพบบ้านเศรษฐีผู้นั้น ถึงแล้วได้พบกับภรรยาเศรษฐี นางถามว่า เจ้ามาจากไหน? ตอบว่า มาจากกรุงโกสัมพี, ถามว่า เจ้าเป็นลูกของใคร? ตอบว่า ผมเป็นลูกของเศรษฐีโกสัมพี (คนหนึ่ง) ถามว่า เจ้าชื่ออะไร? ตอบว่า **"โฆสกะครับ"** ภรรยาเศรษฐีได้ยินชื่อแล้วรู้สึกรักดุจลูกแท้ๆ ทีเดียว

เศรษฐีคนนี้มีลูกสาววัย ๑๕-๑๖ ปี อยู่คนหนึ่ง (อดีตเคยเป็นภรรยาของนายโฆสกะครั้งเป็นนายโกตุหลิกะ) นางมีรูปร่างหน้าตางดงามมาก เศรษฐีหวงแหนดุจแก้วตาดวงใจสั่งให้นางอยู่แต่ในห้องนอนบนปราสาทกับสาวใช้ ตั้งใจไว้ว่าจะหาชายที่คู่ควรให้นางในอนาคต

วันนั้น ธิดาเศรษฐีใช้ให้สาวใช้ไปซื้อของ สาวใช้ลงมาชั้นล่างก็ถูกภรรยาเศรษฐีใช้ให้ทำการต้อนรับนายโฆสกะ ด้วยการจัดตั่ง ล้างเท้า ทาน้ำมันที่เท้า และปูที่นอนให้เขาค้างแรมที่นี่ หญิงรับใช้จึงไม่ได้ไปซื้อของ กลับขึ้นปราสาทชั้นบนแล้วแจ้งให้นายสาวทราบว่ามีแขกมา ตนเองต้องปรนนิบัติ แขกคนนั้นมีชื่อว่า **"โฆสกะ"**

หญิงสาวได้ฟังว่า *"โฆสกะ"* เท่านั้น ก็เกิดความรู้สึกรัก เกิดความรู้สึกผูกพันอย่างบอกไม่ถูก อยากเห็นหน้าเขามาก (ท่านว่า ลูกสาวเศรษฐีคนนี้ ก็คืออดีตภรรยาครั้งที่นายโฆสกะเป็นนายโกตุหลิกะ ครั้งนั้น หลังสามีตาย นางได้ถวายข้าวสุกทะนานหนึ่งแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยผลทานนั้น นางจึงมาเกิดในตระกูลเศรษฐีเมืองนี้)

นางซักถามหญิงรับใช้ว่า เขามีสัมภาระอะไรบ้าง? ตอบว่า *"ไม่เห็นมีอะไร เห็นแต่ที่ชายเสื้อของเขารัดสิ่งของอยู่เจ้าค่ะ"* ถามว่า ตอนนี้เขาพักอยู่ตรงไหน? ตอบว่า *"แม่เจ้าให้เขานอนในห้องสำหรับอาคันตุกะเจ้าค่ะ"* ธิดาเศรษฐีได้คำตอบแล้วครุ่นคิดว่า *"เขารัดอะไรไว้ที่ชายเสื้อหนอ?"*

ค่ำแล้ว นายโฆสกะนอนหลับไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย, ธิดาเศรษฐีแอบลงมาจากชั้นบน ตรงไปยังที่นอนของเขา ค่อย ๆ แกะชายเสื้อออก ก็พบว่าเป็นจดหมายจึงนำกลับขึ้นไปอ่านในห้องนอนของตน ก็พบข้อความเขียนว่า *"เด็กหนุ่มคนนี้ เป็นลูกชายที่ชั่วช้าของเรา มันทำร้ายร่างกายฉัน เพื่อจะครอบครองทรัพย์ ท่านจงฆ่ามัน แล้วโยนศพลงไปในหลุมคูถ"* นางอุทานว่า **"ตายแล้ว นายโฆสกะเป็นคนโง่เขลาจริง ๆ ผูกรัดจดหมายที่เขาสั่งฆ่าตัวเองไว้กับตัว ถ้าเราไม่ได้อ่าน พรุ่งนี้เขาก็คงถูกฆ่าตาย"**

นางฉีกจดหมายทิ้งแล้วเขียนเลียนแบบลายมือขึ้นใหม่ว่า *"เด็กหนุ่มคนนี้ชื่อว่าโฆสกะ ท่านจงช่วยเป็นธุระนำเงินส่วยที่จัดเก็บไว้ ปลูกเรือน ๒ ชั้นใกล้ ๆ กับบ้านของท่าน ให้ทำกำแพงล้อมบ้าน และจัดจ้างบุรุษผู้มีกำลังอารักขาเรือนอย่าให้ใครเข้าไปรบกวนเขา จากนั้นท่านจงไปสู่ขอธิดาของเศรษฐีผู้มีชื่อนี้ มาเข้าพิธีมงคลสมรสกับเขา เมื่อท่านทำตามที่เราร้องขอสำเร็จแล้วโปรดส่งข่าวบอกแก่เราด้วย เราจะสมนาคุณแก่ท่านในภายหลังนะ"*

จากนั้น นางก็แอบเอาจดหมายฉบับใหม่นี้ไปผูกรัดไว้ที่ชายเสื้อของเขาตามเดิม

รุ่งเช้า นายโฆสกะตื่นแล้วบริโภคอาหาร ลาเศรษฐีและภรรยาแล้วเดินทางไปถึงบ้านคนผู้มีหน้าที่เก็บส่วยของพ่อ เขาแนะนำตัวแก่ลุงผู้ทำหน้าที่เก็บส่วยว่าเขาชื่อโฆสกะ เป็นบุตรชายของเศรษฐีโกสัมพี พ่อสั่งให้นำจดหมายมายื่นให้ถึงมือท่าน, แล้วแกะจดหมายออกจากชายเสื้อส่งให้อ่าน

ลุงคนเก็บส่วยอ่านจดหมายแล้ว เกิดความภาคภูมิใจมากที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้เป็นนาย เที่ยวพูดกับคนที่นับถือว่า **"เชิญพวกท่านดูเถิด เศรษฐีผู้เป็นนายของเรา รักใคร่ให้เกียรติเรามาก ให้เราเป็นธุระจัดงานแต่งให้กับบุตรชายของท่าน"** แล้วส่งจดหมายให้คนอื่น ๆ ได้อ่าน และจัดหาที่พักให้แก่โฆสกะ

ในวันนั้นแหละ ลุงคนนั้นจ้างช่างดำเนินการสร้างเรือน ๒ ชั้น... สร้างเสร็จแล้วก็ไปเจรจาสู่ขอธิดาเศรษฐีมาทำการวิวาห์มงคล แล้วส่งข่าวไปให้ท่านเศรษฐีทราบว่า... *"ได้ดำเนินการตามสั่งแล้ว นายโฆสกะบุตรชายผู้เป็นที่รักของท่านอยู่แต่ในเรือนกับภรรยาผู้เป็นที่รัก"*

เศรษฐีอ่านจดหมายของคนเก็บส่วยแล้ว ยิ่งเสียใจ คลั่งแค้นใจ รำพันว่า **“เราให้ทำสิ่งใด สิ่งนั้นไม่เคยทำได้สำเร็จ สิ่งใดที่เราไม่ได้ให้ทำ สิ่งนั้นกลับสำเร็จ”** แล้วคิดถึงบุตรชายที่ต้องตายเพราะตนเป็นเหตุ คิดถึงผู้ที่ตนเกลียดชังได้ดีมีความสุข ยิ่งเกิดความทุกข์ใหญ่ จนเกิดเป็นโรคอติสาร (โรคตกเลือด มีเลือดกระอักออกปาก)

ภรรยาของนายโฆสกะ เตรียมรับมือ...เศรษฐีคิดแผนที่ ๗ ขณะนอนอยู่บนเตียงใกล้ตาย สุดท้ายก็ไม่สำเร็จ ถึงแก่อนิจกรรม

ธิดาเศรษฐีผู้เป็นภรรยาของนายโฆสกะรู้ว่า *“สามีเป็นคนเขลา ไม่ได้ระแวงพ่อเลย”* คิดว่า *“พ่อสามีเรา ยังไม่ตายตราบใด ตราบนั้นเขาก็ยังคิดฆ่าสามีเราอยู่ดี เราไม่ควรไว้วางใจ”* นางจึงสั่งคนในเรือนทั้งหมดว่า ถ้าใครมาขอพบสามี พวกเจ้าทุกคนจะต้องบอกแก่เราก่อน ห้ามบอกสามีก่อน

แม้เศรษฐีจะนอนป่วยอยู่บนเตียง แต่ยังไม่ถอดใจที่จะขัดขวางไม่ให้นายโฆสกะได้เป็นเศรษฐีชั้นเลิศของนครโกสัมพี โดยคิดที่จะเรียกนายโฆสกะกลับมาพบ และจะบอกความจริงแก่ทุก ๆ คนว่า นายโฆสกะไม่ใช่ลูกที่แท้จริง ลูกที่แท้จริงถูกช่างปั้นหมอฆ่าตายไปแล้ว หวังจะให้นายโฆสกะ (และนางกาฬี) เป็นพยานยืนยันว่า วันนั้นตนเองให้น้องไปตายแทน เมื่อโฆสกะไม่ใช่ลูกเขาจึงไม่มีสิทธิรับทรัพย์มรดกของเรา เขาก็จะไม่ได้เป็นเศรษฐี

เศรษฐีบอกให้หัวหน้าคนรับใช้ ส่งคนรับใช้ไปพบนายโฆสกะแล้วให้แจ้งว่า **“ขณะนี้พ่อไม่สบาย ขอให้ลูกโฆสกะรีบกลับไป พ่อต้องการจะเห็นเจ้าก่อนตาย”**

ภรรยานายโฆสกะรู้จากคนรับใช้ว่ามีคนของเศรษฐีมาขอพบสามี ก็ให้เข้ามาพบกับตน คนของเศรษฐีเรียนข่าวการป่วยให้ทราบ นางถามว่า เศรษฐียังมีบริโภคอาหารได้หรือไม่ได้? ตอบว่า ยังมีกำลังสามารถบริโภคอาหารเองได้, นางทราบว่า น่าจะเป็นอุบายของเศรษฐีหลอกให้สามีเราไปพบ, จึงบอกให้คนของเศรษฐีพักอยู่ในหมู่บ้านส่วยก่อน รอให้บุตรเศรษฐีพร้อมเดินทางก่อน

เศรษฐีรอคอยอยู่หลายวันไม่เห็นคนรับใช้หรือนายโฆสกะมา จึงส่งคนรับใช้คนที่ ๒ ไปเป็นครั้งที่ ๒...ภรรยานายโฆสกะทราบแล้ว ก็ใช้วิธีเดิมคือให้ไปพักอยู่รอก่อน อ้างว่าสามียังไม่พร้อมจะเดินทาง

เศรษฐีอาการทรุดหนัก มีโลหิตไหลออกทางปากและทวารหนัก ต้องใช้ภาชนะรอง บริโภคอาหารไม่ได้ เศรษฐีวิงวอนให้ส่งคนไปตามนายโฆสกะอีกเป็นครั้งที่ ๓...

ภรรยานายโฆสกะสอบถามว่าเศรษฐีมีอาการอย่างไร? คนรับใช้ผู้นั้นเรียนว่า *"เศรษฐีป่วยหนัก บริโภคอาหารไม่ได้ ใกล้ตายเต็มที่ มีเลือดไหลออกตลอดเวลา"* นางคิดว่า *"ถึงเวลาที่ต้องไปแล้ว"* จึงแจ้งข่าวนั้นแก่สามี

นายโฆสกะถามว่า *"พ่อป่วยใกล้ตาย เราต้องทำอย่างไรบ้าง?"* นางตอบว่า *"เราจะนำเครื่องบรรณาการจากบ้านส่วยไปเยี่ยมท่าน"* (เกรงว่าชาวบ้านส่วยรู้ข่าวเศรษฐีตายแล้วจะไม่ยอมจ่ายส่วยเพราะยังไม่ชัดว่าโฆสกะจะได้มรดกหรือไม่)

ขบวนเกวียนบรรทุกบรรณาการผ่านมาถึงเรือนบิดามารดาของนางแล้ว นางกล่าวกับสามีว่า **"ป่านนี้พ่อของท่านคงใกล้สิ้นลมเต็มที่ ขบวนบรรณาการทำให้การเดินทางล่าช้า ท่านจงสั่งให้คนนำบรรณาการไปเก็บไว้ในเรือนพ่อแม่ของเราก่อนเถิด"** นายโฆสกะก็สั่งการไปตามนั้น

ครั้นใกล้จะถึงเรือนของเศรษฐีผู้เป็นบิดาเลี้ยงของนายโฆสกะในกรุงโกสัมพีแล้ว นางได้นัดแนะกับสามีว่าตอนเข้าไปที่เตียงเศรษฐี ตนเองจะยืนด้านหัวเตียง สามีจงยืนอยู่ที่ปลายเท้า และสั่งหมู่คนรับใช้ที่มากับตนว่า ให้แบ่งกำลังอารักขาทั้งหน้าเรือนและหลังเรือน ระหว่างที่เรากับสามีอยู่บนเรือน ห้ามใครๆ ขึ้นไปเป็นอันขาด

นายโฆสกะและภรรยาขึ้นไปบนเรือนแล้ว ภรรยายืนด้านหัวเตียง นายโฆสกะยืนปลายเตียง หัวหน้าคนรับใช้กำลังนวดเท้าให้เศรษฐีอยู่ เขาบอกเศรษฐีว่า "นายท่าน โฆสกะบุตรชายของท่านมาแล้ว" เศรษฐีลืมตาขึ้นถามว่า *"เขาอยู่ที่ไหน?"* ตอบว่า *"ยืนอยู่ปลายเตียงขอรับ"* เศรษฐีมองไปยังปลายเตียง แล้วถามหัวหน้าคนรับใช้ว่า *"ในเรือนมีทรัพย์สินอยู่เท่าไร?"* เศรษฐีนึกจะพูดว่า *"ฉันจะไม่ยกให้แก่โฆสกะ"* แต่ความที่มีเรี่ยวแรงน้อยลงแล้วกล่าวออกมาให้ได้ยินชัดแค่ ๒ คำ คือ **"ฉัน...ให้"**

ภรรยานายโฆสกะฟังแล้วคิดว่า *“เศรษฐีกำลังพยายามจะพูดคำอื่น ๆ อีก ไม่เป็นการดีเลย”* จึงแสร้งทำเป็นเศร้าโศกเสียใจ สยายผมออกแล้วก้มลงร้องไห้เกลือกกลิ้งอยู่บนอกของเศรษฐี พร้อมกับเอาศีรษะกระแทกลงบริเวณอก รำพันว่า *“คุณพ่อจะพูดอะไรนะค่ะ คุณพ่อพูดเถิด พวกเรารอฟังคำสั่งเสียของคุณพ่ออยู่ พวกเราบุญน้อยจริงหนอ...”*

เศรษฐีอึดอัดหายใจไม่ออก ถึงแก่อนิจจกรรมแล้ว

พระเจ้าอุเทนทรงพระราชทานตำแหน่งให้เป็น “โฆสกเศรษฐี”

ข่าวเศรษฐีถึงแก่อนิจกรรมแพร่กระจายไป พระเจ้าอุเทนแห่งกรุงโกสัมพีทรงให้ทำพิธีฌาปนกิจแล้ว ตรัสถามเจ้าพนักงานว่า เศรษฐีมีทายาทหรือไม่? พวกเขาทูลว่า **“เศรษฐีมีบุตรชายชื่อโฆสกะ ก่อนตายเศรษฐีได้ยกทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่เขาแล้ว พระเจ้าข้า”**

พระราชาตรัสให้เรียกตัวบุตรเศรษฐีมาเข้าเฝ้าในวันรุ่งขึ้น

วันรุ่งขึ้น เกิดฝนตกหนัก พระลานหลวงเจิ่งนองไปด้วยน้ำ พระราชาประทับอยู่บนพระราชนิเวศน์ทรงเปิดพระแกลก็เห็นชายหนุ่มเดินมาแล้วกระโดดข้ามบริเวณที่น้ำขังเป็นระยะ ๆ เมื่อเขาเข้าเฝ้าถวายบังคมแล้ว พระราชาทรงรู้ว่า ชายหนุ่มนี้คือนายโฆสกะบุตรชายของเศรษฐีผู้ล่วงลับ ตรัสถามว่า *“เจ้าชื่อว่าโฆสกะหรือ?”* ทูลรับว่า ถูกแล้วพระเจ้าข้า ทรงปลอบโยนเขาว่า *“อย่าได้เสียใจไปเลย ไหนๆ บิดาเจ้าก็ล่วงลับไปแล้ว”* ทรงดำริว่า *“เขายังเด็กนัก ยังไม่ควรแต่งตั้งตำแหน่งเศรษฐีให้เขา รอให้เขาโตกว่านี้อีกหน่อยดีกว่า”* จึงตรัสว่า *“บิดาเจ้ามอบทรัพย์มรดกไว้ให้เจ้าแล้ว เราจะหาเวลาพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้แก่เจ้านะ”* ตรัสว่า *“ได้เวลาแล้ว เจ้าจงกลับไปก่อนเถิด”*

นายโฆสกะถวายบังคมกลับออกไปยังพระลานหลวง คราวนี้เขาไม่กระโดดข้ามแอ่งน้ำเหมือนตอนที่เดินเข้ามา เขาเดินช้า ๆ เรียบร้อยย่ำผ่านน้ำไป พระราชาแอบทอดพระเนตรอยู่ เห็นอากัปกิริยาของเขาแล้ว เสด็จลงมาประทับนั่งที่เดิม ตรัสให้เจ้าพนักงานไปเรียกตัวเขากลับมาเข้าเฝ้า

นายโฆสกะมาเข้าเฝ้าถวายบังคมแล้ว พระราชาตรัสถามว่า *"เหตุใดตอนเจ้ามาจึงกระโดดข้ามแอ่งน้ำไป ๆ มา ไม่เรียบร้อยเลย แล้วทำไมตอนเจ้ากลับออกไปจึงเดินย่ำน้ำไม่กระโดดข้ามไปเล่า?"* นายโฆสกะทูลว่า *"เป็นอย่างที่ได้ทอดพระเนตรเห็นนั่นแหละพระเจ้าข้า เพราะตอนที่ข้าพระองค์เดินมา ข้าพระองค์ยังเป็นเด็ก จึงเล่นอย่างเด็ก ๆ แต่พอได้ทราบว่าพระองค์จะพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้ ข้าพระองค์จึงไม่อาจเล่นเป็นเด็ก ๆ ได้อีก จึงเดินไปอย่างที่ควรเดิน พระเจ้าข้า"*

พระราชาทรงสดับคำของเขาแล้ว ทรงดำริว่า **"ชายหนุ่มคนนี้เป็นคนมีปัญญา เราควรจะมอบตำแหน่งเศรษฐีให้เขาในตอนนี้เลย"** แล้วตรัสให้เขารออยู่ ให้เจ้าพนักงานดำเนินการพระราชพิธี เช่น จัดฉัตรเศรษฐี และสิ่งของต่าง ๆ ที่จะทรงพระราชทานให้ เป็นต้น เมื่อพร้อมแล้วให้ประกาศแต่งตั้งตำแหน่งเศรษฐีแก่เขา พร้อมกับพระราชทานฉัตรและสิ่งของต่าง ๆ อย่างละ ๑๐๐ ให้เขาขึ้นยืนบนรถขบวนแห่แล้วทำประทักษิณรอบพระนคร

โฆสกเศรษฐีรู้ความจริงทั้งหมด สลดใจ...มุ่งบำเพ็ญบุญ บรรลุเป็นพระโสดาบัน สร้างอารามถวายภิกษุสงฆ์

ภรรยานายโฆสกะเห็นสามียืนอยู่บนรถ ก็กล่าวกับนางกาฬีสาวใช้คนสนิทของท่านเศรษฐีว่า **"แม่กาฬี เกียรติยศและทรัพย์ที่เขาได้มาทั้งหมด เป็นเพราะตัวเราช่วยเหลือแท้ๆ"** นางกาฬีถามว่า *"เหตุใดแม่เจ้าจึงพูดเช่นนั้น?"* ภรรยาโฆสกะจึงเล่าเรื่องที่พบจดหมายในชายเสื้อจนถึงการได้แต่งงาน ตนเองต้องคอยระแวดระวังภัยให้เขาเรื่อยมา จนกระทั่งมาได้ตำแหน่งเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพีวันนี้

ฝ่ายนางกาฬีก็เกิดความสำนึกที่ร่วมมือกับเศรษฐีมาหลายครั้ง นางกล่าวว่า *"แม่เจ้ารู้เห็นกรรมของเศรษฐีเพียงนิดเดียว"* แล้วเล่าเรื่องการซื้อเด็กทารกมาเลี้ยงก่อนลูกตัวเองเกิดเพียงไม่กี่วัน พอภรรยาตนเองคลอดลูกชาย ก็คิดจะฆ่าเด็กโฆสกะหลายต่อหลายครั้ง... สิ้นเปลืองทรัพย์ไปมากมาย...

เมื่อโฆสกเศรษฐีกลับเข้ามาในเรือน ภรรยาเห็นเขาแล้วจึงหัวเราะเสียงดัง เขาสงสัยถามว่าหัวเราะทำไม? ตอบว่า เพราะเรารู้เรื่องหนึ่งที่ท่านไม่รู้ เขาถามว่าเรื่องอะไรที่เขาไม่รู้?, นางก็ไม่บอก เขาจึงขู่ว่าถ้าไม่บอกก็จะฟันด้วยดาบให้ขาดสองท่อนเลย, นางจึงกล่าวว่า *"ทรัพย์สมบัติและเกียรติยศที่ท่านได้มาทั้งหมดนี้ ท่านได้เพราะฉัน"* เศรษฐีถามว่าทำไมเธอถึงพูดอย่างนี้? (โฆสกะไม่เคยรู้เรื่องตนไม่ใช่ลูกและไม่เคยรู้เลยว่า เศรษฐีจะฆ่าตนตั้งหลายครั้ง เมื่อภรรยาพูดเช่นนี้เขาจึงไม่เชื่อ)

ภรรยาจึงเล่าเรื่องตั้งแต่วันที่ได้พบจดหมายที่เศรษฐีเขียนสั่งให้ลุงคนเก็บส่วยช่วยฆ่า แต่ตนเองได้ฉีกจดหมายทิ้งแล้วเขียนใหม่... และเล่าเรื่องที่หญิงรับใช้ชื่อกาฬีเล่าให้ฟังทั้งหมด ตั้งแต่โฆสกเศรษฐีถูกทิ้งไว้ที่กองขยะ...เขาก็ยังไม่เชื่อ ภรรยาจึงสั่งให้คนไปตามนางกาฬีมาซักถาม นางกาฬีรับรองว่าสิ่งที่เราเล่าให้ภรรยาของท่านฟังล้วนเป็นความจริง *"ตั้งแต่ท่านยังเป็นเด็กอ่อน เศรษฐีก็วางแผนฆ่า แต่ทำอย่างไรก็ไม่อาจฆ่าได้ การจะฆ่าท่านทำให้เศรษฐีหมดทรัพย์ไปตั้งมากมาย ตัวท่านน่ะรอดจากความตายมาได้ถึง ๗ ครั้ง บัดนี้มาจากหมู่บ้านส่วย ขึ้นสู่ตำแหน่งเศรษฐีแล้ว"*

โฆสกเศรษฐีฟังแล้วเชื่อ เกิดความสลดใจ คิดว่า **"เราคงมีบาปหนัก แต่พ้นมาได้ทุกครั้ง เราไม่ควรมีชีวิตอยู่อย่างประมาท"**

แต่นั้นมาก็ได้สละทรัพย์วันละ ๑ พันกหาปณะ ตั้งโรงทานสงเคราะห์คนเดินทางไกลและคนยากไร้ เป็นต้น

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของพวกเราตรัสรู้ (พระพุทธเจ้าโคตมะ) เศรษฐีก็นำเศรษฐีผู้เป็นสหายอีก ๒ คน คือ **กุกกุฏเศรษฐี และปาวาริกเศรษฐี**ไปเข้าเฝ้าฟังธรรม ณ พระเชตวันมหาวิหาร เขตกรุงสาวัตถี **ต่างบรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระอริยโสดาบัน**

กลับสู่กรุงโกสัมพีแล้ว โฆสกเศรษฐีได้สร้าง**โฆสิตาราม** กุกกุฏเศรษฐีสร้าง**กุกกุฏาราม** และปาวาริกเศรษฐีสร้าง**ปาวาริการาม** มอบถวายแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์

(ดู ธ.อ.๑/๑๗๖-๑๙๐,๒๐๖-๒๑๐)

๗

สังขพราหมณ์

รอดตายจากมหาสมุทรเพราะบุญที่ทำในพระปัจเจกพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเราเคยเกิดเป็นสังขพราหมณ์ สละทรัพย์วันละแสน ให้ทานในโรงทาน ๖ แห่ง

กาลที่โลกยังไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอุบัติตรัสรู้

พราหมณ์ชื่อ**สังขะ** (พระโพธิสัตว์ของพวกเราบำเพ็ญทานบารมี) เป็นชาวโมพินีนคร เป็นผู้ร่ำรวยมีทรัพย์สินมั่งคั่งมากจากการประกอบการค้า

สังขพราหมณ์ตั้งโรงทานขึ้น ๖ แห่ง คือ ที่ประตูเข้าออกของพระนคร ๔ แห่ง ใจกลางพระนคร ๑ แห่ง และที่ประตูเรือนของตน ๑ แห่ง เขาสละทรัพย์ทุกวัน ๆ ละ ๖ แสนกหาปณะ สงเคราะห์คนยากไร้และคนเดินทาง เป็นต้น

วันหนึ่ง เขาคิดว่า เราใช้เงินทำทานทุกวัน สักวันหนึ่งเงินก็คงหมด เมื่อนั้น เราก็ช่วยเหลือใคร ๆ อีกไม่ได้, ตอนที่เงินยังไม่หมดไป และเรายังมีกำลังดีอยู่ เราก็ควรจะเดินทางไปค้าขายทางเรือกับชาวสุวรรณภูมิ นำผลกำไรมาเก็บไว้ทำทานต่อไป

จากนั้น เขาก็ไปติดต่อเรือสินค้า เพื่อนำสินค้าของตนบรรทุกไปยังสุวรรณภูมิ ครั้นถึงวันที่ต้องออกเดินทาง พราหมณ์สั่งภรรยาและบุตรว่า **"พวกเจ้าจงช่วยกันบำรุงโรงทานที่เราจัดตั้งขึ้นมา อย่าได้ละเลิกเสียล่ะ จงดูแลให้ดีอย่าให้ขาดตกบกพร่อง จนกว่าเราจะกลับมา"** แล้ว**สวมรองเท้า**และ**กางร่ม**ออกจากบ้าน พร้อมด้วยคนรับใช้ใกล้ชิดคนหนึ่ง รวมทั้งทาสและกรรมกรที่จะช่วยขนสินค้าไปลงเรือ มุ่งหน้าไปยังท่าเรือปัฏฐนคาม

พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่งเข้านิโรธสมาบัตินาน ๗ วัน อยู่ที่ภูเขาคันธมาทน์ ท่านออกจากสมาบัติในเช้าวันนั้น ตรวจดูสัตว์โลกที่พึงสงเคราะห์ ก็เห็นสังขพราหมณ์กำลังจะนำสินค้าไปขายทางเรือเพื่อหาเงินมาบำรุงโรงทาน จึงคิดว่า **“พราหมณ์คนนี้เป็นมหาบุรุษกำลังจะข้ามมหาสมุทรเพื่อนำทรัพย์มาทำทาน เขาจะมีอันตรายหรือไม่หนอ?”** ท่านเห็นว่า **“เขาจะประสบกับอันตรายจากเรืออับปาง เราควรสงเคราะห์เขา เมื่อเขาเห็นเราแล้วจะถวายร่มและรองเท้า อานิสงส์ของการถวาย จะทำให้เขาได้ที่พึ่ง เขาจะรอดขึ้นฝั่งได้”**

พบพระปัจเจกพุทธเจ้าในท่ามกลางอากาศและพื้นทรายร้อนระอุ... ถวายน้ำ รองเท้า และร่ม

ในเวลาเที่ยงวัน อากาศร้อนมาก สังขพราหมณ์และคนงานกำลังเดินฝ่าทราย แดดและลมร้อนนั้นมุ่งไปยังท่าเรือ พระปัจเจกพุทธเจ้าเหาะมาทางอากาศลงในทางข้างหน้าที่พราหมณ์ต้องเดินไป แล้วท่านก็เดินฝ่าลม แดด เท้าเหยียบทรายร้อนเดินสวนทางมา สังขพราหมณ์มองไปเห็นสมณะกำลังเดินเท้าเปล่าฝ่าความร้อนอยู่ก็คิดว่า **“เขตแห่งบุญมาถึงเราผู้ต้องการบุญ, เหมือนชาวนามองเห็นท้องนาที่พร้อมหว่านพืช จึงรีบหว่านเมล็ดพันธุ์ลงไป ก็ชื่อว่าต้องการข้าวเปลือก ฉันใด เราก็ฉันนั้นเหมือนกัน เราเป็นผู้ต้องการบุญ นาบุญอันประเสริฐปรากฏแล้ว ถ้าเราไม่ทำบุญ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ต้องการบุญ ถ้าเราทำบุญ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ต้องการบุญ หรือเหมือนกับอำมาตย์ของพระราชา ต้องการให้ชนชาวเมืองเกิดความยินดี แต่ไม่ให้ทรัพย์และข้าวเปลือกแก่ชาวเมือง ก็ย่อมเสื่อมจากความเป็นที่รักของชาวเมือง ฉันใด เราก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ต้องการบุญ เมื่อเห็นทักขิไณยบุคคลผู้เลิศแล้ว ไม่ให้ทานแก่ท่าน ก็ย่อมเสื่อมจากบุญ”**

สังขะมหาบุรุษคิดอย่างนั้นแล้ว รีบถอดรองเท้าแล้วเดินเข้าไปไหว้ กราบเรียนว่า *“พระผู้เป็นเจ้าครับ ขอนิมนต์ท่านเข้าไปหลบร้อนที่โคนไม้ต้นนั้นก่อน ช่วยอนุเคราะห์กระผมด้วยเถิดครับ”* พระปัจเจกพุทธเจ้ารับนิมนต์เดินไปยังโคนไม้นั้นแล้วยืนอยู่ พราหมณ์รีบใช้

มือกอบก่อกองทรายใต้ร่มไม้ขึ้นแล้วใช้ผ้าห่มของตนปูลาดลง นิมนต์ให้ท่านนั่ง

พระปัจเจกพุทธเจ้านั่งแล้ว เขากราบแล้วใช้น้ำล้างเท้าให้ท่าน เช็ดเท้าทาด้วยน้ำมันหอม จากนั้นทำความสะอาดรองเท้าของตน ขัดด้วยน้ำมันหอม สวมรองเท้าให้ท่านแล้วถวายร่ม กล่าวว่า **"พระผู้เป็นเจ้าครับ นิมนต์ท่านสวมรองเท้าแล้วใช้ร่มนี้กางเดินไปเถิดครับ"** ท่านรับไว้เพื่ออนุเคราะห์และเจริญศรัทธาของพราหมณ์ ท่านลุกขึ้นเดินไปไม่กี่ก้าวก็เหาะขึ้นสู่อากาศกลับไปยังภูเขาคันธมาทน์

ขนสินค้าขึ้นเรือมุ่งไปค้าขายที่สุวรรณภูมิ เรืออับปาง ว่ายน้ำอยู่ ๗ วัน นางมณีเมขลามาช่วย เพราะกำลังบุญที่ทำแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า... รอดขึ้นฝั่งพร้อมได้รัตนะไว้บำเพ็ญทาน

พราหมณ์และคณะเห็นแล้วเกิดความศรัทธาเป็นอย่างมาก พวกเขาเดินทางถึงบ้านปัฏฐนคามตามกำหนดหมายแล้ว ก็ขนสินค้าขึ้นเรือและออกเดินทาง (ไปพร้อมกับพ่อค้าและชนอื่น ๆ ที่ต้องการเดินทาง) เรือแล่นไปได้ ๗ วัน ก็เกิดรอยรั่วแล้วแตกขยายใหญ่ขึ้นจนคนบนเรือไม่อาจจะวิดน้ำออกได้ทัน น้ำไหลเข้าจนเรือเอียง คนบนเรือต่างหวีดร้องกลัวความตาย

สังขพราหมณ์พาคนรับใช้คนสนิทแยกออกมายังมุมหนึ่ง ใช้น้ำมันทาให้ทั่วตัว กลืนกินน้ำตาลกรวด และเนยใสจนอิ่ม แล้วพากันปีนขึ้นเสากระโดงเรือ มองหาทิศทางที่คาดว่าเป็นฝั่งของปัฏฐนคาม กำหนดได้แล้ว ตั้งสัจจาธิษฐานขอให้มีชีวิตรอดจากอันตรายทั้งปวงแล้วกระโดดลงสู่ทะเลด้วยกัน ส่วนคนอื่น ๆ บนเรือถึงความสิ้นชีวิตทั้งหมด

พราหมณ์และคนรับใช้ว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทรเป็นวันที่ ๗ รู้ว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ จึงบ้วนปากด้วยน้ำเค็มแล้วอธิษฐานอุโบสถ (=สมาทานงดอาหาร)

นางมณีเมขลาเทพธิดา อันท้าวจตุโลกบาลตั้งไว้ให้ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาคนดีในท้องทะเล ลืมทำหน้าที่ของตนตั้งแต่วันที่เรือแตก เพิ่งระลึกถึงภารกิจของตนได้ในวันนี้

นางตรวจดูท้องทะเลเห็นมหาบุรุษว่ายน้ำอยู่ ก็รู้สึกตกใจที่ตัวเองทำหน้าที่บกพร่อง คิดว่า **"ถ้าบุรุษคนนี้ตาย เราต้องถูกตำหนิหนักแน่"** จึงนำอาหารทิพย์ใส่ในภาชนะทองคำ รีบไปปรากฏตัวบนอากาศต่อหน้าพราหมณ์ กล่าวว่า **"ท่านพราหมณ์ เรานำอาหารทิพย์มาให้ท่าน ขอท่านโปรดบริโภคก่อนเถิด"** สังขพราหมณ์ตอบว่า **"วันนี้เราไม่บริโภค เรารักษาอุโบสถ ว่าแต่ท่านเป็นใครกัน ท่านมีอานุภาพลอยอยู่บนอากาศได้ ท่านเป็นเทพธิดาหรือมนุษย์?"**

เทพธิดาตอบว่า **"ท่านสังขพราหมณ์ ข้าพเจ้าเป็นเทพธิดา มีอานุภาพมาก มาอยู่ในมหาสมุทรเพราะความสงสาร ไม่ได้มาด้วยจิตคิดร้าย มาเพื่อช่วยเหลือท่าน ข้าพเจ้าขอมอบข้าว น้ำ ที่นั่งที่นอน และยาน รวมหลายชนิดทั้งหมดให้แก่ท่าน ขอจงนำไปใช้ได้ตามใจปรารถนาเถิด"**

พราหมณ์ฟังแล้วคิดว่า *"เทพธิดามาบอกว่าจะให้สิ่งนี้ ๆ แก่เราผู้ลอยคออยู่ในทะเล สิ่งที่นางบอกว่าจะให้แก่เรา ที่แท้ก็เป็นผลบุญของตัวเราเอง แต่นางจะรู้ไหมหนอ?"* จึงถามว่า **"นางเทพผู้มีร่างกาย ตะโพก คิ้ว ขาอ่อน และสะเอว งดงาม ท่านสามารถบอกได้ไหมว่า การที่ท่านมาแสดงตัว และบอกว่าจะนำสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่ข้าพเจ้านั้น เป็นผลแห่งกรรมอะไรของข้าพเจ้า?"**

เทพธิดาคิดว่า *"พราหมณ์ถามเพราะคิดว่า ตัวเราไม่รู้บุญที่เขาทำก่อนขึ้นเรือ เราจะตอบให้เขารู้ว่าเรารู้กรรมดีที่เขาทำ"* แล้วตอบว่า **"ท่านสังขพราหมณ์ ก่อนขึ้นเรือมาประสบเหตุในขณะนี้ ตัวท่านได้ถวายรองเท้าแก่ภิกษุ (ผู้ขอ) รูปหนึ่งซึ่งกำลังเดินอยู่บนพื้นทรายร้อนระอุ ทักษิณา (การให้) นั้น นำผลคือสิ่งที่น่าปรารถนามาให้แก่ท่านในวันนี้"**

พราหมณ์ฟังแล้วเกิดความยินดีอย่างยิ่งว่า *"การถวายร่มและรองเท้า เราได้ถวายดีแล้ว การถวายนั้นนำผลที่น่าปรารถนามาให้แก่เราถึงในมหาสมุทรซึ่งหาที่พึ่งไม่ได้"* แล้วเอ่ยปากขอสิ่งที่น่าปรารถนา คือเรือ ว่า *"ในมหาสมุทรนี้ไม่อาจใช้ยานอย่างอื่นได้นอกจากเรือ ข้าพเจ้าต้องการกลับสู่โมฬินีนครให้ได้ภายในวันนี้"*

เทพธิดาฟังคำขอแล้วรู้สึกยินดีร่าเริง เนรมิตเรือทำด้วยรัตนะ ยาว ๘ อุสภะ กว้าง ๔ อุสภะ ลึก ๒๐ ศอก มีเสากระโดง พาย และ หางเสือ ทั้งนำรัตนะ ๗ ประการใส่ไว้เต็มลำเรือ จากนั้นอุ้มสังขพราหมณ์ขึ้นเรือ

คนรับใช้คนสนิทร้องขอให้เทพธิดาช่วย แต่นางไม่สนใจ พราหมณ์จึงแบ่งส่วนแห่งความดีที่ทำไว้ในพระปัจเจกพุทธเจ้าให้เขา เขาอนุโมทนาแล้วเทพธิดาจึงอุ้มเขาขึ้นเรืออีกคน

เรือแล่นถึงปัฏฐนคาม เขตโมฬินีนครแล้ว นางมณีเมขลาเทพธิดาได้นำทรัพย์ในเรือทั้งหมดไปใส่ไว้ในเรือน ทั้งยังนำพราหมณ์และคนรับใช้ส่งถึงเรือนด้วย

แต่นั้นสังขพราหมณ์ก็ใช้ทรัพย์นับไม่ถ้วนเหล่านั้นดำรงชีพ ให้ทาน และรักษาศีล สิ้นชีวิตแล้วเกิดในสวรรค์

(ดู ขุ.จริยา.ข้อ ๒, จริยา.อ.๔๒-๕๑)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ที่เทวดาช่วย...มิใช่เพราะถูกมนุษย์วิงวอนขอ
แต่เพราะบุญส่งผล...เทวดาจึงมาช่วย

๘
โคปกเทพบุตร
ไม่ชอบความเป็นสตรี รักษาศีลจริงจัง เกิดเป็นเทพบุตร

เรื่องโคปกเทพบุตรนี้ ท้าวสักกะกราบทูลเล่าถวายแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ท้าวสักกเทวราชเริ่มต้นเล่าว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาจากหมู่เทพที่อุบัติในดาวดึงส์อยู่ก่อนแล้วว่า (คือก่อนท้าวสักกะมาเกิดก็มีเทวดาอยู่ก่อนบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีท้าวสักกะเป็นผู้นำ) ในกาลใดที่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก กาลนั้นหมู่เทพย่อมเต็มบริบูรณ์ (เพราะมนุษย์จำนวนมาก ประพฤติดีตายแล้วเกิดในสวรรค์) หมู่อสูรย่อมลดลง (นั้นหมายความว่า มนุษย์ทำบาปกรรมน้อยลง ผู้ที่จะเกิดเป็นอสูรก็น้อยลง)

กาลที่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก ในกาลนั้น หมู่เทพเต็มบริบูรณ์ หมู่อสูรลดลง ข้าพระองค์ได้เห็นประจักษ์แล้ว พยานในเรื่องนี้ก็คือ โคปกเทพบุตร"

จากนั้นเล่าประวัติของเทพบุตรองค์นี้ว่า

ในกรุงกบิลพัสดุ์ มี**เจ้าหญิงศากยะ**พระองค์หนึ่ง พระนามว่า **โคปิกา** (โคปิกาสกยธีตา) ทรงเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทำศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์ (มีปกติรักษาศีล ๕) พระนางเบื่อหน่ายในความเป็นสตรีเพศ ตั้งความปรารถนาจะเป็นบุรุษ ทรงดำริว่า *"พอกันทีสำหรับความเป็นสตรี* ***การเป็นสตรีย่อมไม่อาจเป็นพระเจ้าจักรพรรดิได้*** *เป็นพระอินทร์ เป็นจอมมาร และมหาพรหมก็ไม่ได้ จะบรรลุปัจเจกโพธิญาณ หรือพระสัมมาสัมโพธิญาณก็ไม่ได้ (คือคิดจะพ้นความเป็นสตรีในอัตภาพหน้า),* ***บุรุษเพศนั้นยิ่งใหญ่***

ประเสริฐสูงสุด เป็นบุรุษ ย่อมมีโอกาสได้สมบัติเหล่านั้น" (เรียกว่าคิดปฏิบัติเพื่อความเป็นบุรุษ)

หลังจากพระนางสิ้นพระชนม์ก็เกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ดาวดึงส์ ชื่อว่า **"โคปกเทพบุตร" ได้เป็นบุตรของท้าวสักกะ** เป็นที่รู้จักของทวยเทพดาวดึงส์ทั้งหลาย

ตอนที่ยังเป็นเจ้าหญิงศากยะนั้น พระนางจะถวายบิณฑบาตแก่ภิกษุ ๓ รูป (ซึ่งเป็นภิกษุประจำตระกูล) อยู่อย่างสม่ำเสมอ หลังพระนางสิ้นพระชนม์ไปไม่นาน **ภิกษุ ๓ รูปนี้ก็มรณภาพแล้วเกิดเป็นเทวดาในหมู่คนธรรพ์ (คันธัพพะ)** ชั้นต่ำ (พวกท่านมีศีลบริสุทธิ์ แต่เคยเกิดอยู่ในหมู่คนธรรพ์นานจึงผูกพัน) เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕

ต่อมา หมู่คนธรรพ์มายังสำนักของท้าวสักกะเพื่อขับร้องและบรรเลง

โคปกเทพบุตรเห็นคนธรรพ์เทพบุตรเหล่านั้นมีรัศมีกายสว่างจ้า จึงคิดใคร่ครวญว่าพวกเขาทำกรรมอะไรไว้หนอ ก็รู้ว่าพวกเขาเคยเป็นภิกษุประจำตระกูลของเรามาก่อน แล้วพิจารณาก็พบว่าพวกท่านมีศีลบริบูรณ์ ทั้งยังเคยได้ฌาน (**แต่มิได้พอใจฌานก่อนตาย จึงไม่ได้เกิดในพรหมโลก**) ตัวเราเองก็เชื่อฟังโอวาทของพวกท่าน จึงมาเกิดเป็นบุตรของท้าวสักกะ แต่พวกท่านไม่เลือกเกิดในสวรรค์ ๖ กลับพอใจมาเป็นคนธรรพ์ เป็นพวกเอาเครื่องดนตรีมาคล้องคอ แล้วร้องเต้นไป ๆ มา ๆ เราจะต้องตักเตือนให้พวกเขารู้ตัวได้สติ

เมื่อได้โอกาส โคปกเทพบุตรจึงตักเตือนคนธรรพ์ทั้ง ๓ ตนว่า "ท่านผู้นิรทุกข์ พวกท่านได้ทรงธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้เป็นอันมาก (แล้วสั่งสอนผู้คน) ตอนนี้พวกท่านมาเป็นอย่างนี้ ที่ผ่านมาพวกท่านเอาหน้าไปไว้ที่ไหน (= ตอนที่พระศาสดาแสดงธรรมนั้นพวกท่านหันหน้าไปทางไหน หรือมัวแต่ส่งใจไปที่อื่น หรือมัวแต่มองนั่นมองนี่ หรือว่ามัวนั่งหลับอยู่) ส่วนตัวเราเป็นเพียงสตรี เลื่อมใสพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทำศีลให้บริบูรณ์เป็นปกติ เราเบื่อหน่ายความเป็นสตรี ปรารถนาความเป็นบุรุษ เราจึงมาเป็นเทวดาในหมู่เทพดาวดึงส์ ได้เป็นบุตรของท้าวสักกะ พวกเทวดารู้จักเราว่า โคปกเทพบุตร

ส่วนพวกท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วมาเกิดในหมู่คนธรรพ์ชั้นต่ำ เราได้เห็นพวกท่านแล้ว ช่างไม่น่าดูเลยจริง ๆ"

คนธรรพ์เทพบุตรทั้ง ๓ ได้ฟังคำพูดของโคปกเทพบุตรแล้วคิดว่า **“ธรรมดาผู้ที่มาฟ้อนรำ ดีดสีตีเป่า ก็ควรจะได้ค่าจ้างรางวัล เหตุใด โคปกเทพบุตรเห็นพวกเราแล้วเหมือนไฟประทุ เหมือนมีคนเอาเกลือโรยใส่เตาไฟ นี่มันเรื่องอะไรกัน?”**

จึงพากันใคร่ครวญดูก็พบความจริงว่า **โคปกเทพบุตร คือ เจ้าหญิงโคปิกา**ผู้ถวายบิณฑบาตเป็นนิตย์แก่พวกเรา, ครั้งเป็นภิกษุ พวกเราก็เคยมีศีลบริสุทธิ์และได้ฌาน เจ้าหญิงเชื่อฟังโอวาทของพวกเราจึงได้มาเกิดเป็นบุตรท้าวสักกะ แต่พวกเรามาเกิดเป็นหมู่คนธรรพ์ชั้นต่ำเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ท่านจึงพูดตักเตือนพวกเรา

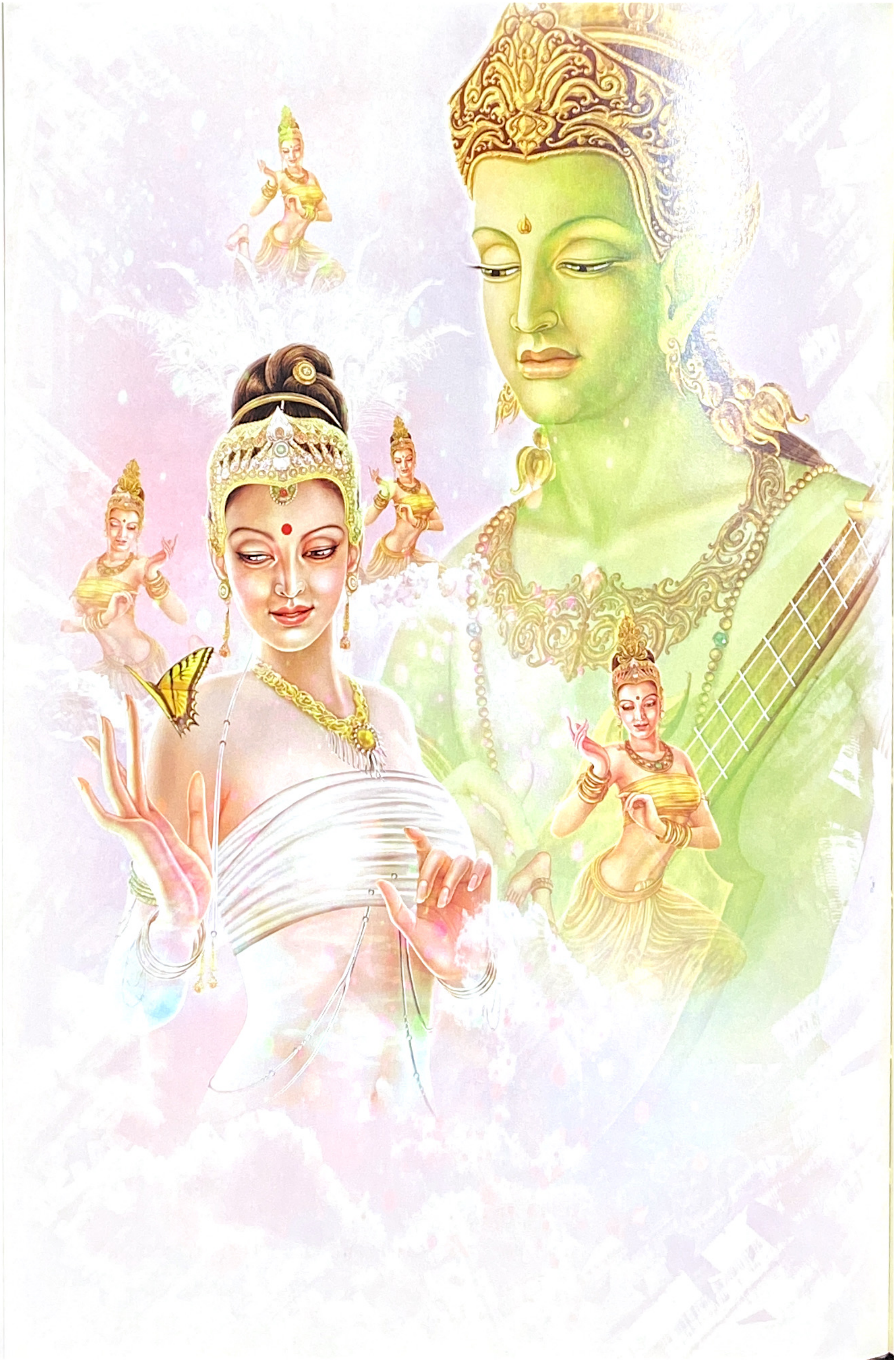
คนธรรพ์เทพบุตรทั้งสามนั้นเกิดความสลดใจ ทันใดนั้น **เทพบุตร ๒ องค์เกิดสติแรงกล้าระลึกถึงปฐมฌาน** แล้วใช้ฌานเป็นบาทพิจารณาสังขาร (พิจารณาองค์ฌานด้วยวิปัสสนา) **บรรลุถึงอนาคามิผล** (เป็นพระอนาคามี) ความเป็นคนธรรพ์ไม่อาจรองรับอริยคุณเบื้องสูงได้ เทพบุตรทั้งสองจุติจากอัตภาพนั้น ไปอุบัติเป็นพรหมในหมู่พรหมปุโรหิต

ส่วนเทพบุตรอีกองค์หนึ่งยังไม่อาจตัดกามได้ (แต่ก็จุติแล้วเกิดในสวรรค์ที่ดีกว่าหมู่คนธรรพ์) ก็ยังอยู่ในกามาวจรภพ (อรรถกถาว่ายังเป็นคนธรรพ์ต่อไป)

จากนั้น โคปกเทพบุตร ได้กล่าวคำเป็นอันมากไว้ เช่น

“ข้าพเจ้าเป็นอุบาสิกาของพระพุทธเจ้าผู้มีพระจักษุ ข้าพเจ้าชื่อโคปิกา เลื่อมใสยิ่งนักในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งได้บำรุงพระสงฆ์, ข้าพเจ้าเป็นบุตรของท้าวสักกะ มีอานุภาพมากมีความรุ่งเรืองมาก เข้าถึงไตรทิพยสถาน (=ดาวดึงส์) เพราะความที่พระธรรมของพระพุทธเจ้านั้นแล เป็นธรรมอันดี...” ดังนี้เป็นต้น

(ดู สักกปัญหสูตร ที.ม.ข้อ ๒๕๒–๓)

๙
ลดาอุบาสิกา
ผลแห่งการประพฤติสะใภ้ธรรม

นางลดา เป็นธิดาอุบาสกคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี เธอเป็นคนฉลาดมีปัญญา เจริญวัยแล้วแต่งงานไปอยู่ในตระกูลสามี เธอประพฤติตนเป็นที่รักของสามี มารดาบิดาของสามีและชนในตระกูล ด้วยการพูดวจีน่ารัก, ฉลาดสงเคราะห์คน, จัดทรัพย์และการงานในเรือนได้เรียบร้อย, ไม่เป็นคนขี้โกรธ, มีศีลดี, มารยาทดี, ยินดีในการให้ทานแก่ชนผู้มาขอ, มีศีล ๕ เป็นปกติ และหมั่นรักษาอุโบสถมีองค์ ๘

ต่อมา นางลดาตายแล้วอุบัติเป็นเทพธิดา **เป็นธิดาของท้าวเวสวัณมหาราช** ได้ชื่อว่า **ลดาเทพธิดา** มีเทพธิดาน้องสาวอีก ๔ องค์ คือ **สัชชาเทพธิดา ๑ ปวราเทพธิดา ๑ อัจฉิมุตีเทพธิดา ๑ สุดาเทพธิดา ๑**

ท้าวสักกเทวราชเห็นรูปโฉมแล้วนำนางเทพทั้ง ๕ มาเป็นบริจาริกา (เทพรับใช้) คือเป็นนางฟ้อน โดยท้าวสักกะทรงโปรดปรานลดาเทพธิดามาก เพราะเป็นผู้ฉลาดในการฟ้อนและขับร้อง

ครั้งหนึ่ง เทพธิดาทั้ง ๕ นั่งแวดล้อมบิดา คือ **ท้าวเวสวัณมหาราช** ถามบิดาว่า **"ท่านพ่อ ลูกสาวของพ่อ พ่อว่าใครฟ้อนรำและขับร้องเก่งที่สุด?"** ท้าวเวสวัณตรัสตอบว่า **"เอาอย่างนี้นะ ที่สระอโนดาตกำลังจะมีเทวสมาคม พวกเจ้าจงไปเล่นดนตรี ขับร้องฟ้อนรำที่นั่น แล้วพวกเจ้าพึงดูความพอใจของหมู่เทวดาเถิด"**

ถึงเวลาที่หมู่เทวดาประชุมกันที่สระอโนดาต เทพธิดาทั้ง ๕ ก็ทำกติกากันว่าใครจะแสดงความสามารถก่อนและหลัง...แล้วเล่นดนตรี ขับร้อง ฟ้อนรำทีละนาง, ปรากฏว่าเมื่อนางสัชชา ปวรา อัจฉิมุตี และสุดาเทพธิดาแสดง พวกเทพบุตรต่างนั่งนิ่งเฉย ดุจนกดุเหว่าประสบพายุฤดูหนาว ครั้นนางลดาเทพธิดาแสดงความรู้ความสามารถ พวกเทพบุตร

ทั้งหลายไม่อาจดำรงอยู่ในภาวะนิ่งได้ ต่างอัศจรรย์ใจชื่นชมยินดีปรีดาให้สาธุการ โห่ร้อง โบกผ้ากันไปมา เกิดความโกลาหลขึ้น ดุจป่าหิมพานต์สั่นไหวทั่วทั้งป่า

พวกนางกลับมารายงานผลงานแก่ท้าวเวสวัณผู้เป็นบิดา เทพธิดาน้อง ๆ สงสัยว่า พี่ลดาทำกรรมอะไรไว้จึงมีความรู้ความสามารถเช่นนี้ จึงถามว่า *"ท่านพี่ลดาผู้มีกายประดับด้วยดอกบัว มีมาลัยประดับศีรษะ ผิวพรรณก็เปล่งประกายดุจทองคำ **นัยน์ตาสีน้ำตาล** รูปร่างอวัยวะต่าง ๆ ล้วนงดงาม ดุจท้องฟ้าปราศจากเมฆหมอก ทั้งมีอายุยืน, พี่ทำบุญอะไรไว้หรือ จึงได้ยศมาก เป็นที่โปรดปรานของท้าวสักกะ ทั้งฉลาดในการฟ้อนรำ ขับร้องบรรเลง เป็นที่โปรดปรานของหมู่เทพบุตรและเทพธิดามาก ขอท่านพี่ช่วยบอกด้วยเถิด?"*

ลดาเทพธิดาได้กล่าว**บุพกรรม**ครั้งเป็นมนุษย์ว่า

"สมัยที่เป็นมนุษย์ พี่เป็นสะใภ้ของตระกูลมีทรัพย์มาก พี่ไม่ใช่คนขี้โกรธ เชื่อฟังสามี ไม่ประมาทในวันอุโบสถ

ตอนพี่เป็นสาว ไม่นอกใจสามี มีน้ำใจดี ทำให้สามีและหมู่ญาติโปรดปราน แม้คนรับใช้ชายหญิงก็รักใคร่ กุศลกรรมต่าง ๆ ที่พี่ทำในคราวเป็นสะใภ้ ทำให้พี่ได้ยศ (=ทิพย์สมบัติและชื่อเสียง)

พี่จึงถึงความพิเศษกว่าเทพธิดาเหล่าอื่น โดยฐานะ (ความเป็นเหตุที่เป็นแบบอย่างให้ได้รับการยกย่อง) ๔ คือ อายุ วรรณะ สุขะ และพละ พี่ได้รับความยินดีแล้วมิใช่น้อย"

ต่อมา **ท้าวเวสวัณเล่าเรื่องนี้ให้พระโมคคัลลานะทราบ พระเถระก็ได้กราบทูลแด่พระพุทธเจ้าแล้ว**

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๓๒, วิมาน.อ.๒๒๓-๒๓๐)

ปิดกั้นบาปได้ เท่ากับรักษาตน

กาเยน สํวโร สาธุ สาธุ วาจาย สํวโร
มนสา สํวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร
สพฺพตฺถ สํวุโต ลชฺชี รกฺขิโตติ ปวุจฺจติ.

การสำรวมกายเป็นการดี การสำรวมวาจาเป็นการดี
การสำรวมใจเป็นการดี การสำรวมในที่ทั้งปวงเป็นการดี
บุคคลสำรวมในที่ทั้งปวงแล้ว มีความละอายต่อบาป
เรากล่าวว่าคือการรักษาตน

สํ.ส. อัตตรักขิตสูตร ข้อ ๓๓๙, มจร.ข้อ ๑๑๖

๑๐
พระสีวลีเถระ
ภิกษุผู้เลิศทางลาภสักการะ

ตั้งความปรารถนาจะเป็นภิกษุผู้เลิศทางลาภ เมื่อ ๑ แสนกัปที่แล้ว

เมื่อ ๑ แสนกัปจากกัปนี้ เป็นพุทธสมัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปทุมุตตระ

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงยกย่องภิกษุรูปหนึ่งว่าเป็นเอตทัคคะ (เป็นเลิศ) ด้านมีลาภมาก ครั้งนั้น**พระเจ้าแผ่นดินกรุงหังสวดี** ประทับฟังธรรมอยู่ในมหาสมาคมนั้นด้วย ทรงพอพระทัยในเกียรติยศที่ภิกษุรูปนั้นได้รับเป็นอย่างยิ่ง

วันต่อมา พระราชาจึงทรงนิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ให้ทรงรับมหาทานตลอด ๗ วัน ในวันที่ ๗ พระราชาทรงหมอบกราบพระบาทของพระศาสดา แล้วทูลความปรารถนาว่า *"ข้าพระองค์ต้องการจะเป็นภิกษุสาวกผู้เลิศทางลาภ ในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคตกาล"*

พระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ตรัสพยากรณ์ว่า *"ความปรารถนาจะสำเร็จในอีกหนึ่งแสนกัปข้างหน้า ในพุทธสมัยของ**พระพุทธเจ้าโคตมะ**...*

เป็นกุลบุตรชาวชนบท ได้ถวายนมส้มและน้ำผึ้งแด่พระพุทธเจ้าวิปัสสี แล้วตั้งความปรารถนาให้มีลาภมาก

ครั้นถึงสมัยของ**พระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปัสสี** **อดีตกษัตริย์กรุงหังสวดีพระองค์นั้นมาเกิดเป็นกุลบุตรคนหนึ่ง** อาศัยอยู่ในชนบทไม่ไกลจากกรุงพันธุมวดี

ครั้งหนึ่ง พระราชากรุงพันธุมวดีทรงถวายทานแข่งกับชาวกรุง คือ จัดเตรียมทานให้เลิศที่สุด มีการถวายสิ่งที่คิดว่าอีกฝ่ายจะไม่มี โดยฝ่ายพระราชาเป็นผู้ถวายมหาทานก่อน ประชาชนชาวกรุงก็มาช่วยกันตรวจดูและจดบันทึกไว้ว่าพระราชาทรงถวายอะไรบ้าง

ถึงวาระที่ชาวกรุงจะต้องจัดเตรียมมหาทาน พวกเขาจัดเตรียมทานไว้พร้อมพรั่งแล้ว ตรวจดูเทียบกับสิ่งของที่พระราชาได้เคยถวาย ปรากฏว่า **ชาวกรุงหาน้ำผึ้งและนมส้มไม่ได้** ขาดอยู่เพียง ๒ สิ่งนี้ก็จะเสมอกับทานของพระราชา

พรุ่งนี้เป็นวันที่พวกเขาจะต้องถวายมหาทานแล้ว พวกเขาพากันร้อนใจว่า ถ้าหาไม่ได้ พวกเราก็จะพ่ายแพ้พระราชา... ปรึกษากันแล้ว ชาวเมืองก็สั่งให้ชายหนุ่มจำนวนมากแยกย้ายกันไปอยู่ตามหนทางที่จะมุ่งเข้าสู่กรุง เพื่อสอบถามหาว่ามีผู้ใดนำน้ำผึ้งและนมส้มติดตัวมาบ้าง จะได้ขอซื้อ

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้น **กุลบุตรชาวชนบท** (อดีตกษัตริย์กรุงหังสวดี) ถือหม้อใส่นมส้มเดินทางออกจากบ้านมุ่งหน้าเข้ากรุงเพื่อจะหาซื้อสิ่งของบางอย่าง ใกล้ถึงประตูทางเข้าพระนครแล้ว เขาเหน็ดเหนื่อยจึงแวะพักที่บริเวณสระน้ำริมถนน วางหม้อนมส้มแล้วล้างหน้าล้างตา และมือเท้าอยู่ที่ริมสระ ขึ้นมาแล้วเหลือบเห็นรังผึ้งขนาดใหญ่เกือบเท่างอนไถ เข้าไปดูใกล้ ๆ ก็ไม่เห็นตัวผึ้ง เห็นแต่รวงผึ้ง มีน้ำหวานชุ่มฉ่ำอยู่ในรวงนั้น คิดว่า คงเป็นบุญของเรากระมังผึ้งจึงทิ้งรวงไป เขาจัดการนำรวงผึ้งใส่ลงในผ้า ห่อไว้มิดชิดหลายชั้น

เมื่อเดินมาถึงประตูเมืองก็ถูกคนของชาวเมืองถามว่า *"ท่านมีน้ำผึ้งและนมส้มไหม?"* เขาตอบว่า มี, ถามว่า จะนำมาให้ใครหรือ?, ตอบว่า เปล่า นำมาเพื่อขาย, พวกเขาขอซื้อด้วยเงิน ๒ กหาปณะ (อย่างละ ๑ กหาปณะ) กุลบุตรนั้นคิดว่า *"โชคดีจัง มีคนมาขอซื้อไม่ต้องเที่ยวเร่ขายไป แต่เราถือมาไกล เราน่าจะตั้งราคาให้สูงขึ้นหน่อย"* จึงบอกว่า ๒ กหาปณะน้อยไป เราไม่ขาย, คนเหล่านั้นเพิ่มให้อีก ๑๐ กหาปณะ เขาก็ยังไม่ขาย จนต้องเพิ่มให้ถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ

กุลบุตรเกิดความสงสัยว่า เขาจะเอาน้ำผึ้งกับนมส้มไปทำอะไรกันแน่นะ ทำไมยอมซื้อด้วยเงินตั้งมากมาย จึงสอบถามเหตุที่ขอซื้อ? พอได้ฟังว่าจะนำไปถวายพระพุทธเจ้า, เขาก็เปลี่ยนใจไม่ขาย ต่อรองขอเป็นคนถวายของทั้งสองสิ่งนี้แด่พระพุทธเจ้าเอง พวกชาวเมืองจึงให้เขาไปเจรจากับประธานถวายทานของชาวเมือง

เมื่อประธานของชาวเมืองตอบตกลงให้เขาถวายน้ำผึ้งและนมส้มได้เอง เขาก็ไปซื้อเครื่องเทศมาปรุงแต่งรสกับน้ำผึ้ง และทำนมส้มให้เป็นน้ำส้ม (นมเปรี้ยว) จัดทำใบบัวเป็นภาชนะบรรจุของทั้งสองไว้

พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เสด็จมาประทับนั่งในมณฑลพิธีแล้ว เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีสิ่งของพิเศษถวายแด่พระพุทธเจ้าตามลำดับ จนถึงวาระของกุลบุตรผู้นี้

เขาประคองภาชนะใบบัวที่บรรจุน้ำผึ้งและนมส้ม วางลงต่อหน้าพระพักตร์ แล้วไหว้อัญชลีกราบทูลว่า *"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า สิ่งของนี้เป็นบรรณาการของคนยากไร้ ขอพระองค์ทรงโปรดรับด้วยเถิด"* พระพุทธเจ้าผู้เปี่ยมด้วยพระกรุณา รับของทั้งสองด้วยบาตรหิน แล้วทรงอธิษฐานให้น้ำผึ้งและนมส้มจงอย่าหมดสิ้นไป ครั้งนั้น สิ่งของทั้งสองแม้จะมีอยู่เพียงไม่มาก แต่ก็เพียงพอแก่ภิกษุ ๖๘,๐๐๐ รูป (อรรถกถาอปทานว่า ๖,๘๐๐,๐๐๐, อรรถกถาเอตทัคคบาลีว่า ๖๘,๐๐๐ รูป)

ลำดับนั้น กุลบุตรผู้นี้ยังได้กราบทูลตั้งความปราถนา**ขอให้เป็นเลิศทางลาภและยศในทุกภพที่เกิด** พระศาสดาตรัสว่า *"ความปรารถนาจงสำเร็จอย่างนั้นเถิด"*...

(แต่ใน**พระบาลีอปทาน**เล่าว่า ชุมชนหนึ่งร่วมกันสร้างบริเวณที่เรียกว่า มหันต์ ถวายพระพุทธเจ้าวิปัสสี สร้างเสร็จแล้วจัดงานถวายมหาทาน พวกเขาขาด**นมส้มใหม่และน้ำผึ้ง** ช่วยกันแสวงหาจนมาพบกับกุลบุตรผู้นี้ และเขาไม่ขายขอเป็นผู้ถวายด้วยตนเอง, ดู ขุ.อป. ข้อ ๑๓๓)

เกิดเป็นกษัตริย์ ร่วมกับพระมารดาทำอกุศลกรรมปิดล้อมกรุง ทำผู้คนเดือดร้อน

ก่อนสมัยพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเราจะอุบัติ เป็นกาลที่โลกมีพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งตำราจาก ๒ คัมภีร์เล่าไม่ตรงกัน ดังนี้

๑. กุลบุตรผู้นั้นมาเกิดเป็นกษัตริย์กรุงพาราณสี มีพระราชาจากชนบทยกทัพมาจะยึดกรุง พระราชาพาราณสีรับ**สั่งให้ปิดประตูเมือง** ห้ามคนเข้าออกโดยสิ้นเชิง **พระปัจเจกพุทธเจ้า**หลายองค์ในมิคทายวิหารไม่อาจทำกิจต่าง ๆ ได้สะดวก พระราชาทรงทราบแล้วตรัสให้เปิดประตูเมืองในวันที่ ๗ ส่วนกองทัพที่ยกมาปิดล้อมก็กลับไป (ดู อป.อ.๒/๑/๓๓๔)

๒. กุลบุตรผู้นั้นมาเกิดเป็นพระราชโอรสของกษัตริย์พาราณสี ต่อมา พระราชาแคว้นโกศลยกทัพบุกเข้ามาฆ่าพระราชบิดา แล้วบังคับให้พระราชมารดาอภิเษกด้วย **พระราชโอรสหลบหนีออกมาได้** ทรงรวบรวมไพร่พลเข้าปิดล้อมกรุง แล้วทรงส่งสาสน์ถึงพระราชมารดา ๆ แนะให้ปิดล้อมกรุงไว้นาน ๗ ปี ๗ วัน ชาวเมืองเดือดร้อนจนทนไม่ไหว จึงช่วยกันต่อสู้กับกำลังของพระราชาโกศล แล้วปลงพระชนม์พระราชาโกศลสำเร็จ **อกุศลกรรมในการปิดล้อมกรุงนั้น** ต่อมาส่งผลในชาติสุดท้าย ทำให้พระสีวลีและพระมารดาทุกข์ทรมานอยู่ในครรภ์นาน ๗ ปี ๗ วัน (ดู อุ.อ.๑๙๐-๑)

กุศลกรรมส่งผล พระมารดาและทารกมีบุญมาก... แต่อกุศลกรรมก็ส่งผลให้ประสบทุกข์ในครรภ์นานกว่า ๗ ปี... เกิดได้ ๗ วัน ออกบวชเป็นสามเณร และบรรลุพระอรหัต

ครั้นถึงพุทธสมัยของ**พระพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเรา

ด้วยกุศลกรรมที่สั่งสมไว้ **อดีตพระราชโอรส** (อดีตกุลบุตรผู้ถวายน้ำผึ้งและนมส้ม) มาเกิดในพระครรภ์ของเจ้าหญิงโกลิยะแห่งกุณฑิยานคร ชื่อว่า **พระนางสุปปวาสา โกลิยธิดา**

ทารกในครรภ์เป็นผู้ทำบุญไว้ดีแล้ว นับแต่พระมารดารู้ว่าตั้งพระครรภ์ พระนางก็รับรู้ถึงความพิเศษของทารก จึงทรงทดลองบุญด้วยการใช้พระหัตถ์แตะหน่อของพืชชนิดต่าง ๆ ก็ปรากฏว่า หน่อพืชเกิดแตกหน่อออกมาจำนวนเป็นร้อยเป็นพัน, เมื่อทรงแตะต้องเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เขากำลังจะนำไปหว่านลงในแปลงนา ปรากฏว่า เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวแปลงนั้นสามารถให้ผลผลิตได้ถึง ๕๐-๖๐ เกวียน ต่อพื้นนา ๑ กรีสะทีเดียว

หรือ เมื่อเขานำข้าวเปลือกออกไปจากยุ้งฉางแล้ว ถ้าพระนางไปจับต้องยุ้งฉาง ๆ นั้นก็กลับมีข้าวเปลือกอยู่เต็มอีก หรือเมื่อให้พระนางจับหม้อข้าวสวยไว้ ให้คนตักแจกจ่ายข้าวแก่คนที่เข้ามาขอ ตราบใดที่พระนางยังจับหม้อข้าวอยู่ ข้าวสวยก็ย่อมไม่ปรากฏความหมดไปเลย

แต่ด้วยผลของอกุศลกรรมปิดล้อมเมืองที่กระทำร่วมกันไว้ ทำให้พระนางต้องอุ้มครรภ์พระโอรสอยู่นานถึง ๗ ปี ๗ วัน ทรงมีความทุกข์ทรมานนานมาก

ในวันที่ทรงคลอดพระโอรสนั้น พระนางทรงทราบว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับอยู่ ณ ป่ากุณฑิฐานวัน ทรงให้พระสวามีไปเข้าเฝ้ากราบทูลการทรงครรภ์นาน

พระสวามีไปเข้าเฝ้ากราบทูลว่า พระนางสุปปวาสาทรงมีความทุกข์มาก แต่ทรงอดกลั้นด้วยการระลึกถึงพระพุทธเจ้า และธรรมที่ทรงแสดง, ระลึกถึงพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี และระลึกถึงนิพพานที่ปราศจากทุกข์ เป็นสุข, พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"พระนางสุปปวาสาจงเป็นผู้มีความสุข หาพระโรคมิได้ คลอดพระโอรสที่ไร้โรคาเถิด"**

เมื่อพระสวามีกลับมาถึงพระนิเวศน์ ก็พบว่าพระนางประสูติพระโอรสแล้วโดยราบรื่น พระนางทรงให้พระสวามีไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จมาเสวยภัตตลอด ๗ วันด้วย

ทารกคลอดแล้วทำให้จิตใจของหมู่พระญาติหมดความร้อน ความกระวนกระวายสงบเย็น จึงตั้งชื่อทารกว่า "สีวลี" (คลอดแล้วนับอายุได้ ๗ ขวบกับอีก ๗ วัน)...

สีวลีกุมารได้ช่วยพระมารดาถวายทานตลอด ๗ วัน, **ในวันที่ ๗** พระสารีบุตรชวน**ให้สีวลีบวช** พระกุมารขออนุญาตพระบิดามารดาแล้วได้รับอนุญาต**บวชเป็นสามเณร และสีวลีกุมารได้บรรลุพระอรหัต ขณะปลงผมเสร็จ** (เถร.อ.๑/๒๙๘-๙, ธ.อ.๔/๓๘๘-๙, ขุ.อุ.ข้อ ๖๐, อง.อ.๑/๓๒๓-๖) ส่วนพระมารดาเป็นพระโสดาบันตั้งแต่การเข้าเฝ้าครั้งแรกก่อนหน้านี้ (อง.อ.๑/๒/๑๑๙)

กราบทูลขออนุญาตพาหมู่ภิกษุเดินทางไกล ทดลองบุญในถิ่นกันดาร... ถึงความเป็นเอตทัคคะ

นับแต่สามเณรสีวลีบวช ปัจจัย ๔ ก็เกิดแก่ภิกษุสงฆ์อย่างมากมาย

สามเณรได้ติดตามพระพุทธเจ้าไปอยู่ที่พระเชตวัน กรุงสาวัตถี วันหนึ่ง ท่านได้กราบทูลขอทดลองบุญ โดยกราบทูลขอภิกษุ ๕๐๐ รูป ให้ร่วมเดินทางไปในป่าลึกในเขตหิมวันต์ เพื่อจะดูว่าจะมีใครนำอาหารและน้ำมาถวายบ้าง พระศาสดาทรงอนุญาตแล้ว

เมื่อเดินทางลึกเข้าไปถึงสถานที่ ๗ แห่ง ก็มีมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย มาคอยถวายมหาทานแห่งละ ๗ วัน คือ

๑. เดินทางพัก ณ ต้นไทร

๒. เดินทางต่อแล้วพัก มองเห็นภูเขาบัณฑวะ

๓. เดินทางต่อจนถึงต้นน้ำอจิรวดีแล้วแวะพัก

๔. เดินทางต่อจนถึงต้นน้ำวรสาครแล้วแวะพัก

๕. เดินทางต่อจนมองเห็นภูเขาหิมวันต์แล้วแวะพัก

๖. เดินทางต่อจนถึงสระฉัททันต์แล้วแวะพัก

๗. เดินทางต่อจนถึงภูเขาคันธมาทน์แล้วแวะพัก

หลังจากกลับออกมาแล้ว ต่อมาสามเณรสีวลีได้ร่วมตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปทรงเยี่ยม**พระขทิรวนิยเรวตเถระ** (น้องชายพระสารีบุตร) ในป่าลึก ซึ่งระหว่างทางไปต้องผ่านหนทางกันดาร ก็มีหมู่เทพยดาช่วยกันเนรมิตเมืองขึ้นทุก ๆ หนึ่งโยชน์ ตลอดหนทางกันดาร ๓๐ โยชน์ พระศาสดาและภิกษุสงฆ์ไม่ประสบความขาดแคลนอาหารและที่พักเลย (ดู อป.อ. ๒/๑/๓๓๔-๙, องฺ.อ.๑/๑/๓๒๖)

ต่อมา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้ท่านเป็นภิกษุสาวก**เอตทัคคะด้านเลิศด้วยลาภ** (องฺ.เอก.ข้อ ๑๔๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ความมีโชคมีลาภ มิได้เกิดจากการขอพรวิงวอนขอ
แต่มาจากกรรมที่ทำไว้ดี เผล็ดผลตรงกับกาลที่วิงวอนพอดี

๑๑

มฆมาณพ

ผู้ประพฤติสาธารณประโยชน์และวัตรบท ๗

ครั้งอดีตกาล (กาลที่โลกไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)

มาณพชื่อ **มฆะ** อาศัยอยู่กับครอบครัวในอจลคาม แคว้นมคธ เขาจะออกจากเรือนตอนเช้าตรู่ไปทำกิจการงาน (ไม่ระบุว่างานอะไร แต่เป็นการงานภายในหมู่บ้านนั้น)

มฆมาณพเริ่มต้นบำเพ็ญกุศลสาธารณะ มีมาณพคนอื่น ๆ เห็นประโยชน์ทยอยเข้าร่วม เกิดเป็นกลุ่มมาณพ ๓๓ คน

วันหนึ่ง เขาแวะพักใต้ต้นไม้ข้างทาง เห็นว่าต้นไม้นี้ให้ความร่มรื่นน่าแวะพักทุกวัน จึงทำความสะอาดด้วยการเก็บกิ่งไม้ใบไม้บริเวณรอบ ๆ โคนไม้ให้สะอาดสะอ้าน เมื่อทำเสร็จแล้วเขายืนอยู่ด้วยความสบายใจ ก็มีคนกลุ่มหนึ่งเข้ามาแวะพัก และมีคนหนึ่งผลักให้เขาออกไปจากต้นไม้นั้น

มฆมาณพไม่โกรธ มีความสุขที่เห็นคนอื่นได้รับประโยชน์ในสิ่งที่เขาทำ วันต่อ ๆ มา เขาก็หาเวลาทำความสะอาดร่มไม้ต้นอื่นๆ ก็มีคนแถวนั้นเข้าไปใช้สอยพักผ่อนบ้าง คนเดินทางไกลแวะนั่งรับประทานอาหารบ้าง เด็กๆ ใช้เป็นสถานที่วิ่งเล่นบ้าง...เขาเห็นแล้วคิดว่า *"คนจำนวนมากได้รับความสุข เราได้กระทำบุญที่ให้ความสุขแก่เราแล้ว"*

วันต่อ ๆ มา เขาก็ใช้จอบเสียมออกไปปรับแต่งและทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ ที่รกบ้าง สกปรกบ้าง ซึ่งชนจำนวนมากเกิดความสะดวกสบายขึ้น เขายิ่งมีความสุขใจมาก

ในฤดูหนาว เขาก็หาเวลาก่อกองไฟไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ให้คนพเนจรเป็นต้นได้อาศัยไออุ่น...ฤดูร้อนเขาจัดตั้งโอ่งน้ำไว้ตามสถานที่เหล่านั้น

ต่อมา มาณพคิดว่า *"สถานที่ ๆ เราทำล้วนเป็นที่ชื่นชอบของคนทั้งปวง พวกเขาเห็นเป็นดุจรมณียสถานจึงพากันใช้สอย ต่อไปเราควรปรับแต่งถนนหนทางให้ราบเรียบ"*

จากนั้นทุกเช้าตรู่ เขาจะออกจากบ้านพร้อมอุปกรณ์ต่าง ๆ ใช้จอบปรับพื้นถนนบ้าง ใช้มีดตัดแต่งต้นไม้ใบไม้ตามริมถนนบ้าง ทำถนนหนทางให้ราบเรียบบ้าง ทำสองข้างทางให้สวยงาม มาณพหนุ่มคนหนึ่งเห็นการกระทำของเขาแล้วถามว่า สหาย ท่านทำการงานเหล่านี้ไปเพื่ออะไร? มฆมาณพตอบว่า *"เรากำลังทำหนทางไปสวรรค์อยู่สิ สหาย"* มาณพคนนั้นเห็นดีงามด้วย กล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้นเราจะช่วยสหายทำสิ่งเหล่านี้ด้วยนะ"*, มฆมาณพกล่าวด้วยความยินดีว่า *"สหายเอ๋ย จงมาช่วยกันเถอะ สวรรค์ล้วนเป็นที่รักที่ชอบใจของชนเป็นอันมากอยู่แล้ว"*

มาณพทั้งสองช่วยกันทำสาธารณประโยชน์ดังกล่าวนั้น ต่อมาก็มีมาณพคนอื่น ๆ เข้าร่วมด้วยอีก ๓๑ คน รวมเป็นกลุ่มมาณพ ๓๓ คน (๒+๓๑ = ๓๓) นำโดยมฆมาณพ

พวกเขาช่วยกันปรับปรุงหนทางได้วันละ ๑ โยชน์บ้าง ๒ โยชน์บ้าง

ผู้ใหญ่บ้านใส่ความว่าเป็นโจร...พระราชาพิพากษาให้พ้นผิด ให้ผู้ใหญ่บ้านและครอบครัวเป็นทาสพวกมาณพ

ผู้ใหญ่บ้านอจลคามเป็นคนพาล ได้เห็นกิจการงานที่พวกมฆมาณพประพฤติแล้วคิดว่า "คนหนุ่ม ๆ เหล่านี้ทำสิ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องทำเลย ถ้าพวกเขาเข้าป่าล่าเนื้อออกมากินแกล้มกับสุราก็น่าจะดี อย่างน้อยตัวเราก็จะได้กินอะไร ๆ บ้าง"

เขาจึงเข้าไปหามาณพเหล่านั้นแล้วกล่าวสอนว่า *"นี่แน่ะพ่อหนุ่มทั้งหลาย พวกเจ้าไม่เห็นจะต้องทำอย่างนี้เลย หน้าที่เหล่านี้เป็นหน้าที่คนของพระราชา พวกเราเป็นชาวบ้านครองเรือนหาเลี้ยงชีพไปวันๆ ดีกว่าเอาเวลามาทำสิ่งเหล่านี้ ธรรมดาคนหนุ่มๆ ควรหาปลาและเนื้อในป่าออกมาขาย หรือกินแกล้มกับสุราบ้างจะดีกว่า"* พวกมาณพฟังแล้วคัดค้านว่า กิจเหล่านี้รอพระราชาสั่งไม่ได้หรอก พวกเราอยู่ถิ่นนี้ช่วยกันทำถิ่นของเราให้น่าอยู่น่าสัญจร มีความสุขดีกว่าการเข้าป่าล่าสัตว์ ดีกว่าการดื่มสุรา

ผู้ใหญ่บ้านก็ยังไม่ลดละความคิด ยังคงหาเวลาพูดเกลี้ยกล่อมพวกมาณพ เมื่อไม่ได้รับความเชื่อถือ ผู้ใหญ่บ้านจึงโกรธคิดว่า *"เมื่อพวกมันไม่ทำตามคำของเรา เราก็จะให้พวกมันตาย"* แล้วไปเข้าเฝ้าทูลใส่ร้ายพวกมาณพให้พระราชาทรงสดับว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นกลุ่มโจรกลุ่มใหญ่มาหลบซ่อนในหมู่บ้านของหม่อมฉัน พระเจ้าข้า"* พระราชาตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้น เราจะส่งเจ้าหน้าที่ทหารไปกับท่านแล้วจับกุมตัวพวกโจรมาลงโทษ"*

ผู้ใหญ่บ้านนำกำลังไปยังอจลคาม จับกุมมาณพทั้ง ๓๓ คน มาเฝ้าพระราชา พระราชามิได้ทรงใคร่ครวญ ไม่ทรงให้ไต่สวนพวกเขาก่อน ตรัสสั่งให้เจ้าหน้าที่ลงโทษทันทีว่า *"พวกท่านจงให้ช้างเหยียบทุกคนให้ตาย"*

มฆมาณพกล่าวให้โอวาทแก่มาณพเพื่อนๆ ว่า **"สหายทั้งหลาย ตอนนี้มีแต่เมตตาเท่านั้นจะเป็นที่พึ่งของพวกเราได้ พวกท่านอย่าได้ให้ความโกรธเกิดขึ้น จงมีเมตตาแก่พระราชา ผู้ใหญ่บ้าน ช้าง และตัวของเราเอง จงทำเมตตาแก่ชนทั้ง ๔ ให้เสมอกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ลำเอียง"** มาณพเหล่านั้นตั้งจิตเมตตาแล้วแผ่ไป

นายควาญช้างบังคับช้างวิ่งเข้ามา แต่ต้องหยุดไม่อาจเข้าใกล้ได้ เพราะอานุภาพเมตตาของคนเหล่านั้น พระราชาทราบแล้ว ทรงนึกว่า *"ช้างคงกลัวเพราะเห็นคนจำนวนมาก"* จึงสั่งให้ใช้เสื่อผืนใหญ่คลุมพวกมาณพไว้ ช้างจะได้ไม่เห็น

คราวนี้ควาญช้างบังคับให้ช้างวิ่งไปใหม่ แต่ช้างกลับเดินถอยหลังออกไปไกลยิ่งขึ้น พระราชาทรงสดับรายงานแล้วทรงดำริว่า *"น่าจะต้องมีเหตุอะไรพิเศษแน่ ๆ ช้างจึงถอยหนี"* ตรัสสั่งให้นำมาณพทั้งหมดมาเข้าเฝ้าอีกครั้งในท้องพระโรง

พระราชาตรัสถามพวกมาณพว่า *"พ่อทั้งหลาย เหตุใดพวกเจ้าจึงไม่หาเลี้ยงชีพสุจริตกัน?"* พวกมาณพทั้ง ๓๓ ทูลถามว่า *"นี่มันเรื่องอะไรกันแน่พระเจ้าข้า?"* ตรัสว่า *"ก็เราได้ฟังความว่าพวกเจ้าเป็นโจรดักปล้นตามหนทางเปลี่ยว แล้วหลบหนีเข้ามาในหมู่บ้าน เราจึงให้คนไปจับพวกเจ้ามา"* ทูลถามว่า *"ใครเป็นผู้กราบทูลเช่นนั้นพระเจ้าข้า?"* ตรัสตอบว่า *"ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนมาร้องทุกข์"*

มฆมาณพทูลว่า *"พวกข้าพระองค์ไม่ใช่โจร พวกเราทำแต่กรรมดีเพื่อทำหนทาง*

ไปสวรรค์ ในแต่ละวันพวกเราประพฤติแต่สาธารณประโยชน์ แต่ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาขัดขวาง ชักชวนให้พวกเราทำแต่อกุศล เมื่อพวกเราไม่ทำตามก็โกรธพวกเรา แล้วมาทูลความเท็จต่อพระองค์ พระเจ้าข้า"

พระราชาทรงสดับแล้วทรงโสมนัส ตรัสว่า *"สัตว์ดิรัจฉานอย่างช้างยังรู้คุณของพวกเจ้า เราเป็นมนุษย์แท้ ๆ กลับไม่รู้ ยกโทษให้เราด้วย เราขอชื่นชมพวกเจ้า"* แล้วตรัสราชโองการประกาศว่าพวกมาณพไม่มีโทษ และประกาศให้ผู้ใหญ่บ้านและบุตรธิดาไปเป็นทาสของพวกมาณพ ทรงพระราชทานช้างเชือกนั้นให้พวกมาณพใช้เป็นพาหนะ และพระราชทานบ้านอจลคามให้พวกเขาดูแล พวกมาณพพูดกันว่า พวกเราได้ประสบอานิสงส์บุญในปัจจุบันนี้แล้ว, เกิดกำลังใจมากขึ้น ปรึกษาตกลงกันว่า *"พวกเราควรทำบุญให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก"*

มาณพทั้ง ๓๓ เริ่มบุญใหม่ด้วยการสร้างศาลาที่พักหลังใหญ่ไว้ในหนทาง ๔ แพร่ง เพื่อให้มหาชนที่ผ่านไปผ่านมาได้แวะพัก, รวบรวมทรัพย์ได้แล้วว่าจ้างช่างไม้มาสร้างศาลา พวกเขาสัญญากันว่า *"พวกเราเท่านั้นบำเพ็ญบุญร่วมกัน เฉพาะเราผู้เป็นบุรุษเท่านั้น พวกเราไม่พึงบอกกล่าวแก่บรรดาภรรยาหรือใคร ๆ ที่เป็นสตรีเลย"*

มฆมาณพมีภรรยา ๔ คน นางสุธัมมาวางแผนให้ศาลาชื่อสุธัมมา

มฆมาณพมีภรรยา ๔ คน คือ

๑. นางสุนันทา **๒. นางสุจิตรา**

๓. นางสุธัมมา **๔. นางสุชาดา**

นางสุธัมมาทราบข่าวการสร้างศาลาแล้ว ต้องการมีส่วนร่วมบุญด้วย นางจึงแอบปรึกษากับนายช่างไม้ว่าตัวนางต้องการให้ศาลาหลังนี้ชื่อว่า **"สุธัมมา"** เมื่อช่างสร้างแล้วขอให้ประกาศว่าศาลาขาดช่อฟ้า ต้องเป็นช่อฟ้าที่มีรูปร่างอย่างนี้ๆ และต้องได้ภายในวันนี้เท่านั้น แล้วติดสินบนนายช่างไม้ให้ถากไม้ทำช่อฟ้า สลักชื่อว่า *"สุธัมมา"* ไว้ล่วงหน้า

ครั้นเมื่อศาลาสร้างเสร็จแล้ว ในวันจะเปิดงาน นายช่างไม้ก็ทำเป็นตกใจกล่าวว่า *"ตายจริง กระผมลืมไปว่าศาลาจะต้องมีช่อฟ้า"* มาณพ ๓๓ คนกล่าวว่า *"ไม่เป็นไร พวกเราจะรีบไปหาไม้มาทำช่อฟ้า"* "นายช่างกล่าวว่า *"น่าจะไม่ทันหรอก กว่าพวกท่านจะไปหาไม้*

ที่เนื้อดีแห้งได้ที่ กว่าจะแกะสลักเสร็จ มงคลฤกษ์ก็จะล่วงเลยไปเสียก่อนนะสิ" พวกเขาถามว่า "แล้วพวกเราจะต้องทำอย่างไร?" นายช่างแนะว่า *"ควรประกาศหาช่อฟ้าที่อาจมีคนทำไว้นานแล้ว ถ้าพบ เราก็ขอซื้อมา ยังพอมีเวลา พวกท่านจงรีบไปหาเถิด"*

มาณพ ๓๓ คน ช่วยกันประกาศขอซื้อช่อฟ้าที่สำเร็จแล้ว ไปตามบ้านเรือนต่าง ๆ... ก็ไปพบว่าช่อฟ้ามีอยู่ในเรือนของนางสุธัมมา จึงขอซื้อด้วยเงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะ แต่นางไม่ขาย กล่าวว่า *"ถ้าพวกท่านเปิดโอกาสให้ดิฉันร่วมบุญด้วยก็จะยกช่อฟ้านี้ให้เลย"*

เหล่ามาณพกล่าวว่า ***"พวกเราจะไม่ให้ส่วนบุญแก่ผู้หญิง"*** นายช่างไม้กล่าวไกล่เกลี่ยว่า *"นายท่าน พวกท่านพูดอะไรไป นอกจากพรหมโลกเท่านั้นที่ไม่มีผู้หญิง (คือไม่มีเพศหญิง เพศชาย ด้วยกำลังฌานภาวนา) นอกนั้น ไม่มีที่ใดที่ไม่มีผู้หญิง พวกท่านควรรับช่อฟ้าไปเถิด การงานมงคลวันนี้จะได้สำเร็จลุล่วงไป"* พวกเขาจำต้องยอมรับช่อฟ้าที่มีชื่อนางสุธัมมาไปประดับอยู่หน้าศาลา, การเปิดใช้ศาลาผ่านพ้นไปด้วยดี...

ศาลาหลังใหญ่นี้ แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ส่วนสำหรับต้อนรับอิสรชน (ผู้หลักผู้ใหญ่ เช่นพระมหากษัตริย์)

๒. ส่วนสำหรับคนเข็ญใจ ยากจน หรือคนเดินทางหาที่พักไม่ได้

๓. ส่วนสำหรับผู้เจ็บป่วย

ภายในศาลาวางไม้กระดานไว้ ๓๓ แผ่น แต่ละแผ่นสลักชื่อมาณพ ๑ คน ถ้าแขกหรืออาคันตุกะมานั่งบนไม้กระดานของใคร ก็จะเชิญแขกขึ้นช้างไปส่งยังเรือนของผู้นั้น ให้พักให้กินดื่มและบีบนวดให้ รวมถึงผู้นั้นจะต้องปรนนิบัติดูแลช้างให้ดีที่สุดด้วย

มฆมาณพปลูกต้นทองหลางไว้ใกล้ ๆ ศาลา, ภรรยา ๒ คน สร้างสระ และสวนไม้ดอกไม้ผล

มหาชนที่เข้า ๆ ออก ๆ ศาลาหลังนี้ มักจะแหงนหน้ามองดูช่อฟ้า เห็นชื่อสุธัมมาแกะสลักอยู่ ก็จึงพูดกันต่อ ๆ ไปว่า **"เรามาศาลาสุธัมมา, เราจะแวะศาลาสุธัมมา"** เป็นเหตุให้ศาลาหลังนี้ถูกเรียกว่า **"ศาลาสุธัมมา"** ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้ว่าศาลาหลังนี้สร้างโดยมาณพ ๓๓ คน

ฝ่าย**นางสุนันทา**คิดว่า *"สามีเราและเพื่อน ๆ ไม่ยอมให้เราร่วมบุญด้วยเลย แต่นางสุธัมมาใช้ความฉลาดเข้าร่วมบุญจนได้ เราจะทำอะไรดีหนอ?"* แล้วคิดได้ว่า ชนที่มายังศาลานี้ ควรจะได้น้ำกินน้ำใช้ นางจึงว่าจ้างให้ช่างขุดสระโบกขรณี (สระบัว) ไว้ด้านข้างของศาลา ต่อมาเรียกว่า **สระสุนันทา**

นางสุจิตราคิดว่า นางสุธัมมามีส่วนร่วมบุญด้วยช่อฟ้า นางสุนันทาร่วมบุญด้วยสระน้ำ, เราจะทำอะไรดีหนอ?" คิดว่า *"ชนที่มาที่ศาลาได้ดื่มน้ำอาบน้ำแล้วควรจะมีดอกไม้สวย ๆ ประดับศีรษะ ศาลาก็สวย คนก็สดชื่นสวยงาม"* แล้วว่าจ้างให้ปลูกสวนดอกไม้และไม้ผลอื่น ๆ จำนวนมาก จนไม่อาจจะกล่าวได้ว่าสวนนี้ไม่มีไม้ดอกไม้ผลอะไร ต่อมาจึงเรียกสวนนี้ว่า **สวนสุจิตรา**

มีแต่**นางสุชาดา**เท่านั้นไม่ขอมีส่วนร่วมบุญอะไร ๆ นางคิดว่า *"เราเป็นลูกของลุงนายมฆะ และเป็นทั้งภรรยา บุญที่สามีทำก็เป็นของเราเหมือนกัน บุญที่เราทำก็เป็นของนายมฆะเช่นเดียวกัน"* คิดอย่างนี้แล้ว นางก็เอาแต่แต่งตัวสวยอย่างเดียว

มฆมาณพบำเพ็ญวัตตบท ๗ ประการสมบูรณ์ ตายแล้วเกิดเป็นท้าวสักกะ

นอกจากมฆมาณพจะเป็นผู้นำกระทำสาธารณประโยชน์ บำเพ็ญบุญหลายประเภทแล้ว มฆมาณพยังประพฤติ**วัตตบท** (วตฺตปท, **วัตรบท**ก็เขียน) ๗ ประการ ด้วยวัตตบท ๗ ประการนี้แล เป็นเหตุให้ถึงความเป็นท้าวสักกะ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าไว้ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ในกาลที่ท้าวสักกะจอมเทพยังเป็นมนุษย์ ได้สมาทานวัตตบท ๗ ประการบริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตตบท ๗ ประการ จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ

วัตตบท ๗ ประการคืออะไร? คือ

๑. บำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดาตลอดชีวิต

๒. ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต (=ยำเกรงปู่ ย่า อา น้า ลุง ป้า)

๓. พูดจาอ่อนหวาน (สัณหวาจา) ตลอดชีวิต

๔. ไม่พูดวาจาส่อเสียดตลอดชีวิต

๕. ปราศจากความตระหนี่ มีการบริจาค เป็นผู้ควรแก่การขอ ยินดีในการให้การแจกจ่ายทานตลอดชีวิต

๖. พูดคำสัตย์ตลอดชีวิต

๗. ไม่โกรธตลอดชีวิต กำจัดความโกรธที่เกิดขึ้นได้เร็วพลัน

ตรัสสรุปการบำเพ็ญวัตตบทของท้าวสักกะว่า

"เทวดาดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงดูมารดาบิดา, มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล, เจรจาอ่อนหวาน, เจรจาสมานมิตรสหาย, ละคำส่อเสียด, รู้อุบายกำจัดความตระหนี่, มีวาจาสัตย์, ครอบงำความโกรธไว้ได้ ว่าผู้นั้นแลเป็นสัปบุรุษ" (ปฐมเทวสูตร สํ.ส.ข้อ ๙๐๕ - ๗)

ครั้นชนทั้งหมดสิ้นชีวิต ชนทั้งหมดได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์, มฆมาณพได้เป็นท้าวสักกะ, พวกมาณพผู้เป็นสหายเป็นเทพบุตร, นายช่างไม้เป็นวิสสุกรรมเทพบุตร, ช้างเกิดเป็นเทพบุตรชื่อ เอราวัณ

นางสุธัมมาเกิดเป็นเทพธิดาคู่พระทัย พร้อมเกิดเทวสภาชื่อสุธัมมาในดาวดึงส์ด้วย

นางสุนันทาเกิดเป็นเทพธิดาคู่พระทัย พร้อมเกิดสระโบกขรณีสุนันทาในดาวดึงส์

นางสุจิตราเกิดเป็นเทพธิดาคู่พระทัย พร้อมเกิดสวนดอกไม้สุจิตราในดาวดึงส์

มีแต่นางสุชาดาผู้ชอบแต่การแต่งกาย เกิดเป็นนกยางอยู่ ณ บริเวณหุบเขาแห่งหนึ่งในแดนมนุษย์

(ดู ธ.อ.๑/๒๖๔-๒๗๔)

๑๒

เทพนครของเทวดาดาวดึงส์

และอานิสงส์บุญที่พวกอดีตมาณพได้รับ

ในสวรรค์ดาวดึงส์นั้น มีส่วนที่เป็นนครอยู่หมื่นโยชน์ มีประตูแห่งเทพนครอยู่ ๔ ด้าน ภายนอกนครจะมีพื้นที่ดังนี้

ระหว่างประตูทิศตะวันออกและตะวันตก มีเนื้อที่ขนาดหมื่นโยชน์, ระหว่างประตูทิศใต้และทิศเหนือก็มีขนาดหมื่นโยชน์, ภายในนครยังมีประตูอีกหนึ่งพัน, มีอุทยาน และสระโบกขรณี มีปราสาทของท้าวสักกะ เรียกว่า **เวชยันตปราสาท** สูง ๗๐๐ โยชน์ ตั้งอยู่ท่ามกลางเทพนคร ปราสาทประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ ยอดปราสาทมีหมู่ธงสูง ๓๐๐ โยชน์ (คันธงเป็นทอง, แก้วมณี, แก้วประพาฬ, แก้วมุกดา ตัวธงก็เป็นแก้วมณีและแก้วมุกดาเป็นต้น รวมกับความสูงของยอดปราสาทก็เป็น ๑,๐๐๐ โยชน์) ทั้งนี้เป็นผลแห่งการสร้างศาลา

- ใกล้ๆ เทวสภาสุธัมมามีต้น**ปาริฉัตตกะ**ผุดโตขึ้น ด้วยผลแห่งการปลูกต้นทองหลางของมฆมาณพ, กิ่ง ก้าน ใบ และดอกของต้นปาริฉัตตกะก็แผ่กว้างออกไปไกล ๓๐๐ โยชน์ โดยรอบ
- ใต้ต้นปาริฉัตต์ก็มีแท่นหินที่เรียกว่า **"บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์"** (แท่นหินมีสีดุจผ้ากัมพลสีแดง เป็นที่ประทับนั่งของท้าวสักกะ (แปลต่างๆ กันบ้างเช่น ดุจผ้ากัมพลสีเหลือง หรือสีดังดอกชัยพฤกษ์ สีครั่ง หรือสีบัวโรยบ้าง) มีขนาดยาว ๖๐ โยชน์ กว้าง ๕๐ โยชน์ หนา ๑๕ โยชน์ เมื่อท้าวสักกะประทับนั่งพระแท่นนี้จะยุบลงถึงครึ่งพระวรกาย เมื่อเสด็จลุกขึ้นก็จะกลับฟูขึ้นตามเดิม

- ในเทวโลก (โลกของเทวดา) ไม่มีสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย เมื่อท้าวสักกะจะเสด็จประพาสพระอุทยานต่าง ๆ จะมีเทพบุตร (อดีตช้างชื่อเอราวัณ) แปลงตัวเป็นช้างชื่อ**เอราวัณ** สูงประมาณ ๑๕๐ โยชน์ **เอราวัณเทพบุตร**จะเนรมิตตนให้มีกระพอง (สำหรับนั่งบนคอช้าง) ๓๓ กระพอง เพื่อให้เทพบุตรทั้ง ๓๓ คน (รวมทั้งท้าวสักกะ) นั่ง กระพองหนึ่ง ๆ มีลักษณะกลมกว้าง ๓ คาวุต ยาวกึ่งโยชน์ ส่วนที่ประทับนั่งของท้าวสักกะจะอยู่ตรงกลาง เรียกกระพองนี้ว่า **สุทัสสนะ** มีขนาด ๓๐ โยชน์ เบื้องบนกระพองจะ**มีมณฑปรัตนะ**ขนาด ๑๒ โยชน์ มีธงรัตนะ ๗ ประการ สูง ๑ โยชน์ ประทับอยู่ในมณฑปรัตนะเหล่านั้นมีกระดิ่งห้อยไว้โดยรอบมณฑป ยามลมพัดกระดิ่งจะส่งเสียงกังวานปานเสียงสังคีตทิพย์สอดประสานเสียงกับดนตรีทิพย์บรรเลง, ใต้มณฑปรัตนะของท้าวสักกะ จะมีบัลลังก์แก้วมณีขนาด ๑ โยชน์ ให้ท้าวสักกะประทับนั่ง

เทพบุตรทั้งหมดนั่งบนกระพองของตนๆ แล้ว เอราวัณเทพบุตรก็เนรมิตงากระพองละ ๗ งา แต่ละงายาวประมาณ ๕๐ โยชน์ ในงาหนึ่งๆ มีสระโบกขรณีอยู่ ๗ สระ แต่ละสระมีกอบัว ๗ กอ แต่ละกอมีดอก ๗ ดอก, แต่ละดอกมี ๗ กลีบ แต่ละกลีบมีเทพธิดารำฟ้อนอยู่ ๗ องค์ รวมความว่าแต่ละงามีมหรสพสนุกสนานอยู่อย่างนี้ ๆ และในทุกวันอัฏฐมี (ดิถีที่ ๘) แห่งเดือน ท้าวสักกะทรงจัดให้มีการแสดงธรรม ฟังธรรม

(ดู ธ.อ.๑/๒๗๒-๓)

ถึงประโยชน์ด้วยความไม่ประมาท

อายุํ อาโรคิยํ วณฺณํ สคฺคํ อุจฺจากุลีนตํ
รติโย ปตฺถยนฺเตน อุฬารา อปราปรา.

บุคคลเมื่อปรารถนาอายุ ความไม่มีโรค วรรณะ สวรรค์
ความเกิดในตระกูลสูง และความยินดีอย่างโอฬารต่อ ๆ ไป
(พึงบำเพ็ญความไม่ประมาท)

สํ.ส. ปฐมอัปปมาทสูตร ข้อ ๓๘๐, มจร.ข้อ ๑๒๘

๑๓
ท้าวสักกะกับนางสุชาดา

ความรักที่ไม่เปลี่ยนแปร (อานิสงส์แห่งศีล ๕)

ท้าวสักกะทรงค้นหานางสุชาดาอดีตภรรยา พบว่าเกิดเป็นนกยาง ทรงแปลงไปสอนให้นกยางรักษาศีล ๕

ต่อมา ท้าวสักกเทวราช **ทรงพิจารณาดูบรรดาอดีตคนที่เคยรักเคยใกล้ชิดเมื่อครั้งเป็นมนุษย์** ทรงไม่พบนางสุชาดาอดีตภรรยาผู้เลอโฉมมาเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์ ทรงดำริว่า **"นางสุชาดาเกิดที่ไหนหนอ?"** ก็เห็นว่านางเกิดเป็นนกยางอยู่ที่ซอกเขา ทรงดำริว่า *"นางนี้เขลาจริงๆ เอาแต่รักสวยรักงาม ไม่ยอมทำบุญอะไร ๆ เลย ตอนนี้เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เราจะช่วยให้นางได้ทำบุญ ให้นางได้มาอยู่ร่วมกัน ณ ที่นี้"*

ท้าวสักกะทรงแปลงตัวไปหานกยาง เป็นอัตภาพที่ไม่ทำให้นกยางกลัว ตรัสถามนกยางว่า *"เหตุใดเจ้ามาเที่ยวอยู่ที่นี่เล่า?"*

นกยาง : นาย ท่านเป็นใครกัน?

ท้าวสักกะ : เราคือมฆมาณพ อดีตสามีของเจ้า

นกยาง : นาย ท่านเกิดที่ไหนเล่า?"

ท้าวสักกะ : เราเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์ เจ้าจำภรรยาคนอื่น ๆ ของเราได้ไหม เจ้ารู้ที่เกิดของพวกนางไหม?

นกยาง : ข้าพเจ้าไม่ทราบเลยค่ะ นายท่าน

ท้าวสักกะ : พวกนางเกิดอยู่กับเราในเทพวิมาน เจ้าอยากเห็นพวกนางไหม?

นกยาง : แล้วข้าพเจ้าจะไปยังที่แห่งนั้นได้อย่างไรเล่า?

ท้าวสักกะตรัสว่า เราจะนำเจ้าไปเอง, แล้วนำนกยางไปเทวโลกดาวดึงส์ ปล่อยนางไว้ริมสระโบกขรณีสุนันทา แล้วตรัสเรียกให้นางเทพธิดาผู้เป็นราชเทวีทั้ง ๓ องค์ให้มาดูนางสุชาดาเกิดเป็นนกยาง

เทพธิดาสุธัมมา สุนันทา และ **สุจิตรา** มาเห็นนกยางแล้วกล่าวเยาะเย้ยว่า *"โอ้ หน้าตาของแม่เจ้าสุชาดาหรือนี่ คงเป็นผลจากการชอบแต่งตัว พวกเราดูสิ ดูจะงอยปาก แข้งขา เท้าของแม่เจ้าสิ ช่างงดงามแท้เนอะ"* แล้วกลับไป

ท้าวสักกะมาพบนกยาง ตรัสถามว่า *"เจ้าเห็นราชเทวีทั้ง ๓ ของเราหรือยัง?"*

ทูลว่า *"พบแล้ว พวกนางพากันเยาะเย้ยหม่อมฉัน ขอได้โปรดนำหม่อมฉันกลับไปที่ซอกเขาเกิด"*

ท้าวสักกะนำนกยางมาสู่ที่ซอกเขาแล้ว ตรัสบอกว่า *"ตัวเจ้าอยากได้ทิพยสมบัติอย่างนั้นบ้างไหม?, ทูลว่า หม่อมฉันต้องทำอย่างไร?"*, ตรัสว่า *"เจ้าควรทำตามโอวาทของเรา"* นกยางตอบตกลง, ท้าวสักกะทรงให้นกยางสมาทานศีล ๕ และโอวาทว่า เจ้าจงอย่าประมาท จงรักษาศีลให้ดีที่สุด, แล้วเสด็จกลับไป

นับจากวันนั้น นกยางสุชาดาก็กินแต่ปลาตายเท่านั้น ไม่มีปลาตายก็ไม่กิน ท้าวสักกะทรงแปลงเป็นปลาตายนอนอยู่ริมน้ำเพื่อทดสอบศีลของนกยางหลายครั้ง

นกยางเห็นแล้วคิดว่าปลาตาย จึงใช้จะงอยปากคาบ ทันใดนั้นปลาก็ดิ้น นกยางรู้ว่าปลายังไม่ตายก็ปล่อยลงน้ำไป ทรงมั่นใจว่านกยางรักษาศีลเคร่งครัด ก็ให้โอวาทอีกว่า *"เจ้ารักษาศีลได้ดีแล้ว อย่าท้อถอย ไม่นานหรอกเจ้าจะได้ไปเกิดในเทพวิมานของเราแน่ ๆ"*

นกยางตายแล้วเกิดเป็นลูกสาวนายช่างปั้นหม้อ ท้าวสักกะนำฟักทองคำไปให้

นกยางได้อาหารบ้าง ไม่ได้บ้าง ซูบผอมลง **ตายแล้วเกิดเป็นลูกสาวของนายช่างปั้นหม้อ**ในกรุงพาราณสีด้วยผลของศีลที่รักษาดี

ครั้นนางอายุได้ ๑๕-๑๖ ปี ท้าวสักกะทรงคำนึงว่า *"นางสุชาดาเกิดอยู่ที่ไหนหนอ?"* ก็พบว่านางอยู่ในกรุงพาราณสี **จึงทรงแปลงเป็นคนแก่และเนรมิตรัตนะ ๗ ประการเป็นลูกฟักทอง** บรรทุกยานขับเข้าไปในกรุง ร้องประกาศว่า **"ใครต้องการฟักทอง ก็จงมาเอา"** เมื่อประชาชนมาขอ ก็ตรัสเงื่อนไขว่า **"เราไม่ขาย เราไม่แลกเปลี่ยน เราจะให้แก่สตรีที่รักษาศีลดีเท่านั้น"**

ชาวบ้านถามว่า "ศีลมีหน้าตาเช่นไร? สีดำหรือสีเขียว?..." ท้าวสักกะตรัสว่า พวกท่านไม่รู้จักศีลเลย เราไม่ให้, ชาวบ้านกล่าวว่า *"นายท่าน ลูกสาวช่างปั้นหม้อคงรู้จักศีล นางเที่ยวพูดว่า ข้าพเจ้ารักษาศีล"* ลูกสาวช่างปั้นหม้อมาแล้วกล่าวว่า *"ท่านจงมอบให้แก่ดิฉันเถิด ดิฉันรู้จักศีล ดิฉันรักษาศีล"* ตรัสถามว่า "เธอทำอย่างไร?" ตอบว่า **"ดิฉันคือสตรีรักษาศีล ๕ ดิฉันไม่เคยละจากศีล"**

ท้าวสักกะ (ผู้มาในลักษณะพ่อค้า) ตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้นฟักทองเหล่านี้ก็เป็นของเธอแล้ว เรานำมาให้เธอโดยเฉพาะ"* ทรงขับยานไปยังเรือนของนางแล้วนำฟักทองที่เกิดจากเทวฤทธิ์ อันผู้อื่นนอกจากธิดาช่างปั้นหม้อจะนำไปไม่ได้ ให้แก่นาง ทั้งทรงแสดงพระองค์ว่าเป็นเทวดา ให้โอวาทว่า *"ทรัพย์เหล่านี้ให้เธอเลี้ยงชีวิต เธอจงรักษาศีล ๕ ต่อไปอย่าให้ขาด"* แล้วเสด็จกลับไป

ลูกสาวช่างปั้นหม้อตายแล้วเกิดเป็นลูกสาวเวปจิตติจอมอสูร ท้าวสักกะปลอมแปลงเป็นอสูรชรา ให้นางสุชาดาเลือกคู่ แล้วนำไปดาวดึงส์

ต่อมา ลูกสาวช่างปั้นหม้อตายแล้ว**เกิดเป็นธิดาของเวปจิตติจอมอสูร** (ชื่อเดิมว่าท้าวสมพรจอมอสูร แต่เกิดไปทะเลาะกับพวกฤๅษีที่มีศีลมีกัลยาณธรรม พวกฤๅษีจึงแช่ง จอมอสูรกลัวคำสาปแช่ง เกิดจิตหวั่นไหวหวาดกลัว จึงได้ชื่อว่า**เวปจิตติ**, สํ.อ.๑/๒/๔๔๑-๒) อยู่ในภพอสูรขนาดประมาณ ๑ หมื่นโยชน์ ณ ภายใต้ภูเขาสิเนรุ (สํ.อ.๑/๒/๔๑๔, ๔๓๙) ซึ่งจอมอสูรนี้เป็นหัวหน้าแห่งภพอสูร

ผลจากการที่นางรักษาศีลถึง ๒ อัตภาพ นางจึงเป็นอสุรกัญญาที่มีรูปสวย ผิวพรรณประดุจทองคำ ถึงพร้อมด้วยความงดงามทุก ๆ ส่วน (บาลีเรียกนางว่า **สุชาดาอสุรกัญญา** สํ.ส.ข้อ ๙๐๘) เวปจิตติจอมอสูรหวงแหนมาก กีดกั้นอสูรชายทั้งหลายมิให้เข้าใกล้นางได้เลย

ในที่สุดจอมอสูรคิดว่า *"ธิดาของเราควรจะมีคู่ที่เหมาะสม การที่จะได้คู่ที่เหมาะสมก็จำเป็นที่เราจะต้องจัดการคัดเลือกให้"* แล้วประกาศให้พวกอสูรมาประชุมรวมกัน จากนั้นจอมอสูรได้มอบพวงดอกไม้ให้แก่นางสุชาดาอสุรกัญญา สั่งว่า *"เจ้าจงเลือกดูชายที่สมควรเป็นสามีของเจ้าเถิด"*

ท้าวสักกะทรงทราบเรื่องทั้งหมดแล้ว ทรงดำริว่า *"ได้เวลาที่เราจะไปเอาตัวนางมาอยู่ด้วย"* ทรงปลอมพระองค์เป็นอสูรชรา ไปยืนอยู่ท้ายที่ประชุม (ถ้าถือตามเรื่องที่เล่ามา พวกอสูรก็เป็นส่วนหนึ่งของเทวโลก มิใช่รวมอยู่ในพวกอสุรกายหรือพวกเปรต แต่จากคำทูลของท้าวสักกะอีกแห่งที่ว่า *"ในกาลใดที่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก ในกาลนั้นหมู่เทพย่อมเต็มบริบูรณ์ หมู่อสุรกายย่อมลดลง"* (ที.ม.ข้อ ๒๕๒) จึงเป็นไปได้ว่า **อสูรพิภพ**ที่นางสุชาดาเกิดนั้น ก็คืออบายภูมิที่เรียกว่าอสุรกาย อย่างที่คัมภีร์รุ่นหลังในฝ่ายอภิธรรมกล่าว)

สุชาดาอสุรกัญญากวาดสายตามองไปในกลุ่มอสูร ก็พบ**อสูรชรา** สบตากันแล้วนางเกิดความรักท่วมท้นด้วยกำลังแห่งบุพเพสันนิวาส ปักใจทันทีว่า *"นั่นสามีของเราอยู่ที่นั่น"* แล้วโยนพวงดอกไม้ไปที่อสูรแก่

หมู่อสูรที่มาประชุมรีบหลีกไปด้วยความผิดหวังว่า *"น่าอายจริง ๆ ธิดาของราชาของพวกเราเลือกอสูรแก่เป็นคู่"* อสูรชราตรงเข้าจับมือนางสุชาดาอสุรกัญญา แล้วแสดงตนประกาศว่า **"เราคือท้าวสักกะต่างหาก"** แล้วเหาะไปในอากาศ ถึงยังรถเวชยันต์แล้ว ทรงอุ้มนางสุชาดาขึ้นรถพระที่นั่ง ซึ่งมีมาตลีเทพบุตรรออยู่ รีบบ่ายหน้าสู่เทพนคร

ฝ่ายพวกอสูรรู้ว่าถูกท้าวสักกะลวงเข้าแล้ว จึงรีบติดตามไป (ทั้งสองฝ่ายไม่ถูกกันอยู่แล้ว รบกันบ่อย ๆ เพราะเดิมที พวกอสูรเกิดก่อนแล้วพำนักอยู่ในดาวดึงส์ ต่อมาท้าวสักกะและพวกเทพดาวดึงส์อุบัติขึ้น ขับไล่พวกอสูรกลับมาอยู่ยังภพอสูร)

รถของท้าวสักกะมีขนาดยาว ๑๕๐ โยชน์ คือ ท้ายรถ ๕๐ โยชน์ ตัวรถ ๕๐ โยชน์ งอนรถ (หน้ารถ) ๕๐ โยชน์ มีแท่นที่ประทับยาว ๑ โยชน์ มีฉัตรขาวสูง ๓ โยชน์ เทียมด้วยม้า ๑,๐๐๐ ตัว บนรถมีธงสูง ๒๕๐ โยชน์ (สํ.อ.๑/๒/๔๒๒)

รถฝ่าอากาศมาถึง**สิมพลิวัน** (ป่างิ้ว) ลูกนกครุฑได้ยินเสียงรถแล้วตกใจกลัว ส่งเสียงร้องไห้จ้า ท้าวสักกะทรงดำริว่า *"เพราะเราผู้เดียวจะทำให้หมู่นกหายนะ"* ตรัสสั่งให้มาตลีเทพบุตรรีบหยุดรถ แล้วกลับออกไปทางเดิม มาตลีรีบทำตามเทวบัญชา

หมู่อสูรเห็นรถท้าวสักกะกลับมาก็คิดว่า พวกเทวดาดาวดึงส์นำพลมาช่วยท้าวสักกะแล้ว จึงหนีกลับภพอสูรไป

ท้าวสักกะทรงสถาปนานางสุชาดาอสุรกัญญา (บาลีเรียก**ปชาบดี**) ไว้ในตำแหน่งหัวหน้านางเทพอัปสร ๒ โกฏิครึ่ง นางได้ขอคำมั่นว่า *"มหาราชเจ้า ในเทวโลกนี้หม่อมฉันไม่มีญาติพี่น้องเลย เมื่อพระองค์เสด็จไปที่ใด ขอให้นำหม่อมฉันไปด้วยนะ พระเจ้าข้า"* ท้าวสักกะได้ตรัสรับคำแล้ว (ดู ธ.อ.๑/๑/๒๗๔-๘, ที.อ.๒/๒/๑๖๗-๘)

และต่อมาท้าวสักกะกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรก็เป็นลูกเขยกับพ่อตากัน บางครั้งก็ทะเลาะกัน บางครั้งเที่ยวไปด้วยกันฉันท์มิตร (สํ.อ.๑/๒/๔๓๙)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

บุพเพสันนิวาส คือ พลังให้ได้พบคนรักในอดีต
แต่การจะได้อยู่ร่วมกันในปัจจุบัน ก็ขึ้นอยู่กับความประพฤติในปัจจุบัน

๑๔

สักกเทวราช

ทรงเกรงมรณภัย...บรรลุโสดาปัตติผล

บุพนิมิตเกิดแก่ท้าวสักกะ ทรงรู้ว่ากำลังจะสิ้นอายุขัย ทรงเห็นว่ามีแต่พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่จะช่วยเหลือได้

ท้าวสักกะเริ่มนับถือพระพุทธเจ้าตั้งแต่ครั้งที่ยังไม่ตรัสรู้ ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ครั้งที่เด่นชัดคือการรับพระจุฬาโมลี (มวยผมจุก) ไปยังเทวโลก (ตอนเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์, ตามมติอรรถกถา)

ครั้นเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ท้าวสักกะก็เข้าเฝ้าพร้อมกับเหล่าเทวดาบ่อย ๆ เป็นเช่นนี้เรื่อยมา จนถึงกาลที่อายุของท้าวสักกะกำลังจะสิ้นลง (ในอีก ๗ วันของสวรรค์) **บุพนิมิต ๕ ประการ**ปรากฏแก่พระองค์ คือ

๑. ดอกไม้เหี่ยว **๒. เครื่องนุ่งห่มเศร้าหมอง**
๓. มีเหงื่อออกทางรักแร้ (ปกติไม่เคยออก) **๔. ผิวพรรณเศร้าหมอง**
๕. ไม่อาจนั่งอยู่ที่นั่งประจำพระองค์ได้ (ดู ม.อ.๓/๒/๔๙ –๕๐)

ท้าวสักกเทวราชทรงทราบว่า *"บัดนี้ อายุของเราหมดแล้ว เรากำลังจะต้องพลัดพรากจากทิพยสมบัติอันมากมายไปแล้ว"* ทอดพระเนตรดูเทพนครหมื่นโยชน์ ปราสาทเวชยันต์ สุธัมมาเทวสภา ต้นปาริฉัตร พระแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ หมู่นางฟ้อน หมู่เทพ ๒ หมู่ (จาตุมหาราชิกากับดาวดึงส์) สวนนันทวัน สวนจิตรลดา สวนมิสสกะ สวนปารุสกะ, ทรงเกิดความหวาดกลัว ทรงดำริว่า *"จะมีใครช่วยเราได้บ้างหนอ จะมีสมณะ พราหมณ์หรือมหาพรหมท่านใดในโลกที่จะสามารถถอนความทุกข์ในโลกของเรา และทำให้เราดำรงอยู่ในทิพยสมบัติเหล่านี้ต่อไปได้บ้างหนอ"*

ทรงเห็นว่า *"นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ย่อมไม่มีผู้ใดจะขจัดทุกข์โศกของเราในครั้งนี้ได้ เราควรรีบไปเข้าเฝ้าพระองค์"* แล้วทรงรำพึงว่า *"ขณะนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่ไหนหนอ?"* ก็ทอดพระเนตรเห็นว่าประทับอยู่ใน**ถ้ำอินทสาละ ณ ภูเขาเวทิยกะ** เป็นด้านเหนือของบ้านพราหมณ์ชื่ออัมพสณฑ์ อยู่ทิศตะวันออกของกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ

เสด็จเข้าเฝ้า ณ ถ้ำอินทสาละ ทูลถามปัญหา ๑๔ ข้อ ทรงบรรลุโสดาปัตติผล แล้วทรงจุติแล้วเกิดเป็นท้าวสักกะตามเดิม

ปกติพวกเทวดาจะเข้าเฝ้าในมัชฌิมยาม ครั้งนี้ท้าวสักกะทรงกลัวมรณภัย ประสงค์จะรีบเข้าเฝ้า จึงเปลี่ยนเวลาจะเข้าเฝ้าตอนปฐมยาม โดยทรงชักชวนหมู่เทพดาวดึงส์และจาตุมหาราชิกาไปด้วยกัน แต่ทรงเกรงว่าจะไม่ได้โอกาสทูลถามปัญหา จึงตรัสขอให้**ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตร**เข้าไปเฝ้า กราบทูลขอโอกาสจากพระพุทธเจ้าให้ก่อน เนื่องจากทรงเห็นว่า เทพบุตรองค์นี้อุปัฏฐากรับใช้พระพุทธเจ้าบ่อย และพระศาสดาก็ทรงโปรดปราน

ปัญจสิขคนธรรพเทพบุตรรับเทวบัญชาแล้ว เข้าเฝ้า**บรรเลงพิณขับเพลงสดุดีพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และคุณแห่งความเป็นพระอรหันต์** จบแล้ว พระพุทธเจ้าทรงสนทนาด้วย เทพบุตรจึงกราบทูลขอพระวโรกาสให้ท้าวสักกะและหมู่เทพเข้าเฝ้า ซึ่งก็ทรงอนุญาตแล้ว

ก่อนหน้านี้ ท้าวสักกะเคยเสด็จไปจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า**ทีสลฬาคาร ใกล้กรุงสาวัตถี** แต่พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าญาณของท้าวเธอยังไม่แก่กล้าพอ ต้องรออีกระยะหนึ่งให้ท้าวเธอเห็นบุพนิมิต ๕ แล้วกลัวตายจะไปเข้าเฝ้าที่ถ้ำอินทสาละ (ถ้ำช้างน้าว) พร้อมด้วยเทวดาในสวรรค์ทั้งสอง จะทรงทูลถามปัญหา ๑๔ ข้อ จบแล้วท้าวสักกะและหมู่เทพหลายหมื่นองค์จะบรรลุโสดาปัตติผล ดังนั้น ครั้งนั้นจึงไม่ทรงให้เข้าเฝ้าด้วยการทรงเข้าผลสมาบัติอยู่

ท้าวสักกะได้รับประทานพระวโรกาสแล้วได้ทูลถามปัญหา ๑๔ ข้อ เช่นข้อแรกทูลถามว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ มีอะไรเป็นเครื่องผูกพัน? และสัตว์เหล่าอื่นเป็นอันมากหวังความไม่มีเวร ไม่มีอาชญา ไม่มีศัตรู ไม่มีความคับแค้นใจ แต่ไฉนยังเป็นผู้มีเวร...เป็นไปกับเวรอยู่อีกเล่า?"*

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

"ขอถวายพระพร เทวดา มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และสัตว์เหล่าอื่นเป็นอันมากมีความริษยา และความตระหนี่เป็นเครื่องผูกพัน... เขาเหล่านั้นจึงยังเป็นผู้มีเวร มีอาชญา มีศัตรู มีความคับแค้นใจ ระคนไปด้วยเวรอยู่" ดังนี้เป็นต้น

จบการถามตอบ ท้าวสักกะบรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระโสดาบัน *"มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในภายหน้า"* (= บรรลุอรหัตตมรรค) ได้กราบทูลประกาศความยินดีในความเป็นพระสาวก และการได้อายุทิพย์เพิ่ม เป็นต้น **ทรงใช้พระหัตถ์ตบพื้นดิน** (ให้แผ่นดินเป็นพยาน) แล้วเปล่งอุทานว่า *"นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ"* (๓ ครั้ง) แม้เทวดาอีก ๘๐,๐๐๐ องค์ก็บรรลุธรรมจักษุด้วย (ดู สักกปัญหสูตร ที.ม.ข้อ ๒๔๗–๒๗๒, ที.อ.๒/๒/๑๔๐-๒๐๐)

อรรถกถากล่าวว่า เมื่อท้าวสักกะบรรลุธรรมจักษุ เป็นพระโสดาบันแล้ว ทรงจุติ (ตาย) ต่อหน้าพระพักตร์พระศาสดานั่นแล แล้วทรงอุบัติ (เกิด) เป็นท้าวสักกะหนุ่ม ซึ่งการจุติและปฏิสนธิเป็นท้าวสักกะอีกครั้งนี้ มีแต่ท้าวสักกะและพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทรงทราบ เพราะอัตภาพของเหล่าเทพที่จุติจะไม่ปรากฏให้เห็น เป็นเหมือนการดับไปของเปลวประทีป (ที.อ.๒/๒/๑๘๙)

ท้าวสักกะบรรลุอนาคามิมรรค เป็นพระอนาคามี สิ้นอายุขัยแล้วจะไปพรหมโลก

ท่านเล่าว่า ต่อไปท้าวสักกะจะบรรลุอนาคามิมรรค แล้วไปเกิดในสุทธาวาสพรหมโลก เป็นบุคคลหนึ่งในสามที่เป็นอริยะแล้วเพลิดเพลินยินดีในวัฏฏะยิ่ง ๆ ก่อนจะบรรลุ**อรหัตตมรรคแล้วปรินิพพาน**

"เล่ากันว่า ท้าวสักกะนี้ จุติจากอัตภาพแห่งท้าวสักกะนั้นแล้วเป็นผู้มีกระแสในเบื้องบน ไปเกิดในอกนิฏฐพรหมโลก เพราะความที่ทรงบรรลุ**อนาคามิมรรค**ในอัตภาพนั้น (คือท้าวสักกะจะบรรลุอนาคามิมรรคตอนเป็นท้าวสักกะ ตายแล้วเกิดในสุทธาวาส ๕ คือ อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี และอกนิฏฐา แล้วปรินิพพานในอกนิฏฐานี้) เมื่อทรงเกิดในชั้นอวิหาเป็นต้นแล้ว สุดท้ายจะเป็นอกนิฏฐคามีพรหม ได้ยินว่า ท้าวสักกะนี้จะทรงอยู่ในชั้นอวิหา ๑,๐๐๐ กัป ในอตัปปาอีก ๒,๐๐๐ กัป ในสุทัสสา ๔,๐๐๐ กัป ในสุทัสสี ๘,๐๐๐ กัป และในอกนิษฐาอีก ๑๖ พันกัป รวมความว่า ท้าวเธอจะเสวยอายุพรหม ๓๑,๐๐๐ กัป

จริงอยู่ สัตว์ที่ยินดีเป็นอย่างยิ่งในวัฏฏะแล้วมีอายุประมาณเดียวกับท้าวสักกะ มีอยู่ ๓ ท่าน คือ **ท้าวสักกะ ๑ อนาถบิณฑิกเศรษฐี ๑ นางวิสาขามหาอุบาสิกา ๑**"

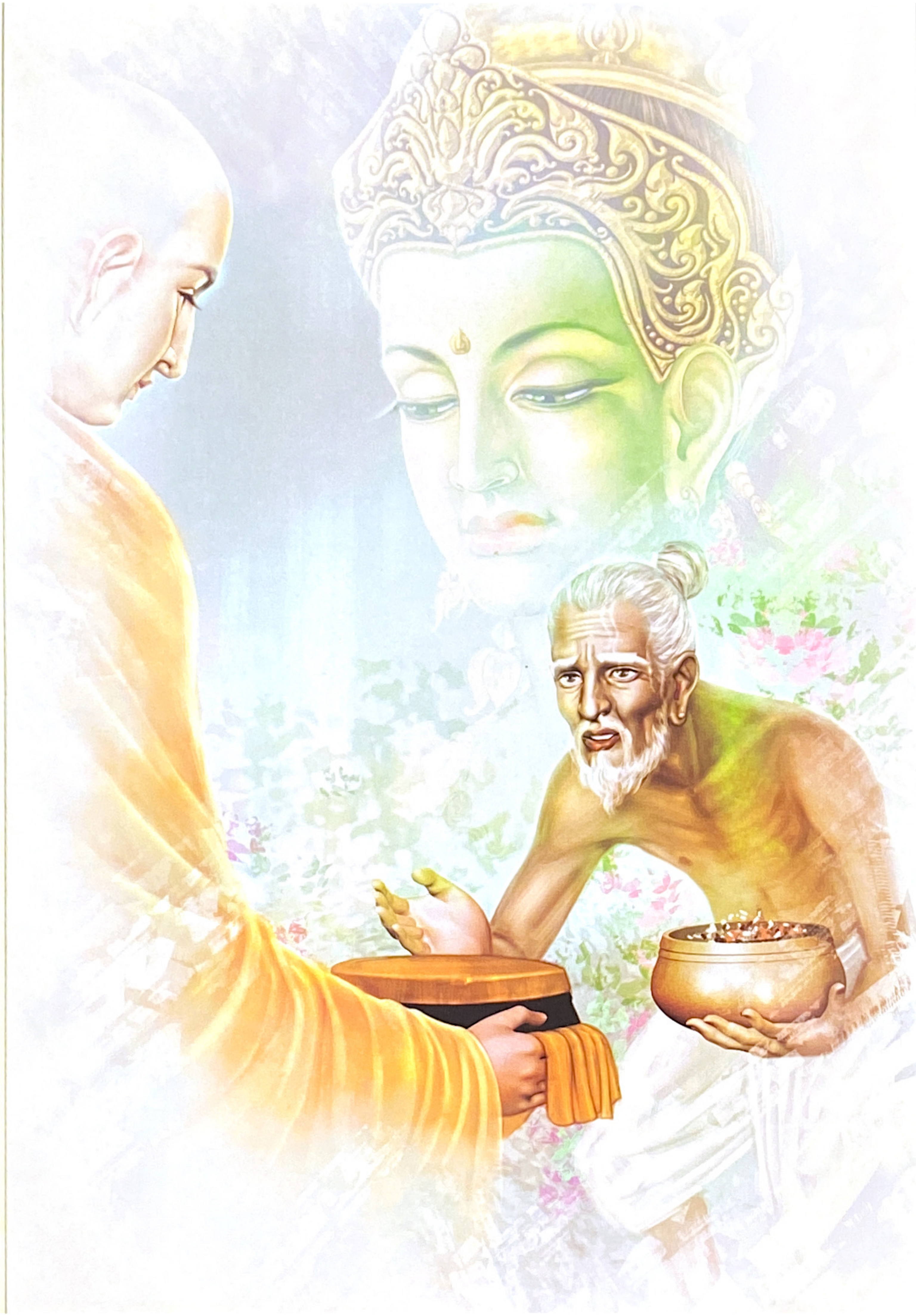
(ดู ที.อ.๒/๒/๒๐๐-๑)

การเพ่งพินิจเป็นเหตุแห่งบรมสุข

มา ปมาทมนุยุญฺเชถ　　มา กามรติสนฺถวํ
อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต　　ปปฺโปติ ปรมํ สุขํ.

ท่านทั้งหลายอย่าประกอบความประมาท
และอย่าประกอบความเชยชมยินดีในกามเลย
เพราะผู้ไม่ประมาทแล้ว เพ่งพินิจอยู่ ย่อมได้รับบรมสุข

สํ.ส. สัทธาสูตร ข้อ ๑๑๔, มจร.ข้อ ๓๖

๑๕
ท้าวสักกะปลอมตัวใส่บาตร

ต้องการอานิสงส์บุญ ช่วยเพิ่มรัศมี

เทพบุตร ๓ องค์ อุบัติใหม่ มีรัศมีกายข่มรัศมีกายของท้าวสักกะ... ทรงคิดว่าการถวายทานจะช่วยเพิ่มเดชได้

ท้าวสักกะ (มีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น ท้าวโกสีย์ พระอินทร์ ท้าวสหัสสเนตร) เป็นเทวราชปกครองเทพชั้นจาตุมหาราชิกา และเทพชั้นดาวดึงส์ ประทับอยู่ในเวชยันตปราสาท **เดช (อำนาจ, รัศมี) ของพระองค์ ย่อมข่มเทพใต้ปกครองทั้งปวงเรื่อยมา** จนถึงกาลอุบัติตรัสรู้แห่งพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา

จนกระทั่ง มีเทวดา ๓ องค์อุบัติอยู่ในเทพวิมานไม่ไกลจากเวชยันตปราสาท **เทวดาทั้งสามคือ จูฬรถเทพบุตร ๑ มหารถเทพบุตร ๑ และอเนกวัณณเทพบุตร ๑** ทั้ง ๓ ท่านนี้เคยเป็นมนุษย์ทำกุศลไว้ในพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ตายแล้วเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์

ความที่เทวดาทั้งสามทำบุญในเนื้อนาบุญที่ดีไว้มาก ทำให้มีรัศมีกายสว่างไสวกว่าพระรัศมีของท้าวสักกะ ยามใดที่เทพบุตรเหล่านั้นพาเหล่าเทพธิดาเดินเล่นในงานนักขัตฤกษ์ รัศมีกายจะแผ่ไปกลบพระรัศมีของท้าวสักกะ ทำให้ท้าวเธอต้องเสด็จกลับเข้าไปในปราสาท และทรงเก็บงำความเขินอายไว้ในใจที่ถูกรัศมีของเทพบุตรเหล่านั้นกลบ

แต่นั้นมา ท้าวสักกะ (นับถือพระรัตนตรัยและบรรลุโสดาปัตติผลแล้ว) ก็ทรงหาโอกาสที่จะถวายทานแด่พระอริยสาวก เพื่อหวังให้อานิสงส์ทานช่วยเพิ่มพระรัศมีกายให้เหนือกว่าเทพบุตร ๓ องค์นั้น แต่ทรงรับรู้มาว่า การเป็นเทวดาแล้วจะได้ถวายอาหารบิณฑบาตแด่

พระทักขิไณยบุคคล เช่น พระอรหันต์ผู้ออกจากนิโรธสมาบัตินั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะพระอรหันต์ผู้ออกจากสมาบัตินั้น จะมุ่งสงเคราะห์มนุษย์ผู้ยากจนก่อน

ทรงส่งพวกเทพธิดาไปดักใส่บาตร... ถูกพระมหากัสสปะปฏิเสธ...แต่ก็ทรงเห็นวิธีจะถวายบิณฑบาตได้

ท้าวสักกะทรงรู้เรื่องนี้ เพราะครั้งหนึ่งทรงส่งนางเทพธิดาประมาณ ๕๐๐ องค์ไปดักใส่บาตร**พระมหากัสสปเถระ**ขณะท่านกำลังจะเข้าไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ พวกนางเทพนิมนต์ให้ท่านหยุดรับอาหารทิพย์ พระเถระเห็นว่าเป็นพวกนางเทพธิดาจากสวรรค์ จึงห้ามไม่ให้พวกนางใส่บาตร พวกนางจึงกลับไปทูลแก่ท้าวสักกะว่า พระเถระจะไม่รับบิณฑบาตจากพวกเทวดา

ต่อมา เทพธิดาเหล่านี้อยากใส่บาตรแด่พระมหากัสสปะผู้ออกจากนิโรธสมาบัติด้วยตนเอง (การเข้าอยู่ในสมาบัติดับจิตใจ ปราศจากจิตด้วยกำลังภาวนานานติดต่อกันได้ ๗ วันนี้ ผู้เข้าสมาบัตินี้ได้ คือ พระอนาคามีและพระอรหันต์ผู้ได้สมาบัติ ๘) พวกนางจึงแอบมาดักรอพระเถระโดยที่ไม่ได้ทูลบอกท้าวสักกะ เพราะคิดว่าครั้งก่อนพระเถระไม่รับอาหาร แต่ครั้งนี้ท่านอาจจะรับก็ได้...

พวกนางนิมนต์ให้พระเถระรับอาหารทิพย์ ก็ถูกพระเถระห้ามปรามอีก จึงถามว่า *"เหตุใด ท่านไม่สงเคราะห์พวกเราบ้างเจ้าคะ?"* พระเถระตอบว่า **"เราต้องการสงเคราะห์เฉพาะคนที่ยากจนข้นแค้นเท่านั้น"**

พวกนางกลับไปดาวดึงส์ ถูกท้าวสักกะตรัสถามว่าไปไหนกันมา? ก็ทูลเล่าการไปดักใส่บาตรพระมหากัสสปะให้ทรงทราบ ตรัสถามว่า *"ท่านไม่รับอาหารทิพย์ แล้วท่านพูดอะไรบ้าง?"* ทูลว่า *"ข้าแต่ท่านจอมเทพ พระเถระกล่าวว่า เราจะสงเคราะห์เฉพาะคนที่ยากจนข้นแค้นเท่านั้น"* ตรัสถามว่า *"พวกเธอไปรอใส่บาตรด้วยเครื่องแต่งกายแบบไหน?"* ทูลว่า *"พวกเราไปในชุดเทพธิดาเจ้าข้า"* ท้าวสักกะทรงเห็นวิธีที่จะใส่บาตรได้ก็ด้วยวิธี

ปลอมตัว แล้วตรัสว่า *"ลักษณะอย่างพวกเจ้านั้น ไม่มีทางได้ถวายบิณฑบาตแด่พระเถระหรอก"*

ทรงพานางสุชาดาเทพกัญญา ปลอมกายเป็นคนแก่ชรา ยากจนเข็ญใจ พระมหากัสสปะรับบิณฑบาตเพราะความสงสาร

แต่นั้น ท้าวสักกะก็ทรงสอดส่องดูว่าพระมหากัสสปะเข้านิโรธสมาบัติอีกเมื่อใด จนกระทั่งพบว่า **พระมหากัสสปะกำลังเข้านิโรธสมาบัติอยู่ในถ้ำปิปผลิ** (อยู่ในภูเขาคิชฌกูฏ) และจะออกในวันที่ ๗

ครบกำหนด ๗ วันแล้ว พระเถระออกจากสมาบัติ ถือบาตรเดินมุ่งหน้าจะเข้าไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์

ท้าวสักกะทรงประสงค์จะถวายบิณฑบาตด้วยพระองค์เอง จึงชักชวนนางสุชาดา (ท่านเรียกว่า **นางสุชาดาอสุรกัญญา** คือ นางเป็นธิดาของจอมอสูร คู่ปรปักษ์ของเทพดาวดึงส์) ไปยังโลกมนุษย์ เนรมิตบ้านเก่าทรุดโทรม ตั้งอยู่ริมถนนก่อนเข้าหมู่บ้านช่างหูก (ก่อนเข้าพระนคร) **ตัวท้าวสักกะแปลงพระองค์เป็นช่างหูกแก่หง่อม** (ช่างทอผ้า) ฟันหัก ผมหงอก หลังค่อม นั่งขึงด้าย แล้วให้**นางสุชาดาแปลงเป็นยายเฒ่าชรา** ฟันหัก ผมหงอก หลังค่อมเช่นกัน นั่งกรอด้ายใส่หลอดอยู่

พระมหากัสสปะถือบาตรเดินไปตามถนนหมู่บ้านพวกช่างหูก ตั้งใจว่าจะสงเคราะห์คนเข็ญใจ พลันก็แลเห็นบ้านที่ดูเหมือนที่พักข้างทาง มีสภาพเก่าใกล้พัง เดินเข้ามาใกล้ ๆ ก็เห็นสองตายายกำลังทอผ้าอยู่ภายใน ท่านคิดว่า **"สองตายายนี้แก่ขนาดนี้ยังต้องทำการงานหาเลี้ยงชีพกันเอง หมู่บ้านนี้คงไม่มีใครยากจนเท่าสองคนนี้อีกแล้ว เราจะหยุดรับบิณฑบาตจากสองคนนี้ ได้เพียงน้ำผักดองก็เป็นการสงเคราะห์พวกเขา"**

ท้าวสักกะรู้ความที่พระเถระยังไม่รู้การแปลงตน จึงแนะนางสุชาดาว่า *"พระคุณเจ้ากำลังมาหยุดหน้าบ้านเรา เจ้าจงนั่งทำการงานต่อไป เหมือนเราไม่เห็นท่าน สักพักเราค่อยนำอาหารไปใส่บาตรนะ"*

พระมหากัสสปะหยุดยืนอยู่หน้าบ้านสักพักหนึ่ง ท้าวสักกะตรัสว่า *“นี่แน่ะยาย ดูเหมือนหน้าบ้านเราจะมีภิกษุมายืนอยู่นะ ออกไปดูสิ”* นางสุชาดาทูลว่า *“ตาเอ้ย ออกไปดูเองเถอะ ฉันกำลังม้วนด้ายอยู่”*

ชายชราหลังค่อมเดินออกไปดู เห็นพระเถระแล้วไหว้เบญจางคประดิษฐ์ เอามือยันเข่าทำเป็นเหนื่อยหอบ เงยหน้ากล่าวกะท่านว่า *“พระผู้เป็นเจ้า เป็นพระเถระชื่ออะไรหรือ? ดวงตาของข้าพเจ้าพร่ามัวมองเห็นไม่ค่อยชัด”* แล้วขยี้ตามองพระเถระซ้ำแล้วกล่าวว่า *“ตายจริง พระผู้เป็นเจ้ามหากัสสปะ โอ ยากจริงหนอ ยากมากที่ท่านจะมาหยุดหน้าบ้านของพวกเรา”* แล้วร้องบอกภรรยาว่า *“ยาย ในบ้านของเรามีอาหารอะไรอยู่บ้าง? รีบเอามาใส่บาตรเร็ว ๆ”*

ภรรยาตะโกนบอกว่า *“มีอยู่ แต่ไม่ใช่ของประณีตนักนะ”* ชายชรากราบเรียนพระเถระว่า *“พระคุณเจ้าผู้เจริญ ท่านอย่าได้คิดว่าอาหารเลวหรือประณีตเลย ได้โปรดสงเคราะห์รับอาหารของพวกเราด้วยเถิด”* แล้วยื่นมือขอบาตร พระเถระส่งบาตรให้ เพราะคิดที่จะอนุเคราะห์พวกเขาอยู่แล้ว

ท้าวสักกะทรงถือบาตรเข้าไปในบ้านแล้ว ตักข้าวออกจากหม้อใส่ลงเกือบเต็มบาตร แล้วใส่กับข้าวหลายชนิดลงจนเต็มบาตร อาหารที่ท้าวสักกะใส่ลงในบาตรมองดูจะเหมือนอาหารที่บริจาคให้คนกำพร้า แต่เมื่อตักหรือหยิบขึ้นมาบริโภค จะมีสภาพเป็นอาหารทิพย์ ชายชราถือบาตรนำมาถวายใส่ในมือของพระมหากัสสปะ ทันใดนั้น กลิ่นของอาหารก็ฟุ้งออกเป็นกลิ่นทิพย์ฟุ้งไปทั่วพระนคร

พระมหากัสสปะรู้ว่าเป็นเทวดาแปลง เพราะได้กลิ่นอาหาร แต่ก็ถือเป็นการถวายแล้วด้วยดี ท้าวสักกะปลื้มปีติที่ได้ถวายสมพระทัย

พระเถระได้กลิ่นแล้วคิดว่า *“ชายชราคนนี้ดูยากจนข้นแค้น แต่อาหารส่งกลิ่นหอมยิ่งนัก เป็นเหมือนกลิ่นอาหารทิพย์ของเทวดา เขาเป็นใครกันแน่หนอ?”* ใคร่ครวญดูก็พบ

ว่าที่แท้ชายชราที่เห็นนี้ก็คือ ท้าวสักกเทวราช จึงกล่าวว่า **"ท่านท้าวโกสีย์ (เรียกระบุโคตรเดิม) พระองค์ทำกรรมหนักแล้ว เหตุใดมาแย่งบุญของคนเข็ญใจ พระองค์ก็ทรงรู้นี่ว่าวันนี้จะต้องมีคนเข็ญใจคนหนึ่งถวายบิณฑบาตแก่อาตมภาพ แล้วคน ๆ นั้นอาจได้รับตำแหน่งเสนาบดีหรือไม่ก็ตำแหน่งเศรษฐี"**

ท้าวสักกะถูกพระเถระทักแล้ว บันดาลให้ชายชราหายไป ปรากฏพระองค์จริงพร้อมด้วยนางสุชาดาเทพกัญญาประทับยืนไหว้พระเถระแล้วตรัสว่า *"เป็นความจริงของพระคุณเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็เป็นผู้เข็ญใจที่พระคุณเจ้าควรสงเคราะห์ยิ่งกว่าใคร ๆ"* พระเถระถามว่า *"พระองค์เป็นเทวราช เสวยเทวสมบัติในเทวโลก จะเป็นผู้เข็ญใจได้อย่างไรกัน?"*

ท้าวสักกะจึงตรัสเล่าว่า สมัยเป็นมนุษย์ ตนเองไม่ได้ทำบุญในพระทักขิไณยบุคคลเพราะกาลนั้นมิได้มีพระศาสนา มาเกิดเป็นเทวราชในดาวดึงส์ มีพระรัศมีพอประมาณ ต่อมาก็มีเทพบุตร ๓ องค์มาอุบัติ ทั้งสามทำบุญในพระศาสนาไว้มาก จึงปรากฏรัศมีกายกลบรัศมีกายของข้าพเจ้า จนบางครั้งข้าพเจ้าต้องหลบเข้าไปในปราสาท, แล้วตรัสอีกว่า *"ข้าแต่พระคุณเจ้า วันนี้ใครเล่าจะน่าสงสารยิ่งกว่าข้าพเจ้า"*

พระมหากัสสปะได้ฟังแล้วจึงกล่าวขึ้นว่า *"ถ้าอย่างนั้น สิ่งที่พระองค์ถวายแล้วก็แล้วไป ตั้งแต่วันนี้ไป ขอพระองค์อย่าได้ปลอมตนมาหลอกเพื่อจะถวายบิณฑบาตอีกเลย"*

ท้าวสักกะตรัสถามว่า *"การที่ข้าพเจ้าหลอกลวงแล้วได้ถวายบิณฑบาต ข้าพเจ้าจะได้บุญหรือไม่?"* ตอบว่า *"ได้อยู่ มหาบพิตร"* ตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้น เรื่องกระทำกุศลก็เป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าควรทำอย่างยิ่งแล้ว"* แล้วไหว้ กระทำประทักษิณแล้วเหาะขึ้นสู่อากาศ เปล่งอุทานว่า **"โอ้ น่าอัศจรรย์ ทานเป็นทานอันยอดเยี่ยม เราได้ถวายดีแล้วในพระกัสสปะ, โอ้ ทานเป็นทานอันยอดเยี่ยม เราถวายดีแล้วในพระกัสสปะ, โอ้ ทานเป็นทานอันยอดเยี่ยม เราถวายดีแล้วในพระกัสสปะ"**

(เหตุที่ท้าวสักกะเปล่งอุทานเช่นนี้ เพราะทรงปีติที่ได้ถวายอาหารทิพย์แด่พระมหากัสสปะ ผู้ออกจากนิโรธสมาบัติ, ถวายด้วยความอ่อนน้อมด้วยตนเอง, ถวายด้วยความเคารพไม่ได้เบียดเบียนผู้อื่น, ถวายด้วยสัมมาทิฏฐิ, ถวายด้วยความถึงพร้อม ๓ ประการ คือ

๑. **เขตสมบัติ** – ผู้รับเป็นนาบุญสูงสุด

๒. **ไทยยสมบัติ** – สิ่งที่ให้เป็นโภชนะประณีต

๓. **จิตตสมบัติ** – ความตั้งใจมุ่งมั่นถวายมั่นคง)

ขณะนั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงได้สดับเสียงอุทานของท้าวสักกะด้วยทิพยโสตธาตุ (=หูทิพย์ที่เกิดจากกำลังฌานอภิญญา) จึงทรงเปล่งอุทานว่า

"เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมรักใคร่ภิกษุผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร, ผู้เลี้ยงตน มิใช่เลี้ยงผู้อื่น, ผู้คงที่ (ไม่ยินดียินร้ายแล้ว), สงบแล้ว (สงบจากกิเลสแล้ว) มีสติอยู่ทุกเมื่อ" (ดู ขุ.อุ.ข้อ ๗๙-๘๐, อุ.อ.๓๐๘-๓๑๖)

ส่วนในอรรถกถาธรรมบทเล่าว่า จากนั้นพระพุทธเจ้าตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ท้าวสักกะจอมเทพได้เสด็จมาถวายบิณฑบาตแก่บุตรของเรา เพราะกลิ่นศีล แล้วตรัสพระคาถาว่า **"กลิ่นกฤษณาและกลิ่นจันทน์ เป็นกลิ่นหอมแผ่ไปได้ไม่ไกล ส่วนกลิ่นศีลของผู้มีศีลทั้งหลาย เป็นกลิ่นแผ่ซ่านไปได้ไกล ส่งกลิ่นหอมไปในหมู่เทวดาและมนุษย์"** (ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๔, ธ.อ.๒/๙๙-๑๐๕)

ไม่ปรากฏว่าเมื่อท้าวสักกะเสด็จกลับไปแล้ว ทรงมีพระรัศมีกายเพิ่มพูนเท่าใด แต่จากกุศลเจตนาที่จะถวายทานเพื่อมุ่งผลบุญช่วยให้มีเดช คือ พระรัศมีเพิ่ม ก็น่าจะเป็นไปสมพระทัยแล้ว แต่ก็มีเรื่องท้าวสักกะปลอมเป็นพราหมณ์ดักใส่บาตรพระมหากัสสปะ ปรากฏอยู่ในเรื่องนางอาจามทายิกา อีก ซึ่งเป็นไปได้ว่า ท้าวสักกะอาจเคยต้องการเพิ่มรัศมีกายก็ได้ หรืออาจสั่งสมบุญเพิ่มก็ได้

ทานที่ให้แก่พระอริยสงฆ์มีผลมาก

จตฺตาโร จ ปฏิปนฺนา จตฺตาโร จ ผเล ฐิตา
เอส สงฺโฆ อุชุภูโต ปญฺญาสีลสมาหิโต.
ยชมานานํ มนุสฺสานํ ปุญฺญเปกฺขาน ปาณินํ
กโรตํ โอปธิกํ ปุญฺญํ สงฺเฆ ทินฺนํ มหปฺผลํ.

ท่านผู้ปฏิบัติดี ๔ จำพวก ท่านผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก นั่นคือพระสงฆ์
เป็นผู้ซื่อตรง ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา
เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์ ปรารถนาบุญ บูชาอยู่
ทำบุญมีอุปธิเป็นผล ทานที่ให้แล้วในพระสงฆ์มีผลมาก

สํ.ส. ยชมานสูตร ข้อ ๙๒๔, มจร.ข้อ ๒๖๒

๑๖

สุพรหมเทพบุตร

รู้ว่าจะไปนรก เข้าหาพุทธะ ปิดอบาย

เทวดาตนหนึ่งชื่อ **สุพรหม** เป็นเทพบุตรในสวรรค์ดาวดึงส์ วันหนึ่ง ได้พาเหล่านางเทพอัปสรประมาณ ๕๐๐ นาง เข้าไปเล่นสนุกสนานใน**สวนนันทวัน**

สักพักใหญ่ สุพรหมเทพบุตรก็นั่งพักอยู่บริเวณต้นปาริฉัตร (ปาริฉัตต์) ส่วนเหล่าเทพธิดาก็เล่นปีนต้นไม้อยู่ไม่ไกล (ท่านว่า ต้นที่ปีนเล่นสูง ๑๐๐ โยชน์, ตามปกติต้นไม้จะโน้มลงมาให้เทวดาจับกิ่ง ก้าน ดอก ได้ตามต้องการ แต่ที่ปีนก็เพราะต้องการจะเล่น)

พวกนางปีนไปขับร้องเพลงไป เด็ดดอกไม้แล้วโปรยลงข้างล่าง ให้นางเทพด้านล่างเก็บมาร้อยพวงมาลัย

ครั้งนั้น เหล่าเทพธิดาจำนวนหนึ่งที่อยู่บนต้นไม้ถึงความสิ้นชีพ (จุติคือเคลื่อน, ตายก่อนถึงอายุที่ควรจะตาย ทั้งนี้ก็ด้วยอำนาจอกุศลกรรมในปางก่อนที่มีกำลังแรงตัดรอนอายุ ท่านเรียกว่า จุติเพราะอุปฆาตกรรม หรืออุปัจเฉทกรรม) แล้วอุบัติในอเวจีนรก

ผ่านไปสักพักหนึ่ง สุพรหมเทพบุตรรู้สึกว่า เสียงของเหล่าเทพธิดาบนต้นไม้หายไป และไม่เห็นดอกไม้ร่วงหล่นลงมาอีก คิดว่า พวกนางทำอะไรกันอยู่นะ แล้วก็เงยหน้ามองขึ้นไป ไม่พบใคร ๆ จึงใคร่ครวญดูก็เห็นว่า พวกเทพธิดาบนต้นไม้ตายแล้วเกิดในนรก

เทพบุตรเกิดความหวาดหวั่นกลัวต่อมรณภัย คิดว่า **"เราไม่ได้สนใจพวกนางเพียงครู่เดียว พวกนางก็จากเราไปแล้ว ตัวเราเล่าจะมีอายุอยู่ที่นี่อีกนานแค่ไหนหนอ?"**

เมื่อใคร่ครวญดูก็พบว่า *"อีก ๗ วัน เราก็จะจุติแล้วเกิดในนรก พวกเทพธิดาที่เราเห็นอยู่นี้ก็จะจุติแล้วเกิดในนรกเหมือนกัน"*

สุพรหมเทพบุตรยิ่งเกิดความหวาดกลัวเพิ่มมากขึ้น จิตใจห่อเหี่ยว หมดสิ้นความรู้สึกสนุกสนานสิ้นเชิง คิดว่า *"นอกจากพระตถาคตเจ้าแล้ว เรามองไม่เห็นใครในมนุษย์โลกและเทวโลก ที่จะดับทุกข์โศกของเราได้เลย เราจะไปเข้าเฝ้าพระองค์"*

ครั้นถึงเวลาราตรี เทพบุตรนั้นจึงมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระเชตวันวิหาร ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ กราบทูลว่า **"จิตนี้สะดุ้งกลัวอยู่เป็นนิตย์ ใจของข้าพระองค์หวาดหวั่นอยู่ตลอด เมื่อรู้ว่าจะต้องตาย และเห็นความตายที่เกิดขึ้นแก่เหล่านางเทพอัปสร ถ้ามีวิธีใดที่จะทำให้ข้าพระองค์ไม่สะดุ้งกลัว ขอพระองค์โปรดตรัสบอกด้วยเถิด"**

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมว่า

"เรามองไม่เห็นสวัสดีของสัตว์ทั้งหลายเลย นอกจากปัญญาเครื่องตรัสรู้, ความเพียร เครื่องเผากิเลส, ความสำรวมอินทรีย์ และความสละทุกสิ่งทุกอย่าง" (สํ.ส.ข้อ ๒๖๕)

จบพระเทศนา **สุพรหมเทพบุตรบรรลุโสดาปัตติผล** (เป็นพระอริยโสดาบัน)

อรรถกถาอธิบายพุทธพจน์นี้ไว้ว่า

- ปัญญาเครื่องตรัสรู้และความเพียร หมายถึง การเจริญโพชฌงค์ และความเพียร
- การสละทุกสิ่งทุกอย่าง หมายถึง พระนิพพาน

"พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแนะให้เจริญโพชฌงค์ก่อน, ทรงแนะอินทรีย์สังวรภายหลังก็จริง ถึงกระนั้นก็พึงทราบว่า ทรงแนะอินทรีย์สังวรก่อน, เมื่อภิกษุบำเพ็ญอินทรีย์สังวรแล้ว ก็เป็นอันบำเพ็ญปาริสุทธิศีล ๔ ด้วย (เช่น ปาติโมกขสังวร)

ภิกษุตั้งอยู่ในปาริสุทธิศีล ๔ เป็นผู้นิสสัยมุตตกะ (รู้พระวินัยที่ควรรู้ ไม่ต้องอาศัยอาจารย์, เป็นข้อปฏิบัติทางพระวินัยบัญญัติ) สมาทานคุณคือความเพียรคือธุดงค์ เข้าป่าเจริญกรรมฐาน ย่อมทำโพชฌงค์ให้เกิดขึ้นพร้อมวิปัสสนา, อริยมรรคของภิกษุนั้นย่อมเกิดขึ้นมีนิพพานเป็นอารมณ์, นิพพานนั้นเรียกว่าความสละทุกสิ่งทุกอย่าง (=ปราศจากสังขาร)

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจบพระเทศนาลงด้วยสัจจะ ๔"

(ดู สํ.อ.๑/๑/๒๗๑–๓)

ผู้ยินดีในธรรมโดยแท้

ธมฺมาราโม ธมฺมรโต ธมฺเม ฐิโต ธมฺมวินิจฺฉยญฺญู
เนวาจเร ธมฺมสนฺโทสวาทํ ตจฺเฉหิ นีเยถ สุภาสิเตหิ.

ควรเป็นผู้พอใจธรรม ยินดีในธรรม ดำรงอยู่ในธรรม
รู้จักวินิจฉัยธรรม ไม่ควรกล่าววาจาประทุษร้ายธรรม
ควรให้เวลาสิ้นไปกับสุภาษิตที่แท้

ขุ.สุ. กิงสีลสูตร ข้อ ๓๒๖, มจร.ข้อ ๓๓๐

๑๗
ปานะเทพธิดา

ผลแห่งการถวายน้ำดื่มแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พวกพราหมณ์มิจฉาทิฏฐิ นำชาวบ้านต่อต้านการเสด็จ นางทาสีทำผิดกติกา ถูกนายฆ่าตายแล้วเกิดในดาวดึงส์

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปในชนบทของแคว้นโกศล ใกล้ถึงหมู่บ้านพราหมณ์ตำบลถูนะ พวกพราหมณ์และคหบดีชาวถูนะได้ยินข่าวแล้ว

ในหมู่บ้านแห่งนี้ มีพวกที่ไม่เลื่อมใสและตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์กับพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากกว่า พวกเขามีความเห็นผิดและตระหนี่ ได้ร่วมประชุมกันว่า *“ข่าวว่าพระสมณโคดมกำลังจะมาหมู่บ้านของพวกเรา ถ้าพระองค์ข้ามแม่น้ำมาประทับอยู่ ๒-๓ วัน พระองค์ก็จะนำชนทั้งหมู่บ้านให้นับถือพระองค์* ***พราหมณธรรม*** *(คำสอนของพวกพราหมณ์) ก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ พวกเราต้องช่วยกันประกาศห้ามเดินเรือทุกชนิด ห้ามก่อสร้างสะพาน ต้องทำลายสะพานข้ามแม่น้ำที่มีอยู่ และชาวบ้านต้องกักตุนน้ำ เพราะพวกเราจะทำน้ำให้ขุ่น จะปิดจะถมบ่อน้ำในหมู่บ้านทั้งหมด ให้เหลือไว้ใช้สอยเพียงบ่อเดียวพอ”*

พวกพราหมณ์และคหบดีได้ดำเนินการตามนั้น แล้วยังให้ประกาศกติกาว่า **“ถ้าพระสมณโคดมเสด็จมาหมู่บ้านเรา ห้ามมิให้ใคร ๆ ทำการต้อนรับ ถ้ามาถึงเรือนใคร ก็ห้ามถวายอะไร ๆ อย่างเด็ดขาด”**

พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เสด็จถึงริมฝั่งแม่น้ำ ทรงต้องการอนุเคราะห์ชนในหมู่บ้านถูนะ **จึงเสด็จข้ามแม่น้ำทางอากาศ** เข้าสู่หมู่บ้านตามลำดับ ถึงโคนไม้ต้นหนึ่งก็ทรงแวะพัก

ครั้งนั้น พวกทาสีกำลังเทินหม้อน้ำเดินผ่านมา พวกนางรู้กติกาของหมู่บ้านแล้วต่างเร่งฝีเท้าเดินหนีไป แต่นางทาสีคนหนึ่งไม่คิดเช่นนั้น เห็นพระพุทธเจ้าและหมู่ภิกษุแล้วนางเกิดความเลื่อมใส หยุดยืนมอง เห็นอาการของพวกท่านแล้วคิดว่า *"พวกท่านมาไกล คงจักกระหายน้ำ เราน่าจะถวายน้ำดื่ม แต่พวกนายทั้งหลายสั่งไว้ว่าห้ามต้อนรับ ห้ามถวายอะไร ๆ ตอนนี้เราพบบุคคลผู้ควรแก่การถวายแล้ว พวกท่านเป็นเขตบุญของเรา ถ้าเราไม่รีบถวายน้ำดื่มเพื่อบุญ เราก็จะไม่ได้ที่พึ่งเลย แล้วเมื่อไหร่เล่าเราจึงจะหลุดพ้นจากชีวิตลำเค็ญนี้ได้ เอาล่ะ เราจะถวายน้ำดื่มนี้ ถึงนายเราจะฆ่าแกง จะจองจำเราก็ช่างเถอะ เราจะสั่งสมบุญในเขตบุญที่ดีงามนี้"*

แม้จะถูกพวกทาสีด้วยกันห้ามปราม นางก็ไม่ฟัง ยกหม้อน้ำลงจากศีรษะ ประคองหม้อน้ำเข้าไปด้วยความปีติ วางลงแล้วกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ทูลนิมนต์ให้เสวยน้ำ

พระพุทธเจ้าทรงเห็นความเลื่อมใสของนางแล้ว ทรงต้องการอนุเคราะห์ จึงทรงกรองน้ำ นำน้ำชำระพระหัตถ์ พระบาท และเสวยน้ำ ปรากฏว่าน้ำในหม้อมิได้หมดไป ยังมีอยู่เต็มเปี่ยม

นางเห็นความอัศจรรย์แล้ว ได้ถวายน้ำนั้นให้แก่ภิกษุทั้งหมด ซึ่งน้ำก็ยังไม่หมดสิ้นไป เมื่อภิกษุดื่มจนพอใจแล้ว นางมีจิตร่าเริงมาก ถวายอภิวาทแล้วเทินหม้อน้ำกลับไปยังเรือน

พราหมณ์ผู้เป็นนาย ทราบความที่นางถวายน้ำดื่มนั้นแล้วโกรธจัด เพราะตนเองจะต้องเดือดร้อนที่ผิดกติกาหมู่บ้าน จึงเรียกนางมาด่าว่า *"เจ้าไม่ทำตามกติกา ทำให้เราต้องถูกตำหนิจากพวกพราหมณ์..."* แล้วตรงเข้าตบ เตะ กระทืบอย่างรุนแรงจนนางสิ้นชีวิต และ**อุบัติเป็นเทพธิดาในสวรรค์ดาวดึงส์** มีรัศมีกายงดงาม อยู่ในเทพวิมานสวยงามจัดไว้เป็นสัดส่วน ยามกระทบกับแสงจันทร์และแสงอาทิตย์แล้ว เปล่งประกายสว่างไสวออกไปโดยรอบ ใกล้กับวิมานมีต้นกัลปพฤกษ์ มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านรอบ ๆ วิมาน...มีสระโบกขรณีสะพรั่งด้วยบัว ๕ สี และมีเรือทองอยู่ในสระ...

พุทธปาฏิหาริย์น้ำล้นบ่อไหลท่วมหมู่บ้าน พวกชาวบ้าน เข้าเฝ้าขอขมาโทษ

ขณะที่พระพุทธเจ้ายังประทับอยู่ที่เดิม พร้อมด้วยเหล่าภิกษุ ได้ตรัสให้พระอานนท์ไปตักน้ำจากบ่อน้ำใกล้ ๆ มาให้พระองค์ พระอานนท์และภิกษุหลายรูปไปสำรวจหาบ่อน้ำก็พบว่าบ่อน้ำถูกทำลายทิ้งบ้าง ถูกกลบปิดไว้บ้าง และถูกทำให้ขุ่นบ้าง จึงกลับมาทูลว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชาวบ้านถูนะปิดถมบ่อน้ำทั้งหมด ข้าพระองค์ไม่อาจนำน้ำมาถวายได้ พระพุทธเจ้าข้า"* พระพุทธเจ้าตรัสใช้พระอานนท์อีกเป็นครั้งที่ ๒ พระอานนท์ไปยังบ่อน้ำก็พบว่าบ่อน้ำยังถูกปิด...ทรงใช้อีกเป็นครั้งที่ ๓

พระอานนท์ถือบาตรของพระพุทธเจ้าเดินไปยังบ่อน้ำเดิม ขณะนั้น น้ำในบ่อก็เอ่อล้นดันหญ้า ฟาง และไม้ที่พวกพราหมณ์ถมปิดไว้พ้นจากบ่อไป บ่อน้ำอื่น ๆ ที่ถูกปิดไว้ก็เกิดเหตุอัศจรรย์นี้เช่นกัน น้ำไหลนองสูงขึ้น ๆ หลากลงไปในแหล่งน้ำต่าง ๆ ทั่วหมู่บ้าน พระอานนท์ถึงบ่อน้ำแล้วเห็นอัศจรรย์ รีบตักน้ำกลับมาถวาย

พวกพราหมณ์เห็นปาฏิหาริย์แล้ว คิดว่าต้องเป็นปาฏิหาริย์ที่พระสมณโคดมทำแน่ ๆ พระองค์ทรงมีพุทธานุภาพจริง ได้ชักชวนกันมาเข้าเฝ้าและกราบขอขมาพระพุทธเจ้าที่โคนไม้แห่งนั้น เมื่อขอขมาแล้ว บ่อน้ำทั้งหลายได้กลับเป็นปกติ พวกเขาได้อาราธนานิมนต์ให้ทรงพำนักในหมู่บ้าน และนิมนต์ให้รับมหาทานในวันรุ่งขึ้น

วันรุ่งขึ้น พวกพราหมณ์ คหบดีและชาวบ้านถูนคาม ช่วยกันถวายภัต ของเคี้ยวและเครื่องดื่มต่าง ๆ จนเสวยเสร็จแล้ว พวกเขาก็นั่งเข้าเฝ้าอยู่ใกล้ ๆ

เทพธิดามาเข้าเฝ้าแสดงตัว ประกาศกุศลกรรม

ครั้งนั้น นางปานะเทพธิดาได้ใช้สติพิจารณาเหตุที่ตนได้ทิพยสมบัติ ก็รู้ว่าเป็นเพราะตนเองถวาย **"ปานียทาน"** (ให้น้ำดื่ม) แด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ก็เกิดปีติโสมนัสขึ้น

คิดว่า *"เราทำสักการะด้วยน้ำนิดหน่อย ยังได้ทิพยสมบัติใหญ่ถึงเพียงนี้ การทำบุญในท่านผู้ปฏิบัติชอบมีผลโอฬารจริง ๆ เราควรจะไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และเราจะประกาศกุศลกรรมที่เราทำแล้ว"*

คิดแล้วชักชวนหมู่นางอัปสร ๑,๐๐๐ องค์ ใช้เทวานุภาพให้หมู่มนุษย์ที่กำลังเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าอยู่ได้เห็นยานพาหนะคือวิมานนั้น...ลงจากวิมานแล้วถวายบังคมพระพุทธเจ้าในหมู่บ้านถูนะนั้น แล้วยืนอยู่ พระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธประสงค์ให้เทพธิดาประกาศกรรมและผลกรรมที่ได้เห็นประจักษ์แล้ว จึงตรัสถามว่า *"แน่ะท่านเทพนารี ท่านลงมาจากกูฏาคารนิเวศน์อันปรากฏแสงสว่างไปทั่วทั้ง ๔ ทิศ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีวรรณะเช่นนี้ มีโภคะที่น่าชอบใจเหล่านี้?"*

นางเทพธิดาดีใจที่ถูกตรัสถาม กราบทูลตอบว่า

"ในชาติก่อน หม่อมฉันเป็นมนุษย์ ได้เห็นภิกษุหลายรูปลำบากกาย กระหายน้ำจึงได้ขวนขวายถวายน้ำดื่ม ผู้ใดได้ขวนขวายน้ำดื่มแก่ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำหลายสายมีน้ำใสเย็น สวนดอกไม้ ดอกบุณฑริก ย่อมเกิดแก่ผู้นั้น

แม่น้ำหลายสายย่อมไหลโอบล้อมวิมานนั้นเป็นนิตย์ มีหาดทราย กองทราย ต้นมะม่วง ต้นสาละ...ออกดอกบานสะพรั่ง

กูฏาคารนิเวศน์ของหม่อมฉัน ถูกจัดไว้เป็นสัดส่วน ถูกแสงแล้วส่องสว่างไปรอบทิศทั้ง ๔....นี้เป็นผลกรรมนั้นของหม่อมฉัน พระพุทธเจ้าทรงเสวยน้ำดื่มเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่หม่อมฉันโดยแท้ทีเดียว"

นางทูลจบแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงอริยสัจ ๔ จบพระธรรมเทศนา นางปานะเทพธิดาได้บรรลุโสดาปัตติผล

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๘, วิมาน.อ.๖๘-๗๓)

ไม่ตระหนี่ เคารพพระรัตนตรัย มีสวรรค์เป็นที่ไป

เยธ ลทฺธา มนุสฺสตฺตํ วทญฺญู วีตมจฺฉรา,
พุทฺเธ ปสนฺนา ธมฺเม จ สงฺเฆ จ ติพฺพคารวา,
เอเต สคฺเค ปกาเสนฺติ ยตฺถ เต อุปปชฺชเร.

คนเหล่าใดในโลกนี้ ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว รู้ความหมายของผู้ขอ
ปราศจากความตระหนี่ เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์
เป็นผู้มีความเคารพอย่างแรงกล้า
คนเหล่านั้นย่อมปรากฏในสวรรค์ซึ่งเป็นที่อุบัติของพวกเขา

สํ.ส. มัจฉริสูตร ข้อ ๑๕๑, มจร.ข้อ ๔๙

๑๘
สหายหญิงของนางวิสาขา

ผลแห่งการอนุโมทนาการสร้างพระวิหาร

นางวิสาขาลืมเครื่องประดับ ขายและรับซื้อไว้เอง... สร้างบุพพารามปราสาทถวายสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุข

ครั้งหนึ่ง นางวิสาขามหาอุบาสิกาสวมใส่เครื่องประดับชื่อ มหาลดาประสาธน์ ไปร่วมงานมหรสพที่มีผู้เชิญไป ขากลับนางจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระเชตวันวิหาร จึงถอดเครื่องประดับนั้นออกแล้วให้คนรับใช้ห่อด้วยผ้ารักษาไว้ ครั้นฟังธรรมจบ เดินออกมานอกวิหารแล้ว หญิงรับใช้ลืมหยิบห่อเครื่องประดับนั้นออกมาด้วย

ระหว่างนั้นท่านพระอานนท์ได้มาพบห่อผ้า เมื่อแกะออกดู เห็นว่าเป็นเครื่องประดับของสตรี จึงกราบทูลถามว่าจะทำอย่างไร? พระพุทธเจ้าตรัสให้นำไปเก็บไว้ข้างบันได

หญิงรับใช้นึกขึ้นมาได้ว่าลืมเครื่องประดับไว้ในวิหารฟังธรรม จึงบอกแก่นายหญิง นางวิสาขาสั่งว่า *"จงไปนำมา แต่ถ้ามีพระคุณเจ้านำไปเก็บแล้ว เจ้าก็อย่าได้นำกลับมา เราจะบริจาคถวายเลย"*

หญิงรับใช้เข้าไปในพระวิหารพบกับพระอานนท์พอดี ท่านถามว่า *"มีธุระอะไรหรือ?"* นางตอบว่า *"ดิฉันลืมเครื่องประดับของแม่เจ้าวิสาขา จึงมาเพื่อจะนำไปให้แม่เจ้า เจ้าข้า"* พระเถระกล่าวว่า *"เรานำไปเก็บไว้ที่ข้างบันไดนั่น เธอจงนำไปเถิด"* นางฟังแล้วคิดว่า *"แม่เจ้าสั่งว่า ถ้าพระคุณเจ้าจับต้องแล้วก็ไม่ต้องนำกลับไป"* จึงขอไปบอกแก่นางวิสาขาก่อน

นางวิสาขาฟังความแล้วกล่าวว่า **"เราจะไม่ใช้เครื่องประดับที่พระคุณเจ้าจับต้องด้วยมือแล้ว เราบริจาคแล้ว แต่การเก็บรักษาจะทำให้ท่านยุ่งยาก เราจะขายเครื่องประดับนั้น แล้วทำสิ่งที่สมควรแก่สมณะ เจ้าจงไปนำเครื่องประดับมา"**

หลังจากนั้น นางได้เชิญช่างทองมาตีราคา พวกช่างทองคำตีราคาได้ ๖ โกฏิ บวกค่ากำเหน็จอีก ๑ แสน นางวิสาขาประกาศขายเครื่องประดับนั้น แต่ไม่มีใครมีกำลังจะซื้อได้ นางจึงซื้อไว้เอง ในราคา ๙ โกฏิ (เพิ่มให้อีก ๓ โกฏิ บางแห่งว่า ๙ โกฏิ ๗ พัน) จากนั้นให้คนนำเงินใส่เกวียนบรรทุกไปยังพระวิหาร เข้าเฝ้าถวายบังคมพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลความเป็นมาของเรื่องทั้งหมด และทูลถามว่า *"หม่อมฉันควรจะนำสิ่งใดในปัจจัย ๔ มาถวายดี พระพุทธเจ้าข้า?"*

พระพุทธเจ้าตรัสแนะว่า **"วิสาขา ท่านควรสร้างเสนาสนะเพื่อสงฆ์ สร้างใกล้ประตูเมืองสาวัตถี ด้านทิศปราจีน (ตะวันออก) เถิด"** นางรับพระพุทธดำรัสแล้ว จ่ายเงินซื้อที่ดิน ๙ โกฏิ (ไม่ระบุว่าซื้อจากใคร) จ่ายอีก ๙ โกฏิ เพื่อสร้างวิหาร พระพุทธเจ้าตรัสอนุญาตให้**พระมหาโมคคัลลานะ**เป็นผู้อำนวยการสร้างฝ่ายบรรพชิต ใช้เวลาก่อสร้างนาน ๙ เดือน รูปแบบการสร้างเป็นแบบปราสาท ๒ ชั้น ๆ ละ ๕๐๐ ห้อง รวม ๑,๐๐๐ ห้อง ดังที่อรรถกถาอธิบายลักษณะปราสาทและบริเวณไว้ว่า

"นางวิสาขาสละเครื่องประดับนั้นซึ่งมีราคาถึง ๙ โกฏิ ๗,๐๐๐ กหาปณะ ให้สร้างปราสาทหลังใหญ่ มีพระมหาโมคคัลลานเถระเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง สมควรเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้าและเป็นที่อยู่ของภิกษุสงฆ์ ประกอบด้วยห้อง ๑,๐๐๐ ห้อง คือชั้นล่าง ๕๐๐ ชั้นบน ๕๐๐ ห้อง เป็นดุจเทพวิมาน... และให้สร้างมณฑปและที่จงกรมเป็นต้น เป็นบริวารของปราสาทนั้น ใช้เวลา ๙ เดือน จึงสร้างวิหารเสร็จ, เมื่อสร้างวิหารสำเร็จแล้ว นางวิสาขาใช้เงินฉลองวิหารถึง ๙ โกฏิ" (ดู วิมาน.อ.๓๓๑-๒)

นางวิสาขาแบ่งส่วนบุญให้เพื่อนๆ... เพื่อนคนหนึ่งร่วมอนุโมทนา ด้วยจิตบริสุทธิ์ ตายแล้วเกิดเป็นเทพธิดา

นางวิสาขาพร้อมด้วยหญิงผู้เป็นสหายประมาณ ๕๐๐ คน เดินชมปราสาท นางปลื้มใจกล่าวกับเพื่อนๆ ว่า *"ปราสาทหลังนี้งดงามมาก เราขอให้ส่วนบุญในการสร้างครั้งนี้แก่พวกเธอนะ ขอพวกเธอจงอนุโมทนาบุญที่เราทำสำเร็จแล้วด้วยเถิด"* เพื่อนเหล่านั้นมีใจเลื่อมใส กล่าวอนุโมทนาว่า *"ดีจริง ดีจริง"*

อุบาสิกาที่เป็นสหายคนหนึ่ง (ในจำนวน ๕๐๐ นั้น) มีใจอนุโมทนาส่วนบุญมาก นางมีจิตร่วมยินดีปรีดาด้วยเนือง ๆ ต่อมาไม่นาน นางสิ้นชีวิตแล้วเกิดใน**สวรรค์ดาวดึงส์** (ด้วยกำลังแห่งกุศลกรรมคือปัตตานุโมทนา ได้แก่ บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ หรือบุญจากความยินดีในการทำดีของผู้อื่น)

ทิพยสมบัติของนาง คือ วิมานหลังใหญ่ ยาว กว้าง และสูง ๑๖ โยชน์ ประกอบด้วยเรือนยอด กำแพง อุทยาน และสระโบกขรณี ส่องแสงสว่างไปรอบ ๆ ๑๐๐ โยชน์

ยามเทพธิดาจะไปแห่งใด ก็ไปด้วยวิมานพร้อมด้วยเหล่านางเทพอัปสรทั้งหมด

บุญ คือการอนุโมทนา ทำให้เกิดในสวรรค์ได้... นางวิสาขามหาอุบาสิกาเกิดเป็นเทพธิดาในสวรรค์นิมมานรดี

สมัยหนึ่ง **พระอนุรุทธะ**จาริกมาในเทวโลกดาวดึงส์ ได้พบกับเทพธิดานี้ ท่านจึงถามถึงกรรมที่เคยทำไว้ อันเป็นเหตุให้ได้ทิพยสมบัติเช่นนี้? เทพธิดาจึงเล่าว่ามาจากกุศลกรรมที่เลื่อมใสแล้ว**อนุโมทนาการสร้างมหาวิหารของนางวิสาขามหาอุบาสิกา**

"ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ วิสาขามหาอุบาสิกาเพื่อนของดิฉันอยู่ในกรุงสาวัตถี ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ ดิฉันเห็นปราสาทขนาด ๑,๐๐๐ ห้อง และการบริจาคทรัพย์อุทิศสงฆ์ เป็นที่พึงพอใจมาก ดิฉันจึงเลื่อมใสแล้วอนุโมทนาในบุญนั้น ทำให้ได้วิมานอัน

อัศจรรย์ น่าทัศนา, ด้วยการอนุโมทนาอันบริสุทธิ์นั้นเอง... วิมานนี้มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ น่าอัศจรรย์จิต น่าทัศนาเช่นนี้ บังเกิดเพราะกุศลกรรมของดิฉัน, สาธุชนจึงสมควรแท้ที่จะทำบุญไว้"

พระเถระถามถึงที่เกิดของนางวิสาขา (พระอนุรุทธะท่องมาสวรรค์ครั้งนี้ หลังนางวิสาขาเสียชีวิตแล้ว แม้ท่านจะรู้ที่เกิดของวิสาขา แต่ต้องการให้เทพธิดานี้พูด) ว่า *"ท่านได้วิมานที่น่าอัศจรรย์ น่าทัศนา ด้วยการอนุโมทนาอย่างบริสุทธิ์ (ปราศจากมายา) อย่างเดียวแท้ ๆ ท่านจงบอกคติของนางวิสาขา นารีใด (=วิสาขามหาอุบาสิกา) ผู้ที่ได้ถวายทาน (วิหารทาน) นั้น บัดนี้นางเกิดอยู่ที่ใด?"*

เทพธิดาตอบว่า

"ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ วิสาขามหาอุบาสิกาสหายของดิฉันนั้น ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ เธอรู้แจ้งธรรม (=รู้แจ้งอริยสัจ ๔) ได้ถวายทาน นางเกิดแล้วในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี นางเป็นปชาบดีของท้าวสุนิมมิตะนั้น วิบาก (ผล) แห่งกรรมของนางวิสาขามหาอุบาสิกานั้น อันใคร ๆ ไม่ควรคิด" จากนั้น นางเทพธิดากล่าวขอให้พระเถระช่วยสอนชักชวนให้พวกมนุษย์ฟังธรรมและถวายทานด้วย

"ถ้าอย่างนั้น ขอพระคุณเจ้าโปรดชักชวนคนอื่น ๆ ว่า พวกท่านจงปราโมทย์ในการถวายทานแด่สงฆ์เถิด และจงมีใจเลื่อมใส ฟังธรรม, การได้เป็นมนุษย์เป็นการได้แสนยาก พวกท่านก็ได้แล้ว

พระพุทธเจ้าผู้ทรงมีพระสุรเสียงดั่งพรหม มีพระฉวีวรรณดั่งทองคำ ทรงเป็นใหญ่แห่งมรรคา (ข้อปฏิบัติ) ได้ทรงแสดงมรรคใดไว้ ท่านทั้งหลาย จงปลื้มใจถวายทานแด่สงฆ์อันเป็นเขตที่ทักษิณามีผลมากเถิด...

มนุษย์ผู้มุ่งบุญ ให้ทานอยู่ เป็นบุญเพื่อเป็นประโยชน์ในสังสารวัฏ พึงรู้เถิดว่าทานที่ถวายในสงฆ์ ย่อมมีผลมาก ด้วยว่า พระสงฆ์นี้เป็นผู้มีคุณยิ่งใหญ่ไพศาล ประมาณไม่ได้ว่าเท่านั้นเท่านี้ เหมือนน้ำในมหาสมุทร ยากที่จะคาดคะเนว่ามีอยู่เท่านั้นเท่านี้...

ชนทั้งหลายเหล่าใด ถวายทานอุทิศสงฆ์ ทักษิณา (การให้) ของชนเหล่านั้น ชื่อว่า ทักษิณาที่ถวายดีแล้ว เซ่นสรวงดีแล้ว บูชาดีแล้ว ทักษิณาที่ประดิษฐานไว้ในสงฆ์มีผลมาก อันพระผู้รู้แจ้งโลก (=พระพุทธเจ้า) ทรงสรรเสริญแล้ว..."

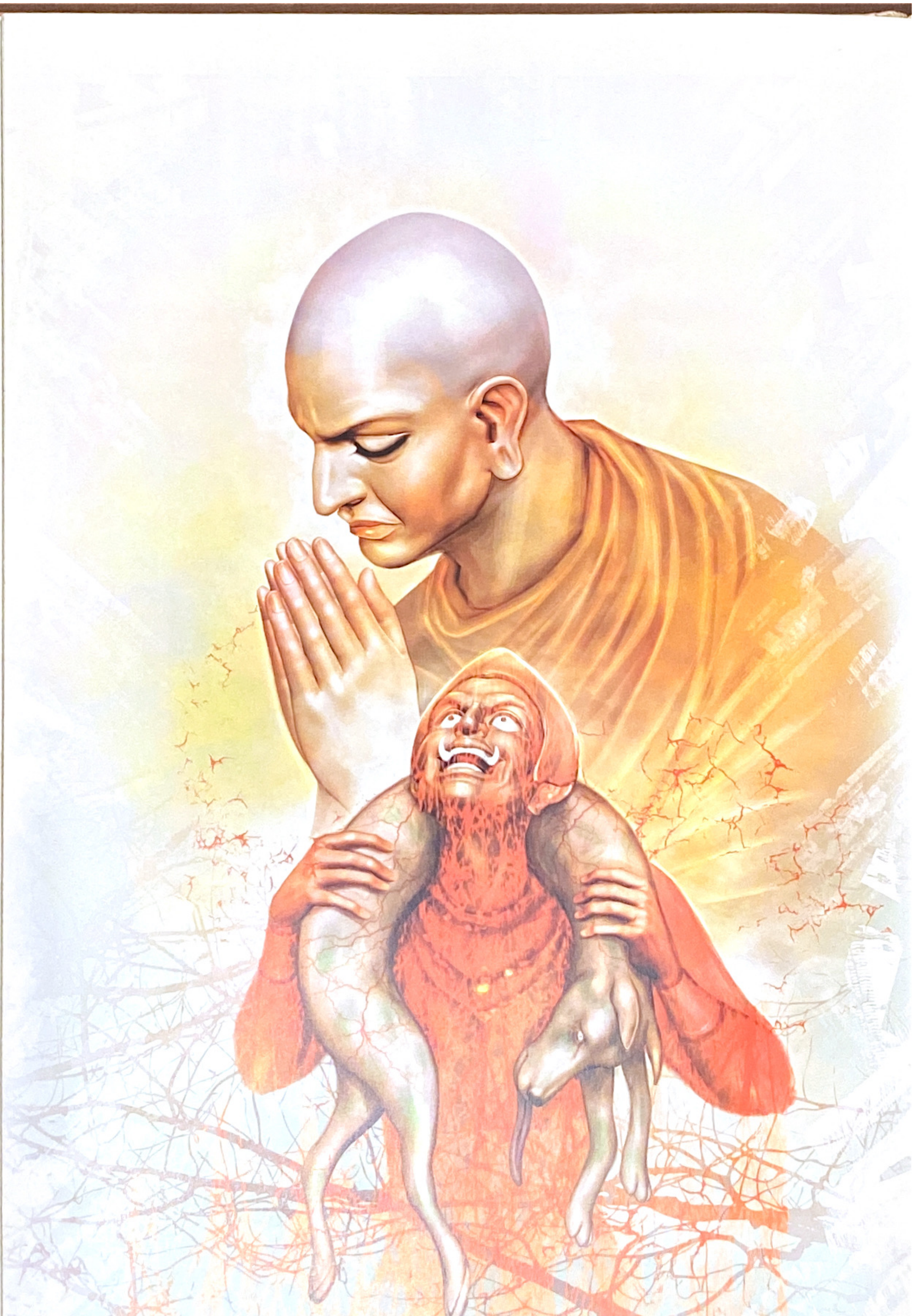
(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๔๔, วิมาน.อ.๓๓๑-๓๔๒)

ให้สิ่งที่น่าพอใจ ผลก็น่าพอใจ

มนาปทายี ลภเต มนาปํ, โย อุชฺชูภูเตสุ ททาติ ฉนฺทสา
อจฺฉาทนํ สยนมถนฺนปานํ, นานปฺปการานิ จ ปจฺจยานิ
จตฺตญฺจ มุตฺตญฺจ อนุคฺคหีตํ.

ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ
ผู้ใดให้เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ และปัจจัยมีประการต่างๆ
แก่ท่านผู้ประพฤติตรงด้วยความพอใจ
สิ่งของที่ให้ไปแล้วนั้น เป็นของที่บริจาคแล้ว สละแล้ว ไม่คิดเอาคืน

องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๔๔, มจร.ข้อ ๔๔

๑๙

พระสาฎิมัตติยเถระ

พระผู้ผูกคอมารด้วยซากสุนัข

พระสาฏิมัตติยะ (อรรถกถาเรียก สาฏิมัตติ, สาฏิมัตติกะ) ออกบวชจากครอบครัวพราหมณ์สกุลหนึ่งในแคว้นมคธ บวชได้ไม่นานท่านก็สำเร็จ**อภิญญา ๖** คือ

๑. **อิทธิวิธา** (หรืออิทธิวิธิ) ได้แก่ ญาณที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ เช่น หายตัวได้

๒. **ทิพพโสต** ได้แก่ ญาณที่ทำให้มีหูทิพย์ ได้ยินเสียงที่เหนือวิสัยหูปกติ

๓. **เจโตปริยญาณ** ได้แก่ ญาณที่ทำให้กำหนดรู้ใจ รู้ความคิดผู้อื่นได้

๔. **ปุพเพนิวาสานุสสติ** ได้แก่ ญาณที่ทำให้ระลึกชาติในปางก่อน ๆ ได้

๕. **ทิพพจักขุ** ได้แก่ ญาณที่ทำให้มีตาทิพย์ สามารถเห็นสิ่งที่เหนือกว่าตาปกติ (อภิญญา คือ ความรู้ยิ่งยวด, ข้อที่ ๑-๕ เป็น**โลกียอภิญญา**สำเร็จจากกำลังของฌานสมาบัติ ๘, ส่วนอภิญญาข้อที่ ๖ สำเร็จจากกำลังของวิปัสสนาหรือมรรคภาวนา เรียกว่า **โลกุตรอภิญญา**)

๖. **อาสวักขยญาณ** ได้แก่ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป (ท่านเรียกอรหัตตมรรคญาณว่า อาสวักขยญาณ หมายถึง เป็นพระอรหันต์ เสร็จสิ้นกิจในการละกิเลสแล้ว)

เมื่อท่านเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านก็ยังคงพำนักอยู่ในอารามป่าแห่งหนึ่ง ได้พร่ำสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ด้วยกัน และแสดงธรรมแก่ชนทั้งหลายในหมู่บ้านใกล้ ๆ กับอาราม ทำตระกูลที่ไม่มีศรัทธาให้มีศรัทธาถึงสรณะและศีล ชนในหมู่บ้านนั้นต่างเคารพศรัทธาท่านมาก

วันหนึ่ง **มารผู้มีบาป** (เทวปุตตมาร, มารที่เป็นเทวดา) ต้องการให้ชาวบ้านเลิกเคารพนับถือพระสาฏิมัตติยะ มารรู้ว่าวันนี้พระเถระไม่ได้มาบิณฑบาตที่เรือนหลังหนึ่ง ซึ่งมีธิดาสาวรูปร่างหน้าตาสวยงาม ชอบใส่บาตรพระเถระด้วยความเคารพ

มารจึงแปลงร่างเป็นพระสาฏิมัตติยะ เดินบิณฑบาตมาหยุดอยู่หน้าเรือน คนในบ้านเห็นแล้วบอกให้หญิงสาวรีบจัดอาหารออกไปใส่บาตร เมื่อเธอนำอาหารออกมาใส่ลงในบาตรแล้ว มารในอัตภาพของพระเถระ ได้จับมือลวนลามเธอ หญิงสาวถูกสัมผัสแล้วรู้ว่าผู้นี้ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ใช่พระเถระ จึงร้องลั่นด้วยความตกใจกลัว คนในเรือนเห็นแล้วรีบวิ่งออกมาดู รีบช่วยพยุงเธอที่ทรุดนั่งตัวสั่นอยู่ มองไปก็เห็นพระสาฏิมัตติยะเดินหันหลังอยู่ไม่ไกล

พระสาฏิมัตติยะไม่ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเลย เช้าวันรุ่งขึ้น ท่านมาบิณฑบาตที่เรือนหลังนี้ หยุดยืนอยู่ คนในเรือนเห็นแล้ว ไม่ให้ความเคารพศรัทธา ไม่มีใครนำอาหารออกมาใส่บาตร แม้แต่ออกมาไหว้ก็ไม่มี

พระเถระพิจารณาใคร่ครวญด้วยญาณแล้ว เห็นเหตุคือ มารแปลงเป็นตัวเรามาทำสิ่งไม่ดีไว้ ท่านจึงอธิษฐาน **"ขอให้ศพสุนัขจงไปผูกติดอยู่ที่คอของมาร"** มารผู้มีบาปถูกซากศพห้อยอยู่ที่คอก็อึดอัด อับอาย เหม็น...รู้ว่าเราถูกพระสาฏิมัตติยะใช้ฤทธิ์มาสั่งสอนเข้าแล้ว พยายามแก้หรือแกะเอาซากสุนัขออกก็ไม่สำเร็จ ในที่สุด มารก็ต้องมาวิงวอนขอให้พระเถระช่วยคลายฤทธิ์ให้ซากศพสุนัขพ้นไปจากคอ

พระเถระกล่าวกับมารว่า *"เราจะคลายฤทธิ์ให้ แต่มารจะต้องแสดงตัว และบอกความจริงแก่หญิงสาวและคนในเรือน..."* มารได้กระทำตามคำสั่งของพระเถระ ขอโทษต่อคนทั้งหมดแล้ว จึงพ้นจากเครื่องผูก คือ ซากศพสุนัขนั้น

คนในเรือนทั้งหมดได้รู้ความจริง รีบกราบนิมนต์ให้ท่านเข้าไปนั่งในเรือน จากนั้นกราบขอขมาว่า *"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ โปรดอภัยให้พวกเราด้วยเถิด พวกเราไม่ทราบว่าเป็นการกระทำของอมนุษย์ จึงได้ล่วงเกินท่าน ดังนั้นตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป พวกเราจะนิมนต์ท่านมาฉันที่เรือนของพวกเราเป็นนิตย์เถิดขอรับ"*

พระสาฏิมัตติยะกล่าวว่าไม่ได้ถือโทษใด ๆ แล้วแสดงธรรมว่า

"เมื่อก่อน พวกท่านทั้งหลายมีศรัทธา แต่วันนี้ศรัทธาของพวกท่านไม่มี สิ่งใดเป็นของท่าน สิ่งนั้นก็จงเป็นของท่านเถิด, (ความไม่เคารพของโยม ก็เป็นของโยมนั่นแหละ) ทุจริตของอาตมาไม่มี

ทั้งท่านและอาตมาก็ได้เห็นแล้วว่า ศรัทธาของปุถุชนเป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้ กลับกลอกได้ คนทั่วไป ประเดี๋ยวรัก ประเดี๋ยวชัง, ผู้บวชแล้ว ย่อมไม่ต้องการเอาชนะความรักความชังของคนในสกุลต่าง ๆ อาตมาจึงไม่อาจรับนิมนต์เพื่อรับอาหารจากสกุลเดียวได้

เพราะทุกสกุล ย่อมหุงหาอาหารไว้เพื่อมุนี สกุลละมากบ้าง น้อยบ้าง อาตมาจะเที่ยวบิณฑบาตไปตามกำลังแข้งขาที่มีอยู่ จะปฏิบัติตามพระพุทธดำรัสที่ตรัสว่า ภิกษุพึงเป็นเหมือนภมร ไม่ทำดอกไม้ให้ชอกช้ำ ฉะนั้น"

นับแต่วันนั้น พระเถระก็ปฏิบัติตนดุจเดิม คือ เที่ยวบิณฑบาตไป ไม่ผูกพันใกล้ชิดกับคนสกุลใดเป็นพิเศษ

(ดู.ขุ.เถร.ข้อ ๓๑๖, เถร.อ.๒/๒๗๓–๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ศรัทธา (ความเลื่อมใส) ของปุถุชน
มีความไม่แน่นอน เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาได้
พระท่านจึงมักย้ำ....ถ้ามีศรัทธา ต้องมีปัญญากำกับอยู่ด้วยเสมอ

๒๐
พระปฏาจาราเถรี
ผู้เป็นที่รักตาย ๖ คน บวชจึงพ้นโศก

ธิดาเศรษฐีสาวัตถี หนีไปใช้ชีวิตคู่กับสามีในชนบท... คลอดบุตรระหว่างทางจะกลับไปบ้านบิดามารดา

เศรษฐีชาวกรุงสาวัตถีคนหนึ่ง เป็นครอบครัวที่มั่งมีศรีสุขดี กับภรรยาและบุตร ๒ คน โดยบุตรคนโตเป็นชาย บุตรคนเล็กเป็นหญิง แวดล้อมด้วยคนรับใช้ ทาสและกรรมกร

ด้วยความใกล้ชิดสนิทสนมกับเหล่าคนงาน ทำให้บุตรสาวแอบรักใคร่กับคนงานชายคนหนึ่ง เป็นความรักความเสน่หาต่างชั้นชน ทั้งสองคนช่วยกันปกปิดความสัมพันธ์ไว้อย่างมิดชิดเงียบเชียบ

กระทั่งวันหนึ่ง มีคนของเศรษฐีตระกูลหนึ่งมาสู่ขอเธอให้แก่บุตรชายเศรษฐี มารดาบิดาของนางตัดสินใจตอบตกลง แล้วแจ้งให้บุตรสาวรู้กำหนดการแต่งงาน นางรู้แล้วเสียใจมากที่จะต้องพลัดพรากจากชายผู้เป็นที่รัก

ทั้งสองคนจึงตกลงนัดหมายที่จะหลบหนีไปอยู่ด้วยกัน และได้หลบออกจากเรือนก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ขณะที่ทุกคนยังนอนหลับใหล นางปลอมเป็นทาสีมุ่งตรงไปพบคนรักยังประตูเมือง เดินทางจนถึงฝั่งแม่น้ำอจิรวดีเมื่อตอนพระอาทิตย์เริ่มทอแสง ต่างประคองกันลุยข้ามแม่น้ำที่ยะเยือกเย็นท่ามกลางม่านหมอกปกคลุม ไปอยู่อาศัยในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในชนบท ปลูกผัก ทำไร่ไถนา เลี้ยงชีพ

หลายเดือนต่อมานางก็ตั้งครรภ์... การอยู่ห่างจากบิดามารดานานหลายเดือน ประกอบกับการตั้งครรภ์ ความรักที่มีต่อลูกน้อยในครรภ์ จึงไม่อยากให้ลูกเกิดมาประสบความยากจน ทำให้เธอเกิดความคิดถึงมารดาบิดาและพี่ชายมาก จึงตัดสินใจกล่าวกับสามีว่า *"ถ้าครรภ์แก่ใกล้คลอดโปรดพาฉันกลับไปคลอดลูกที่บ้านกรุงสาวัตถีด้วยเถิดนะ การที่เราอยู่ในถิ่นนี้อยู่อย่างไร้ญาติขาดมิตร ป่านนี้พ่อแม่ของเราท่านคงยอมให้อภัยเราแล้วล่ะ คนที่เป็นพ่อเป็นแม่ย่อมเข้าใจหัวอกของคนที่กำลังจะเป็นพ่อแม่คนแน่ ๆ พี่ไม่ต้องกลัวหรอกนะ"*

ฝ่ายสามีก็รับปากแบบขอไปที ในใจก็คิดว่า *"ถ้ากลับไป ญาติของเธอคงเฆี่ยนตีเราตายแน่ ๆ"* จากวันนั้น ยามภรรยาถามถึงกำหนดกลับกรุงสาวัตถี เขาก็จะพูดผลัดวันว่า *"วันนี้คงเดินทางไม่สะดวกแล้ว พรุ่งนี้ค่อยไป ...อีก ๒-๓ วันค่อยมาคุยกันอีกทีนะ..."*

ภรรยาฟังคำผลัดวันประกันพรุ่งบ่อย ๆ เข้า ก็คิดว่า *"ถ้าเราเชื่อเขา เราก็คงไม่ได้กลับไปหาพ่อแม่แน่ ๆ เราปวดครรภ์บ้างแล้ว เราไม่ควรรอเขา เดี๋ยวจะไม่ทันการ วันหลังเขาก็ต้องตามไปรับเรากับลูกกลับมาอยู่ดี"* แล้วแอบจัดสิ่งของที่จำเป็นห่อผ้าไว้

ครั้นสามีออกจากบ้านไปทำงาน นางก็หยิบห่อผ้านั้นเดินออกจากบ้าน และแวะบอกเพื่อนบ้านให้ช่วยบอกสามีด้วยว่า **"ดิฉันเดินทางกลับไปบ้านบิดามารดาที่กรุงสาวัตถี"** แล้วเดินทางไปเพียงลำพัง

ไม่กี่ชั่วโมงถัดมา สามีกลับเข้าบ้าน รู้ความจากเพื่อนบ้านแล้วก็รีบติดตามไปด้วยความรักความห่วงใย เขาตามไปทัน พบกันแล้วตัดพ้อภรรยาและพรรณนาถึงความรักความห่วงใย นางเองก็เหน็ดเหนื่อยมากกว่าปกติ รู้ว่าเสี่ยงเกินไปที่จะเดินทางไกล จึงยอมตามสามีกลับมาบ้าน และคลอดบุตรชายแล้ว

อุ้มครรภ์บุตรคนที่ ๒ จะกลับไปคลอดที่บ้านบิดามารดา แต่เผชิญอุปสรรคใหญ่ คือ คลอดกลางพายุฝน และสามีถูกงูกัดตาย

ครั้นบุตรชายเดินได้ (๒ ขวบ) นางก็ตั้งครรภ์บุตรคนที่ ๒ อายุครรภ์ก็แก่มากขึ้น นางก็รบเร้าให้สามีพากลับไปบ้านบิดามารดาที่กรุงสาวัตถี เขาเกรงกลัวโทษจึงบ่ายเบี่ยงมาตลอด มิไยที่นางจะอ้อนวอนเนือง ๆ แต่เขาก็ไม่โอนอ่อนตาม สามีอ้างว่าลูกคนโตยังเด็กมาก เกรงว่าจะเดินทางตรากตรำไม่ไหว ขอให้อยู่คลอดที่บ้านหลังนี้ก่อน คลอดแล้ว รอให้ลูก ๆ โตแล้วเราค่อยเดินทางไปกัน

และแล้ววันหนึ่ง เมื่อสามีออกไปทำงาน นางก็ตัดสินใจเด็ดเดี่ยวอีกครั้ง ด้วยการจูงลูกคนโตและสะพายสัมภาระจำเป็น เดินทางออกจากบ้านตอนสายของวันนั้น ครั้นใกล้เวลาค่ำ สามีกลับเข้าบ้านรู้ความจากเพื่อนบ้านแล้ว รีบวิ่งตามหาไปโดยไม่หยุดเลย

อีก ๒-๓ ชั่วโมงต่อมา เขาก็ไปทันภรรยาในเวลาพลบค่ำ ทว่าราวกับโชคชะตากลั่นแกล้ง อยู่ ๆ เมฆฝนดำทะมึนก็ได้ก่อตัวขึ้นอย่างฉับพลัน ทั้งที่ไม่ใช่ฤดูกาลฝน ลมแรงพัดกรรโชกไปทั่ว ต้นไม้โอนเอนดังจะหักโค่น ครรภ์ของนางเริ่มเขม็งเกลียว บีบรัดปวดจนพูดแทบไม่ออก กัดฟันพูดกับสามีว่า **“ทำที่กำบังฝนให้ด้วย ฉันจะคลอดที่นี่”** และนางก็คลอดบุตรชายคนที่ ๒

ค่ำนั้นฝนใหญ่นอกฤดูกาล ก็เทกระหน่ำลงมาอย่างหนัก สายฟ้าแลบและฟาดลงพื้นดินเป็นระยะ ๆ พวกเขาไม่มีที่หลบฝนเลย (นางพยายามใช้กายปิดบังสายลมสายฝนให้ลูกทั้งสองคน) ส่วนสามีมองหาที่หลบฝนไม่พบ เขาเห็นต้นไม้ขนาดไม่ใหญ่ มีใบหนาแน่นซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก จึงคิดว่า *“เราจะตัดต้นไม้นั้นแล้วเอาพุ่มไม้มาทำที่หลบฝน”* เดินเข้าไป โดยไม่คิดว่าตรงนั้นมีหญ้าขึ้นรกและมีจอมปลวกอยู่ เมื่อเขายืนและตัดต้นไม้ งูพิษได้เลื้อยออกมากัดที่ขา เขาล้มลง พิษงูแผ่ซ่านไปทั่วร่าง เขาสิ้นใจตาย

นางผู้น่าสงสารก้มกอดลูกน้อยที่เพิ่งถือกำเนิดไว้แนบอก รอคอยให้สามีกลับมาแต่สามีก็ยังไม่กลับมาเสียที เธอจึงใช้กายยันพื้นกำบังฝนให้ลูกทั้งสอง จนกระทั่งฝนหยุดตก

ครั้นสว่างแล้ว ฝนหยุดตกแล้ว นางให้ทารกน้อยนอนบนเบาะบาง ๆ แล้วอุ้มไว้ด้วยมือหนึ่ง อีกมือหนึ่งก็จูงบุตรคนแรกเดินตามหาสามี ก็พบเขานอนตายอยู่ใกล้ ๆ จอมปลวก สามีนอนตัวแข็งอยู่บนพื้นดิน ร่างกายโชกด้วยน้ำ นางทรุดลงนั่งร้องไห้คร่ำครวญรำพันว่า *"พี่จ๋า เพราะฉันทีเดียว พี่จึงต้องมาตาย ฉันขอโทษ..."* แล้วจำใจทิ้งร่างสามีไว้อย่างนั้น เพราะความที่นางอ่อนกำลังเต็มที

เผชิญอุปสรรค คือ แม่น้ำเชี่ยว ต้องพาบุตรข้ามทีละคน... วางทารกไว้ ก็ถูกเหยี่ยวโฉบเอาไป ร้องขับไล่เหยี่ยว ก็กลายเป็นเรียกลูกอีกคนลงมาตาย

ทั้งสามแม่ลูกดำเนินมาถึงริมฝั่งแม่น้ำอจิรวดี แม่น้ำขวางกั้นทางที่จะไปกรุงสาวัตถี กระแสน้ำค่อนข้างเชี่ยวเพราะฝนตกหนักเมื่อคืน

นางวางลูกคนเล็กลง ให้ลูกคนโตนั่งอยู่ข้าง ๆ น้อง แล้วเดินสำรวจดูว่าจะข้ามไปได้อย่างไร ก็พบว่า แม่น้ำบริเวณนั้นมีสภาพลึกประมาณอกก็มี หัวเข่าก็มี จึงเลือกข้ามบริเวณที่มีความลึกแค่หัวเข่า ซึ่งพอจะหยั่งเท้าสู้กับกระแสน้ำได้ แต่การจะอุ้มลูกข้ามพร้อมกันทั้งสองคน ก็มีความเสี่ยงจะล้มแล้วถูกกระแสน้ำพัดพาไป

นางเป็นผู้ที่ถูกเลี้ยงดูมาด้วยความรักทะนุถนอม ประสบการณ์ชีวิตมีไม่มาก ประกอบกับความอ่อนเพลีย ทำให้นางตัดสินใจโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือ บอกให้ลูกคนโตรออยู่ริมฝั่งตรงนี้ แม่จะเอาน้องไปไว้ที่ฝั่งโน้นก่อน แล้วจะข้ามกลับมารับหนูนะ

นางอุ้มทารกข้ามไปถึงฝั่งโน้นแล้ว เด็ดใบไม้มาปูพื้นแล้ววางเบาะของลูกน้อยลง คิดว่า ลูกนอนอยู่ปลอดภัยแล้ว จึงเดินลงแม่น้ำจะไปรับลูกคนโต ขณะอยู่กลางลำน้ำก็เหลียวไปมองทารกเป็นระยะ ๆ

ขณะเดินถึงกลางแม่น้ำนั้น มีเหยี่ยวตัวหนึ่งบินผ่านมา เห็นทารกนอนอยู่ มันคิดว่าเป็นชิ้นเนื้อ จึงโฉบลงมาจากอากาศ ใช้กรงเล็บจิกอุ้มทารกที่เพิ่งเกิดไป นางตกใจมาก

ยกมือขึ้นกวัดแกว่ง ส่งเสียงร้องไล่มันลั่นว่า *"ไป ๆ"* แล้วพยายามจะวิ่งลุยน้ำไปช่วยทารก เจ้าเหยี่ยวเหลือบมองเห็น แต่ไม่เกรงกลัว มันขยับปีกโผขึ้นสู่อากาศไปพร้อมกับทารกน้อย มารดาได้แต่มองตามเหยี่ยวไป

ฝ่ายลูกคนโต เห็นมารดายกมือและส่งเสียงตะโกนไล่นก หนูน้อยผู้ยังไร้เดียงสาสำคัญผิดคิดว่า **"แม่กวักมือเรียกเรา แม่เรียกให้เราลุยน้ำลงไปหา"** จึงเดินลงไปในแม่น้ำ มารดาหันมาเห็นลูกคนโตอยู่ในน้ำแล้วก็ตกใจตะโกนบอกว่า *"อย่าลง ๆ"* ทว่าไม่ทันกาลแล้ว หนูน้อยถูกกระแสน้ำอันเชี่ยวกราดพัดล้มแล้ว

นางวิ่งกระโจนได้ ๔-๕ ก้าวก็หมดแรง ยืนยันเท้าอยู่กลางสายน้ำ มองตามสายน้ำไปก็ไม่เห็นลูกแล้ว นางใช้มือทาบอกรำพึงรำพันว่า **"ลูกคนหนึ่งถูกเหยี่ยวโฉบเอาไป อีกคนหนึ่งถูกน้ำพัดหายไป สามีก็เพิ่งตายเมื่อคืน... เราไม่มีอะไรเหลือแล้ว มีแต่พ่อแม่และพี่ชายเท่านั้นที่เราจะพึ่งพิงได้ในยามที่เราเผชิญทุกข์ใหญ่เช่นนี้"**

ขึ้นจากแม่น้ำแล้ว ทรุดตัวลงนั่งด้วยหัวใจที่แตกสลาย ล้มตัวนอนอย่างคนสิ้นหวัง...

รวบรวมกำลังเดินใกล้จะถึงบ้าน ก็เผชิญข่าวเลวร้าย พ่อแม่และพี่ชายถูกบ้านทับตาย หมดพลังกาย สิ้นไร้สติ เดินเปลือยเป็นปฏาจารา

ครั้นรวบรวมสติและกำลังได้แล้ว ก็ออกเดินทาง สอบถามหนทางไปสู่กรุงสาวัตถีเรื่อย ๆ จนได้พบกับชาวสาวัตถีคนหนึ่งในตอนใกล้ค่ำ นางดีใจมาก รีบถามเขาว่า *"รู้จักบ้านของเศรษฐี...(ถามถึงบ้านบิดา) หรือเปล่า?"* เขาตอบว่า *"รู้จักสิ"* แล้วเขาก็เล่าว่า *"เกิดเรื่องน่าเศร้ามาก เมื่อคืนในกรุงสาวัตถีเกิดฝนตกหนัก ทั้งมีลมพายุแรงทั้งคืน เรือนได้พังลงมาทับตัวเศรษฐี ภรรยา และบุตรชายตาย พวกญาติ ๆ มารื้อซากแล้วนำศพไปเผาบนเชิงตะกอน ตอนนี้ไฟที่เชิงตะกอนยังไม่ดับเลยแม่คุณ"* สิ้นคำบอกเล่าของชายผู้นั้น ความทุกข์โทมนัสสุดแสนสาหัสก็เข้าครอบงำจิตใจของนางอีกคำรบหนึ่ง

นางทรุดตัวลงนั่ง แล้วล้มลงนอนกลิ้งเกลือก สติที่เหลือดุจเส้นใยบาง ๆ ได้ขาดสะบั้นลงทันที นางถึงความวิปลาสถึงกับเป็นบ้า พร่ำพูดอยู่ซ้ำ ๆ ว่า **"ลูกสองคนก็ตาย สามีก็ตายกลางทาง พ่อแม่ พี่ชาย ถูกเผารวมที่เชิงตะกอนเดียวกัน..."** ผ้านุ่งผ้าห่มที่สวมใส่อยู่หลุดลุ่ยโดยไม่รู้ตัว ลุกขึ้นเดินเปลือยกายพูดพร่ำคร่ำครวญอยู่อย่างนั้น

นับแต่วันนั้น ผู้คนทั้งหลายจึงเรียกนางว่า **"ปฏาจารา"** (เพราะประพฤติไม่นุ่งห่มผ้า ไม่มีผ้า) พร้อม ๆ กับการเรียกนางว่า **"หญิงบ้า"** บางคนเห็นแล้วเอาขยะบ้าง ฝุ่นบ้างโปรยลงบนศีรษะ บางคนใช้ไม้ขว้างขับไล่ บางคนด่าไล่ปาด้วยก้อนหิน และบางคนแสดงท่ารังเกียจ

ครั้งนั้นรูปร่างหน้าตาของนางปฏาจารามีลักษณะซูบผอม ซีดเหลือง ร่างกายเปลือยเปล่า ไร้อาภรณ์ ผมของนางยาวสยายรุ่ยร่ายกระเซอะกระเซิง พเนจรไป ไม่มีที่อาศัย ค่ำไหนนอนนั่น

ญาณแก่กล้า สติกลับคืนมา เพราะพุทธานุภาพ คลายความโศก ฟังธรรม บรรลุโสดาปัตติผล... บวชเป็นภิกษุณี แล้วเป็นพระอรหันต์ เป็นสาวิกาผู้เลิศ

วันหนึ่ง นางเดินไปใกล้กับพระเชตวันวิหาร ขณะนั้น พระพุทธเจ้ากำลังประทับนั่งแสดงธรรมอยู่ท่ามกลางพุทธบริษัท พระองค์ทอดพระเนตรเห็นนาง ทรงเห็นความแก่กล้าแห่งญาณของนางผู้บำเพ็ญบารมีมานับแสนกัป แล้วทรงอธิษฐานให้นางเดินเข้ามายังที่ประชุมนั้น

นางปฏาจาราเดินเข้ามา ก็ถูกพุทธบริษัทห้ามปราม และขับไล่ พวกเขาเกรงว่าจะทำความรำคาญให้แก่พระองค์ พระศาสดาตรัสว่า *"อย่าได้ห้ามนางเลย เว้นเราเสีย ผู้อื่นที่ชื่อว่าจะเป็นที่พึ่งของหญิงนี้ไม่มีแล้ว"* เมื่อนางตรงเข้ามาหยุดมองพระองค์ พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า **"จงได้สติเถิดน้องหญิง"** ด้วยพระสุรเสียงที่เต็มเปี่ยมด้วยพระเมตตา เยือกเย็นด้วยพระพุทธานุภาพ **"ปฏาจารา"** ผู้น่าสงสารก็พลันกลับคืนสติได้ในบัดดล นางเกิดความ

ละอายอย่างยิ่งที่เปลือยกายอยู่ จึงได้รีบย่อตัวนั่งลง มีบุรุษคนหนึ่งยื่นผ้าห่มให้ นางรับมานุ่งห่มมิดชิดแล้ว คลานเข้าไปหมอบกราบแทบเบื้องพระยุคลบาท น้ำตาเอ่อไหลดั่งสายน้ำ กราบทูลเล่าเรื่องราวทั้งหมดแด่พระองค์ *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โปรดเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์ด้วยเถิด เหยี่ยวโฉบบุตรน้อยคนหนึ่งของหม่อมฉันไป บุตรอีกคนถูกน้ำพัดหาย สามีก็ตายระหว่างทาง มารดาบิดา และพี่ชายก็ถูกเรือนพังทับตาย พวกเขาถูกเผาบนเชิงตะกอนเดียวกัน"*

พระพุทธเจ้าทรงสดับเรื่องราวทั้งสิ้นที่นางเล่าถวาย สายพระเนตรเต็มเปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาต่อสัตว์ผู้ทุกข์ยาก พระองค์ตรัสขึ้นว่า

"ดูก่อนปฏาจารา เธออย่าคิดมากไปเลย เขาเหล่านั้นได้พากันจากเธอไปแล้ว เธอพบคนที่เป็นที่พึ่งของเธอแล้ว รู้ไหม น้ำตาที่เธอหลั่งออกมาเพราะลูกตายในบัดนี้ เป็นเพียงน้ำตาน้อยนิด เมื่อเทียบกับน้ำตาที่เธอร้องไห้ออกมาตลอดเวลายาวนานในสังสารวัฏ" แล้วตรัสอีกว่า

"น้ำตาของเธอมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้งสี่ เหตุไรเธอยังประมาทอยู่ ส่วนน้ำตาของผู้ที่มีความทุกข์โศก มีปริมาณมากกว่าน้ำในมหาสมุทร เหตุใดเธอจึงยังปรารถนาจะร้องไห้ต่อไปเล่า"

นางฟังแล้วคลายความโศกเศร้าลง

พระศาสดาทรงทราบว่าจิตใจของนางพร้อมสำหรับธรรมเบื้องสูงแล้ว จึงตรัสว่า

"เมื่อบุคคลถูกความตายครอบงำ บุตรทั้งหลายก็ช่วยไม่ได้ บิดามารดา และพวกพ้องก็ช่วยไม่ได้ แม้ญาติก็ช่วยไม่ได้, สัจจะ ธรรมะ อหิงสา สัญญมะ และทมะ มีอยู่ในผู้ใด พระอริยเจ้าทั้งหลายย่อมคบกับผู้นั้น เพราะธรรมที่ไม่ตาย (=นิพพาน) ในโลกมีอยู่ในผู้นั้น บัณฑิตรู้ความจริงอย่างนี้แล้ว พึงเป็นผู้สำรวมในศีล พึงรีบชำระทางไปนิพพานโดยพลัน"

สิ้นพุทธวจนะ ปฏาจารามีความเข้าใจทันทีว่า *"สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา"* นางบังเกิดดวงตาเห็นธรรม เป็นพระโสดาบันแล้ว ได้กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธเจ้าทรงให้ภิกษุณีนำไปอุปสมบท ณ สำนักภิกษุณี บวชแล้ว **พระปฏาจารา**บำเพ็ญวิปัสสนาเนือง ๆ เพื่อบรรลุมรรคเบื้องสูงยิ่งขึ้น

วันหนึ่ง เมื่อกลับจากบิณฑบาต ท่านตักน้ำล้างเท้า เห็นสายน้ำที่ราดรดไหลไป แล้วซึมลงดินหายไป พอรดน้ำครั้งที่ ๒, ๓ น้ำก็ไหลไปไกลกว่าครั้งแรก แล้วซึมหายลงดิน จึงกำหนดการไหลของน้ำมาเทียบกับอายุขัยของสัตว์ พบว่า

บางคนตายขณะอยู่ในวัยเริ่มต้น (ปฐมวัย), บางคนตายในวัยกลางคน (มัชฌิมวัย), และบางคนตายในขณะแก่ชราวัยสุดท้าย (ปัจฉิมวัย)

พระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ในพระคันธกุฎี ทรงแผ่พระรัศมีปรากฏเหมือนดังพระองค์ประทับยืนอยู่เฉพาะหน้าท่านภิกษุณีแล้วตรัสว่า *"เป็นอย่างนั้น ๆ สัตว์ทั้งหลาย ล้วนมีความตายเป็นธรรมดา ผู้ที่เห็นความเกิดความดับของเบญจขันธ์ มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ขณะเดียว ประเสริฐกว่าผู้ที่ไม่เห็นความเกิด ความดับ แม้จะมีอายุอยู่ถึง ๑๐๐ ปี"*

จบพระพุทธดำรัส พระปฏาจาราภิกษุณีบรรลุเป็นภิกษุณีอรหันต์รูปหนึ่ง (ดู เถรี.อ. ๑๙๗-๒๐๙, ขุ.ธ.ข้อ ๑๘,๓๐, ขุ.อป.ข้อ ๑๖๐, ขุ.ชา.ข้อ ๑๘๒)

กาลต่อมา พระเถรีก็เป็นผู้เชี่ยวชาญทางพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้เป็นเอตทัคคะ คือ เป็นเลิศกว่าภิกษุณีสาวิกาคนอื่น ๆ ด้าน **"ทรงพระวินัย"** (องฺ.เอก.ข้อ ๑๕๐)

โลกเดือดร้อนเพราะอายตนะ ๖

ฉสุ โลโก สมุปฺปนฺโน ฉสุ กุพฺพติ สนฺถวํ
ฉนฺนเนว อุปาทาย ฉสุ โลโก วิหญฺญติ.

เมื่ออายตนะ ๖ เกิด โลกจึงเกิด
โลกย่อมยินดีในอายตนะ ๖ โลกยึดถืออายตนะ ๖ นั้นแล
เพราะอายตนะ ๖ โลกจึงเดือดร้อน

ขุ.สุ. เหมวตสูตร ข้อ ๓๐๙, มจร.ข้อ ๑๗๑

๒๑
นันทิยอุบาสก

ทำบุญมาก มีเทพวิมานเกิดรอรับล่วงหน้า

บิดามารดาสู่ขอนางเรวดีผู้ไม่มีศรัทธา ให้แต่งงานกับบุตรชายคือนันทิยอุบาสก

ครั้งพุทธกาล มีครอบครัวคหบดีประกอบการค้าตระกูลหนึ่งอยู่ในกรุงพาราณสี มีบุตรชายคนเดียวชื่อ**นันทิยะ** คนในครอบครัวล้วนมีศรัทธาดีในพระรัตนตรัย มีปกติบำรุงพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ บิดามารดาแก่เฒ่าลงก็อยากให้นันทิยอุบาสกมีภรรยา จะได้มีทายาทไว้สืบทอดสกุล จึงบอกบุตรชายว่าจะสู่ขอ**เรวดี** ธิดาของเพื่อนบ้านมาแต่งงานด้วย, ทั้งนี้ บิดามารดาไม่รู้นิสัยที่แท้จริงของนางว่าเป็นคนไม่มีศรัทธา ไม่ให้ทาน ส่วนนายนันทิยะรู้นิสัยของนางมาบ้าง จึงตอบปฏิเสธบิดามารดาว่า *"ผมยังอยากอยู่เป็นโสด"*

บิดามารดาชอบใจในตัวนางเรวดี ปักใจว่าจะให้ลูกแต่งกับเรวดีให้ได้ จึงเชิญนางเรวดีมายังเรือนแล้วให้ช่วยจัดสถานที่ และเลี้ยงดูภิกษุสงฆ์ นางเรวดีทำเป็นคนว่านอนสอนง่าย ทำกิจตามที่พ่อแม่นายนันทิยะบอกให้ทำ หมายให้นันทิยะพึงพอใจให้ได้ เช่น บิดามารดาสั่งว่า

"แม่หนู เจ้าจงเข้ามาช่วยงานบุญในเรือนของเราบ้างเถิด จงนำโคมัยสดทาลูบไล้อาสนะสงฆ์ (นับถือโคเป็นพาหนะเทพเจ้า งานมงคลจะใช้ขี้วัว หรือมูลโคทาตามบ้านเรือน) ปูลาดอาสนะ ตั้งเชิงรองบาตร...เมื่อภิกษุทั้งหลายมาถึง เจ้าจงไหว้ จงช่วยรับบาตร และนิมนต์ให้พวกท่านนั่ง จงกรองน้ำดื่มมาถวายภิกษุ, จงล้างบาตรให้พวกภิกษุ, เมื่อเจ้าทำอย่างนี้ ๆ แล้ว ลูกนันทิยะของเราจะพอใจเจ้า"

นางเรวดีทำตามคำเหล่านั้นโดยไม่อิดออดเลย

เรวดีมาช่วยทำกิจดังกล่าวอยู่หลายครั้ง กระทั่งนายนันทิยะค่อย ๆ ยอมรับ ยอมใกล้ชิด เมื่อมารดาบิดาสำทับว่า *"ที่จริงแล้วนางเรวดีเป็นคนที่เชื่อฟัง ฝึกหัดดัดนิสัยได้"* นายนันทิยะจึงยินยอมแต่งงานกับนาง เมื่อแต่งงานอยู่กินฉันท์สามีภรรยาแล้ว นางก็ยังทำภาระดังกล่าวอยู่ นันทิยะยิ่งรักมากขึ้น เริ่มมอบให้นางเป็นใหญ่ในการต้อนรับบำรุงภิกษุสงฆ์ที่เข้ามาในเรือน เขาสั่งภรรยาไว้เสมอยามที่ตนเองต้องออกไปค้าขายว่า *"ถ้าเธอบำรุงภิกษุสงฆ์และบิดามารดาของเราเช่นนี้ ทำด้วยความไม่ประมาท เจ้าก็จะอยู่ในเรือนนี้ได้อย่างมีความสุข"*

นางเรวดีทำทีเป็นประพฤติตามครอบครัวสามีเรื่อยมา จนคลอด**บุตรคนที่ ๒** มารดาบิดาของนันทิยะก็สิ้นชีวิตไป ความเป็นใหญ่ในเรือนทั้งหมด (เช่น การดูแลทรัพย์และทาสกรรมกร เป็นต้น) นายนันทิยะก็มอบให้ภรรยาเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

นันทิยอุบาสกเป็นทานบดี...สร้างศาลาหลังใหญ่ถวายพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ทันทีที่หลั่งน้ำถวาย ก็เกิดปราสาททิพย์ผุดขึ้นในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

แต่นั้นเป็นต้นมา **นายนันทิยะก็ยิ่งมีศรัทธาในพระศาสนายิ่งขึ้น** เขาเริ่มจัดเตรียมภัตแบบต่างๆ ถวายภิกษุสงฆ์ เช่น ภัตสำหรับภิกษุอาคันตุกะ และภัตสำหรับภิกษุเจ็บป่วย ทั้งให้ทานแก่คนยากไร้ และคนเดินทาง เป็นต้น ชาวบ้านมักเรียกเขาว่า **"นันทิยะผู้เป็นมหาทานบดี"** (=ผู้เป็นเจ้าของ หรือมีอำนาจในการให้ทาน และเป็นผู้สละจริงไม่หวงแหน)

ต่อมา นันทิยอุบาสกสละทรัพย์ให้สร้างศาลา ๔ มุข (บางแห่งว่า ศาลา ๔ หลัง) จัดให้มีห้อง ๔ ห้อง ภายในมหาวิหาร ณ ป่าอิสิปตนะ (มีอารามหรือวัดอยู่ก่อนแล้ว จึงสร้างศาลาเพิ่ม) และมีการจัดเตียง ตั่ง เครื่องปูลาด สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่สมณะไว้พร้อม

สร้างเสร็จแล้วกราบทูลนิมนต์ให้พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เสด็จเข้ารับมหาทาน.. นายนันทิยะถวายภัตตาหารต่าง ๆ แล้ว หลั่งน้ำทักษิโณทกลงบนพระหัตถ์ของพระพุทธเจ้า กล่าวคำถวายศาลา **พร้อม ๆ กับการหลั่งน้ำนั้นได้มีปราสาทรัตนะ ๗ ประการอันเป็นทิพย์ ผุดขึ้นในสวรรค์ดาวดึงส์ ปราสาทมีขนาดประมาณกว้างและยาว ๑๒ โยชน์ สูง ๑๐๐ โยชน์ มีหมู่นางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ อยู่ภายใน (โดยที่โลกมนุษย์ไม่มีใครรู้)**

พระศาสดาทรงรับและอนุโมทนามหาทานของเขาแล้ว...

นางเรวดีก็ยังปฏิบัติตามคำกำชับของสามีเรื่อยมา ทั้งต้อนรับแขก และจัดการทานต่าง ๆ ที่สามีดำเนินการไว้ ทั้งส่วนทานเพื่อภิกษุ และคนอนาถาที่เข้ามาพึ่ง

ฝ่ายนายนันทิยะบำเพ็ญบุญต่าง ๆ ทั้งตอนอยู่บ้านและตอนเดินทางไปค้าขาย เขาสละทรัพย์ทำทานในทุกที่ ๆ ไป ทั้งถวายภิกษุ (ภิกษุณี สามเณร) และให้แก่คนอนาถา ชื่อเสียงดีงามของเขาฟุ้งไป ทำให้พระอรหันต์ทั้งหลายต้องการสงเคราะห์เขา (ให้เขาเพิ่มพูนบุญ) ด้วยการแวะมารับทานจากเรือนของเขาเนือง ๆ (วิมาน.อ.๓๙๗-๘)

พระมหาโมคคัลลานะเที่ยวไปในสวรรค์ดาวดึงส์ พบเทพวิมานและหมู่เทพธิดา ต่างรอคอยนายนันทิยะ

ต่อมา พระมหาโมคคัลลานเถระใช้อิทธิฤทธิ์ท่องเที่ยวไปในสวรรค์ดาวดึงส์ ท่านได้เห็นวิมานมีรัศมีงามดังดวงอาทิตย์ คลุมไว้ด้วยตาข่ายทอง (เหมือนของยังอยู่ในกล่อง) มีนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ นางอาศัยอยู่ เทพธิดาบางพวก**นำแก่นจันทน์มาลูบไล้วิมานภายนอก บางพวกนั่งเล่นดนตรีอยู่ภายในวิมาน**

พระเถระหยุดมองดูเห็นความต่างกับวิมานอื่น ๆ เพราะมีตาข่ายทองคลุมอยู่ ขณะนั้นเทพบุตรทั้งหลายรู้ว่าพระมหาโมคคัลลานะมาจึงมาไหว้นมัสการ พระเถระถามว่า *"นั่นเป็นปราสาททิพย์ของใครกัน?"* เทพบุตรเรียนว่า *"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปราสาทหลังนี้เทพบุตรผู้เป็นเจ้าของยังไม่มา* ***เขายังเป็นมนุษย์ชื่อนันทิยะ*** *เป็นบุตรของกุฎุมพีในกรุง*

พาราณสี เขาสละทรัพย์สร้างศาลา (อรรถกถาวิมานวัตถุว่า สร้าง ๔ หลัง, อรรถกถาธรรมบทว่า สร้าง ๑ หลัง มี ๔ มุข) ถวายภิกษุสงฆ์ไว้ในอิสิปตนมหาวิหาร ปราสาทหลังนี้เกิดขึ้นเพื่อนายนันทิยะเจ้าข้า"

เหล่านางเทพอัปสรในวิมานนั้น ได้ยินเสียงเจรจาแล้วก็ออกมาไหว้พระเถระ และกล่าวว่า *"ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ พวกดิฉันเกิดอยู่ในปราสาททิพย์นี้ เพื่อเป็นเทพธิดาของนันทิยอุบาสกชาวกรุงพาราณสี พระคุณเจ้ากลับสู่โลกมนุษย์แล้ว ช่วยบอกแก่เขาทีว่าเหล่าเทพธิดาต่างรอคอยการมาของเขาอยู่ด้วยความกระวนวายใจ ท่านอย่าได้ชักช้าอยู่เลย เทวสมบัติน่าปรารถนากว่าสมบัติที่เขากำลังได้รับในโลกมนุษย์ ให้รีบทิ้งภาชนะดินมารับภาชนะทองเถิด"* พระเถระรับคำว่า *"ถ้าเรามีโอกาสพบเขา ก็จะบอกแก่เขาให้"*

เมื่อกลับสู่โลกมนุษย์แล้ว พระมหาโมคคัลลานะเข้าเฝ้าขณะพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอยู่ในท่ามกลางพุทธบริษัท ๔ (ณ มหาวิหารอิสิปตนะ) จบแล้ว พระเถระได้ทูลถามว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มนุษย์ที่ทำบุญอยู่ในโลกมนุษย์นี้ ขณะเดียวกันก็มีทิพยสมบัติ เช่น ปราสาททิพย์เกิดขึ้นในสวรรค์ เพื่อรอบุคคลผู้ทำบุญ เป็นไปได้หรือพระพุทธเจ้าข้า?"* พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า *"โมคคัลลานะ เธอได้เห็นปราสาททิพย์ของนายนันทิยะแล้วมิใช่หรือ? เหตุใดยังมาถามเราอีก?"*

จากนั้นตรัสอีกว่า *"โมคคัลลานะ สิ่งที่เธอได้เห็นมา (เหล่าเทพธิดารอนายนันทิยะ) ก็เป็นเหมือนผู้ยืนอยู่ในบ้านมองออกไปนอกบ้าน ได้เห็นลูก หรือพี่น้องที่ไปอยู่ไกล ๆ กำลังเดินมา ก็ดีใจว่าคนโน้นคนนี้กลับมาแล้ว หมู่ญาติก็เกิดความยินดีปรีดา กล่าวว่า มาแล้ว ๆ ฉันใด เหล่าเทวดาก็พากันถือเครื่องบรรณาการทิพย์ ๑๐ อย่าง (เช่น อายุ และวรรณะ) รอมอบให้แก่สตรีหรือบุรุษผู้ทำความดีไว้ในโลกนี้ แล้วละโลกนี้ไปสู่โลกหน้า ฉันนั้นเหมือนกัน"* (ธ.อ.๓/๓๕๖-๘)

แล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่า

"ญาติ มิตร และผองเพื่อน (ผู้มีจิตใจดี) ทั้งหลาย เห็นบุคคลผู้ไปอยู่ต่างถิ่นมานาน เดินทางกลับมาโดยสวัสดี ย่อมยินดีร่าเริงว่า กลับมาแล้ว ฉันใด บุญทั้งหลายก็ย่อม

ต้อนรับบุคคลผู้กระทำบุญไว้ (ด้วยบรรณาการทิพย์ ๑๐ เช่น สุข ยศ รูป และเสียงทิพย์) ซึ่งไปจากโลกนี้สู่โลกหน้า ดุจพวกญาติรอต้อนรับญาติหรือคนผู้เป็นที่รักกลับมา ฉันนั้น" (ขุ.ธ.ข้อ ๒๖)

ในอรรถกถาวิมานวัตถุกล่าวว่า

นายนันทิยะฟังอยู่ด้วย จึงทำบุญต่าง ๆ ยิ่งขึ้น (วิ.อ. ๓๙๙)

นางเรวดีต้องการให้สามีเลิกถวายทาน จึงเริ่มแผนกลั่นแกล้งภิกษุ...ถูกสามีขับไล่

ครั้งหนึ่ง เมื่อสามีออกจากบ้านไปค้าขายหลายวัน นางเรวดีผู้เคยประพฤติตนตามคำของพ่อแม่สามีและสามีตลอดหลายปีที่ผ่านมา โดยที่จิตใจมิได้เกิดความยินดีเต็มใจอย่างแท้จริง แต่ทำตามคำสั่ง เพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับความรัก (เรื่องไม่ได้เล่าอย่างละเอียด เป็นไปได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานางอาจไม่เคยถวายทานด้วยตนเองเลยก็ได้ หลังจากพ่อแม่สามีเสียไปแล้ว) นางกลับกลายเป็นเรวดีที่มีนิสัยตระหนี่ ขี้โกรธ ทำการยกเลิกการบริจาคให้แก่คนอนาถาทั้งหมด แล้วสั่งให้หุงปลายข้าวและน้ำต้มผักถวายแก่หมู่ภิกษุ และนางวางแผนใส่ร้ายภิกษุทั้งหลาย คือ เมื่อหมู่ภิกษุลุกจากที่นั่งกลับออกไป นางก็จะนำเมล็ดข้าวสุกและเศษกับข้าวไปโปรยยังบริเวณที่ภิกษุนั่งฉัน แล้วโวยวายให้คนในเรือนพากันมามุงดู นางก็กล่าวว่า *"พวกท่านจงดูการกระทำของพวกสมณะ พวกสมณะกินทิ้งกินขว้างซึ่งข้าวปลาอาหารของผู้มีจิตศรัทธา"* หวังให้คนในเรือนเป็นพยานยืนยันแก่สามี

ครั้นนายนันทิยะค้าขายเสร็จเดินทางกลับมา ได้ทราบเรื่องดังกล่าวจากคนในเรือน **เขาจึงขับไล่นางเรวดีให้กลับไปเรือนสกุลของตนเองในวันแรกที่กลับมาถึงนั่นแหละ**

นายนันทิยะสลดใจ ผิดหวัง แต่ศรัทธายังมีอยู่แรงกล้า ในวันที่ ๒ เขาก็ได้ถวายมหาทานแด่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน และจัดภัตต่าง ๆ ถวายตามเดิม ในส่วนการสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งเขาก็ทำต่อไป

นายนันทิยะรับนางเรวดีกลับ แต่ไม่ให้ความเป็นใหญ่ดังเดิม, นันทิยะตายแล้วเกิดในเทพวิมาน ยักษ์พาเรวดีไปชมวิมาน ก่อนนางตายแล้วเกิดในนรก

หลายวันต่อมา พวกเพื่อนของนางเรวดีเข้ามาหานายนันทิยะแล้ววิงวอนขอให้นางเรวดีได้กลับมาอยู่กับลูก ๆ นันทิยอุบาสกใจอ่อนอนุญาตให้กลับมา แต่ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการถวายทานอีก เขาเลี้ยงดูภรรยาด้วยการให้เพียงอาหารและเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น

ต่อมา นันทิยอุบาสกสิ้นชีพแล้วเกิดในเทพวิมานของตนในสวรรค์ดาวดึงส์

นางเรวดีได้เป็นใหญ่ในเรือนนี้อีกครั้ง (บุตร ๒ คน เกรงใจมารดา) นางสั่งยกเลิกการให้ทานทุกอย่าง และเที่ยวด่าบริภาษภิกษุสงฆ์ นางคิดว่า *"เพราะพวกสมณะ ทำให้ตัวเราไม่ได้ทรัพย์มรดกจากสามี"*

ก่อนนางตาย ๗ วัน **ท้าวเวสวัณมหาราช** (๑ ใน ๔ ท้าวมหาราชผู้ปกครองสวรรค์จาตุมหาราชิกา, ท้าวเวสวัณปกครองหมู่ยักษ์) ทรงรู้ว่าอีก ๗ วัน นางเรวดีจะตายแล้วตกนรก นางจะไม่ได้มีโอกาสเห็นผลบุญของนันทิยอุบาสกผู้เป็นสามี จึงตรัสให้ยักษ์ ๒ ตน แสดงตนในลักษณะ *มีผมและหนวดสีดำปนแดงมีแสง จมูกบิดเบี้ยวผิดจากปกติ มีเขี้ยวโง้ง มีนัยน์ตาแดง มีผิวพรรณขรุขระ น่ากลัวน่าเกลียดอย่างยิ่ง* เดินไปทั่วพระนครพาราณสี ประกาศว่า **"อีก ๗ วัน นางเรวดีจะตาย นางจะถูกพวกเราจับโยนลงนรก"**

นางเรวดีและหมู่ประชาชนได้เห็นได้ฟังแล้ว ตกใจ หวาดสะดุ้งกลัว

นางขังตัวเองอยู่แต่ในเรือน นั่งหลบอยู่ในห้องปิดแน่นหนา คิดว่าปีศาจ ๒ ตนจะไม่สามารถเข้ามาจับตัวเราไปได้

วันที่ ๗ ยักษ์ ๒ ตนนั้นก็ปรากฏตัวภายในห้อง นางเรวดีเห็นแล้วกลัวจนลนลาน ยักษ์ตรงเข้ามาจับที่แขนทั้งสองข้าง กล่าวว่า **"เรวดีผู้แสนชั่วร้าย เจ้าจงลุกขึ้น ได้เวลาที่บาปกรรมจะนำพาเจ้าให้ประสบผลแห่งความชั่วและความดีแล้ว"** นำนางออกไปเดินในถนน พร้อมประกาศก้องว่า *"มนุษย์ทั้งหลาย จงดูนางเรวดีผู้ชั่วร้ายไว้..."* คุมตัวให้นางเดินล้มลุกคลุกคลานจากถนนหนึ่งไปยังถนนหนึ่งทั่วพระนคร แล้วจับเหาะนำไปปรากฏตัวในสวรรค์ดาวดึงส์ เบื้องหน้าคือเทพวิมานของนันทิยอุบาสก

นางเรวดีถามว่า *"นั่นเป็นวิมานของใครกัน มีรัศมีงามดุจดวงอาทิตย์ คลุมด้วยตาข่ายทอง เต็มด้วยหมู่เทพธิดา?"* ยักษ์ตอบว่า *"นั่นเป็นวิมานของอุบาสกชื่อนันทิยะชาวกรุงพาราณสี เขาเป็นอุบาสกผู้ไม่ตระหนี่ เป็นทานบดี เขาตายแล้วมีความสุขอยู่ในวิมานนี้"*

นางเรวดีรีบกล่าวว่า *"ดิฉันเป็นภรรยาของเขา เป็นแม่เรือนของเขา ดิฉันดูแลทรัพย์สินของเขาอยู่ ปล่อยให้ดิฉันอยู่กับเขาในที่นี้เถิด ดิฉันไม่ได้ปรารถนานรก"* แล้ววิงวอนต่างๆ นานา ยักษ์ไม่ฟัง นำนางมาปรากฏอยู่เบื้องหน้า**อุสสทนรก**ทันที ยักษ์กล่าวว่า *"แน่ะนางผู้ชั่วร้าย นี่แหล่ะ นรกสำหรับเจ้าผู้ไม่ทำบุญ เอาแต่ตระหนี่ ขี้โกรธ ทำบาปกรรมต่าง ๆ เจ้าย่อมไม่ได้เพื่อจะอยู่กับเทวดาในสวรรค์"* กล่าวจบยักษ์ทั้งสองก็อันตรธานไป

ทันใดนั้น ก็มีนายนิรยบาลรูปร่างคล้ายยักษ์ ๒ ตน ตรงเข้ามาจับฉุดให้นางเข้าไปใกล้ปากทาง**คูถนรก** ที่ชื่อว่า **สังสวกะ** นางเห็นสภาพนรกนั้นแล้วถามว่า *"เพราะอะไรจึงมีแต่คูถ มูตร และของเน่าเหม็น ทำไมกลิ่นเหม็นรุนแรงขนาดนี้?"*

นายนิรยบาลตอบว่า *"นี้คือ สังสวกนรกลึก ๑๐๐ ชั่วบุรุษ (ต่อๆ กัน) เป็นที่ ๆ เจ้าจะต้องหมกไหม้อยู่เป็นพันปี"* ถามว่า *"ดิฉันทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจา ใจ อะไรไว้หรือจึงต้องมานรกแห่งนี้?"* ตอบว่า **"เจ้ามุสาวาทหลอกลวงสมณพราหมณ์ และวณิพกทั้งหลายไว้** (เช่น พูดเท็จว่าสมณะกินข้าวปลาแล้วทิ้งเกลื่อนพื้น) บาปกรรมเหล่านั้นทำให้เจ้ามายัง

สังสวกนรกแห่งนี้ (ชื่อสังสวกะเพราะเต็มไปด้วยของไม่สะอาด มีของไม่สะอาดหลั่งไหลมาทับสัตว์นรก) นอกจากนี้ เจ้ายังจะถูกนายนิรยบาลตัดมือ เท้า หู และจมูก แล้วมีฝูงกามารุมจิกกินร่างของเจ้าด้วย (=ฝูงกามีปากเหล็ก ปลายคม จิกร่างขนาด ๓ คาวุตของนาง ตรงที่หนังเนื้อถูกจิกกินก็จะเกิดหนังเนื้อผุดขึ้นอีกด้วยอำนาจอกุศลกรรม)

นางเรวดีวิงวอนอีกครั้งว่า *"ได้โปรดเถิดท่านเจ้าข้า ช่วยนำดิฉันกลับไปยังโลกมนุษย์ก่อนเถิด ดิฉันจะไปทำกุศลให้มาก ดิฉันจะให้ทาน ประพฤติสม่ำเสมอ การสำรวม (ศีล) และจะฝึกตน ทำอย่างที่คนมีความสุขเขาทำกัน จะได้ไม่ต้องมาเดือดร้อนใจภายหลัง"*

นายนิรยบาลกล่าวว่า *"เจ้ามัวประมาทมายาวนาน ถึงตอนนี้จะมาคร่ำครวญทำไม ความทุกข์เผ็ดร้อนก็มาจากบรรดากรรมที่เจ้าทำไว้เอง"*

ความปรารถนาดีของเรวดีต่อเพื่อนมนุษย์ ความตั้งใจจะทำกรรมดี แต่เวลาไม่มีแล้ว

นางเรวดีเห็นหมดทางจะรอดตาย และไม่ได้อยู่กับอดีตสามีในสวรรค์แน่นอนแล้ว จึงกล่าวว่า *"ใครๆ ในเทวโลก ถ้ามีโอกาสไปโลกมนุษย์ ถ้ามีมนุษย์ถามถึงดิฉัน พึงช่วยนำคำพูดของดิฉันไปบอกพวกมนุษย์ด้วยว่า*

ขอท่านทั้งหลายจงให้ทาน ให้ผ้านุ่งห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ แก่สมณพราหมณ์ผู้วางอาชญาแล้ว (มีศีล, ไม่เบียดเบียน) เพราะว่า คนตระหนี่ ขี้โกรธ ทำบาปกรรม ย่อมไม่ได้อยู่ร่วมกับผู้ขึ้นสวรรค์

และหากดิฉันพ้นจากนรกร้ายกาจแห่งนี้ ได้เกิดเป็นมนุษย์ ดิฉันจะปฏิบัติตนเป็นผู้รู้ถ้อยคำของผู้ขอ (=รู้ว่าสมณะยืนเพื่ออาหาร, ผู้เดือดร้อนจึงมาขอ) จะทำศีลให้สมบูรณ์ ทำกุศลให้มาก ดิฉันจะให้ทาน ประพฤติสม่ำเสมอ สำรวม และจะฝึกหัดขัดเกลาตนแน่นอน

ดิฉันจะปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น ทำถนนเข้าไปในหนทางลำบาก จะขุดบ่อน้ำและตั้งน้ำดื่มไว้ให้คนและสัตว์ ทำด้วยจิตที่ผ่องใส

ดิฉันจะสมาทานรักษาอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ (อุโบสถศีล ๘) ทุก ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักษ์ และปาฏิหาริยปักษ์ สำรวมในศีลทุกเมื่อ จะให้ทานโดยไม่ประมาท เพราะดิฉันได้เห็นและประสบผลกรรมด้วยตนเองแล้ว"

นายนิรยบาลได้โยนร่างของนางเรวดี ผู้กำลังพูดรำพันและดิ้นรนหนีลงไปในนรก นางตายแล้วเกิดเป็นสัตว์อยู่ในนรกแห่งนั้น สัตว์นรกตนนั้นยังรำพันต่ออีกว่า

"เมื่อก่อนเราเป็นคนตระหนี่ ด่าบริภาษสมณพราหมณ์ และหลอกลวงสามีด้วยเรื่องไม่จริง จึงหมกไหม้อยู่ในนรกน่ากลัวแห่งนี้"

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๕๒, วิมาน.อ.๓๙๗-๔๐๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ผลของบุญ เป็นเสมือนการที่หมู่ญาติ
จัดสิ่งของรอต้อนรับการมาของญาติผู้เป็นที่รัก (=ผู้ทำบุญไว้)

๒๒
ปุณณะเศรษฐี
ผลของการถวายบิณฑบาตแด่พระสารีบุตร

นายปุณณะเป็นชาวราชคฤห์ อาศัยอยู่กับภรรยาและบุตรสาวชื่อ**อุตรา** (หรืออุตตรา) เขามีอาชีพรับจ้างทำนาให้กับ **สุมนเศรษฐี** (บางที่เรียกว่า ราชคหเศรษฐี หมายถึงเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์) เลี้ยงครอบครัว

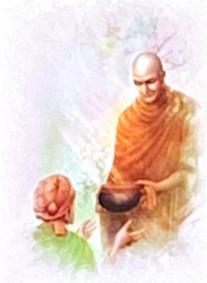
วันหนึ่ง ราชการประกาศว่าจะมีงานนักษัตร (นักขัตตะ) ประจำปี ๗ วัน (งานรื่นเริงตามประเพณี) ขอเชิญชวนประชาชนร่วมงานนักษัตร

นายปุณณะไม่ไปร่วมนักษัตร, นำโคไปไถนา

ถึงวันเริ่มงานนักษัตร คนงานของเศรษฐีขอลาหยุดไปร่วมงานนักษัตรกัน เศรษฐีเห็นนายปุณณะเข้ามาในเรือนก็ถามว่า *"พ่อปุณณะ คนงานขอหยุดไปร่วมนักษัตรหมดแล้ว เจ้าไม่ไปหรือ? ไปได้เลยนะน่าจะสนุก หรือว่าเจ้าอยากจะทำงานแลกเงิน?"*

ปุณณะตอบว่า "ผมเห็นว่าการเล่นนักษัตรเป็นเรื่องของคนมีทรัพย์มากแล้ว ไม่ต้องกังวลปากท้อง ส่วนตัวผมและครอบครัวมีแต่ข้าวสารพอกินถึงพรุ่งนี้เอง ไม่เล่นนักษัตรหรอกขอรับ ผมมาเพื่อนำโคไปไถนา เตรียมผืนนาให้ท่านแลกกับเงินซื้อข้าวเลี้ยงครอบครัวดีกว่า" เศรษฐีกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้นก็ตามใจ เจ้านำโคออกจากคอกไปไถนาได้เลย"*

ปุณณะจูงโคไปยังเรือน แวะสั่งภรรยา (ชื่ออุตรา ชื่อเดียวกับบุตรสาว) ว่า *"นี่แม่ ผู้คนไปร่วมเล่นนักษัตรกันหมด มีแต่พวกเราคนจน ๆ พ่อจะไม่พาไปร่วมนักษัตร แต่จะไปไถนา แม่จงหุงข้าว นำข้าวไปให้พ่อมากกว่าวันก่อน ๆ นะ เพราะต้องเร่งไถ จะได้มีเงินมาซื้อข้าวสารในวันต่อ ๆ ไป"* แล้วจูงโคไปท้องนา

พระสารีบุตรออกจากสมาบัติ ตั้งใจสงเคราะห์นายปุณณะและครอบครัวที่ยากไร้

วันนั้นเป็นวันที่**พระสารีบุตร**ครบกำหนดออกจาก**นิโรธสมบัติ** (เข้าอยู่ ๗ วัน เรียกอีกอย่างว่า **สัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ** เป็นสมาบัติที่ดับจิต ปราศจากจิตใจนาน ๗ วัน ผู้ที่จะเข้าสมาบัตินี้ได้ต้องมีคุณสมบัติ คือ **เป็นพระอนาคามี หรือไม่ก็เป็นพระอรหันต์**, พระสารีบุตรและพระมหาเถระหลายรูปครั้งพุทธกาล มักเข้าสมาบัตินี้เพื่อหลีกเร้น หลังออกแล้วจะมองหาคนที่ควรอนุเคราะห์) แล้ว ใคร่ครวญดูด้วยญาณว่าเราควรจะสงเคราะห์คนยากไร้ เราจะสงเคราะห์ใครหนอ? ก็เห็นนายปุณณะกำลังไถนา พิจารณาพบว่านายปุณณะมีศรัทธา เราจะไปยังที่นาก่อนแล้วค่อยเดินเข้ากรุง เราจะสวนทางกับนางอุตราที่นำอาหารมาให้สามี นางจะถวายอาหารนั้น แล้วกลับไปนำอาหารมาให้สามีอีกครั้ง นายปุณณะรู้แล้วจะอนุโมทนา วันนี้แหละเขาจะได้โภคะใหญ่

นายปุณณะถวายไม้ชำระฟันและน้ำ ส่วนภรรยาถวายอาหารที่นำมาให้สามี แล้วรีบกลับไปหุงข้าวมาใหม่... นายปุณณะไม่โกรธภรรยา ร่วมอนุโมทนาด้วยความยินดีมาก

พระสารีบุตรนุ่งห่มแล้วถือบาตรเดินไปทางทุ่งนานั้น หยุดยืนที่ใต้ต้นไม้ นายปุณณะเหลือบมองเห็นพระยืนถือบาตรอยู่ใต้ต้นไม้ ก็หยุดไถนาแล้วเดินเข้ามาหา ไหว้กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วทำไม้สีฟันจากต้นไม้ใกล้ ๆ ถวาย พระเถระส่งบาตรและผ้ากรองน้ำให้ เขารับแล้วใช้ผ้ากรอง ๆ น้ำดื่มที่เขาเตรียมมาใส่ลงในบาตรถวายให้ท่านบ้วนปากและดื่ม

พระสารีบุตรอยู่สนทนากับเขาอีกเล็กน้อย รู้ว่า นางอุตรากำลังเดินออกจากบ้านมาแล้วท่านก็แยกกับนายปุณณะ แล้วเดินถือบาตรมุ่งเข้าพระนคร นางอุตราเดินมาเห็นพระก็คิดว่า **"บางวันเรามีอาหารแล้วอยากจะใส่บาตร เราก็ไม่พบพระคุณเจ้า บางวันเราพบพระคุณเจ้า แต่ก็ไม่มีอะไรจะถวาย ส่วนวันนี้เราพบพระคุณเจ้า ทั้งเราก็มีอาหาร ทว่าพระคุณเจ้าจะรับของเราหรือไม่หนอ"**

เมื่อพระเถระเดินมาถึงตรงที่นางหยุดรอ นางก็ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วเรียนว่า **"พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขอท่านอย่าได้คิดว่า อาหารของดิฉันดีหรือไม่ดีเลยเจ้าค่ะ ดิฉันมีอยู่เพียงเท่านี้จะถวายพระคุณเจ้า ขอจงอนุเคราะห์ดิฉันด้วยเถิด"**

พระสารีบุตรน้อมบาตรลง นางตักข้าวและกับข้าวใส่ลงในบาตรได้ครึ่งหนึ่ง พระเถระกล่าวว่า "พอแล้วล่ะ" นางกล่าวว่า *"อาหารนี้มีอยู่สำหรับคนเพียงคนเดียวบริโภค ดิฉันไม่อาจแบ่งเป็นสองส่วนได้ พระคุณเจ้าอย่าได้สงเคราะห์เพียงโลกนี้เลย โปรดสงเคราะห์ถึงปรโลกด้วยเถิด ดิฉันประสงค์จะถวายทั้งหมดเลยเจ้าข้า"* แล้วใส่ลงในบาตรทั้งหมด ตั้งความปรารถนาว่า *"ขอดิฉันพึงมีส่วนแห่งธรรมที่พระผู้เป็นเจ้าเห็นแล้วด้วยเถิด"* พระเถระกล่าวว่า *"จงสำเร็จอย่างปรารถนาเถิด"* (ท่านว่า ยืนอยู่นั่นแหละ ทำอนุโมทนาแล้ว) แล้วเดินไปนั่งฉันยังที่แห่งหนึ่ง

นางอุตรากลับไปที่เรือนอีกครั้ง หุงข้าวต้มผักใหม่เพื่อจะรีบนำไปให้สามี ขณะนั้นนายปุณณะไถนาไปได้ประมาณครึ่งหนึ่ง รู้สึกหิวมาก จึงปล่อยโคแล้วนั่งพักใต้ร่มไม้ มองดูหนทางว่าภรรยามาหรือยัง เหตุใดจึงล่าช้านัก?

สักพักหนึ่งก็เห็นภรรยาถือภาชนะอาหารเดินมา นางอุตราเองก็กลัวว่าสามีจะหิวมากจนโกรธ คิดว่า **"เขาอาจจะโมโหหิว จะตีเราด้วยปฏักได้ เราควรบอกแก่เขาถึงเหตุที่มาช้าจะดีกว่า มิฉะนั้น กรรมดีที่เราทำไปอาจเสียเปล่า"** ถึงแล้วจึงพูดว่า "พ่อจ๋า วันนี้พ่อจงทำจิตใจให้ผ่องใสสักวันนะ อย่าได้ทำกรรมดีที่แม่ทำให้ไร้ประโยชน์เลย คือว่าตอนสายแม่ถืออาหารจะมาให้พ่อนี่แหละ ได้พบ**พระธรรมเสนาบดี** (=พระสารีบุตร) แม่จึงนำอาหารของพ่อถวายแก่ท่านไปทั้งหมดเลย แล้วกลับไปหุงหามาใหม่ แม่จึงมาช้านะพ่อ พ่อจงทำจิตให้เลื่อมใสเถิด"

นายปุณณะฟังแล้วกล่าวว่า *"แม่พูดอะไรนะ ไหนเล่าอีกครั้งสิ"* เมื่อภรรยาเล่าอีกครั้งจบแล้ว เขาพูดว่า **"เจ้าถวายอาหารแด่พระผู้เป็นเจ้า ทำดีแล้ว ดีจริง ๆ เมื่อเช้าพ่อก็ได้ถวายไม้ชำระฟันและน้ำ สำหรับบ้วนปากและน้ำดื่มแก่ท่าน แม้เจ้าก็จงทำจิตให้ผ่องใสในสิ่งที่พ่อถวายไปเถิด"** จากนั้นทั้งสองนั่งรับประทานอาหาร เสร็จแล้วเขาอ่อนเพลียพักหนุนตักภรรยาหลับไป

พื้นนาที่ไถไว้กลายเป็นทองคำ...พระราชาส่งคนไปขนทอง ก่อนจะขนต้องพูดว่าเป็นทองของนายปุณณะ...ได้เป็นปุณณเศรษฐี

นายปุณณะตื่นขึ้นมาตั้งใจจะลุกขึ้นไปไถนาต่อ มองไปก็เห็นสีทองเหนือพื้นดินที่ไถไว้ เมื่อยืนขึ้นเพ่งดูแนวก้อนดินที่ไถพรวนไว้ก็เห็นเป็นก้อนทองคำงดงามดุจดอกกรรณิการ์ เขาถามภรรยาว่าเห็นเหมือนที่เขาเห็นไหม? นางอุตราตอบว่าเห็นแต่ทองคำทั้งนั้นเลยเหมือนกัน นายปุณณะเดินไปหยิบก้อนทองคำขึ้นมาลองกระแทกกับไถดูก็รู้ว่าเป็นทองคำแท้ ทั้งสองฉุกคิดระลึกถึงพระสารีบุตรขึ้นมาทันที ว่า **"โอ้ เป็นผลแห่งทานที่พวกเราถวายแด่พระธรรมเสนาบดีแน่ ๆ ผลทานให้ผลวันนี้เลยหนอ"** จึงปรึกษากันว่า พวกเราไม่สามารถจะปกปิดทองจำนวนมากมายอย่างนี้ไว้โดยไม่ให้ใครรู้ได้แน่ เราควรนำทองไปให้พระราชาดูให้พระองค์ทรงวินิจฉัยดีกว่า

สองสามีภรรยานำทองคำใส่ในภาชนะอาหาร แล้วนายปุณณะก็แยกไปขอเข้าเฝ้า**พระราชามคธ** (พิมพิสาร) ที่พระราชนิเวศน์ พระราชาทรงอนุญาตแล้ว นายปุณณะเข้าเฝ้านำทองคำวางให้ทอดพระเนตร พระราชาตรัสถามว่า *"นี่มันเรื่องอะไรกัน?"*

นายปุณณะ : ข้าพระองค์ชื่อปุณณะ รับจ้างไถนาให้สุมนเศรษฐี พระเจ้าข้า

พระราชา : อ้อ เรารู้จักดี, วันนี้เจ้าทำบุญอะไรบ้างหรือไม่?

นายปุณณะ : ข้าพระองค์ได้ถวายไม้ชำระฟัน น้ำบ้วนปาก และน้ำดื่มแด่พระธรรมเสนาบดีตอนเช้าตรู่ ส่วนภรรยาของข้าพระองค์ถวายอาหารที่กำลังนำมาให้ข้าพระองค์ แด่พระผู้เป็นเจ้าด้วย พระเจ้าข้า

พระราชาทรงสดับเรื่องแล้วตรัสว่า *"น่าจะเป็นผลของการถวายทานแด่พระธรรมเสนาบดี แสดงผลวันนี้ทีเดียว เจ้าจะให้เราทำอย่างไรบ้าง?"* ปุณณะทูลว่า *"พระองค์จงโปรดให้คนนำกองเกวียนไปขนมาเข้าคลังหลวงเถิด พระเจ้าข้า"* พระราชาตรัสให้พวกราชบุรุษไปดำเนินการ

เมื่อพวกเจ้าหน้าที่หลวงเดินทางไปถึงท้องนา หยิบทองคำแล้วพูดว่า **"นี่เป็นสมบัติของแผ่นดิน เป็นสมบัติของพระราชา"** ทันใดนั้น ทองที่ถืออยู่ก็กลายเป็นก้อนดินดังเดิม

พวกเขากลับไปกราบทูลให้พระราชาทรงทราบ ทรงสดับเรื่องแล้วจึงตรัสให้พวกเขาหยิบทองขึ้นมาแล้วให้พูดว่า **"ทองคำนี้เป็นทรัพย์ของนายปุณณะ"** พวกเขาไปปฏิบัติตามนั้นก็สามารถนำทองคำมากองที่พระลานหลวงได้สูงถึง ๘๐ ศอก

ทรงพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้ นายปุณณะได้ชื่อว่า พหูธนเศรษฐี... ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า พ่อแม่ลูกต่างบรรลุธรรม

พระราชาตรัสให้ชาวกรุงมาชมกองทองคำ แล้วตรัสถามว่า *"ในพระนครของเรา มีใครมีทองคำมากเท่านี้บ้าง?"* ทูลว่า ไม่มีใครมีหรอก พระเจ้าข้า, ตรัสถามว่า แล้วเราควรให้อะไรแก่นายปุณณะดี?, ทูลว่า โปรดพระราชทานฉัตรเศรษฐีให้เขาเถิด พระเจ้าข้า, พระราชาตรัสพระราชทานว่า **"ต่อไปนี้ นายปุณณะจงมีชื่อว่า พหุธนเศรษฐี"** แล้วพระราชทานฉัตรและเครื่องบรรณาการต่าง ๆ ให้แก่เขา

ปุณณะเศรษฐีหรือพหุธนเศรษฐี (เศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก) กราบทูลว่า *"ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระองค์อาศัยที่ดินคนอื่นปลูกสร้างเรือนมานานแล้ว ขอได้โปรดพระราชทานที่ดินเป็นที่อยู่แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด พระเจ้าข้า"* ตรัสพระราชทานว่า *"ถ้าอย่างนั้นท่านจงไปเลือกดูบริเวณป่าแห่งโน้นนะ จะมีซากบ้านเรือนอยู่ ท่านจงถางพงแล้วสร้างเรือนเถิด"*

เศรษฐีออกค้นหาป่าแห่งนั้น เมื่อพบแล้วจึงว่าจ้างคนแผ้วถางและปลูกสร้างเรือนเสร็จในเวลา ๒-๓ วันเท่านั้น **จากนั้นได้จัดงานมงคลเรือนใหม่ และฉลองฉัตรเศรษฐีอันเป็นมงคล ด้วยการกราบทูลพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ เข้ามาฉันในเรือนตลอด ๗ วัน**

ครั้นเสวยเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนุโมทนาทานและตรัสธรรม จบพระธรรมเทศนา **ปุณณะเศรษฐี นางอุตราผู้เป็นภรรยา และนางอุตราผู้เป็นบุตรสาวต่างบรรลุธรรม เป็นพระโสดาบัน** (ดู ธ.อ.๓/๓๖๙-๓๗๔, วิมาน.อ.๙๗-๑๐๑)

องค์ประกอบแห่งทานที่ทำให้มีผลทันตาเห็น

อนึ่ง อรรถกถาธรรมบทกล่าวว่า การให้ทานที่เรียกว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอย่างที่หลายท่านประสบในครั้งกระนั้น เป็นทานให้ผลเห็นทันตา จะต้องประกอบด้วย**สัมปทา** (ความถึงพร้อม) ๔ คือ

๑. **วัตถุสัมปทา** - *ถึงพร้อมด้วยวัตถุ* คือ ผู้รับทานเป็นพระอรหันต์ หรือพระอนาคามี ผู้สามารถเข้านิโรธสมาบัติได้

๒. **ปัจจัยสัมปทา** - *ถึงพร้อมด้วยปัจจัย* คือ สิ่งที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบ

๓. **เจตนาสัมปทา** - *ถึงพร้อมด้วยเจตนา* คือ มีกุศลเจตนาครบ ๓ กาล ได้แก่ ก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้แล้ว ไม่เสียดาย นึกถึงแล้วผ่องใส

๔. **คุณาติเรกสัมปทา** - *ถึงพร้อมด้วยคุณพิเศษ* คือ ปฏิคาหก (ผู้รับ) มีคุณสมบัติพิเศษ คือ ออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ๆ ในวันนั้น

(ดู ธ.อ.๓/๑๑๑)

ให้อายุย่อมได้อายุ

อายุโท พลโท ธีโร วณฺณโท ปฏิภาณโท
สุขสฺส ทาตา เมธาวี สุขํ โส อธิคจฺฉติ
อายุํ ทตฺวา พลํ วณฺณํ สุขญฺจ ปฏิภาณโท
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชติ.

นักปราชญ์ผู้มีปัญญา ให้อายุ ย่อมได้อายุ
ให้พละ ย่อมได้พละ ให้วรรณะ ย่อมได้วรรณะ
ให้ปฏิภาณ ย่อมได้ปฏิภาณ ให้สุข ย่อมได้สุข
ครั้นให้อายุ พละ วรรณะ สุขะ และปฏิภาณแล้ว
จะเกิดในที่ใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่นั้น ๆ

องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๓๗, มจร.ข้อ ๓๗

๒๓
นางอุตตรา

ผลของการปฏิบัติเมตตาและวิปัสสนาภาวนา

เมื่อปุณณะเศรษฐีได้เป็นเศรษฐีฉับพลัน ลูกสาวก็เป็นที่หมายปอง... สุมนเศรษฐีทวงบุญคุณ บีบให้นางอุตตราแต่งงานกับลูกชายตน

เมื่อปุณณะเศรษฐีสร้างเรือนใหม่แล้ว เรือนหลังนี้ก็เปิดต้อนรับภิกษุ ภิกษุณี คนในครอบครัวมีศรัทธาทำทาน มีศีล มีกัลยาณธรรมเป็นนิตย์ **บุตรสาวคือนางอุตตรา**ก็เป็นที่ต้องการของตระกูลใหญ่ ต่างต้องการได้นางมาเป็นบุตรสะใภ้ เพื่อเกี่ยวดองเป็นญาติกับปุณณะเศรษฐี

สุมนเศรษฐีตัดสินใจเจรจาสู่ขอนางอุตตราให้กับบุตรชายของตน เมื่อปุณณะเศรษฐีตอบปฏิเสธ สุมนเศรษฐีก็พูดทวงบุญคุณว่า **"ท่านปุณณะ ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ท่านอาศัยครอบครัวของเราเลี้ยงชีพ ทั้งการงาน และที่อยู่อาศัย แม้แต่ที่นาที่ท่านไปไถแล้วเกิดเป็นทองคำนั้นก็เป็นที่นาของเรา จงยกธิดาให้บุตรชายของเราเถิด มิตรภาพของพวกเราจะได้ยาวนานขึ้นอีก"** แต่ปุณณะเศรษฐีก็ยังปฏิเสธด้วยการกล่าวว่า *"บุตรชายของท่านสุมนเป็นมิจฉาทิฏฐิ ถ้าแต่งไปแล้วนางอาจไม่ได้ทำบุญ ลูกของเราอยู่ห่างจากพระรัตนตรัยไม่ได้ ผมไม่อาจให้แต่งงานกับลูกชายท่านได้"*

ข่าวที่ปุณณะเศรษฐีไม่ยกนางอุตตราให้กับบุตรชายของสุมนเศรษฐีได้แพร่กระจายไป พวกเศรษฐีและคหบดีชาวราชคฤห์ที่สนิทสนมกับสุมนเศรษฐี ต่างพากันมาขอร้องวิงวอนให้ปุณณะเศรษฐีเห็นแก่ไมตรีอันยาวนาน อย่าทำลายไมตรีเลย

ปุณณะเศรษฐีพูดคุยกับนางอุตตราผู้เป็นธิดาแล้ว บุตรสาวยินยอม สุมนเศรษฐีจึงจัดพิธีสู่ขอและรับนางไปสู่ตระกูลในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ

ครอบครัวสามีเป็นมิจฉาทิฏฐิ แต่งงานแล้ว นางอุตตราอดทำบุญ... ปุณณะเศรษฐีส่งเงินให้ว่าจ้างหญิงคณิกามาบำเรอสามี แล้วใช้เวลานั้นบำเพ็ญบุญ

นับแต่แต่งงานเข้าสู่ตระกูลสามีแล้ว นางอุตรามิได้มีโอกาสประพฤติกุศลอย่างเดิมเลย ไม่ได้เข้าไปบำรุงภิกษุ ภิกษุณี ทั้งไม่ได้โอกาสนิมนต์พวกท่านมาในเรือนเลย นับจากวันเข้าพรรษาเป็นต้นมา นางไม่ได้ถวายทานหรือฟังธรรมเลยตลอด ๒ เดือนครึ่ง **เหลือเวลาอีกเพียงครึ่งเดือน (๑๕ วัน) ก็จะครบไตรมาส** จะถึงวันออกพรรษา

นางอุตตราตัดสินใจส่งข่าวไปหาปุณณะเศรษฐีผู้เป็นบิดาว่า *"พ่อจ๋า เหตุใดพ่อจึงให้พวกเขาจับลูกมาขังไว้แต่ในเรือน พ่อทำอย่างนี้สู้ทำให้ลูกเสียโฉม หรือให้ไปเป็นนางทาสีคนพวกอื่นเสียยังดีกว่า การที่มาอยู่ในตระกูลมิจฉาทิฏฐิไม่ประเสริฐเลย ตั้งแต่ลูกมาอยู่ในสกุลนี้ ลูกยังไม่เคยได้ทำบุญกุศลเลย ไม่ได้พบภิกษุ ภิกษุณีเลย"*

ปุณณะเศรษฐีได้ข่าวแล้วเสียใจ ครุ่นคิดหาทางออกให้แก่บุตรสาว แล้วตัดสินใจส่งคนนำเงิน ๑๕,๐๐๐ กหาปณะไปให้ลูก พร้อมจดหมายสั่งว่า **"ลูกรัก ในนครนี้ มีหญิงคณิกา (หญิงงามเมือง, โสเภณี, หญิงแพศยา) ชื่อสิริมาอยู่ เจ้าจงให้คนไปเชิญมาเจรจาให้นางรับเป็นนางบำเรอสามีของเจ้า โดยจ่ายให้นางวันละ ๑,๐๐๐ กหาปณะ (๑,๐๐๐ x ๑๕ วัน =๑๕,๐๐๐ กหาปณะ) ให้บำเรอ ๑๕ วัน ระหว่างนี้ตัวลูกก็จงทำบุญต่าง ๆ ตามสบาย"**

นางอุตตราให้คนไปเชิญนางสิริมามาพูดคุย นางสิริมาตอบตกลงแล้ว จึงพาไปพบสามี และให้เหตุผลว่า *"นายจ๋า หญิงคนนี้จะเป็นหญิงบำเรอของท่านตลอด ๑๕ วัน ส่วนดิฉันจะขออนุญาตถวายทาน ฟังธรรม ตลอด ๑๕ วัน ขอได้โปรดอนุญาตให้ดิฉันทำบุญกับพระผู้เป็นเจ้าที่ดิฉันเคารพนับถือได้ตามสะดวกด้วยนะ"*

สามีเห็นรูปโฉมนางสิริมาแล้ว เกิดความเสน่หามาก ตอบตกลงตามคำของภรรยา (นางอุตตราผู้เป็นภรรยายินยอมอนุญาตด้วยความเต็มใจ สามีจึงไม่ผิดศีลข้อ ๓)

พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เข้าออกเขตเรือนของสุมนเศรษฐีต่อเนื่อง ๑๕ วัน...นางอุตตรารอดจากเนยใสร้อนเพราะอานุภาพเมตตา

วันรุ่งขึ้น นางอุตตราก็ทูลเชิญพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ให้เสด็จมาจากพระเวฬุวันมหาวิหารเพื่อรับมหาทานในเรือนหลังนี้ตลอด ๑๕ วัน พระพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์แล้ว นางมีจิตปีติโสมนัสว่า **"เราจะได้อุปัฏฐากพระศาสดา จะได้ฟังธรรมติดต่อกันไปจนถึงวันมหาปวารณา"**

กลับถึงเรือนแล้ว นางดำเนินการจัดแจงโรงครัว เตรียมเสบียงและไทยธรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอกับการทำบุญ ๑๕ วัน

นับแต่วันรุ่งขึ้นเรื่อยไปจนถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ (รวม ๑๔ วัน) นางก็ได้กระทำบุญต่าง ๆ เหล่านั้นแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ฝ่ายสามีก็เพลิดเพลินการอภิรมย์กับนางสิริมา

บ่ายของวันขึ้น ๑๔ ค่ำนั้น นางอุตตรายังคงสั่งการคนงานให้ทำกิจต่าง ๆ เช่น หุง ต้ม นึ่ง ผัด เพื่อให้พร้อมถวายทานในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ อันเป็น**วันออกพรรษา**และ**วันมหาปวารณา**

ฝ่ายสามีคิดว่า พรุ่งนี้เป็นวันมหาปวารณาของคนที่นับถือพระพุทธเจ้า เมียอันธพาลของเราเที่ยวทำอะไรอยู่ที่ไหนนะ? แล้วเดินไปที่หน้าต่าง มองไปที่โรงครัว ก็เห็นนางอุตตรามีผ้านุ่งห่มเปรอะเปื้อนขะมุกขะมอมวุ่นอยู่กับกิจต่าง ๆ จึงคิดว่า นางอันธพาลมีเงินมากมายแต่กลับเลือกจะทำอะไรโง่ ๆ เพื่ออุปัฏฐากพวกสมณะโล้น แทนที่จะเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ดูชมสิ่งที่สวยงาม, เมื่อคิดถึงตอนนี้แล้วเขาก็เดินหัวเราะกลับไปห้องนอน

ความเป็นไปของเขาตกอยู่ในสายตาของนางสิริมาผู้แอบดูอยู่ **นางเกิดความหึงหวงว่า** *"เรามีความสุขดีที่ได้มาอยู่ในเรือนแห่งนี้ เขาก็รักเราดี เราก็มีใจรักใคร่เขา วันนี้เป็นวันสุดท้ายที่นางอุตตราว่าจ้างเรามาบำเรอเขา เขาก็คงคิดถึงเมีย จึงมาแอบดูด้วยความรักและห่วงใย น่าเสียดายความสุข ถ้าเราต้องออกจากเรือนนี้ไป มีทางเดียว เราต้องทำให้นางเสียโฉม หรือไม่ก็ตายไป เราก็จะได้อยู่ในฐานะภรรยาของเขา ได้เป็นใหญ่ในเรือนนี้แท้จริง"*

นางสิริมาเดินออกจากเรือนมุ่งเข้าไปในโรงครัว โดยที่นางอุตตราไม่ทันระวังตัว นางสิริมาก็หยิบทัพพีตักน้ำมันที่เดือดพล่านในกะทะทอดขนมขึ้น เดินเข้าไปใกล้ ๆ นางอุตตราเหลือบเห็นเข้าพอดี รู้ความประสงค์ร้าย จึงแผ่เมตตาให้นางสิริมาว่า **"สหายหญิงของเรามีอุปการะแก่เรามาก เพราะนางแท้ ๆ เราจึงได้ถวายทาน และฟังธรรม จักรวาลก็แคบเกินไป พรหมโลกก็ต่ำเกินไป นางมีคุณใหญ่แก่เรามาก ถ้าเราโกรธนาง น้ำมันก็จงลวกตัวเถิด ถ้าเราไม่มีความโกรธ น้ำมันร้อนก็อย่าลวกเราเลย"** ทันทีที่คิดจบ นางสิริมาก็เข้าถึงตัว พลิกทัพพีเทน้ำมันราดลงบนศีรษะนางอุตตรา น้ำมันร้อนกลับเป็นเสมือนน้ำเย็น นางอุตตรายังมีกิริยาปกติไม่ร้อน ไม่ทุรนทุราย นางสิริมาคิดว่าน้ำมันคงหายร้อน จึงรีบเดินไปตักใหม่ คราวนี้ พวกนางทาสีตั้งหลักได้แล้วถือไม้ชี้หน้าว่า *"หยุดนะ นังตัวร้าย จงทิ้งทัพพีลงเดี๋ยวนี้เลย เลิกคิดทำอันตรายแม่ของพวกเรา ถ้าไม่หยุด พวกเราจะรุมตีเจ้าให้ตาย"*

นางสิริมาเกิดความหวาดกลัว ทิ้งทัพพีน้ำมันลงพื้น พวกนางทาสีก็กรูเข้าไปทำร้ายนางทันที ตบ ตี ทุบ ถีบ จนนางล้มกองกับพื้น นางอุตตราร้องห้ามแล้วพวกทาสีก็ยังไม่ฟัง ในที่สุดนางจึงตัดสินใจเข้าไปยืนคร่อมร่างนางสิริมาไว้ นางทาสีทุกคนจึงได้หยุดถอยออกไป

นางอุตตราก้าวออกมายืนดูนางสิริมา เห็นสภาพสะบักสะบอม จึงกล่าวว่า *"เหตุใดเจ้าทำกรรมหนักเช่นนี้เล่า?"* นางสิริมานิ่ง นางอุตตราสั่งให้นางทาสีอุ้มร่างวางบนเตียงให้ปฐมพยาบาล ทำความสะอาดบาดแผล เปลี่ยนเสื้อผ้าให้ใหม่ และกล่าวโอวาทไปพลาง

นางสิริมารู้สำนึกว่าทำความผิดครั้งใหญ่แล้วเพราะความหึงหวง ทั้งที่เป็นเพียงคนนอกเรือน คิดว่า *"ถ้านางอุตตราไม่ห้ามปราม ป่านนี้พวกทาสีคงรุมทำร้ายเราจนตายแน่ เราช่างผิดมหันต์ เราต้องขอโทษนางตอนนี้แหละ ไม่อย่างนั้นศีรษะเราจะแตกออกเป็น ๗*

เสี่ยงแน่" คิดดังนั้นแล้ว จึงหมอบกราบลงที่เท้านางอุตตรา กล่าวขอโทษว่า *"แม่เจ้า แม่จงยกโทษให้แก่ดิฉันด้วยเถิด"*

นางอุตตรา : สิริมาเอ๋ย ตัวเราเป็นลูกที่มีพ่อ ถ้าพ่อเรายกโทษให้ เราก็จะยกโทษให้

นางสิริมา : แม่อุตตรา ถ้าอย่างนั้นดิฉันจะไปขอขมาต่อท่านปุณณะเศรษฐีบิดาของท่านในวันนี้แหละ

นางอุตตรา : ปุณณะเศรษฐีเป็นพ่อบังเกิดเกล้าของเราในสังสารวัฏ แต่ถ้าพ่อบังเกิดเกล้าที่นำเราออกจากวัฏฏะ ยกโทษให้ เราก็จะยกโทษให้

นางสิริมา : แล้วใครเล่า เป็นบิดาบังเกิดเกล้านำออกจากวัฏฏะของแม่เจ้า?

นางอุตตรา : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นางสิริมา : แต่ดิฉันไม่มีความคุ้นเคยกับพระองค์เลย จะขอให้ยกโทษได้อย่างไร?

นางอุตตรา : เราจะเป็นภาระให้เอง พรุ่งนี้ พระศาสดาจะเสด็จนำหมู่ภิกษุสงฆ์มายังที่นี่ (มีการจัดเตรียมโรงปะรำ โรงครัว ไว้พร้อมสรรพแล้ว) ตัวเธอจงนำสิ่งของที่ควรทำสักการะมาเข้าเฝ้าพร้อมกับเรา แล้วท่านก็จงกราบทูลขอขมาโทษเถิด

นางสิริมารับคำแล้วกลับไปยังเรือนตนเอง (สำนักหญิงคณิกา) สั่งหญิงบริวาร ๕๐๐ คน ให้ช่วยกันตระเตรียมของฉันของเคี้ยวต่าง ๆ และเครื่องไทยธรรมที่สมควรแก่สมณะไว้ให้พร้อมสรรพ

นางสิริมากราบทูลขอขมาโทษ พระศาสดาตรัสธรรม... นางอุตตราบรรลุเป็นพระสกทาคามี นางสิริมาเป็นพระโสดาบัน

รุ่งเช้า นางก็สั่งให้คนช่วยกันนำวัตถุสิ่งของเหล่านั้นมายังเรือนของนางอุตตรา พระพุทธเจ้าเสด็จมาพร้อมภิกษุสงฆ์ประทับนั่งยังที่ ๆ จัดไว้ นางอุตตราเริ่มนำข้าว

เป็นต้น ใส่ลงในบาตรพระศาสดาและภิกษุสงฆ์จนครบ แต่นางสิริมาถือภาชนะข้าวอยู่ไม่กล้าจะเข้าไปถวาย นางอุตตราจึงรับสิ่งของเหล่านั้นถวายแทน

พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เสร็จภัตกิจแล้ว นางสิริมาพร้อมด้วยบริวารเข้ามาหมอบกราบลงเบื้องพระบาท พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า *“พวกท่านมีความผิดอะไรหรือ?”*

นางสิริมาได้กราบทูลความผิดของตน และความดีที่นางอุตตรามีคุณธรรม น้ำมันร้อนไม่อาจทำอันตรายนางได้ อีกทั้งนางยังมีความกรุณาห้ามปรามมิให้พวกทาสีทำร้าย เมื่อหม่อมฉันกราบขอขมาโทษ นางก็กล่าวว่า ถ้าบิดาบังเกิดเกล้าผู้นำออกจากวัฏฏะคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกโทษให้ นางก็จะยกโทษให้...

พระพุทธเจ้าตรัสถามนางอุตตราว่า เรื่องเป็นอย่างที่สิริมาเล่าหรือ? นางอุตตรารับว่าเป็นอย่างนั้น, พระศาสดาตรัสถามถึงความคิดเมตตาที่เกิดขึ้นขณะจะถูกนางสิริมาราดด้วยน้ำมันร้อนนั้นว่าคิดอย่างไร? นางก็ทูลถึงความคิดที่ว่า นางสิริมามีคุณใหญ่ เป็นผู้ที่ทำให้ตนเองมีโอกาสได้ทำบุญ...

พระพุทธเจ้าตรัสอนุโมทนาว่า *“ดีแล้วอุตตรา การชนะความโกรธ เป็นสิ่งสมควร การจะเอาชนะคนขี้โกรธก็ต้องไม่โกรธตอบ, เจอคนด่าบริภาษ ก็พึงชนะด้วยการไม่ด่า ไม่บริภาษตอบ, เจอคนตระหนี่จัด ก็พึงชนะด้วยการให้, เจอคนพูดเท็จ ก็พึงชนะด้วยคำจริง”*

แล้วตรัสพระคาถาว่า...

“พึงชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ พึงชนะความไม่ดีด้วยความดี พึงชนะความตระหนี่ด้วยการให้ พึงชนะคนพูดไม่จริงด้วยคำจริง”

จบพระเทศนา นางสิริมาพร้อมด้วยบริวาร ๕๐๐ บรรลุเป็นพระโสดาบัน (ดู ธ.อ.๓/๓๗๔-๙)

อรรถกถาวิมานวัตถุเล่าว่า จบพระคาถานี้แล้ว พระศาสดาได้ตรัสอริยสัจ ๔ จบแล้ว **นางอุตตราบรรลุเป็นพระสกทาคามี, สามีของนาง, สุมนเศรษฐีและภรรยาบรรลุเป็นพระโสดาบัน, นางสิริมาและบริวารบรรลุเป็นพระโสดาบัน**

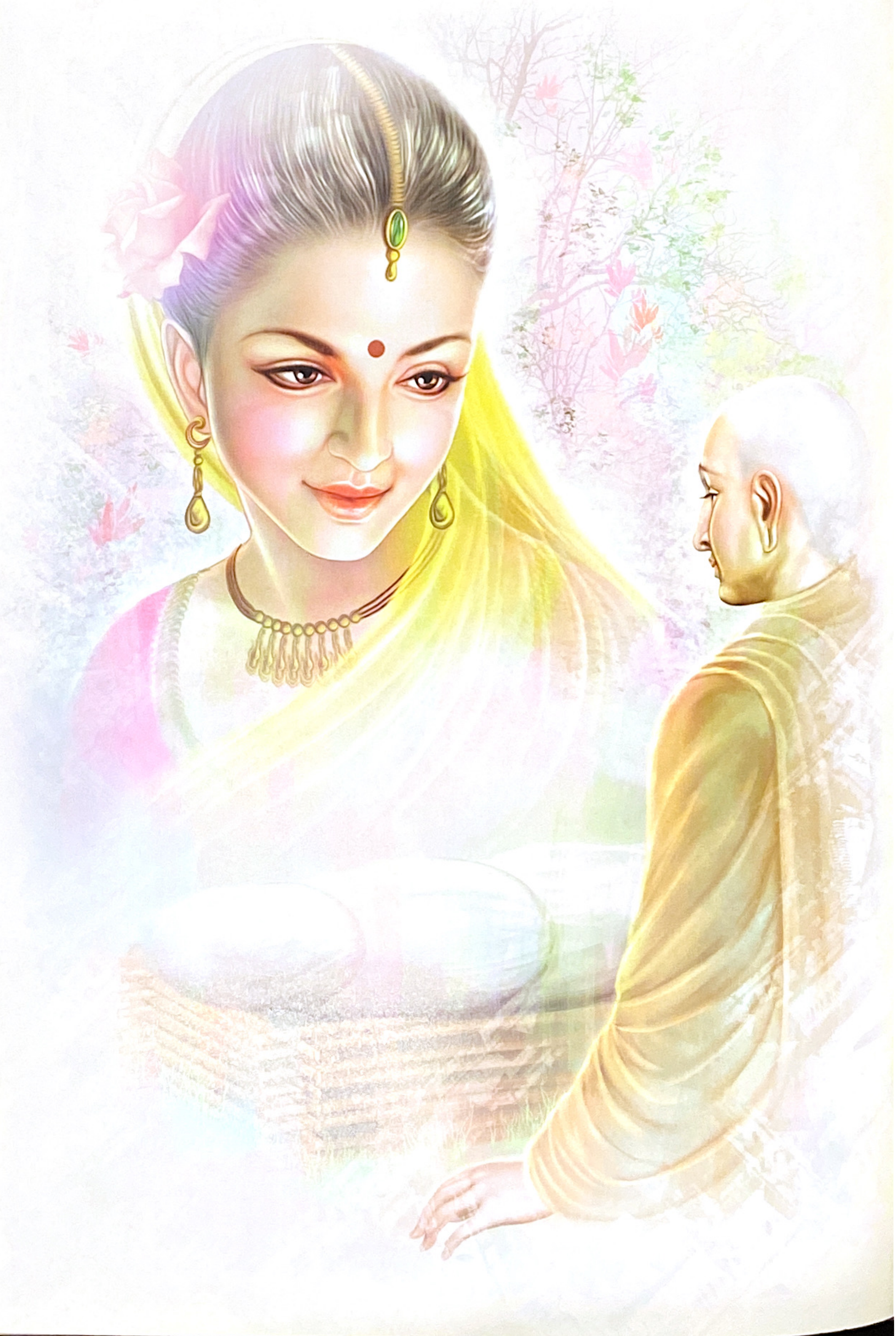
นางอุตตราเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์ ส่วนนางสิริมาเกิดในสวรรค์นิมมานรดี

ต่อมา นางอุตตราสิ้นชีวิต เกิดเป็นเทพธิดาในภพดาวดึงส์

ครั้งหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระจาริกมาในเทวโลก อุตตราเทพธิดาพบแล้วเข้ามาไหว้ พระเถระถามถึงกุศลกรรมที่ทำไว้ นางก็เรียนว่า สมัยเป็นมนุษย์ครองเรือน ไม่มีความริษยา ไม่ตระหนี่ ไม่ตีเสมอ ไม่โกรธ อยู่ในโอวาทของสามี เข้าจำอุโบสถมีองค์ ๘ เป็นนิตย์ ชอบให้ทาน ยินดีในสิกขาบท ๕ (ศีล ๕)... จบแล้วได้ร้องขอให้พระเถระเป็นธุระเข้าเฝ้าพระศาสดาแล้ว ช่วยกราบทูลด้วยว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุตตราอุบาสิกา ขอถวายบังคมพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ การที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้พยากรณ์ดิฉันไว้ในสามัญผลอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ไม่น่าอัศจรรย์เลย เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์ดิฉันไว้สกทาคามิผลแล้ว"

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๑๕, วิมาน.อ.๑๐๒–๑๑๒)

๒๔

นางสิริมา

เลิกเป็นหญิงคณิกา เพราะความเป็นอริยสาวิกา

นางสิริมาเป็นหญิงรูปร่างหน้าตางดงาม อรรถกถาระบุว่า **นางเป็นน้องสาวของหมอชีวก** (ชีวกโกมารภัจจ์ ธ.อ.๓/๑๒๕,วิมาน.อ.๑๑๗) ส่วนในพระวินัยระบุว่า มารดาของหมอชีวกเป็นหญิงคณิกาชื่อ **สาลวตี** (วินย.มหา.ข้อ ๑๒๘)

เมื่อนางสิริมาบรรลุโสดาปัตติผล (เป็นพระอริยโสดาบัน) หลังได้สดับพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าแล้ว (ดูเรื่องนางอุตตรา) **นางได้เลิกการงานอันเศร้าหมองนั้น คือเลิกเป็นหญิงคณิกา** (หญิงงามเมือง)

นางสิริมาอุบาสิกาได้ใกล้ชิดพระรัตนตรัยแล้ว ทุก ๆ วันจะจัดเตรียมสลากภัตไว้ ๘ ที่ (คือแจ้งความประสงค์นิมนต์ภิกษุกับภิกษุผู้จัดสลากภัตในวัดเวฬุวัน) นับแต่นั้นทุก ๆ วัน ก็มีภิกษุมาที่เรือนของนางประจำทุกวัน มาถึงแล้วนางก็จะนำข้าว กับข้าว เนยใส และนมสด เป็นต้น ใส่บรรจุในบาตร ซึ่งของที่ใส่ลงในบาตรนั้น เมื่อภิกษุนำกลับไปก็สามารถแจกจ่ายให้เพื่อนภิกษุด้วยกันฉันได้ถึง ๓ – ๔ รูปทีเดียว จำนวนเงินที่นางจ่ายในทุก ๆ วัน คือ ๑๖ กหาปณะ

แม้เลิกเป็นหญิงคณิกา แต่กิตติศัพท์ความงดงามยังเป็นที่เลื่องลือ... ป่วยไข้ก็ยังมีรูปโฉมงดงาม ภิกษุรูปหนึ่งหลงรักจนไม่เป็นอันทำอะไร

วันหนึ่ง มีภิกษุรูปหนึ่ง (เป็นหนึ่งใน ๘ รูป) ที่เข้าไปรับสลากภัต แล้วไปยังวิหารหลังหนึ่ง ไปคุยกับเพื่อน ๆ ภิกษุว่าไปรับอาหารมาจากเรือนนางสิริมา *“ไทยธรรมที่นาง*

ถวาย ก็ไม่น่าดูเท่ากับความงดงามของนางสิริมา" ภิกษุระดับเถระ (พรรษาเกิน ๑๐) รูปหนึ่งฟังแล้วเกิดความเสน่หาอยากเห็นนางสิริมาบ้าง คิดว่าเราน่าจะไปรับสลากภัตที่เรือนของนางจะได้ยลโฉมของนางบ้าง

วันนั้นให้บังเอิญว่า เมื่อท่านไปสอบถามลำดับการไปรับสลากภัตที่บ้านสิริมา ก็ปรากฏว่าท่านเป็น ๑ ใน ๘ รูป ที่จะไปในวันรุ่งขึ้นด้วย (พระผู้ทำหน้าที่แจกกิจนิมนต์จะแจ้งให้ทั้ง ๘ รูปรู้ล่วงหน้า) **และในวันนั้นเอง นางสิริมาเกิดล้มป่วยเพราะโรค** ต้องนอนให้เหล่านางทาสีดูแล

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้น ภิกษุรูปนั้นมานั่งในเรือนพร้อมกับภิกษุ ๗ รูป นางสิริมาลุกออกมาถวายภัตไม่ไหว สั่งให้พวกนางทาสีไปรับบาตรและถวายแทน *"พวกเจ้าจงรับบาตร นิมนต์ให้ท่านนั่ง ให้ท่านดื่มข้าวต้ม แล้วถวายของเคี้ยว แล้วจงบรรจุภัตต่าง ๆ ลงในบาตร"* เหล่าทาสีไปทำตามนั้นแล้ว กลับมาบอกในห้อง นางสิริมากล่าวว่า *"พวกเจ้าจงช่วยกันพยุงเราออกไปทีนะ เราจะออกไปไหว้พระคุณเจ้า"*

นางถูกพยุงออกมานั่งลง พิษไข้ทำให้นางมีตัวสั่นไปไหว้กราบไป ภิกษุรูปนั้นเห็นแล้วคิดว่า *"ขนาดนางป่วยอยู่ยังงดงามถึงเพียงนี้"* จากนั้นภิกษุทั้ง ๘ รูป ลุกเดินออกจากเรือนไป

ภิกษุรูปนั้นกลับมาถึงวิหารแล้ว เกิดกิเลสกำเริบ ความเสน่หาเข้าครอบงำ ห่วงหาคิดถึงแต่นางสิริมา ฉันอาหารไม่ได้ เข้าสู่วิหารแล้ว ปิดบาตรไว้แล้วหมดเรี่ยวแรง ปูจีวรลงแล้วล้มตัวนอน จวนจะหมดเวลาฉันแล้ว ก็ยังไม่ฉัน เพื่อนภิกษุมาเตือนให้ภัตฉันก็ไม่สนใจ ยังคงนอนอยู่ในวิหารนั้นอย่างเดิม

นางสิริมาเสียชีวิต...พระพุทธเจ้าทรงขอให้นำศพไปไว้ในป่าช้า พระราชาทรงมีพระบรมราชโองการให้ประชาชนไปป่าช้า ประกาศขายนางสิริมา แต่ไม่มีใครซื้อ ยกให้ฟรีก็ไม่เอา

ในเย็นวันนั้นเอง นางสิริมาก็เสียชีวิต

พระราชา (พิมพิสาร) ทรงสดับข่าวนางสิริมาตายแล้วเป็นข่าวใหญ่แพร่สะพัดไป จึงตรัสให้คนไปทูลบอกพระศาสดาว่า *"พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ นางสิริมาน้องสาวหมอชีวก เสียชีวิตแล้ว พระเจ้าข้า"* พระพุทธเจ้าทรงให้ผู้อุปัฏฐากส่งข่าวไปขอพระราชาว่า *"อย่าเพิ่งทำฌาปนกิจศพนางสิริมา ขอโปรดให้นำไปไว้ในป่าช้า จัดการอารักขา อย่าให้หมู่นกหรือสัตว์จะกัดกินได้"* ซึ่งพระราชาตรัสสั่งให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามที่พระศาสดาทรงต้องการแล้ว

วันที่ ๓ ร่างของนางสิริมาก็พองอืด วันที่ ๔ ร่างก็มีหมู่หนอนสีขาวชอนไชปรากฏออกมาภายนอก เป็นเหมือนหม้อข้าวสาลีแตก พระพุทธเจ้าทรงทราบความเปลี่ยนแปลงของศพแล้ว ทรงส่งข่าวขอให้พระราชาช่วยประกาศไปให้ทั่วพระนครว่า *"ยกเว้นเพียงเด็กเฝ้าบ้านเท่านั้นที่ไม่ต้องไปดูนางสิริมา ส่วนคนอื่นๆ ถ้าผู้ใดไม่ไปจะต้องถูกปรับสินไหม ๘ กหาปณะ"*

ขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าก็ทรงให้ภิกษุทั้งหลายมาประชุมกัน เพื่อจะนำเสด็จไปดูนางสิริมา

ภิกษุเถระรูปนั้น *(ที่จริงท่านยังอยู่ในวัยหนุ่ม อายุประมาณ ๓๐ เศษ ซึ่งฝ่ายพระเรียกว่าเป็นเถระแล้ว คือบวชเกิน ๑๐ และรู้พระวินัยดี)* ยังคงนอนอดอาหารอยู่เป็นวันที่ ๔ อาหารบูดอยู่ในบาตร ทำให้บาตรเริ่มมีสนิมขึ้น ท่านก็ได้ยินว่าพระศาสดาทรงเรียกประชุมเพื่อจะไปดูนางสิริมา (ภิกษุส่วนมากยังไม่รู้ว่านางตายแล้ว) จากเพื่อนภิกษุ

เมื่อได้ยินชื่อ *"สิริมา"* เท่านั้น จิตใจก็กระปรี้กระเปร่าขึ้นมาทันที แม้เรี่ยวแรงจะมีน้อยก็ไม่ลืมที่จะถามว่า จะไปกันเมื่อไหร่? เพื่อนภิกษุบอกว่าวันนี้แหละใกล้แล้ว ท่านก็รีบลุกขึ้นนำบาตรไปทำความสะอาด เสร็จแล้วเก็บบาตรใส่ในถุงบาตร เดินติดตามเพื่อนภิกษุออกไปทันที

พระพุทธเจ้าทรงมีหมู่ภิกษุและภิกษุณีแวดล้อมเสด็จเข้าไปในป่าช้า ณ ที่นั้นมีทั้งพระราชาและราชบุรุษ อุบาสกและอุบาสิกา เป็นต้น ถึงแล้ว**พระศาสดาตรัสถามพระราชาว่า "นั่นใครหรือ มหาบพิตร?"**

พระราชา : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นั่นศพของสิริมา น้องสาวหมอชีวกพระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : นั่น สิริมาหรือ?

พระราชา : ใช่แล้ว พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : ขอให้ทรงส่งคนประกาศไปในพระนคร และประกาศให้คนที่มาประชุมกันอยู่ในป่าช้าแห่งนี้ว่า ใครอยากได้นางสิริมาต้องจ่าย ๑,๐๐๐ กหาปณะ มีใครต้องการรับนางไปบ้าง? ถ้าไม่มีใครซื้อ ก็โปรดจงประกาศลดราคาลงมาเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีคนซื้อนางไป (ตอนที่นางอุตราว่าจ้างนางสิริมาให้มาปรนนิบัติสามีนั้น ต้องจ่ายวันละ ๑,๐๐๐ กหาปณะ และตอนที่นางเริ่มทำอาชีพหญิงคณิกามีค่าตัววันละ ๑,๐๐๐)

คนของพระราชาเที่ยวประกาศขายศพนางสิริมาไปพร้อมๆ กัน เมื่อยังไม่มีใครซื้อก็ลดราคาลงมาเรื่อยๆ จาก ๑,๐๐๐...๕๐๐..๒๕๐...๑๐๐...๕๐...จนถึง ๑ กหาปณะ, ครึ่งกหาปณะ, ๑ บาท, ๑ มาสก และ ๑ กากณิก ก็ยังไม่มีใครซื้อ ต้องประกาศยกให้ฟรี ๆ ก็ยังไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่จะขอรับไป

พระพุทธเจ้าทรงแสดงความจริงแท้ของรูปร่างกาย... ภิกษุคลายความรักนางสิริมา บรรลุพระอรหัต

พระราชาจึงกราบทูลให้พระศาสดาทรงทราบ

พระพุทธเจ้าตรัสธรรมว่า

"ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงดูมาตุคามผู้เคยเป็นที่น่าใคร่น่าปรารถนาของมหาชนแต่กาลก่อนนั้น คนจะต้องจ่ายถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ จึงได้เชยชิดกับนาง ๑ วัน ตอนนี้ยกให้ฟรี ๆ ก็ไม่มีใครรับไป, นามและรูปของสิริมา ได้ถึงความเสื่อมไปเป็นธรรมดา สมัยนางมีชีวิตอยู่ แม้จะประดับตกแต่งด้วยเครื่องแต่งกายงดงาม กายก็ยังมีแผล มีปากแผลทั้ง ๙ (ตา ๒ หู ๒ จมูก ๒ ปาก ๑ ทวารหนัก ๑ ทวารเบา ๑) ประกอบด้วยโครงกระดูก ๓๐๐ ท่อน มีความเดือดร้อนอยู่เป็นนิตย์ พวกคนเขลาต่างอยากได้อัตภาพที่ไม่ยั่งยืนนั้น"

แล้วตรัสพระคาถาว่า

"เธอจงดูอัตภาพที่ไม่ยั่งยืน กระสับกระส่าย ถูกทำให้วิจิตร (กรรมและกิเลสทำให้เป็นอย่างต่าง ๆ) อันมีแผล มีกระดูกเป็นโครงร่าง อันอาดูร แต่มหาชนอยากได้"

จบพระพุทธดำรัส ภิกษุรูปที่หลงรักนางสิริมามีฉันทราคะคลายไป เจริญวิปัสสนาแล้วบรรลุพระอรหัต

นางสิริมาตายแล้วเกิดเป็นเทพธิดาในสวรรค์นิมมานรดี กลับมาเข้าเฝ้าประกาศกรรมดี

นางสิริมาสิ้นชีพแล้วเกิดเป็นเทพธิดาใน**สวรรค์นิมมานรดี** ชื่อว่า **สิริมาเทพกัญญา** ได้พิจารณาใคร่ครวญความเป็นมาของตนแล้ว รู้ว่าตนละอัตภาพมาจากมนุษย์ และเห็นว่าขณะนี้พระพุทธเจ้า ภิกษุสงฆ์และมหาชน กำลังประชุมอยู่ใกล้ศพของเรา เราควรไปเข้าเฝ้าพระศาสดา

จึงชักชวนเทพธิดาบริวาร ๕๐๐ องค์พร้อมเทวรถ ๕๐๐ คัน มาปรากฏกายในป่าช้า ถึงแล้วก้าวลงจากเทวรถ ถวายบังคมแล้วยืนไหว้อยู่

พระวังคีสะเห็นหมู่เทพธิดาแล้วกราบทูลขออนุญาตว่า *"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ขออนุญาตถามปัญหาข้อหนึ่ง พระพุทธเจ้าข้า"* พระศาสดาตรัสว่า *"วังคีสะ จงถามเถิด"*

พระวังคีสะถามว่า

"รถของพวกท่านเทียมด้วยหมู่ม้า ๕๐๐ ตกแต่งสวยงามวิ่งฝ่าอากาศไปด้วยกำลังรวดเร็ว เกิดจากบุญกรรมเนรมิต ส่วนตัวท่านก็ประดับกายแล้วมีรัศมีน่าดูน่าชม มองได้ไม่เบื่อเลย แน่ะท่านเทพธิดา ท่านมาจากเทพหมู่ไหน จึงมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครประเสริฐยิ่งกว่า?"

สิริมาเทพธิดาตอบว่า

"บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงหมู่เทพใด ผู้เลิศด้วยกามว่า เป็นเทพผู้ยอดเยี่ยม เทพหมู่นั้นยินดีในกามสมบัติที่เนรมิตแล้ว (เทวดาจำพวกนี้ อยากได้อะไรก็เนรมิตขึ้นเอง) ดิฉันเป็นเทพอัปสรมีวรรณะงาม มาจากเทพหมู่นั้น มาเพื่อถวายบังคมพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดไม่มีผู้ใดยิ่งกว่า"

พระวังคีสเถระถามถึงบุญกรรมที่นางเคยทำไว้ว่า *"ก่อนที่ท่านจะมาในที่นี้ ท่านประพฤติสุจริตกรรมอะไรไว้ บุญอะไรที่ทำให้ท่านมียศ มีฤทธิ์ มีวรรณะงาม มีทวยเทพแวดล้อมมากเช่นนี้ ท่านจุติมาจากไหนจึงมาสู่สุคตินี้ หรือท่านทำตามโอวาทของศาสดาคนใดหรือ หากท่านเป็นพุทธสาวิกาก็โปรดได้บอกแก่อาตมาด้วย?"*

สิริมาเทพกัญญาตอบดังนี้

ดิฉันเป็นปริจาริกา (ในที่นี้หมายถึงผู้ปรนนิบัติด้วยสังคีต) ของพระราชา (พิมพิสาร)

ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ดิฉันมีความชำนาญในศิลปะการฟ้อน การขับอย่างยอดเยี่ยม ชาวกรุงราชคฤห์ รู้จักในนาม**สิริมา**

พระพุทธเจ้าผู้องอาจกว่าผู้เป็นฤๅษี ทรงแนะนำเวไนยสัตว์ ทรงแสดงอริยสัจ ๔ ดิฉันได้ฟังแล้วก็เป็นผู้สำรวมในศีลทั้งหลาย ดำรงอยู่ในธรรม ดิฉันได้สัมผัสสมาธิอันเกิดจากวิเวก อันเป็นความแน่นอนแห่งมรรคผล

ดิฉันได้บรรลุอมตธรรมอันประเสริฐ ทำให้ต่างจากปุถุชน มีความเลื่อมใสมั่นคง หมดความสงสัย เป็นสาวิกาของพระตถาคตเจ้า **เป็นผู้ตั้งอยู่ในผลแรก เป็นพระโสดาบัน** ทุคติไม่มีแก่ดิฉัน

ดิฉันมาเพื่อถวายบังคมพระตถาคตเจ้าผู้ไม่มีผู้ใดประเสริฐกว่า และเพื่อนมัสการภิกษุทั้งหลายผู้น่าเจริญใจ...

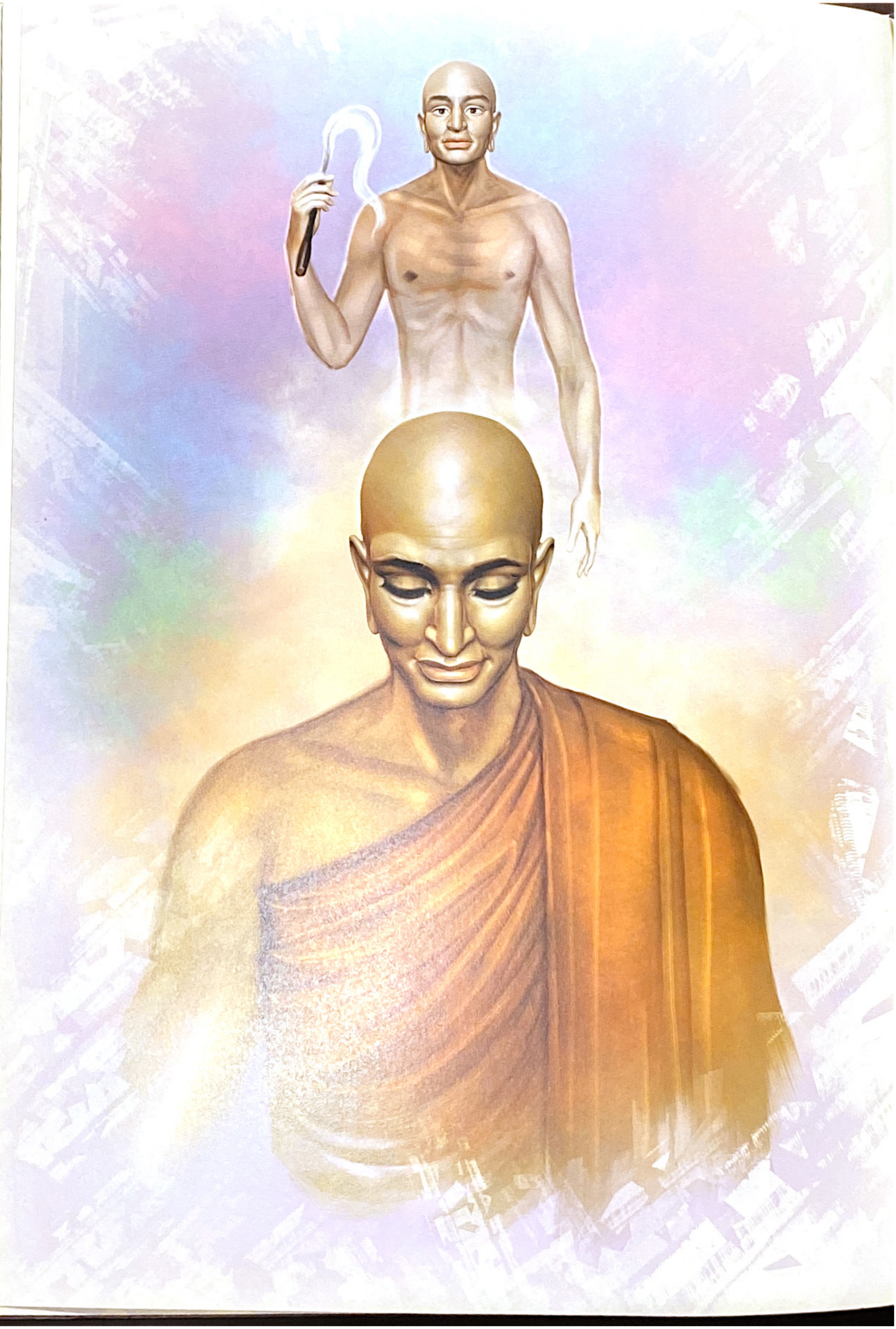
ครั้นประกาศความเลื่อมใสในสรณะ ๓ แล้ว ก็ได้ถวายอภิวาทพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ กระทำประทักษิณแล้วกลับไปยังเทวโลก

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๑๖, วิมาน.อ.๑๑๕-๑๓๑, ธ.อ.๓/๑๒๓-๑๒๘)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ความวิจิตรงดงามของกาย เปลี่ยนแปลงไปเพราะกาลเวลา

ความรู้สึกนึกคิดของใจ เปลี่ยนแปลงไปเพราะได้สดับธรรม

๒๕
อุปกาชีวก

จากตบะในลัทธิเปลือย สู่ตบะใต้ร่มกาสาวพัสตร์

อุปกาชีวกเป็นอาชีวกคนแรกที่พบพระพุทธเจ้า สนทนากันแล้ว อุปกาชีวกจำชื่อได้แม่นยำว่า พระอนันตชินะ

อาชีวกคนหนึ่งชื่อ**อุปกะ** (จึงเรียกเขาว่าอุปกาชีวก, อุปก+อาชีวก) เป็นชาวเมืองใดไม่ปรากฏชัด เขาเป็นอาชีวกคนแรกที่ได้พบกับพระพุทธเจ้าหลังตรัสรู้แล้ว ๒ เดือน วันที่เขาได้พบกับพระพุทธเจ้าก็คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (ตรัสรู้ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖) ขณะนั้นพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จจากต้นมหาโพธิ์มุ่งหน้าไปป่าอิสิปตนมฤคทายวันเพื่อโปรด**ปัญจวัคคีย์** ทรงพบกับอุปกาชีวก**ระหว่างต้นโพธิ์กับแม่น้ำคยา**

สมัยนั้น ลัทธิอาชีวกเป็นลัทธิถือเปลือยกาย มีเจ้าลัทธิหลายคน อาชีวกจึงมีหลายพวก มีวิธีบำเพ็ญตบะแตกต่างกัน ที่เหมือนกันคือถือเปลือยกาย (พวกอาชีวกจึงมีอีกชื่อว่า อเจลกะ คือชีเปลือย) อาชีวกที่เป็นระดับเจ้าหมู่เจ้าคณะที่มีชื่อเสียงครั้งพุทธกาลก็เช่น มักขลิโคสาละ นันทะ วัจฉโคตร และกีสะสังกิจจโคตร เป็นต้น (ดู ม.มู.ข้อ ๔๐๗) ส่วนอุปกาชีวกบำเพ็ญตบะตามเจ้าลัทธิคนใดไม่ปรากฏ

อุปกาชีวกพบพระพุทธเจ้าแล้ว สังเกตเห็นว่าสมณะคนนี้หน้าตาผ่องใส ผิวพรรณผุดผ่อง จึงอยากรู้ว่าบวชกับศาสดาใดมา ทำไมดูน่าเจริญใจเช่นนี้ เขาทูลถามว่า *"อาวุโส อินทรีย์ของท่านผ่องใสนัก ใครเป็นศาสดาของท่าน? ท่านชอบใจธรรมของใคร?"*

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

"เราเป็นผู้ครอบงำธรรมทั้งปวง รู้ธรรมทั้งปวง ตัณหาและทิฏฐิไม่ฉาบทาแล้วใน

ธรรมทั้งปวง ละธรรมทั้งปวงได้ พ้นแล้วเพราะตัณหาสิ้นไป เราตรัสรู้ยิ่งด้วยตนเองแล้วจึงไม่อ้างใคร

อาจารย์ของเราก็ไม่มี คนที่เหมือนเราก็ไม่มี คนที่จะเสมอเหมือนกับเราก็ไม่มีในโลกกับทั้งเทวโลก เพราะเราคือพระอรหันต์ในโลก เราเป็นศาสดาผู้ไม่มีใครยิ่งกว่า เราเป็นเอก เป็นสัมมาสัมพุทธะ เป็นผู้มีความเย็นใจ ดับกิเลสได้แล้ว เรากำลังจะไปสู่กรุงพาราณสีของชาวกาสี เพื่อประกาศพระธรรมจักร เราจะลั่นกลอง (คือ แสดงธรรม, บาลีว่า ธมฺมเภรี) **แห่งอมตะในโลกอันมืดมน เพื่อให้สัตว์ได้ดวงตาเห็นธรรม"**

อุปกาชีวกฟังแล้วกล่าวว่า *"อาวุโส ถ้าอย่างนั้นท่านก็คงเป็นพระอรหันต์ เป็น* ***อนันตชินะ*** *(ผู้ชนะหาที่สุดมิได้)"*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

"บุคคลเหล่าใดถึงความสิ้นอาสวะแล้ว บุคคลเหล่านั้น ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ชนะเหมือนกับเรา ท่านอุปกะ ตัวเราชนะบาปธรรมแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงชื่อว่าพระชินะ"

อุปกาชีวกทูลว่า *"ท่านพึงเป็นผู้ชนะเถิด"* สั่นศีรษะแล้วเดินต่อไป (ดู วินย.มหา. ข้อ ๑๑)

อุปกาชีวกไปอยู่ชนบท แต่งงานมีบุตรกับลูกสาวคนอุปัฏฐาก

อุปกาชีวกเดินทางไปที่วังกหารชนบท เข้าพำนักในอารามของพวกอาชีวก ใกล้กับหมู่บ้านพวกนายพรานล่าเนื้อ หัวหน้าพวกนายพรานล่าเนื้อเป็นผู้นับถือพวกอาชีวก เขาจึงรับเป็นผู้อุปัฏฐากอุปกาชีวก

วันหนึ่ง หัวหน้ามีกิจต้องนำหมู่พรานไปล่าเนื้อในป่าไกลบ้าน เขาจึงสั่ง**นางจาปา**ผู้เป็นลูกสาวให้คอยปรนนิบัติอาชีวก *"ลูกพ่อ เจ้าอย่าลืมดูแลพระอรหันต์ของพ่อนะ พ่อและพี่ชายของเจ้าจะนำพวกพรานไปป่า ๗ วัน เจ้าจงทำหน้าที่อุปัฏฐากแทนพ่อให้ดีนะ"*

วันต่อมา อุปกะบริโภคอาหารที่เรือนของหัวหน้านายพราน นางจาปาต้อนรับและถวายอาหาร อุปกะเห็นรูปร่างหน้าตาที่สวยงามของนางแล้วเกิดความรักความเสน่หาถึง

กับบริโภคอาหารไม่ได้ นำอาหารกลับไปยังที่อยู่ของตน ถึงแล้ววางไว้ เขาตกอยู่ภายใต้อำนาจราคะ ปล่อยให้อาหารบูดเน่าไป จมอยู่ในความคิดว่า *"ถ้าเราได้นางจาปาเป็นภรรยา เราก็จะมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าไม่ได้นาง เราคงตาย"* แล้วนอนคิดถึงแต่นางจาปาอยู่อย่างนั้น แม้วันที่ ๒, ๓, ๔, ๕, ๖ ก็ยังนอนหมดเรี่ยวแรงอยู่ตรงนั้น ไม่ยอมไปรับอาหารที่เรือนนั้น

วันที่ ๗ หัวหน้านายพรานกลับมาถึงบ้านแล้ว ถามบุตรสาวว่า *"ลูกไม่ลืมปรนนิบัติพระอรหันต์ของพ่อใช่ไหม?"* นางจาปาตอบว่า *"พระอรหันต์ของพ่อ มาเพียงวันเดียวแล้วไม่มาอีกเลย ไม่รู้ว่าท่านเป็นอย่างไร หรือว่าย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้วก็ได้"*

นายพรานผู้เป็นบิดาจึงรีบไปหาอุปกาชีวกถึงที่อยู่ ทำความเคารพ แล้วเห็นท่านผ่ายผอมลงอย่างมาก ก็ถามว่า *"ท่านขอรับ ท่านไม่สบายหรือ ทำไมท่านไม่ได้ไปรับอาหารที่บ้านของกระผมตั้งหลายวัน"* อุปกะมองหน้าเขาแล้วถอนใจ ไม่พูดอะไร, นายพรานกล่าวว่า *"ท่านขอรับ ท่านมีปัญหาอะไรโปรดบอกมาเถิด ถ้าสิ่งนั้นผมช่วยเหลือท่านได้ ผมจะช่วยท่านทันทีขอรับ"* อุปกาชีวกจึงพูดอ้อมๆ ว่า *"ลูกสาวของท่านเป็นคนสวย ความประพฤติก็น่ารัก เราไม่เคยนึกชอบใจใครเท่านางเลย"*

นายพรานฟังความแล้วเข้าใจได้ทันทีว่า *"พระอรหันต์อยากใช้ชีวิตรักกับลูกของเรา"* จึงถามว่า *"การครองเรือนครองรักต้องรู้ศิลปะสำหรับการหาเลี้ยงครอบครัว ท่านรู้ศิลปะอะไรบ้าง?"* ตอบว่า *"อาตมาไม่รู้เลย อาตมาเป็นอาชีวกมานาน รู้แต่ศิลปะการบำเพ็ญตบะ"* นายพรานเตือนว่า *"คนที่ไม่รู้ศิลปะ ยากที่จะครองเรือนให้มีความสุขได้"*

อุปกะตอบว่า *"อาตมาไม่รู้ศิลปะอะไรก็จริงอยู่ แต่อาตมาก็มีพละกำลังที่จะประกอบอาชีพนะ ให้อาตมาเป็นคนหาบเนื้อช่วยท่านก็ได้ ให้นำเนื้อไปขายก็ได้"* นายพรานฟังแล้วพอใจ**ส่งผ้าให้นุ่งผืนหนึ่ง** อุปกะนุ่งแล้ว นายพรานผู้กำลังจะเป็นพ่อตาพาเขาไปอาศัยอยู่ที่บ้านเพื่อนก่อน แล้วกลับมาเกลี้ยกล่อมให้นางจาปายอมเป็นภรรยาของอุปกะ นางไม่อาจขัดใจบิดาได้ยินจึงยินยอม บิดาจึงไปเชิญอุปกะมาแล้วกล่าวยกบุตรสาวให้ แต่นั้นอุปกะก็เป็นลูกเขย **ช่วยงานแบกเนื้อ ขายเนื้อ**

กาลต่อมาไม่นาน ทั้งสองคนก็มีบุตรชาย ๑ คน ตั้งชื่อให้ว่า **"สุภัททะ"**

ถูกภรรยาเยาะเย้ยดูหมิ่น หนีออกจากบ้าน เที่ยวตามหาพระอนันตชินะ บวชแล้วบรรลุเป็นพระอนาคามี...ภรรยาออกบวชเป็นพระอรหันต์

นางจาปานึกทบทวนความเป็นมาของชีวิตคู่ ก็ถึงความเข้าใจได้ว่าที่แท้ พระอรหันต์ของพ่อไม่ได้เป็นพระอรหันต์แต่อย่างใด ยามที่นางเลี้ยงดูบุตรชาย จึงถือโอกาสร้องเพลงกล่อมลูกมีเนื้อหาเสียดสีเยาะเย้ยสามี เช่นร้องว่า **"เจ้าเป็นลูกอุปกะ เจ้าเป็นลูกอาชีวก เจ้าเป็นลูกคนหาบเนื้อ นิ่งซะ อย่าร้องไห้ นอนซะนะลูกคนขายเนื้อ"** นายอุปกะได้ยินแล้วเสียใจที่ถูกดูหมิ่น นึกถึงพระพุทธเจ้าขึ้นมาได้จึงพูดปรามภรรยาว่า *"จาปา เจ้าอย่าดูถูกดูแคลนเราให้มากนะ เราไม่ใช่คนไร้ที่พึ่งนะ เรามีเพื่อนอยู่คนนึง เขาชื่อว่า**อนันตชินะ** ถ้าเจ้าไม่เลิกดูหมิ่นข้าๆ จะไปหาเพื่อนคนนั้น"*

นางจาปาฟังคำของสามีแล้วรู้ว่าเขาไม่ชอบใจ อึดอัดใจ ก็ยิ่งร้องเพลงกล่อมลูกเสียดสีเขายิ่งขึ้น นางต้องการยั่วให้เขาโกรธ มิได้มุ่งให้เขาจากไปจริง ๆ...

วันหนึ่ง นายอุปกะก็หมดความอดทน เขาโกรธมาก ถือสิ่งของจำเป็นแล้วเดินออกจากบ้าน นางจาปาเห็นแล้วตกใจวิ่งไปห้ามปราม ขอโทษ แม้จะพูดเกลี้ยกล่อมให้เห็นแก่ลูก เขาก็ไม่ยอมกลับ นางจาปาได้แต่ร้องไห้เสียใจ

ครั้งนั้น **พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร** เขตกรุงสาวัตถี ทรงรู้ความที่อุปกะหนีออกจากบ้านภรรยาแล้วเที่ยวถามหาว่าพระอนันตชินะอยู่ไหน? จึงตรัสกับภิกษุทั้งหลายในพระเชตวันว่า *"วันนี้ ถ้ามีคนมาถามหาพระอนันตชินะ พวกเธอจงนำเขามาหาเราด้วย"*

ฝ่ายนายอุปกะหนีภรรยาออกมา เดินมุ่งไปทางทิศตะวันตก ถามคนโน้นคนนี้มาเรื่อย ๆ ซึ่งคนส่วนมากรู้ว่าพระอนันตชินะก็คือพระพุทธเจ้า ก็ชี้บอกทางไปวัดพระเชตวันให้ ในที่สุดเขาก็เข้ามาในพระวิหาร เห็นพวกภิกษุแล้วเขาถามว่า *"พระผู้เป็นเจ้า โปรดบอกข้าพเจ้าด้วยว่า ตอนนี้พระอนันตชินะอยู่ที่ไหน?"*

ภิกษุทั้งหลายนำเขาเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เขาเห็นแล้วทูลถามว่า *"พระองค์เอง หรือที่เป็นพระอนันตชินะ จำข้าพระองค์ได้ไหม ตอนนั้นข้าพระองค์ยังเป็นอาชีวก?"* ตรัสตอบว่า *"จำได้สิ เราจำได้ เราไม่ได้เจอกันนานเลยนะ ท่านไปอยู่ที่ไหน ทำไมเพิ่งมา?"* อุปกะทูลว่า *"ข้าพระองค์ไปอยู่ที่วังกหารชนบท ไปมีภรรยา มีบุตร ตอนนี้ข้าพระองค์เห็นโทษในการครองเรือน เป็นอิสระจากนางแล้ว พระเจ้าข้า"*

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า *"อุปกะ เวลานี้ตัวท่านก็แก่เฒ่าแล้ว จะบวชไหม?"* ทูลว่า *"ยินดีบวช พระเจ้าข้า"* จึงตรัสสั่งให้ภิกษุเถระรูปหนึ่งบวชให้อุปกะ

พระอุปกะบวชแล้วเรียนกรรมฐานจากพระศาสดา หมั่นประกอบในจิตตภาวนาเนือง ๆ ไม่นานท่านก็**บรรลุอนาคามิผล เป็นพระอนาคามี...หลังมรณภาพท่านบังเกิดในพรหมโลก คือ สุทธาวาสชั้นอวิหา**

ส่วนนางจาปาผู้เป็นอดีตภรรยาของพระอุปกะได้ข่าวอดีตสามีบวชเป็นภิกษุ นางก็มีจิตน้อมไปในบรรพชาเนือง ๆ เมื่อสุภัททะผู้เป็นบุตรชายโตขึ้น นางก็มอบให้บิดาดูแลสั่งสอน และ**นางก็ได้ออกบวชเป็นพระจาปาภิกษุณีในสำนักภิกษุณี เขตกรุงสาวัตถี เจริญภาวนาอยู่ไม่นานก็บรรลุพระอรหัต เป็นภิกษุณีอรหันต์รูปหนึ่งแล้ว**

ดู เถรี.อ.๓๙๖–๔๐๐

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ตบะใด ไม่ได้ย่างกิเลสให้ไหม้เกรียม
ในที่สุด ตบะนั้นก็ตกอยู่ใต้อำนาจกิเลส

๒๖
จักกนะอุบาสก

ผลแห่งการเว้นบาป มารดาหายจากโรค

เรื่องนี้เกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพาน ณ ลังกาทวีป (เกาะสีหล, ลังกา, ศรีลังกา)

นายจักกนะอาศัยอยู่กับมารดาและพี่ชาย หลังจากบิดาสิ้นชีวิตไปแล้ว สองพี่น้องรักใคร่กันดี ช่วยกันทำมาหากินอย่างขยันขันแข็งในอาชีพค้าขายเพื่อเลี้ยงดูมารดา

ต่อมา มารดาผู้เป็นที่รักล้มป่วยลง ไม่มีเรี่ยวแรงนอนอยู่บนเตียง สองพี่น้องคอยดูแลใกล้ชิด และได้เชิญให้หมอมาตรวจวินิจฉัยโรค หมอแนะนำว่าโรคที่มารดาเป็นอยู่นั้นจะหายได้ต่อเมื่อนำเนื้อกระต่ายมาปรุงเป็นยา พี่ชายบอกหมอว่า *“ไม่ยากเลยครับ ขอให้คุณหมอรออยู่ก่อน”* แล้วบอกให้นายจักกนะผู้เป็นน้องชายรีบไปหากระต่ายที่บริเวณทุ่งนาติดกับป่าแห่งหนึ่ง ให้รีบจับกลับมาโดยเร็ว

นายจักกนะไม่ได้กล่าวต่อรองใด ๆ เพราะความที่อยากให้มารดาหายป่วยเร็ว ๆ จึงรีบไปที่บริเวณทุ่งนาติดกับชายป่าที่พี่ชายบอก ยืนสำรวจดูก็มองเห็นเจ้ากระต่ายสีขาวตัวหนึ่งกำลังหากินอยู่บริเวณนั้นอย่างมีความสุข มันไม่ได้ระมัดระวังตัวว่าจะมีภัยต่อตนเองพอดีเขารีบวิ่งเข้าไปหมายตะครุบให้ทัน กระต่ายเห็นแล้ววิ่งกระโจนหลุดรอดไปได้ แต่มันวิ่งผิดทางเข้าไปติดอยู่ในดงหญ้าเถา ติดจนขยับไปไหนไม่ได้ ส่งเสียงร้องว่า **“กริ กริ”** เหมือนร้องขอชีวิต

นายจักกนะจับเจ้ากระต่ายไว้แน่น เพ่งพินิจดูเห็นความน่ารักน่าเอ็นดูของมันแล้วคิดว่า **“เราไม่ควรจับมันไปตายเลย เจ้าควรจะได้กินอยู่แถวนี้กับเพื่อน ๆ อย่างมีความสุข แต่แม่ของเราสิ จะหายป่วยได้เพราะเนื้อของเจ้า, เราควรจะเอาชีวิตของผู้อื่นไปช่วยชีวิต**

แม่ของเราหรือ? ที่ผ่านมาเราก็ไม่เคยคิดฆ่าสัตว์ ไม่เคยฆ่าเลย ทำอย่างไรดีหนอ?" แล้วคิดว่า **"หมอน่าจะมีวิธีปรุงยาอย่างอื่น ๆ ที่ไม่ต้องใช้เนื้อกระต่ายนะ แต่ว่าถ้าเรากลับไปมือเปล่า พี่ชายก็จะด่าเรานะสิ"**

เขารู้สึกสับสนระหว่างความรักความกตัญญูต่อมารดา กับชีวิตเจ้ากระต่ายน้อย และความที่ในชีวิตไม่เคยคิดฆ่าสัตว์ใด ๆ เลย ในที่สุดก็ตัดสินใจปล่อยกระต่าย เขาพูดกับกระต่ายว่า **"ไปเถิดเจ้ากระต่ายน้อย เราอยากให้เจ้ามีชีวิตอยู่ต่อไป จงไปกินหญ้า กินน้ำ มีความสุขเที่ยวเล่นกับเพื่อน ๆ เถิด"** แล้วปล่อยมันไป

เมื่อกลับเข้ามาในเรือน พี่ชายถามว่า *"ได้กระต่ายมาไหม? หมอรออยู่นะ"* จักกนะได้เล่าเรื่องการจับและปล่อยกระต่ายกลับเข้าป่าไปให้ฟัง พี่ชายได้บริภาษว่า *"เจ้าโง่ กระต่ายตัวเล็ก ๆ เพียงตัวเดียว จะช่วยให้แม่เราหายป่วยนะ ทำไมแกไม่คิดถึงแม่เล่า เดี๋ยวฉันจะไปจับกระต่ายมาเอง"*

พี่ชายเดินเข้าไปในห้องมารดา จะบอกให้หมอรอก่อน นายจักกนะตัดสินใจเดินเข้าไปนั่งลงข้างเตียงมารดา ยกมืออัญชลีกล่าวสัจจาธิษฐานว่า **"ตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดมาและจำความได้ ข้าพเจ้าไม่เคยจงใจฆ่าตัดชีวิตสัตว์เลย"**

ทันทีที่เขากล่าวจบ ดังปาฏิหาริย์ มารดาของเขาก็กลับมีแรงยกแขนขาได้ ทั้งพูดเล่าถึงอาการทางกายในขณะนั้นให้หมอฟัง หมอจึงได้จัดยาอื่นให้ตรงอาการ และหายป่วยได้ในที่สุด

(ดู ม.อ.๑/๑/๔๕๘-๙)

เหตุที่เรียกว่าบัณฑิต

อนตฺถํ ปริวชฺเชติ อตฺถํ คณฺหาติ ปณฺฑิโต
อตฺถาภิสมยา ธีโร ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจติ.

บัณฑิตย่อมเว้นด้านเสื่อม ถือเอาแต่ด้านเจริญ
เป็นผู้มีปัญญา รู้จักประโยชน์ ชาวโลกจึงเรียกว่า บัณฑิต

องฺ.จตุกฺก.ข้อ ๔๒, มจร.ข้อ ๔๒

๒๗
พระติสสเถระ

ศีลที่หมดจดดี ย่อมเกื้อกูลแก่การบรรลุอริยธรรม

พระติสสะบวชและจำพรรษาอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร เล่าเรียนพระธรรมวินัย แล้วทูลขอกรรมฐานจากพระพุทธเจ้า (คือ ภิกษุส่วนมากในครั้งพุทธกาล จะทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงแนะนำกรรมฐานที่เหมาะสมแก่อุปนิสัยของตน จะได้ไม่ต้องลองผิดลองถูกในกรรมฐานต่าง ๆ) เดินทางออกจากพระวิหารแล้วเสาะหาเสนาสนะที่สัปปายะเหมาะแก่การอยู่บำเพ็ญกรรมฐาน ก็ไปพบถ้ำที่เงื้อมเขาแห่งหนึ่ง

ทันทีที่ท่านเข้ามาในเขตถ้ำ จิตใจก็สงบนิ่งดี จึงคิดว่า **"ที่นี้แหละเหมาะสมที่เราจะอยู่บำเพ็ญภาวนาให้ถึงที่สุดกิจของบรรพชิต"**

ถ้ำแห่งนั้นมีเทวดาอาศัยอยู่กับลูก เทวดาเห็นภิกษุมาสำรวจบริเวณก็คิดว่า *"มีภิกษุมา พวกภิกษุเป็นพวกมีศีล ถ้าท่านเข้ามาอยู่ในที่นี้ เราเองก็จะลำบาก เราจะเข้าจะออกก็ต้องคอยหลบหลีกให้แก่ท่าน ขอให้ท่านมาดูแล้วพักอยู่แค่คืนเดียวก็พอ เช้าพรุ่งนี้หวังว่าท่านคงจะไปอยู่ที่อื่น"* แล้วพาบุตรออกจากถ้ำไปอยู่หน้าถ้ำ

รับนิมนต์อุบาสิกา เลือกจำพรรษาในถ้ำ เทวดาอึดอัด ไม่อยากให้พระอยู่

เวลาเช้า พระติสสะเดินออกจากถ้ำไปบิณฑบาตยังเขตหมู่บ้าน อุบาสิกาคนหนึ่งเห็นท่านแล้วนึกรักดุจลูก ไหว้แล้วนิมนต์เข้าบ้าน คนในบ้านช่วยกันถวายภัต ฉันเสร็จ อุบาสิกานิมนต์ให้อยู่จำพรรษาในเขตหมู่บ้านนี้ พระติสสะคิดว่า **"อุบาสิกานิมนต์เราให้**

อยู่จำพรรษา เราเองก็ชอบที่นี่ ถ้ำที่เราพักเมื่อคืนก็ช่วยให้เราได้จิตตวิเวก ถ้าเราอยู่ในถ้ำแล้วเดินมาบิณฑบาตที่นี่ อาศัยการอนุเคราะห์จากอุบาสิกา เราก็อาจตัดภพชาติได้ในพรรษานี้” ดังนี้ ท่านจึงรับนิมนต์อยู่จำพรรษา

ฝ่ายเทวดาคิดว่าภิกษุจะไม่กลับมาที่ถ้ำอีก จึงพาบุตรเข้ามาอยู่ที่เดิม เมื่อเห็นภิกษุเดินกลับมาอยู่ในถ้ำ และจงกรมหน้าถ้ำอีก คิดว่า *“คงมีใครนิมนต์ให้ภิกษุฉันในวันพรุ่งนี้แน่ ๆ ท่านจึงกลับมา ไม่เป็นไร เราพาลูกไปอยู่ข้างนอกอีกวันหนึ่งก็ได้ หวังว่าท่านจะอยู่ไม่กี่วันนะ”...*

เวลาผ่านไป ๑๕ วัน วันเข้าพรรษาใกล้เข้ามา ฤดูฝนจะมาถึงแล้ว เทวดาเห็นพระติสสะยังอยู่อีก ก็ยิ่งเพิ่มความไม่สบายใจ หนักใจมากขึ้น คิดว่า *“ภิกษุรูปนี้คงจะอยู่ที่นี่ตลอดฤดูฝนแน่ ๆ เรากับลูกจะอยู่ร่วมกับผู้มีศีล ย่อมเป็นความลำบาก เราเองก็ไม่กล้าจะแสดงตัวบอกให้ท่านออกไปอยู่ที่อื่น เพราะท่านมีศีล ถ้าท่านเป็นภิกษุไม่มีศีล เราก็จะแสดงตัวบอกให้ท่านออกไป เอ! แล้วภิกษุนี้มีศีลบกพร่องไหมหนอ?”*

แต่นั้น เทวดาก็เริ่มจับตามองความประพฤติของพระติสสะ ใช้อานุภาพของเทวดาตรวจดูย้อนหลังไปตั้งแต่ท่านออกบวช จนถึงวันนี้ เทวดาก็ไม่พบว่าพระติสสะมีศีลบกพร่องเลย เทวดาคิดว่า **“เราต้องทำอะไรสักอย่างให้ภิกษุนี้ละเมิดศีล ความประพฤติในภิกษุภาวะจะได้เศร้าหมอง”**

เทวดาเข้าสิงลูกของอุบาสิกา หวังให้พระติสสะทำตนเป็นหมอ ปรุงยารักษาไข้ ศีลจะได้บกพร่อง

แผนของเทวดา คือ จะบีบให้พระติสสะมีอาชีวะ (=การหาเลี้ยงชีวิตไม่บริสุทธิ์) *ไม่บริสุทธิ์* ให้ท่านต้องทำตัวเป็น**หมอยา** ปรุงยารักษาคนป่วย (เทวดาเข้าใจว่าเมื่อปรุงยาช่วยคนแล้ว ภิกษุยังมารับอาหารบิณฑบาตจากเรือนนั้น ก็เท่ากับความบริสุทธิ์ในการแสวงหาปัจจัยเสียไป และแผนนี้ทำให้คะเนได้ว่า เทวดารู้ว่า*พระติสสะมีความรู้เรื่องปรุงยา)*

เช้าตรู่วันใหม่ ก่อนที่พระติสสะจะเดินทางมาถึงเรือนอุบาสิกา **เทวดาก็เข้าสิงลูกชายคนโตของอุบาสิกา** ทำให้มีคอบิดเบี้ยว นัยน์ตาถลน น้ำลายฟูมปาก อุบาสิกาผู้เป็นมารดาเห็นแล้วร้องให้คนในเรือนมาช่วยกันแก้ไข

เทวดาพูดผ่านลูกชายผู้ถูกสิงอยู่ว่า *"เราไม่ใช่ลูกชายของเจ้า เราไม่ต้องการเครื่องเซ่นไหว้อะไร ถ้าเจ้าอยากให้เราปล่อยลูกชาย เจ้าก็จงไปขอ**ชะเอมเครือ**จากภิกษุที่มาในเรือนนี้ทุกวันสิ ขอชะเอมเครือมาทำน้ำมันแล้วนัตถุ์ให้ลูกชายของเจ้า เราจึงจะเลิกสิงร่างเขา"*

อุบาสิกากล่าวว่า *"ดิฉันไม่กล้าขอชะเอมเครือจากพระผู้เป็นเจ้าหรอก ท่านจะฆ่าลูกชายดิฉันก็ฆ่าเถอะ"* เทวดาเห็นว่าอุบาสิกาไม่ยอมทำตาม จึงยื่นข้อเสนอให้ง่ายลงมาว่า **"ถ้าเจ้าไม่กล้าขอชะเอมเครือ เจ้าก็จงบอกให้ภิกษุช่วยหยอดผงหิงคุลงในช่องจมูกก็แล้วกัน"** อุบาสิกาตอบว่า *"เรื่องนี้ ดิฉันก็ไม่กล้าพูดค่ะ"*

เทวดาเห็นว่านางเคารพภิกษุมาก ไม่ยอมทำตามเรื่องที่ยากกว่านี้ จึงยื่นข้อเสนอที่ง่ายที่สุดว่า **"ถ้าอย่างนั้น เจ้าจงเอาน้ำล้างเท้าของภิกษุรูปนั้นมารดหัวลูกของเจ้า เราก็จะออกจากร่างเขา"** นางตอบว่า *"เรื่องนี้ดิฉันพอทำได้"*

เมื่อพระติสสะมาถึงเรือน อุบาสิกานิมนต์ให้ท่านนั่ง ถวายข้าวยาคูและของเคี้ยวของฉัน ขณะที่ท่านฉัน ก็เรียนว่า ขออนุญาตเทน้ำรดเท้าแล้วจะใช้ถาดรองน้ำไว้ เพื่อจะเอาน้ำนี้ไปรดหัวบุตรชายคนโต พระติสสะอนุญาตให้เทน้ำและล้างเท้า, ได้น้ำแล้วนางเรียนว่า *"ท่านผู้เจริญ ดิฉันจะนำน้ำนี้ไปรดศีรษะลูกนะเจ้าคะ"* ท่านกล่าวว่า *"รดเถอะ"*

อุบาสิกาเทน้ำลงบนศีรษะลูกชายที่นั่งหลบอยู่ เทวดานั้นก็ออกจากร่างแล้วกลับไปอยู่ที่หน้าถ้ำ อุบาสิกาและพวกญาติมิได้เล่าเรื่องอมนุษย์สิงบุตรชายให้ท่านฟังเลย

เทวดากล่าวหาว่าศีลไม่บริสุทธิ์ พระติสสะสำรวจตนเอง พบว่า ทั้งศีล ทั้งการเลี้ยงชีพบริสุทธิ์ เกิดปีติบรรลุพระอรหัต

พระติสสะฉันเสร็จแล้ว อนุโมทนาทาน ลุกเดินออกมาจากเรือน เดินไป**สาธยายอาการ ๓๒** ไป เป็นการมนสิการกรรมฐานที่ท่านทำสม่ำเสมอ นับแต่เรียนมาจากพระศาสดา เดินถึงหน้าถ้ำแล้ว ก็ได้ยินเสียงทักว่า **“พ่อหมอใหญ่ ท่านไม่มีสิทธิ์จะเข้าไปในถ้ำอีกแล้ว”** พระติสสะหยุดชะงัก เงยหน้ามองก็เห็นเทวดายืนอยู่ จึงถามว่า *“ท่านเป็นใครกัน?”* ตอบว่า *“เราเป็นเทวดาอาศัยอยู่ในถ้ำนี้มานานแล้ว”*

พระติสสะฉุกคิดถึงคำทักทายที่เทวดาเรียกเราว่า **“หมอใหญ่”** ก็รีบทบทวนดูว่า *“เราเคยทำเวชกรรม (กรรมของหมอ, หมอรักษาคนไข้) ที่ไหนมาบ้างหนอ?”* ก็ไม่เห็นว่าเคยรักษาใคร ไม่เคยปรุงยาให้ใคร ศีลของเราบริสุทธิ์ ไม่ด่างพร้อยเลย, จึงถามเทวดาว่า *“ทำไมท่านเรียกเราว่าหมอใหญ่ อาตมาไม่เคยทำเวชกรรมที่ไหนเลยนะ?”*

เทวดาถามว่า *“ท่านไม่รู้ตัวเลยหรือ?”* ตอบว่า ใช่ อาตมาทบทวนแล้วไม่พบว่าเคยทำ, เทวดากล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นเราจะบอกให้ท่านรู้ตัว, พระติสสะกล่าวว่า ท่านจงบอกมาเถอะ อาตมาก็อยากรู้

เทวดากล่าวว่า *“ก็เมื่อเช้านี้ไง ท่านได้ให้เขาเอาน้ำล้างเท้าท่านไปราดรดหัวบุตรชายคนโตของอุบาสิกาที่ถูกอมนุษย์สิงอยู่ ท่านอนุญาตให้รดนะ”* พระติสสะกล่าวว่า ที่ท่านว่าเราเป็นหมอใหญ่ ด้วยเหตุเพียงแค่นี้หรอกหรือ? เทวดากล่าวว่า *“ถูกต้องแล้ว ท่านมีศีลไม่บริสุทธิ์แล้ว”*

พระติสสะคิดว่า *“โอ้หนอ เราประพฤติตัวได้ดีแล้ว เราทำตามคำสอนแล้ว แม้แต่เทวดาก็ยังไม่พบเห็นความด่างพร้อยในความประพฤติของเรา ศีลของเราบริสุทธิ์หมดจดดีทุกอย่าง (=ปาริสุทธิศีล ๔ คือ ปาติโมกขสังวร อินทรียสังวร อาชีวปาริสุทธิ และปัจจยสันนิสิตศีล) เทวดาเห็นเพียงเราอนุญาตให้เขาเอาน้ำล้างเท้าไปช่วยเหลือเด็กเท่านั้น”* ท่านเกิดปีติแรงกล้า เมื่อนึกถึงความบริสุทธิ์ของศีล ข่มปีติได้แล้ว (มนสิการปีติด้วยวิปัสสนาปัญญา) **ยังไม่ทันจะยกเท้าก้าวเดินก็บรรลุพระอรหัต ณ ที่นั้นแล้ว**

พระติสสะกล่าวกับเทวดาว่า *"ท่านเทวดา ท่านประทุษร้ายสมณะผู้บริสุทธิ์เช่นเรา ท่านอย่าได้เข้ามาในบริเวณนี้อีก ท่านนั่นแหละจงออกไปจากถ้ำ"* แล้วกล่าวสอนเทวดาว่า *"การอยู่ในถ้ำของเรา เป็นความชอบธรรมแท้ ท่านอย่าเบียดเบียนเรา ผู้ไม่มีมลทิน ผู้มีตบะ ผู้บริสุทธิ์ ท่านจงออกจากป่านี้ไปเถอะ"*

พระติสสเถระจำพรรษาครบไตรมาส ออกพรรษาแล้ว เดินทางกลับสู่กรุงสาวัตถี เข้าเฝ้ารายงานผลของการปฏิบัติให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ

(ดู ธ.อ.๔/๓๖๓-๗, ขุ.ธ.ข้อ ๓๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ศีลที่รักษาดีแล้ว มีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์
ความปราโมทย์ (บันเทิงใจ) ก็มี, ปีติ (อิ่มใจ) ก็มา,
ปัสสัทธิ (ความสงบใจ) ก็เบ่งบาน, ความสุขก็เพิ่มพูน...

๒๘

สตุลลปกายิกาเทพ

เข้าถึงความเป็นเทวดาเพราะสมาทานธรรมของสัตบุรุษ

เรือสินค้ามีคนบนเรือ ๗๐๐ เผชิญคลื่นใหญ่ เรือกำลังจะจม คนอื่นกลัวตาย มีเพียงอุบาสกคนเดียวสงบนิ่ง

ครั้งพุทธกาล มีพ่อค้าวาณิชหลายคนร่วมหุ้นกันทำการค้าทางทะเล เรือบรรทุกสินค้าของพวกเขามีขนาดใหญ่ เฉพาะมนุษย์ก็มีมากถึง ๗๐๐ คน คนบนเรือนั้นมีสิ่งที่ตนเคารพนับถือเป็นที่พึ่งแตกต่างกันออกไป เช่น นับถือเทพเจ้าชื่อต่าง ๆ และบางคนก็นับถือรัตนะ ๓

เรือลำนี้ทำหน้าที่ขนส่งคนและสินค้ามานานหลายปี จนกระทั่งถึงวันสุดท้าย วันที่เรืออับปาง

เรือแล่นออกจากท่าเรือมุ่งสู่มหาสมุทร แล่นอยู่ในมหาสมุทรเป็นวันที่ ๗ ก็เกิด**มหาวาตะ** เกิดคลื่นใหญ่ซัดใส่เรือ น้ำเริ่มเข้าเรือ เรือเริ่มเกิดรอยแยก และแตกออกในที่สุด เปิดช่องให้น้ำทะเลไหลทะลักเข้าสู่ตัวเรือ เรือเริ่มจะจมลง คนบนเรือต่างนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือบูชา แล้วทำการกล่าวคำอ้อนวอนให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ เสียงอ้อนวอน เสียงหวีดร้อง เสียงร้องขอความช่วยเหลือ ดังระงมในท่ามกลางเสียงลมและเสียงน้ำ

อุบาสกคนหนึ่งเกิดสติฉุกคิดขึ้นว่า *“ภัยเกิดขึ้นแล้ว ความพินาศกำลังมา เรากำลังจะตาย เราจะพึ่งอะไรได้”* แล้วระลึกนึกถึงสรณะ (ที่พึ่งคือสรณะ ๓ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์) และ**ศีล ๕** ที่ตนเองสมาทานรักษาได้หมดจด ไม่ขาด ไม่แตกทำลายไป

เขาระลึกถึงสรณะและศีล แล้วนั่งขัดสมาธิเหมือนผู้บำเพ็ญเพียร สงบนิ่ง ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ ที่ตื่นตกใจกลัวมรณภัย

หลายคนบนเรือเห็นเขานิ่งสงบ จึงถามว่า *"เหตุใดท่านนั่งสงบอยู่ได้?"* อุบาสกตอบว่า *"ก่อนที่ข้าพเจ้าจะลงเรือเดินทางครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ถวายทานแด่พระสงฆ์ แล้วรับศีล ๕ และถึงสรณะ เหตุนี้ข้าพเจ้าจึงไม่ตื่นตกใจแล้ว"* คนในเรือถามเขาว่า *"พวกเราจะมีศีลและถึงสรณะอย่างท่านได้หรือไม่?"* ตอบว่า *"ได้ พวกท่านมีศีลและสรณะเหมือนกับข้าพเจ้าได้"* คนเหล่านั้นกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้นท่านโปรดบอกแก่พวกเรา"*

คน ๗๐๐ สมาทานศีล ๕ กับอุบาสก ตายแล้วเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์

อุบาสกตกลงให้คนเหล่านั้นสมาทานศีล ๕ ในคนเหล่านั้น ๑๐๐ คนแรก รับศีลขณะที่น้ำท่วมถึงข้อเท้า, กลุ่มที่สองอีก ๑๐๐ คน สมาทานศีลเมื่อน้ำท่วมถึงหัวเข่า, กลุ่มที่สามอีก ๑๐๐ คน สมาทานศีลเมื่อน้ำท่วมถึงสะเอว, กลุ่มที่สี่อีก ๑๐๐ คน สมาทานศีลเมื่อน้ำท่วมถึงสะดือ, กลุ่มที่ห้าอีก ๑๐๐ คน สมาทานศีลเมื่อน้ำท่วมถึงราวนม, กลุ่มที่หกอีก ๑๐๐ คน สมาทานศีลเมื่อน้ำท่วมถึงคอ, กลุ่มที่เจ็ดอีก ๑๐๐ คน สมาทานศีลเมื่อน้ำท่วมถึงปาก

เมื่อพวกเขาสมาทานศีลแล้ว อุบาสกประกาศเสียงดังที่สุดว่า **"ท่านทั้งหลาย พวกเราไม่มีที่พึ่งอย่างอื่นอีกแล้ว จงระลึกนึกถึงศีลเถิด"**

กาลนั้น คนทั้งหมดตายแล้วเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์ เพราะอาศัยศีล (=กุศลที่ระลึกถึงศีล) ที่รับในเวลาใกล้ตาย

วิมานของเทวดาเหล่านั้นปรากฏขึ้นอยู่รวมกันเป็นหมู่ โดยวิมานของเทพบุตรผู้เคยเป็นอุบาสกมีความสูงประมาณ ๑๐๐ โยชน์ อยู่ตรงกลางของวิมานหมู่เทพผู้เคยสมาทานศีลในเรือครั้งเป็นมนุษย์ วิมานที่แวดล้อมมีความสูง ๑๒ โยชน์

ครั้นอุบัติเป็นเทวดาแล้ว เทพเหล่านั้นใคร่ครวญถึงความเป็นมาของพวกตนก็รู้ว่าพวกเรามา ณ วิมานดาวดึงส์ได้ เพราะพวกเรามีอาจารย์ช่วยแนะนำให้ทำกุศล แล้วปรึกษา

กันว่า *"อาจารย์เป็นผู้มีคุณแก่พวกเรายิ่งนัก พวกเราควรไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ากัน แล้วกราบทูลคุณของอาจารย์ให้พระองค์ทรงทราบเถิด"*

ท่านว่าเทพหมู่นี้ได้ชื่อว่า **"สตุลลปกายิกา"** เพราะพวกเขายกย่องธรรม และสมาทานธรรมของสัตบุรุษแล้วได้เกิดในสวรรค์

หมู่เทพเข้าเฝ้ากราบทูลยกย่องอาจารย์ พระพุทธเจ้าตรัสคำสุภาษิตสูงสุด

ในเวลาเที่ยงคืน เทวดาเหล่านั้นมีผิวพรรณและรัศมีอันงดงาม ได้พากันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระวิหารเชตวัน กาลนั้นพระวิหารก็เกิดแสงสว่างทั่ว หมู่เทพถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ มีเทวดา ๖ องค์ กราบทูลธรรมเพื่อยกย่องอาจารย์ของตน ดังนี้

(เทวดาองค์ที่ ๑)

(๑) บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น

(๒) ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ

(๓) บุคคลรู้แจ้งสัทธรรม (คือธรรมของสัตบุรุษ ในที่นี้หมายถึงศีล ๕)
ของพวกสัตบุรุษแล้ว

(๔) ย่อมเป็นผู้ประเสริฐ ไม่มีความตกต่ำเลย

(**เทวดาองค์ที่ ๒** กล่าวบาทที่ ๑-๒ เหมือนองค์ที่ ๑ ต่างกันที่บาทที่ ๓-๔ คือ)

...(๓) **บุคคล**รู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว**ย่อมได้ปัญญา**, (๔) หาได้ปัญญาจากคนอันธพาลอื่นไม่ (ดุจน้ำมันงาหาไม่ได้จากก้อนกรวด)

(เทวดาองค์ที่ ๓)

...(๓) **บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว,** (๔) **ย่อมไม่เศร้าโศก** ในท่ามกลางคนผู้เศร้าโศก

(เทวดาองค์ที่ ๔)

...(๓) **บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว,** (๔) **ย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลางหมู่ญาติ**

(เทวดาองค์ที่ ๕)

...(๓) สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของสัตบุรุษแล้ว, (๔) **ย่อมไปสู่สุคติ**

(เทวดาองค์ที่ ๖)

...สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษ ย่อมดำรงอยู่ได้ตลอดไป"

จบแล้ว เทวดาองค์หนึ่งกราบทูลถามว่า *"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า คำของใครหนอเป็นสุภาษิต?"* (ในบรรดาคำกล่าวของเทวดา ๖ องค์นั้น องค์ใดพูดได้ถูกต้อง?")

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาษิตโดยอ้อม พวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

**"บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง (=พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏ)"**

หมู่เทวดาฟังจบแล้วต่างมีใจชื่นชมยินดี ถวายอภิวาท กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไปจากที่นั้น (สํ.ส.สัพภิสูตร ข้อ ๗๘-๘๕, สํ.อ.๑/๑/๑๑๓-๗)

วิถีของปราชญ์

จกฺขุมาสฺส ยถา อนฺโธ โสตวา พธิโร ยถา
ปญฺญวาสฺส ยถา มูโค พลวา ทุพฺพโลริว
อถ อตฺเถ สมุปฺปนฺเน สเยถ มตสายิกํ.

ผู้เป็นปราชญ์นั้น ถึงมีตาดี ก็พึงทำเป็นเหมือนคนตาบอด
ถึงมีหูดี ก็พึงทำเป็นเหมือนคนหูหนวก
ถึงมีปัญญา ก็พึงทำเป็นเหมือนคนใบ้
ถึงมีกำลัง ก็พึงทำเป็นเหมือนคนอ่อนแอ
ครั้นเมื่อต้องทำประโยชน์เกิดขึ้นแล้ว
ถึงจะนอนในเวลาใกล้จะตาย ก็ยังทำประโยชน์ให้สำเร็จได้

ขุ.เถร.อัฏฐกนิบาต ข้อ ๓๖๖, มจร.ข้อ ๕๐๑

๒๙
หมู่โจรรับศีล ๕

บุญจากการระลึกถึงศีล ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์

ครั้งอดีตกาล สมัยพระศาสนาของ**พระพุทธเจ้ากัสสปะ**

มีโจรหมู่ใหญ่ราว ๕๐๐ คน ทำการปล้นชิงทรัพย์และประกอบโจรกรรมประชาชนอย่างกว้างขวางในรูปแบบต่างๆ ทางการจึงร่วมมือกับประชาชนปิดล้อมป่าที่พวกโจรซ่องสุมกันอยู่ หมู่โจรพยายามย้ายที่หลบซ่อนตัวภายในพื้นป่านั้น

เมื่อทางการกระชับพื้นที่ปิดล้อมใกล้เข้ามา พวกโจรพบกับภิกษุรูปหนึ่งนั่งอยู่ภายในกุฏิมุงด้วยใบไม้ภายในป่านั้น หัวหน้าโจรเห็นว่า ไม่มีที่รกชัฏหรือที่ใด ๆ จะหลบซ่อนตัวได้อีกแล้ว จึงพากลุ่มโจรเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น ไหว้แล้วเรียนว่า *"พวกข้าพเจ้าเป็นโจร ทำโจรกรรมเลี้ยงชีพ ขณะนี้ทางการและชาวบ้านกำลังปิดล้อมรุกคืบเข้ามา พวกเราจะต้องถูกฆ่าตายหมดแน่ ๆ ขอให้ท่านเป็นที่พึ่งของพวกเราด้วยเถิดขอรับพระคุณเจ้า"*

พระเถระกล่าวตอบว่า *"ที่พึ่งอื่นของพวกท่านไม่มีแล้ว มีแต่ศีลเท่านั้นเป็นที่พึ่งได้ พวกท่านจงสมาทานศีลเถิด"* พวกโจรรับคำแล้วสมาทานศีล (๕) จบแล้วพระเถระให้โอวาทว่า *"ท่านดำรงตนอยู่ในศีลแล้ว ถึงแม้ชีวิตของพวกท่านจะดับสิ้นไป ก็จงอย่าให้จิตคิดเบียดเบียนใคร ๆ เลย"*

ในที่สุด เจ้าหน้าที่และชาวบ้านก็สามารถจับกุมตัวโจรและฆ่าโจรทั้งหมดตาย ขณะกำลังถูกเขาฆ่า โจรเหล่านั้นระลึกถึงศีล ควบคุมจิตไม่ให้เกิดความโกรธแค้น พวกเขาตายโดยศีลไม่ขาด เกิดในสวรรค์แล้ว (คัมภีร์ไม่ได้ระบุว่าสวรรค์ชั้นใด) หัวหน้าโจรได้เป็นหัวหน้าของเทพบุตรเหล่านั้น (อุ.อ.๒๘๑)

๓๐

นางมัลลิกา

ถวายขนมแด่พระพุทธเจ้า ได้เป็นพระอัครมเหสีพระราชา

นางมัลลิกาเป็นลูกสาวของนายช่างจัดดอกไม้ (เรียกว่า**นายมาลาการ**) มีฐานะยากจน อาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี (แคว้นโกศล) เธอเป็นคนมีรูปร่างหน้าตาสวยงามมากคนหนึ่ง ครั้นอายุได้ ๑๖ ปี ก็ยิ่งมีสิริโฉมงดงามมากขึ้น เป็นที่หมายปองของชายหลายคน

วันหนึ่ง เธอนำดอกไม้มาส่งในตลาดนอกพระนคร ซื้อขนมสด ๓ ก้อน ใส่ลงในกระเช้าดอกไม้ เดินออกจากตลาดตั้งใจไว้ว่าจะแวะทานขนมที่สวนดอกไม้นอกพระนคร ระหว่างเดินไปใกล้จะถึงสวน นางได้พบเห็นพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์กำลังเสด็จบิณฑบาตผ่านมา เธอเกิดจิตเลื่อมใสศรัทธา หยิบขนมทั้ง ๓ ก้อนออกจากตะกร้าถือไว้แล้วเดินเข้าไปถวายพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงรับขนมสดของนางด้วยบาตรที่ท้าวจาตุมหาราชถวาย นางก้มลงกราบพระยุคลบาทแล้ว ลุกขึ้นยืนมองตามเสด็จไปครู่หนึ่ง จิตใจเต็มเปี่ยมด้วยปีติโสมนัส นึกถึงพระพุทธเจ้าแล้วเดินทางเข้าไปในสวนดอกไม้ ฝ่ายพระพุทธเจ้าทรงแสดงอาการจะประทับนั่ง ณ สถานที่แห่งหนึ่ง พระอานนท์ทราบแล้วปูผ้ารองนั่งถวาย (ภิกษุสงฆ์ก็เดินบิณฑบาตต่อไปยังที่อื่น ๆ) ประทับนั่งแล้วทรงเสวยขนม ทรงแย้มพระโอษฐ์ (ยิ้มเผยอปากเห็นเพียงพระเขี้ยวแก้วมีพระรัศมี) พระอานนท์เห็นแล้วกราบทูลถามว่า *"การถวายขนมครั้งนี้ จะมีผลอะไรแก่เธอหรือพระพุทธเจ้าข้า?"* พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า *"อานนท์ เด็กสาวคนนี้ถวายขนมแด่พระตถาคตเจ้าเป็นคนแรก (ของวัน) วันนี้แหละเธอจะได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศล"*

จากนั้น พระศาสดาก็เสด็จดำเนินต่อไป

ขณะที่นางมัลลิกา (ผู้ทำสิ่งที่ทำได้ยากคือถวายขนมหมดทั้ง ๓ ก้อน) ก็นั่งเล่นอยู่ในสวนดอกไม้นั้น

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงรบแพ้พระเจ้าอชาตศัตรู เสด็จหนีมาพบรัก... นางมัลลิกาได้เป็นพระอัครมเหสี

พระเจ้าปเสนทิโกศลมหาราชแห่งโกศลรัฐ ทรงนำทัพไปรบแย่งชิงหมู่บ้านหนึ่งในแคว้นกาสี (ชิงกาสิกคาม ถิ่นที่มีเพชรพลอยเยอะ) แต่ทรงรบแพ้กองทัพแตกพ่าย พระราชาทรงม้าหนีกลับกรุงสาวัตถี ถึงสวนดอกไม้...ก็ทรงดำริว่า จะแวะพักรอไพล่พลที่ติดตามมาข้างหลังให้พร้อมก่อนเสด็จเข้าพระนคร

ทรงหยุดม้าแล้วทอดพระเนตรหาสถานที่ประทับ ก็ทรงได้สดับเสียงขับร้องเพลงของนางมัลลิกา ทอดพระเนตรเห็นแล้วทรงเกิดจิตปฏิพัทธ์ จึงบังคับม้าเข้าไปหานาง

นางมัลลิกาเห็นแล้วมิได้เดินหนี เธอยืนอยู่ตรงนั้น และช่วยจับเชือกบังคับม้า (นางรู้ว่านี่คือพระเจ้าแผ่นดินโกศล จึงลุกรับเสด็จ) พระราชาตรัสถามว่า *“เธอมีสามีหรือยัง?”* ทูลตอบว่า *“ยังไม่มี พระเจ้าข้า”*

เมื่อทรงทราบว่า นางยังไม่มีสามี จึงเสด็จลงจากหลังม้าในสภาพอิดโรยมาก ทรงบรรทมหนุนตักของเธอแล้วหยั่งลงสู่นิทรารมย์...

ครั้นทรงตื่นบรรทมแล้ว ทรงให้นางมัลลิกานั่งบนม้าทรงด้วยกัน มีหมู่พลติดตามเสด็จกลับเข้าสู่พระนคร ทรงนำนางส่งถึงเรือนบิดาด้วยพระองค์เอง แล้วทำการสู่ขอและนัดหมายเวลามารับนางแล้ว จากนั้นจึงเสด็จกลับพระราชนิเวศน์

ในเวลาเย็น เจ้าหน้าที่ราชสำนักก็นำพระราชยานและเครื่องสักการะจำนวนมากมารับตัวนางมัลลิกาจากเรือนบิดาไปสู่พระราชวัง **พระราชาทรงอภิเษกให้นางดำรงอยู่ในพระอิสริยยศเป็นพระอัครมเหสี**

นับแต่วันนั้น พระนางมัลลิการาชเทวีก็ทรงได้รับความโปรดปรานจากพระราชาเป็นอย่างมาก เพราะพระนางทรงมี**กัลยาณธรรม** (ธรรมงามของกุลสตรี) **๕ ประการ** เป็นคุณ**สมบัติที่ดีของสตรีผู้เข้าสู่สกุลของสามี** (ดู องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๓๓) คือ

๑. ตื่นก่อน นอนทีหลัง ปรนนิบัติสามีและมารดาบิดาของสามี

๒. เคารพนับถือสักการบูชาผู้ที่สามีเคารพนับถือ
เช่น มารดาบิดาและสมณพราหมณ์

๓. ไม่เกียจคร้านทำกิจการงานในเรือน

๔. รู้จักจัดการดูแลคนภายในเรือนของสามี เช่น ทาส กรรมกร, รู้ความป่วยไข้หรือไม่ป่วยไข้ของคนเหล่านั้น

๕. ดูแลเก็บรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ให้คงอยู่ และไม่เป็นผู้ติดอบายมุข

ต่อมา พระนางก็เป็นอุบาสิกาผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ท่านหนึ่ง คุณงามความดีของพระนางเป็นที่รู้กันดีทั่วพระนคร (ดู สํ.อ.๑/๑/๓๔๖-๗, ชา.อ.๑/๗/๔๔๒,ชา.อ.๑/๕/๒๙๕-๗, อุ.อ.๔๔๓-๕)

องค์ประกอบของการได้เป็นพระอัครมเหสีของพระนางมัลลิกา คือ

๑. ทรงมีบุพเพสันนิวาสกับพระราชามาแต่ปางก่อน

๒. ทรงเกื้อกูลกันในขณะพระราชารบพ่ายแพ้หลบหนีมา

๓. ทรงถวายทานกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๓๑

อนาถบิณฑิกเศรษฐี

ผลแห่งความมั่นคงในทาน เทวดาก็ยังต้องสนับสนุน

จากสุทัตตเศรษฐี สู่ "อนาถบิณฑิกเศรษฐี" ที่โลกร่ำลือ และเงินที่หว่านลงในบวรพุทธศาสนา

สุทัตตเศรษฐี เป็นชาวสาวัตถี (แคว้นโกศล) เขาเป็นคนมีอัธยาศัยชอบให้ทาน ชอบสงเคราะห์ผู้อื่นตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก ๆ เมื่อเจริญเติบโตเป็นหนุ่มแล้ว ก็ช่วยบิดาทำการค้าขายหารายได้เข้าครอบครัว (สุตฺต.อ.๒/๑๐๗,ชา.อ.๑/๔/๔๙๙)

เมื่อบิดาล่วงลับ สุทัตตะก็ได้สืบทอดตำแหน่งเศรษฐี เขายิ่งเป็นทานบดี (เป็นใหญ่ในการให้) ตั้งโรงทานช่วยเหลือคนยากไร้ด้วยตนเอง คนทั้งหลายจึงเรียกท่านสุทัตตเศรษฐีว่า **"อนาถบิณฑิกเศรษฐี"** (ผู้ให้ก้อนข้าวแก่คนไร้ที่พึ่งหรือคนอนาถา) ซึ่งเป็นชื่อที่เขาเคยตั้งความปรารถนาไว้ในอดีต

เรือนที่อยู่ของครอบครัวนี้สร้างแบ่งชั้นเป็น ๗ ชั้น ล้อมไว้ด้วยรั้วกว้าง มีซุ้มประตูติดกับรั้วรวม ๗ ซุ้ม (๗ ทางเข้าออก) เศรษฐีมีภรรยาชื่อ นางบุญลักขณเทวี ทั้งสองมีบุตร ๔ คน เป็นธิดา ๓ คน บุตร ๑ คน คือ **นางมหาสุภัททา นางจูฬสุภัททา นางสุมนาเทวี** และ **นายกาฬะ**

เศรษฐีรู้ข่าวว่าโลกมีพระพุทธเจ้าแล้ว ในครั้งที่เดินทางไปทำกิจธุระที่กรุงราชคฤห์ (แคว้นมคธ) และแวะพักที่บ้าน**ราชคหเศรษฐี** (พี่เขย) ซึ่งกำลังจัดเตรียมถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ค่ำนั้นเขาพักอยู่ในเรือน และลุกขึ้นตอนยังไม่สว่าง คิดว่าสว่างแล้ว และเดินเข้าไปยังป่าสีตวัน ซึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ เข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระอริยโสดาบัน ประกาศตนเป็นอุบาสก

ก่อนกลับสู่บ้านที่กรุงสาวัตถี เศรษฐีได้กราบทูลว่าตนเองจะสร้างเสนาสนะถวาย ถ้าเสร็จแล้วจะส่งคนมากราบทูลให้เสด็จไปทรงรับ และประทับจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี

กรุงสาวัตถีอยู่ห่างจากกรุงราชคฤห์ประมาณ ๔๕ โยชน์ ระหว่างเดินทางกลับ เศรษฐีสละทรัพย์จำนวนมากให้สร้างวิหารไว้ทุกๆ กึ่งโยชน์ (ให้ชนทั้งหลายได้แวะพัก และบอกข่าวว่าเส้นทางนี้พระพุทธเจ้าจะเสด็จผ่าน เมื่อตนเองสร้างอารามเสร็จ พระพุทธเจ้าจะเสด็จไปสาวัตถีโดยเส้นทางนี้) หมดทรัพย์ไป ๑ แสนกหาปณะ และสิ่งของมีค่าอีก ๑ แสนกหาปณะ

ถึงสาวัตถีแล้ว เศรษฐีได้ซื้อที่ดินของ**เจ้าเชตกุมาร** (อยู่เขตนครสาวัตถี) ด้วยทรัพย์ ๑๘ โกฏิ และจ่ายอีก ๑๘ โกฏิ สร้างเสนาสนะเชตวันมหาวิหาร เมื่อสร้างวิหารเสร็จแล้วส่งคนไปกราบทูลนิมนต์ให้พระพุทธเจ้าเสด็จมาทรงรับพระวิหาร ระหว่างที่พระพุทธเจ้ายังไม่เสด็จมา เศรษฐีก็สละทรัพย์บริจาคทานต่าง ๆ แก่ชนทั่วไปผู้เข้ามายังโรงทาน และใช้ทรัพย์อีก ๑๘ โกฏิ ในการเฉลิมฉลองพระวิหาร ตั้งแต่วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาทรงรับและประทับจำพรรษาพร้อมกับหมู่สงฆ์ (อารามแห่งนี้ เศรษฐีตั้งตามชื่อของเจ้าชายเชต เพราะเจ้าชายทรงยกที่ดินตรงซุ้มประตูให้ เศรษฐีเห็นว่า เจ้าชายเป็นผู้มีชื่อเสียง คนทั่วไปจะรู้จักวัดแห่งนี้ได้เร็ว อารามจึงชื่อว่า **"เชตวัน"** แต่คนก็รู้กันดีว่า สร้างโดยท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี)

รวมทรัพย์ที่เศรษฐีใช้จ่ายไปเพื่อการนี้ทั้งหมด ๕๔ โกฏิ

นับแต่นั้น ท่านเศรษฐีก็ทำทานทุกๆ วัน คือ

"สลากภัต ๕๐๐ ที่, ปักขิกภัต (อาหารถวาย ๑๕ วัน ครั้งหนึ่ง) ๕๐๐ ที่, สลากยาคู ๕๐๐ ที่, ปักขิกยาคู ๕๐๐ ที่, ธุวภัต (อาหารถวายประจำเรียกอีกอย่างว่านิตยภัต) ๕๐๐ ที่, อาคันตุกภัต (ภัตสำหรับภิกษุอาคันตุกะ) ๕๐๐ ที่ ภัตสำหรับภิกษุไข้ ๕๐๐ ที่, ภัตสำหรับภิกษุผู้คอยพยาบาลภิกษุไข้ ๕๐๐ ที่ ในเรือนก็ยังเตรียมอาสนะไว้ ๕๐๐ ที่ เป็นประจำสำหรับรองรับภิกษุอื่นๆ ที่เข้ามาฉันในเรือน" (องฺ.อ.๑/๒/๕๑-๕, วินย.อ.๒/๑๙๐-๑)

เศรษฐีใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการกุศลและการสงเคราะห์คนยากไร้อย่างไม่เคยขาด เช่น คราวที่หลานสาวร้องไห้เพราะตุ๊กตาแตก เธอคิดว่าตุ๊กตาตาย เศรษฐีปลอบใจหลานสาว

ด้วยการทำบุญอุทิศให้ตุ๊กตา ส่วนนางบุญลักขณเทวีและพวกทาสก็ปลอบใจหลานด้วยการถวายมหาทานเช่นกัน พวกเขาทำ**มหาทาน**ติดต่อกันนานถึง ๓ เดือน (ดู ขุ.เปต.๓๑-๖,ขุ.เปต.ข้อ ๘๙)

จากความมั่งคั่งสู่ความอัตคัด แต่กิจการงานบุญยังดำเนินต่อไป

การที่เศรษฐีตั้งโรงทานทำการกุศลจำนวนมาก ทำให้ทรัพย์ร่อยหรอลงอย่างมาก จนเศรษฐีต้องส่งคนไปทวงเงินที่พวกพ่อค้ากู้ยืมไปรวมทั้งหมด ๑๘ โกฏิ แต่พวกพ่อค้าก็ยังผัดผ่อนอยู่ เศรษฐีต้องคุมคนงานให้ไปขุดทรัพย์ที่บิดาเคยบอกว่าฝังอยู่ริมแม่น้ำ ไปถึงก็พบว่าน้ำได้กัดเซาะดินและพัดพาเอาหม้อไหที่ใส่ทรัพย์ไว้หายไปในแม่น้ำแล้ว

เศรษฐีต้องสั่งให้คนในเรือนปรับตัว ด้วยการนำข้าวปลายเกรียน (ปลายข้าว) มาหุงมีน้ำผักดองเป็นกับแกล้ม ให้ทุกคนใช้ผ้านุ่งผ้าห่ม ที่นอน และเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างเดิม ๆ ไปก่อน ไม่มีเงินซื้อของใหม่ ๆ เข้ามา แม้จะมีชีวิตลำบากขึ้นเศรษฐีก็ยังให้ทาน โดยทานที่ถวายแก่ภิกษุภิกษุณีที่เข้ามาในเรือนก็คือ ข้าวหุงจากปลายข้าวมีน้ำผักดองเป็นกับ

วันหนึ่งเศรษฐีเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า **"ท่านคหบดี ในเรือนของท่านยังให้ทานอยู่หรือ?"** ทูลตอบว่า **"ยังให้อยู่ พระพุทธเจ้าข้า แต่ทานนั้นเศร้าหมอง ไม่ประณีตเหมือนเมื่อก่อน ตอนนี้ข้าพระองค์ถวายข้าวปลายเกรียนกับน้ำผักดอง พระพุทธเจ้าข้า"**

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ท่านคหบดี ท่านไม่ควรคิดว่าให้สิ่งที่เศร้าหมองเลย เพราะถ้ามีจิตประณีต ทานที่ให้แก่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลายย่อมไม่เรียกว่าให้สิ่งที่เศร้าหมอง ทานนั้นย่อมมีผลมาก เนื่องจากได้ให้แก่ผู้เป็นเนื้อนาบุญแล้ว"**

การเข้า ๆ ออก ๆ ของพวกบรรพชิต สร้างความหงุดหงิดให้เทวดาพาล,

อนึ่ง การที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาบางครั้ง และมีภิกษุภิกษุณีผู้มีศีลเข้า ๆ ออก ๆ เป็นนิตย์ ทำให้เทวดาที่อยู่ประจำซุ้มประตูทั้ง ๗ ต้องลงมาอยู่บนพื้นดิน จะได้สถิตบนซุ้มประตูก็เฉพาะตอนที่ไม่มีพวกท่านเข้าออก

เทวดาผู้อยู่ที่ซุ้มประตู ๖ ซุ้ม (จาก ๗ ซุ้ม) มีความยินดีปรีดาที่ได้อยู่ใกล้ชิดมนุษย์ผู้มีศีล ทำให้ได้พบเห็นได้ฟังธรรมจากผู้มีศีล เมื่อเห็นท่านเศรษฐีมีความเป็นอยู่ลำบากก็ทุกข์ใจ, มีเพียงเทวดาประจำซุ้มประตูที่ ๔ เท่านั้น ไม่ได้เกิดความยินดีที่ผู้มีศีลเข้า ๆ ออก ๆ แต่กลับยินดีที่เห็นเศรษฐียากจนลง จะได้ไม่มีภิกษุเข้าออก ตนเองจะได้อยู่บนซุ้มประตูอย่างสบาย ก่อนหน้านั้นเทวดาตนนี้ได้ขอร้องให้เทวดาผู้ทำหน้าที่**มหากัมมันติกะ** (เทวดาอำนวยการแก่เทวดาด้วยกัน) ช่วยไปบอกให้เศรษฐีเลิกบริจาคเสียที เพราะทรัพย์จะหมดอยู่แล้ว แต่ถูกเทวดานั้นขับไล่ว่า **"ท่านเป็นเทวดาอันธพาล เศรษฐีสละทรัพย์ลงในพระศาสนาที่สอนให้ออกจากความทุกข์ ถ้าท่านเศรษฐีจะมาจับตัวเรา แล้วตัดเอามวยผมของเราไปขาย นำเงินมาบริจาค เราก็ยินดีให้เศรษฐีทำ ท่านจงกลับไปเถิด"**

เทวดาตนนี้ก็ยังไม่ลดละความพยายามในการที่จะทำให้หมู่ภิกษุออกไปให้พ้นเรือน เพื่อตนเองจะได้อยู่ในวิมานซุ้มประตูอย่างสุขสบาย คืนหนึ่งก็เข้าไปแสดงตนให้**ลูกชายเศรษฐี**เห็นอานุภาพแล้วบอกให้ไปช่วยเตือนบิดาให้เลิกทำบุญเถิด เพราะมีความยากจนรออยู่ แต่ก็ถูกบุตรชายของเศรษฐีขับไล่กลับออกมาอีก

ถึงกาลที่เศรษฐียากจนลง เทวดาตนนี้คิดว่า *"ตอนที่พวกเขายังร่ำรวยอยู่ เราพูดอะไรไปพวกเขาย่อมไม่ฟัง ตอนนี้พวกเขายากจนแล้ว กาลนี้แหละเหมาะที่เราจะไปพูดกับตัวเศรษฐีเองเลย เขาจะได้ปิดบ้านเลิกทำบุญเสียที"*

แสดงตัวให้เศรษฐีเลิกศรัทธาพุทธะ กลายเป็นทำให้ขาดศรัทธาเทวดาเสียเอง

เที่ยงคืนวันนั้น เทวดาจึงเข้าไปแสดงตนในห้องนอนของเศรษฐี ยืนลอยอยู่เหนือพื้น ทำแสงสว่างทั่วห้อง เศรษฐีตื่นแล้วถามว่า ท่านเป็นใคร?, ตอบว่า เราคือเทวดาสถิตอยู่ ณ ซุ้มประตูที่ ๔ มาแสดงตัวเพราะความหวังดีต่อท่าน, เศรษฐีกล่าวว่า *"ขอท่านเทพจงบอกมาเถิด"*

เทวดาจึงให้โอวาทว่า

"ท่านมหาเศรษฐี ท่านเคยคิดถึงอนาคตของบุตรธิดาบ้างไหม ท่านนำทรัพย์จำนวนมากทิ้งลงในศาสนาของพระสมณโคดม ทำให้ตัวท่านและบุตรธิดาตกอยู่ในความยากจน ท่านบริจาคเกินประมาณ ละทิ้งการค้าขาย

วันนี้ท่านเป็นอยู่อย่างอัตคัด ก็ยังปล่อยให้พระสมณโคดมและสาวกเข้ามาในเรือน ทรัพย์ที่พวกสมณะนำออกไป ใคร ๆ ก็ไม่อาจนำกลับมาให้ท่านได้

ตั้งแต่วันนี้ไป ท่านอย่าได้ไปหาพระสมณโคดมเลย และอย่าให้พวกสาวกของพระสมณโคดมเข้ามาในเรือนแห่งนี้เลย สิ่งที่ท่านควรทำในเวลานี้อย่างยิ่ง ก็คือฟ้องร้องทวงทรัพย์ที่คนยืมไป และจงกลับมาทำการค้าขายอย่างเดิมเถิด"

เศรษฐีผู้เป็นพระอริยโสดาบัน ผู้มั่นคงในพระรัตนตรัยและมีศรัทธาสละบริจาค ฟังจบแล้วกล่าวว่า *"นี่เป็นโอวาทที่ท่านแสดงตนเพื่อบอกแก่ข้าพเจ้าหรือ?"* เทวดาตอบว่า *"ใช่แล้ว เราหวังดี"*

เศรษฐีกล่าวว่า **"พระพุทธเจ้าทรงทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มั่นคง มีศรัทธาไม่คลอนแคลน ทำให้ศรัทธาของข้าพเจ้าตั้งมั่นดุจขุนเขา ข้าพเจ้าสละทรัพย์ลงในคำสอนที่นำออกจากทุกข์ ท่านเป็นเทวดาที่แนะนำสิ่งที่ไม่สมควร ไม่มีมารยาท ไม่มีศีล เป็นกาฬกิณี พูดตัดรอนคำสอน ข้าพเจ้าไม่ต้องการอยู่ร่วมเรือนกับท่าน ท่านจงออกไปจากเรือนของข้าพเจ้าเถิด"**

เทวดาถูกขับไล่ ไร้ที่อยู่ ท้าวสักกะตรัสแนะให้ทำคุณ ไถ่โทษ, เศรษฐีกลับมาร่ำรวยดุจเดิม

เทวดาถูกเศรษฐีผู้เป็นพระอริยสาวกขับไล่แล้ว ไม่อาจอยู่อาศัยที่เดิมได้ พาบุตรออกจากซุ้มประตูไปหาที่อยู่ใหม่ มองหาที่อยู่ที่ควรจะอยู่ก็ไม่ได้ เพราะมีภุมมเทวดาอื่น ๆ จับจองหมดแล้ว จึงเกิดความร้อนใจว่า **"เราทำความไม่ดีเสียแล้ว ที่อยู่เดิมของเรา ๆ ก็อยู่มานาน คนในเรือนตั้งแต่รุ่นก่อนก็ไม่เคยคิดเบียดเบียนเรา เราควรจะขอให้เศรษฐียกโทษให้ เราอยากกลับไปอยู่ที่ซุ้มประตูเรือน แต่เราละอายใจที่จะพบกับเศรษฐี เราควรให้เทวดาที่มีศักดิ์ใหญ่ช่วยเหลือดีกว่า"** แล้วไปหา**เทวดาผู้ทำหน้าที่รักษาพระนคร** สารภาพผิดและขอให้ช่วยออกหน้าขอให้เศรษฐียกโทษให้ แต่ถูกเทวดานั้นปฏิเสธ จึงไปทูลวิงวอนให้**ท้าวมหาราชทั้ง ๔** (ท้าววิรูปักษ์ ท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น) ทรงช่วย แต่ก็ถูกปฏิเสธอีก จึงเข้าเฝ้าขอให้**ท้าวสักกเทวราช**ทรงช่วยเหลือ ท้าวสักกะตรัสว่า

"ท่านทำสิ่งที่ไม่สมควรทำ ท่านต้องการกำจัดคำสอนของพระชินเจ้า (พระผู้ชนะ) ตัวเราก็ไม่อาจพูดขอกับเศรษฐีให้ยกโทษให้ท่านได้ แต่เราจะแนะนำวิธีให้เศรษฐียกโทษให้

ท่านจงแปลงเป็นคนเก็บส่วยของท่านเศรษฐีนะ แล้วพายักษ์ไป ๒-๓ ตน นำหนังสือสัญญาการกู้ยืมเงินที่พวกพ่อค้ากู้ไปแสดงแก่พวกเขา ถ้าเขามีทีท่าว่าจะไม่ให้คืน ท่านก็จงให้ยักษ์แสดงตัวให้คนพวกนั้นเห็น เขาจะหวาดหวั่นรีบนำทรัพย์มาคืนให้ ๑๘ โกฏิ ท่านได้แล้วจงนำไปไว้ที่ห้องคลังของเศรษฐี

จากนั้น ท่านจงใช้เทวานุภาพของท่าน นำทรัพย์จำนวน ๑๘ โกฏิที่จมอยู่ในน้ำไปใส่ในห้องคลัง และจงนำทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของในที่ต่างๆ อีก ๑๘ โกฏิไปใส่ในห้องคลังอีก ห้องคลังจะมีทรัพย์รวมถึง ๕๔ โกฏิ มากพอที่เศรษฐีจะทำประโยชน์ต่อไป ถือเป็นการลงโทษตัวท่านเองด้วย และถือเป็นเหตุให้เศรษฐียกโทษให้ท่านด้วย"

เทวดาตนนั้นถวายบังคมท้าวสักกเทวราช แล้วไปดำเนินการนำทรัพย์ ๓ ส่วน รวม ๕๔ โกฏิ ไปใส่ไว้ในห้องคลังของท่านมหาเศรษฐีแล้ว

กลางดึกของวันนั้น ก็เข้าไปแสดงตนในห้องนอนของเศรษฐี ยืนอยู่กลางอากาศ กล่าวรายงานการนำทรัพย์มาให้ เพื่อขอไถ่โทษ ขอให้เศรษฐียกโทษแล้วโปรดอนุญาตให้กลับมาอยู่ที่ซุ้มประตูตามเดิมด้วยเถิด เทวดากล่าวว่า

"ข้าพเจ้าเป็นเทวดาอันธพาล สถิตอยู่ที่ซุ้มประตูที่ ๔ เคยมากล่าวคำใดด้วยความเป็นอันธพาล ขอท่านเศรษฐีจงยกโทษให้แก่ข้าพเจ้าผู้กล่าวคำนั้นด้วยเถิด

เพราะข้าพเจ้าได้ลงโทษตนเอง ด้วยการรวบรวมทรัพย์ได้ ๕๔ โกฏิ นำมาใส่ไว้เต็มห้องว่างเปล่าของท่าน ตามเทวบัญชาของท้าวสักกะแล้ว ขอให้ท่านอนุญาตให้ข้าพเจ้าได้กลับมาอยู่ที่เดิมด้วยเถิด หลายวันที่ผ่านมา ข้าพเจ้าลำบากมากเพราะไม่มีที่อยู่"

อนาถบิณฑิกเศรษฐีฟังความแล้วคิดว่า *"เทวดารู้คุณของเรา เราควรให้เขาได้รู้คุณของพระศาสดา"* จึงกล่าวว่า *"ท่านเทวดา หากท่านจะให้เรายกโทษให้ท่านก็ได้ แต่ท่านต้องไปขอโทษเราต่อหน้าพระพักตร์ของพระศาสดาของเราเถิด"*...เทวดาตอบตกลง

ครั้นสว่างแล้ว เศรษฐีพาเทวดานั้นเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าตอนเช้าตรู่ กราบทูลเรื่องทั้งหมดให้ทรงทราบ จากนั้นเทวดากราบทูลขอขมาโทษว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ได้รู้ซึ้งพระคุณของพระองค์ ได้กล่าวคำใดที่ชั่วช้าออกไป เพราะความเป็นอันธพาล ขอพระองค์ทรงงดโทษในคำเหล่านั้นแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด"*

พระพุทธเจ้าทรงยกโทษให้แก่เทวดาแล้ว แม้เศรษฐีก็ยกโทษให้เช่นกัน

พระศาสดาทรงแสดงธรรมว่า **"คหบดี คนที่ทำบาปในโลกนี้ เขาย่อมเห็นบาปว่าเป็นสิ่งดี ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล แต่เมื่อบาปนั้นให้ผล เขาย่อมเห็นบาปว่าเป็นความชั่วแท้, ส่วนผู้ทำกรรมดี อาจเห็นความดีว่าเป็นความไม่ดี ตราบเท่าที่กรรมดียังไม่ให้ผล แต่เมื่อกรรมดีให้ผล เขาย่อมเห็นกรรมดีว่าดีจริง"**

จบพระพุทธดำรัส เทวดานั้นบรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระโสดาบัน (ธ.อ.๓/๑๕-๒๐, ขุ.ธ.ข้อ ๑๙)

พราหมณ์อยากมั่งคั่งเหมือนเศรษฐี เข้าเยี่ยมเพื่อหวังจะขโมยสิริ

ข่าวที่ท่านเศรษฐีกลับมาร่ำรวย เพราะมีเทวดาทำคุณไถ่โทษ และเศรษฐียังเป็นสหายรักกับเทวดาด้วย แพร่กระจายไป

พราหมณ์คนหนึ่งมีความรู้ลักษณะของสิริ (มงคล, มิ่งขวัญ) ได้ยินข่าวแล้วคิดว่า การที่เศรษฐียากจนแล้วกลับร่ำรวย ไม่น่าจะเป็นเพราะเทวดาช่วย แต่เป็นเพราะเขามีสิริอยู่ในเรือน ถ้าเราได้สิรินั้นมา เราก็จะร่ำรวยเหมือนเขา เราต้องทำเป็นไปเยี่ยมเขา แล้วฉวยโอกาสขโมยสิริมาเป็นของเราเสีย

พราหมณ์นั้นไปที่บ้านแล้วขอพบเศรษฐี ท่านเศรษฐีให้การต้อนรับแล้วถามว่า ท่านพราหมณ์มาหากระผมมีเรื่องอะไรให้ผมช่วยหรือ? พราหมณ์ตรวจดูจนทั่วเรือน ก็พบว่าสิริไปอยู่ที่หงอนไก่ตัวสีขาว จึงกล่าวขอไก่ว่า **"ท่านมหาเศรษฐี ข้าพเจ้าสอนมนต์แก่พวกมาณพ ๕๐๐ คน แต่พวกเราลำบากเพราะมีไก่ตัวหนึ่งขันไม่เป็นเวลา ทำให้พวกเราตื่นช้าบ้าง เร็วบ้าง จึงอยากจะขอไก่สีขาวตัวนี้ โปรดให้ข้าพเจ้าเถิด"**

เศรษฐีกล่าวว่า *"กระผมให้แก่ท่าน ๆ จงจับมันไปเถอะ"*

ทันใดนั้น สิริก็ย้ายจากหงอนไก่ไปอยู่ที่แก้วมณี ซึ่งวางอยู่หัวเตียง พราหมณ์เห็นแล้วเอ่ยปากขอแก้วมณี พอเศรษฐีพูดว่า *"กระผมให้ท่าน"* สิริก็ย้ายไปอยู่ที่ไม้เท้าใกล้หัวเตียง พราหมณ์เอ่ยปากขออีก เศรษฐีพูดว่า *"จงเอาไม้เท้าไปเถิด กระผมให้"* สิริก็ย้ายไปอยู่ที่ศีรษะของนางบุญลักขณเทวีผู้เป็นภรรยาเศรษฐี คราวนี้พราหมณ์ไม่กล้าขอ ตัดสินใจเล่าความจริงว่าตนมาเยี่ยมครั้งนี้ก็เพื่อหาโอกาสขโมยสิริไปเป็นของตน จะได้มีทรัพย์และยศบ้าง แต่สุดท้ายก็ไม่อาจจะขโมยไปได้ จากนั้น พราหมณ์ก็ลากลับออกไป ต่อมา ท่านเศรษฐีได้ทูลเล่าเรื่องนี้ให้พระพุทธเจ้าทรงสดับ

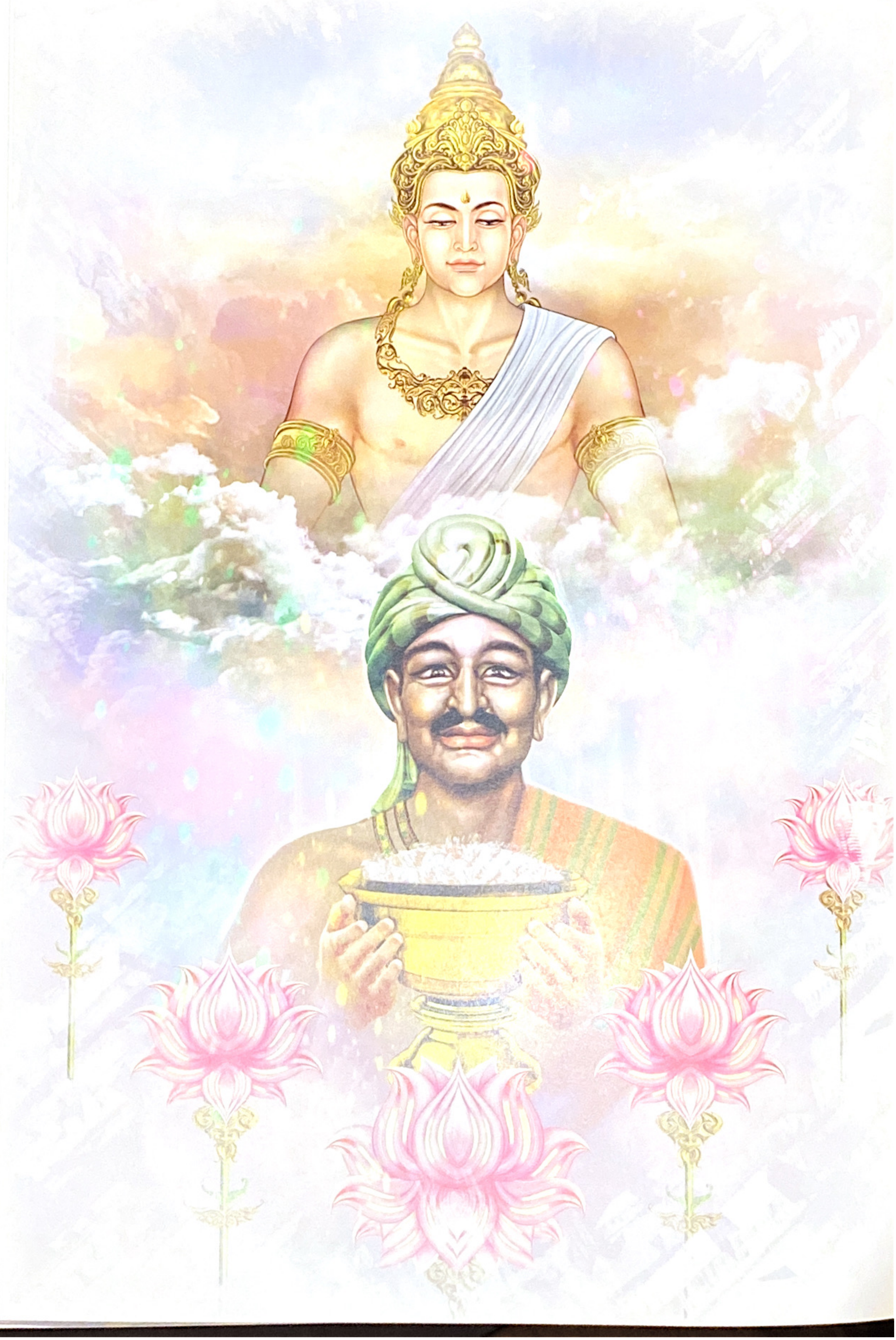
(ดู ชา.อ.๑/๔/๒๐๑-๓,ขุ.ชา.ข้อ ๔๕๑-๓)

คฤหัสถ์และสมณะ ต่างก็เป็นทิศ ๆ หนึ่ง

อคาริโย อนฺนปานวตฺถทา อวฺหายิกา ตมฺปิ ทิสํ วทนฺติ
เอสา ทิสา ปรมา เสตเกตุ ยํ ปตฺวา ทุกฺขี สุขิโน ภวนฺติ.

คฤหัสถ์ถวายข้าว น้ำ และผ้า กล่าวนิมนต์ผู้ใด
พระอริยะทั้งหลายเรียกแม้ผู้นั้นว่า เป็นทิศ ๆ หนึ่ง,
เสตเกตุ ทิศนี้เป็นทิศที่ยอดเยี่ยม
เพราะสัตว์ทั้งหลายผู้มีทุกข์ ถึงแล้วย่อมเป็นสุข.

ขุ.ชา. ฉักกนิบาต, เสตเกตุชาดก ข้อ ๘๓๘, มจร.ข้อ ๙

๓๒
อนาถบิณฑิกเทพบุตร

คติของอุบาสกผู้เลิศทางถวายทาน คือ สวรรค์ดุสิต

ท่านสุทัตตเศรษฐี หรือ **ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี**ผู้เป็นอริยโสดาบัน นอกจากท่านมีความศรัทธามั่นคงแรงกล้า เกื้อกูลต่อพระศาสนา สร้างพระมหาวิหารเชตวัน (ยังเป็นหลักฐานแห่งคุณความดีมาถึงปัจจุบัน) น้อมถวายแด่องค์พระบรมศาสดาและภิกษุสงฆ์แล้ว ตัวท่านเองก็ยังดำเนินชีวิตอยู่ในเส้นทางแห่งคุณธรรมตามแรงปรารถนาในอดีต บำเพ็ญกิจช่วยเหลือด้านสาธารณกุศลแก่คนทั้งหลาย เช่น การสร้างโรงทานสำหรับคนยากไร้ และการเปิดเรือนให้เป็นโรงทานของภิกษุ ภิกษุณี

ต่อมาเศรษฐีให้ธิดาทั้ง ๓ คน คือ **นางมหาสุภัททา นางจูฬสุภัททา** และ**นางสุมนาเทวี** ดูแลจัดการแทนตนเองตามลำดับ (ดูเรื่องนางสุมนาเทวี) การใช้ทรัพย์สร้างพระมหาวิหารเชตวัน และการถวายทานต่าง ๆ จำนวนมากในทุก ๆ วันมิได้ขาด ทำให้พระพุทธเจ้าทรงยกย่องท่านว่าเป็นอุบาสกผู้เลิศทางถวายทาน (องฺ.เอก.ข้อ ๑๕๑) เป็นบุรุษผู้สละบริจาคทรัพย์ในพระพุทธศาสนามากที่สุด (ม.อ.๑/๓/๑๕๙)

กิจวัตรของท่านเศรษฐีก็คือ การบำรุงภิกษุสามเณร หากกาลใดที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระเชตวันหรือบุพพาราม ซึ่งเป็น ๒ มหาวิหารใหญ่เขตกรุงสาวัตถี ท่านเศรษฐีก็จะเข้าเฝ้าพระองค์วันละ ๒ เวลา เพื่อถวายการอุปัฏฐากและฟังธรรม (ธ.อ.๑/๘-๙)

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเรื่องทานและศีลมากเป็นพิเศษ ในฐานะที่ท่านเป็นอุบาสก มีอัธยาศัยชอบแจกจ่ายทาน (ม.อ.๓/๒/๔๐๐) แต่บางครั้งก็ทรงแนะนำธรรมที่สูงขึ้นกว่านั้น เช่น ครั้งหนึ่งท่านเศรษฐีนำอุบาสก ๕๐๐ คนเข้าเฝ้า พระองค์ตรัสแนะนำว่า **"พวกท่านได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ แล้ว ก็ไม่พึงหยุดยินดีพอใจอยู่เพียงแค่นั้น**

แต่ควรใส่ใจอย่างนี้อีกว่า พวกเราพึงเข้าถึงปีติที่เกิดจากวิเวกตามกาลอันควร (ทรงหมายถึง ปีติในปฐมฌานและทุติยฌาน) บ้าง ด้วยอุบายวิธีเช่นนี้ ๆ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล" (ดู องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๑๗๖)

การปรากฏตัวของท่านในงานพิธีมงคลต่างๆ ที่ชาวสาวัตถีเชื้อเชิญท่านมา ก็เป็นกิจวัตรที่ท่านทำในฐานะที่เป็นบุคคลที่คนในสังคมให้เกียรติ งานใดที่ท่านเศรษฐีไปร่วมด้วย ชาวเมืองก็จะถือว่าเป็นมงคลแก่งานนั้นอย่างยิ่ง (วินย.อ.)

การสงเคราะห์คนด้วย**อามิส** (วัตถุสิ่งของ) และ**ธรรม** (คำสอน คำแนะนำ) ก็เป็นกิจที่เศรษฐีประพฤติในฐานะอุบาสกผู้รู้แจ้งธรรม ก็จะใช้โอกาสต่าง ๆ ชักชวนให้ฆราวาสทั้งหลาย ทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัวประพฤติธรรม เช่น จ้างนายกาละผู้เป็นบุตรชายไปฟังธรรม จนลูกชายบรรลุอริยธรรมเป็นพระโสดาบัน (ธ.อ.๓/๒๓๑-๔) เชิญชวนให้คนในเรือนและข้าทาสกรรมกรรักษาอุโบสถศีล (ม.อ.๑/๓/๔๑๐-๑) อนุญาตให้นางทาสีคนหนึ่งบวชเป็นภิกษุณี (เถรี.อ.๔๖๖) พาเหล่าสาวกของพวกเดียรถีย์ ๕๐๐ คน เข้าเฝ้าพระบรมศาสดาเพื่อฟังธรรม จนพวกเขาบรรลุธรรม (ดู ชา.อ.๑/๑/๑๕๔-๑๖๐) และชี้แจงความเข้าใจธรรมของตนแก่พวกเดียรถีย์ (องฺ.ทสก.ข้อ ๙๓) ดังนี้เป็นต้น

ล้มป่วย ๒ ครั้ง ฟังธรรมแล้วหายป่วย

ครั้นต่อมา ท่านเศรษฐีล้มป่วยมีไข้หนัก เกิดทุกขเวทนาแรงกล้า ตอนเช้าท่านส่งคนให้ไปนิมนต์พระสารีบุตรมาที่เรือน (ภายในกรุงสาวัตถี) พระเถระมาถึงพร้อมด้วยพระอานนท์ สนทนาปราศรัยกันถึงความเจ็บป่วยแล้ว **พระสารีบุตร**แนะให้เศรษฐีระลึกถึงธรรมที่มีอยู่ในตน ทุกขเวทนาจะระงับได้ คือ ให้ระลึกถึง**โสดาปัตติยังคธรรม ๔** (คุณสมบัติประจำตัวของผู้เป็นพระโสดาบัน) = ได้แก่ ความเลื่อมใสมั่นคงในพระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ และในอริยกันตศีล (ศีลที่พระอริยเจ้าชื่นชมเป็นศีลที่เป็นไปเพื่อสมาธิ) ๑ และให้ระลึกถึง**อาการ ๑๐** คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ สัมมาญาณ ๑ สัมมาวิมุติ ๑

เมื่อท่านได้ฟังธรรมจากพระสารีบุตรจบแล้ว ทุกขเวทนาของท่านเศรษฐีก็สงบระงับลงโดยพลัน ท่านลุกขึ้นจัดแจงถวายอาหารแก่พระสารีบุตรและพระอานนท์ด้วยตนเองทีเดียว (ดู สํ.ม.ข้อ ๑๕๔๘-๑๕๖๗)

ต่อมาอีกไม่นานนักเศรษฐีก็ป่วยหนักอีกครั้งหนึ่งท่านส่งคนไปนิมนต์ให้พระอานนท์มายังเรือน **พระอานนท์**มาแล้วสอบถามอาการ เศรษฐีตอบว่า ทุกขเวทนาไม่ทุเลาลงเลย พระอานนท์แนะให้ระลึกถึงโสดาปัตติยังคธรรม ๔...จบแล้วเศรษฐีเรียนว่า **"ท่านอานนท์ผู้เจริญ ผมไม่กลัวความตาย เพราะผมประกอบด้วยเลื่อมใสมั่นคงในพระพุทธเจ้า...พระธรรม...พระสงฆ์ สิกขาบทเหล่าใดที่ควรแก่คฤหัสถ์ ที่ทรงแสดงแล้ว ผมก็มองไม่เห็นว่าจะมีสิกขาบทข้อใด ๆ ของผมบกพร่องเลย"**

ท่านพระอานนท์ชื่นชมว่า **"ท่านคหบดีเป็นลาภของท่านแล้ว ท่านได้ดีแล้ว โสดาปัตติผลเป็นอันท่านพยากรณ์แล้ว"** (ดู สํ.ม.ข้อ ๑๕๖๘-๑๕๗๓)

ป่วยหนัก ฟังธรรมครั้งสุดท้ายจากพระสารีบุตร ตายแล้วเกิดในสวรรค์ดุสิต... กลับเข้าเฝ้ากราบทูลชมเชยธรรมและพระสารีบุตร

ต่อมาท่านเศรษฐีล้มป่วย คราวนี้อาการป่วยของท่านหนัก จนถึงขั้นนอนรอความตาย ท่านรู้ตัวว่าคงจะไม่รอดแน่ จึงส่งคนรับใช้คนหนึ่งไปเข้าเฝ้าในพระวิหารเชตวันในเวลาค่ำ กราบทูลแด่พระพุทธเจ้า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีมีทุกขเวทนาเป็นไข้หนัก ขอถวายบังคมพระยุคลบาทด้วยเศียรเกล้า"*

จากนั้นก็ไปหาพระสารีบุตรกราบเรียนว่า ขณะนี้ท่านเศรษฐีป่วยหนัก ขอนิมนต์พระคุณเจ้าไปยังเรือนด้วยเถิด **พระสารีบุตร**ไปยังเรือนเศรษฐีมีพระอานนท์ติดตามเข้าไปด้วย นั่งแล้วถามถึงอาการป่วย เศรษฐีเรียนให้ทราบว่าในร่างกายมีทั้งลมเสียดแทง และความร้อนจากพิษไข้สูง

พระสารีบุตรรู้ว่าเศรษฐีกำลังจะมรณะ จึงแสดงธรรมว่าด้วยอายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ วิญญาณ ๖ ผัสสะ ๖ และเวทนา ๖ เป็นต้น เป็นการแสดงธรรมลึกซึ้ง เป็นไปเพื่อละคลายความถือมั่น

จบเทศนาแล้วเศรษฐีมีน้ำตาไหล พระอานนท์ถามว่า *"ท่านคหบดี ท่านยังยึดติด ยังผูกพันอยู่หรือ?"* เศรษฐีตอบว่า **"ผมมิได้ยึดติด มิได้ผูกพัน แต่ว่าผมนั่งใกล้พระศาสดาและหมู่ภิกษุมานานแต่ไม่เคยได้ฟังธรรมเช่นนี้เลย"** พระอานนท์กล่าวว่า *"ปกติธรรมลึกซึ้งอย่างที่ได้ฟังนี้ บรรพชิตฟังแล้วเข้าใจได้ดี ส่วนคฤหัสถ์ฟังแล้วเข้าใจได้ไม่ง่าย"* ท่านเศรษฐีจึงเรียนนิมนต์ให้แสดงแก่พวกคฤหัสถ์บ้าง เพราะคฤหัสถ์ที่มีความสามารถเข้าใจธรรมได้จะได้ไม่เสียโอกาสที่จะรู้ธรรม

พระสารีบุตรและพระอานนท์ลุกจากที่นั่งกลับไปไม่นาน **ท่านเศรษฐีก็ถึงอนิจกรรมแล้วอุบัติเป็นเทพบุตรในสวรรค์ชั้นดุสิต** (ดู ม.อุ.ข้อ ๗๒๐-๗๓๘)

อนาถบิณฑิกเทพบุตรเห็นรูปร่างของตนเองเหมือนแท่งทองขนาด ๓ คาวุต มีรัศมีโชติช่วงมองไปเห็นอุทยานและทิพยวิมาน เป็นต้น คิดว่า *"เรามีสมบัติชั้นเลิศอย่างนี้ เราทำอะไรไว้หนอ?"* ก็เห็นว่าเราเองนอบน้อมพระรัตนตรัยมั่นคงสูงสุด **"เทวสมบัติเหล่านี้เป็นที่ตั้งของความปรารถนา ถ้าเรามัวแต่ชื่นชมอยู่ก็จะหลงลืมสติ เราควรไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระเชตวันที่เราสร้าง ให้ทรงรู้ว่าตัวเราได้เสวยทิพยสมบัติเพราะพระองค์"** (ดู ม.อ.๓/๒/๔๐๑)

อนาถบิณฑิกเศรษฐีเทพบุตร มีรัศมีงามส่องสว่างไปทั่วพระเชตวันวิหาร เข้าเฝ้าถวายอภิวาทพระพุทธเจ้าแล้วยืนอยู่ ได้กราบทูลว่า

"พระวิหารเชตวันนี้มีประโยชน์เกื้อกูล หมู่สงฆ์ผู้แสวงบุญพักอาศัย อันพระศาสดาผู้เป็นพระธรรมราชาประทับอยู่ พระวิหารจึงเป็นที่เกิดปีติของข้าพระองค์

*สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิ์ด้วยธรรมเหล่านี้ คือ **กรรม** (มรรคเจตนา) **วิชชา** (มรรคปัญญา) **ธรรม** (ธรรมฝักฝ่ายสมาธิ คือ วิริยะ สติ สมาธิ) **ศีล ชีวิตอุดม** (=ชีวิตที่อยู่ในศีลเป็นชีวิตสูงสุด) ไม่ใช่บริสุทธิ์เพราะโคตรหรือทรัพย์*

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็นบัณฑิต เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ตน ก็พึงเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย จะบริสุทธิ์ได้เพราะธรรมนั้น ด้วยอาการอย่างนี้

พระสารีบุตรแล เป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่งด้วยปัญญา ศีล และความสงบระงับ"

พระพุทธเจ้าทรงสดับแล้วทรงพอพระทัย เทพบุตรรู้ว่าพระศาสดาทรงพอพระทัย จึงถวายอภิวาท กระทำประทักษิณแล้วกลับไป

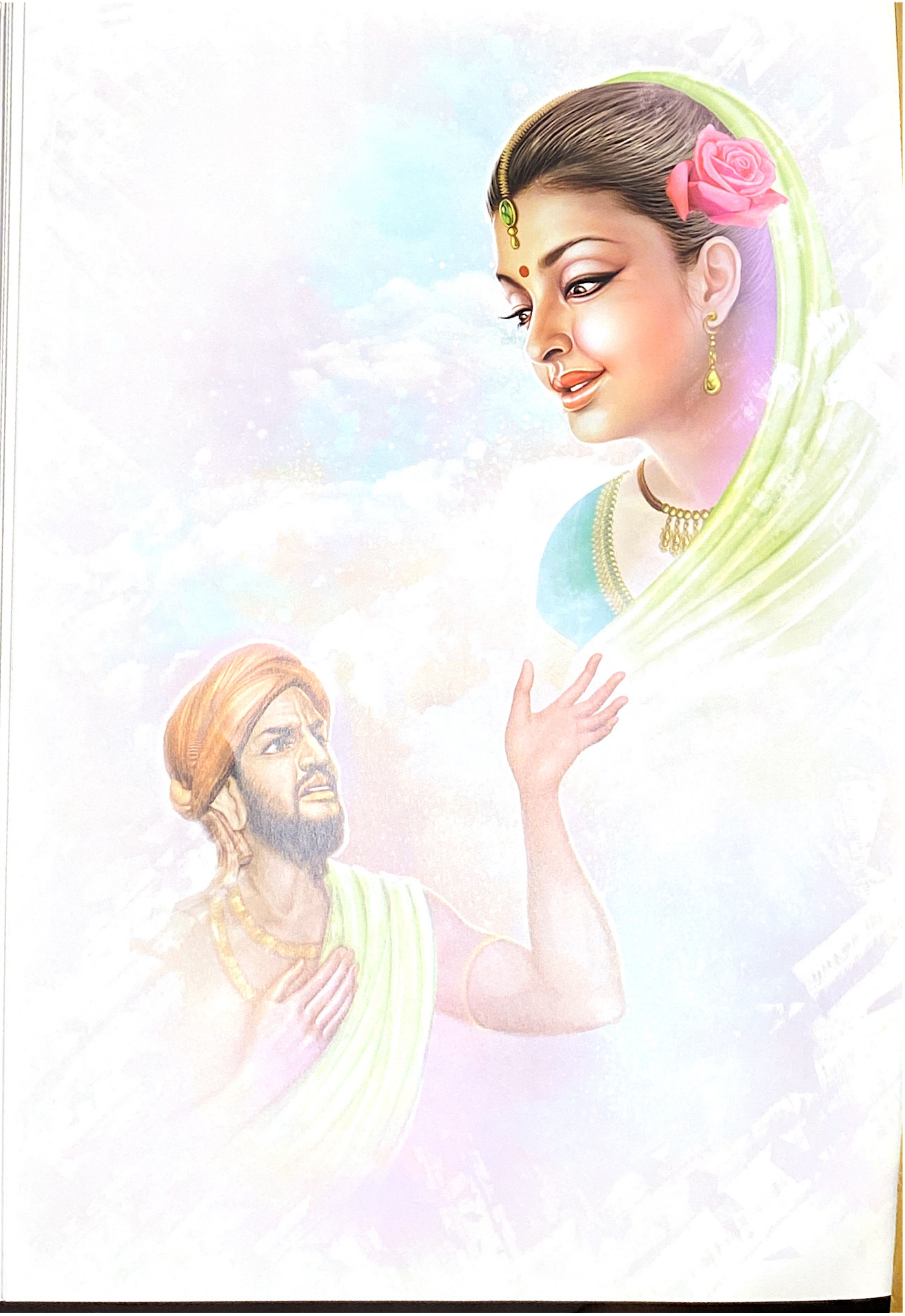
รุ่งเช้า พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องที่มีเทพบุตรมาเข้าเฝ้ากล่าวธรรม...

พระอานนท์ทูลว่า **"น่าจะเป็นอนาถบิณฑิกเทพบุตรแน่ ๆ เพราะท่านคหบดีนั้นเลื่อมใสพระสารีบุตรมาก"** พระศาสดาทรงรับว่า **"ใช่แล้ว เทพบุตรนั้น คือ อนาถบิณฑิกเทพบุตร"**

(ดู ม.อุ.ข้อ ๗๓๘–๗๔๐)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

เมื่อศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย ผนวกกับศีลสมบูรณ์
ก็มีแต่สุคติสถานเดียว

๓๓

นางสุมนาเทวี

เหตุที่เรียกบิดาว่าน้องชาย

เป็นเรื่องปกติ สำหรับครอบครัวของ**ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี** คือ คนในเรือนฝักใฝ่ในการบุญการกุศล มีการฟังธรรม ถวายทานแด่ภิกษุจำนวน ๒,๐๐๐ รูป ทุก ๆ วัน

เศรษฐีมีธิดา ๓ คน ท่านจัดหน้าที่ให้**ธิดาคนโต** คือ **นางมหาสุภัททา** เป็นผู้ดูแลจัดแจงการถวายทานแด่ภิกษุผู้เข้ามาในเรือนทานของตนภายในกรุงสาวัตถี

เมื่อ**ธิดาคนโต**ฟังธรรมได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ไม่นานนักนางก็แต่งงานออกเรือนไปสู่สกุลของสามี ท่านเศรษฐีจึงตั้ง**นางจูฬสุภัททา** ธิดาคนรองให้ทำหน้าที่แทนนางมหาสุภัททา ต่อมานางจูฬสุภัททาฟังธรรมแล้วบรรลุเป็นพระโสดาบัน ออกเรือนไปสู่สกุลสามีอีก

ท่านเศรษฐีจึงให้ธิดาคนเล็ก คือ **นางสุมนาเทวี** ทำหน้าที่ดูแลการงานในโรงทานแทนพี่สาวทั้งสอง ทั้งที่ขณะนั้นนางยังเป็นกุมาริกา (เด็กหญิง) อยู่เลย **ต่อมาเธอได้ฟังธรรมแล้วบรรลุสกทาคามิผล เป็นพระสกทาคามีบุคคล**

กาลเวลาผ่านไปไม่กี่ปี นางสุมนาเทวีเกิดความเจ็บป่วย และอาการกำเริบหนัก รู้ว่าตนเองจะต้องสิ้นชีพแล้ว เธอมีความประสงค์จะพบบิดา จึงให้คนรับใช้ไปเชิญบิดามาพบ, ท่านเศรษฐีทราบข่าวว่าลูกสาวป่วยหนัก ก็รีบมาหาที่เตียงนอน ขณะนั้นนางใกล้จะเสียชีวิตแล้ว (จึงถามว่า...)

บิดา : แม่สุมนา ลูกให้คนไปตามพ่อมาเร่งด่วน เจ้ามีอะไรจะบอกพ่อหรือ?

สุมนาเทวี : อะไรเล่า น้องชาย?

บิดา : เจ้าป่วยจนหลงเพ้อไปแล้วหรือลูก นี่พ่อเอง

สุมนาเทวี : เราไม่ได้เพ้อหรอก น้องชาย

บิดา : เจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือจึงเรียกพ่อว่าน้องชาย

สุมนาเทวี : เราไม่ได้บ้าหรอก น้องชาย

นางสุมนาเทวีพูดได้เพียงเท่านี้ก็เสียชีวิต แม้ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีจะเป็นพระโสดาบันอยู่ก็จริง แต่ก็มิอาจอดกลั้นความโศกเศร้าที่สูญเสียลูกสาวได้...

เมื่อทำการปลงศพ (เผาสรีระ) ของนางแล้ว ท่านเศรษฐีก็ยังเศร้าโศกไม่คลาย ทั้งที่รู้ว่าความพลัดพรากเป็นสิ่งที่ต้องพบ มิอาจหนีพ้นได้ก็ตาม ท่านเดินคร่ำครวญร้องไห้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระวิหารเชตวัน พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นท่านเศรษฐีแล้ว ตรัสถามว่า...

พระพุทธเจ้า : ท่านคฤหบดี ทำไมท่านจึงทุกข์โศก มีน้ำตานองหน้ามาเล่า?

เศรษฐี : นางสุมนาเทวี ลูกสาวคนเล็กของข้าพระองค์ เสียชีวิตแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : ท่านคฤหบดี ธรรมดาสัตว์ที่เกิดมาแล้ว ย่อมมีความตายเป็นธรรมดา ตัวท่านก็ทราบอยู่มิใช่หรือ?

เศรษฐี : เรื่องนี้ข้าพระองค์ทราบดีอยู่ พระพุทธเจ้าข้า แต่ลูกสาวของข้าพระองค์เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยหิริโอตตัปปะอย่างยิ่ง แต่เมื่อตอนที่นางใกล้ตาย ทำไมนางไม่สามารถคุมสติได้เลย นางเอาแต่บ่นเพ้อแล้วจากไป ด้วยเหตุนี้ ข้าพระองค์จึงโศกเศร้าเสียใจ มีน้ำตานองหน้ามาหาพระองค์ พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : นางได้พูดบ่นเพ้อถึงเรื่องอะไรหรือ ท่านมหาเศรษฐี?

เศรษฐี : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ถามนางว่า แม่สุมนา เจ้ามีเรื่องอะไรหรือ? นางพูดว่า อะไรเล่าน้องชาย, เมื่อข้าพระองค์กล่าวว่าเจ้าเพ้อไปหรือ? นางก็ตอบว่า ไม่ได้เพ้อหรอก น้องชาย, ครั้นเมื่อข้าพระองค์ถามว่า เจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือแม่สุมนา? นางก็ตอบว่า เราไม่ได้เป็นบ้าหรอกน้องชาย, นางพูดได้เพียงเท่านั้น นางก็สิ้นใจ พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : ท่านมหาเศรษฐี ลูกสาวของท่านมิได้เพ้ออย่างที่ท่านเข้าใจหรอก

เศรษฐี : แล้วเหตุไร นางจึงพูดอย่างนั้นเล่า พระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธเจ้า : เพราะท่านก็เป็นน้องชายของนางจริง ๆ น่ะ ท่านคฤหบดี เนื่องจาก**ธิดาของท่านเป็นใหญ่กว่าท่านโดยมรรคผล นางสุมนาเทวีนั้นเป็นพระสกทาคามี ส่วนตัวท่านเป็นพระโสดาบัน** ธิดาของท่าน จึงพูดถูกต้องแล้ว นางต้องการให้ตัวท่านรู้

เศรษฐี : อย่างนั้นหรอกหรือ พระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธเจ้า : ใช่แล้ว ท่านคฤหบดี

เศรษฐี : แล้วตอนนี้นางไปเกิดอยู่ที่ไหนเล่า พระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธเจ้า : นางอุบัติในภพดุสิตแล้ว

ท่านเศรษฐีกราบทูลว่า *"ลูกสาวของหม่อมฉัน ตอนยังมีชีวิตอยู่ นางก็เที่ยวเพลิดเพลินอยู่ในหมู่ญาติ ครั้นจากโลกนี้ไป นางก็ยังเกิดในสถานที่ ๆ น่าเพลิดเพลินอีกหรือ พระพุทธเจ้าข้า"*

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

"เป็นอย่างนั้นแลท่านคฤหบดี ก็ธรรมดาของผู้ไม่ประมาท ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม ย่อมเพลิดเพลินในโลกนี้ และโลกหน้าได้ทั้งนั้น" แล้วตรัสพระคาถาว่า

"ผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมเพลิดเพลินในโลกนี้ (เพราะทำกรรมดี ไม่ได้ทำบาป) ละไปแล้วก็ย่อมเพลิดเพลิน (=อุบัติในสวรรค์) เขาย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้งสอง (คือยินดีในกรรมดีที่ทำในโลกนี้, ยินดีเมื่อกรรมดีให้ผลในโลกหน้า) เขาย่อมเพลิดเพลินว่า บุญเราทำไว้แล้ว เมื่อไปสู่สุคติก็ย่อมเพลิดเพลินยิ่งขึ้น (=เสวยทิพยสมบัติในสวรรค์นาน)"

(ดู ธ.อ.๑/๑๕๒-๕, ขุ.ธ.ข้อ ๑๑)

๓๔
พระเจ้าพิมพิสาร
วิธีอุทิศทานแด่เปรตที่เคยเป็นพระญาติ

พระเจ้าพิมพิสารเคยเป็นเสมียนบำเพ็ญบุญในพระพุทธเจ้าปุสสะ... ชาวบ้านที่ใกล้ชิดกับนายเสมียน ขโมยไทยธรรมกิน...เกิดในนรก

ในสมัยของพระพุทธเจ้าปุสสะ (หรือผุสสะ)

ครั้งนั้น**พระราชกุมาร ๓ พระองค์** ได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จประทับจำพรรษาในชนบท จากนั้น เหล่าพระราชกุมารตรัสสั่งให้ข้าราชบริพารที่ใกล้ชิดช่วยกันอุปัฏฐากบำรุงพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ เช่น ให้ดำเนินการจัดการสร้างพระวิหารด้วยกำลังแรงงานของบุรุษจำนวน ๑,๐๐๐ คน

ตลอดกาล ๓ เดือนนั้น พระราชกุมารทั้งสาม ทรงนุ่งห่มผ้ากาสายะ ถวายทาน ฟังธรรม ปฏิบัติธรรมโดยเคารพ, ส่วน**นายภัณฑาคาริก** (ผู้จัดการทรัพย์สินของเจ้าชายทั้ง ๓) และภรรยาเป็นผู้มีศรัทธา ก็ร่วมกันถวายทาน และอุปัฏฐากภิกษุสงฆ์, **นายเสมียน**ผู้จัดเก็บรายได้ในชนบทส่งเข้าคลังหลวง ได้เชิญชวนให้ชาวชนบทประมาณ ๑๑,๐๐๐ คน ร่วมกันทำบุญฟังธรรมตลอด ๓ เดือน ซึ่งคนเหล่านั้นก็ขวนขวายบุญโดยเคารพ

ชาวชนบทคนอื่น ๆ ได้เห็นการจัดทำมหาทานใหญ่เพื่อถวายพระพุทธเจ้าและหมู่สงฆ์ทุก ๆ วัน ก็เกิดความริษยา จึงขโมยไทยธรรมต่าง ๆ ไปกินบ้าง เมื่อถูกจับขับไล่ออกไป ก็แอบกลับมาเผาโรงครัวบ้าง...

พระราชกุมาร ๓ พระองค์สิ้นพระชนม์แล้วอุบัติในสวรรค์, นายภัณฑาคาริกกับภรรยา, นายเสมียนและชาวชนบทผู้ถวายทานโดยเคารพ ก็บังเกิดในสวรรค์ **ส่วนชาวชนบทอื่น ๆ ที่ประทุษร้ายทานก็บังเกิดในนรก**

เวลาผ่านไปนานถึง ๙๒ กัป...

พ้นจากขุมนรกแล้ว เกิดเป็นเปรตเข้าเฝ้าทูลถามพระพุทธเจ้ากัสสปะถึงกาลที่จะพ้นจากความหิวกระหาย...ตรัสบอกว่ารออีก ๙๒ กัป

ครั้นถึงพุทธสมัยของพระพุทธเจ้า **"กัสสปะ"** (พระพุทธเจ้าก่อนหน้าพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา) **พวกเขาพ้นจากนรก เศษบาปทำให้มาเกิดเป็นเปรต**

เปรตเหล่านี้ได้เห็นมนุษย์ถวายทานแล้ว**อุทิศว่า** *"ขอทานที่ถวายครั้งนี้ จงสำเร็จแก่พวกญาติที่ล่วงลับด้วยเถิด"* ได้เห็นเปรตที่เคยเป็นญาติของมนุษย์เหล่านั้น**อนุโมทนา**แล้วได้รับทิพยสมบัติทิพยสุข เช่น มีข้าว น้ำ ผ้า...พวกเปรตกลุ่มนี้จึงอยากได้ทิพยสมบัติทิพยสุขอย่างเปรตพวกนั้นบ้าง จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ากัสสปะ ทูลถามว่า *"พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีโอกาสจะได้รับทิพยสุขทิพยสมบัติ อย่างเปรตที่มีญาติอุทิศทานให้บ้างหรือไม่?"* พระพุทธเจ้ากัสสปะตรัสตอบว่า *"ตอนนี้พวกท่านยังไม่สามารถจะรับได้ แต่จะได้รับในอนาคต ในพุทธสมัยที่พระพุทธเจ้ามีพระนามว่า โคตมะ, กาลนั้นจะมีพระราชาพระนามว่า **พิมพิสาร** ซึ่งเคยเป็นญาติกับพวกท่าน พระองค์จะถวายทานแล้วอุทิศทานให้แก่พวกท่าน พวกท่านต้องรออีก ๙๒ กัป"* (=๑ พุทธันดร)

เปรตเหล่านั้นฟังแล้วดีใจอย่างยิ่ง ดุจคิดว่ากาลนั้นจะถึงในวันพรุ่งนี้...

อดีตเสมียนมาเกิดเป็นพระเจ้าพิมพิสาร... ทรงบรรลุธรรมเป็นพุทธมามกะ ถวายอาหารและพระอุทยาน แต่ทรงลืมอุทิศ พวกเปรตผิดหวังส่งเสียงน่ากลัวให้พระราชาได้ยิน

ครั้นถึงพุทธสมัยแห่งพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา

อดีตพระราชกุมารในสมัยนั้น มาเกิดเป็น**ชฎิล ๓ พี่น้อง** (อุรุเวลากัสสปะ นทีกัสสปะ และคยากัสสปะ) มีบริวาร ๑,๐๐๐ คน, อดีตคหบดีและภรรยามาเกิดเป็น**วิสาขะ** (และนาง**ธัมมทินนา**) **ส่วนนายเสมียนมาเกิดเป็นพระเจ้าพิมพิสาร**

หลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วประมาณ ๙ เดือน พระองค์ได้เสด็จเข้าเขตกรุงราชคฤห์ โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง และบริวาร พวกเขาออกบวชแล้ว ได้เสด็จ**โปรดพระเจ้าพิมพิสาร**และหมู่ประชาชนราว ๑๑,๐๐๐ คน พระราชาบรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระอริยโสดาบันแล้ว ได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ให้เสด็จไปทรงรับมหาทานที่พระราชนิเวศน์ในวันรุ่งขึ้น

หมู่เปรตเหล่านั้นรู้เห็นแล้วพากันดีใจว่า *"ใกล้เวลาที่พระราชาจะทรงอุทิศทานให้พวกเราแล้ว พวกเราจะได้พ้นความทุกข์ยากกันแล้ว"*

วันรุ่งขึ้น พระเจ้าพิมพิสารทรงถวายมหาทานแล้ว ทรงสดับธรรมกถาแล้ว ทรงดำริถึงสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า... แล้วทูลถวายสวนไผ่ **"เวฬุวันกลันทกนิวาปะ"** (สวนไผ่อันเป็นสถานที่ให้เหยื่อแก่พวกกระรอกกระแต) แต่พระราชาทรงลืมอุทิศทาน มิได้ทรงอุทิศทานให้แก่ใคร ๆ เลย

พวกเปรตเหล่านั้นต่างดีใจ เฝ้ารอคอยการอุทิศทานอยู่ ๑ พุทธันดร เมื่อเห็นพระราชามิได้อุทิศให้ตน ต่างคร่ำครวญว่า *"พวกเราเปรตทั้งหลาย อุตส่าห์ตั้งหน้าตั้งตารอคอยรอรับการอุทิศจากท่าน ท่านลืม ท่านพลาดไปได้อย่างไร ความสิ้นหวัง ความผิดหวัง, ความเหือดแห้งใจ ความเศร้าใจ บังเกิดกับพวกเราเป็นหมื่นแสนทวีคูณ ความทุกข์ระทมเกิดกระหน่ำทับถมหัวใจของพวกเรา พระราชาจะทรงรู้ไหมหนอ, หากแม้นเปรตอย่างเรามีหัวใจ*

สักร้อยสักพันดวง... โอหนอ...ทุกดวงได้ถึงกาลดับแดดิ้นสิ้นไปแล้วในวันนี้ พวกเราจักต้องรอคอยไปอีกนานแสนนานเท่าใดหนอ"

ครั้นตกกลางคืนยังมิทันสงัด ในราตรีนั้น เหล่าเปรตจึงพากันเข้าไปในพระราชนิเวศน์ ส่งเสียงโหยหวนกรีดร้องคร่ำครวญด้วยเสียงอันน่าสะพรึงกลัวแบบต่าง ๆ พระเจ้าพิมพิสารทรงได้สดับแล้ว ทรงหวาดกลัว บรรทมหลับไม่สนิท

พระพุทธเจ้าตรัสเล่าบุพกรรมของพวกเปรต พระราชาทรงถวายมหาทานแล้วอุทิศ พวกเปรตอนุโมทนาแล้วพ้นความหิวกระหาย

เช้าตรู่แล้ว พระเจ้าพิมพิสารเสด็จเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องเสียงที่น่าสะพรึงกลัวนั้นว่า จะเป็นนิมิตร้ายแก่ตัวข้าพระองค์หรือไม่? พระพุทธเจ้าจึงตรัสเล่าความเป็นมาของเปรตเหล่านั้นให้ทรงสดับ, ทูลถามว่า **"ถ้าหม่อมฉันจะถวายทานในเช้านี้ เพื่ออุทิศทานให้พวกเขาได้หรือไม่?"** ตรัสตอบว่า **"ได้สิ มหาบพิตร"** พระราชาจึงกราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้เสด็จเสวยภัตที่พระราชนิเวศน์ เพื่อจะอุทิศทานนั้นให้แก่หมู่เปรต

พระพุทธเจ้าเสด็จดำเนินประทับยังที่เขาจัดไว้ในพระราชนิเวศน์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เหล่าเปรตรู้เห็นแล้วดีใจว่า *"วันนี้พระราชาจะทรงอุทิศทานให้แก่พวกเรา ๆ จะได้ทิพยสมบัติ"* จึงพากันมายืนอยู่ตามที่ต่าง ๆ บริเวณพระราชนิเวศน์, พระพุทธเจ้าทรงแสดงพุทธานุภาพทำให้พระราชาทอดพระเนตรเห็นเปรตเหล่านั้นท่ามกลางเบื้องหน้าของพระองค์

เมื่อพระราชาประทับนั่งแล้ว ทรงถวายน้ำทักษิโณทกตรัสอุทิศ (เจาะจง) ว่า **"ขอทานนี้จงมีแก่หมู่ญาติของเรา"** (อิทํ โน ญาตีนํ โหนตุ) **"ขอญาติทั้งหลายจงมีสุขเถิด"** (สุขิตา โหนตุ ญาตโย) **พวกเปรตได้รับการอุทิศทานแล้วอนุโมทนา** ทันใดนั้น ก็ปรากฏสระโบกขรณีเต็มไปด้วยดอกบัว เปรตทั้งหลายเห็นก็ดีใจลงอาบและดื่มน้ำระงับความกระหายและขจัดความเศร้าหมองทางกายได้จากสระงามนั้น

พระราชาทรงถวายข้าวยาคู ของเคี้ยวของกิน แล้วตรัสอุทิศอีก เปรตอนุโมทนาแล้ว ข้าวยาคู ของเคี้ยว ของกิน อันเป็นทิพย์ ก็ปรากฏแก่พวกเปรต พวกเขาพากันบริโภคอาหารทิพย์นั้นจนมีร่างกายอิ่มเอิบ

พระราชาทรงถวายผ้าและเสนาสนะ (ตั่งและเตียงเป็นต้น) เปรตอนุโมทนาแล้ว บังเกิดผ้าทิพย์ ยานทิพย์ ปราสาททิพย์ และที่นอนทิพย์ เป็นต้น... พระราชาทอดพระเนตรแล้วทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง

องค์ประกอบ ๓ ประการ ที่ทำให้เปรตได้รับความสุข และพระธรรมเทศนา "ติโรกุฑฑสูตร"

ท่านว่า ทักษิณา (การให้, การอุทิศ) จะสำเร็จได้ด้วยองค์ประกอบ ๓ คือ

๑. การอุทิศของทายก (=ผู้ให้ทาน)

๒. เปรตทั้งหลายอนุโมทนาด้วยตนเอง

๓. ผู้รับทานเป็นทักขิไณยบุคคล (เป็นเนื้อนาบุญที่ดี เช่น พระอริยเจ้าทั้งหลาย)

ครั้นพระศาสดาทรงเสวยเสร็จแล้ว ทรงอนุโมทนาด้วยพระธรรมเทศนา **"ติโรกุฑฑสูตร"** (พระธรรมว่าด้วยหมู่เปรตมายืนอยู่นอกเรือน) สรุปความได้ดังนี้

"หมู่เปรตมายังเรือนญาติ คิดว่าเป็นเรือนของตน ยืนอยู่นอกเรือนบ้าง บานประตูเรือนบ้าง ทาง ๔ แพร่ง และ ๓ แพร่งบ้าง, ญาติทั้งหลายถวายข้าวน้ำแล้ว ลืมอุทิศ ระลึกไม่ได้ เพราะอกุศลกรรมของสัตว์เหล่านั้นเป็นปัจจัย (การไม่ได้รับการอุทิศ เป็นเพราะอกุศลกรรมที่เปรตทำไว้)

แต่ชนเหล่าใด เป็นผู้เอ็นดูญาติผู้ล่วงลับ ให้ข้าวและน้ำแล้ว อุทิศให้หมู่ญาติว่า ขอทานนี้แล จงมีแก่ญาติทั้งหลาย ขอญาติทั้งหลายจงมีสุขเถิด

หมู่เปรตที่เป็นญาติมาชุมนุมกันในบริเวณที่ให้ทานนั้น ย่อมอนุโมทนาโดยเคารพ ดีใจว่า พวกเราได้ทิพยสมบัติ เพราะญาติเป็นเหตุ ขอญาติเหล่านั้นของเราจงมีอายุยืน..."

ในเปตวิสัย (โลกของเปรต) ไม่มีการทำกสิกรรม หรือการค้าขายก็ไม่มี ผู้ได้อัตภาพเป็นเปรต ย่อมดำรงอัตภาพอยู่ได้ด้วยทานที่ญาติให้แล้วจากมนุษย์โลกนี้

น้ำจากที่สูงย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉันใด ทาน (กุศลทาน) ที่ทายก (ผู้อุทิศ) ให้ไปจากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแก่หมู่เปรต ฉันนั้นเหมือนกัน

ห้วงน้ำที่เต็มแล้วในแหล่งน้ำต่าง ๆ ย่อมยังสมุทรสาครให้เต็ม ฉันใด ทานที่ทายกในมนุษย์โลกนี้ให้ไป ก็ย่อมสำเร็จผลแก่หมู่เปรต ฉันนั้นเหมือนกัน...”

(ดู ขุ.ขุ.ข้อ ๘, ขุทฺทก.อ.๒๑๗-๒๙๒,
ขุ.เปต.ข้อ ๙๐, เปต.อ.๓๐-๔๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ถ้ารู้ชัดวันเวลาพ้นทุกข์ที่แน่นอน ก็ย่อมอยู่กับทุกข์ได้ดีขึ้น

สายฝนรดแผ่นดิน สายธารบุญรดทายก

ยถาปิ เมโฆ ถนยํ, วิชฺชุมาลี สตกฺกกุ, ถลํ นินฺนญฺจ ปูเรติ,
อภิวสฺสํ วสุนฺธรํ, ตเถว สทฺโธ สุตฺวา, อภิสงฺขจฺจ โภชนํ,
วณิพฺพเก ตปฺปยติ, อนฺนปาเนน ปณฺฑิโต, อนุโมทมาโน ปกิเรติ,
เทถ เทถาติ ภาสติ, ตณฺหิสฺส คชฺชิตํ โหติ.

เมฆมีสายฟ้าแลบแปลบปลาบ มีสายเป็นร้อย คำรามอยู่ (น้ำฝน)
ตกรดแผ่นดิน ทำที่ดอนและที่ลุ่มให้เต็ม แม้ฉันใด
ทายกผู้มีศรัทธาเป็นบัณฑิตได้ฟังแล้วตกแต่งโภชนาหาร
เลี้ยงวณิพกด้วยข้าวน้ำให้อิ่มหนำ ร่าเริงใจเที่ยวไปในโรงทาน
สั่งว่า ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้
และทายกนั้นบันลือเสียงเหมือนเมฆคำราม

สํ.ส. อิสสัตถสูตร ข้อ ๔๑๐, มจร.ข้อ ๑๓๕

๓๕

นางปติปูชิกา

หญิงผู้ระลึกชาติได้ มุ่งมั่นทำดีเพื่อไปอยู่กับสามีเทพบุตร

เทพธิดาตายจากสวรรค์เกิดเป็นมนุษย์ มุ่งมั่นทำกรรมดี หวังตายแล้วได้เกิดอยู่กับสามีเทพบุตรอีกครั้ง

เรื่องเริ่มต้นในสวรรค์ดาวดึงส์...

มาลาภารีเทพบุตรนำหมู่เทพธิดา ๑,๐๐๐ นาง ออกจากเทพวิมานไปเที่ยวเล่นในสวนอันน่ารื่นรมย์ในเขตของตน เมื่อถึงแล้ว เทพธิดาจำนวน ๕๐๐ นางได้ปีนขึ้นต้นไม้เก็บดอกไม้งาม มีกลิ่นหอมโปรยลงมาบ้าง เขย่ากิ่งให้ดอกไม้ร่วงหล่นบ้าง และมีเทพธิดาอีก ๕๐๐ นาง รออยู่ที่ภาคพื้นคอยเก็บดอกไม้แล้วนำมาประดับตกแต่งให้เทพบุตรบ้าง ประดับตนเองบ้าง

ในหมู่เทพธิดาที่อยู่บนต้นไม้นั้น **มีเทพธิดาองค์หนึ่งจุติ** (ตาย, เคลื่อน) ระหว่างที่กำลังเอื้อมเก็บดอกไม้อยู่นั้น ร่างกายทิพย์ได้หายวับดุจดวงประทีปดับไป

นางถือปฏิสนธิ (สืบต่อ, เกิด) ในครรภ์มนุษย์ตระกูลหนึ่งใน**กรุงสาวัตถี...** เมื่อมารดาคลอดแล้ว ทารกเพศหญิงระลึกชาติได้ รู้ว่า **"เราเคยเป็นเทพธิดา เป็นภริยาของมาลาภารีเทพบุตร เราตายมาจากสวรรค์ เราอยากกลับไปอยู่ร่วมกับสามี"**

เด็กหญิงเจริญวัยขึ้นตามลำดับ เป็นผู้ที่ฝักใฝ่ในบุญกุศล นางคิดว่า **"เราจะต้องสั่งสมบุญ มีแต่บุญเท่านั้นที่จะทำให้เราได้ไปอยู่กับสามีผู้ทรงศักดิ์"** แต่นั้นมา เมื่อทำบุญแล้ว เธอจะตั้งจิตปรารถนาให้บุญนั้นเป็นปัจจัยให้ได้เกิดในเทพวิมานของสามีเสมอ

ครั้นนางอายุ ๑๖ ปี ก็แต่งงานไปอยู่กับครอบครัวสามี นางยังมั่นคงในรักต่ออดีตสามีเทพบุตร จึงมุ่งมั่นบำเพ็ญทานต่าง ๆ เช่น ถวาย*สลากภัต* (อาหารถวายแก่ภิกษุผู้จับสลากชื่อของนางได้) *ปักขิกภัต* (ถวายอาหารทุก ๆ ๗ วัน จำนวน...รูป) และ*วัสสาวาสิกภัต*

(อาหารถวายแก่ภิกษุผู้อยู่จำพรรษา) เป็นต้น ทุกครั้งที่นางถวายแล้วก็จะกล่าวอธิษฐานว่า **"ขอส่วนแห่งบุญนี้ จงเป็นปัจจัยให้ข้าพเจ้าได้เกิดอยู่ร่วมกับอดีตสามีเถิด"**

กาลเวลาผันผ่านไป... นางมีบุตร ๔ คน เจริญวัยแตกต่างกันโดยลำดับ กิจประจำคือเลี้ยงดูบุตร ถึงกระนั้นในแต่ละวัน นางก็ยังสละเวลาเข้าไปช่วยงานในพระวิหาร (เชตวัน) ทำกิจคือกวาดถูโรงฉัน ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ และปูลาดอาสนะถวายภิกษุทั้งหลาย หลังทำกิจการงานกุศลแล้ว นางจะกล่าวคำอธิษฐานขอให้ได้เกิดอยู่ร่วมกับสามีทุกครั้ง จนภิกษุทั้งหลายตั้งชื่อให้เธอว่า **"ปติปูชิกา"** (หญิงผู้บูชาสามี)

กุศลกิจต่าง ๆ ที่นางขวนขวายเพื่อภิกษุทั้งหลายนั้น ทำให้นางเป็นที่รู้จักของหมู่พุทธบริษัททั่วไป บางคนก็ไหว้วานฝากให้ช่วยถวายภัตแบบต่าง ๆ แก่ภิกษุ เช่น **"แม่จงช่วยถวายสลากภัตให้แก่ภิกษุสงฆ์ทีเถิด"** นางจะมีใจยินดีที่ได้ทำบุญ เพราะนั่นเป็นหลักความประพฤติที่เธอมั่นใจว่า **บุญจะช่วยให้ได้เกิดอยู่ร่วมกับมาลาภารีเทพบุตรอีก** ส่วนกิจในความเป็นมารดา นางก็ยังประพฤติอยู่ไม่บกพร่องแต่ประการใด

วันสุดท้ายของชีวิตในโลกมนุษย์... ตายแล้วเกิดเป็นเทพธิดา ได้อยู่กับสามีเทพบุตรตามเดิม

เช้าวันนั้น นางปติปูชิกาถวายทาน ทำกิจในโรงฉันเหมือนเช่นเคย ฟังธรรมแล้วกลับบ้านปรนนิบัติสามีและลูก ๆ เย็นวันนั้นนางผู้มีความรักมั่นได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคที่เกิดฉับพลัน ตายแล้วเกิดเป็นเทพธิดาในสำนักของมาลาภารีเทพบุตรอดีตสามี ด้วยกำลังบุญสมกับที่ได้อธิษฐานไว้ตลอดมา

ธรรมดาของสัตว์ที่อุบัติเป็นเทวดา เกิดแล้วโตทันที (เรียก โอปปาติกสัตว์ เกิดแล้วโตเป็นเหมือนมนุษย์อายุ ๑๕-๑๖ ปีทันที)

ขณะนั้น เหล่าเทพธิดาประมาณ ๑,๐๐๐ กำลังห้อมล้อมตกแต่งดอกไม้ให้มาลาภารีเทพบุตรอยู่ เมื่อนางเดินเข้ามา เทพบุตรจึงถามว่า *"เธอหายหน้าไปอยู่ที่ไหนมา เราเห็นเธอตอนเช้าแล้วก็ไม่เห็นอีก?"*

เทพธิดา : ดิฉันจุติจ๊ะนาย

เทพบุตร : เธอพูดว่าอะไรน่ะ พูดอีกทีสิ

เทพธิดา : ดิฉันพูดว่า ดิฉันตาย (จุติ) ขณะอยู่บนต้นไม้

เทพบุตร : แล้วเธอไปเกิดเป็นอะไรที่ไหน?

เทพธิดา : ดิฉันเกิดเป็นมนุษย์เพศหญิง

เทพบุตร : เธอเป็นมนุษย์อยู่นานเท่าไร?

เทพธิดา : ดิฉันอยู่ในครรภ์มารดาเกือบ ๑๐ เดือน คลอดแล้ว เจริญเติบโตมีอายุ ๑๖ ปี ก็แต่งงานอยู่กับสามีมีบุตรด้วยกัน ๔ คน ตลอดเวลาที่อยู่ในโลกมนุษย์นั้น ดิฉันหมั่นบำเพ็ญบุญต่าง ๆ แล้วตั้งจิตปรารถนาให้บุญช่วยให้ได้มาเกิดอยู่ร่วมกับนายอีก

เทพบุตร : แล้วพวกมนุษย์มีอายุประมาณเท่าไร?

เทพธิดา : ประมาณ ๑๐๐ ปีจ้ะนาย

เทพบุตร : พวกมนุษย์มีอายุน้อยมาก พวกเขารีบบำเพ็ญบุญกันมากไหม หรือว่ามัวหลับใหลอยู่ในความประมาท?

เทพบุตร : พวกมนุษย์มีอายุน้อยนัก แทนที่พวกเขาจะรีบสะสมบุญ พวกเขากลับประมาทกันอยู่เป็นเนืองนิตย์ ทำเหมือนอย่างว่าพวกเขามีอายุยืนเป็นอสงไขยมาก (มากจนนับไม่ได้) เกิดแล้วจะไม่แก่ไม่ตายกัน

เทพบุตรฟังแล้วสลดสังเวชใจรำพึงว่า *"พวกมนุษย์มีอายุแค่ประมาณ ๑๐๐ ปี ก็ยังประมาทเหมือนชอบนอนหลับ เมื่อไหร่หนอ พวกเขาจะพ้นจากความทุกข์กันได้"*

(ท่านว่า ๑๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เทวดาชั้นนี้มีอายุ ๑,๐๐๐ ปีทิพย์ ก็เท่ากับอายุของมนุษย์ ประมาณ ๓ โกฏิ ๖ ล้านปี)

หมู่ภิกษุนึกถึงอุปการคุณของนาง พระศาสดาตรัสเตือนมัจจุราชชอบครอบงำผู้ประมาท

เช้าวันรุ่งขึ้น พวกภิกษุกลับจากบิณฑบาตเข้ามาในโรงฉันแล้วพบว่ายังไม่มีการจัดโรงฉัน น้ำดื่มก็ยังไม่มี อาสนะก็ยังไม่ได้จัดวางเหมือนเช่นทุก ๆ วัน ต่างสงสัยกันว่า *"อุบาสิกา*

ปติปูชิกาไปไหนหนอ ทำไมวันนี้ยังไม่มาจัดโรงฉัน?" เมื่อมีอุบาสกเข้ามาถวายทาน พวกท่านจึงสอบถาม อุบาสกตอบว่า *"ท่านผู้เจริญจะไม่ได้เห็นนางอีกแล้ว นางปติปูชิกาเสียชีวิตแล้วเมื่อเย็นวานนี้ขอรับ"*

ภิกษุทั้งหลายรับทราบแล้ว ต่างนึกถึงอุปการะที่นางได้ทำให้ ภิกษุปุถุชนกลั้นน้ำตาไว้ไม่อยู่ มีน้ำตาไหลออกมา ส่วนภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์เกิดธรรมสังเวช

ครั้นเสร็จภัตกิจแล้ว ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าเฝ้ากราบทูลแด่พระศาสดาว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกาชื่อปติปูชิกา ที่ชอบทำบุญต่าง ๆ, ทำแล้วชอบกล่าวคำปรารถนาขอให้ได้เกิดอยู่กับสามี บัดนี้นางเสียชีวิตแล้ว, นางเกิดที่ไหนหรือ พระพุทธเจ้าข้า?"*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"นางเกิดในสำนักของสามีสมความปรารถนาแล้ว"* พวกภิกษุทูลว่า *"ในบ้านสามีของนางก็ไม่มีใครจะตั้งครรภ์เลย พระเจ้าข้า"* ตรัสว่า **"ภิกษุทั้งหลาย สามีที่นางต้องการจะอยู่ร่วมด้วยนั้น ไม่ใช่สามีที่เป็นมนุษย์ แต่เป็นมาลาภารีเทพบุตรอยู่ในภพดาวดึงส์ นางตายจากเทพธิดาขณะเก็บดอกไม้เพื่อประดับให้สามี บัดนี้นางกลับไปอยู่ร่วมในเทพวิมานกับสามีแล้ว"**

ภิกษุทั้งหลายรำพึงว่า *"น่าสังเวชใจ ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายน้อยมาก เช้าวันวานนางยังมาอุปัฏฐากพวกเราอยู่เลย ตกเย็นก็ตายเสียด้วยโรค"* พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ภิกษุทั้งหลาย เป็นอย่างนั้น ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายน้อยนัก มัจจุ (ความตาย) ย่อมพรากสัตว์ที่ยังไม่อิ่มในวัตถุกามและกิเลสกามไปอยู่ใต้อำนาจแล้ว"** แล้วตรัสพระคาถาว่า

> **"มัจจุ (=ความตาย) ย่อมทำคนที่มีจิตใจติดข้องอยู่ในอารมณ์ต่าง ๆ ผู้มัวแต่เลือกเก็บดอกไม้อยู่ ผู้ไม่อิ่มในกามทั้งหลาย (มุ่งแสวงหาให้ได้มา) ให้ตกอยู่ในอำนาจ"**

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๔, ธ.อ.๒/๓๕-๙)

ใจเป็นใหญ่ ถ้าใจดี สุขก็ติดตาม

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต นํ สุขมเนฺวติ ฉายาว อนปายินี.

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ
ถ้าบุคคลใดมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย
เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามไป
เหมือนเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น

ขุ.ธ. ยมกวรรค ข้อ ๑๑, มจร.ข้อ ๒

๓๖

สังกิจจสามเณร

กำลังของเด็กอายุ ๗ ขวบ

มารดาตาย ลูกในครรภ์ไม่ตาย เผาร่างแม่ ไฟไม่ไหม้ทารก... อายุ ๗ ขวบ บวชเป็นสามเณร บรรลุพระอรหัต

ธิดาของตระกูลคหบดีตระกูลหนึ่งในกรุงสาวัตถี ตั้งครรภ์แล้วครรภ์แก่ขึ้นตามลำดับ เมื่อใกล้ครบกำหนดคลอดทารก นางเกิดป่วยหนักและเสียชีวิต พวกญาตินำศพไปยังป่าช้า มอบให้พวกสัปเหร่อทำการเผาศพ สัปเหร่อนำศพวางบนเชิงตะกอน แล้วจุดไฟเผา ไฟไหม้อยู่นาน ดับลงแล้วปรากฏว่าเนื้อบริเวณที่ทารกอยู่ไม่ไหม้ไฟ สัปเหร่อจึงใช้ปลายเหล็กแหลมแทงหมายให้ท้องแตกก่อนจะสุมไฟเผาอีกครั้ง ปลายเหล็กแทงทะลุไปถูกหางตาทารก โดยไม่รู้ว่าทารกยังไม่ตาย จากนั้นพวกเขาสุมเชื้อไฟจุดขึ้นอีกครั้ง แล้วกลับออกไปจากป่าช้า นัดกันว่าจะมาดับเชิงตะกอนตอนเช้า

ไฟไหม้อยู่สักพักก็ดับลง ปรากฏทารกนอนอยู่บนกองเถ้า เหมือนแท่งทองคำอยู่กลางกองเถ้าไฟ หรือนอนอยู่ในกลีบดอกบัว (ท่านกล่าวว่า ผู้ที่เป็น**ปัจฉิมภวิกสัตว์** คือ เป็นสัตว์ที่เกิดเป็นภพสุดท้าย ถ้ายังไม่ได้บรรลุพระอรหัต แม้จะถูกภูเขาสิเนรุทับก็จะยังไม่ตาย)

รุ่งเช้า พวกสัปเหร่อมาในป่าช้าเพื่อจะดับไฟที่เชิงตะกอน เห็นทารกนอนอยู่อย่างเป็นอัศจรรย์ พวกเขาแปลกใจเข้าไปตรวจดู คุยกันว่า *"เด็กคนนี้ถูกไฟเผาตั้งนาน ไม่ไหม้ไฟไม่ตาย น่าจะเป็นเด็กมีบุญพิเศษ"* แล้วอุ้มไปให้พวกหมอทายนิมิตทำนาย หมอทำนายว่า *"ถ้าทารกเพศชายคนนี้อยู่ครองเรือน หมู่ญาติตลอด ๗ สกุล จะไม่ยากจน ถ้าเขาออกบวช เขาจะมีหมู่สมณะ ๕๐๐ รูปติดตามแวดล้อม"*

พวกญาติทราบเรื่องแล้วดีใจมาก ตั้งชื่อทารกว่า **"สังกิจจะ"** เพราะเด็กมีรอยแผลที่หางตาจากการถูกเหล็กทิ่ม พวกญาติเลี้ยงดูเด็กอย่างดี ตั้งใจกันไว้ว่า *"โตขึ้นจะให้บวชในสำนักของพระผู้เป็นเจ้า**สารีบุตร**"*

เด็กชายสังกิจจะมีอายุ ๗ ขวบ พวกญาติ ๆ เล่าให้ฟังว่า *"ตอนเจ้าอยู่ในท้องมารดาของเจ้าตายท้องกลม สัปเหร่อเผาร่างแม่เจ้าไหม้ไฟ แต่ตัวเจ้าไม่ไหม้ รอดมาถึงทุกวันนี้"* เขาฟังแล้วสลดใจ กล่าวว่า *"ผมรอดตายมาถึงทุกวันนี้ได้ หากมีภัยอีก ผมก็ไม่รู้จะรอดอีกหรือเปล่า โปรดอนุญาตให้ผมบวชด้วยเถิดครับ"* หมู่ญาติดีใจกล่าวรับว่า *"ดีแล้ว ๆ บรรดาหมอดูลักษณะก็เคยทำนายไว้ว่าโตขึ้นเจ้าจะออกบวช"*

พวกเขาพาสังกิจจะไปหาพระสารีบุตร กล่าวมอบว่า *"ท่านเจ้าข้า ขอพระผู้เป็นเจ้าได้โปรดบวชให้สังกิจจะด้วย"* พระเถระสอน**ตจปัญจกกรรมฐาน** (กรรมฐานมีหนังเป็นที่ ๕ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน และหนัง) แล้วให้ปลงผม **ในเวลาที่ปลงผมเสร็จ สังกิจจะก็บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา** (=เป็นพระอรหันต์ ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔) บวชแล้วพำนักอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร

ภิกษุ ๓๐ รูป เรียนกรรมฐานแล้วจะไปอยู่ป่า พระศาสดาทรงเห็นภัย ตรัสให้ไปลาพระสารีบุตร ๆ รู้พุทธประสงค์แล้ว ส่งสามเณรไปคุ้มครอง

ก่อนหน้าที่สังกิจจะจะบวชเป็นสามเณรประมาณ ๕ ปี **มีกุลบุตรชาวสาวัตถีประมาณ ๓๐ คน** ฟังธรรมแล้วบวชถวายชีวิตแก่พระศาสนา พวกท่านอุปสมบทประพฤติพรหมจรรย์ได้ ๕ พรรษาแล้ว ต้องการออกจากเขตเมืองไปอยู่ป่า จึงทูลขอเรียนกรรมฐาน พระพุทธเจ้าทรงสอนกรรมฐานตั้งแต่ต้นจนถึงการบรรลุพระอรหัตแก่พวกท่าน แล้วตรัสถามว่า พวกเธอจะไปอยู่ที่ไหนกัน? พวกท่านกราบทูลตอบว่า **"จะไปอยู่แดนป่าห่างจากพระเชตวันราว ๑๒๐ โยชน์ พระพุทธเจ้าข้า"**

พระพุทธเจ้าทรงใคร่ครวญดูก็เห็นว่า ภิกษุกลุ่มนี้ไปอยู่ที่โน้นแล้วจะมีภัยจากโจร ซึ่งภัยนั้นมาสู่หมู่ภิกษุเพราะคนกินเดนคนหนึ่งที่พวกภิกษุอนุเคราะห์ไว้ด้วยอาหาร ทรงดำริว่า *"ภัยนั้นจะไม่แผ้วพานหมู่ภิกษุ ถ้าสังกิจจสามเณรเดินทางไปด้วย สามเณรจะทำให้ภัยระงับ และภิกษุเหล่านี้จะบรรลุธรรม"* จึงตรัสแก่ภิกษุ ๓๐ รูปนั้นว่า *"ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงไปอำลาพระสารีบุตรผู้เป็นพี่ชายของพวกเธอก่อนเถอะ"* พวกท่านรับพระพุทธดำรัสแล้วไปหาพระสารีบุตร

พระเถระถามว่า *"เหตุใดผู้มีอายุทั้งหลายจึงมาหาผม?"* ภิกษุเหล่านั้นก็เรียนว่า *"พวกกระผมเรียนกรรมฐานจากพระศาสดาแล้ว จะไปบำเพ็ญสมณธรรมในป่า พระศาสดาจึงตรัสให้พวกเรามาบอกลาพระพี่ชายก่อน"* พระสารีบุตรคิดว่า *"พระศาสดาอาจทรงเห็นเหตุบางอย่าง จึงส่งภิกษุเหล่านี้มาหาเรา"* ใคร่ครวญแล้วก็ทรงทราบพระพุทธประสงค์ที่จะให้สังกิจจสามเณรติดตามไปคุ้มครองภิกษุกลุ่มนี้

พระเถระจึงถามว่า *"พวกท่านมีสามเณรคอยอุปัฏฐากแล้วหรือ?"* ตอบว่า *"ไม่มีเลย"* พระเถระเสนอว่า *"เมื่อพวกท่านไม่มีสามเณร ก็ควรจะให้สังกิจจสามเณรติดตามไปด้วย"* ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า *"อย่าเลย สามเณรยังเป็นเด็กมาก จะทำให้พวกเราเกิดความกังวล ในป่าที่พวกเราไปไม่น่าจะมีอะไรต้องใช้ให้สามเณรทำ"* พระสารีบุตรกล่าวว่า *"ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สามเณรรูปนี้จะไม่ทำให้พวกท่านกังวล มีแต่พวกท่านนี่แหละสร้างความกังวลให้สามเณร พระศาสดาทรงเห็นแล้ว จึงส่งพวกท่านมาหาเรา เพื่อให้เราส่งสามเณรไปกับพวกท่าน พวกท่านจงพาสามเณรไปเถิด"*

พวกภิกษุอยู่จำพรรษาแล้ว เมตตาให้คนชราผู้น่าเห็นใจมาอยู่ด้วย... ชายแก่จะไปหาบุตรสาว แต่ถูกพวกโจรจับจะเอาเลือดเซ่นเทวดา

ภิกษุ ๓๐ รูปเชื่อฟังคำของพระเถระ มีสามเณรสังกิจจะร่วมเดินทางเป็นรูปที่ ๓๑ เดินทางไกลราว ๑๒๐ โยชน์ มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธานิมนต์ให้อยู่จำพรรษา พวกท่าน

รับนิมนต์แล้ว พวกเขาได้ช่วยกันจัดทำที่พักกลางวันกลางคืน ที่จงกรม และบรรณศาลา แล้วประชุมนัดหมายวาระที่แต่ละครอบครัวต้องปรนนิบัติบำรุงหมู่ภิกษุ

ถึงวันเข้าพรรษา พวกภิกษุประชุมให้โอวาทกันและกัน เพื่อปฏิบัติกรรมฐานบูชาพระพุทธเจ้าผู้ยังทรงพระชนม์อยู่ และเพื่อการพ้นจากประตูอบาย (=การเกิดในนรกเป็นต้น) ...แล้วตั้งกติการ่วมกันว่า **"พวกเราจะอยู่พร้อมกันได้เฉพาะตอนบิณฑบาตเช้า และตอนปรนนิบัติบำรุงพระเถระตอนเย็นเท่านั้น นอกนั้นพวกเราจะไม่อยู่รวมกัน, แต่ถ้ารูปใดเกิดความไม่ผาสุกขึ้น ก็ให้ผู้นั้นเคาะระฆัง ภิกษุรูปอื่น ๆ ก็จงมาดูแลกัน ในเวลาที่เหลือนอกจากนี้ พวกเราควรประกอบกรรมฐานด้วยความไม่ประมาทเถิด"**

เช้าวันหนึ่ง ภิกษุเหล่านั้นบิณฑบาตได้อาหารแล้ว แวะสรงน้ำ จากนั้นนั่งฉันภัตอยู่ริมหาดทรายริมแม่น้ำ **คนเข็ญใจมีอายุ** (ทุคตบุรุษ=คนยากจน) คนหนึ่ง เดินผ่านมา เขากำลังจะไปบ้านบุตรสาวอีกคนหนึ่ง เพื่ออาศัยเลี้ยงชีพ ภิกษุถามเขาว่า จะไปไหน? เขาก็เล่าว่า มาอยู่บ้านลูกสาวในหมู่บ้านนี้ อาศัยกินไปวัน ๆ ตอนนี้จะไปหาลูกสาวอีกคน ไปอาศัยอยู่อาศัยกินไปวัน ๆ หนึ่งเหมือนกัน

พวกภิกษุฟังแล้วเกิดความกรุณา บอกให้ไปหยิบใบไม้มา แล้วแบ่งข้าวคลุกกับข้าวให้รูปละ ๑ ก้อน คนเข็ญใจไหว้แล้วนำอาหารไปนั่งกิน อิ่มแล้วเรียนถามว่า *"พวกท่านเดินหาอาหาร เพราะมีคนนิมนต์ให้ไปรับหรือ"* ตอบว่า *"ไม่ใช่หรอก พวกเราเดินไป ก็จะมีผู้ศรัทธานำอาหารมาใส่บาตรของพวกเรา พวกเขาไม่ได้นิมนต์ให้พวกเราไปรับหรอก"*

ชายทุคตะ (ชายเข็ญใจ) คิดว่า *"เราเคยขยันขันแข็ง รับจ้างทำการงานอย่างหนักยังไม่เคยได้อาหารประณีตอย่างที่กินในวันนี้ เราขออยู่กับพวกท่านดีกว่า เราจะไม่ไปหาลูกคนไหน ๆ อีกแล้ว"* จึงกล่าวขอว่า *"พระผู้เป็นเจ้า กรุณาให้ผมอยู่กับพวกท่านด้วยเถิด ผมจะช่วยทำสิ่งที่พวกท่านทำไม่ได้"* พวกภิกษุตอบตกลงให้เขาอยู่รับใช้

ชายทุคตะอยู่รับใช้หมู่ภิกษุอย่างดี เป็นที่รักใคร่ของภิกษุ ล่วงไป ๒ เดือน เขาก็คิดถึงบุตรสาว อยากไปหาลูก คิดว่า *"ถ้าเราบอกลา พวกภิกษุก็คงจะไม่ให้เราไปหาลูก เราไม่ควรบอกลา ไปเลยดีกว่า วันหลังเราค่อยมาบอกขอโทษพวกท่าน"* แล้วเดินทางมุ่งไปหาลูกสาวอีกคน อย่างที่ตั้งใจไว้ก่อนหน้าจะพบพวกภิกษุ

เขาเดินทางรอนแรมไป ในวันที่ ๗ จะต้องเดินผ่านดงป่า วันนั้นตรงกับวันที่พวกโจรประมาณ ๕๐๐ คน จะแก้บนเทวดาในป่า พวกโจรบนบานไว้ว่า **หากการปล้นประสบความสำเร็จ ก็จะทำพลีกรรมด้วยเนื้อและเลือดของผู้เดินผ่านเข้ามาในป่า**

พวกโจรเห็นชายทุคตะเดินเข้ามา ก็ล้อมจับตัวไว้ นำตัวไปผูกไว้กับเสา แล้วขนฟืนมาสุมล้อมเสาเตรียมการจุดไฟ เขากลัวตาย เมื่อเห็นโจรถือหลาวแหลมเตรียมจะทิ่มแทงเอาเลือดจากกาย เขาทำเป็นใจดีสู้เสือ กล่าวว่า *"นายท่าน ข้าพเจ้ามองไม่เห็นหมูหรือเนื้อที่ท่านจะทิ่มแทงให้ตายเลย?"* พวกโจรกล่าวว่า *"พวกเราจะทิ่มแทงตัวเจ้านั่นแหละ จะเอาเนื้อและเลือดของเจ้าทำพลีกรรมแด่เทพเจ้า จากนั้นก็จะจุดไฟเผาร่างของเจ้า"*

ชายแก่กลัวความตาย ต่อรองและนำทางให้พวกโจรไปจับภิกษุมาทำพลีกรรม

ชายทุคตะกลัวความตายมาก นึกถึงหมู่ภิกษุขึ้นมา คิดว่า **"เราจะรอดความตายได้ถ้าเราบอกให้เขาไปจับหมู่ภิกษุมาทำพลีกรรม"** เขาไม่ได้นึกถึงอุปการะที่พวกภิกษุมีต่อเขาเลย รีบกล่าววิงวอนว่า *"นายท่าน กระผมเป็นเพียงคนขอเขากิน เป็นคนที่คนทั่วไปมองว่าเป็นกาฬกิณี, พวกนายท่านควรจะไปจับตัวพวกพระผู้เป็นเจ้ามาทำพลีกรรมดีกว่า พวกพระผู้เป็นเจ้าต่างออกบวชจากสกุลดี ๆ ทั้งนั้น เช่น บางรูปก็มาจากวรรณะกษัตริย์...มีให้พวกท่านเลือกจับถึง ๓๑ รูป พวกท่านนำพระคุณเจ้าเหล่านั้นมาทำพลีกรรม พวกเทวดามีแต่จะชอบใจอย่างยิ่ง"*

พวกโจรฟังแล้วเห็นว่า คนกินเดนคนนี้พูดแนะนำได้เข้าที มันเป็นแค่คนกาฬกิณี ปล่อยมันไปเถอะ ให้มันพาพวกเราไปจับพวกกษัตริย์มาทำพลีกรรมดีกว่า หมู่เทพเจ้าจะได้ชื่นชอบใจ แล้วบังคับให้ชายทุคตะนำทางไป

พวกโจรไปถึงสถานที่ ๆ ภิกษุจำพรรษาแล้ว ไม่เห็นใคร ๆ เลย ชายทุคตะแนะว่าต้องเคาะระฆัง เคาะแล้วพวกท่านจะออกมาเอง, หัวหน้าโจรเคาะระฆังแล้ว, พวกภิกษุคิด

ว่า ระฆังดังผิดเวลา (เดิมจะเคาะ ๒ เวลา คือ เช้าและเย็น) เพื่อนภิกษุของเราคงเกิดความไม่ผาสุกขึ้นแล้ว

ภิกษุทยอยเดินออกมานั่งยังลานหินกลางวิหารที่มีหมู่โจรนั่งรออยู่, ภิกษุรูปที่มีอาวุโสสูงสุดถามว่า *"อุบาสกทั้งหลาย ใครเคาะระฆังหรือ?"* หัวหน้าโจรตอบว่า *"ข้าพเจ้าเคาะเอง"* ถามว่า *"มีเรื่องอะไรหรือ?"* ตอบว่า *"พวกเราบนบานเทพยดาประจำดงป่าไว้ว่า จะจับตัวพวกท่านสักคนหนึ่งไป แล้วใช้เลือดเนื้อทำพลีกรรมแก่เทวดา"*

ภิกษุ ๓๐ รูป ต่างเสนอตัวให้โจรจับตนเอง... สามเณรอาสาไปกับโจร เพราะจะทำกิจที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมาย

ภิกษุรูปที่มีพรรษาสูงสุดกล่าวว่า *"ยามมีอันตราย เป็นหน้าที่ของพี่ชายต้องดูแลพวกน้อง ๆ เราขอสละชีวิต พวกท่านจงจับตัวเราไปเถิด เราไปแล้ว ขอให้พวกท่านทำสมณธรรมกันต่อไป อย่าได้ประมาท"* ฝ่ายภิกษุรูปที่มีพรรษาน้อยรองลงมา กล่าวว่า *"ธรรมดากิจการงานที่เกิดขึ้นแก่พี่ชาย ย่อมตกเป็นภาระของผู้เป็นน้องชาย พวกท่านจงจับตัวเราไปแทนพี่ชายเถิด"*

ภิกษุรูปอื่น ๆ ที่เหลือ ต่างลุกขึ้นพูดอาสาให้เหล่าโจรจับตัวตนเองไปทำพลีกรรม ไม่มีภิกษุรูปใดพูดให้โจรจับภิกษุรูปอื่น ๆ เลย

สังกิจจสามเณรเห็นและฟังคำของภิกษุทั้งหลายแล้ว ลุกขึ้นกล่าวว่า **"ท่านขอรับหยุดเถิด กระผมขอสละชีวิตแทนพวกท่านเอง"** พวกภิกษุกล่าวว่า **"พวกเราไม่ยอมให้เธอตายคนเดียวหรอกสามเณร พวกเราทั้งหมดนี่แหละพร้อมจะตายไปกับเธอ"** สามเณรถามว่า *"เพราะเหตุไรเล่าขอรับ?"* ตอบว่า *"เธอเป็นสามเณรของพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร ถ้าเราปล่อยให้เธอตาย พระเถระก็จะตำหนิพวกเราได้ว่าไม่ปกป้องเธอจากพวกโจร"*

สามเณรเรียนว่า *"พวกท่านขอรับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงส่งพวกท่านไปหาพระอุปัชฌาย์ของผม พระอุปัชฌาย์ของผมเห็นเหตุการณ์นี้แล้ว จึงส่งผมมากับพวกท่าน ผมจึง*

ขอไปกับพวกโจรเอง ขอรับ" แล้วสามเณรก็เข้าไปกราบที่เท้าภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้น กล่าวขอขมาว่า **"ท่านขอรับ ถ้าโทษล่วงเกินของผมมีอยู่ ขอพวกท่านจงงดโทษล่วงเกินนั้นด้วยเถิด"** แล้วเดินไปหาหัวหน้าโจร

ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นเกิดความสลดใจใหญ่หลวง คิดว่า สามเณรน้อยอายุ ๗ ขวบ กำลังจะไปตาย พวกท่านต่างมีน้ำตานองหน้า หัวใจสั่น, ภิกษุรูปที่อาวุโสสูงสุด กล่าวกะหัวหน้าโจรว่า **"สามเณรยังเป็นเด็กมาก อาตมาไม่อยากให้เธอเห็นพวกท่านก่อไฟ เสี้ยมหลาวแหลม สุมใบไม้"**

พวกโจรคุมตัวสามเณรออกไป ถึงป่าแห่งนั้นแล้ว พวกโจรให้สามเณรนั่งอยู่ที่หนึ่ง โจรที่เหลือช่วยกันตระเตรียมพิธีทำพลีกรรม เสร็จแล้วนำตัวสามเณรไปนั่งบนกองฟืนใหญ่ ไม่ได้ผูกมัดมือเท้าสามเณร

สามเณรสังกิจจะใช้ฤทธิ์ให้ดาบฟันคอไม่เข้า พวกโจรกราบขอขมาโทษ

หัวหน้าโจรบวงสรวงเทพยดาแล้ว หยิบดาบเดินขึ้นไปบนกองฟืน เงื้อดาบแล้วฟันลงตรงที่คอสามเณรผู้กำลังนั่งเข้าฌาน (เข้าฌานแล้วทำอภิญญา ยังฤทธิ์ให้ดาบฟันไม่เข้า) ดาบกระทบคอแล้วถึงกับคดงอ, หัวหน้าโจรคิดว่าเราฟันผิดจังหวะ จึงเปลี่ยนดาบใหม่ เงื้อแล้วฟันลงที่คออีกครั้ง คราวนี้ดาบงอม้วนเป็นดุจม้วนใบตาลเลยทีเดียว

แท้จริง ไม่มีใครสามารถฆ่าสามเณรได้ แม้จะเอาขุนเขาสิเนรุมาทับ สามเณรก็ไม่ตาย จะป่วยกล่าวไปใยถึงการใช้ดาบฟัน

หัวหน้าโจรเห็นปาฏิหาริย์แล้ว คิดว่า **"แต่ก่อนดาบของเราสามารถตัดหิน ฟันตอไม้ตะเคียนขาดเหมือนฟันหยวกกล้วย ตอนนี้ดาบของเรากลับคดงอ ดาบนี้ไม่มีชีวิตจิตใจยังรู้คุณของสามเณรเลย มีแต่พวกเรานี่แหละที่ไม่รู้คุณ"** แล้วโยนดาบลงที่พื้นดิน นั่งหมอบลงแทบเท้าสามเณร กล่าวขอขมาว่า *"ท่านเจ้าข้า พวกเราเข้าอาศัยในดงนี้ เพราะ*

ต้องการทรัพย์ ที่ผ่านมา บุรุษจำนวน ๑,๐๐๐ คน เห็นพวกเราแต่ไกลก็ยังสั่นไหว เกรงกลัวจนพูดอะไรไม่ออก แต่ตัวท่านสามเณรกลับไม่มีความหวาดสะดุ้งกลัวเลย ใบหน้าของท่านยังผ่องใสดังทองคำ หรือเหมือนกับดอกกรรณิการ์บาน ทำไมเป็นอย่างนั้นหนอ?"

สามเณรออกจากฌาน (พ้นอธิษฐานฤทธิ์) แล้วแสดงธรรมแก่พวกโจรว่า **"ท่านผู้เป็นนายแห่งโจร พระขีณาสพท่านเห็นว่า อัตภาพเป็นภาระหนักอยู่บนศีรษะ การที่อัตภาพของท่านจะแตกทำลายไป ท่านย่อมยินดี ไม่มีความหวาดกลัวเลย"** แล้วกล่าวคาถาอีกว่า

> *"ทุกข์ทางใจนั้น ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้ไม่มีความห่วงใย, ท่านผู้แสวงหาคุณ สิ้นสังโยชน์แล้ว ก้าวล่วงภัยทุกอย่างได้, ตัณหาที่นำไปสู่ภพของท่านสิ้นแล้ว ท่านรู้เห็นธรรมตามความเป็นจริงแล้ว ท่านเห็นความตายเป็นสิ่งไม่น่ากลัว ความตายเป็นการวางภาระหนัก ฉะนั้น"*

พวกโจร ๕๐๐ ขอบวช...สังกิจจสามเณรนำสามเณรใหม่ไปเข้าเฝ้า... ภิกษุ ๓๐ รูป และภิกษุผู้เป็นอดีตโจรทั้งหมด บรรลุพระอรหัต

หัวหน้าโจรฟังแล้วถามพวกลูกน้องว่า *"พวกเจ้าจะทำอย่างไร?"* พวกลูกน้องถามว่า *"แล้วนายเล่าจะทำอย่างไร?"* ตอบว่า *"เราได้เห็นปาฏิหาริย์นี้ เราไม่อยากครองเรือน เราจะบวชกับสามเณร"* พวกลูกน้องก็กล่าวว่า เมื่อท่านบวช พวกเราก็จะบวช

โจรทั้ง ๕๐๐ คน ไหว้สามเณรแล้วกล่าวขอบรรพชา สามเณรตัดผมและชายผ้าด้วยคมดาบของพวกโจร แล้วย้อมผ้าเหล่านั้นด้วยดินแดง ให้พวกเขานุ่งห่ม ให้สมาทานศีล ๑๐ แล้วพาสามเณรทั้งหมดไปหาภิกษุ ๓๐ รูป (สามเณรเป็นพระอรหันต์ ถ้าเป็นไปตามนี้ ก็เท่ากับพวกโจรบวชกับพระอรหันต์)

ภิกษุเหล่านั้นเห็นสามเณรมาก็ยินดีมาก กล่าวถามว่า *"สังกิจจะ เธอเป็นสัตบุรุษ เธอไม่ตายหรือ?"* ตอบว่า *"ไม่ตายขอรับ พวกโจรอยากจะฆ่าผม แต่ไม่อาจฆ่าได้ ตอนนี้พวกเขาเลื่อมใสคุณธรรมของผม ฟังธรรมแล้วบวช ผมมาเยี่ยมและลาพวกท่าน ขอพวกท่าน*

จงไม่ประมาทในการบำเพ็ญสมณธรรม ผมจะพาเหล่าสามเณรไปหาพระอุปัชฌาย์ของผม" แล้วลาพวกภิกษุไป (ภิกษุ ๓๐ รูป บำเพ็ญสมณธรรม ก็ได้บรรลุพระอรหัตภายในพรรษานั้น)

สังกิจจสามเณรนำสามเณร ๕๐๐ รูปเข้าไปหาพระสารีบุตรผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ พระเถระถามว่า **"สังกิจจะ เธอได้อันเตวาสิกแล้วหรือ?"** ตอบว่า **"ได้แล้วขอรับ"** แล้วเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง (ถึงตอนนี้ สามเณร ๕๐๐ รูปซึ่งเป็นอดีตโจร คงขออุปสมบทกับพระสารีบุตร บวชเป็นภิกษุก่อนไปเข้าเฝ้า เพราะตอนเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้าตรัสเรียกพวกท่านว่า *"ภิกษุ"*, การเล่าเรื่องของอรรถกถา เป็นการเล่าเรื่องย้อนหลัง, หลังจากสามเณรสังกิจจะอุปสมบทเป็นภิกษุแล้ว ภิกษุกลุ่มอดีตโจรก็ยังนับถือสามเณรเป็นอาจารย์) พระเถระบอกให้สามเณรพาสามเณรใหม่ไปเข้าเฝ้าพระศาสดาในพระเชตวันมหาวิหาร

ทั้งหมดเข้าเฝ้าถวายอภิวาทแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า *"สังกิจจะ เธอได้***อันเตวาสิก***แล้วหรือ?"* สามเณรกราบทูลว่า *"ได้แล้วขอรับ"* แล้วกราบทูลเรื่องทั้งหมดให้ทรงทราบ พระศาสดาตรัสถามพวกท่านว่า "เรื่องทั้งหมดเป็นอย่างนั้นหรือภิกษุทั้งหลาย?" พวกท่านทูลว่า *"เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"* ตรัสว่า *"การดำรงตนอยู่ในศีล แม้เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าการที่พวกเธอทำโจรกรรม เป็นคนไม่มีศีลอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี"* แล้วตรัสพระคาถาอีกว่า...

> **"ผู้ใดเป็นผู้ทุศีล มีจิตไม่ตั้งมั่น แม้มีชีวิตอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ก็ไม่ประเสริฐเลย ส่วนความเป็นอยู่ของผู้มีศีล มีฌาน แม้เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่า"**

จบพระธรรมเทศนา ภิกษุทั้ง ๕๐๐ รูปนั้น บรรลุพระอรหัต พร้อมทั้งปฏิสัมภิทา ๔ แล้ว, และเมื่อสังกิจจสามเณรมีอายุครบอุปสมบท ท่านก็อุปสมบทเป็นภิกษุ

(ดู ธ.อ.๒/๓๘๔-๓๙๔, ขุ.ธ.ข้อ ๑๘)

๓๗

ปุคคลสูตร

กรรมอดีตแก้ไขไม่ได้ กรรมปัจจุบันกำหนดอนาคต

พระธรรมเทศนานี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่**พระเจ้าปเสนทิโกศล** ณ พระวิหารเชตวัน ทรงแสดง**บุคคล ๔** ประเภทที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ โดยใน ๔ บุคคลนั้น มีรายละเอียดกล่าวถึง**วิบัติ** (สิ่งที่ไม่ดี, ทุกข์) ๘ และ**สมบัติ** (สิ่งที่ดี, สุข) ๘ ข้อ ดังนี้

วิบัติ ๘ ได้แก่

๑. วิบัติแห่งการมาและเหตุที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต
จึงทำให้เกิดในตระกูลจัณฑาล เป็นต้น

๒. วิบัติแห่งปัจจัยในปัจจุบัน เช่น ความยากจน

๓. วิบัติแห่งวิธีหาเลี้ยงชีวิต เช่น เกิดอยู่ในตระกูลชั้นต่ำ จึงเป็นอยู่อย่างฝืดเคือง

๔. วิบัติแห่งอัตภาพ เช่น มีผิวพรรณทราม และพิการ เป็นต้น

๕. การประสบเหตุแห่งทุกข์ เช่น เจ็บป่วยบ่อย

๖. วิบัติในเหตุแห่งสุขและวิบัติแห่งเครื่องอุปโภค เช่น ขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคเนือง ๆ

๗. การทำเหตุให้ประสบความวิบัติในปัจจุบันและอนาคต
เช่น ประพฤติทุจริตทางกาย

๘. การทำทุจริตในปัจจุบัน บ่งถึงคติภายหน้า เช่น หลังตายแล้วจะไปเกิดในอบาย

ส่วนสมบัติ ๘ ก็พึงทราบโดยนัยตรงกันข้าม เช่น สมบัติแห่งการมาและเหตุที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต จึงทำให้เกิดในตระกูลมั่งคั่ง และสมบัติแห่งปัจจัยในปัจจุบัน เช่น มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก ดังนี้เป็นต้น (ดู สํ.อ.๑/๑/๔๐๘-๙)

บุคคลประเภทที่ ๑ : มืดมาแล้วมืดไป

ได้แก่ บุคคลเกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างจักสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ (อรรถกถาว่าตระกูลช่างหนัง) หรือตระกูลคนเทขยะ เป็นตระกูลยากจน (ขัดสน) มีข้าว น้ำ และสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นอยู่อย่างฝืดเคือง เป็นตระกูลที่หาอาหารและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขาเป็นคนมีผิวพรรณทราม ไม่น่าดูไม่น่ามอง เป็นคนรูปร่างเล็กแคระ มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก (เดินขาเขยกหรือเป็นโรคอัมพาต) มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและเครื่องประทีป และเขายังประพฤติ **กายทุจริต** (เช่นฆ่าสัตว์) **วจีทุจริต** (เช่นพูดเท็จ) **มโนทุจริต** (เช่นพยาบาท)

หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

อุปมาเหมือนคนผู้ออกมาจากความมืด ก้าวเข้าไปสู่ความมืด หรือไปจากความมืดมัวเข้าสู่ความมืดมัว หรือไปจากสายเลือดชั่วสู่สายเลือดชั่ว

ตรัสสรุปถึงคนประเภทแรกนี้ว่า...

“บุรุษเข็ญใจ ไม่มีศรัทธา เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่ว เป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ ด่าบริภาษสมณะหรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่นๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธ ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้าย นี้ชื่อว่า ผู้มืดมาแล้วมืดไป”

บุคคลประเภทที่ ๒ : มืดมาแล้วสว่างไป

ได้แก่ บุคคลเกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างจักสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ...เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำ และสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นอยู่อย่างฝืดเคือง เป็นตระกูลที่หาอาหารและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก

และเขาเป็นคนมีผิวพรรณทราม ไม่น่าดูไม่น่าชม...มักไม่ได้ข้าว น้ำ...เครื่องประทีป **แต่เขาประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต** หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

อุปมาเหมือนคนขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์ หรือจากบัลลังก์ขึ้นสู่หลังม้า หรือขึ้นจากหลังม้าสู่คอช้าง หรือขึ้นจากคอช้างสู่ปราสาท

ตรัสสรุปถึงคนประเภทที่ ๒ ว่า...

*"บุรุษเข็ญใจ แต่มีศรัทธา ไม่มีความตระหนี่ มีความดำริประเสริฐ มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน ย่อมลุกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่นๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยา (ความประพฤติดีงาม) อันเรียบร้อย ไม่ห้ามคนที่กำลังให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ คนเช่นนั้น ตายแล้ว ย่อมเข้าถึง**ไตรทิพยสถาน**"*

บุคคลประเภทที่ ๓ : สว่างมาแต่มืดไป

ได้แก่ บุคคลบางคนเกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล (กษัตริย์ผู้มั่งคั่ง) ตระกูลพราหมณ์มหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติ (เช่น ข้าวเปลือกและถั่ว) มากมาย

และเขามีรูปร่างหน้าตาน่าดูน่าชม มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก มักได้ข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป

แต่เขาประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก

อุปมาเหมือนคนลงจากปราสาทสู่คอช้าง หรือลงจากคอช้างสู่หลังม้า หรือลงจากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจากบัลลังก์สู่พื้นดิน หรือลงจากพื้นดินเข้าสู่ที่มืด

ตรัสสรุปถึงคนประเภทที่ ๓ ว่า...

"บุรุษผู้มั่งมี แต่ไม่มีศรัทธา เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่ว เป็นมิจฉา

ทิฏฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ ด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่นๆ เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธ ย่อมห้ามคนที่กำลังจะให้ ไม่ให้ ๆ แก่คนที่กำลังขอ คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้าย"

บุคคลประเภทที่ ๔ : สว่างมาแล้วสว่างไป

ได้แก่ บุคคลบางคนเกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล...เป็นตระกูลมั่งคั่ง...เขามีรูปร่างหน้าตางาม น่าดูน่าชม...ไม่ขาดแคลนข้าว น้ำ ผ้า...

และเขาก็ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต

หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

อุปมาเหมือนคนก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือจากหลังม้าสู่หลังม้า หรือจากคอช้างสู่คอช้าง หรือจากปราสาทสู่ปราสาท

ตรัสสรุปถึงคนประเภทที่ ๔ ว่า...

*"บุรุษผู้มั่งมี ทั้งมีศรัทธา ไม่มีความตระหนี่ มีความดำริประเสริฐ มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน ย่อมลุกรับสมณะหรือพราหมณ์ หรือวณิพกอื่น ๆ ย่อมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย ไม่ห้ามคนที่กำลังให้แก่คนที่กำลังขอ คนเช่นนั้นตายแล้วย่อมเข้าถึง**ไตรทิพยสถาน**"*

(ดู สี.ส.ข้อ ๓๙๓-๔, มจร.๑๕/๑๓๒/๑๖๑-๕)

เมื่อกรรมให้ผล จะเห็นการกระทำของตน

ยานิ กโรติ ปุริโส ตานิ อตฺตนิ ปสฺสติ
กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ
ยาทิสํ วปเต พีชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ.

คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมนั้นในตน
ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว
คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น.

(ธรรมภาษิต)
ขุ.ชา.ทุกนิบาต, จูฬนันทิยชาดก ข้อ ๒๙๔, มจร.ข้อ ๑๔๔

๓๘
นารีเทพธิดา

ผลของการถวายน้ำฉันแด่ภิกษุสงฆ์ผู้ขาดแคลน

ครั้งพุทธกาล ภิกษุ ๑๖ รูป จากอาวาสแห่งหนึ่ง ออกเดินทางมุ่งไปกรุงสาวัตถีเพื่อเข้าเฝ้าและฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า **ขณะนั้นเป็นฤดูร้อน หนทางกันดาร อากาศร้อนมาก น้ำดื่มของพวกท่านหมดลง** เกิดความกระหายมาก เห็นหมู่บ้านอยู่ไกล ๆ จึงเดินแวะเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อหาน้ำดื่ม

ถึงหมู่บ้านแล้ว **พวกท่านเห็นหญิงคนหนึ่งกำลังถือหม้อน้ำเดินไป** จึงคิดว่า พวกเราควรเดินตามนางไป ก็จะได้พบบ่อน้ำของหมู่บ้าน พวกเราจะได้น้ำดื่มดับกระหาย

หญิงนั้นถึงบ่อน้ำแล้ว ตักน้ำใส่หม้อเต็มแล้วจะเทินหม้อน้ำกลับ ก็เห็นภิกษุเหล่านั้น นางคิดว่า *"พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายคงจะกระหายน้ำ คงต้องการน้ำดื่มแน่ ๆ"* จึงวางหม้อน้ำลง เดินเข้าไปไหว้และถวายน้ำในหม้อน้ำนั้น พวกภิกษุใช้ผ้ากรองน้ำแล้วดื่มจนพอแก่ความต้องการ แล้วยังใช้น้ำลูบมือเท้า ใบหน้า ให้ได้รับความสบาย นางได้ตักน้ำถวายให้ภิกษุกรองแล้วบรรจุใส่ภาชนะของพวกท่าน สำหรับดื่มในการเดินทางด้วย

พวกภิกษุกล่าวคำอนุโมทนาการถวายน้ำดื่มแล้วเดินทางต่อไป

นางระลึกถึงบุญครั้งนั้นอยู่เนืองๆ เมื่อนางตายแล้วอุบัติเป็นเทพธิดาอยู่ในดาวดึงส์ด้วยอำนาจบุญนั้น วิมานของนางจึงใหญ่โตสวยงาม **มีต้นกัลปพฤกษ์เกิดคู่กับวิมาน** รอบ ๆ วิมานมีแม่น้ำใสเย็นสะอาด มีกองทรายและหาดทรายให้เที่ยวเล่นเพลิดเพลิน ใกล้ ๆ ยังเกิดสระโบกขรณีใหญ่พร้อมด้วยบัว ๕ สี และเรือ (นาวา) ทอง

เทพธิดาองค์นี้มักออกจากวิมานมาเที่ยวชมอุทยานภายนอกวิมาน และลงนั่งในเรือเล่นเพลิดเพลินอยู่ในสระนั้น

คราวหนึ่ง **พระมหาโมคคัลลานะ**เที่ยวจาริกมาเทวโลก ได้เห็นนางสนุกสนานอยู่ในเรือนั้น จึงถามถึงกุศลกรรม นางตอบเล่าเรื่องสมัยครั้งเป็นมนุษย์ได้เคยขวนขวายถวายน้ำดื่มแก่หมู่ภิกษุ แล้วพรรณนาถึงทิพย์สมบัติที่ตนเองได้รับว่า

"ผู้ใดแลขวนขวายถวายน้ำฉันแก่ภิกษุทั้งหลายผู้ประสบความลำบากกาย กระหายน้ำ แม่น้ำหลายสายมีน้ำใสเย็น สวนดอกไม้ และดอกบุณฑริก (บัวขาว) ย่อมเกิดแก่ผู้นั้น, รอบ ๆ วิมานมีแม่น้ำหลายสายรายล้อม น้ำใสไหลเย็น มีหาดทราย ต้นมะม่วง ต้นสาละ ต้นหมากหอม ต้นหว้า ต้นราชพฤกษ์ และต้นแคฝอย ล้วนออกดอกบานสะพรั่ง...

กูฏาคารนิเวศน์ (คฤหาสน์ติดช่อฟ้าทำด้วยทอง) ของดิฉันถูกจัดไว้เป็นสัดส่วน เมื่อแสงส่องกระทบก็สว่างไปทั้ง ๔ ทิศ เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะ (ผิวพรรณ, รัศมี) เช่นนี้ ผลเหล่านี้จึงมีแก่ดิฉัน โภคะที่น่ารักหลายอย่างจึงเกิดแก่ดิฉัน..."

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๖, วิมาน.อ.๕๗-๖๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

เหตุการณ์ที่ได้ประสบเฉพาะหน้า จะเป็นปัจจัยให้เกิดบุญหรือบาป
ก็ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของแต่ละคน

พึงให้ปัจจัย ๔ ในท่านผู้ซื่อตรง

การเย อสฺสเม รมฺเม	วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต,
ปปญฺจ วิวเน กยิรา	ทุคฺเค สงฺกมนานิ จ,
อนฺนํ ปานํ ขาทนียํ	วตฺถเสนาสนานิ จ,
ทเทยฺย อุชฺชุภูเตสุ,	วิปฺปสนฺเนน เจตสา.

บุคคลพึงสร้างอาศรมอันเป็นที่รื่นรมย์
อาราธนาพระพหูสูตทั้งหลายให้อยู่ ณ ที่นั้น
พึงสร้างบ่อน้ำไว้ในป่าที่กันดารน้ำ และสร้างสะพานในที่เป็นหล่มเลน
พึงถวายข้าว น้ำ ของเคี้ยว ผ้า และเสนาสนะ ในท่านผู้ซื่อตรงทั้งหลาย
ด้วยใจอันเลื่อมใสเถิด

สํ.ส. อิสสัตถสูตร ข้อ ๔๑๐, มจร. ข้อ ๑๓๕

๓๙

พระชัมพุกเถระ

อดีตอาชีวกเปลือยผู้หลอกลวงมหาชน

บุพกรรมในปางก่อน
ริษยาและตระหนี่ทำบาปกล่าวใส่ร้ายพระอรหันต์

สมัย**พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ** อุบาสกคนหนึ่งมีศรัทธาสร้างที่อยู่ (วิหาร) ถวายพระเถระรูปหนึ่งผู้จาริกมา หลังจากนั้น ภิกษุรูปนั้นก็อยู่จำพรรษา และได้รับการอุปัฏฐากจากอุบาสกและครอบครัวมาโดยตลอด

วันหนึ่ง มีภิกษุผู้เป็นพระขีณาสพรูปหนึ่ง (ภิกษุผู้สิ้นอาสวะแล้ว หมายถึงเป็นพระอรหันต์) จาริกผ่านมาแวะบิณฑบาตที่เรือนของอุบาสก (อรรถกถาเถรคาถาเล่าว่า ท่านอยู่ป่ามานานจนมีผมและหนวดเครายาวรุงรัง จึงเข้ามาในเขตหมู่บ้านเพื่อจะให้ช่างผมปลงผมและหนวดให้)

อุบาสกได้เห็นอิริยาบถสำรวม มีท่วงท่าอันงดงามของท่านแล้ว เกิดความเลื่อมใส นิมนต์ให้เข้ามาฉันโภชนะในเรือน แล้วตามช่างมาปลงผมและหนวดให้ ขณะที่ท่านนอนอยู่บนเตียงให้ช่างปลงผมและหนวดนั้น **ภิกษุเถระผู้เป็นเจ้าถิ่น**ก็เข้ามาฉันในเรือนเหมือนเช่นทุกวัน ได้เห็นอุบาสกปรนนิบัติภิกษุอาคันตุกะผู้มาใหม่แล้ว คิดว่า *“เราจำพรรษาอยู่ที่นี่มาตั้งนาน อุบาสกยังไม่เคยปรนนิบัติแก่เราแบบนี้เลย แต่นี่เขาปรนนิบัติอย่างดีแก่ภิกษุที่เขาเพิ่งได้เห็นเพียงครู่เดียว”*

เมื่อปลงผมและหนวดเสร็จแล้ว อุบาสกถวายผ้าสาฎกให้ภิกษุอาคันตุกะไปย้อมที่วิหาร และนิมนต์ให้ทั้งสองรูปมาฉันที่เรือนพร้อม ๆ กันในวันพรุ่งนี้ด้วย...ภิกษุทั้งสองรูปกลับถึงวิหารที่อยู่แล้ว ภิกษุอาคันตุกะได้ย้อมผ้าสาฎกเป็นจีวรนุ่งห่ม

ภิกษุเถระเจ้าถิ่นคิดทบทวนแล้ว เกิดความริษยาว่า *"อุบาสกเคารพนับถือภิกษุผู้มาใหม่ยิ่งกว่าเรา"*, ทั้งเกิดความตระหนี่ว่า *"วิหารที่เราอยู่ กำลังจะมีภิกษุมาอยู่เพิ่ม และตระกูลอุปัฏฐากของเราก็กำลังจะมีใจเลื่อมใสในภิกษุอื่น"*

ท่านไม่อาจเก็บความรู้สึกริษยาและตระหนี่ไว้ในใจต่อไปได้ ตกเย็นท่านจึงเข้าไปหาภิกษุอาคันตุกะ แล้วด่าปนสาปแช่ง ๔ อย่าง ว่า

"อาวุโส (๑) การที่ท่านไปเคี้ยวกินคูถ (อุจจาระ) ประเสริฐกว่าการที่ท่านจะไปบริโภคอาหารในเรือนของอุบาสก (๒) การที่ท่านใช้แปรงตาลถอนผมและหนวด ประเสริฐกว่าการปลงผมด้วยช่างผมที่อุบาสกจ้างมา (๓) การที่ท่านเปลือยกายแล้วเที่ยวไป ประเสริฐกว่าการนุ่งห่มผ้าสาฎกที่อุบาสกถวาย (๔) การที่ท่านนอนบนแผ่นดิน ประเสริฐกว่าการนอนบนเตียงที่อุบาสกถวาย" (ธ.อ.๒/๑๘๐-๑)

ส่วนอรรถกถาเถรคาถาเล่าว่า ภิกษุเจ้าถิ่นกล่าวว่า *"นี่แน่ะภิกษุ **การที่ท่านใช้นิ้วมือถอนผม กินคูถและมูตรเป็นอาหารแบบอเจลกะ** (ชีเปลือย) ประเสริฐกว่าการอยู่ใกล้กับอุบาสกอุปัฏฐากผู้เลวทรามในสถานที่แห่งนี้"*

ทันทีที่กล่าวจบ ภิกษุเจ้าถิ่นก็เดินเข้าไปในเวจกุฎีใช้มือเอื้อมหยิบคูถขึ้นมากิน อิ่มแล้วก็ยังดื่มน้ำมูตร และท่านก็กินคูถและมูตรอยู่จนตลอดอายุ มรณภาพแล้วเกิดเป็นสัตว์นรกกินคูถและมูตรเป็นอาหารหลัก...และผลของบาปนั้น ยังทำให้เกิดเป็น**พวกนิครนถ์** แอบกินคูถอยู่ถึง ๕๐๐ ชาติ ด้วยอกุศลกรรม คือ การกล่าวร้ายพระอริยเจ้า, เถร.อ.๓/๒๔)

ภิกษุขีณาสพผู้เป็นอาคันตุกะฟังคำด่าแล้ว เกิดความกรุณาว่า *"ภิกษุพาลรูปนี้อย่าได้ฉิบหายเพราะเราเป็นเหตุเลย"* ท่านไม่ได้คิดถึงการรับนิมนต์ฉันในวันรุ่งขึ้น พักผ่อนตามสมควรแล้ว ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ไปบิณฑบาตยังหมู่บ้านอื่น และมิได้กลับมาอีกเลย

ฝ่ายภิกษุเจ้าถิ่นลุกขึ้นตอนเช้าทำสรีระกิจแล้ว คิดว่า *"ภิกษุอาคันตุกะยังนอนอยู่ ถ้าเราเคาะระฆังดัง เขาก็จะตื่นแล้วไปบ้านอุบาสกพร้อมกันกับเรา เราไม่ต้องการให้เขาอยู่ที่นี่"* จึงใช้เล็บเคาะระฆังเบา ๆ แล้วถือบาตรเดินไปบ้านอุบาสก

อุบาสกเห็นภิกษุเจ้าถิ่นมารูปเดียว ก็ถามถึงอีกรูปหนึ่ง ภิกษุเจ้าถิ่นตอบว่า *"โยมอย่าถามถึงภิกษุรูปนั้นเลย ท่านคงเดินทางมาไกล เมื่อวานถึงวิหารแล้ว ก็เข้าห้องจำวัดหลับสบาย อาตมาลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ กวาดลานวิหาร ตักน้ำฉันน้ำใช้มีเสียงดังก็น่าจะรบกวนท่านแล้ว ขนาดอาตมาเคาะระฆังดัง ๆ ท่านก็ยังไม่ตื่นเลย อาตมาจึงตัดสินใจมาที่นี่คนเดียว"* อุบาสกฟังแล้วคิดว่า *"ไม่น่าเป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มาเป็นอาคันตุกะจะหลับใหลยาวนานอย่างนั้น น่ากลัวว่า ท่านรูปนี้คงจะไม่พอใจที่เราดูแลภิกษุอาคันตุกะอย่างดี"*

อุบาสกน้อมถวายภัตด้วยความเคารพ ให้ภิกษุเจ้าถิ่นฉันแล้ว นำบาตรของท่านมาล้างสะอาดแล้วจัดโภชนะใส่จนเต็ม กล่าวเรียนว่า *"ท่านผู้เจริญ ผมขอฝากบิณฑบาตให้ภิกษุอาคันตุกะด้วย ถ้าท่านตื่นมา ท่านจะได้มีอาหารฉัน"*

ภิกษุเจ้าถิ่นรับบาตรแล้วเดินกลับวิหาร คิดว่า *"ถ้าภิกษุนั้นได้ฉันอาหารประณีตเหล่านี้ก็อาจจะติดใจรสแล้วอยู่ที่นี่ไม่ยอมไปไหน เราก็จะต้องอึดอัดต่อไปอีก"* จึงตัดสินใจเทอาหารทิ้งระหว่างทาง... กลับถึงวิหารตรวจดูจนทั่วก็ไม่พบภิกษุอาคันตุกะ ก็ถึงความดีใจ ไม่ได้คำนึงถึงพรหมจรรย์และสมณธรรมที่บำเพ็ญมาเป็นหมื่นปีเลย เพราะความริษยา...เมื่อท่านมรณภาพแล้ว บังเกิดในอเวจีนรก

ชาติสุดท้ายเกิดในกรุงราชคฤห์ อกุศลกรรมยังตามให้ผล ชอบกินอุจจาระตั้งแต่เด็ก ๆ พ่อแม่ก็ไม่เอา พวกอาชีวกก็ไม่เอา

ครั้งพุทธสมัย**พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเรา อดีตภิกษุเจ้าถิ่น (พ้นจากนรกแล้ว) มาเกิดในครอบครัวหนึ่งในกรุงราชคฤห์ เป็นครอบครัวที่มีอันจะกิน มีข้าวและน้ำมาก (อรรถกถาเถรคาถาว่า เกิดในครอบครัวยากจน) เจริญวัยขึ้นจนเดินได้เอง กลับเป็นเด็กชายที่ปฏิบัติตัวแปลกๆ คือ

ไม่ชอบนอนบนที่นอน ไม่ชอบบริโภคอาหาร แต่จะหยิบอุจจาระของตนมาเคี้ยวกิน มารดาบิดาคิดว่า ลูกยังเป็นเด็ก ทำไปด้วยความไม่รู้

ครั้นโตเป็นหนุ่มแล้ว เขาก็ยังไม่เลิกกินอุจจาระ ซ้ำยังชอบเปลือยกายนอนบนพื้นดิน พวกญาติจึงเรียกเขาว่า **ชัมพุกะ** (ผู้ประพฤติน่ารังเกียจ) **ถึงกาลนี้ บิดามารดาปรึกษากันว่า เราไม่ควรให้ลูกอยู่ที่บ้าน เขาควรไปเป็นพวกอาชีวก (พวกเปลือย) จึงนำไปบวชในสำนักอาชีวก**

พวกอาชีวกทำพิธีบวชให้เขาแล้ว ให้เขาลงนั่งในหลุมดินโผล่จากดินแค่คอ จากนั้นใช้ไม้กระดานวางทับไว้บนบ่าซ้ายขวา แล้วพวกอาชีวกก็นั่งทับบนไม้กระดาน และช่วยกันใช้แปรงตาลถอนผมบนศีรษะเขา

จากวันนั้น พวกอาชีวกได้รับเชิญไปรับอาหารยังบ้านเรือนต่าง ๆ พวกอาชีวกก็จะชวนให้ชัมพุกาชีวก (ชัมพุกะ + อาชีวกะ = ชัม–พุ–กา–ชี–วก หรือ ชี–วะ–กะ) ติดตามไปรับอาหาร เขาก็ไม่ยอมไปด้วย เมื่อลับตาผู้คน ชัมพุกะก็แอบเข้าไปกินอุจจาระในเวจกุฎี

พวกอาชีวกเป็นห่วง กลัวว่าเขาจะอดอาหาร จึงนำอาหารกลับมาให้ เขาก็ไม่รับไม่ยอมกินอาหาร กล่าวกับพวกอาชีวกว่า **"กระผมได้อาหารแล้ว อิ่มแล้ว"**

ผ่านไปหลายวัน พวกอาชีวกก็สงสัยกันว่า *"นับตั้งแต่บวชมา ชัมพุกาชีวกไม่ยอมร่วมไปรับหรือร่วมบริโภคอาหารกับพวกเราเลย เรานำอาหารกลับมาให้ เขาก็ไม่กิน เขากินอะไรหนอ? พวกเราควรช่วยกันติดตามดูความประพฤติของเขาดีกว่า"*

วันต่อมา พวกอาชีวกออกจากอารามแล้วให้อาชีวก ๒ คน แอบกลับเข้ามาแอบดูชัมพุกาชีวก ก็พบว่า เขาเข้าไปในเวจกุฎีแล้วหยิบคูถขึ้นมาเคี้ยวกินอย่างเอร็ดอร่อย...พวกอาชีวกได้รู้ความจริงแล้วประชุมกันว่า *"โอ้ ชัมพุกะทำกรรมชั่ว ถ้าพวกพระสมณโคดมรู้ก็จะเที่ยวประกาศกรรมชั่วนี้ออกไปว่าพวกอาชีวกกินคูถ ชัมพุกะไม่สมควรอยู่ในกลุ่มของพวกเรา"* แล้วช่วยกันขับไล่เขาออกไป

ประพฤติตบะหลอกลวงมหาชนอยู่บริเวณหินดาด กลางวันแสร้งประพฤติตบะ กลางคืนแอบกินอุจจาระ และนอนบนดินนาน ๕๕ ปี

ชัมพุกะไปอาศัยอยู่ที่เชิงภูเขาใกล้ ๆ กับบริเวณหินดาดที่มหาชนชอบพากันมานั่งถ่ายอุจจาระ คือ นั่งถ่ายหนักบนก้อนหินให้อุจจาระตกลงเบื้องล่าง จากนั้นชัมพุกะจะแอบลงไปกินอุจจาระเหล่านั้นตอนกลางคืน เขาจะใช้มือข้างหนึ่งจับก้อนหินไว้ ยืนด้วยเท้าข้างเดียว เท้าข้างหนึ่งจะงอเหยียบอยู่บนหัวเข่าอีกข้างหนึ่ง เขายืนเงยหน้าและอ้าปากไว้กว้าง ๆ

พวกมนุษย์เดินเข้ามายังหินดาดเพื่อปลดทุกข์ จะมองเห็นเขายืนอยู่ เมื่อปลดทุกข์เสร็จแล้ว ก็จะเข้ามาไหว้แล้วถามว่า *"พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ เหตุใดจึงต้องยืนขาเดียว เงยหน้า และอ้าปาก?"* ชัมพุกาชีวกตอบว่า *"เรากินลมเป็นอาหาร ไม่กินอย่างอื่น ที่ต้องยืนขาเดียวนั้น เป็นเพราะเรามีตบะสูงกล้า ถ้าเหยียบพื้นพร้อม ๆ กัน ๒ เท้า ภาคพื้นจะเกิดความสะเทือนหวั่นไหว เราจึงต้องยืนอยู่อย่างนี้ นั่งก็ไม่ได้ นอนก็ไม่ได้"*

มหาชนได้ฟังคำของเขาแล้วหลงเชื่อ ร่ำลือกันออกไปว่า *"อาชีวกคนหนึ่ง เป็นพระอรหันต์มีตบะแก่กล้ามาก ไม่เคยมีนักบวชคนใดทำได้ พวกเราควรไปทำสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล เพื่อความมีโชค"* มนุษย์เป็นอันมากนำสักการะดี ๆ มาให้เขา นำอาหารดี ๆ มาวิงวอนให้เขาบริโภค เขากล่าวปฏิเสธว่า *"เรากินแต่ลมเป็นอาหาร ไม่กินอย่างอื่น ถ้าเรากินอย่างอื่น ตบะของเราจะเสื่อม"* ครั้นถูกรบเร้าวิงวอนบ่อย ๆ ชัมพุกะให้คนไปนำใบหญ้าคา

มาแตะตามอาหารและเภสัชที่พวกเขานำมา แล้วให้นำมาแตะที่ปลายลิ้นของเขา จากนั้นเขาก็ให้พรว่า *"พวกท่านจงกลับไปเถิด เท่านี้ก็เพียงพอแล้วสำหรับประโยชน์และความสุขของท่านทั้งหลาย"*

ชัมพุกาชีวกประพฤติเปลือย แอบกินคูถ ถอนผม นอนบนแผ่นดิน (แอบนอนยามไม่มีคนเห็น) อยู่นาน ๕๕ ปี (ในอรรถกถาเถรคาถาอธิบายว่า เขาไม่อาบน้ำ นำธุลีและฝุ่นมาทาตัว ถอนผมและหนวด ยืนด้วยเท้าข้างเดียว ไม่รับนิมนต์ อธิษฐานการอดอาหาร, ทุกเดือนก็จะใช้ปลายหญ้าคาแตะอาหารของผู้ต้องการบุญแล้วเลียปลายหญ้าคาด้วยปลายลิ้นเฉพาะกลางวัน เดือนละ ๑ ครั้ง (มหาชนทำบุญกับเขาได้เดือนละครั้ง) กลางคืนแอบกินคูถก็**ไม่กินคูถสด** เพราะคิดว่ามีตัวสัตว์อาศัยอยู่ จะกินเฉพาะคูถแห้ง มหาชนยิ่งเข้าใจว่าเขามีตบะมาก)

พระพุทธเจ้าเสด็จประทับค้างคืนใกล้ ๆ เทวดาและพรหมเข้าเฝ้า ชัมพุกาชีวกยอมลดทิฏฐิมานะ

จนใกล้รุ่งวันหนึ่ง **พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเวฬุวันวิหาร** เขตกรุงราชคฤห์ ทรงตรวจดูสัตว์โลก ก็พบชัมพุกาชีวกอยู่ในข่ายพระญาณ ทรงเห็นว่า เขามีบารมีแก่กล้าแล้ว มีอุปนิสัยแห่งการบรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ทรงดำริที่จะเสด็จไปโปรดเขา ตรัสพระธรรมแล้วจะทำให้ชัมพุกะและมหาชนเกิดความสวัสดี

ในเวลาบ่ายพระองค์ก็ตรัสบอกแก่พระอานนท์ว่า จะเสด็จไปพบชัมพุกาชีวกแต่เพียงลำพังพระองค์เดียว แล้วเสด็จออกจากพระเวฬุวัน หมู่เทวดารู้แล้วคิดว่า *"พระศาสดากำลังจะเสด็จไปในสถานที่อันน่าเกลียด พวกเราควรทำให้ฝนตก ชำระล้างสถานที่นั้นให้สะอาดก่อน"* แล้วใช้เทวานุภาพทำฝนให้ตกลงในสถานที่นั้น สะอาดสะอ้านแล้ว **ยังฝนดอกไม้ ๕ สี ให้ตกลงทั่วบริเวณหินดาดนั้น**

พระพุทธเจ้าเสด็จถึงหินดาดที่ชัมพุกะยืนอยู่ในเวลาเย็น ตรัสเรียกเขาว่า *"ชัมพุกะ"* เขาได้ยินแล้วคิดว่า *"ใครกันบังอาจมาเรียกเราว่าชัมพุกะ"* จึงถามว่า *"ท่านเป็นใคร?"* ตรัสตอบว่า *"เราเองชัมพุกะ"* ถามว่า "มีอะไรหรือมหาสมณะ?" ตรัสว่า *"เราจะขออยู่ที่นี่สักคืนหนึ่ง ท่านจงอนุญาตด้วยเถิด"* ตอบว่า *"มหาสมณะ สถานที่ตรงนี้ ไม่มีที่ให้อยู่"*

ตรัสว่า *"ชัมพุกะ ท่านอย่าพูดอย่างนั้น เราขออาศัยอยู่แค่คืนเดียว จงให้เราอยู่เถิด บรรพชิตก็ควรเมตตาต่อบรรพชิตด้วยกัน มนุษย์ก็ย่อมเข้ากันได้กับมนุษย์ สัตว์ก็ย่อมเข้ากับพวกสัตว์"* ถามว่า *"ท่านเป็นบรรพชิตเหรอ?"* ตรัสตอบว่า *"ใช่แล้ว เราเป็นบรรพชิต"* ชัมพุกะถามว่า *"ถ้าท่านเป็นบรรพชิต แล้วน้ำเต้าและทัพพีสำหรับโบกควันของท่านอยู่ที่ไหนเล่า?, เส้นด้ายสำหรับบูชายัญของท่านอยู่ที่ไหน?"* (=เชือกบอกเครื่องหมายบ่งวรรณะ)

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า *"สิ่งของที่ท่านถามถึง เราก็มีอยู่ แต่ไม่ได้เอาติดตัวมา มันเป็นภาระในการเที่ยวไป"* ชัมพุกะได้ฟังแล้วโกรธว่า *"ท่านจะไม่ถือสิ่งเหล่านั้นติดตัวเที่ยวไปได้หรือ ถ้าเป็นบรรพชิตก็ต้องมีติดตัวไว้ทุกแห่งที่ไปสิ"* ตรัสว่า *"ช่างก่อนเถิด ชัมพุกะ เราขออยู่ที่นี่สักคืน"* ตอบว่า *"ที่นี่ไม่มีที่อยู่"*

พระพุทธเจ้าทรงชี้ไปที่เงื้อมเขาใกล้ๆ ตรัสถามว่า *"เงื้อมเขาตรงนั้นมีใครอยู่ไหม?"* ตอบว่า *"ไม่มีใครอยู่"* ตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้นเราจะอยู่ตรงนั้น"* ตอบว่า *"ก็อยู่ไปสิ"*

พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปปูผ้าแล้วประทับนั่ง ขณะที่ชัมพุกาชีวกยังยืนอยู่ที่เดิม เขามองแล้วรู้สึกวิตกกังวลว่า คืนนี้มีมหาสมณะนั่งอยู่ไม่ไกล เราอาจไม่มีโอกาสแอบไปหาอุจจาระกิน

ครั้นถึงปฐมยาม **ท้าวมหาราชทั้ง ๔** จากจาตุมหาราชิกาภูมิเปล่งรัศมีสว่างไสวเสด็จมาเข้าเฝ้าอยู่สักพักหนึ่งก็กลับไป สร้างความประหลาดใจให้แก่ชัมพุกาชีวกอย่างมาก

ตอนมัชฌิมยาม **ท้าวสักกเทวราช**ก็แผ่พระรัศมีสว่างไสวยิ่งกว่าท้าวมหาราชทั้ง ๔ มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพักหนึ่งก็กลับไป ชัมพุกะเห็นแล้วได้แต่คิดสงสัยว่า แสงอะไร?

เมื่อถึงปัจฉิมยาม **ท้าวมหาพรหม**ก็มา พร้อมแผ่รัศมีทำป่าทั้งป่าให้สว่างไสว เข้าเฝ้าอยู่พักหนึ่งแล้วกลับไป

ชัมพุกาชีวกเก็บความตื่นเต้นและความสงสัยอยู่ตลอดคืนว่า *"มหาสมณะเป็นใครกัน? แสงสว่างต่าง ๆ เกิดจากอะไร?"* ตอนเช้าตรู่ เขาก็ยอมเดินมาหา ยืนทักทาย แล้วตัดสินใจถามว่า *"มหาสมณะ มีใครมาหาท่านตอนหัวค่ำหรือ? ข้าพเจ้าเห็นมีแสงสว่างจ้าเชียว?"* ตรัสตอบว่า *"ท้าวมหาราชทั้ง ๔ มาหาน่ะ"* ถามว่า *"ทำไมจึงมาหาเล่า?"* ตรัสตอบว่า *"พวกเทพมาเพื่อปรนนิบัติเรา"* ถามว่า *"ท่านอยู่เหนือกว่าท้าวมหาราชทั้ง ๔ อีกหรือ?"* ตรัสตอบว่า *"ใช่แล้วชัมพุกะ เราเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าพระราชาทั้งหลาย"*

ถามว่า *"แล้วตอนเที่ยงคืน มีใครมาหาอีกเล่า เห็นมีแสงจ้ากว่าเดิมอีก?"* ตรัสตอบว่า *"อ้อ นั่นเป็นท้าวสักกเทวราช มาปรนนิบัติเราเช่นกัน"* ถามว่า *"ท่านเหนือกว่าท้าวสักกะอีกหรือ?"* ตรัสตอบว่า *"ใช่แล้ว ชัมพุกะ เราเหนือกว่าท้าวสักกะ ๆ เป็นแค่เทวดาอุปัฏฐาก ตอนที่เราป่วยไข้ไม่สบาย เป็นเหมือนสามเณรผู้ทำสิ่งที่ควรทำให้ภิกษุ"*

ถามว่า *"แล้วก่อนสว่างมีใครมาอีกเล่า เห็นมีแสงเจิดจ้าไปทั่วทั้งป่าเลย?"* ตรัสตอบว่า *"อ้อ ผู้นั้นเป็นผู้ที่พวกพราหมณ์และประชาชนในโลก จามก็ดี ตกใจก็ดี จะเอ่ยชื่อถึงเขาคือท้าวมหาพรหม"* ถามว่า *"ท่านอยู่เหนือกว่าท้าวมหาพรหมอีกหรือ?"* ตรัสตอบว่า *"ใช่แล้ว เราเป็นพรหมยิ่งกว่าพรหม"*

ชัมพุกะกล่าวว่า *"มหาสมณะ ท่านเป็นคนที่น่าอัศจรรย์มาก ตัวเราอยู่ในที่นี่มานานถึง ๕๕ ปี ยังไม่เคยมีพวกเทวดามาหาเลยแม้สักองค์เดียว ทั้งที่เราก็กินลมเป็นภักษา ยืนอย่างเดียว ไม่นอน เทวดาเหล่านั้นยังไม่เคยมาปรนนิบัติบำรุงเลย"*

พระพุทธเจ้าตรัสเปิดเผยความจริง ให้เขาเลิกหลอกลวง... บรรลุเป็นพระอรหันต์ บวชเป็นพระชัมพุกะ แล้วประกาศความจริงให้มวลชนรู้

พระพุทธเจ้าทรงดำริว่า **"ถึงเวลาที่ชัมพุกะจะเลิกประพฤติหลอกลวงมหาชนแล้ว"** จึงตรัสความจริงที่เขาคิดว่าไม่มีผู้ใดสามารถจะรู้ความลับของเขาได้ว่า

"ชัมพุกะ ท่านลวงมหาชนผู้มืดบอดในโลกได้ ยังคิดจะลวงแม้แต่เราหรือ ท่านเคี้ยวกินแต่คูถ แอบนอนบนแผ่นดิน เปลือยกาย ถอนผมด้วยแปรงตาลมาอย่างยาวนานถึง ๕๕ ปี เที่ยวลวงชาวโลกว่ากินลมเป็นอาหาร ยืนด้วยเท้าข้างเดียว ไม่มีการนั่งการนอน ท่านยังคิดจะลวงแม้กระทั่งตัวเราหรือ ชัมพุกะ ท่านเลิกความคิดอันชั่วช้าเหล่านั้นเสียเถิด"

ชัมพุกะทูลถามว่า *"พระมหาสมณะ โปรดบอกเถิดว่าข้าพเจ้าทำกรรมอะไรไว้?"* พระศาสดาตรัสเล่าอดีตกรรมที่เขาเคยเป็นภิกษุเจ้าถิ่น ครั้งสมัยพระพุทธเจ้ากัสสปะให้เขาทราบแล้ว เขาสลดใจมาก เกิดหิริโอตตัปปะละอายใจที่ถูกล่วงรู้ความประพฤติ และละอายที่เปลือยกายอยู่เบื้องหน้าพระบรมศาสดาของโลก จึงรีบนั่งลง พระพุทธเจ้าทรงโยนผ้าสาฎกสำหรับอาบน้ำให้เขา เขานุ่งแล้วถวายบังคมและนั่งลง ลำดับนั้น ทรงแสดงธรรมที่สมควรแก่เขา ครั้นจบพระธรรมเทศนา **ชัมพุกะบรรลุพระอรหัตพร้อมทั้งปฏิสัมภิทา ๔**

ท่านลุกจากที่นั่งกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท อกุศลกรรมที่กระทำไว้ในครั้งนั้นให้ผลหมดสิ้นแล้วเพราะได้บรรลุพระอรหัต ท่านไม่ต้องประพฤติเปลือยกายและถอนผมด้วยแปรงตาลอีกต่อไป พระศาสดาทรงเหยียดพระหัตถ์ตรัสว่า *"ชัมพุกะ ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด จงประพฤติพรหมจรรย์เถิด"* ทันใดนั้น เพศคฤหัสถ์ของท่านหายไป ปรากฏเป็นภิกษุผู้ทรงบริขาร ๘ เหมือนพระเถระมีพรรษาตั้ง ๖๐ เทียว

(อรรถกถาเถรคาถาเล่าว่า *พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจบแล้วเขาบรรลุโสดาปัตติผลแล้วได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา บวชแล้วขวนขวายในวิปัสสนาและบรรลุพระอรหัต,* เถร.อ.๓/๒๕)

วันนั้นเอง เป็นวันที่ชาวอังคะและมคธผู้นับถือชัมพุกาชีวก พากันนำสักการะมาบูชาชัมพุกะประจำทุกเดือน เห็นพระพุทธเจ้าประทับอยู่กับพระชัมพุกะ ก็คิดว่า *"พระสมณโคดมเสด็จมาหาชัมพุกะ ระหว่างชัมพุกะกับพระสมณโคดม ใครเป็นใหญ่กว่ากันหนอ?"* พระพุทธเจ้าทรงทราบความคิดของชนเหล่านั้น แล้วตรัสให้พระชัมพุกะขจัดความสงสัยของพวกเขาเสีย

พระชัมพุกะรับพระพุทธดำรัสแล้ว เข้าฌานสมาบัติออกแล้วอธิษฐานอภิญญา เหาะขึ้นสู่อากาศสูงชั่วต้นตาล แล้วลงมาถวายบังคมกราบทูลว่า *"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า*

พระองค์เป็นศาสดา ข้าพระองค์เป็นสาวก" แล้วเหาะขึ้นสูงกว่าเดิมอีก ลงมาถวายบังคม ประกาศความเป็นพระสาวกให้คนเหล่านั้นได้ยินทั่วกัน (รวม ๗ ครั้ง สูงสุด ๗ ชั่วลำตาล)

มหาชนเห็นและได้ยินแล้ว อุทานกันว่า *"โอ้ ธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีพระคุณน่าอัศจรรย์ ทรงมีคุณชั้นเลิศ"*

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่มหาชนว่า

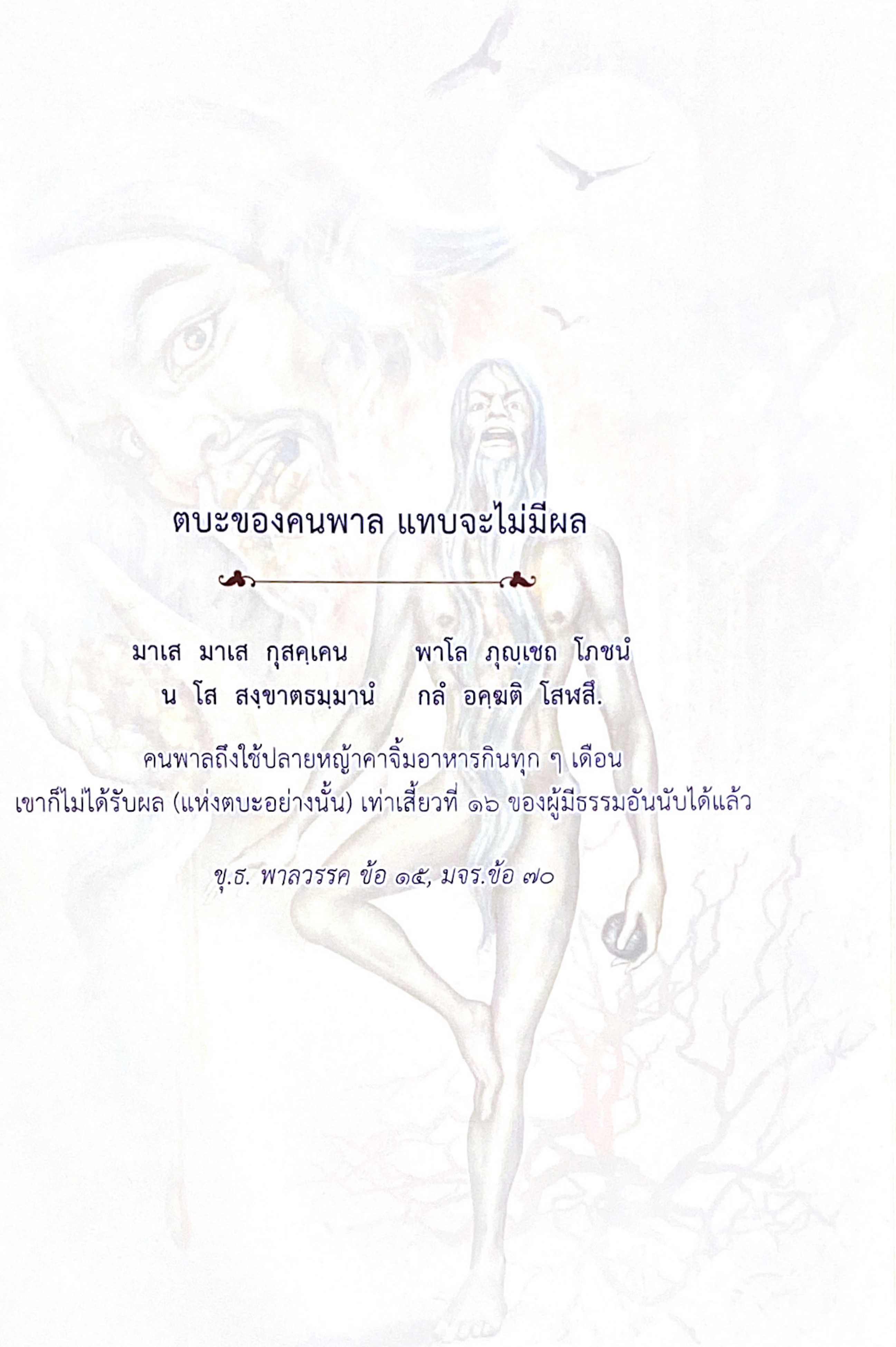
"สักการะที่พวกท่านนำมา ชัมพุกะใช้หญ้าคาแตะแล้วนำมาวางที่ปลายลิ้น ตลอดกาลนานมา เพราะเข้าใจว่าเป็นการประพฤติตบะ ถ้าชัมพุกะยังประพฤติตบะอย่างนี้เรื่อยไปถึง ๑๐๐ ปี ตบะของเขาก็ยังมีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖แห่งกุศลเจตนาอันเป็นเครื่องตัดภัต (=มรรคเจตนาในโลกุตรกุศลจิต กำจัดอกุศลเจตนาที่หลอกลวงภัตของมหาชน) ของเธอผู้รังเกียจสกุลหรือภัต (คือตบะ ๕๕ ปีนั้น เทียบไม่ได้กับโลกุตรกุศลเจตนาที่เกิดแล้วดับไป ๑ ขณะ เพราะกุศลเจตนานั้นแล เป็นเหตุให้พระชัมพุกะไม่หลอกลวงตระกูล หรือไม่หลอกลวงให้เขานำภัตมาให้ตนบริโภค) แล้วไม่บริโภคในบัดนี้" แล้วตรัสพระคาถาอีกว่า

"คนพาลพึงบริโภคโภชนะด้วยปลายหญ้าคาทุก ๆ เดือน ผลของการปฏิบัติของเขามีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งท่านผู้มีธรรมอันนับได้แล้ว" (ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๖)

คือ การปฏิบัติของชัมพุกาชีวกนาน ๑๐๐ ปี เมื่อเทียบกับท่านผู้มีธรรมอันนับได้แล้ว หมายถึงพระอริยเจ้าทั้งหลาย คือพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ มีค่าเทียบไม่ได้แม้ ๑ ส่วนใน ๑๖ ส่วน

จบพระเทศนา มหาชนเป็นอันมากบรรลุธรรม

(ดู ธ.อ.๒/๑๘๐–๑๙๑)

ตบะของคนพาล แทบจะไม่มีผล

มาเส มาเส กุสคฺเคน   พาโล ภุญฺเชถ โภชนํ
น โส สงฺขาตธมฺมานํ   กลํ อคฺฆติ โสฬสึ.

คนพาลถึงใช้ปลายหญ้าคาจิ้มอาหารกินทุก ๆ เดือน
เขาก็ไม่ได้รับผล (แห่งตบะอย่างนั้น) เท่าเสี้ยวที่ ๑๖ ของผู้มีธรรมอันนับได้แล้ว

ขุ.ธ. พาลวรรค ข้อ ๑๕, มจร.ข้อ ๗๐

๔๐

สันตติมหาอำมาตย์

ผลแห่งการประกาศเชิญชวนฟังธรรม และผลแห่งการฟังธรรม

กุศลกรรมที่สันตติมหาอำมาตย์บำเพ็ญไว้ในพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าวิปัสสี คือ ประกาศเชิญชวนให้คนบำเพ็ญบุญ

ครั้งนั้นสันตติมหาอำมาตย์เกิดเป็นบุตรของตระกูลหนึ่งใน**พระนครพันธุมดี** เขาเป็นคนหาเช้ากินค่ำก็จริง แต่ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ร้อนใจ

กาลนั้นเป็นพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าวิปัสสี (พระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๖ เมื่อนับย้อนขึ้นไปจากพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเราในบัดนี้ คือ **โคตมะ ๑ กัสสปะ ๑ โกนาคมนะ ๑ กกุสันธะ ๑ เวสสภู ๑ สิขี ๑ และวิปัสสี)**

วันหนึ่ง ชายหนุ่มคิดขึ้นว่า **"มีการงานอะไรบ้างหนอที่เราควรทำเพื่อคนอื่น โดยที่การงานนั้นไม่มีโทษ ไม่ทำความเดือดร้อนให้ใครๆ?"** เขาพิจารณาไปก็พบว่า **"การงานคือการเชิญชวนให้คนทำบุญทั้งหลาย เป็นการงานที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น เราควรทำอย่างยิ่ง"**

นับแต่นั้น วันใดที่เขาว่างจากการหาเลี้ยงชีพ เขาก็เดินประกาศป่าวร้องไปในพระนครว่า **"ท่านทั้งหลายจงทำบุญ วันนี้เป็นวันอุโบสถ ขอจงสมาทานอุโบสถ วันนี้ท่านทั้งหลายควรทำทาน ควรฟังธรรม...การได้เกิดมาพบกับรัตนะ ๓ เป็นสิ่งหาได้ยาก พวกท่านจงนับถือรัตนะ ๓ รัตนะเช่นพระพุทธรัตนะเป็นสิ่งล้ำค่า หารัตนะอื่นเสมอได้ยาก..."** ดังนี้เป็นต้น

ต่อมาวันหนึ่ง **พระเจ้าพันธุมะมหาราช** (ทรงเป็นพระพุทธบิดาของพระพุทธเจ้าวิปัสสีด้วย) ทรงสดับเสียงประกาศของเขา จึงให้เจ้าหน้าที่เชิญตัวมาเข้าเฝ้า ตรัสถามว่า *"พ่อหนุ่มพ่อเที่ยวทำอะไรอยู่?"* เขาทูลตอบว่า *"ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระองค์กำลังเที่ยวเดินประกาศพระคุณของพระรัตนตรัย และชักชวนให้มหาชนกระทำบุญทั้งหลายอยู่พระเจ้าข้า"* ตรัสถามว่า *"เจ้ามีอะไรเป็นยานพาหนะ?"* ทูลว่า *"ข้าพระองค์เดินประกาศเชิญชวนไปเรื่อย ๆ พระเจ้าข้า"*

พระราชาตรัสว่า *"เจ้าไม่ควรจะต้องเดินแล้ว เราจะให้พวงดอกไม้แก่เจ้า พร้อมด้วยม้าที่ฝึกดีแล้ว ๑ ตัว ต่อไปนี้เจ้านั่งบนหลังม้าเที่ยวเชิญชวนไปเถิด จะได้สบายขึ้น"*

ชายหนุ่มรับม้ามาแล้ว **ใช้เป็นพาหนะเที่ยวขี่ไปประกาศเชิญชวนให้คนทั้งหลายบำเพ็ญบุญกัน** เขาเป็นที่ชื่นชมของประชาชนคนดีทั้งหลาย

ต่อมา พระราชาทรงให้เข้าเฝ้า ตรัสว่า *"ตอนนี้ม้าก็ไม่คู่ควรแก่เจ้าแล้ว"* แล้วพระราชทานรถเทียมด้วย**ม้าสินธพ ๔ ตัว** ให้เป็นยานพาหนะเชิญชวนคนทำบุญ พร้อมทั้งทรงพระราชทานเครื่องยังชีพให้ด้วย...

ต่อมา พระราชาทรงให้เข้าเฝ้าอีกเป็นครั้งที่ ๓ คราวนี้ตรัสว่า *"ตอนนี้แม้รถเทียมม้าก็ไม่สมควรแก่เจ้าแล้ว"* แล้วทรงพระราชทาน**ช้างเชือกหนึ่ง**ให้ใช้เป็นยานพาหนะ พร้อมทั้งพระราชทานทรัพย์และเครื่องประดับให้เขา **แต่นั้นมาเขาก็นั่งบนคอช้างประกาศเชิญชวนให้คนทั้งหลายบำเพ็ญบุญ**

เขาทำกรรมดี คือ **การป่าวร้องเชิญชวนให้คนประพฤติศีล ประพฤติกัลยาณธรรมตลอด ๘๐,๐๐๐ ปี** (กาลนั้นมนุษย์มีอายุประมาณ ๘๐,๐๐๐ ปี)

ด้วยกรรมงามที่เขาประพฤตินั้น ทำให้ทุกอัตภาพที่เขาเกิด **จะมีกลิ่นจันทน์ฟุ้งออกจากกาย และมีกลิ่นอุบลฟุ้งออกจากปากของเขา**

เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นโกศล... พระราชาทรงปูนบำเหน็จผลงานให้เป็นพระราชา ๗ วัน พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่าวันที่ ๗ จะเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพาน

มาถึงพุทธสมัยของ**พระพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเราในบัดนี้ ชายหนุ่มผู้ประกาศเชิญชวนให้คนบำเพ็ญบุญคนนั้น มาเกิดเป็น**สันตติมหาอำมาตย์** รับราชการรับใช้**พระเจ้าปเสนทิโกศลมหาราชาแคว้นโกศล**

ครั้งหนึ่งเกิดเหตุการณ์ข้าศึกรุกรานเมืองที่อยู่ชายแดน พระราชาทรงส่งสันตติมหาอำมาตย์ไปแก้ไขปัญหา เขาสามารถนำความสงบสุขกลับสู่เมืองนั้นได้ พระราชาทรงพอพระทัยมาก

เมื่อเขากลับมาแล้ว**ทรงพระราชทานราชสมบัติ** (ให้มีชีวิตความเป็นอยู่เทียบเท่าพระราชา) **ให้เป็นรางวัลนาน ๗ วัน และทรงพระราชทานหญิงผู้ฉลาดในการขับร้องและฟ้อนรำคนหนึ่งให้เขา**

มหาอำมาตย์ได้รับการปรนเปรอด้วยกามสุข ตกอยู่ในความประมาท เขาดื่มสุรามึนเมาตลอดถึงเช้าวันที่ ๗ (วันสุดท้ายที่จะได้มีชีวิตเสมอราชา) เขาประดับตกแต่งกายอย่างพระราชาแล้วนั่งบนช้างตัวประเสริฐ มุ่งหน้าไปยังท่าน้ำนอกพระนคร ถึงบริเวณประตูเมืองเขาเห็นพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จเข้าพระนครเพื่อทรงบิณฑบาต จึงถวายบังคมด้วยการผงกศีรษะ

พระพุทธเจ้าทรงเห็นแล้วทรงแย้มพระโอษฐ์ (ยิ้มแย้มเล็กน้อย เห็นเพียงบางส่วนของพระเขี้ยวแก้ว และมีพระรัศมีเปล่งออกจากพระเขี้ยวแก้ว) พระอานนท์ติดตามเสด็จอยู่เบื้องหลัง เห็นแล้ว (เห็นรัศมี) ทูลถามว่า **"พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุให้พระองค์ทรงทำการแย้มพระโอษฐ์?"** ตรัสตอบว่า **"อานนท์ เธอจงดูสันตติมหาอำมาตย์ผู้นั่งอยู่บนคอช้าง ภายในวันนี้แหละเขาจะมาอย่างพระราชามาเข้าเฝ้าเรา เขาจะบรรลุพระอรหัตหลังฟังธรรมจบ ๑ คาถา จากนั้นเขาจะเหาะขึ้นสู่อากาศสูง ๗ ชั่วลำต้นตาล แล้วปรินิพพาน"**

พระพุทธดำรัสที่ตรัสตอบแก่พระอานนท์นี้ เป็นการตรัสที่ทรงจงใจให้มหาชนได้ยิน จากนั้นเสด็จดำเนินบิณฑบาตต่อไป

พวกที่มีความเห็นผิดเป็นปฏิปักษ์กับพระศาสนา ได้ฟังพระดำรัสแล้วพูดกันว่า *"พวกเราจงดูการกระทำของพระสมณโคดมเถิด สมณโคดมพูดไม่คิด มีปากก็สักแต่พูด จะเป็นไปได้ยังไงกัน สันตติมหาอำมาตย์เอาแต่เมาเหล้า แต่จะไปฟังธรรม บรรลุธรรม และจะปรินิพพานกลางอากาศในวันนี้ได้อย่างไรกัน พวกเราจะคอยดู เราจะช่วยกันจับคำเท็จของพระสมณโคดม"*

มหาชนฝ่ายสัมมาทิฏฐิได้ยินแล้วสนทนากันด้วยความเชื่อมั่นว่า *"น่าอัศจรรย์จริงหนอ พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงมีอานุภาพมาก ภายในวันนี้แหละ พวกเราจะได้ดูพระพุทธลีลา และจะเห็นลีลาปรินิพพานของท่านมหาอำมาตย์"*

ชมการแสดง...เห็นนางรำตายต่อหน้า สลดใจ ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังธรรมบรรลุพระอรหัต แล้วปรินิพพาน

ทางด้านมหาอำมาตย์ถึงท่าน้ำแล้วลงอาบน้ำที่ท่านั้น ขึ้นจากน้ำ ตกแต่งกายด้วยอาภรณ์แล้ว ไปหาความสำราญด้วยการดื่มสุรา ดูและฟังการฟ้อนการขับ

พวกนักดนตรีเริ่มบรรเลง หญิงที่พระราชาทรงพระราชทานให้ เริ่มขับร้องและฟ้อนรำให้มหาอำมาตย์ชม แต่ทว่า นางขับร้องและฟ้อนรำมาหลายวันแล้วบริโภคอาหารได้น้อย และเหน็ดเหนื่อย นางทำกิจได้เพียงไม่นาน ลมในช่องท้องก็เกิดกำเริบเสียดแทงในช่องท้องและหัวใจ นางเป็นลมหมดสติล้มลง อ้าปากค้าง ตาเหลือก และสิ้นใจตาย

มหาอำมาตย์เห็นนางล้ม ก็สั่งคนติดตามให้รีบช่วยเหลือนาง พวกเขาเข้ามาดูก็พบว่านางสิ้นลมหายใจไปแล้ว

สันตติมหาอำมาตย์ได้ฟังคำว่า **"นางตายแล้ว พระเจ้าข้า"** ก็เกิดความเสียใจ ความทุกข์ใจใหญ่หลวงเกิดขึ้น หายจากความมึนเมาสุราเป็นปลิดทิ้งทันที ดุจหยดน้ำตกลง

บนกะทะร้อน ฉะนั้น เขาคิดว่า **"เราไม่น่าให้นางปรนนิบัติมากเกินกำลังเลย ตายตั้งแต่อายุยังน้อย เราจะทำอย่างไรดีหนอ เราเป็นคนผิดที่ทำให้เธอตาย ความทุกข์ครั้งนี้ใครจะช่วยบรรเทาให้เราได้หนอ"** แล้วคิดว่า **"ยกเว้นพระตถาคตเจ้าพระองค์นั้น ก็ไม่มีใครมีความสามารถขจัดความโศกครั้งนี้ของเราได้เลย"**

มหาอำมาตย์สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำศพให้นางอย่างสมเกียรติ แล้วขึ้นคอช้างมุ่งหน้าไปที่พระวิหารเชตวันใน**เวลาเย็น** ลงจากช้างแล้วเดินเข้าไปในพระวิหาร ถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่งลง กราบทูลความทุกข์ของตนให้ทรงทราบ และทูลขอให้พระศาสดาทรงเป็นที่พึ่งว่า **"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ถูกความโศกเศร้าครอบงำแล้ว จึงมาเพราะคิดว่าพระองค์สามารถจะขจัดความโศกให้แก่ข้าพระองค์ได้ ขอพระองค์จงทรงเป็นที่พึ่งให้แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด"**

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ท่านมาสู่สำนักของบุคคลผู้ช่วยดับความโศกให้ท่านได้แน่, ที่จริงแล้ว น้ำตาที่ไหลออกมาเมื่อบุคคลที่รักตายนั้น ถ้านำน้ำตามารวมกันแล้ว ย่อมมีมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ เสียอีก"** แล้วตรัสพระคาถาว่า

> ***"กิเลสเครื่องกังวลใด มีอยู่ในกาลก่อน ท่านจงทำกิเลสเหล่านั้นให้เหือดแห้งไป, กิเลสเครื่องกังวลจงอย่ามีแก่ท่านต่อไป ถ้าท่านจะไม่ยึดถือขันธ์ในท่ามกลาง (=อัตภาพปัจจุบัน) ก็จะเป็นผู้สงบระงับเที่ยวไป"***

จบพระคาถา สันตติมหาอำมาตย์บรรลุพระอรหัตเป็นพระอรหันต์ท่านหนึ่งในพระศาสนา ท่านพิจารณาดูอายุสังขารของตัวเองแล้ว พบว่าอายุของตนเองหมดสิ้นแล้ว จึงกราบทูลว่า **"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอทูลลาปรินิพพาน ขอพระองค์โปรดทรงอนุญาตด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า"**

พระศาสดาทรงเห็นหมู่มหาชนติดตามมหาอำมาตย์มา ขณะนี้รอคอยดูอยู่ว่า ท่านมหาอำมาตย์จะเป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์หรือไม่ จึงตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้น ท่าน*

จงประกาศกรรมที่ท่านทำไว้แก่เรา ท่านจงขึ้นไปยืนประกาศบอกเราบนอากาศสูงจากพื้น ๗ ชั่วต้นตาลเถิด"

สันตติมหาอำมาตย์ทูลรับว่า *"ดีล่ะ พระพุทธเจ้าข้า"* ถวายบังคมแล้วเหาะขึ้นไปสูงชั่วลำตาลแล้วลงมาถวายบังคมอีกครั้ง แล้วเหาะลอยสูงขึ้นไปนั่งคู้บัลลังก์ประกาศกราบทูลความดีงามที่ได้ทำไว้ในครั้งพระพุทธเจ้าวิปัสสี (เล่าแล้วตอนต้น)

เมื่อทูลเล่าจบแล้ว มหาอำมาตย์ก็เข้าเตโชกสิณออกแล้วปรินิพพาน (สิ้นใจตาย ความตายของพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านเรียกว่า ปรินิพพาน) เกิดไฟลุกเผาไหม้ร่างกายไฟดับสนิทแล้วอัฐิธาตุทั้งหลายร่วงหล่นบนผ้าขาวที่พระศาสดาทรงคลี่ไว้ พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ (พระราชา) สร้างสถูปไว้ในทางใหญ่ ๔ แพร่ง ทรงให้บรรจุอัฐิธาตุของมหาอำมาตย์ไว้ในพระสถูป ทรงพระดำริว่า **"มหาชนไหว้พระสถูปแล้วจะได้เป็นผู้มีส่วนแห่งบุญ"**

ต่อมา ภิกษุทั้งหลายสนทนากันว่า สันตติมหาอำมาตย์บรรลุพระอรหัตจากการฟังธรรมเพียงคาถาเดียว แล้วนั่งปรินิพพานกลางอากาศ **พวกเราจะเรียกท่านว่า สมณะหรือพราหมณ์?** พระพุทธเจ้าทรงทราบแล้วตรัสว่า *"ภิกษุทั้งหลาย การที่จะเรียกบุตรของเรา (=สันตติเป็นบุตรโดยธรรมของพระพุทธเจ้า) ว่าสมณะก็ควร หรือจะเรียกว่า พราหมณ์ ก็ควรเช่นกัน"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

> "แม้บุคคลจะประดับตกแต่งกายงดงาม มีความประพฤติสม่ำเสมอ เป็นผู้สงบ ฝึกแล้ว เที่ยงธรรม ประพฤติประเสริฐเป็นปกติ ไม่มีอาชญาแก่สัตว์ทั้งปวง ควรเรียกผู้นั้นว่า พราหมณ์, สมณะ หรือภิกษุ ก็ได้"

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๒๐,ธ.อ.๓/๙๔-๙๙)

กามเปรียบเหมือนผลไม้มีพิษ

อายตึ โทสํ นาญฺญาย โย กาเม ปฏิเสวติ
วิปากนฺเต หนนฺติ นํ กิมฺปกฺกมิว ภกฺขิตํ.

บุคคลใดไม่รู้จักโทษในอนาคต มัวแต่เสพกามอยู่
ในที่สุด (เมื่อ) กามทั้งหลายให้ผล ย่อมขจัดบุคคลนั้น
เช่นเดียวกับผลไม้มีพิษชื่อ กิมปักกะ ขจัดผู้กิน

ขุ.ชา. เอกนิบาต, กิมปักกชาดก ข้อ ๘๕, มจร.ข้อ ๘๕

๔๑

จูเฬกสาฎก

ผลแห่งการถวายผ้าที่มีอยู่เพียงผืนเดียว

สองสามีภรรยามีผ้าห่มเพียงผืนเดียว...
ภรรยาห่มไปฟังธรรมตอนกลางวัน สามีห่มไปฟังธรรมตอนกลางคืน...

พราหมณ์และพราหมณีเป็นคู่สามีภรรยาชาวสาวัตถีที่มีฐานะยากจนข้นแค้น ทั้งสองไม่มีบุตร เพื่อนบ้านจึงเรียกพราหมณ์ผู้เป็นสามีว่า **จูเฬกสาฎก** เพราะในบ้านของเขามีแต่ผ้านุ่งผืนเล็กผืนเดียวที่ปกปิดกายยามออกไปนอกบ้าน เพื่อทำกิจการงานและพบปะเพื่อน ๆ (เหมือนบางคนที่ชอบใส่แต่กางเกง ไม่ชอบใส่เสื้อทำการงาน)

และเพราะความยากจนนี้ ทั้งสองจึงมีผ้าห่มอยู่เพียงผืนเดียวในเรือน ที่ต้องเปลี่ยนกันใช้ห่ม (ผ้าสำหรับห่มออกไปนอกบ้าน เช่น ร่วมงานมงคล) ผลัดกันใช้ผ้าผืนนี้ เช่น ถ้าภรรยาห่มไปร่วมงานมงคล สามีก็ไม่อาจไปงานเดียวกันได้ เพราะไม่มีผ้าห่มสำหรับอีกคน) ชาวบ้านจึงเรียกเขาว่า **พราหมณ์ผู้มีผ้าน้อยผืน** (จูเฬกสาฎก อ่านว่า จู-เร-กะ-สา-ดก, หรือผู้มีผ้านุ่งผืนเดียวก็ได้ แต่ในที่นี้ท่านมุ่งถึงมีผ้าห่มผืนเดียว)

สองสามีภรรยาแม้จะยากจน แต่ก็เป็นคนมีศรัทธา วันใดที่ได้ของมามากก็ยังจัดแบ่งและนิมนต์ภิกษุเข้ามานั่งฉันในเรือนเนือง ๆ

วันหนึ่ง มีการประกาศเชิญชวนให้ชาวพุทธร่วมฟังธรรมในพระวิหารเชตวัน พราหมณ์ได้ยินแล้วมีจิตยินดี กล่าวกับภรรยาว่า **"นี่แน่ะแม่ เค้ามีการประกาศเชิญชวนให้พวกเราไปร่วมฟังธรรมที่พระวิหารในวันพรุ่งนี้ แต่เรามีผ้าห่มอยู่ผืนเดียวก็ไปพร้อมกันไม่ได้ ต้องสลับกันไป แม่จะเลือกไปตอนกลางวันหรือกลางคืนดีล่ะ?"** นางพราหมณีตอบว่า *"ฉันขอไปตอนกลางวันดีกว่า"*

วันรุ่งขึ้น นางพราหมณีก็ห่มผ้านั้นออกจากบ้าน เข้าไปฟังธรรมในพระวิหาร ครั้นพระแสดงธรรมจบแล้ว นางก็กลับบ้านและเปลี่ยนให้พราหมณ์สามีใช้ผ้าห่มกายไปฟังธรรมในเวลาค่ำ เมื่อเขาไปถึงก็ได้นั่งฟังธรรมอยู่ไกลจากพระพุทธเจ้าพอสมควร พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมท่ามกลางหมู่พุทธบริษัท ซึ่งมี**พระเจ้าปเสนทิโกศล**ร่วมสดับพระธรรมอยู่ด้วย พราหมณ์ได้ฟังธรรมแล้ว เกิดความรู้ความเข้าใจ กำหนดรู้ตามเป็นระยะ ๆ เปรียบเหมือนคนที่มีครูแนะนำขั้นตอนของการเอาลิ่มสลักออกจากประตูได้ ภายในจิตบังเกิดความปีติ (อิ่มเอมใจปลื้มใจ) ซึมซาบและศรัทธามีกำลังทวีคูณ ความสุขที่เกิดจากจิตปีติได้แผ่ซ่านไปทั่วร่างกายและจิตใจ เขาเลยคิดจะนำผ้าห่มที่มีอยู่ผืนเดียวนั้น น้อมถวายบูชาแด่พระบรมศาสดา แต่แล้วก็ต้องชะงักความคิดนั้นเสีย เมื่อคิดว่า **"หากเรานำผ้าผืนนี้ถวายไป เรากับภรรยาก็จะไม่มีผ้าห่มเลย นางคงจะไม่เห็นด้วยกับเราแน่ ๆ เราคงต้องเดือดร้อนใจ รวบรวมเงินหาซื้อผ้าผืนใหม่อีก"** ความตระหนี่ (มัจฉริยะ) เกิดขึ้นในจิตใจ ขัดขวางศรัทธาปรากฏเป็นความคิดที่ค้านกันอยู่ตลอดสลับไปมา ระหว่าง **"จะถวายกับไม่ถวาย ดีไหมหนอ?"** ตลอดปฐมยามที่พิจารณาธรรม จนเวลาแห่งปฐมยามผ่านไป

ล่วงเข้าสู่มัชฌิมยามแล้ว พราหมณ์ก็ยังคงนั่งฟังธรรมอยู่ และความคิดนั้นก็ยังเกิดสลับกัน ระหว่างความปรารถนาที่จะถวายผ้าห่มผืนเดียว กับการเก็บผ้านี้ไว้ จะได้ไม่เดือดร้อน พราหมณ์ก็ยังคงถูกความตระหนี่เล่นงานตลอดมัชฌิมยาม ศรัทธายังมีกำลังน้อยกว่า

ฟังธรรมแล้วเกิดศรัทธา เอาชนะความตระหนี่ ถวายผ้าห่มที่มีอยู่ผืนเดียว เปล่งเสียงประกาศชัยชนะเหนือกิเลส

ครั้นถึงปัจฉิมยาม พราหมณ์คิดว่า **"ตั้งแต่เราเริ่มฟังธรรม เราเกิดศรัทธาจะถวายผ้า แต่ก็ถูกมัจฉริยะรบกวนรัดตรึงจิตไว้ไม่ให้เราถวายผ้าได้ บัดนี้ ปฐมยามกับมัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ความตระหนี่เล็ก ๆ ที่มีอยู่ในใจเราขณะนี้ หากปล่อยให้มันชนะเราบ่อย ๆ มันก็จะครอบงำเราได้หมด ทำให้เราจมอยู่ในอบาย ๔ (นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน)**

เราต้องชนะมันให้ได้ ไม่ต้องฟังมัน เราควรถวายผ้าตอนนี้แหละ"

พราหมณ์สำรวมจิต ข่มมิให้มัจฉริยะเกิดขึ้นได้อีก รักษาศรัทธาให้คงมั่น ค่อย ๆ ใช้มือดึงผ้าออกจากกายช้า ๆ...ประหนึ่งดังดึงมีดตัดตัวมัจฉริยะ (ตระหนี่) ให้ขาดผึงจากกายแล้วค่อย ๆ บรรจงพับผ้าอย่างเรียบร้อย เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงธรรมจบลง เขาก็ประคองผืนผ้าเข้าไปกระทำอัญชุลีประณตน้อมแล้ววางผ้าไว้ที่พระบาทพระบรมศาสดา แล้วเปล่งคำพูดดัง ๆ ว่า **"เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว"**

กาลนั้นพระพุทธเจ้ายังคงประทับนั่งอยู่ หมู่มหาชนถวายบังคมแล้วเริ่มทยอยออกจากพระวิหาร พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเห็นพราหมณ์มีเพียงผ้านุ่งผืนเดียว นำผ้าที่ห่มมานั้นไปวางแทบพระบาท แล้วพูดว่า *"เราชนะแล้ว ๆ"* ทรงสงสัยว่าพราหมณ์ผู้นี้ชนะอะไรจึงประทับนั่งต่อ และตรัสให้คนไปเชิญพราหมณ์มาเข้าเฝ้า และทรงสอบถามเหตุ? พราหมณ์จูเฬกสาฎกจึงกราบทูลความคิดที่เกิดขึ้นระหว่างความศรัทธาและความตระหนี่...

พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงทึ่งชัยชนะที่แสนยาก ทรงพระราชทานผ้าและสิ่งของอย่างละ ๔

พระราชาทรงดำริว่า **"พราหมณ์ทำสิ่งที่คนอื่น ๆ ทำได้ยาก ทั้งบ้านมีผ้าห่มอยู่เพียงผืนเดียวยังถวายได้ เราจะช่วยสงเคราะห์เขา"** แล้วตรัสให้เจ้าหน้าที่นำผ้าสาฎกมาให้เขา ๑ คู่ พราหมณ์รับไว้แล้ว ได้น้อมถวายผ้าคู่นั้นแด่พระพุทธเจ้า

พระราชาจึงพระราชทานผ้าสาฎกให้เขาเพิ่มอีกเป็น ๒ คู่ เขารับแล้ว คิดว่า **"พระราชาให้ผ้าแก่เรา เหตุเพราะเราฟังธรรมและถวายผ้าแด่พระพุทธเจ้า ถ้าเราไม่ได้ถวายแด่พระพุทธเจ้า พระราชาก็คงจะไม่ให้ผ้าแก่เราหรอก ดังนั้น ผ้าเหล่านี้ควรน้อมถวายแด่พระพุทธเจ้า"** จึงถวายผ้า ๒ คู่นี้อีก พระราชาตรัสให้พระราชทานผ้าเพิ่มอีกเป็น ๔ คู่...๘ คู่...๑๖ คู่ พราหมณ์ก็ยังถวายแด่พระศาสดาทั้งหมด

พระราชายิ่งพระราชทานเพิ่มให้อีกเป็น ๓๒ คู่ คราวนี้พราหมณ์คิดว่า **“ถ้าเรายังคงไม่รับไว้เองบ้าง ก็จะเป็นการไม่ให้เกียรติพระราชา ทั้งไม่รู้ประมาณตน เราควรรับไว้ใช้สอยบ้าง”** เขาจึงรับผ้าสาฎกไว้ ๒ คู่ (= ๔ ผืน) สำหรับตนเองและภรรยา แล้วถวายผ้า ๓๐ คู่ แด่พระศาสดา

พระราชาทรงพอพระทัยในตัวพราหมณ์ผู้นี้มาก ตรัสสั่งให้เจ้าหน้าที่ รีบไปนำ**ผ้ากัมพล** (ผ้าทอด้วยขนสัตว์) ในวังมาเพิ่มอีก ๒ ผืน มีมูลค่าถึง ๑ แสนกหาปณะ เจ้าหน้าที่นำมาแล้ว จึงได้พระราชทานให้แก่เขา แล้วเสด็จกลับไป

พราหมณ์รับผ้ามาแล้ว คิดว่า ผ้ากัมพลเป็นผ้าที่ทำด้วยความประณีต บรรจง ดีเลิศ มีราคาแพงมาก ไม่คู่ควรกับเราและภรรยา เราควรตั้งใจน้อมถวายไว้ในพระศาสนาจะดีกว่า เขาจึงนำผ้ากัมพลขึงถวายเป็นผ้าเพดานไว้ภายในพระคันธกุฎีของพระบรมศาสดา ส่วนอีกผืนหนึ่ง เขานำไปขึงเป็นเพดานไว้ที่เรือน บริเวณที่ภิกษุจะเข้ามานั่งฉัน

ครั้นถึงเวลาเย็น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้า ทรงเห็นผ้ากัมพลที่ขึงอยู่นั้น ทรงจำผ้าได้ จึงกราบทูลถามว่า **“ใครเป็นผู้นำผ้าผืนนี้มาถวายพระพุทธองค์? พระเจ้าข้า”** พระศาสดาตรัสตอบว่า **“ก็พราหมณ์ที่ชื่อว่า เอกสาฎก (ผู้มีผ้าผืนเดียว) มหาบพิตร”** พระราชาทรงมีดำริว่า **“พราหมณ์ผู้นี้เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส เขามีศรัทธาปสาทะในพระศาสดาเหมือนกันกับเรา”**

ครั้นเสด็จเข้าสู่พระราชวังแล้ว ตรัสให้เจ้าพนักงานไปเชิญพราหมณ์มาเข้าเฝ้าแล้วพระราชทานสิ่งของแก่พราหมณ์อย่างละ ๔ จำนวน ๑๐๐ ชนิด คือ ช้าง ๔ ม้า ๔ กหาปณะ ๔,๐๐๐ สตรี ๔ ทาสี ๔ บุรุษ ๔ บ้านส่วย ๔ ตำบล...

พระศาสดาตรัสสอน ทำกุศลช้า ผลที่น่าปรารถนาก็มาถึงช้า ทำกุศลช้า ใจจะยินดีในบาป

ต่อมา ภิกษุทั้งหลายสนทนากันอยู่ในโรงธรรม ต่างก็พากันชื่นชมว่าพราหมณ์ **จูเฬกสาฎก ทำกุศลกรรมงามเพียงครู่เดียวในเขตบุญที่ดีเยี่ยม ผลบุญยังให้เขาได้รับวัตถุอย่างละ ๔ ในวันเดียวกันเลย น่าอัศจรรย์นัก**

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมายังโรงธรรม ทรงทราบการสนทนาของเหล่าภิกษุแล้ว ตรัสว่า *"ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพราหมณ์ผู้นี้ถวายผ้าให้เราในตอนปฐมยาม เขาจะได้รับวัตถุสิ่งของต่าง ๆ อย่างละ ๑๖, แต่ถ้าเขาถวายตอนมัชฌิมยาม เขาจะได้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ อย่างละ ๘, แต่นี่เขาถวายตอนใกล้รุ่ง เขาจึงได้วัตถุสิ่งของอย่างละ ๔ ที่จริง เมื่อบุคคลทำกรรมดีงามไม่ให้จิตมีอุปสรรคขัดขวางก็ควรทำในขณะนั้น เพราะกุศลที่บุคคลทำช้า ผลอันน่าปรารถนาก็ย่อมมีผลช้าเหมือนกัน จึงควรทำกรรมดีในขณะเกิดความคิดนั้นทีเดียว"*

แล้วตรัสพระคาถาว่า

"บุคคลพึงรีบขวนขวายบุญ พึงห้ามจิตเสียจากบาป เพราะว่า เมื่อทำบุญช้าไป ใจจะยินดีในบาป"

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๙,ธ.อ.๓/๔-๘)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

เบื้องต้นของทานที่ยิ่งใหญ่ คือ การเอาชนะความตระหนี่

๔๒

เสสวดี

เห็นเงินทองเป็นเงินทอง เพราะกำลังแห่งบุญ

เคยร่วมสละทองคำร่วมกันสร้างพระสถูป เป็นปัจจัยให้มองเห็นสิ่งล้ำค่าที่คนอื่นมองไม่เห็น

ครั้งอดีตกาล สมัย**พระพุทธเจ้ากัสสปะ**เสด็จปรินิพพานแล้ว พุทธบริษัทร่วมกันสร้างพระสถูปทอง เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

กาลนั้นเด็กหญิงเห็นแล้วบอกมารดาว่า หนูจะเอาเครื่องประดับที่สวมอยู่ถวายร่วมสร้างเจดีย์ มารดาอนุญาตว่า *"ดีเลยลูก ตามใจลูกนะ"* เด็กหญิงถอดสายสร้อยทองส่งให้มารดา มารดาส่งต่อให้ช่างทองพร้อมกล่าวว่า **"ลูกดิฉันร่วมบริจาคสร้อยทองสร้างสถูปทองคำด้วยคน"** ช่างทองได้ดำเนินการตามนั้น

ด้วยบุญนั้น เมื่อเธอสิ้นชีวิตก็เกิดในเทวโลก และวนเวียนอยู่ในสวรรค์

ถึงสมัย**พระพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเรา **เด็กหญิงครั้งนั้นมาเกิดในครอบครัวชาวนาลกคาม** (ไม่ไกลจากกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ) เจริญเติบโตขึ้นตามวันเวลา จนถึงวัย ๑๒ ปี

ในหมู่บ้านนั้น มีชายหนุ่มบุตรของกุฎุมพีผู้ล่วงลับคนหนึ่ง ประกอบอาชีพค้าขายของเก่า **เขาขุดพบแก้ว แหวน เงิน ทอง และของมีค่าอื่น ๆ ที่บิดาฝังเอาไว้** แต่ด้วยอำนาจของอกุศลกรรมทำให้เขาเห็นสิ่งที่ขุดพบเหล่านั้น เป็นเพียงกระเบื้องเก่า หิน และกรวด ตอนแรกเขาก็คิดจะทิ้งไว้ตรงที่ขุดพบนั่นแหละ แต่ก็กลับมาฉุกคิดขึ้นว่ามันน่าจะเป็นสิ่งที่พอจะขายได้มั่งสิ ถ้าคนได้เห็น อาจมีบางคนอยากขอซื้อก็ได้ หรือถ้าคนนั้นมีบุญ เขาก็น่าจะมองสิ่งหล่านี้เป็นเงินเป็นทองได้, เขาจึงขนของเหล่านั้นไปกองไว้หน้าตลาดแห่งหนึ่ง

วันนั้น **เด็กหญิง (เสสวดี)** ถูกมารดาใช้ให้ไปซื้อน้ำมันในตลาดแห่งนั้น เธอมองเห็นสิ่งที่พ่อค้าหนุ่มวางขายนั้นเป็นเงินทองและแก้วมณี (พลอย) เป็นต้น จึงพูดกับเขาว่า *"พ่อค้าทำไมท่านเอาเงินทองรัตนะต่าง ๆ มากองไว้กลางแจ้งอย่างนี้เล่า สิ่งมีค่าเหล่านี้ท่านควรจะเก็บให้มิดชิด ท่านไม่กลัวโจรหรือ?"*

พ่อค้าฟังคำพูดของเธอแล้วมองหน้าเธอ คิดว่า *"เด็กคนนี้มีบุญมาก มองกองอิฐหินนี้เป็นของมีค่า ความมีบุญของเธอจะช่วยให้สิ่งของเหล่านี้ของเรามีค่าขึ้นมา เราจะต้องนำนางมาอยู่ด้วย"* เขารีบถามชื่อและที่อยู่ของเธอไว้ แล้วนำสิ่งของกลับไปเก็บไว้อย่างมิดชิด

อุ้มครรภ์ไปร่วมเคารพศพพระสารีบุตรเถระ มหาชนตกใจช้าง วิ่งเหยียบกันตาย เสสวดีตายแล้วเกิดในดาวดึงส์

จากนั้น เขาก็รีบมายังบ้านของเด็กหญิง เข้าไปทำความเคารพมารดาและเจรจาสู่ขอเด็กหญิงนั้นมาเป็นภรรยา มารดาตอบตกลงแล้ว วันต่อมาเขาก็นำทรัพย์มายังเรือน และทำพิธีวิวาห์มงคล นำเด็กหญิงไปยังเรือนของตน...

ต่อมา เขาได้เปิดห้องเก็บสิ่งของที่เขาขุดพบให้ภรรยาดู ถามว่าเธอเห็นอะไรบ้าง นางสำรวจดูแล้วพูดว่า *"เห็นเงิน ทองคำ รัตนะหลายอย่าง ท่านมีทรัพย์อยู่มากมายขนาดนี้เลยหรือ"* สามีกล่าว *"ของที่เธอเห็นเหล่านี้ เราไม่ได้เห็นเช่นกับที่เธอเห็น คงด้วยอำนาจกรรมของเรา แต่เป็นอำนาจบุญของเธอที่เธอเห็นทรัพย์เหล่านี้ ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป เราขอให้เธอดูแลทรัพย์สมบัติทั้งหมดในเรือนนี้คนเดียวนะ ตัวเราจะใช้เงินทองจากส่วนที่เธอให้ใช้เท่านั้น"*

แต่นั้นมา นางก็จะเป็นคนหยิบทรัพย์ส่งให้สามี ยามสามีร้องขอ คนทั้งหลายจึงเรียกนางว่า **"เสสวดี"** (ผู้ทำสิ่งที่ไม่มีค่าให้มีค่า)

ก่อนที่**พระสารีบุตร**จะปรินิพพาน (=มรณภาพก่อนพระพุทธเจ้า) ท่านเป็นชาวนาลกคาม (ภายหลังเรียกว่านาลันทา) ท่านตั้งใจจะแสดงธรรมแก่มารดาแล้วจึงปรินิพพาน

พระเถระได้กระทำตามความตั้งใจนั้น คือเดินทางกลับมาแสดงธรรมแก่มารดา... นางสารีพราหมณีผู้เป็นมารดาได้บรรลุโสดาปัตติผลแล้ว ท่านก็ปรินิพพาน ภิกษุสงฆ์ตั้งสรีระท่านให้พุทธบริษัทได้บูชาสักการะ ๗ วัน

นางเสสวดีอุ้มครรภ์บุตรอยู่ ได้ยินข่าวแล้วต้องการไปบูชาสรีระ จึงจัดเตรียมดอกไม้ทองคำ และของหอม บรรจุในผอบให้หญิงรับใช้ถือ พ่อสามีเตือนว่า *"ตัวเจ้ากำลังอุ้มท้องอยู่นะ ที่นั่นมีคนมาชุมนุมอยู่จำนวนมาก พ่อจะให้คนรับใช้ผู้ชายนำของบูชาของเจ้าไปถวายแทนก็แล้วกันนะ เจ้าอยู่บ้านดีกว่า"* นางมีศรัทธาแรงกล้า คิดว่า **"แม้เราจะต้องตายในที่นั้นเราก็จะไป เราอยากไปถวายสักการะนี้ด้วยตัวเอง"** แล้วบอกพ่อสามีว่า **"ไม่น่าจะเป็นอะไรนะพ่อ มีคนรับใช้ไปด้วย พ่ออย่าห่วงเลย"**

ถึงสถานที่ตั้งสรีระศพพระสารีบุตรแล้ว (บริเวณบ้านมารดา) นางเสสวดีและหญิงรับใช้ยืนถือดอกไม้ทองและของหอมไหว้อยู่

ขณะนั้น มีขบวนช้างนำหมู่ข้าราชบริพารของพระราชามาทำสักการะ ช้างเกิดตกมันวิ่งเข้ามาในบริเวณงาน หมู่ชนพากันหวาดกลัว ต่างคนต่างหนี **นางเสสวดีผู้กำลังตั้งครรภ์ล้มลงถูกหมู่ชนเหยียบเสียชีวิต ด้วยความมีจิตเลื่อมใส ตายแล้วเกิดเป็นเทพธิดาในสวรรค์ดาวดึงส์** มีนางอัปสรเป็นบริวาร ๑,๐๐๐ อยู่ในวิมานงามด้วยแก้วผลึก มีตาข่ายเงินและทอง...สว่างไสวไปทั่ว ๑๐ ทิศ เหมือนสายฟ้าแลบลอยอยู่ในอากาศ อบอวลด้วยกลิ่นหอมแห่งดอกไม้หลากชนิด...

เสสวดีเทพธิดามาเข้าเฝ้าถวายบังคมพระพุทธเจ้าและกราบทูลถึงกุศลกรรม

เสสวดีเทพธิดามองดูทิพยสมบัติของตนแล้ว ใคร่ครวญว่าบุญอะไรทำให้เราได้ทิพยสมบัติเช่นนี้ ก็พบว่าเราได้ทำสักการะศพของพระสารีบุตร... ก็เพิ่มความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยยิ่งขึ้น คิดว่า *"เราควรไปถวายบังคมพระพุทธเจ้า"*

ครั้นตกแต่งกายแล้ว มีนางอัปสร ๑,๐๐๐ แวดล้อม มาพร้อมเทพวิมานงดงามนั้น ลงจากวิมานแล้วเข้าเฝ้าใน**พระเชตวันมหาวิหาร** ถวายบังคมแล้วยืนอยู่

พระวังคีสะนั่งอยู่ใกล้พระพุทธเจ้า ได้กราบทูลขออนุญาตถามถึงบุญกรรมของนางเทพธิดาองค์นี้ พระศาสดาทรงอนุญาตแล้ว พระเถระถามว่า *"แน่ะเทพธิดา อาตมาเห็นวิมานของท่านวิจิตรงดงาม... ทิพยสมบัติเหล่านี้ของท่าน เป็นผลของการสำรวมและการฝึกอะไร ผลกรรมอะไรหรือ นำท่านมาเกิดในวิมานนี้ ขอท่านจงบอกผลกรรมที่ทำให้ท่านได้วิมานนี้เถิด"*

เสสวดีตอบว่า *"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ วิมานที่ดิฉันได้แล้วนี้ มีฝูงนกกระเรียน นกยูง และนกเขาไฟ ส่งเสียงร้อง...มีไม้เลื้อย ไม้ดอก...ดิฉันจะเรียนถึงเหตุนั้นถวายท่าน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ครั้งดิฉันเป็นมนุษย์ ได้เป็นสะใภ้ของตระกูลหนึ่งในนาลกคาม ชาวบ้านเรียกดิฉันว่า* **เสสวดี**

*ดิฉันมีใจเบิกบาน เกลี่ยดอกไม้ทองคำเคารพสรีระของ***พระธรรมเสนาบดีนามว่าอุปติสสะ***ผู้ฉลาดในอรรถและธรรม มากไปด้วยคุณความดีอันประมาณมิได้ ทั้งเป็นผู้ที่หมู่เทพและมนุษย์ทั้งหลายบูชาอย่างยิ่งใหญ่*

*ครั้นดิฉันบูชาพระผู้ถึงบรมคติ (=อนุปาทิเสสนิพพาน) ผู้ดำรงกายเป็นชาติสุดท้ายหลังแสวงคุณอันยอดเยี่ยมสิ้นสุดแล้ว, ดิฉันละกายมนุษย์แล้ว จึงเกิดใน***สวรรค์ดาวดึงส์ชั้นไตรทศ** *ครอบครองวิมานนี้ (ติทสคตา คือ สวรรค์ชั้นไตรทศ เป็นชื่อเรียกสวรรค์ดาวดึงส์)"*

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๓๕, วิมาน.อ.๒๗๕-๒๘๕)

เกียรติยศและการเกิดในตระกูลสูง สำเร็จด้วยบุญ

อายุํ วณฺณํ ยสํ กิตฺตึ สคฺคํ อุจฺจากุลีนตํ
รติโย ปตฺถยาเนน อุฬารา อปราปรา
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา.

ชนผู้ปรารถนาอายุ วรรณะ เกียรติยศ สวรรค์
การเกิดในตระกูลสูง และความเพลินใจ
พึงทำความไม่ประมาทให้มากยิ่งขึ้น
บัณฑิตทั้งหลายสรรเสริญความไม่ประมาทในการทำบุญ

องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๔๓, มจร.ข้อ ๔๓

๔๓

อปุตตกเศรษฐี (๑)

มีทรัพย์ ไร้ทายาท ทรัพย์ถูกขนเข้าคลังหลวง

ครั้งหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าเฝ้าแต่หัววัน ทรงอภิวาทแล้วประทับนั่ง พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"เชิญเถิด มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหน?"**

พระราชาทูลตอบว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้เป็นเศรษฐีชาวสาวัตถีคนหนึ่งเสียชีวิต เขาไม่มีบุตรรับทรัพย์มรดก ข้าพระองค์จึงไปอำนวยการให้เจ้าหน้าที่ขนทรัพย์สินของเขามาเข้าพระคลังหลวง เฉพาะเงินอย่างเดียวก็มีถึง ๘,๐๐๐,๐๐๐ ล้าน ส่วนเครื่องเงินไม่ต้องพูดถึง*

น่าแปลกนะ พระพุทธเจ้าข้า ตอนที่คหบดีคนนี้ยังมีชีวิตอยู่ เขาบริโภคแต่ข้าวสุกที่หุงจากปลายข้าว แกล้มกับน้ำต้มผักดอง เขาชอบนุ่งห่มแต่ผ้าเนื้อหยาบตัดเป็น ๓ ชิ้นแล้วเย็บติดกัน ยานพาหนะก็ใช้แต่รถเก่า ใช้ใบไม้กั้นทำหลังคารถ"

ตรัสเรียกผู้มีทรัพย์ แต่ไม่รู้จักวิธีใช้สอยว่า "อสัตบุรุษ" (คนไม่ดี)

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงลักษณะของ **"อสัตบุรุษ"** โดยดูที่วิธีการใช้จ่ายทรัพย์ว่า **"มหาบพิตร** เรื่องนี้เป็นอย่างนั้น อสัตบุรุษได้โภคะ (มีทรัพย์สินต่าง ๆ) มากมายแล้ว

(๑) ไม่ทำตนให้มีความสุขสำราญ

(๒) ไม่เลี้ยงดูมารดาและบิดาให้ได้รับความสุขสำราญ

(๓) ไม่ดูแลบุตรและภรรยาให้ได้รับความสุขสำราญ

(๔) ไม่ทำทาสและกรรมกรให้ได้รับความสุขสำราญ

(๕) ไม่ทำมิตร (คนรู้จักกัน) และอำมาตย์ (ผู้ทำกิจร่วมกัน) ให้ได้รับความสุขสำราญ

(๖) ไม่ตั้งทักษิณาอันมีผลในเบื้องบน (ไม่ให้ทานที่มีผลดีงาม มีผลในภูมิที่สูงขึ้น) มีผลอันดี (เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สวรรค์, เป็นเหตุให้เกิดในสวรรค์) มีวิบากเป็นสุข (คือทานที่ให้ดีแล้ว เป็นกุศลนั้น เมื่อหลั่งผลก็ย่อมให้ผลเป็นสุข) และเป็นไปเพื่อสวรรค์ (ผลของทานกุศลเหล่านั้นจะเป็นปัจจัยให้ประสบกับอายุทิพย์ และวรรณะทิพย์ เป็นต้นในสวรรค์) ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย (คือให้แก่สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายผู้มีคุณ, ผลทานก็มีผลดีผลประณีตยิ่งๆ ขึ้น)

(ตรัสถึงข้อเสียของอสัตบุรุษผู้ไม่รู้จักวิธีใช้ทรัพย์ว่า)

โภคะเหล่านั้นของเขาที่ไม่ได้ใช้สอยโดยชอบอย่างนี้ (เช่น ไม่เลี้ยงดูตนเองให้สุขสำราญ) พระราชาทั้งหลายก็ริบไปบ้าง พวกโจรปล้นไปบ้าง ไฟไหม้บ้าง น้ำพัดหายไปบ้าง **ทายาททั้งหลาย**ผู้ไม่เป็นที่รักนำเอาไปบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นที่มิได้ใช้สอยโดยชอบย่อมเสียเปล่าไปโดยเขามิได้ใช้สอย

(ตรัสอุปมา อสัตบุรุษมีทรัพย์แล้วไม่สอยใช้ให้เป็นประโยชน์ เปรียบเหมือนบ่อน้ำใส จืด ตั้งอยู่ในถิ่นอมนุษย์ ไม่มีมนุษย์กล้าเข้าไปนำมาใช้สอยจึงเสียไปเปล่าๆ)

มหาบพิตร ในถิ่นของมนุษย์ มีสระโบกขรณีอยู่ มีน้ำใสสะอาด เย็น จืดสนิท มีท่าน้ำสะอาดราบเรียบดี เป็นบ่อน้ำรื่นรมย์ แต่ไม่มีมนุษย์คนใดกล้าเข้าไปตักนำมาใช้ดื่มอาบ หรือใช้อุปโภคบริโภค เมื่อเป็นเช่นนี้ น้ำในสระนั้นย่อมเสียไปเปล่า ๆ โดยไม่มีการใช้สอย แม้ฉันใด

มหาบพิตร อสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ไม่ทำตนให้ได้รับความสุขสำราญ...ไม่ตั้งทักษิณาอันมีผลในเบื้องบน...*เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นที่เขาไม่ได้ใช้สอยโดยชอบก็ย่อมเสียไปเปล่า ๆ ฉันนั้นเหมือนกัน"*

ตรัสเรียกผู้มีทรัพย์ และรู้วิธีใช้สอยว่า "สัตบุรุษ" (คนดี)

"**มหาบพิตร** ส่วนสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว

(๑) ย่อมทำตนให้มีความสุขสำราญ

(๒) เลี้ยงดูมารดาและบิดาให้ได้รับความสุขสำราญ

(๓) ดูแลบุตรและภรรยาให้ได้รับความสุขสำราญ

(๔) ทำให้ทาสและกรรมกรมีความสุขสำราญ

(๕) ทำให้มิตรและอำมาตย์มีความสุขสำราญ

(๖) ตั้งทักษิณาอันมีผลในเบื้องบน มีผลอันดี มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย

(ตรัสถึงข้อดีของสัตบุรุษผู้รู้จักวิธีใช้ทรัพย์ว่า)

โภคะเหล่านั้นของเขาที่ได้ใช้สอยโดยชอบอยู่อย่างนี้ พระราชาทั้งหลายก็ริบไปไม่ได้ พวกโจรก็ปล้นเอาไปไม่ได้ ไฟก็ไหม้ไม่ได้ น้ำก็พัดไปไม่ได้ ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักก็นำไปไม่ได้ (=เพราะทรัพย์ที่ใช้ไปกับ ๖ กิจข้างต้นนั้น เป็นอันใช้ไปดีแล้ว ถูกต้องแล้ว ทรัพย์ที่ใช้จ่ายไปเหล่านั้น พระราชาก็มาเอาไปไม่ได้)

เมื่อเป็นเช่นนี้ โภคะเหล่านั้นที่ใช้สอยอยู่โดยชอบ ย่อมมีการใช้สอย ไม่เสียเปล่าไป

(ตรัสอุปมาโดยนัยตรงข้าม คือ ถ้ารู้จักใช้จ่ายทรัพย์ ก็เหมือนมีสระน้ำอยู่ใกล้หมู่บ้าน คนและสัตว์ล้วนได้รับประโยชน์)

มหาบพิตร ในที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน หรือนิคม มีสระโบกขรณี (สระบัว) มีน้ำใสสะอาด เย็น จืดสนิท มีท่าน้ำสะอาดราบเรียบดี เป็นบ่อน้ำน่ารื่นรมย์ มีคนมาตักน้ำไปดื่มบ้าง อาบบ้าง หรือใช้อุปโภคบริโภคต่าง ๆ บ้าง ตามความต้องการ **เมื่อเป็นเช่นนี้โภคะเหล่านั้นของเขาก็ย่อมมีการใช้สอย ไม่เสียไปเปล่า ๆ ฉันนั้นเหมือนกัน”**

จากนั้นตรัสสรุปว่า

“น้ำในถิ่นของอมนุษย์ที่ไม่มีการใช้สอย ย่อมเหือดแห้งไป ฉันใด ทรัพย์ที่คนชั่ว (อสัตบุรุษ) ได้แล้ว ตนเองไม่ได้ใช้ ไม่ยอมให้คนอื่นใช้ ก็เสียไปเปล่า ฉันนั้น

ส่วนวิญญูชน (ชนผู้รู้) ผู้มีปัญญานั้น ได้โภคะแล้ว ย่อมใช้สอยและใช้ประกอบกิจการงาน (= การงาน, กุศล, ให้ทาน, บริโภค) เขาเป็นคนอาจหาญ เลี้ยงดูหมู่ญาติ ไม่ถูกติเตียน ย่อมเข้าถึงแดนสวรรค์”

(สํ.ส.ข้อ ๓๘๖-๙, สํ.อ.๑/๑/๓๙๖-๗)

๔๔

อปุตตกเศรษฐี (๒)

เหตุให้มีทรัพย์ แต่ใจไม่ยินดีในการใช้ทรัพย์

ครั้งอดีตกาล **คหบดีผู้เป็นเศรษฐีคนหนึ่ง** อาศัยอยู่ในกรุง ในเรือนของเขามีทาสและกรรมกรอยู่จำนวนมาก เขามีนิสัยค่อนข้างตระหนี่ นานๆ ครั้งเศรษฐีจึงจะทำทาน

กาลนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายอาศัยอยู่ ณ **ภูเขาคันธมาทน์** และจะเหาะมาลงที่ประตูเมืองเพื่อเข้าบิณฑบาตในกรุง เศรษฐีเห็นพระมาหยุดยืนหน้าเรือนในทุก ๆ เช้า แต่ไม่ได้เกิดความเลื่อมใส หรือไม่มีความคิดจะถวายบิณฑบาตเลย

จนถึงเช้าวันหนึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า **"ตครสิขี"** เหาะมาด้วยกำลังของอภิญญาลงที่ประตูเมือง ห่มจีวรแล้วถือบาตรเดินเข้ากรุงไปตามลำดับเรือน ด้วยอิริยาบถน่าเลื่อมใส และหยุดยืนอยู่หน้าประตูเรือนของเศรษฐี

สั่งให้ภรรยาถวายบิณฑบาต ถวายแล้วเกิดความเสียดาย

วันนั้นเศรษฐีตื่นแต่เช้าตรู่ ภรรยาจัดหาอาหารมาตั้งให้ที่ซุ้มประตูเรือน เศรษฐีรับประทานอาหารประณีตเสร็จแล้ว นั่งชำระฟันอยู่ ตาก็เหลือบไปเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้ากาลนั้นเกิดความคิดจะถวายทานขึ้นมาจึงร้องบอกภรรยาว่า *"นี่แน่ะแม่ แม่จงถวายบิณฑบาตแก่พระสมณะนี้ที"* สั่งแล้วก็ลุกเดินออกไปนอกบ้าน

ฝ่ายภรรยาเศรษฐีได้ยินคำสั่งของสามีแล้วคิดว่า *"นานแล้วทีเดียวที่เราไม่ได้ยินสามีบอกให้ทำทาน ทั้งทานที่สั่งให้เราถวายวันนี้ก็ไม่ได้ให้ทานแก่คนทั่วไป สั่งให้เราถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้ที่ปราศจากราคะ โทสะ และโมหะ คายกิเลสแล้ว ปลงภาระแล้ว (หมดความยึดถือด้วยตัณหาและทิฏฐิแล้ว) เราจะถวายด้วยอาหารธรรมดาไม่ได้ เราควรถวายอาหารที่ประณีต"*

นางเดินออกไปที่ประตูเรือน ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วรับบาตรมาถือ กล่าวนิมนต์ให้ท่านเข้าไปนั่งในเรือน แล้วนำข้าวสาลีที่หุงสุกแล้วใส่ลงในบาตร พร้อมด้วยของเคี้ยว และแกงรสประณีต บรรจุเต็มบาตรแล้วประพรมของหอมไว้นอกบาตร บรรจงถวายไว้ในมือของพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้นั่งอยู่แล้วไหว้กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์

พระปัจเจกพุทธเจ้ารับบาตรแล้ว ต้องการจะแบ่งบิณฑบาตให้แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ จึงยังไม่ฉัน ท่านกล่าวอนุโมทนาแล้วลุกขึ้นถือบาตรเดินออกจากเรือน ขณะนั้นเศรษฐีกลับจากข้างนอกเดินสวนเข้ามาพอดี

เศรษฐีถามว่า *"ข้าพเจ้าบอกให้ภรรยาถวายบิณฑบาตแก่ท่าน ท่านได้อาหารแล้วหรือ?"* ตอบว่า **"อาตมาได้อาหารบิณฑบาตแล้ว"** เศรษฐีชะเง้อคอเข้าไปดูในบาตรก็ได้กลิ่นอาหารโชยเข้าจมูก เข้าสู่เรือนแล้ว เศรษฐีคิดร้อนใจเสียดายอาหารที่ภรรยาถวายไป คิดว่า *"อาหารนั้น เราให้ทาสหรือกรรมกรกินเสียยังดีกว่า"*

อยากได้ทรัพย์ทั้งหมดของครอบครัวจึงฆ่าลูกของพี่ชาย

ครั้งนั้น บิดามารดาและพี่ชายของเศรษฐีถึงแก่ความสิ้นชีพไป ทรัพย์สินของครอบครัวได้ตกเป็นของเศรษฐีทั้งหมด ต่อมาเศรษฐีคนนี้ได้นำภรรยาของพี่ชายมาเป็นภรรยาอีกคน นางมีลูกกับพี่ชายติดมาด้วย วันหนึ่ง เด็กชายผู้เป็นหลานและเป็นลูกเลี้ยงของเศรษฐี ได้รับการบอกเล่ามาว่าเจ้าเป็นลูกของพี่ชายเศรษฐี *"เจ้ามีทรัพย์จำนวนมาก มีทาสเท่านี้ ทาสีเท่านี้ ยานพาหนะเท่านี้..."* เด็กชายจึงจดจำคำเหล่านั้นไว้ แล้วนำมาพูดให้เศรษฐีฟัง

เศรษฐีคิดชั่วว่า *"เด็กคนนี้ตอนนี้ยังพูดว่าไอ้โน่นไอ้นี่เป็นของมัน ถ้าเราแก่ชรามันอาจจะตัดแบ่งกองมรดกไปครึ่งนึงแน่ๆ เราจะต้องฆ่ามันทิ้งซะ ปล่อยไว้ไม่ได้"*

วันหนึ่ง เศรษฐีถือมีดแล้วชักชวนเด็กน้อยว่า *"นี่แน่ะลูก วันนี้เราจะเข้าไปเที่ยวในป่ากัน"* เด็กชายไม่รู้ความประสงค์เดินตามเข้าไปในป่าลึกถูกเศรษฐีจ้วงแทง แม้จะร้องไห้วิงวอน เศรษฐีก็ยังฆ่า แล้วโยนศพลงไปในบ่อดิน ใช้ดินและใบไม้กลบบ่อแล้วกลับออกไป

ผลของการฆ่าหลานชาย ทำให้เศรษฐีตกนรกหลายแสนปี

พระพุทธเจ้าตรัสเล่าผลของบาปที่เศรษฐีได้ประสบให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสดับว่า

"มหาบพิตร ด้วยผลของอกุศลกรรมที่คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น ฆ่าลูกน้อยคนเดียวของพี่ชาย เพราะทรัพย์สมบัติเป็นเหตุ เขาต้องถูกไฟเผาอยู่ในนรกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี"

ผลของการสั่งให้ถวายบิณฑบาตแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าทำให้ได้เกิดในสุคติโลกสวรรค์ ๗ ครั้ง และเศษของกุศลเจตนาสั่งให้ถวายยังทำให้ได้เป็นเศรษฐีในกรุงสาวัตถี ๗ ครั้ง แต่ละครั้งเขากลับไม่ยินดีใช้สอยทรัพย์ เพราะผลของความเสียดายอาหารบิณฑบาต และเป็นเศรษฐีไร้ทายาท เพราะผลบาปฆ่าหลาน

พระพุทธเจ้าตรัสเล่าผลกรรมของเศรษฐีในครั้งนั้นต่อไปว่า

"มหาบพิตร ด้วยผลกรรมที่คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น สั่งให้จัดบิณฑบาตถวายพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า ตครสิขี เขาจึงเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ๗ ครั้ง และด้วยวิบากอันเป็นส่วนเหลือของกรรมนั้น (เศษของกุศลกรรมคือการสั่งให้ภรรยาถวายอาหาร) เหมือนกัน (เมื่อพ้นจากสุคติโลกสวรรค์คือเกิดเป็นเทวดาแล้ว) มาเป็นมนุษย์ที่ถึงพร้อมด้วยทรัพย์ เป็นเศรษฐีในกรุงสาวัตถีถึง ๗ ครั้ง

มหาบพิตร ด้วยผลของกรรมที่คหบดีนั้นสั่งให้ถวายอาหาร แล้วกลับรู้สึกเกิดความเสียดาย คิดว่าอาหารนี้เราให้ทาสหรือกรรมกรกินเสียยังดีกว่า, ทำให้เศรษฐีนั้นไม่เกิดความคิดอยากบริโภคอาหารอร่อย ๆ จำนวนมากอย่างเศรษฐีคนอื่นๆ, ไม่คิดอยากสวมใส่เสื้อผ้าสวยงามหลากหลาย ไม่คิดอยากใช้ยานพาหนะที่หรูหรา รวมถึงเขาไม่คิดอยากจะบริโภคใช้สอยเบญจกามคุณที่ดี ๆ อย่างอื่น ๆ เลย... แต่ผลของบาปที่ฆ่าหลานชาย ทำให้แต่ละครั้งที่เป็นเศรษฐีผู้มั่งคั่ง เขาจะไม่มีทายาทรับมรดก เมื่อสิ้นชีวิตแล้วทรัพย์สมบัติของเขาต้องถูกขนเข้าคลังหลวงทั้ง ๗ ครั้ง"

กุศลกรรมส่งผลให้มีทรัพย์มากมาย แต่การที่ให้แล้วเกิดรู้สึกเสียดาย ก็ส่งผลผูกพันไม่ให้ใช้สอยทรัพย์เพื่อความสุขสบาย

เศรษฐีที่สั่งให้ภรรยาถวายบิณฑบาตแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าในครั้งนั้น ได้มาเกิดเป็นเศรษฐีในกรุงสาวัตถี แต่มิได้มีใจยินดีในการบริโภคเบญจกามคุณดี ๆ เลย ด้วยผลแห่งความเสียดายอาหารที่ให้ไปในครั้งนั้น

เศรษฐีพอใจจะบริโภคปลายข้าวกับน้ำผักดอง นุ่งห่มเสื้อผ้าอันมีเนื้อหยาบ ใช้ยานพาหนะเก่า หลังคารถทำด้วยใบไม้ เป็นเช่นนี้จนสิ้นชีวิตโดยไม่มีทายาทสืบทอดมรดก

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทราบแล้ว ตรัสสั่งให้ข้าราชการไปขนย้ายทรัพย์สินมาไว้ในคลังหลวง ทรงอำนวยการขนทรัพย์เสร็จแล้วเสด็จมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"เชิญนั่งก่อนมหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหน?"*

พระราชาทูลว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้เป็นเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถีเสียชีวิตแล้ว ไม่มีบุตรรับทรัพย์มรดก หม่อมฉันไปอำนวยการให้ขนทรัพย์สินที่บ้านของเขามาไว้ในคลังหลวง, เฉพาะเงินอย่างเดียวก็ ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ล้าน ส่วนเครื่องเงินไม่ต้องพูดถึง*

แปลกนะพระพุทธเจ้าข้า ตอนมีชีวิตอยู่ เศรษฐีคนนี้ก็บริโภคแต่ปลายข้าวกับน้ำผักดอง นุ่งห่มเสื้อผ้าเนื้อหยาบ ๓ ชิ้น เย็บต่อกัน ยานพาหนะก็มีแต่รถเก่า ใช้ใบไม้ทำหลังคารถ"

พระพุทธเจ้าจึงตรัสเล่าอดีตกรรมของเศรษฐีคนนี้ให้พระราชาทรงสดับ (เรื่องดังที่กล่าวแล้วตอนต้น เช่น เคยสั่งให้ภรรยาถวายอาหารแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วตัวเองเกิดความเสียดาย)

และตรัสถึงชีวิตหลังความตายของเศรษฐีว่า

"**มหาบพิตร บุญเก่าของคหบดีผู้เป็นเศรษฐีคนนั้นหมดสิ้นแล้ว บุญใหม่ก็ไม่ได้**สั่งสมไว้ ขณะนี้คหบดีคนนั้นกำลังถูกไฟเผาอยู่ในมหาโรรุวนรก"

พระราชาทูลถามว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้นั้นเกิดในมหาโรรุวนรกหรือพระพุทธเจ้าข้า?"*

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า *"ใช่แล้ว มหาบพิตร คหบดีผู้เป็นเศรษฐีบังเกิดในมหาโรรุวนรก"* จากนั้นตรัสธรรมกถาว่า

"ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง สิ่งของที่หวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทาส กรรมกร คนรับใช้ และผู้อาศัยที่มีอยู่ทั้งหมดนั้น เขาก็นำไปไม่ได้ จำต้องละทิ้งไว้ทั้งหมด

บุคคลทำกรรมใด ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ กรรมนั้นแลเป็นสมบัติของเขา เขาจะนำกรรม (กุศลกรรม, อกุศลกรรม) นั้นไปได้

กรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า เพราะบุญทั้งหลายเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า"

(ดู.สํ.ส.ข้อ ๓๙๐,สํ.อ.๑/๑/๓๙๘–๔๐๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ให้ทานแล้วเกิดความเสียดาย
ต่อเมื่อได้ของที่น่าชอบใจ จะทำให้ใจไม่ยินดี

๔๕
ภัททาสุภัททา
ผลแห่งทานเจาะจงบุคคลและภิกษุสงฆ์

พี่น้องสองสาวมีสามีเดียวกัน พี่สาวชอบถวายทานเจาะจงบุคคล น้องสาวได้พระเรวตเถระแนะให้ทำทานในสงฆ์

กุฎุมพีคนหนึ่งในบ้านนาลกคาม (เขตแคว้นมคธ) มีลูกสาว ๒ คน คนพี่ชื่อ**ภัททา** คนน้องชื่อ **สุภัททา** ทั้งสองพี่น้องต่างเป็นผู้มีศรัทธา เลื่อมใสพระรัตนตรัย เฉลียวฉลาด

ต่อมา นางภัททาแต่งงานแล้วไปอยู่ตระกูลสามี หลายเดือนแล้วก็ยังไม่มีบุตรธิดา หมอแจ้งว่านางเป็นหญิงหมัน ด้วยความรักสามีและน้องสุภัททา จึงกล่าวกับสามีว่า *"พี่จ๋า น้องสุภัททายังไม่มีสามี น้องอนุญาตให้พี่สู่ขอเธอมาเป็นภรรยาได้อีกคนหนึ่ง ถ้ามีบุตรหรือธิดา เด็กนั้นก็ถือเป็นลูกของฉันด้วย วงศ์สกุลของพี่จะได้ไม่ขาดสูญนะ"* สามีรับคำและสู่ขอนางสุภัททามาเป็นภรรยาอีกคน

เมื่อนางสุภัททามาแล้ว นางภัททาสอนน้องสาวว่า **"น้องสุภัททาจ๋า สิ่งที่น้องจะต้องทำเป็นนิตย์ก็คือ ยินดีให้ทาน ไม่ประมาทในการประพฤติธรรม ประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายภาคหน้าก็จะอยู่ในกำมือน้องแน่นอน"** แต่นั้นนางสุภัททาก็ประพฤติตามโอวาทของพี่ภัททาเรื่อยมา, นางภัททาผู้เป็นพี่สาวชอบให้ถวายทานแก่ภิกษุที่ตนเลื่อมใสเท่านั้น

วันหนึ่ง นางสุภัททาพบกับ**พระเรวตเถระ** (น้องพระสารีบุตร) นางเลื่อมใสมาก กล่าวนิมนต์ท่านให้ไปฉันที่เรือน พระเถระปรารถนาให้นางสั่งสมบุญจึงแนะนำให้นางไปหา

ภิกษุที่ทำหน้าที่แจกภัต (รับนิมนต์แทนสงฆ์ เรียกว่า **พระภัตตุทเทสก์**) แล้วแจ้งความประสงค์นิมนต์ภิกษุ ๗ รูป นางก็ได้ทำตามคำแนะนำนั้น

วันรุ่งขึ้น พระเรวตเถระและภิกษุอีก ๗ รูปจากสงฆ์ ก็มาฉันในเรือน นางสุภัททาเกิดความศรัทธามาก ถวายของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนเอง จนกระทั่งภิกษุฉันเสร็จ พระเถระกล่าวอนุโมทนาแล้วกลับไป

น้องสาวถวายทานไม่กี่ครั้ง ตายแล้วเกิดสวรรค์นิมมานรดี พี่สาวถวายทานบ่อยกว่า เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ไม่นานนัก นางสุภัททาตายแล้วเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

ส่วนนางภัททาเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพธิดาบริจาริกา (นางบำเรอด้วยการขับการฟ้อน) ของท้าวสักกะ

ต่อมา สุภัททาเทพธิดาพิจารณาถึงเหตุที่ทำให้ได้ทิพยสมบัติ คือ รุ่งเรืองด้วยวรรณะ (ผิวพรรณ รัศมี รูปร่างงาม ความงามพร้อมเครื่องประดับ) และยศ (ความเป็นใหญ่กว่าเทพธิดาด้วยกัน) เป็นต้น ก็เห็นว่าเราเกิดในสวรรค์นี้ เพราะตั้งอยู่ในโอวาทของพี่ภัททา (มุ่งประโยชน์ ครองเรือนมีสามีคนเดียวกันอย่างมีความสุข) เราจึงได้โอกาสให้ทักษิณามุ่งไปในสงฆ์ แล้วตอนนี้พี่ภัททาอยู่ที่ไหนเล่า? ก็เห็นพี่ภัททาไปเกิดเป็นเทพธิดา เป็นบริจาริกาของท้าวสักกะ ด้วยความคิดถึงอดีตพี่สาว สุภัททาเทพธิดาจึงไปหาภัททาเทพธิดายังวิมานในสวรรค์ดาวดึงส์ เห็นแล้วก็ร้องเรียกว่า *“พี่ภัททา”*

ภัททาเทพธิดาได้ยินคำร้องเรียกแล้วถามว่า

“ท่านรุ่งเรืองด้วยวรรณะ ยศ ล้ำกว่าเทวดาดาวดึงส์ทั้งมวล ข้าพเจ้าไม่เคยพบเห็นท่านมาก่อน นี่เป็นการพบกันครั้งแรก ท่านมาจากที่ใดจึงมาเรียกข้าพเจ้าว่า ภัททา ซึ่งเป็นชื่อเดิมของข้าพเจ้า?”

สุภัททาเทพธิดาตอบว่า

"พี่ภัททาของน้อง น้องชื่อสุภัททา ในภพก่อนตอนพวกเราเป็นมนุษย์ น้องเป็นน้องสาวของพี่ เรามีสามีคนเดียวกัน เมื่อตายจากโลกมนุษย์แล้ว น้องได้มาเกิดเป็นเทพธิดาร่วมกับพวกเทพชั้นนิมมานรดี"

ภัททาเทพธิดาถามว่า *"น้องสุภัททาได้เกิดในหมู่เทพชั้นนิมมานรดี น้องไปเกิดด้วยกรรมดีอะไรหรือ ใครสั่งสอนน้องให้ถึงความเรืองยศ และความวิเศษต่างๆ เพราะได้ให้ทานและประพฤติวัตรอันดีอะไรไว้?"*

สุภัททาเทพธิดาตอบว่า *"เมื่อชาติก่อน น้องมีใจเลื่อมใส ถวายบิณฑบาต ๘ ที่ แด่พระสงฆ์ผู้เป็นทักขิไณยบุคคลด้วยมือทั้งสองของตนเองเทียว เพราะบุญนั้น น้องจึงถึงทิพยสมบัติเช่นนี้"*

ภัททาเทพธิดาสงสัยว่าตนเองก็ให้ทานไว้เป็นอันมาก เหตุใดจึงเกิดในหมู่เทพต่ำกว่า จึงถามว่า *"พี่เองก็มีใจเลื่อมใส ถวายข้าวและน้ำแก่ภิกษุทั้งหลายผู้สำรวมอินทรีย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยมือของพี่เอง ให้มากกว่าที่น้องให้ แต่กลับเกิดในหมู่เทพต่ำกว่าน้อง ส่วนน้องได้ถวายทานเพียงไม่กี่ครั้ง ทำไมจึงได้ความพิเศษเช่นนี้เล่า น้องโปรดบอกเถิดว่าเป็นผลของกรรมอะไร?"*

สุภัททาเทพธิดาบอกกุศลกรรมที่ทำไว้ว่า *"ชาติก่อน น้องได้พบเห็นภิกษุผู้น่าเจริญใจ คือ ท่านพระเรวตเถระ จึงได้นิมนต์ท่านร่วมกับภิกษุอื่นรวมเป็น ๘ รูป ให้ฉันภัต พระเรวตเถระต้องการอนุเคราะห์น้อง จึงแนะให้น้องถวายสงฆ์ น้องทำตามท่าน ทักษิณานั้นจึงเป็นสังฆทาน มีผลประมาณไม่ได้ ส่วนพี่ถวายทานเจาะจงบุคคล ทานจึงไม่มีผลมาก"*

ภัททาเทพธิดาฟังแล้วกล่าวว่า *"พี่เพิ่งรู้ในบัดนี้เองว่า การถวายสังฆทานนี้มีผลมาก หากพี่ได้เกิดเป็นมนุษย์อีก พี่จะรู้ความประสงค์ของผู้ขอ (ว่าเขาไม่มีจึงมาขอ ก็พร้อมจะให้) จะเป็นผู้ปราศจากความตระหนี่ จะถวายมุ่งสงฆ์ และจะไม่ประมาทเป็นนิตย์เทียว"*

จบการสนทนาแล้ว สุภัททาเทพธิดาก็กลับไปสู่ที่อยู่ของตน...

ท้าวสักกะตรัสว่า เคยได้สดับอานิสงส์การถวายทานแก่สงฆ์จากพระพุทธเจ้า

การสนทนาของเทพธิดาทั้งสองตกอยู่ในพระเนตรพระกรรณของ**ท้าวสักกเทวราช** ทรงเห็นเทพธิดามีรัศมีรุ่งเรืองกว่าเทพดาวดึงส์ แต่ทรงไม่รู้จักชื่อจึงตรัสถามภัททาเทพธิดาว่า *"แน่ะภัททา นางเทพอัปสรที่มาสนทนากับเธอนั้นเป็นใครกัน นางมีรัศมีรุ่งโรจน์กว่าเทพดาวดึงส์มาก?"*

ภัททาเทพธิดาทูลว่า *"ข้าแต่องค์จอมเทพ นางเทพอัปสรผู้นั้น เมื่อชาติก่อนเป็นมนุษย์ เป็นน้องสาวและร่วมสามีเดียวกันกับหม่อมฉัน เธอทำบุญ คือทานเจาะจงสงฆ์ จึงได้ถึงความรุ่งเรืองในบัดนี้ เจ้าข้า"*

ท้าวสักกะทรงสดับความแล้ว ตรัสสรรเสริญสังฆทานว่ามีผลมาก

"แน่ภัททา น้องสาวของเธอรุ่งเรืองกว่า เพราะปางก่อนได้ถวายทักษิณาทานในสงฆ์ที่มีผลประมาณมิได้

ที่จริง เราได้เคยทูลถามพระพุทธเจ้าครั้งประทับอยู่ ณ เขาคิชฌกูฏ *ว่าผลของไทยธรรมที่ถวายในบุญเขตใดเล่า* จึงมีผลมาก?

พระพุทธเจ้าผู้ทรงทราบกรรมและผลกรรม ได้ตรัสตอบว่า ทานที่ถวายในสงฆ์มีผลมาก คือ ในท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออริยมรรค ๔ จำพวก (โสดาปัตติมรรค เป็นต้น) และท่านผู้ตั้งอยู่ในอริยผล ๔ จำพวก (โสดาปัตติผล เป็นต้น) รวมเป็นพระอริยบุคคล ๘ จำพวก ชื่อว่าพระสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรง ตั้งมั่นอยู่ในปัญญาและศีล

สำหรับมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญ ให้ทานอยู่ ทำบุญเพื่อประโยชน์ (บุญที่ยังอยู่ในสังสารวัฏ) ในความเวียนว่ายตายเกิด ทานที่ถวายในสงฆ์ย่อมมีผลมาก

เพราะพระสงฆ์มีคุณใหญ่ไพศาล (ทรงคุณธรรม ทำให้ทานที่ถวายมีผลมาก) ประมาณมิได้ว่ามีคุณเท่านั้นเท่านี้ เหมือนน้ำในทะเล ยากจะคาดคะเนว่ามีปริมาณอยู่เท่านั้นเท่านี้

พระสงฆ์เหล่านั้น เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกผู้มีความเพียรในหมู่นรชน เป็นผู้สร้างแสงสว่าง เพราะนำพระสัทธรรมออกชี้แจง

ปวงชนเหล่าใด ถวายทานอุทิศสงฆ์ ทักษิณาของชนเหล่านั้น ชื่อว่าถวายดีแล้ว เซ่นสรวงดีแล้ว บูชาดีแล้ว เป็นทักษิณาที่มีผลมาก อันพระผู้ทรงรู้แจ้งโลก ตรัสสรรเสริญแล้ว

ชนผู้ถวายแล้วหวนระลึกถึง ย่อมเกิดความโสมนัส กำจัดมลทินคือความตระหนี่พร้อมทั้งรากเหง้า (เช่น อวิชชาและวิจิกิจฉา) เสียได้ เที่ยวไปในโลกก็ไม่ถูกผู้รู้ติเตียน ย่อมเข้าถึงสถานอันเป็นแดนสวรรค์"

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๓๔, วิมาน.อ. ๒๖๓–๒๗๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ทานที่ให้แก่ผู้รับที่ตนชอบใจ มีผลน้อยกว่าทานที่ให้แก่หมู่สงฆ์
เพราะตนได้พัฒนาจิตใจ

๔๖

อปราชิตคหบดี

อุบายวิธีดึงคนเข้าวัด สมาทานรักษาอุโบสถ ฟังธรรม

กุฎุมพีสองพี่น้องทำไร่อ้อย...
น้องชายถวายน้ำอ้อยแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า แล้วตั้งความปรารถนา ๓ อย่าง พี่ชายร่วมอนุโมทนา แล้วตั้งความปรารถนา ๑ อย่าง

ครั้งอดีตกาล สมัยโลกว่างเปล่าจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กุฎุมพี ๒ พี่น้องชาวพาราณสีมีอาชีพเกษตรกรรม คือทำไร่อ้อย วันหนึ่งน้องชายไปตรวจดูไร่อ้อยที่แก่ได้เวลาตัดขายแล้ว เขาตัดอ้อย ๒ ลำ ตั้งใจจะนำกลับไปกินที่บ้านกับพี่ชายคนละลำ แล้วเดินกลับบ้าน

(ท่านกล่าวว่าอ้อยสมัยนั้นตัดแล้วน้ำอ้อยจะไหลออกเอง ไม่ต้องใช้เครื่องบีบอ้อยเลย เหมือนน้ำที่ไหลออกจากธมกรก ฉะนั้น เมื่อตัดแล้วจึงต้องใช้เชือกรัดโคนลำอ้อยไว้)

เช้าวันนั้น **พระปัจเจกพุทธเจ้า**ออกจากสมาบัติ ณ ถ้ำในภูเขาคันธมาทน์แล้วใคร่ครวญว่า *"วันนี้เราจะทำการอนุเคราะห์ใครดีหนอ? ก็พบว่ากุฎุมพีคนน้องเป็นผู้ควรอนุเคราะห์"* ท่านจึงถือบาตรและจีวร เหาะมาด้วยฤทธิ์ลงเดินแล้วมุ่งหน้าสวนทางกับเขา

กุฎุมพีเห็นแล้วเกิดความเลื่อมใส ดีใจว่า เราจะได้ถวายน้ำอ้อยแก่บรรพชิต หยุดยืนไหว้แล้วกล่าวนิมนต์ให้ท่านรับน้ำอ้อย นำผ้าห่มของตนเองปูลงบนเนินดิน พระปัจเจกพุทธเจ้านั่งลงแล้ว เขารับบาตรมาวาง จากนั้นแก้เชือกรัดปลายอ้อยลำหนึ่งออก ให้น้ำอ้อยไหลลงจนเต็มบาตร ถวายบาตรคืน ท่านรับแล้วดื่มจนหมด เขาคิดว่า *"พระผู้เป็นเจ้าคงมาไกล คงกระหายด้วย หิวด้วย เราจะถวายอีก ถ้าพี่ชายจะให้เราจ่ายเงิน เราก็จะจ่าย ถ้าพี่*

ไม่เอาเงิน จะเอาส่วนบุญ เราก็จะให้ส่วนบุญแก่พี่” จึงรับบาตรมา แล้วแก้เชือกออกให้น้ำอ้อยไหลลงในบาตร ถวายบาตรคืน...

พระปัจเจกพุทธเจ้าต้องการจะแบ่งน้ำอ้อยให้แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์อื่นๆ ท่านรับบาตรแล้วไม่ดื่ม กุฎุมพีไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้ว กล่าวความปรารถนาว่า *“ท่านขอรับ ด้วยการถวายน้ำอ้อยรสเลิศนี้ ขอผลให้กระผมได้พบสมบัติในเทวโลก มนุษย์โลก และพึงได้บรรลุธรรมที่ท่านบรรลุแล้วด้วยเถิด”*

พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวตอบว่า **“ขอจงสำเร็จอย่างที่ปรารถนาเถิด”** แล้วกล่าวอนุโมทนาด้วย ๒ คาถา เช่น *ขอสิ่งที่ท่านปรารถนาแล้วจงสำเร็จ*...แล้วอธิษฐานให้เขามองเห็นการเหาะกลับไปยังภูเขา และเห็นการแจกจ่ายน้ำอ้อยให้พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายประมาณ ๕๐๐ รูป เขาเห็นปาฏิหาริย์แล้วยิ่งยินดีร่าเริง

ถึงบ้านแล้ว เขาเล่าให้พี่ชายฟังเรื่องการถวายน้ำอ้อย และอิทธิปาฏิหาริย์ของพระปัจเจกพุทธเจ้า แล้วถามพี่ชายว่า *“จะเอาค่าอ้อยหรือจะเอาส่วนบุญ”* พี่ชายฟังแล้วเกิดความสุขความปีติใจท่วมท้นกล่าวความปรารถนาว่า *“ขอให้ข้าพเจ้าพึงได้บรรลุธรรมที่พระผู้เป็นเจ้าเห็นแล้วด้วยเถิด”*

เป็นอันว่าน้องชายปรารถนา ๑.มนุษย์สมบัติ ๒.สวรรค์สมบัติ ๓.นิพพานสมบัติ (=พระอรหัต, อรหัตตมรรค, อรหัตตผล, ความเป็นพระอรหันต์) ส่วนพี่ชายปรารถนาเพียงการบรรลุพระอรหัต

หลังจาก ๒ พี่น้องตายแล้วก็บังเกิดในสวรรค์ ดำรงอยู่นาน ๑ พุทธันดร

เกิดเป็นพี่น้องร่วมกันอีกในพุทธสมัยพระพุทธเจ้าวิปัสสี... ประสบความสำเร็จในการหาทรัพย์แล้ว พี่ชายขอออกบวช

ถึงสมัยของ**พระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปัสสี** ทั้งสองจุติจากเทวโลกมาเกิดเป็นมนุษย์เป็นพี่เป็นน้องกันอีก อยู่ในสกุลหนึ่งแห่งพันธุมดีนคร

พี่ชายมีชื่อว่า **"เสนะ"** น้องชายชื่อ **"อปราชิตะ"**

สองพี่น้องช่วยกันทำงานจนร่ำรวย เลี้ยงดูบิดามารดาให้มีชีวิตสุขสบาย วันหนึ่ง **เสนะ**ได้ยินคำประกาศเชิญชวนว่า *"บัดนี้พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ เกิดขึ้นแล้วในโลก ขอให้ประชาชนจงให้ทาน จงทำบุญ...วันนี้เป็นวันดิถีที่ ๑๕ จงรักษาอุโบสถ จงฟังธรรม..."*

เขาเห็นประชาชนพากันเดินไปพระวิหารเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าวิปัสสี จึงติดตามไปนั่งฟังธรรมด้วย ฟังแล้วเขาต้องการบวช จึงกราบทูลขอบวช พระศาสดาตรัสให้เขาไปบอกลาญาติก่อน เขากลับบ้านไปแล้วบอกแก่**อปราชิตะ**ว่าพี่จะบวช น้องชายทักท้วงว่า *"พี่จะบวชทำไม ผมหวังอยู่ตลอดมาว่า ถ้ามารดาตาย พี่ก็จะเป็นเหมือนมารดา หรือถ้าบิดาตาย พี่ก็จะเป็นเหมือนบิดา ตระกูลของเรามีเงินทองมากพอให้พี่ทำบุญทำกุศล พี่อย่าไปบวชเลย อยู่บ้านก็ทำบุญได้"* พี่ชายยังยืนยันว่าจะบวช เมื่อร่ำลาบิดามารดาแล้วเดินมุ่งไปพระวิหาร มีน้องชายเดินตามอ้อนวอนไม่ให้บวช

พระพี่ชายแนะให้คหบดีผู้เป็นน้องชายสร้างพระคันธกุฎีถวาย... เขาคิดแผนแจกทรัพย์แก่คนที่เข้าวัดฟังธรรม

ถึงพระวิหารแล้วเสนะสั่งให้อปราชิตะกลับไปบ้าน ช่วยไปอยู่ปรนนิบัติพ่อแม่ด้วย ตนเองก็อุปสมบทเป็นพระเสนะ บำเพ็ญสมณธรรม ไม่นานก็บรรลุพระอรหัต

ต่อมา อปราชิตะต้องการทำการบูชาพี่ชาย จึงทูลนิมนต์ให้พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์รับมหาทานของเขาตลอด ๗ วัน เสร็จแล้วเขาเรียนถามพระเสนะผู้เป็นพี่ชายว่า *"ท่านขอรับ ท่านเอาตนออกจากภพได้แล้ว ส่วนผมยังไม่ออกจากภพ ยังพัวพันอยู่ในกามคุณ ๕ ไม่อาจออกบวชอย่างท่านได้ ขอให้ท่านช่วยบอกบุญที่ยิ่งใหญ่ที่ผมจะพึงกระทำด้วยเถิด?"* พระเสนเถระแนะนำว่า **"ดีแล้ว ๆ เธอเป็นบัณฑิต เธอจงจ่ายทรัพย์สร้างพระคันธกุฎีถวายพระศาสดาเถิด"**

อปราชิตคหบดีจึงให้สร้างพระคันธกุฎีที่มีลักษณะ *"เสาทุกต้นประดับด้วยรัตนะ ๗ ประการ* เช่น ต้นหนึ่งประดับด้วยทองคำ ต้นหนึ่งประดับด้วยเงิน...มุงด้วยกระเบื้องประดับด้วยรัตนะ ๗ มีหน้าต่างบานใหญ่ ๓ บาน ประดับด้วยรัตนะ ๗ ประการ และให้ทำบ่อบัว ๓ สระ โบกฉาบด้วยปูนขาวมีขอบสระชิดกับบ้านหน้าต่าง ๓ บานนั้น (เปิดหน้าต่างออกมาก็เห็นบ่อบัวขนาดไม่ใหญ่) ซึ่งพระคันธกุฎีนี้ตั้งอยู่ภายในอารามที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่กับภิกษุสงฆ์นั้นแล

(ระหว่างกำลังก่อสร้างอยู่ หลานชายคนหนึ่งซึ่งมีชื่อเดียวกับเขา คือ **"อปราชิตะ"** ก็เข้ามาหาขอร่วมสร้างพระคันธกุฎีด้วยเพื่อจะได้บุญบ้าง อปราชิตะผู้เป็นลุงไม่ยินยอมให้ร่วม หลานชายจึงสร้าง**กุญชรศาลา** (ศาลาลักษณะคล้ายช้าง) ทำด้วยรัตนะ ๗ ไว้ด้านหน้าพระคันธกุฎีนั้น ต่อมาครั้งพุทธกาลนี้ **หลานชายคนนี้มาเกิดเป็นท่านเมณฑกเศรษฐี**)

อปราชิตคหบดียังให้ (มิได้ใช้น้ำธรรมดาใส่ลงบ่อบัว) นำน้ำผสมน้ำหอมที่เกิดจากพืช ๔ ชนิด (หญ้าฝรั่น ๑, ดอกไม้หอม ๑, กฤษณา ๑ และกำยาน ๑) ใส่ลงบ่อแล้วปลูกบัวทั้งให้ปลูกดอกไม้ ๕ สีรอบ ๆ และ**ให้นำรัตนะ ๗ ประการ มาโรยรอบ ๆ พระคันธกุฎีสูงประมาณถึงหัวเข่า** เขามีแผนเรียกคนเข้าวัดฟังธรรมไว้ว่า คนที่มีศรัทธาอยู่แล้วเข้ามาฟังธรรมแล้วหยิบรัตนะออกไปบ้างก็เป็นรางวัลให้เขา ส่วนคนที่ไม่มีศรัทธาได้ยินข่าวว่าที่วัดมีรัตนะให้หยิบถือเอาได้ ความอยากได้ทรัพย์จะทำให้เขาเข้าไปในวัด ฟังธรรม มีโอกาสพ้นทุกข์ได้ เราก็ได้สงเคราะห์ประชาชนที่เข้ามาฟังธรรม...ครั้นสร้างและจัดแต่งเรียบร้อยแล้วได้ไปบอกแก่พระพี่ชาย ท่านจึงเข้าเฝ้ากราบทูลนิมนต์แทนน้องชายให้พระพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์เสด็จไปรับและทรงใช้สอยพระคันธกุฎี

พระพุทธเจ้าเสด็จไปและประทับยืนอยู่ที่ประตูพระคันธกุฎี ทรงยืนทอดพระเนตรดูกองรัตนะรอบ ๆ พระคันธกุฎี อปราชิตคหบดีกราบทูลว่า *"โปรดเสด็จเข้าไปในพระคันธกุฎีเถิด การดูแลรักษารัตนะเหล่านี้เป็นหน้าที่ของข้าพระองค์เอง พระเจ้าข้า"* แล้วสั่งให้ทาสและกรรมกรของตนเองอารักขารัตนะเหล่านั้นโดยมีกติกาปฏิบัติว่า **"พ่อทั้งหลาย พวกพ่อจงห้ามคนที่เอารัตนะใส่ชายพก ใส่กระเช้า กระสอบหรือภาชนะอื่น ๆ แต่เราไม่ห้ามคน**

ที่ใช้มือนำไป" และยังส่งให้คนไปป่าวประกาศว่า **"ท่านอปราชิตะได้โปรยรัตนะทั้ง ๗ ไว้รอบ ๆ พระคันธกุฎี, คนที่ยากไร้ทั้งหลาย เมื่อเข้าไปฟังธรรมจากพระศาสดาแล้ว ขากลับสามารถหยิบรัตนะออกมาได้สองกำมือ ส่วนคนที่มีฐานะดี ให้มีสิทธิหยิบออกไปได้เพียง ๑ กำมือ"** (รัตนะ ๗ ได้แก่ ทองคำ, เงิน, แก้วมุกดา, แก้วมณี, แก้วไพฑูรย์, เพชร, แก้วประพาฬ)

พระศาสดาทรงรับและใช้สอยพระคันธกุฎีแล้ว เขาจัดการเฉลิมฉลองพระคันธกุฎีนาน ๙ เดือน ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุ ๖ ล้าน ๘ แสนรูป ถวายไตรจีวรแก่ภิกษุทุกรูป

นับแต่นั้นก็มีประชาชนหลั่งไหลกันเข้าไปฟังธรรม ทำให้รัตนะ ๗ ที่กองไว้ในคราวแรกหมดลงอย่างรวดเร็ว เขาให้นำรัตนะ ๗ โปรยไว้อีก ไม่นานก็หมดอีก, เขาให้โปรยไว้สูงเท่ากับครั้งแรกรวม ๓ ครั้ง แต่ละครั้งรัตนะก็หมดไปอย่างรวดเร็ว

เห็นคนใช้กำมือกำรัตนะกองโตนำกลับบ้านแล้วดีใจ เห็นแก้วมณีหายก้อนเดียว กลับเกิดความโกรธแค้น พระพุทธเจ้าทรงแนะวิธีทำเหตุที่ทรัพย์จะอยู่มั่นคง

เขานำ**แก้วมณี**มีราคามากถวายไว้แทบพระบาท คิดว่า ในเวลาพระพุทธเจ้าประทับแสดงธรรม ประชาชนจะเห็นแก้วมณี คนที่มองดูแก้วมณีจะเปรียบเทียบกับพระรัศมีดุจสีทองจากพระสรีระของพระพุทธเจ้า คนผู้นั้นก็จะเกิดความพอใจไม่มีที่สิ้นสุด ไม่อิ่มที่จะมาเข้าเฝ้ามองดูพระพุทธเจ้า...

ต่อมา มีพราหมณ์มิจฉาทิฏฐิคนหนึ่งมาฟังธรรม แล้วทำทีเป็นมีศรัทธาคลานเข้าไปกราบแทบพระบาท แล้วใช้จังหวะนั้นฉวยแก้วมณีซ่อนไว้ในผ้าแล้วรีบออกไปจากวัด ตอนที่พราหมณ์ก้มกราบนั้น **อปราชิตคหบดีก็เห็นอยู่** เขาเห็นพราหมณ์ลุกออกไปแล้วแก้วมณีก็หายไป รู้ได้ทันทีว่าพราหมณ์ขโมยไป แต่คนจำนวนมากกำลังนั่งฟังธรรมโดยอาการสงบ ทำให้เขาร้องบอกใครไม่ได้ และติดตามไปก็ไม่ทัน

เมื่อพระศาสดาทรงแสดงธรรมจบแล้ว เขาจึงกราบทูลว่าแก้วมณีหายไป ทำให้ข้าพระองค์มีใจโกรธมาก ซึ่งผิดกับตอนที่เห็นคนหยิบรัตนะ ๗ ที่โปรยไว้รอบ ๆ พระคันธกุฎีไป ความโกรธเคืองมิได้เกิดขึ้นเลย **"พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระองค์โปรยรัตนะ ๗ ล้อมรอบพระคันธกุฎี ๓ ครั้ง มีคนกำรัตนะเหล่านั้นไป ความแค้นเคืองมิได้มีแก่ข้าพระองค์เลย จิตใจมีแต่ความผ่องใส แต่วันนี้เห็นพราหมณ์ขโมยแก้วมณีไป ข้าพระองค์กลับไม่อาจหักห้ามใจไว้ได้"**

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า *"อุบาสก เหตุใดท่านไม่ทำเหตุที่คนอื่นจะนำทรัพย์ของท่านไปไม่ได้เล่า?"* ทูลว่าจะทำอย่างไร? ตรัสแนะนำวิธีแล้ว อปราชิตคหบดีตั้งความปรารถนาว่า **"พระพุทธเจ้าข้า ตั้งแต่วันนี้ไป พระราชาหรือโจรจงอย่าบีบบังคับเพื่อจะเอาทรัพย์ของข้าพระองค์ไป แม้แต่จะเอาเส้นด้ายชายผ้าแม้สักเส้นเดียวก็ไม่ได้, ไฟจงอย่าไหม้ น้ำก็อย่าพัดทรัพย์ข้าพระองค์ไป"** พระศาสดาตรัสว่า *"ความปรารถนาเช่นนั้นของท่านจงสำเร็จเถิด"*...

อปราชิตคหบดีหมั่นทำกุศลหลายอย่างตลอดชีวิต ตายแล้วเกิดในสวรรค์ จากนั้นก็เวียนว่ายตายเกิดในมนุษย์โลกบ้าง และเทวโลกบ้าง

ครั้นถึงพุทธสมัยแห่งพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา เขาก็มาเกิดเป็นบุตรเศรษฐีกรุงราชคฤห์ ต่อมาได้เป็นเศรษฐีชื่อ **โชติกะ** (ดู เรื่องพระโชติกเถระ)

เกียรติยศและการเกิดในตระกูลสูง สำเร็จด้วยบุญ

อายุํ วณฺณํ ยสํ กิตฺตึ　　สคฺคํ อุจฺจากุลีนตํ
รติโย ปตฺถยาเนน　　อุฬารา อปราปรา
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ　　ปุญฺญกิริยาสุ ปณฺฑิตา.

ชนผู้ปรารถนาอายุ วรรณะ ยศ ชื่อเสียง สวรรค์
การเกิดในตระกูลสูง และความเพลินใจ
พึงทำความไม่ประมาทให้มากยิ่งขึ้น
บัณฑิตทั้งหลายสรรเสริญความไม่ประมาทในการทำบุญ

องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๔๓, มจร.ข้อ ๔๓

๔๗

พระโชติกเถระ

แรงอธิษฐานสัมฤทธิ์ผล บุญคุ้มครองทรัพย์

อดีตอปราชิตคหบดีมาเกิดในตระกูลเศรษฐีกรุงราชคฤห์ คืนที่คลอดจากครรภ์มารดา เกิดแสงสว่างทั่วพระนคร

(สืบเนื่องต่อจากเรื่อง อปราชิตคหบดี)

ถึงพุทธสมัยแห่งพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา

อดีตอปราชิตคหบดีนั้นมาเกิดในสกุลเศรษฐี ในกรุงราชคฤห์ มารดาตั้งครรภ์นาน ๙ เดือนครึ่ง ในเวลาคลอดตอนกลางคืน อาวุธต่าง ๆ ก็เกิดแสงสว่างขึ้นทั่วเมือง แม้แต่เสื้อผ้าที่สวมใส่ร่างกายอยู่ก็เปล่งแสงสว่าง

รุ่งเช้า เศรษฐีผู้เป็นบิดาของทารกมีกำหนดต้องเข้าเฝ้า**พระเจ้าพิมพิสาร**พอดี พระราชาเห็นเศรษฐีแล้วตรัสถามว่า เมื่อคืนเกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้น อาวุธและเสื้อผ้าเกิดแสงสว่างโพลงขึ้นทั่วพระนคร ท่านเศรษฐีพอจะบอกได้ไหมว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น?" เศรษฐีทูลว่า *"ข้าพระองค์ทราบเหตุนั้นอยู่"* ตรัสถามว่า *"เกิดอะไรขึ้น?"* ทูลว่า *"เมื่อคืนมีทาสของพระองค์คนหนึ่งเกิดในเรือนของข้าพระองค์ เด็กคนนั้นมีเดชคือบุญมาก อาวุธจึงเกิดแสงสว่างทั่วพระนคร พระเจ้าข้า"*

พระราชาตรัสถามว่า *"เด็กจะเป็นโจรหรือ?"* ทูลว่า *"ไม่ใช่โจร พระเจ้าข้า เขาเป็นคนมีบุญ ได้สั่งสมอภินิหารไว้มาก พระเจ้าข้า"* พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับถ้อยคำของเศรษฐีผู้เป็นบิดาทารกแล้วทรงยินดีว่า *"ในอนาคต เราจะได้เห็นปาฏิหาริย์ของเด็กคนนี้ พระนครของเรามีผู้มีบุญมาเกิด น่ายินดีนัก"* ตรัสแก่เศรษฐีว่า *"ท่านควรเลี้ยงดูเขาไว้ให้ดี เราจะให้ค่าน้ำนมเลี้ยงดูเขาวันละ ๑,๐๐๐"* เศรษฐีทูลรับว่า *"นับเป็นพระกรุณา พระเจ้าข้า"*

ถึงวันตั้งชื่อ หมู่ญาติจึงตั้งชื่อทารกว่า **"โชติกะ"** (ผู้กระทำแสงสว่าง) ตามนิมิตที่อาวุธและเสื้อผ้าเกิดเปล่งแสงทั่วพระนคร

เติบโตเป็นคนหนุ่ม บิดาจะให้ปลูกเรือนและหาภรรยา... กำลังบุญกระตุ้นให้ท้าวสักกะเนรมิตปราสาทและขุมทรัพย์ พร้อมให้หมู่ยักษ์อารักขา...ได้เป็นเศรษฐีในวัยหนุ่ม

เด็กชายโชติกะเจริญเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มแล้ว เศรษฐีเห็นว่าลูกชายสมควรมีภรรยาจะได้มีบุตรไว้สืบสกุล จึงว่าจ้างช่างให้ปลูกบ้านใหม่ให้เขา

ขณะที่พวกช่างเริ่มปรับพื้นที่เพื่อจะปลูกเรือนอยู่นั้น พระแท่นบัณฑุกัมพลศิลาที่ประทับนั่งของท้าวสักกเทวราชเกิดความร้อนขึ้น ท้าวสักกะทรงรู้สึกแล้วใคร่ครวญว่าเกิดอะไรขึ้น? ก็ทรงทราบว่า เศรษฐีกำลังให้ช่างปรับพื้นที่เพื่อปลูกเรือนให้กับนายโชติกะ ทรงดำริว่า *"โชติกะไม่ควรจะอยู่ในบ้านที่มนุษย์สร้างให้ เราควรจะไปที่นั่น ไปเนรมิตปราสาทให้เขาอยู่อาศัย"*

ทรงแปลงพระองค์มาปรากฏเป็นช่างไม้ ตรัสถามพวกเขาว่า *"กำลังทำอะไรกันอยู่?"* พวกช่างตอบว่า *"พวกเรากำลังปรับพื้นที่จะปลูกบ้านให้นายโชติกะ"* ท้าวสักกะตรัสว่า *"ไม่ต้องปรับพื้นที่หรอก โชติกะไม่ควรจะอยู่ตรงนี้"* แล้วทอดพระเนตรหาทำเลที่อยู่ ก็พบภูมิประเทศแห่งหนึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑๖ กรีสะ ทรงใช้เทวนุภาพทำให้พื้นที่นั้นเป็นภูมิภาคราบเรียบดุจวงกสิณ **ทรงเนรมิตปราสาทรัตนะสูง ๗ ชั้น ผุดขึ้นจากพื้นดินปรากฏสูงตระหง่านอยู่กลางพื้นที่ ๑๖ กรีสะนั้น**

จากนั้น ทรงเนรมิตกำแพงรัตนะ ๗ ล้อมรอบปราสาทไว้ทั้งหมด ๗ ชั้น แต่ละกำแพงจะมีซุ้มประตูให้ผ่านเข้าออกได้เพียง ๑ ประตู ดังนั้น กำแพงมี ๗ ชั้น จึงมี ๗ ประตู ทรงเนรมิต**ต้นกัลปพฤกษ์**ขึ้นที่ด้านในของกำแพงชั้นในสุด ทรงเนรมิตขุมทรัพย์ ๔ ขุมให้ผุดขึ้น ณ มุมของปราสาททั้ง ๔ มุม (มุมละ ๑ ขุม)

ขุมทรัพย์แต่ละขุมนั้น ขุมที่ ๑ มีขนาด (กว้าง, ยาว, ลึก) ประมาณ ๑ โยชน์ ขุมที่ ๒ ขนาด ๓ คาวุต, ขุมที่ ๓ ขนาดครึ่งโยชน์, ขุมที่ ๔ ขนาด ๑ คาวุต ที่กำแพงรั้วปราสาทมีซุ้มประตูสำหรับผ่านเข้าออก ๗ ประตู มียักษ์ ๗ ตนอยู่อารักขาประจำที่ประตูและตัวปราสาทด้านนั้น ๆ คือ

ประตูที่ ๑ มียักษ์ชื่อ **ยมโมลี** และบริวารยักษ์ ๑,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่
ประตูที่ ๒ มียักษ์ชื่อ **อุปปละ** และบริวารยักษ์ ๒,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่
ประตูที่ ๓ มียักษ์ชื่อ **วชิระ** และบริวารยักษ์ ๓,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่
ประตูที่ ๔ มียักษ์ชื่อ **วชิรพาหุ** และบริวารยักษ์ ๔,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่
ประตูที่ ๕ มียักษ์ชื่อ **สกฏะ** และบริวารยักษ์ ๕,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่
ประตูที่ ๖ มียักษ์ชื่อ **สกฏัตถะ** และบริวารยักษ์ ๖,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่
ประตูที่ ๗ มียักษ์ชื่อ **ทิสามุขะ** และบริวารยักษ์ ๗,๐๐๐ ตน เฝ้าอยู่

(ครั้นท้าวสักกะเนรมิตปราสาทแล้ว ทรงแสดงตนแก่เศรษฐีและนายโชติกะ ทรงทำความเข้าใจกับทั้งสองคนแล้ว นายโชติกะก็เข้าอยู่อาศัยในปราสาทนั้น)

ต่อมา พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบจากอำมาตย์ว่า ได้เกิดปราสาทรัตนะผุดขึ้นจากแผ่นดิน เพื่อให้นายโชติกะเข้าอยู่อาศัย ทรงสอบสวนแล้วพบว่าทรัพย์เหล่านั้นเป็นของเขา จึงทรงพระราชทานฉัตรตำแหน่งเศรษฐีให้เขา แต่นั้นมา นายโชติกะก็ได้ชื่อว่า **"โชติกเศรษฐี"**

หมู่เทวดาไปนำหญิงสาวต่างทวีปมาให้เป็นภรรยา ตามกำลังบุพเพสันนิวาส นางนำของวิเศษมา ๓ อย่าง

สมัยนั้น อดีตภรรยาที่เคยทำบุญร่วมกันมาในปางก่อนเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในอุตตรกุรุทวีป ท้าวสักกะทรงทราบแล้วให้เทวดาไปนำตัวมา **ก่อนมา นางได้หยิบทะนานมีข้าวสารอยู่ในนั้นมา ๑ ทะนาน หยิบก้อนหินเรืองแสงมา ๓ ก้อน และแก้วมณีทำแสงสว่างอีกจำนวนหนึ่ง**

โชติกเศรษฐีอยู่ร่วมกับภรรยาชื่อ**สตุลลกายา** ดำรงชีพอยู่ด้วยข้าวสาร และอาศัยก้อนหินมีแสงนั้นหุงข้าว คือเมื่อเทข้าวสารในทะนานลงในหม้อหุงข้าว ก็จะมีข้าวสารใหม่อยู่เต็มในทะนานนั้นอีก นำก้อนหินเรืองแสง ๓ ก้อนนั้นวางเป็นเตาไฟ ตั้งหม้อข้าวลงบนก้อนหิน ก็จะมีแสงไฟความร้อนทำให้ข้าวสุก ข้าวสุกแล้วความร้อนก็จะหายไป และทั้งสองก็จะวางภาชนะลงบนก้อนหินนั้น แล้วปรุงอาหารอย่างอื่น ๆ

ท่านว่า หากนำเกวียนมา ๑๐๐ เล่ม แล้วเทข้าวสารในทะนานลงใส่ในเกวียนเหล่านั้น เกวียนก็จะเต็มทุกเล่มเกวียน โดยที่ในทะนานก็ยังมีข้าวอยู่เต็มเหมือนปกติ

ยามราตรี พวกเขาไม่ต้องจุดประทีปเลย เพราะมีแสงสว่างจากแก้วมณีที่ภรรยานำมา

ข่าวที่ท่านโชติกเศรษฐีและภรรยามีทรัพย์สมบัติดุจทิพยสมบัติ แพร่กระจายไปทั่วชมพูทวีป ผู้คนต่างหลั่งไหลมาขอเข้าชมปราสาทไม่ขาดสาย ทั้งวันทั้งคืน เศรษฐีและภรรยาให้คนรับใช้หุงข้าวสารที่ภรรยานำมาจากอุตตรกุรุทวีป เลี้ยงดู และแจกข้าวสารให้แก่ผู้ที่มาเข้าชมนำกลับไปบ้านด้วย ทั้งยังประกาศให้มหาชนหยิบผ้าอาภรณ์ที่ห้อยอยู่ ณ ต้นกัลปพฤกษ์ติดมือกลับไปด้วย นอกจากนั้น เศรษฐียังให้เปิดปากขุมทรัพย์ขุมที่ ๔ ขนาด ๑ คาวุต ให้ประกาศว่า *“ท่านที่เข้ามาชมปราสาท สามารถถือเอาทรัพย์ไปดำรงชีพได้”* ซึ่งเมื่อชาวชมพูทวีปนำทรัพย์ที่ขุมนั้นไปก็ไม่ทำให้ทรัพย์ที่ปากหลุมพร่องลงแม้เพียงองคุลี (นิ้ว) เดียว

ทรัพย์สินที่เป็นของโชติกเศรษฐี ไม่ว่าจะเป็นปราสาท ต้นกัลปพฤกษ์ และขุมทรัพย์เหล่านั้น ท่านว่าเป็นผลเกิดจากการสร้างพระคันธกุฎี และโปรยรัตนะ ๗ รอบพระคันธกุฎีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปัสสี

พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับข่าวโชติกเศรษฐีมีทรัพย์สมบัติผุดจากแผ่นดินมานานแล้ว ทรงดำริว่า *“เด็กคนนั้นที่เคยทำให้อาวุธทั่วพระนครเรืองแสง เราจ่ายเงินวันละ ๑,๐๐๐ ตอนนั้น บัดนี้ บุญที่เขากระทำไว้ปรากฏแก่เขาและชาวชมพูทวีปแล้ว เราเองก็ควรจะเสด็จไปเยี่ยมชม”* แต่พระราชาก็ยังไม่ทรงได้โอกาส เพราะมีมหาชนเดินทางมายังปราสาทมากมายทุกวัน

พระเจ้าพิมพิสารทอดพระเนตรปราสาทและขุมทรัพย์ อชาตศัตรูราชกุมารคิดร้ายต่อเศรษฐี

จนกระทั่ง คนเริ่มน้อยลง พระราชาจึงให้คนไปแจ้งกับเศรษฐีผู้เป็นบิดาของโชติกเศรษฐีว่า *"พระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จเยี่ยมชมปราสาท..."* เศรษฐีแจ้งให้บุตรชายทราบแล้ว

ถึงวันเสด็จ พระเจ้าพิมพิสารเสด็จออกแต่เช้าตรู่พร้อมด้วยพระราชโอรส คือ **อชาตศัตรูราชกุมาร** และข้าราชบริพารจำนวนมาก ถึงซุ้มประตูแรก นางทาสีผู้ทำหน้าที่กวาดขยะยื่นมือให้พระราชาทรงจับ พระราชาทรงเข้าพระทัยว่า หญิงคนนี้เป็นภรรยาของเศรษฐี จึงไม่ทรงจับ...(นางทาสีที่ประจำซุ้มประตูทั้ง ๗ ต่างยื่นมือให้ทรงจับแต่ไม่ทรงจับเลย เพราะเข้าพระทัยว่าเป็นภรรยาของโชติกเศรษฐี)

ถึงบันไดปราสาทแล้ว โชติกเศรษฐียืนต้อนรับเสด็จอยู่ เขาถวายบังคมแล้วขยับมายืนด้านหลัง ทูลว่า *"ขอเดชะ ขอพระองค์เสด็จเดินนำหน้าเถิด"* พระราชามองลงที่พื้นแก้วมณี (ใส มีเงาสะท้อน) ทรงเห็นเหมือนเหวลึก ๑๐๐ ชั่วคน ทรงดำริว่า *"โชติกะให้เราเดินนำหน้า เขาหมายจะให้เราตกลงไปในหลุม"* จึงทรงไม่ก้าวพระบาท ประทับยืนอยู่อย่างนั้น

โชติกะเห็นแล้วเข้าใจ ทูลว่า *"ข้างหน้านั้นมิใช่บ่อหรือเหวลึกหรอก พระเจ้าข้า แต่เป็นพื้นแก้วมณี ที่มองแล้วเหมือนบ่อลึก ข้าพระองค์ขอพระราชานุญาตขอเดินนำเสด็จนะ พระเจ้าข้า"* แล้วเดินนำชม ถึงกระนั้น พระราชาก็ยังไม่ทรงวางพระทัย ทรงก้าวพระบาทตามรอยเท้าของโชติกะเท่านั้น ส่วนอชาตศัตรูราชกุมารก็ทรงเกิดความกริ้วเกรงขึ้นในพระทัย ทรงจับนิ้วพระกรของพระราชบิดาแล้วตามเสด็จ ทรงดำริว่า

"โอ้ เสด็จพ่อของเราทำไม่ถูก เป็นถึงพระเจ้าแผ่นดิน มีพระราชทรัพย์มากมาย แต่กลับประทับอยู่ในพระราชนิเวศน์ทำจากไม้ คหบดีคนนี้อายุยังน้อยได้อยู่ในปราสาทรัตนะ ๗ ประการ เราได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินเมื่อไหร่ เราจะขับคหบดีออกจากปราสาทนี้แล้วเราจะมาอยู่เอง"

ครั้นพระราชาเสด็จชมถึงชั้นบนปราสาทก็ได้เวลาเสวยพระกระยาหารเช้าพอดี ตรัสขอว่า *"ท่านมหาเศรษฐี พวกเราขอเสวยอาหารเช้าที่บนปราสาทนี้เลยนะ"* โชติกเศรษฐีทูลว่า *"ข้าพระองค์ทราบล่วงหน้าแล้ว จึงได้เตรียมพระกระยาหารสำหรับถวายพระองค์ โปรดประทับผ่อนคลายตามพระราชหฤทัยเถิด พระเจ้าข้า เมื่อพระวรกายหายเหนื่อยแล้ว ได้โปรดสรงสนานตามพระอัชฌาสัยก่อน แล้วค่อยเสวยเถิด พระเจ้าข้า"*

พระราชาเสด็จไปสรงสนานพระวรกายด้วยน้ำหอม ๑๖ หม้อ แล้วเสด็จประทับนั่งบนบัลลังก์รัตนะอันเป็นแท่นที่เศรษฐีมีไว้นั่งเล่นภายใต้มณฑป

เศรษฐีถวายพระกระยาหารด้วยภาชนะอันแสนวิเศษ พระราชาขอพบภรรยาเศรษฐี นางน้อยใจที่มีคนเหนือกว่าตนเองและสามี...ถวายแก้วมณีให้พระราชานำไปทดลองใช้

พวกเจ้าหน้าที่ราชสำนักนำน้ำล้างพระหัตถ์เข้าถวาย แล้วนำภาชนะทองคำ ค่า ๑ แสนใส่ข้าวปายาสน้ำมากมาวางถวาย (ภาชนะทองคำนี้มีความพิเศษคือใส่โภชนะแล้วจะเกิดไออุ่นอยู่เสมอ เหมือนอาหารถูกอุ่นไว้ ดังนั้น ถ้านำภาชนะใส่อาหารต่าง ๆ มาวางบนภาชนะทองคำใบล่างสุดนั้น อาหารจะอร่อยบริโภคเพลิน) ครั้นพระองค์ทรงล้างพระหัตถ์แล้ว จะทรงเริ่มเสวย เศรษฐีทูลแนะนำว่า *"ข้าแต่สมมติเทพ นี้ไม่ใช่โภชนะ นี้เป็นข้าวปายาสน้ำน้อย"*

พระราชาทรงเสวยข้าวปายาสแล้ว เจ้าหน้าที่นำภาชนะใส่อาหารอย่างอื่น ๆ มาวางซ้อนลงไป... พระราชาทรงเสวยต่อเนื่องไม่หยุดเลย โชติกเศรษฐีเห็นแล้วรีบกราบทูลความวิเศษของภาชนะทองคำนั้น ขอให้พระราชาหยุดเสวยเถิด เพราะถ้าไม่หยุดจะทรงมีอันตรายต่อการย่อยอาหาร และถ้าเกิดทรงประชวร ก็จะเกิดข้อครหาว่า พระราชาเสด็จมาเสวยที่ปราสาทแล้วทรงป่วย, พระราชาจึงทรงยินยอมหยุดเสวย

มื้อนั้นเศรษฐีได้เลี้ยงดูพวกข้าราชบริพารด้วยอาหารอย่างเดียวกับที่พระราชาและพระราชโอรสเสวยทีเดียว

พระราชาประทับนั่งสนทนากับเศรษฐีแล้วตรัสถามถึงภรรยา เศรษฐีทูลว่า *“นางยังไม่ทราบว่าพระองค์เสด็จมา ข้าพระองค์จะไปเรียกภรรยามาเข้าเฝ้านะ พระเจ้าข้า”*

เศรษฐีเข้าไปหาภรรยาในห้องนอน แจ้งว่าพระราชาเสด็จมา ทรงต้องการพบภรรยา ถามว่า *“พระราชาคือใคร?”* ตอบว่า *“คือคนที่เป็นเจ้านายของเรา”* นางฟังคำอธิบายแล้วไม่พอใจกล่าวว่า *“พวกเราทำบุญมาตั้งมากมาย ยังมีคนมาเป็นเจ้านายเราอีกหรือ พวกเราคงทำบุญโดยไม่มีศรัทธา จึงมาเกิดในถิ่นที่มีคนเหนือกว่าเรา คงเป็นผลทานที่พวกเราให้โดยไม่มีศรัทธาแน่ๆ”* นางถามสามีว่า *“ตอนดิฉันเข้าเฝ้าจะต้องทำอย่างไรบ้าง?”* เศรษฐีตอบว่า *“เธอต้องถวายบังคม จากนั้นก็ถือพัดใบตาล ถวายงานพัดแด่พระองค์”*

ภรรยาเศรษฐีเข้าเฝ้าถวายบังคมแล้วจับพัดถวายงานพัด ลมผสมกลิ่นจากพระภูษาโพกพระเศียรของพระราชากระทบกับดวงตา (ดวงตาไม่คุ้นกับแสงปกติ) เกิดน้ำตาไหลออก พระราชาทอดพระเนตรเห็นน้ำตาแล้วตรัสว่า *“ท่านมหาเศรษฐี ภรรยาของท่านคงมีความรู้น้อย คงเกรงว่าพระราชาจะมายึดทรัพย์สมบัติของสามีกระมัง ท่านจงปลอบใจช่วยพูดให้นางเข้าใจด้วยว่า เราไม่ได้อยากได้ทรัพย์สมบัติหรอก”*

เศรษฐีทูลว่า *“นางมิได้ร้องไห้หรอกพระเจ้าข้า”* ตรัสถามว่า *“แล้วนางเป็นอะไรจึงมีน้ำตาไหล?”* ทูลว่า *“ดวงตาของนางถูกลมผสมกลิ่นจากพระภูษา พระเจ้าข้า ตามปกติภรรยาของข้าพระองค์จะใช้ชีวิตอยู่โดยอาศัยแสงจากแก้วมณีเท่านั้น นางไม่เคยเห็นแสงสว่างของประทีปหรือแสงสว่างจากดวงอาทิตย์เลย นางจะกิน นั่ง นอน เดินโดยอาศัยแสงจากแก้วมณีอย่างเดียว ส่วนพระองค์ผู้เป็นสมมติเทพ ยังต้องอาศัยแสงสว่างจากเปลวประทีปอยู่”* ตรัสว่า **“เป็นอย่างนั้น ท่านมหาเศรษฐี”**

โชติกเศรษฐีทูลถวายแก้วมณีว่า *"ข้าแต่องค์สมมติเทพ ต่อไปขอพระองค์จงใช้แสงสว่างจากแก้วมณีนี้ดูเถิด"* แล้วถวายแก้วมณีอันประมาณค่ามิได้ ขนาดใหญ่เท่าผลแตงโม, ให้พระราชาทอดพระเนตรดูแล้วตรัสว่า *"ทรัพย์สมบัติของโชติกเศรษฐีช่างมีมากมายจริงๆ"* แล้วเสด็จกลับ

อชาตศัตรูราชกุมารเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ยกกองทัพน้อยจะเข้ายึดปราสาท ถูกพวกยักษ์โจมตีกระเจิง เสด็จหนีเข้าไปในวัด

หลายปีต่อมา เจ้าชายอชาตศัตรูสมคบคิดกับพระเทวทัตแล้ว ได้ปลงพระชนม์พระราชบิดา (พระเจ้าพิมพิสารทรงรู้ว่าพระโอรสอยากได้ราชบัลลังก์ จึงสละให้ แต่พระเทวทัตยุให้พระเจ้าอชาตศัตรูระแวงว่าพระราชบิดาจะกลับมาเป็นพระราชาอีก ทรงเชื่อแล้วให้คุมขังพระเจ้าพิมพิสารจนสิ้นพระชนม์) เถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินมคธพระองค์ใหม่

วันหนึ่ง พระเจ้าอชาตศัตรูทรงดำริว่า *"ตอนนี้เราเป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว เราจะยึดบ้านของโชติกเศรษฐีมาเป็นของเรา"* (ทรงกริ่งเกรงว่ามหาเศรษฐีมีทรัพย์มากน่าจะเลี้ยงคนไว้เยอะ พวกเขาอาจจะรบกับเรา จึงให้เตรียมทัพ) เสนาบดีเตรียมกองทัพพร้อมแล้วยกออกไป เสด็จถึงกำแพงรัตนะล้อมปราสาทแล้ว พระราชาทอดพระเนตรเห็นเงาของพระองค์และกองทหารสะท้อนจากกำแพงรัตนะ ๗ ไม่ทันได้ใคร่ครวญให้ดี ทรงคิดว่าสิ่งที่เห็นคือกองทัพของมหาเศรษฐีเตรียมตั้งรับ ทรงคิดว่า *"มหาเศรษฐีจะสู้"* ทรงไม่กล้าเสด็จเข้าไปใกล้ ๆ กำแพง รอดูท่าทีอยู่

บังเอิญว่าวันนั้นเป็นวันอุโบสถ โชติกเศรษฐีบริโภคอาหารเช้าแล้วออกไป**วัดเวฬุวันมหาวิหาร** นั่งฟังธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงอยู่

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงรอดูท่าทีอยู่พักใหญ่ ทรงเห็นว่า ที่แท้แล้วกองกำลังที่พวกเราเห็นก็คือเงาสะท้อนจากแพงรัตนะ ๗ ประการ ไม่ได้มีกองกำลังของเศรษฐีอยู่เลย จึงตัดสินพระทัยบังคับม้าจะผ่านประตูแรกเข้าไป

ยมโมลียักษ์เห็นแล้วส่งเสียงถามว่า *"พวกท่านกำลังจะไปไหนกัน?"* แล้วสั่งยักษ์บริวาร ๑,๐๐๐ แสดงตัวเป็นมนุษย์โจมตีทัพของพระราชาแตกกระจัดกระจาย จากนั้นยมโมลียักษ์ก็ไปบอกให้โชติกเศรษฐีรู้ตัว

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงม้าเสด็จหนีพวกยักษ์เข้าไปในวัดเวฬุวัน ขณะนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจบแล้ว พุทธบริษัทกำลังแยกย้ายกันออกจากวัด โชติกเศรษฐีเห็นพระราชาเสด็จมาก็ลุกขึ้นยืน ทูลถามว่า *"มีเรื่องอะไรกับข้าพระองค์หรือพระเจ้าข้า?"* พระราชาตรัสว่า *"คหบดี ท่านสั่งให้คนของท่านโจมตีกองทัพน้อยของเรา แล้วตัวท่านทำทีมาวัดมานั่งฟังธรรมอยู่หรือ?"* เศรษฐีทูลถามว่า *"องค์สมมติเทพยกกำลังเสด็จไปเพื่อจะยึดบ้านของข้าพระองค์หรือ?"* พระราชาตรัสว่า *"ใช่ เรายกกำลังไปเพื่อยึดบ้านของท่าน"*

เศรษฐีทูลว่า **"ข้าแต่สมมติเทพ ถ้าหม่อมฉันไม่เต็มใจยกให้ใคร ต่อให้มีพระราชา ๑,๐๐๐ พระองค์ยกทัพมาเพื่อยึดบ้าน ก็ไม่มีทางยึดเอาไปได้หรอก พระเจ้าข้า"** พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสดับคำแล้ว ทรงกริ้วตรัสถามว่า *"เจ้าต้องการจะเป็นพระราชาเองหรือไง?"* เศรษฐีทูลว่า *"หม่อมฉันไม่ได้อยากเป็นพระราชา เพียงแต่ต้องการจะทูลว่า ถ้าหม่อมฉันไม่เต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นพระราชาหรือโจร ก็ย่อมไม่อาจจะนำแม้เพียงเส้นด้ายชายผ้าสักเส้นหนึ่งไปได้ พระเจ้าข้า"*

เศรษฐีให้พระราชาทดลองดึงแหวนออกจากนิ้ว... เศรษฐีสลดใจในความโลภของพระราชา ออกบวช บรรลุเป็นพระอรหันต์

พระราชาตรัสถามว่า *"ถ้าท่านเต็มใจ เราจึงจะเอาไปได้ใช่ไหม?"* เศรษฐีทูลให้พระราชาทรงทดลองถอดแหวนที่นิ้วของตน *"ข้าแต่สมมติเทพ ถ้าอย่างนั้นขอให้พระองค์*

ทดลองดูนะ ที่นิ้ว ๑๐ นิ้ว หม่อมฉันมีแหวนอยู่ ๒๐ วง หม่อมฉันไม่ให้ พระองค์มีความสามารถก็ลองถอดดูเถิด" กล่าวกันว่า พระเจ้าอชาตศัตรูมีพละกำลังมากถ้านั่งกับพื้นแล้วกระโดดขึ้นจะทรงกระโดดได้สูง ๑๘ ศอก ถ้าประทับยืนแล้วทรงกระโดดจะโดดได้สูงถึง ๘๐ ศอก แต่ทรงทดลองดึงแหวนจากนิ้ว ๑๐ นิ้วของเศรษฐี กลับไม่สามารถดึงออกได้แม้แต่วงเดียว ทรงหมดพละกำลัง

เศรษฐีทูลว่า ขอให้พระองค์ทรงจับผ้าผืนเล็กกางไว้ หม่อมฉันจะให้แหวนเหล่านี้ พระราชาทรงกางผ้าแล้ว เขาก็เหยียดนิ้วทั้ง ๑๐ ออก แหวนก็หลุดออกจากนิ้วร่วงลงสู่ผ้าทั้ง ๒๐ วง เศรษฐีทูลว่า *"ข้าแต่สมมติเทพ ถ้าข้าพระองค์ไม่อยากให้ ใคร ๆ ก็ไม่อาจนำทรัพย์ของข้าพระองค์ไปได้เลย อย่างที่พระองค์ทรงได้เห็นแล้ว พระเจ้าข้า"*

เศรษฐีกล่าวจบก็นึกถึงการกระทำของพระราชา จึงเกิดความสลดใจมาก (ทั้งคิดว่าพระราชาพระองค์คงจะไม่ยอมเลิกลา) ตัดสินใจทูลขออนุญาตบวชว่า *"ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระองค์ขออนุญาตบวช ขอจงทรงอนุญาตให้ข้าพระองค์บวชด้วยเถิด"*

พระราชาทรงดำริว่า *"เราจะอนุญาตให้เขาบวช เราจะได้ยึดปราสาทได้สะดวก"* จึงตรัสว่า **"จงบวชเถิดคหบดี"** แล้วเสด็จออกจากวัดไป

ฝ่ายโชติกเศรษฐีแยกกับพระราชาแล้วได้ไปหาบิดามารดาขออนุญาตแล้วมาเข้าเฝ้ากราบทูลขอบวชกับพระพุทธเจ้า บวชเป็นพระโชติกะบำเพ็ญเพียรอยู่ไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหัต หลังจากนั้นทรัพย์สมบัติต่างๆ ที่น่าอัศจรรย์ทั้งหมดก็อันตรธานไป ส่วนภรรยาคือนางสตุลลกายา ก็มีหมู่เทวดานำตัวกลับไปยังอุตตรกุรุทวีปตามเดิม

(ดู ธ.อ.๔/๔๐๓-๔๑๐, ๔๑๙-๔๒๐)

ให้ข้าวเป็นทาน ข้าวย่อมค้ำจุน

เย นํ ททนฺติ สทฺธาย   วิปฺปสนฺเนน เจตสา
ตเมว อนฺนํ ภชติ   อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ
ตสฺมา วิเนยฺย มจฺเฉรํ   ทชฺชา ทานํ มลาภิภู.

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใส ให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา
ข้าวนั้นเองย่อมค้ำชูชนเหล่านั้น ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
เพราะเหตุนั้น พึงกำจัดความตระหนี่ครอบงำมลทิน (=มัจฉริยะ)
แล้วให้ทานเถิด

สํ.ส. อันนสูตร ข้อ ๑๔๐, มจร.ข้อ ๔๓

๔๘
สุมนมาลาการ

ผลแห่งการยอมสละชีวิต บูชาพระพุทธเจ้าด้วยมะลิ ๘ กำ

คนร้อยดอกไม้ขายให้พระราชา พบพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส นำดอกไม้ของราชสำนักถวายบูชา เกิดพุทธปาฏิหาริย์

นายสุมนเป็นชาวกรุงราชคฤห์ เขาและภรรยามีอาชีพขายดอกไม้ จัดดอกไม้ เลี้ยงตัวและลูก ๒-๓ คน ลูกค้าประจำของเขา คือ **ราชสำนักของพระเจ้าพิมพิสาร มหาราชแห่งมคธ** ทุก ๆ วัน นายสุมนจะต้องออกจากบ้านแต่เช้าตรู่ไปยังนอกพระนคร เพื่อหาซื้อดอกมะลิมาร้อยพวงมาลัยแล้วนำส่งไปยังราชสำนัก (พระราชวังและพระตำหนักต่าง ๆ) เขาต้องหาซื้อดอกมะลิวันละ ๘ ทะนาน แลกกับค่าจ้างที่ได้จากราชสำนักวันละ ๘ กหาปณะ

เช้าวันหนึ่ง ขณะที่เขาถือตะกร้าใส่ดอกมะลิ ๘ ทะนาน เดินผ่านประตูพระนคร เพื่อจะกลับบ้านแล้วรีบร้อยพวงมาลัย เขาก็ได้เห็นพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่กำลังเสด็จเข้าสู่พระนครเพื่อบิณฑบาต

พระพุทธเจ้าทรงประกอบด้วย**พระมหาปุริสลักษณะ ๓๒ พระอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ** มีพระฉัพพัณรังสี (รัศมี ๖ สี) แผ่ออกจากพระสรีระเสด็จนำหน้าหมู่ภิกษุด้วยพระพุทธลีลาใหญ่

นายสุมนเห็นแล้ว ดุจเห็นรัตนะอันมากค่า เกิดจิตเลื่อมใสอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน คิดว่า *"พระศาสดากำลังเสด็จบิณฑบาต เราจะถวายสักการะอะไรแด่พระองค์ดี?"* แล้วเห็นว่า *"ตัวเรามีเพียงดอกมะลิที่ต้องนำไปส่งให้ราชสำนัก ถ้าเราไม่นำดอกไม้ไปส่ง พระราชาอาจทรงกริ้ว อาจสั่งให้จองจำหรือให้ฆ่าเรา หรืออาจขับไล่เราออกจากแว่นแคว้นไป เราจะทำอย่างไรดีหนอ"*...แล้วตัดสินใจเด็ดเดี่ยวว่า **"เราจะถวายดอกมะลิแด่พระศาสดา**

ถ้าพระราชาจะให้จองจำ ฆ่า หรือขับไล่ออกจากแคว้น เราก็ยอม, ในแต่ละวันเราได้เงินจากพระราชาพอสำหรับเลี้ยงชีวิตไปวัน ๆ หนึ่งเท่านั้น ส่วนการบูชาดอกไม้แด่พระพุทธเจ้า ย่อมเป็นประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เรา นานหลายโกฏิกัปทีเดียว"

นายสุมนตัดสินใจยอมสละแม้ชีวิต จะทำการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยบุปผชาติ ที่เป็นดอกไม้และของหอมในสิ่งเดียวกัน คือดอกมะลิในตะกร้านั้น เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดำเนินมาถึงที่เขายืนอยู่ เขาก็โยนดอกมะลิ ๒ ทะนานขึ้นบนอากาศ ดอกมะลิ ๒ ทะนาน ลอยไปหยุดประดับเป็นเพดานดอกมะลิกั้นอยู่เหนือพระเศียร, เขาเกิดความปีติมาก โยนดอกมะลิอีก ๒ ทะนาน ขึ้นไปบนนภากาศอีก ดอกมะลิลอยไปหยุดประดับอยู่ข้างพระหัตถ์ขวา เป็นดุจพวงดอกมะลิที่ถูกร้อยเรียงคล้องไว้อย่างงดงาม อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

จากนั้นโยนดอกมะลิอีก ๒ ทะนาน ดอกมะลิลอยไปหยุดอยู่เบื้องหลัง (พระปฤษฎางค์) เป็นดุจพวงมะลิถูกนายช่างเรียงร้อยคล้องไว้ แล้วโยนดอกมะลิอีก ๒ ทะนานขึ้นไปบนนภากาศอีก ดอกมะลิลอยไปหยุดประดับอยู่ข้างพระหัตถ์ซ้าย เป็นดุจพวงดอกมะลิร้อยเรียงคล้องไว้เช่นกัน

ดอกมะลิทั้งหลาย รายล้อมพระพุทธเจ้าอยู่ ๔ ด้าน เห็นสีขาวของดอกระยิบระยับเป็นเหมือนแผ่นเงินทีเดียว เว้นไว้เฉพาะด้านหน้า (เหมือนซุ้มประตู) เหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังเสด็จออกจากซุ้มดอกมะลิ ฉะนั้น

พระพุทธเจ้ายังคงเสด็จดำเนินต่อไปโดยที่ดอกมะลิเหล่านั้นลอยตามเสด็จไป สีของดอกมะลิผสานกับพระรัศมีแผ่ซ่านออกจากพระพุทธสรีระของพระองค์แล้วมีความงดงามดุจประกายสายฟ้า แล้วเกิด**พุทธปาฏิหาริย์** คือ แสงแห่งพระรัศมีเหล่านั้นรวมตัวกันเป็นลำแสงขนาดเท่าต้นตาล แล้วหมุนวนทำประทักษิณรอบพระศาสดา ๓ รอบ แล้วพุ่งไปข้างหน้าทางเสด็จนั้น

ชาวกรุงราชคฤห์แตกตื่น นำอาหารมารอถวาย...ภรรยาไม่ปลื้มใจ พระราชาทรงพระราชทานทรัพย์ให้นายสุมนผู้มีจิตเหมือนมหาบุรุษ

ครั้งนั้น (ประชากรของเขตกรุงราชคฤห์มีอยู่ ๑๘ โกฏิ แบ่งเป็นอยู่ในพระนคร ๙ โกฏิ นอกพระนคร ๙ โกฏิ) ไม่มีชาวพระนครสักคนที่จะไม่จัดเตรียมภิกษาเพื่อจะนำออกมาถวายพระพุทธเจ้า ทำให้สองฟากถนนในพระนครแน่นขนัดด้วยคลื่นมหาชน พวกเขาส่งเสียงสาธุการ และโบกผืนผ้าคอยรับเสด็จ

พระพุทธเจ้าทรงต้องการจะกระทำคุณความดีของนายสุมนมาลาการให้ปรากฏแก่มหาชน จึงเสด็จต่อไปราว ๓ คาวุต (๔ คาวุต = ๑ โยชน์) นายสุมนเห็นพุทธปาฏิหาริย์และคลื่นมวลชนเบื้องหน้าแล้วเกิดความปีติซ้ำแล้วซ้ำเล่า เขาเดินตามเสด็จไปได้เพียงเล็กน้อยก็ติดหมู่มหาชน จึงถวายบังคมลา แล้วถือตะกร้าเปล่ากลับมายังเรือนตัวเอง

ฝ่ายภรรยาของเขา แม้จะรู้ข่าวพุทธปาฏิหาริย์แต่ก็ไม่สนใจ นางเป็นหญิงอันธพาล ไม่ได้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย เห็นสามีถือตะกร้าเปล่ากลับมาก็ถามว่า *“วันนี้ไม่ได้ดอกมะลิหรือ?”* เขาตอบว่า **“เราได้ดอกมะลิมาแล้ว แต่พบพระพุทธเจ้าจึงบูชาพระองค์ไปทั้ง ๘ ทะนานเลย”** นางกล่าวว่า *“อ้าว แล้ววันนี้ก็ไม่มีดอกไม้ไปส่งให้ราชสำนัก แล้วจะทำอย่างไรล่ะ พระราชาจะทรงเล่นงานพวกเราแน่”*

นายสุมนกล่าวว่า **“เรายอมสละชีวิตเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า พระราชาจะทำอะไรกับเราก็ช่างเถิด การที่เราได้บูชาด้วยดอกมะลิเมื่อกี้นี้ มีคนเห็นมากมายเลย ผู้คนต่างก็ให้สาธุการ เจ้าฟังสิ เสียงของมหาชนยังดังก้องอยู่เลย”**

ภรรยากล่าวว่า *“ส่วนมากพระราชาทั้งหลายเป็นคนดุร้าย กริ้วขึ้นมาก็ทำให้ถึงความพินาศ จะสั่งให้ตัดมือตัดเท้าพวกเราเสียก็ได้ ท่านทำอย่างนี้มีแต่นำความเดือดร้อนมาให้พวกเรา ฉันกับลูก ๆ จะไม่ยอมเดือดร้อนเพราะท่านหรอก เชิญท่านอิ่มบุญไปเถอะ”* จากนั้นนางรีบพาลูก ๆ ไปยังพระราชนิเวศน์ แล้วขอเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร...

พระราชาตรัสถามว่า มีเรื่องอะไรหรือ? นางก็เล่าเรื่องสามีนำดอกมะลิที่จะต้องร้อยมาลัยมาส่งยังราชสำนักนั้นไปบูชาพระพุทธเจ้าหมดแล้ว *"เขาบอกหม่อมฉันว่าเขายอมตาย ถ้าพระราชาจะเอาโทษ พวกเราไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเขา จึงมากราบทูลให้พระองค์ทราบไว้ก่อนว่า พวกเราไม่เกี่ยวข้อง การกระทำที่เขาทำ จะดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เป็นการกระทำของเขาผู้เดียว ขอให้พระองค์ทรงทราบไว้ว่า หม่อมฉันเลิกกับเขาแล้ว ไม่ได้เป็นภรรยาและบุตรของเขาแล้ว"*

พระเจ้าพิมพิสารทรงเป็นอริยอุบาสก ทรงถึงพร้อมด้วยศรัทธา ทรงบรรลุโสดาปัตติผลตั้งแต่เข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าครั้งแรกแล้ว ทรงดำริตำหนิภรรยานายสุมนว่า **"โอ้ นางคนนี้เป็นคนอันธพาล ไม่ทำจิตให้เลื่อมใสในผู้มีคุณเช่นพระศาสดา"** ทรงทำเป็นกริ้ว ตรัสว่า *"อะไรนะ เจ้าบอกว่านายสุมนเอาดอกมะลิที่จะนำมาให้เราไปถวายพระพุทธเจ้าหรือ?"* นางตอบว่า ใช่แล้ว พระเจ้าข้า, พระเจ้าพิมพิสารจึงตรัสว่า *"ดีแล้วที่เจ้าเลิกกับเขา เรารู้ว่าเราจะทำอย่างไรกับเขา เจ้ากลับออกไปเถอะ"*

เมื่อนางทูลลาออกไปแล้ว พระราชาได้รีบเสด็จไปถวายบังคมพระพุทธเจ้าแล้วทรงร่วมขบวนเสด็จไปด้วย ถึงยังหน้าประตูทางเข้าพระราชมณเฑียรของพระเจ้าแผ่นดิน (พระราชวังที่พระเจ้าพิมพิสารประทับทรงงาน) แล้ว พระราชาทรงรับบาตร ทรงประสงค์จะทูลเชิญพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปภายใน แต่พระศาสดาทรงแสดงพระอาการจะประทับนั่ง ณ พระลานหลวงซึ่งเป็นสถานที่โล่งสถานที่จะได้เพียงพอรองรับมหาชน ทรงดำริว่า *"ถ้าเข้าไปประทับนั่งภายในพระราชวัง มหาชนก็จะไม่เห็นเรา คุณความดีของนายสุมนก็จะไม่ปรากฏ ถ้าประทับที่พระลานหลวง มหาชนก็จะได้เห็นเรา และคุณความดีของนายสุมนก็จะปรากฏ"*

พระราชาทรงทราบแล้ว ตรัสให้เจ้าพนักงานรีบทำปะรำอย่างเร่งด่วน ครั้นปะรำเสร็จแล้ว พระศาสดาประทับนั่งมีหมู่ภิกษุแวดล้อม ขณะนั้นหมู่ดอกมะลิก็ยังรายล้อมองค์พระศาสดาอยู่

พระราชาทรงร่วมถวายอาหารประณีตแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ เสร็จภัตกิจแล้ว พระศาสดาทรงอนุโมทนาแล้วเสด็จลุกขึ้นดำเนินไปสู่พระวิหาร (เวฬุวัน) โดยมี**หมู่ดอกมะลิลอยตามเสด็จ และร่วงตกลงที่หน้าประตูพระคันธกุฎี**

พระเจ้าพิมพิสารส่งเสด็จที่พระลานหลวงแล้ว ตรัสให้คนไปเชิญนายสุมนมาลาการมาเข้าเฝ้า เมื่อเขามาถึงแล้ว จึงตรัสถามว่า **"สุมน เจ้าคิดอย่างไรจึงนำดอกมะลิของเราไปบูชาพระศาสดา?"** เขากราบทูลว่า **"ข้าพระองค์คิดว่า การบูชาครั้งนี้อาจถูกพระราชาสั่งให้จองจำ ฆ่า หรือขับไล่ออกจากแว่นแคว้นก็ยอม ข้าพระองค์ยอมสละชีวิต พระเจ้าข้า"**

พระราชาทรงสดับแล้วตรัสชื่นชมว่า **"เจ้ามีจิตเหมือนมหาบุรุษ เราจะพระราชทานสิ่งของที่เจ้าควรจะได้รับ"** แล้วทรงพระราชทานสิ่งของอย่างละ ๘ คือ ช้าง ๘ ม้า ๘ ทาส ๘ ทาสี ๘ เครื่องประดับชิ้นใหญ่ ๘ เงินกหาปณะ ๘,๐๐๐ สตรีจากราชสำนัก ๘ นาง และบ้านส่วย ๘ ตำบล

นายสุมนมาลาการจะได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในอนาคต

พระอานนท์คิดขณะทำการอุปัฏฐากพระศาสดาว่า

"วันนี้กรุงราชคฤห์มีเสียงสาธุการและโห่ร้องโบกผืนผ้ากัน เพราะการบูชาของนายสุมน" ครั้นอุปัฏฐากเสร็จแล้ว ได้กราบทูลถามว่า **"การกระทำของนายสุมนจะมีผลแห่งการกระทำเช่นใดบ้าง พระพุทธเจ้าข้า?"**

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"อานนท์ เธออย่าคิดว่าการบูชาของนายสุมนมีผลเล็กน้อย เขายอมแลกชีวิตกับการได้ทำการบูชา จิตของเขามีศรัทธาปสาทะมาก เขาจะไม่ไปทุคติเลยตลอดแสนกัป"**

แล้วตรัสพยากรณ์ว่า **"นายมาลาการจะดำรงอยู่ในเทวโลกและมนุษยโลก จะไม่ไปทุคติเลยตลอดแสนกัป นี่เป็นผลแห่งการบูชา ต่อจากนั้นเขาจะบรรลุเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า มีชื่อว่าสุมนะ"**

(ดู ธ.อ.๒/๑๖๙-๑๗๕)

๔๙

เสรีเทพบุตร

บำเพ็ญทาน ๘ หมื่นปี ก็ยังไม่รู้สึกอยากหยุดทำบุญ

ราตรีสมัยหนึ่ง เสรีเทพบุตรเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าในพระวิหารเชตวัน แล้วกราบทูลว่า *"เทวดาและมนุษย์ ต่างก็พอใจข้าวด้วยกันทั้งนั้น (มนุษย์พอใจที่ได้บริโภคและทำทาน, เทวดาพอใจเมื่อการให้ข้าวเป็นทานนั้นเป็นกุศลส่งผลดีในสวรรค์) ผู้ที่ไม่พอใจข้าวชื่อว่ายักษ์โดยแท้"*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใส ให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา ข้าวนั้นเอง ย่อมค้ำจุนชนเหล่านั้น ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่, พึงครอบงำมลทิน (เช่น มัจฉริยะ และอิสสา) แล้วให้ทานเถิด เพราะบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า"**

เทพบุตรฟังแล้วรู้สึกชื่นชมยินดี ทูลชมเชยว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก"*

เสรีเทพบุตรเคยเป็นกษัตริย์ให้ทานเอง และเปิดโอกาสให้คนอื่นทำทานอยู่นาน ๘ หมื่นปี...ทรงไม่รู้สึกอิ่มบุญ

จบแล้ว เทพบุตรทูลว่า ตนเองเคยเป็นพระเจ้าแผ่นดินมีพระนามว่า **เสรี** (อรรถกถาว่า ทรงปกครอง ๒ รัฐ คือ สินธวรัฐกับโสวีรกรัฐ มีพระนครชื่อโรรุวะ) เป็น**ทายก** (ผู้ให้ทานเป็นนิตย์) เป็น**ทานบดี** (ผู้เป็นใหญ่แห่งทาน หมายถึงให้แต่ของดี ตนเองบริโภคเพียงของธรรมดา), เป็นผู้กล่าวสรรเสริญการให้ทาน, ได้ให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คน

เดินทางไกล วณิพก และยาจกทั้งหลายที่ประตูพระนครทั้ง ๔ ด้าน (อรรถกถาเล่าว่า ที่ประตูทั้ง ๔ แห่ง สามารถเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ได้วันละ ๑ แสน, ส่วนที่โรงวินิจฉัยคดีภายในพระนครก็มีทรัพย์เข้าคลังหลวงวันละ ๑ แสน, พระราชาทรงทราบแล้ว ทรงดำริให้สร้างโรงทานขึ้นใกล้ ๆ ประตูเมือง ๔ แห่ง ตรัสสั่งให้อำมาตย์นำเงินรายได้นั้นจัดทานประเภทต่าง ๆ แล้วให้แก่บุคคลต่าง ๆ เป็นประจำ)

(๑) ต่อมาพวกนางฝ่ายในเข้ามาหา ทูลว่า พระองค์ให้ทานอยู่คนเดียว ส่วนพวกหม่อมฉันไม่ได้ให้ทานเลย จึงสมควรที่พระองค์จะให้พวกหม่อมฉันให้ทานบ้างทำบุญบ้าง, พระราชาทรงเห็นว่าเราเองก็สรรเสริญการให้ทาน จึงมอบโรงทาน ณ ประตูที่ ๑ ให้แก่พวกนางไป (พวกฝ่ายในก็ได้จ่ายทรัพย์เพิ่มจาก ๑ แสนนั้น ตั้งคนของตนเข้ามาจัดการโรงทาน ให้ทานมากกว่าที่พระราชาให้อีก)

(๒) ครั้นต่อมาก็มีพวกกษัตริย์ (=พระราชวงศ์) เข้าเฝ้ากราบทูลขอทำทานและทำบุญบ้าง พระราชาทรงมอบโรงทาน ณ ประตูแห่งที่ ๒ ให้พวกกษัตริย์ไป...

(๓) ถัดมาก็มีพวกพลกาย (หมู่ทหาร) เข้าเฝ้ากราบทูลขอทำทานและทำบุญบ้าง พระราชาทรงมอบโรงทาน ณ ประตูแห่งที่ ๓ ให้พวกทหารไป...

(๔) ต่อจากนั้น ก็มีพวกพราหมณ์และคหบดีเข้าเฝ้ากราบทูลขอทำทานและทำบุญบ้าง พระราชาทรงมอบโรงทาน ณ ประตูแห่งที่ ๔ ให้แก่พวกเขาไป, เมื่อเป็นดังนี้ การให้ทานและการทำบุญของพระราชาจึงลดน้อยลงไปอย่างยิ่ง

(๕) ต่อมา มีพวกบุรุษทั้งหลาย (=เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ) ได้ทูลถามว่าถึงตอนนี้พระเจ้าแผ่นดินจะไม่ทรงให้ทาน บำเพ็ญบุญในที่ไหน ๆ อีกหรือ? พระราชาตรัสว่า "ถ้าอย่างนั้น ในชนบทรอบนอกที่มีรายได้ดี พวกท่านจงรวบรวมเงินแล้วแบ่งปันเข้าคลังหลวงครึ่งหนึ่ง ส่วนอีกครึ่งหนึ่ง พวกท่านก็จงนำไปทำทาน

บำเพ็ญบุญแก่*สมณะ* (ผู้ถือบวช) *พราหมณ์* (ผู้มีปกติพูดว่าผู้เจริญ) *คนกำพร้า* (=คนเข็ญใจ คนยากจน คนพิการ เช่นคนตาบอด) *คนเดินทางไกล* (=คนเดินทาง) *วณิพก* (= ผู้เที่ยวขอโดยพูดสรรเสริญการให้ทานในแง่มุมต่างๆ และอวยพรให้ผู้ให้ทานไปเกิดในพรหมโลก เป็นต้น) และ*ยาจก* (ผู้พูดขออย่างเดียว เช่น ขอข้าวสักขันเถิด) ทั้งหลายในเขตชนบทนั้นเถิด"

เมื่อกราบทูลเล่าประวัติสมัยเป็นพระราชาจบแล้ว เสรีเทพบุตรทูลว่า

"ข้าพระองค์จึงยังไม่ถึงที่สุดแห่งบุญแห่งกุศลที่ได้ทำไว้ตลอดกาลนาน (อรรถกถาว่าทรงบำเพ็ญทานนาน ๘ หมื่นปี ก็ยังไม่อิ่ม ไม่พอใจ) **อย่างนี้ ไม่เกิดความรู้สึกว่าบุญเท่านี้, ผลของบุญเท่านี้ หรือว่าบุญเท่านี้เพียงพอให้เราพึงดำรงอยู่ในสวรรค์แล้ว"** (=คือตอนเป็นมนุษย์ไม่ได้เกิดความคิดว่าทำบุญทำทานมากแล้ว เราได้ผลบุญพอแล้ว เพียงพอที่จะเกิดในสวรรค์แล้ว)

ในตอนท้ายเสรีเทพบุตรกราบทูลสรรเสริญพระพุทธดำรัสอีกครั้งว่า

"น่าอัศจรรย์ ตรัสไว้ดีแล้ว"

(ดู เสรีสูตร สํ.ส.ข้อ ๒๘๒–๖, สํ.อ.๑/๑/๒๘๖-๗)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

การให้ทานที่ดีอีกวิธี ก็คือให้โดยมิได้คำนึงถึงผลบุญ

๕๐

อายุวัฒนกุมาร

พ้นภัยยักษ์เพราะพระพุทธเจ้าส่งสาวกทำปริตร

ฤษีตรวจพบลูกชายสหายมีอันตรายถึงแก่ชีวิต แนะให้พาลูกไปหาพระพุทธเจ้า

พราหมณ์ชาวทีฆลัมพิกนคร ๒ คน เป็นสหายกันตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อเติบใหญ่เป็นหนุ่มแล้วได้บวชในลัทธิหนึ่ง ทั้งสองบำเพ็ญตบะกันอยู่นานถึง ๔๘ ปี

คนหนึ่งเกรงว่าวงศ์สกุลจะขาดสูญ จึงบอกสหายว่า ขอหยุดบำเพ็ญตบะไว้ก่อน วงศ์สกุลเหลือผมเพียงคนเดียว ผมต้องสืบเชื้อสายไว้ แล้วจัดการขายบริขารที่ตนสั่งสมไว้ได้เงินมา ๑๐๐ กหาปณะ บอกลาสหายแล้วกลับมาอยู่ที่บ้านเก่าของตน ส่วนสหายอีกคนบำเพ็ญพรตต่อไปแต่ย้ายไปอยู่ต่างเมือง ต่อมาเขามีภรรยา ๆ ให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่งไว้สืบวงศ์สกุล

เมื่อบุตรเกิดได้ไม่กี่วัน เขาก็ได้ข่าวว่า สหายผู้ฝึตบะเดินทางกลับมายังสำนักในนครบ้านเกิด เขาจึงพาภรรยาและบุตรไปเยี่ยมสหาย... ถึงสำนักสหายแล้ว ตนเองก็ไหว้, สหายบรรพชิตกล่าวว่า **"ขอท่านจงเป็นผู้มีอายุยืน"** ภรรยาส่งบุตรให้เขาอุ้มแล้วนางก็ไหว้ท่านก็กล่าวว่า **"ขอท่านจงเป็นผู้มีอายุยืน"** แต่เมื่อพวกเขาจับมือบุตรให้ไหว้ท่าน ๆ ก็นิ่งเฉย ไม่กล่าวอะไร ๆ

พราหมณ์ผู้เป็นสหายจึงถามว่า **"เมื่อผมและภรรยาไหว้ ท่านกล่าวให้พรว่า ขอให้มีอายุยืน แต่เมื่อลูกของเราไหว้ ท่านกลับไม่กล่าวอะไรเลย ท่านเห็นเหตุอะไรหรือ?"**

สหายบรรพชิตชี้แจงว่า **"เราเห็นว่าเด็กกำลังจะมีอันตรายถึงแก่ชีวิต"** เขาจึงถามว่า **"อันตรายที่ท่านเห็นจะเกิดขึ้นเมื่อใด?"** ฤษีตอบว่า **"อีก ๗ วันเท่านั้นสหายรัก"**

พราหมณ์และภรรยาร้อนใจถามว่า *"ท่านมีวิธีช่วยลูกของเราไหม?"* ตอบว่า *"เราไม่รู้วิธีช่วย วิธีป้องกันเราก็ไม่รู้"* ถามว่า *"แล้วท่านคิดว่าพอที่จะมีใครช่วยลูกของเราได้บ้างขอรับ?"* สหายบรรพชิตแนะนำว่า **"เราเห็นแต่พระสมณโคดมเท่านั้นที่จะช่วยได้ ท่านต้องยอมไปหาพระสมณโคดมแล้ววิงวอนให้ท่านช่วยเถิด"** พราหมณ์กล่าวว่า **"ถ้าผมไปตบะในลัทธิของเราที่ผมบำเพ็ญมาก็จะเสื่อมไปนะสิขอรับ"** ท่านก็กล่าวว่า **"ถ้าสหายรักลูก ก็อย่าคิดว่าตบะจะเสื่อมเลย จงไปหาพระสมณโคดมเถิด ไปถามท่านเถิด"** (คือสหายบรรพชิตคนนี้รู้มนต์ลัทธิของตนเห็นภัยของเด็ก แต่ไม่รู้วิธีช่วย เขายอมรับว่าพระสมณโคดมทรงรู้มากกว่าเขารู้แน่นอน)

พระพุทธเจ้าทรงทราบว่า อวรุทธยักษ์จะจับเด็กกิน ทรงส่งภิกษุไปป้องกันภัยให้เด็ก ๗ วัน

สมัยนั้น พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กุฎีในป่า ซึ่งอยู่ในเขตนครทีฆลัมพิกะ พราหมณ์ทราบแล้ว ยอมละทิ้งลัทธิของตนไว้ก่อน รีบนำลูกน้อยไปพร้อมกับภรรยาเข้าเฝ้าที่กุฎีชายป่านั้น เมื่อพราหมณ์และภรรยาไหว้ พระศาสดาตรัสว่า **"ท่านจงมีอายุยืนเถิด"** แต่เมื่อจับมือบุตรให้ไหว้พระศาสดากลับทรงนิ่งไม่ตรัสอะไรเลย เขาทูลถามข้อสงสัยนั้น? พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า *"เด็กกำลังมีอันตรายจะมีชีวิตอยู่อีก ๗ วัน"* พราหมณ์ทูลถามว่า *"ทรงรู้วิธีช่วยเหลือหรือป้องกันภัยให้ลูกของพวกเราไหม พระเจ้าข้า?"* ตรัสตอบว่า *"เรารู้วิธีช่วยเหลือ"* ทูลถามว่า *"ต้องทำอย่างไรพระเจ้าข้า?"*

พระศาสดาทรงแนะนำว่า *"ขอให้ท่านกลับไปทำปะรำ (มณฑป) ไว้บริเวณนอกบ้านของท่าน จัดตั้งตั่งไว้กลางปะรำ เราจะให้บุตรของท่านนอนอยู่บนตั่ง จงจัดทำที่นั่ง ๘ หรือ ๑๖ ที่ล้อมรอบตั่งนั้นไว้ เราจะส่งสาวกของเราไปนั่งล้อมบุตรของท่าน ให้สาวก***ทำปริตร**

(=ให้ภิกษุผู้มีศีลนั่งเป็นวงล้อมป้องกันอมนุษย์ การนั่งล้อมเป็นวงนั่นแหละคือการทำปริตร ได้แก่ **ป้องกัน** ปริตรในความหมายว่า**ป้องกันภัย** มิใช่สวดพระปริตรอย่างทุกวันนี้) ตลอด ๗ วันติดต่อกัน อันตรายของลูกท่านจะไม่เกิดขึ้น)

พราหมณ์และภรรยาดีใจเป็นล้นพ้นที่พระพุทธเจ้าจะทรงช่วยชีวิตลูกน้อย จึงรีบกลับไปบ้านแล้วดำเนินการตามนั้น

เหตุที่พระศาสดาทรงแนะนำเช่นนี้ เพราะทรงรู้ว่ามียักษ์ตนหนึ่งจะจับเด็กคนนี้กิน คือ **อวรุทธยักษ์**ได้ปรนนิบัติบำรุงท้าวเวสวัณมหาราชผู้เป็นเทวราชาแห่งยักษ์อยู่นาน ๑๒ ปี เป็นที่พอพระทัยเป็นอันมาก เมื่อจะพ้นจากหน้าที่ไป (ในกาลเดียวกับที่บิดามารดาพาเด็กไปไหว้สหายบรรพชิต) ท้าวเวสวันมหาราชจึงได้ประทานพรว่า **"ในวันที่ ๗ นับจากวันนี้ เราให้สิทธิเจ้าจับเด็กคนหนึ่งในทีฆลัมพิกนครกินได้"** อวรุทธยักษ์จึงรอคอยจับเด็กกินในวันที่ ๗

เมื่อพราหมณ์จัดทำสถานที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ได้เข้าเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าทรงส่งภิกษุจำนวน ๑๖ รูป ไปนั่งอยู่ในปะรำ ล้อมเด็กน้อยที่นอนอยู่บนตั่งไว้ตลอด ๗ คืน ๗ วัน (ระหว่างภิกษุทั้งหลายนั่งล้อมป้องกันเด็กอยู่นั้น ท่านอาจเจริญกรรมฐานก็ได้ สาธยายพุทธพจน์ก็ได้, คัมภีร์แปลในภายหลังว่า "สวดพระปริตร" ซึ่งไม่ใช่การสวดพระปริตรอย่างเช่นทุกวันนี้แน่) ยักษ์ได้แต่ยืนดูรอเวลาอยู่

วันที่ ๗ ของการป้องกันภัย อันเป็นวันที่ยักษ์จะจับเด็กกิน พระพุทธเจ้าก็เสด็จมาประทับนั่งอยู่ในปะรำด้วย เมื่อหมู่เทวดารู้ว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาที่นั่น เทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ผู้ปรารถนาจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก็พากันมา พวกเทวดาผู้มีศักดิ์น้อยต้องถอยร่นออกไปยืนอยู่ไกลถึง ๑๒ โยชน์ แม้**อวรุทธยักษ์**ก็ถอยออกไปไกลจากบริเวณพิธีมากกว่านั้นอีก

ทารกรอดตาย จะมีอายุยืน ๑๒๐ ปี... ตรัสว่าการกราบไหว้ ช่วยให้ธรรม ๔ ประการเจริญ

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ตลอดคืนที่ ๗ อวรุทธยักษ์ไม่มีโอกาสจะจับเด็กกินเลย

เมื่ออรุณวันใหม่ปรากฏ (เป็นอรุณวันที่ ๘) พรที่ยักษ์ได้รับก็สิ้นสุดลง พราหมณ์และภรรยาอุ้มเด็กให้ถวายบังคม พระศาสดาตรัสว่า *"ขอหนูจงมีอายุยืนเถิด"* พราหมณ์ทูลถามว่า *"ลูกของหม่อมฉันจะมีอายุนานเท่าใด พระเจ้าข้า?"* ตรัสว่า *"๑๒๐ ปี"* พวกเขาจึงตั้งชื่อบุตรว่า **"อายุวัฒนกุมาร"** (เด็กชายผู้มีอายุยืน เขามีอายุเจริญขึ้นตามลำดับแล้ว เป็นพุทธมามกะและมีอุบาสก ๕๐๐ เป็นบริวาร)...

พระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลายได้เสด็จออกจากนครนี้ไป

หลายปีต่อมา พระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาที่นครนี้อีก อายุวัฒนกุมารก็พาหมู่อุบาสกเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า หมู่ภิกษุเห็นแล้วสนทนากันว่า *"อุบาสกท่านนี้เคยถูกพยากรณ์ว่าจะตายภายใน ๗ วัน แต่เขาไม่ตาย โตเป็นหนุ่มแล้วมีอุบาสกติดตามแวดล้อมจำนวนมาก เหตุให้สัตว์เจริญด้วยอายุมีอยู่แน่ ๆ"*

พระพุทธเจ้าทรงทราบแล้วตรัสว่า *"ภิกษุ สัตว์ผู้กราบไหว้ท่านผู้มีคุณ ย่อมมีความเจริญถึง ๔ ด้าน มิใช่เจริญแต่อายุอย่างเดียว อุบาสกพ้นจากอันตรายแล้วดำรงอยู่จนตลอดอายุทีเดียว"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

"ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้กราบไหว้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ (=ผู้เจริญ) เป็นนิตย์"

จบพระธรรมเทศนา *อายุวัฒนกุมารและอุบาสกที่แวดล้อมเขาอยู่ได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระอริยะโสดาบัน*

ท่านอธิบายพุทธพจน์นี้ไว้ว่า

คฤหัสถ์บูชากราบไหว้ในภิกษุหนุ่มและสามเณรที่บวชแม้ในวันนั้น ท่านเหล่านั้น (ภิกษุหนุ่ม, สามเณร) ก็จัดเป็นผู้เจริญ หรือบรรพชิตอ่อนน้อม บูชา กราบไหว้บรรพชิตที่แก่กว่าโดยการบรรพชาหรือการอุปสมบทก็จัดเป็นการบูชาท่านผู้เจริญ

เมื่ออายุ (ชีวิตินทรีย์ที่เกิดจากกุศลกรรมปางก่อน คือ ตัวอายุ ช่วยรักษาให้ชีวิตดำรงอยู่ และดำเนินไป เมื่อกราบไหว้อ่อนน้อมต่อผู้เจริญด้วยคุณธรรม ก็เป็นพลังเสริมให้ธรรม ๔ เจริญแก่ผู้นั้น) ยังเจริญอยู่ ธรรม ๓ คือ **วรรณะ** (ผิวพรรณผ่องใส มีสง่าราศี, ชื่อเสียง, คำสรรเสริญ), **สุขะ** (ความสุข, ความที่จิตไม่ขัดข้อง), **พละ** (กำลังเรี่ยวแรง) ก็ยังชื่อว่าเจริญอยู่

“ผู้ใดทำกุศลที่ยังอายุ ๕๐ ปี ให้เป็นไป (กุศลในอดีตให้ผลหล่อเลี้ยงให้มีอายุ ๕๐ ปี) ผู้นั้นจะมีอันตรายแก่ชีวิตในวัย ๒๕ ปี แต่อันตรายนั้นสิ้นไป เพราะผู้นั้นเป็นผู้กราบไหว้เป็นปกติ ผู้นั้นก็ย่อมดำรงอยู่ได้จนครบ ๕๐ ปี”

(ดู ธ.อ.๒/๓๗๙-๓๘๓, ขุ.ธ.ข้อ ๑๘)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ศาสตร์ความรู้ที่ช่วยให้มีอายุยืนเผยแพร่กันอยู่มากมาย
โดยสรุปก็คือ เสพสิ่งที่เอื้อต่อร่างกายอย่างรู้ประมาณ และประพฤติธรรม

๕๑

พระวิมลเถระ

กุศลที่บำเพ็ญไว้ ณ โพธิบัลลังก์

ครั้งอดีตกาล สมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ

อุบาสกคนหนึ่ง กระทำการปรนนิบัติต้นโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสรู้ โดยการทำความสะอาดบริเวณสถานที่ ๆ เคยประทับ เขาใช้น้ำผสมน้ำหอมราดรดต้นโพธิ์ พร้อมตั้งจิตอธิษฐานว่า *"ในอนาคตกาล ขอให้ข้าพเจ้าจงเป็นผู้มีร่างกายสะอาด ปราศจากมลทินด้วยเถิด"* และทำกุศลอื่น ๆ อีก คือการทำความสะอาดบริขารต่าง ๆ ของภิกษุทั้งหลาย...

ครั้นถึงพุทธสมัยของ**พระพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเราทั้งหลาย

อดีตอุบาสกคนนั้นมาเกิดในครอบครัวที่มั่งคั่งในกรุงราชคฤห์ กุศลกรรมที่ทำด้วยความปรารถนาในครั้งนั้น ส่งผลให้ขณะอยู่ในครรภ์ คลอดออกจากครรภ์ ร่างกายของเขาไม่เปรอะเปื้อนมลทินครรภ์เลย มีร่างกายสะอาดออกจากครรภ์มารดา เป็นดุจหยาดน้ำบนใบบัว (เป็นเหมือนผู้เป็นพระโพธิสัตว์ประสูติในภพสุดท้ายแล้วเป็นพระพุทธเจ้า) พวกญาติจึงตั้งชื่อทารกว่า **"วิมละ"** (ผู้ปราศจากมลทิน, เรียกง่าย ๆ ว่า วิมล)

วิมละเจริญเติบโตเป็นคนหนุ่มที่ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติและโภคสมบัติ

ครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่กรุงราชคฤห์ ด้วยพระพุทธานุภาพยิ่งใหญ่ อันพระราชา อำมาตย์ พสกนิกรชาวราชคฤห์ทำสักการะยิ่งใหญ่ต้อนรับ

กุศลกรรมกระตุ้นเตือนให้นายวิมละร่วมต้อนรับเสด็จด้วย **เขาเห็นพระพุทธานุภาพแล้วมีศรัทธามาก จึงขออนุญาตบิดามารดาออกบวช** บวชแล้วเรียนกรรมฐาน และไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งในเขตแคว้นโกศล

ฤดูร้อนวันหนึ่ง ได้เกิดมหาเมฆตั้งขึ้นปกคลุมไปทั่วจักรวาล ครอบคลุมทวีปทั้ง ๔ แล้วฝนใหญ่ก็ตกลง (ท่านกล่าวว่า มหาเมฆใหญ่อย่างนี้จะตกในสมัยวิวัฏฏฐายีกัป คือ ระยะที่โลกเจริญแล้วดำรงอยู่ จะเกิดขึ้นเฉพาะตอนที่โลกมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระเจ้าจักรพรรดิ ยังทรงมีพระชนม์อยู่เท่านั้น)

ฝนช่วยให้ความร้อนในฤดูร้อนสงบระงับไป อากาศเย็นสบาย เป็นปัจจัยภายนอกที่ช่วยให้พระวิมละ เกิดความสัปปายะ จิตตั้งมั่น เจริญวิปัสสนาก้าวหน้าจนบรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ครั้นเสร็จกิจในสมณธรรมแล้ว ท่านเปล่งอุทานว่า

"พื้นแผ่นดินชุ่มฉ่ำด้วยน้ำฝน สายลมพัด สายฟ้าแลบ มีรัศมีปรากฏอยู่ทั่วท้องฟ้า แต่ความตรึกในเรื่องต่าง ๆ สงบไปแล้ว จิตของเราตั้งมั่นเป็นอย่างดี (ด้วยโลกุตรสมาธิ)"

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๑๘๗, เถร.อ.๑/๒๖๓-๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ไม่มีผู้ใดรู้วันเวลา และขณะบรรลุธรรมได้ล่วงหน้า
ได้แต่ทำเหตุแห่งภาวนาไป เหตุปัจจัยพรั่งพร้อมขณะใด ก็บรรลุขณะนั้น

คุณสมบัติของผู้เข้าถึงอริยธรรม

เย จ โข อริเย ธมฺเม ขนฺติยา อุปสเมน อุเปตา
ปหาย มานุสํ เทหํ เทวกายํ ปริปูเรสฺสนฺติ.

ชนเหล่าใดมีความอดทน และมีความสงบ เข้าถึงธรรมอันประเสริฐ
ชนเหล่านั้นละร่างกายอันเป็นของมนุษย์แล้ว
จักยังหมู่เทวดาให้บริบูรณ์

สํ.ส. ปฐมปัชชุนนธีตุสูตร ข้อ ๑๓๒, มจร.ข้อ ๓๙

๕๒

ตระกูลเสกขสมมุติ

หลักปฏิบัติต่อตระกูลที่เจริญด้วยศรัทธา แต่มีโภคะน้อย

พระอริยเจ้าปราศจากความตระหนี่ มีศรัทธามั่นคง ถวายอาหารจนตัวเองอดบ่อย ๆ... พระพุทธเจ้าทรงให้ประกาศให้ภิกษุทั้งหลายรู้

สามีภรรยาชาวสาวัตถีคู่หนึ่ง เป็นอุบาสกและอุบาสิกาที่มีฐานะยากจน บรรลุอริยธรรม**เป็นพระโสดาบันแล้วทั้งคู่** มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย มีคุณลักษณะไม่หวงแหนทรัพย์ แม้มีทรัพย์มากก็ย่อมร่อยหรอ

ภิกษุทั้งหลายรู้ว่าเรือนหลังนี้มีศรัทธาดี ก็จะมาบิณฑบาตในเรือนหลังนี้ สามีและภรรยาถวายบิณฑบาตด้วยอาหารมื้อเช้าของตนจนหมด ทำให้ทั้งสองต้องอดอาหารบ่อย ๆ... พวกเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องรู้เรื่องที่พวกเขาไม่มีอาหารรับประทานอยู่หลายครั้ง จึงตำหนิติเตียนพวกภิกษุว่า *"ไฉนพวกสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร* (=สมณะผู้เป็นสาวกของบุตรแห่งพวกเจ้าศากยะ ซึ่งก็คือพระพุทธเจ้า) *จึงไม่รับอาหารแต่พอสมควร สนใจเรื่องการดำรงชีพของผู้อื่นบ้าง ไม่ใช่มาเอาอาหารของเขาไปจนหมด ทำให้เขาต้องอดอาหาร..."*

ภิกษุทั้งหลายได้ยินเสียงเพ่งโทษติเตียนดังกล่าวแล้ว จึงกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ ทรงปรารภเรื่องนี้แล้วทรงแสดงธรรม เรื่องความเลี้ยงง่าย ความมักน้อย และความสันโดษ เป็นต้น แล้วตรัสถึงลักษณะตระกูลที่ภิกษุทั้งหลายควรสมมุติให้เป็นครอบครัวหรือบ้านที่เป็น **"เสกขสมมุติ"** (หมายถึง สงฆ์ประชุมตกลงกันตั้งให้บ้านนั้นเป็นเสกขะหรือเสขะ คือ มีศรัทธามาก แต่ทรัพย์สินน้อย ซึ่งภิกษุจะรับอาหารได้อย่างมีเงื่อนไข) ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดเจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภคทรัพย์ เราอนุญาตให้สมมุติตระกูลเช่นนั้นว่าเป็นเสกขะ พึงสมมุติด้วยวิธีญัตติทุติยกรรม"

สงฆ์ประชุมกันแล้ว ให้ภิกษุผู้ฉลาดผู้มีความสามารถสวดประกาศให้สงฆ์ทราบว่า

"ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ตระกูลมีชื่อนี้ (ระบุชื่อ) เจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภคสมบัติ ถ้าความพร้อมเพรียงของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้สมมุติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลมีชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ตระกูลมีชื่อนี้เจริญด้วยศรัทธา แต่หย่อนด้วยโภคสมบัติ สงฆ์ให้สมมุติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลนี้มีชื่อนี้ การให้สมมุติว่าเป็นเสกขะแก่ตระกูลมีชื่อนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงนิ่ง, ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

การให้สมมติว่าเป็นเสกขะ สงฆ์ให้แล้วแก่ตระกูลมีชื่อนี้ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนิ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอาการอย่างนี้"

จากนั้นทรงบัญญัติสิกขาบทปาฏิเทสนียะว่า

"ภิกษุใด รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ในสกุลที่สงฆ์สมมุติว่าเป็นเสกขะเช่นนั้นด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี, ภิกษุนั้นพึงแสดงคืน (ปลงอาบัติ) ว่า แน่ะท่าน ผมต้องธรรมที่น่าติ ไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคืน ผมขอแสดงคืนธรรมนั้น" (จะพึงแสดงคืน คือ ปาฏิเทสนียะ หมายถึง ต้องปลงอาบัติ สำรวมระวังใหม่ให้ดี)

ภิกษุไม่พึงเข้าไปรับอาหาร ถ้าเขานิมนต์ไว้ก่อน ก็สามารถรับได้ และถ้าภิกษุเกิดความอาพาธเฉพาะหน้า ก็รับภัตแล้วฉันได้

ต่อมา พวกชาวบ้านจัดงานแล้วนิมนต์ให้ภิกษุทั้งหลายไปฉัน ภิกษุทั้งหลายถามว่า สองสามีภรรยามาร่วมอยู่ในงานนั้นหรือไม่?, พวกชาวบ้านตอบว่า ทั้งสองก็จะร่วมงานทำบุญครั้งนี้ด้วย, ภิกษุทั้งหลายจึงไม่รับนิมนต์ไปฉันในงาน โดยบอกแก่พวกเขาว่า *"พระพุทธเจ้าทรงห้ามรับภัตจากตระกูลที่ได้รับสมมุติว่าเป็นเสกขะแล้ว"* ประชาชนจึงพูดกันว่า *"พวกเราจะมีชีวิตอยู่ไปทำไมกัน ในเมื่อพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายไม่รับนิมนต์ฉันของพวกเรา"*

พระพุทธเจ้าทรงทราบแล้ว ตรัสผ่อนปรนให้ภิกษุรับและฉันอาหารนั้นได้ **ถ้าเขานิมนต์ไว้ล่วงหน้าแล้ว** และทรงให้ภิกษุผู้อาพาธสามารถรับและฉันภัตในตระกูลนั้นได้ โดยทรงมีพระอนุบัญญัติว่า

"ภิกษุใด ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ก่อน (ว่าวันนี้หรือพรุ่งนี้ ท่านพึงมาฉัน) ***มิใช่ผู้อาพาธ*** *รับของเคี้ยวก็ดี ของฉันก็ดี ในตระกูลทั้งหลายที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสกขะเช่นนั้น ด้วยมือของตน แล้วเคี้ยวก็ดี ฉันก็ดี, ภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า แน่ะท่าน ผมต้องธรรมที่น่าติ ไม่เป็นที่สบาย ควรจะแสดงคืน ผมขอแสดงคืนธรรมนั้น"* (ดู วินย.มหาวิ.ข้อ ๗๘๘-๗๙๓, วินย.อ. ๒/๒/๘๖๒)

พุทธประสงค์ในพระวินัยบัญญัติข้อนี้ก็คือ ให้ภิกษุทั้งหลายเข้าใจธรรมดาของบุคคลในเรือนหลังนั้นว่า เขามีศรัทธาแรงกล้า มั่นคง แต่มีความเป็นอยู่อัตคัด ถ้าเขามีไทยธรรม เขาก็จะนิมนต์เอง

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

คนที่เจริญด้วยศรัทธา มีลักษณะเลื่อมใสมาก เคารพมาก
ควรได้รับการปกป้องจากท่านผู้รู้

๕๓

พระจันทาภะ

รูปรัศมีแสงจันทร์ตรงสะดือ ผลแห่งการบูชาด้วยไม้จันทน์

เป็นสหายกับพ่อค้า...นำไม้จันทน์แดงมาทำเป็นรูปดวงจันทร์ถวายบูชาในพระสถูปของพระพุทธเจ้ากัสสปะ

ครั้งอดีตกาล สมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ

พ่อค้าชาวกรุงพาราณสีทราบข่าวว่า ที่ชนบทนอกเมืองห่างออกไปนั้น มีไม้จันทน์แดงอยู่จำนวนมาก และเขาเคยมีสหายอยู่แถบนั้นด้วย จึงตัดสินใจนำเกวียนบรรทุกผ้าและเครื่องประดับต่าง ๆ ไปขายในชนบทนั้น เขาคิดว่าหากขายของในเกวียนหมด ก็จะซื้อไม้จันทน์แดงกลับเข้ามาขายในพระนครพาราณสี

เขาเดินทางไปถึงหมู่บ้านแห่งนั้น ถามผู้คนละแวกนั้น...จนพบบ้านของผู้เป็นสหาย และได้รับการต้อนรับจากคนในเรือนเป็นอย่างดี เขาพูดคุยกันถึงไม้จันทน์แดง สหายบอกว่าเคยเจออยู่ตามเชิงเขา เป็นต้นไม้มีกิ่งก้านสีแดงจำนวนมาก พ่อค้าจึงบอกว่าจะขอพักอาศัยจนกว่าสินค้าที่บรรทุกมาจะขายหมด และขอให้สหายพาไปดูไม้สีแดงดังกล่าว

๓-๔ วันต่อมา เขาขายสินค้าหมดแล้ว สหายได้พาเขาไปยังเชิงเขาที่มีต้นจันทน์แดงขึ้นปกคลุมอยู่ทั่ว ทั้งสองจึงช่วยกันตัดต้นจันทน์เป็นท่อนเล็กท่อนใหญ่ ใส่หมู่เกวียน เพื่อบรรทุกกลับไปขายยังกรุงพาราณสี ก่อนจะลากลับเขาได้บอกหนทางที่ตั้งเรือนในกรุงพาราณสีแก่สหาย ขอให้เขาตัดและขนไม้จันน์แดงไปขายให้เขา...โดยเขาจะเป็นผู้รับซื้อไม้จันทน์แดงจากสหายเอง

แต่นั้นมา ทั้งสองจึงเป็นคู่ที่ค้าขายไม้จันทน์แดงให้แก่กันด้วยความซื่อสัตย์ตลอดมา

กระทั่ง **พระพุทธเจ้ากัสสปะเสด็จดับขันธปรินิพพาน** พุทธบริษัทมีศรัทธาร่วมกันสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว พ่อค้าชาวกรุงพาราณสี คิดบูชาพระสถูปด้วยไม้จันทน์แดง จึงชักชวนสหายชนบทไปบูชาพระสถูปด้วยกัน

พ่อค้าได้บูชาด้วยการบดไม้จันทน์เป็นผงจันทน์ ส่วน**สหายชนบท**นั้นบูชาด้วยการนำไม้จันทน์มาสร้างเป็นรูปพระจันทร์เต็มดวง แล้วประดิษฐานไว้ภายในพระสถูปเจดีย์

ทั้งสองคนสิ้นอายุขัยแล้วไปเกิดในสวรรค์

ชาติสุดท้าย มีลักษณะพิเศษ คือ มีรูปดวงจันทร์เปล่งแสงขาวนวลออกจากบริเวณสะดือ พวกญาตินำตระเวนอวดความอัศจรรย์แลกเงิน

ในพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา **อดีตสหายชนบทนั้นมาเกิดในสกุลพราหมณ์มหาศาลในกรุงราชคฤห์** (ส่วนอดีตสหายพ่อค้าท่านไม่ได้กล่าวถึง) มารดาคลอดทารกแล้วพบว่า **บริเวณสะดือทารก มีแสงขาวนวลปรากฏเป็นรัศมีดวงจันทร์เปล่งแสง**ออกมา พวกญาติจึงตั้งชื่อทารกว่า **"จันทาภะ"** (รัศมีแสงจันทร์) อันเป็นผลที่เกิดจากอดีตชาติที่นำไม้จันทน์มาสร้างรูปพระจันทร์เพ็ญบูชาไว้ในพระสถูปเจดีย์

เมื่อเด็กน้อยเจริญวัยขึ้น พราหมณ์ผู้ซึ่งเป็นญาติคนหนึ่ง คิดว่า *"การที่จันทาภะมีลักษณะพิเศษที่สะดือเป็นสิ่งดี, แปลกตา ใคร ๆ เห็นแล้วต้องคิดว่าอัศจรรย์มาก...ไม่เคยเห็น ถ้าเราโฆษณาให้คนเชื่อในความวิเศษเสียหน่อย คนก็จะเชื่อ และพอเชื่อแล้วเงินทองก็จะหลั่งไหลมาหาพวกเรา"*

เหล่าพราหมณ์ผู้เป็นญาติ คบคิดวางแผนหาเงินกันแล้ว จึงชักชวนเด็กชายจันทาภะไปกับพวกเขา ให้เด็กนั่งอยู่บนยานเล็ก ๆ ร้องป่าวประกาศชวนเชื่อไปว่า *"พี่น้องทั้งหลายมาดูนี่เถิด เด็กคนนี้มีลักษณะของผู้มีบุญมาก ที่สะดือของเขามีแสงสว่างเหมือนรัศมีดวงจันทร์ หากคนใดได้ลูบคลำบนตัวของเขาแล้ว คนนั้นจะบังเกิดลาภ, ยศ ร่ำรวย และสมปรารถนา*

ที่ท่านต้องการ แต่ว่าพวกท่านต้องจ่ายเงินก่อนจะลูบตัวเขา ขึ้นอยู่กับว่าท่านต้องการสมบัติอะไร ถ้าสิ่งที่ไม่ค่อยวิเศษมาก ก็จ่ายแค่ ๑๐๐ กหาปณะ...”

แรก ๆ พราหมณ์พาเด็กชายตระเวนไปในกรุงราชคฤห์ และเมืองใกล้เคียง ได้เงินมามากมายเป็นกอบเป็นกำทีเดียว เมื่อเด็กโตเป็นหนุ่ม รัศมีนั้นก็ยังปรากฏอยู่ พวกพราหมณ์จึงพาเขาไปหาเงินนอกเขตกรุงราชคฤห์ไกลมากกว่าเดิม

เข้าไปในวัดพระเชตวันแล้ว รัศมีแสงจันทร์หาย... แคลงใจ ขอบวชเพื่อจะเรียนมนต์เรียกรัศมีจันทร์กลับมา

ครั้นพวกเขามาถึงกรุงสาวัตถี เห็นชาวเมืองถือดอกไม้ ผ้า และเภสัช เป็นต้น ออกจากประตูพระนครอยู่เป็นกลุ่ม ๆ (ท่านว่าในกรุงสาวัตถีมีอริยสาวกอยู่ ๕ โกฏิ) พวกพราหมณ์สงสัย จึงถามคนที่เดินอยู่ว่า *“พวกท่านกำลังจะไปไหนกัน?”* ตอบว่า *“พวกเราจะไปเข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า”* พวกพราหมณ์รีบกล่าวชวนคนเหล่านั้นว่า *“พวกท่านมาทางนี้ดีกว่า โลกนี้ไม่มีใครมีอานุภาพเท่ากับจันทาภะพราหมณ์ของพวกเราหรอก เพียงแค่พวกท่านแตะตัวของเขาก็จะได้สิ่งที่น่าปรารถนาแล้ว”* ชาวประชาเหล่านั้นตอบว่า *“อานุภาพของจันทาภะพราหมณ์จะมีเท่าไรกันเชียว พระศาสดาของพวกเรามีอานุภาพมากยิ่งกว่าอีก”* แล้วไม่สนใจพวกพราหมณ์อีกเลย พากันเดินมุ่งหน้าไปยัง**พระเชตวันวิหาร**

พวกพราหมณ์เห็นดังนั้น จึงกล่าวว่า *“เอาล่ะ พวกเราจะลองตามไปที่วิหารนั้นดูซิ จะได้รู้กันว่าใครมีอานุภาพมากกว่าใคร?”*... เมื่อพวกเขาเข้าไปภายในวัด ก็เห็นประชาชนจำนวนมากนั่งสงบอยู่ภายใน จึงพาจันทาภะเข้าไปนั่งใกล้พระพุทธเจ้าให้มากที่สุด

พระพุทธเจ้าทรงใช้พุทธานุภาพกลบแสงรัศมีที่สะดือของเขาให้หายไป เมื่อเหล่าพราหมณ์ไม่เห็นแสงจากสะดือ ก็ตกใจรีบพาเขาออกไปข้างนอก ตรวจดูก็เห็นแสงมีอยู่อย่างเดิม, คิดว่า *“ถ้ามหาชนได้ชมแสงรัศมีของหลานเราสักครั้ง พวกเขาจะเปลี่ยนใจมาชอบหลานของพวกเรา”* จึงพากลับเข้าไปนั่งอีกครั้ง แสงรัศมีก็หายไปอีก เป็นเช่นนั้นอยู่ ๓ ครั้ง

ครั้นกลับออกมาหน้าวัดแล้ว จันทาภะคิดว่า *"พระศาสดานั่นคงจะรู้มนต์ ร่ายแล้วทำให้รัศมีของเราหายไปได้ เราควรจะไปสอบถามให้หายสงสัย"* เขาจึงขออนุญาตพวกพราหมณ์กลับเข้าไปในพระวิหารอีกครั้งโดยลำพัง ให้พวกพราหมณ์รออยู่ที่ซุ้มประตูก่อน

จันทาภะเข้าไปร่วมนั่งฟังธรรมจนจบแล้ว รอให้คนออกไปจนหมด ก็ได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด เขาทูลถามพระศาสดาว่า *"เดิมทีตัวข้าพระองค์มีแสงรัศมีออกจากสะดือ พอเข้ามาอยู่ใกล้พระองค์ แสงรัศมีกลับหายไป พระองค์ทรงรู้วิธีร่ายมนต์ให้รัศมีของข้าพระองค์หายไปด้วยหรือ?"* ตรัสตอบว่า *"ใช่แล้ว เรารู้วิธี"* จันทาภะอยากรู้มนต์ที่สามารถเรียกแสงกลับมาได้ จึงทูลว่า *"ขอพระองค์ทรงสอนให้ข้าพระองค์ด้วยเถิด"* พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"เราจะไม่สอนให้แก่ผู้ที่ไม่บวช แต่ถ้าท่านบวชเราก็จะสอนให้"*

จันทาภะทูลว่า *"ข้าพระองค์ต้องการจะบวช แต่ขออนุญาตออกไปบอกพวกญาติ ๆ ที่รออยู่หน้าวัดก่อน"* แล้วออกไปบอกแก่พวกพราหมณ์ว่า *"ผมจะบวชแล้วอยู่เรียนมนต์ทำให้รัศมีหายไปก็ได้ เรียกรัศมีกลับมาก็ได้ ผมจะได้เป็นผู้ยอดเยี่ยมที่สุดในชมพูทวีป พวกท่านจงไปหาที่พัก รอผมก่อนนะ ผมบวชแล้วขอให้พวกท่านมาหาผมวันละครั้ง ผมจะเล่าความคืบหน้าของการเรียนให้ฟัง"* พวกพราหมณ์ตอบตกลงให้เขาบวช...

บวชได้ ๓ วัน บรรลุพระอรหัต...เป็นพราหมณ์ (ลอยบุญลอยบาปได้) แท้จริง...บอกให้พวกญาติกลับไปราชคฤห์

พระพุทธเจ้าตรัสสอนความเป็นปฏิกูลของอาการ ๓๒ (กายคตาสติ, ปฏิกูล ๓๒ อาการ เช่น ผม ขน เล็บ) ให้เขาปลงผมและหนวด ห่มผ้ากาสายะ, บวชแล้ว (ท่านไม่ได้ระบุถึงวิธีบวชไว้ว่า บวชโดยพระองค์เอง หรือบวชโดยภิกษุสงฆ์) ให้มนสิการกรรมฐานไป

วันที่ ๒ พวกพราหมณ์มาถามความคืบหน้า พระจันทาภะตอบว่า *"ดี เรากำลังเรียนอยู่"*

วันที่ ๓ พระจันทาภะบรรลุธรรมตามลำดับ เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งแล้ว พวกพราหมณ์มาหาถามถึงการเรียน ท่านตอบว่า *"ขอให้พวกท่านกลับไปบ้านของพวกท่านเถิด อาตมาจะไม่กลับไปเป็นอย่างเดิมอีกแล้ว พวกท่านทั้งหลายจงเดินทางกลับอย่างปลอดภัย และฝากบอกบิดามารดาของอาตมาด้วยว่า วันข้างหน้าอาตมาจะกลับไปเยี่ยม"*

พวกพราหมณ์ได้ฟังคำพูดแล้วคิดไม่ถึงว่าจันทาภะจะเปลี่ยนใจง่าย ๆ พากันเสียใจเดินทางกลับไปกรุงราชคฤห์

ภิกษุทั้งหลายได้ทราบบทสนทนาของพระจันทาภเถระแล้ว เข้าเฝ้ากราบทูลแด่พระศาสดาว่า พระจันทาภะพูดอวดอ้างว่าบรรลุพระอรหัต, พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"ภิกษุทั้งหลาย จันทาภะบุตรของเราสิ้นอาสวะแล้ว ท่านพูดคำจริง"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

> **"เราเรียกผู้บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว เหมือนดวงจันทร์อันปราศจากมลทิน, ผู้มีความเพลิดเพลินในภพสิ้นแล้วว่า เป็นพราหมณ์"**

(ดู ธ.อ.๔/๓๘๓-๗, ขุ.ธ.ข้อ ๓๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

บุญเก่า ทำให้เกิดเรื่องน่าอัศจรรย์
บรรพชา ทำให้เป็นบุคคลมหัศจรรย์

๕๔

กุททาลบัณฑิต

บัณฑิตจอบเหี้ยน

กุททาลบัณฑิตเป็นเกษตรกร ๔ เดือน เป็นฤษี ๘ เดือน สลับกันอยู่นานต่อเนื่อง ๖ ปี

ครั้งอดีตกาล สมัยที่โลกยังไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติ

มีบุรุษคนหนึ่ง ชื่อ **กุททาละ** (แปลว่า จอบหรือเสียม ในที่นี้หมายถึงจอบ) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวฟ่าง (เมล็ดขนาดเท่าเมล็ดงา) และลูกเดือยเก็บไว้บริโภคเองตลอดปี เมื่อบิดามารดาล่วงลับไป เขาก็อยู่คนเดียว, สำหรับการปลูกข้าวฟ่างและลูกเดือยนั้น เขาปลูกโดยอาศัยน้ำฝน ช่วงเวลาประกอบอาชีพของเขาจึงอยู่ระหว่าง ๔ เดือนในฤดูฝน

พ้น ๔ เดือนแล้ว ไม่มีน้ำฝนให้เพาะปลูกยาวนานถึง ๘ เดือน เขาได้แต่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้รอฤดูเพาะปลูกในครั้งต่อไป ซึ่ง ๘ เดือนนี้เขาไม่ได้ทำอะไรเลย จึงตัดสินใจ**บวชเป็นฤษี** ไปอาศัยอยู่ในป่าหิมวันต์ **บำเพ็ญสมาธิ** ดำรงชีพอยู่ด้วยผลไม้ รากไม้ ใบไม้ในป่านั้น

ครั้นถึงฤดูฝน ฝนตกชุก ภาคพื้นดินชุ่มชื้นด้วยน้ำฝน เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม **กุททาลฤษี** (=กุด-ทา-ละ) นึกถึงเมล็ดพันธุ์ข้าวและลูกเดือยที่เก็บไว้ประมาณครึ่งทะนาน คิดว่า *"เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้จะเสียหาย"* ด้วยความเป็นห่วง จึงเลิกประพฤติตนเป็นฤษี กลับมาที่เรือนเก่าของตน หยิบเอา**จอบเหี้ยน** (จอบเหล็กที่ผ่านการใช้งานมายาวนาน สึกกร่อนไปอย่างมากแล้ว) เป็นเครื่องมือทางการเกษตรเพียงอย่างเดียวที่เขามี (นอกจากเรือนและจอบเล่มเดียวเท่านั้น ทรัพย์สมบัติอย่างอื่นเขาไม่มีเลย) เมื่อเลือกพื้นที่ได้แล้ว ก็ทำการขุดดินปรับแต่งเพื่อการหว่านเมล็ดข้าวฟ่างและลูกเดือย เมื่อเรียบร้อยเขาก็ล้อมรั้วไม้ไผ่ไว้

ถึงเวลาเก็บเกี่ยว เขาก็แยกเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ประมาณทะนานหนึ่ง ส่วนที่เหลือเก็บไว้บริโภค เมื่อบริโภคใกล้หมดก็จะพ้นกาลฝนแล้ว เพาะปลูกอีกไม่ได้ เพราะเข้าสู่หน้าแล้งไม่มีน้ำฝน กุททาละจึงไปบวชเป็นฤษีแล้วบำเพ็ญสมาธิที่ป่าหิมวันต์อีกครั้ง

พอถึงฤดูฝน ท่านก็เลิกประพฤติตนเป็นฤษี กลับไปเพาะปลูกข้าวฟ่างและลูกเดือยดังเดิม

กุททาลบัณฑิตประพฤติตนเป็นชาวไร่กับฤษีเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอย่างนี้ถึง ๖ ครั้ง (คือเป็นคฤหัสถ์ ๖ บวชเป็นฤษี ๖)

สึกจากฤษีมาเป็นฆราวาสครั้งที่ ๗ เห็นจอบและเมล็ดพันธุ์เป็นเครื่องกังวล ตัดสินใจทิ้งลงไปในแม่น้ำแล้วประกาศชัยชนะ... แสดงธรรมแก่พระราชา

ในครั้งที่ ๗ กุททาละเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว กลับไปบวชเป็นฤษีอยู่ในหิมวันต์อีก พอครบ ๘ เดือนก็ครุ่นคิดถึงการสึก และเลิกประพฤติตนแบบฤษี ออกไปเพาะปลูกเช่นเดิม พอกลับมาถึงเรือนก็ตรงไปยังที่เก็บจอบเหี้ยน หยิบมาถือแล้วหวนคิดได้ว่า *"ก็เพราะจอบเหี้ยนด้ามนี้แหละ กับเมล็ดพันธุ์ทะนานนี้ ทำให้เราต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเพศ จากฤษีมาเป็นคฤหัสถ์ถึง ๗ ครั้ง ก็เพราะอาศัยจอบทื่อ ๆ บิ่น ๆ เล่มนี้แหละ ถ้าไม่มีมัน เราก็ไม่ต้องขุดดินพรวนดิน เพาะปลูกไม่ได้ เมื่อเพาะปลูกไม่ได้ เราก็ยังได้เป็นฤษีตลอดไป ถึงเวลาที่เราจะต้องกำจัดมันเสียที"*

กุททาลบัณฑิตถือจอบและเมล็ดพันธุ์ทะนานนั้น เดินตรงไปที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา เพื่อจะทิ้งจอบลงน้ำ เขาหยุดยืนใคร่ครวญว่า *"นี่ถ้าเราทิ้งลงน้ำโดยรู้จุดที่จอบตก ต่อไปเราก็อาจจะมางมมันขึ้นมาอีก ฉะนั้น เราจะต้องเหวี่ยงทิ้งโดยไม่กำหนดจุดที่มันตก"* แล้วใช้ผ้าเก่าห่อทะนานเมล็ดพันธุ์ผูกติดกับด้ามจอบให้แน่น จากนั้นเขาจับด้ามจอบ แล้วหลับตาเหวี่ยงจอบเหนือศีรษะ เพื่อช่วยเพิ่มกำลังแรงเหวี่ยง ๓ รอบ แล้วปล่อยด้ามจอบไป จอบลอยไปตกลงในกลางแม่น้ำแล้ว

เขาหันไปดูก็ไม่เห็น ไม่ได้ยินเสียงอะไร ๆ ไม่รู้ว่าจอบจมลงไปตรงไหน กุฑทาละรู้สึกว่าเขาได้กำจัดความผูกพันระหว่างตัวเองกับทรัพย์คือจอบและเมล็ดพันธุ์นั้นได้เสียที เปล่งเสียงดังตะโกนว่า **"เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว"** เสียงของชายหนุ่มดังไปทั่วท้องน้ำ

พระเจ้าแผ่นดินกรุงพาราณสีทรงปราบข้าศึกในปัจจันตชนบทได้แล้วทรงให้ตั้งค่ายพักอยู่ไม่ไกลจากบริเวณที่กุฑทาลบัณฑิตยืนอยู่ ขณะนั้น พระราชาทรงสรงสนานอยู่ในแม่น้ำ ทรงสดับเสียงร้องของเขาแล้ว ทรงไม่พอพระทัย (ธรรมดา พระราชาไม่ชอบพระทัยคำพูดที่คนอื่นพูดว่า เราชนะแล้ว ๆ) ตรัสสั่งทหารไปบอกให้คนที่ตะโกนรออยู่ก่อน

เมื่อสรงน้ำแต่งองค์แล้วก็เสด็จไปหา กุฑทาละเห็นการเสด็จมาก็รู้ได้ทันทีว่า บุคคลนี้เป็นพระราชา ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ พระราชาตรัสถามว่า *"ตัวเราเพิ่งรบชนะศัตรูมา กองทัพเราดีใจกันมาก ส่งเสียงว่า พวกเราชนะแล้ว ๆ ก็แล้วท่านล่ะ เมื่อกี้นี้เราได้ยินท่านร้องว่า เราชนะแล้ว ๆ ท่านชนะอะไรหรือ?"*

กุฑทาลบัณฑิตทูลตอบว่า *"ขอเดชะ พระองค์ทรงชนะพวกโจรภายนอกตัวพระองค์ ชัยชนะที่ทรงได้รับ ต่อไปอาจกลับมาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ได้ ส่วนข้าพระองค์ชนะโจรภายใน คือ ความโลภ ความหวงแหนทรัพย์สิ่งของในเรือน โจรภายในนั้นจะไม่กลับมาชนะข้าพระองค์ได้อีก ชัยชนะนี้เป็นความดีแท้"* แล้วกล่าวคาถาว่า

"ชัยชนะใด กลับพ่ายแพ้ได้ ชัยชนะนั้นไม่ดี ส่วนชัยชนะใด ชนะแล้วไม่กลับแพ้อีก ชัยชนะนั้นเป็นชัยชนะที่ดี"

เจริญอาโปกสิณ บรรลุฌานและอภิญญา พระราชาและไพร่พลออกบวชตาม

กล่าวจบ กุฑทาลบัณฑิตก็เพ่งดูน้ำในแม่น้ำคงคา มีอาโปกสิณเป็นอารมณ์ ทำฌานให้เกิดขึ้นตามลำดับ จนบรรลุสมาบัติ ๘ และอภิญญา ๕ แล้วใช้ฤทธิ์ลอยขึ้นนั่งขัดสมาธิกลาง

อากาศ แล้วลงมายืนที่เดิม พระราชาทรงสดับธรรมของบัณฑิตแล้ว (=กุททาลบัณฑิตก็คือพระโพธิสัตว์หรือพระมหาบุรุษ ต่อมาก็คือพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา) ทรงไหว้แล้ว ขอบวชเป็นฤษีด้วย ครั้งนั้นมีหมู่พลออกบวชเป็นฤษีเป็นจำนวนมาก

แม้แต่กษัตริย์เมืองที่อยู่ใกล้เคียงกัน ๗ เมือง ทรงสดับข่าวพระเจ้ากรุงพาราณสีออกผนวชแล้ว จึงยกทัพมาจะยึดพระนครพาราณสี ได้พบเห็นพระนครเหมือนว่างเปล่า มีประชาชนอยู่ไม่หนาแน่นอย่างเคย พระราชาเหล่านั้นทรงดำริว่า *“พระราชาพาราณสีละทิ้งพระนคร นำประชาชนออกบวช เห็นทีว่าจะทรงผนวชในลัทธิที่ไม่ต่ำทรามแน่ ๆ แม้พวกเราก็ควรผนวชตาม”*

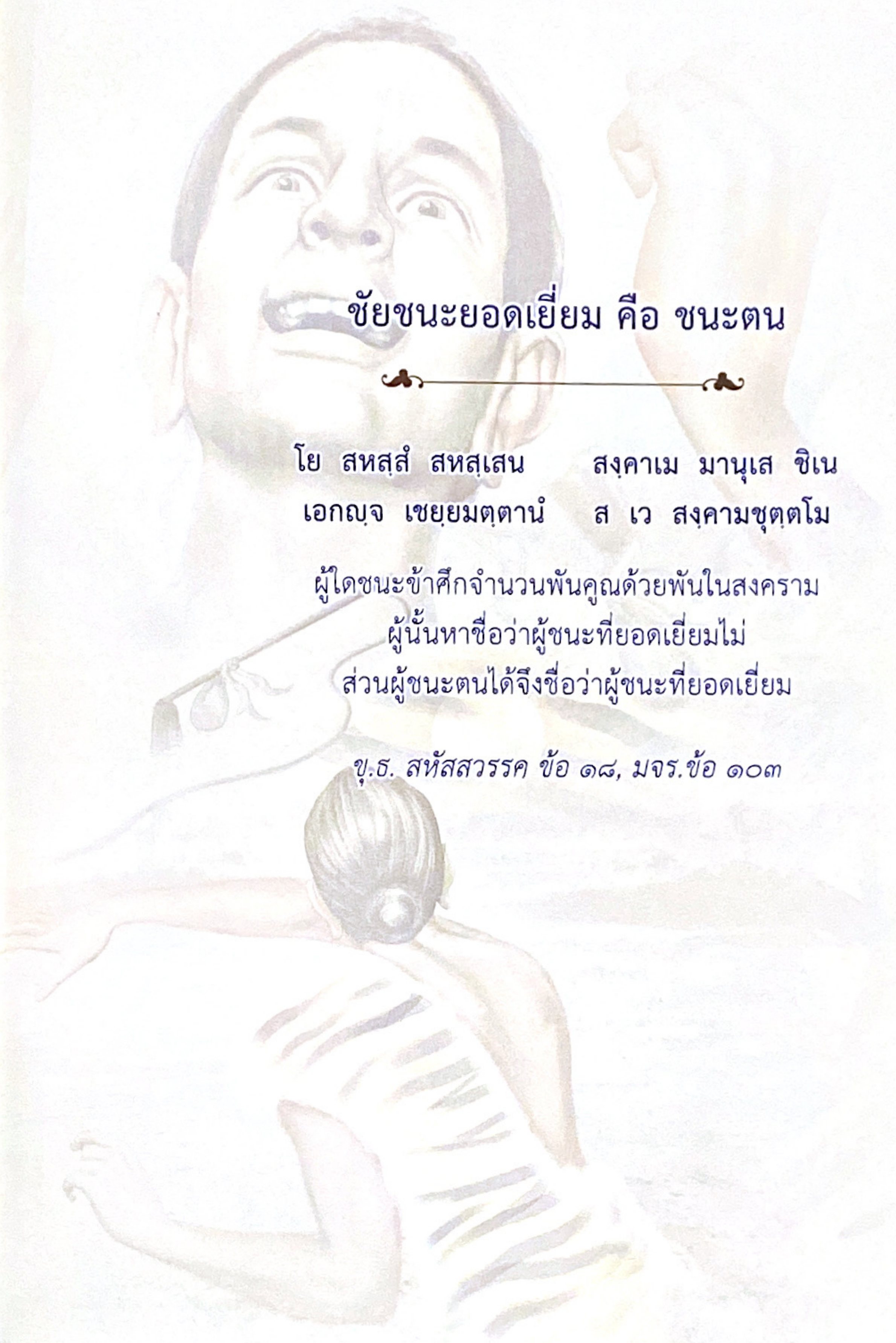
แล้วพระราชาเหล่านั้นพร้อมทั้งไพร่พลก็เดินทางไปขอบวชกับพระมหาบุรุษ คือกุททาลบัณฑิต มีการตั้งอาศรมแผ่กว้างออกไปถึง ๗ โยชน์ทีเดียว

ครั้นกุททาลบัณฑิตสิ้นชีวิตแล้ว ไปเกิดในพรหมโลก

(ดู ขุ.ชา.ข้อ ๒๒, ธ.อ.๑/๓๑๑-๓๑๓)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

กิเลสฟูใจในอารมณ์ใด พึงอยู่ให้ห่างไกลจากอารมณ์นั้น

ชัยชนะยอดเยี่ยม คือ ชนะตน

โย สหสฺสํ สหสฺเสน　　สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ　　ส เว สงฺคามชุตฺตโม

ผู้ใดชนะข้าศึกจำนวนพันคูณด้วยพันในสงคราม
ผู้นั้นหาชื่อว่าผู้ชนะที่ยอดเยี่ยมไม่
ส่วนผู้ชนะตนได้จึงชื่อว่าผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม

ขุ.ธ. สหัสสวรรค ข้อ ๑๘, มจร.ข้อ ๑๐๓

๕๕

พระจิตตหัตถเถระ

บวช ๆ สึก ๆ ๗ หน บรรลุพระอรหัต

บวชเพราะอยากกินดีอยู่ดี หนีความทุกข์เฉพาะหน้า, กายสบายแต่ใจไม่เป็นสุข จึงบวช ๆ สึก ๆ ๖ ครั้ง

พระพุทธเจ้าทรงประดิษฐานพระธรรมวินัยลงอย่างมั่นคงในแคว้นโกศล โดยมีพระเชตวันมหาวิหาร เขตกรุงสาวัตถี เป็นศูนย์กลาง มีกุลบุตรฟังธรรมแล้วเข้ามาบวชจำนวนมาก ภิกษุสงฆ์ไม่เดือดร้อนด้วยปัจจัย ๔

ชายหนุ่มชาวสาวัตถีคนหนึ่ง ทำอาชีพโครักขกรรม คือเลี้ยงโคไว้ขาย เพื่อเลี้ยงดูตนเองและภรรยา ทั้งสองอาศัยอยู่นอกเขตกำแพงเมือง เขามีโคอยู่เพียงไม่กี่ตัว ทุก ๆ วันก็จะต้อนโคไปหากินชายป่า

เช้าวันหนึ่ง เขาปล่อยโคให้ออกไปหากินเองในชายป่าแล้ว ไม่นานก็พบว่ามีโคตัวผู้หายออกไปจากฝูงโค จึงรีบติดตามหาโคอยู่เกือบครึ่งวัน ก็พบมันอยู่ในป่าลึก เมื่อจูงออกมารวมกับฝูงได้แล้ว เขาเกิดความหิวมาก เพราะใกล้เที่ยง คิดว่า *"ที่ชายป่านี้มีสำนักของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายอยู่ เราจะลองเข้าไปดู เผื่อจะมีอะไร ๆ ให้เราได้กินแก้หิวบ้าง"*

ขณะนั้นภิกษุทั้งหลายฉันแล้ว ยังมีอาหารเหลืออยู่ในถาดจำนวนมาก ภิกษุเห็นเขาเข้ามาในสภาพที่หิวกระหาย จึงเชิญให้เขาบริโภคอาหารได้ตามสะดวก เมื่อเขาบริโภคอาหารเป็นที่อิ่มหนำสำราญใจแล้ว ล้างเช็ดมือ ไหว้ขอบพระคุณภิกษุทั้งหลายแล้วถามว่า *"ท่านขอรับ วันนี้มีคนเชิญพระคุณเจ้าไปรับอาหารมาหรือ อาหารถึงได้มีมากขนาดนี้"* พวกภิกษุ

ตอบว่า *"อุบาสก วันนี้ไม่มีใครเชิญหรอก อาตมาเที่ยวเดินบิณฑบาตไปแล้วก็มีชนผู้ปรารถนาบุญนำอาหารมาใส่บาตรให้แก่พวกอาตมา"*

ชายหนุ่มคิดว่า *"ตัวเรากับญาติมิตรตื่นกันแต่เช้า ออกไปทำมาหากินกันทั้งวันทั้งคืน ก็ยังไม่ได้กินอาหารอร่อยแบบนี้เลย แต่พวกท่านตื่นแล้วก็เที่ยวเดินไปบิณฑบาตตามบ้าน ก็ได้อาหารอร่อย ๆ เราจะมัวเป็นชาวบ้านอยู่ในบ้านทำไมกัน บวชเป็นภิกษุบ้างดีกว่า"*

เขาคิดได้ดังนั้นแล้ว ก็เดินออกจากวิหารไปต้อนฝูงโคกลับบ้าน บอกขายฝูงโคให้แก่ผู้ต้องการซื้อ เมื่อขายได้แล้วก็แล้วนำเงินให้แก่ภรรยา และบอกลาว่า ตัวเองจะไปบวชเป็นภิกษุ ภรรยาไม่ได้ห้ามปรามหรือขัดขวางใด ๆ เลย

กุลบุตรนั้นไปพบภิกษุทั้งหลายที่วิหารในชายป่านั้น แล้วกล่าวแสดงความประสงค์ขอบรรพชาอุปสมบท ภิกษุทั้งหลายก็บวชให้เขา

เมื่อได้บวชเป็นภิกษุแล้ว ท่านก็เป็นคนขยันขันแข็ง ช่วยทำวัตรต่าง ๆ เช่น กวาด ถู ตั้งน้ำใช้ น้ำฉัน และซักจีวรให้บรรดาพระเถระทั้งหลาย เป็นต้น

ท่านได้ฉันอาหารดี ๆ ทุกวัน ผ่านไปเพียง ๒-๓ วันเท่านั้น ก็มีร่างกายอ้วนท้วน ผิวพรรณผุดผ่อง แต่พอดำรงอยู่ในสมณเพศได้ ๗-๘ วัน ก็เริ่มเบื่อหน่ายกิจวัตรเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ใจก็เริ่มคิดถึงภรรยาและการงานทั้งหลาย จึงตัดสินใจขอลาสิกขา (สึก)...

กุลบุตรนั้นสึกแล้ว กลับมาสู่เรือน ภรรยาดีใจมากที่เขาจะกลับมาทำงานหาเลี้ยงครอบครัว...เขาทำการงานได้เพียง ๒-๓ วัน ไม่ได้อาหารดี ๆ ตรงเวลา ร่างกายก็เริ่มซูบซีดเศร้าหมอง ทำให้คิดถึงชีวิตสุขสบายในตอนบวช คิดว่า *"เราจะมัวจมอยู่ในความทุกข์แบบนี้อีกทำไม เราไปเป็นสมณะดีกว่า"* แล้วออกจากเรือนไปโดยไม่ได้บอกแก่ภรรยา เข้าไปขอบวชกับภิกษุอีก ภิกษุเหล่านั้นนึกถึงอุปการะที่เขาทำให้แก่หมู่ภิกษุ จึงบวชให้เขาเป็นครั้งที่ ๒

บวชแล้ว ท่านก็อยู่เป็นภิกษุได้ในระยะเวลาไม่กี่วัน ก็เกิดความเบื่อหน่าย คิดถึงครอบครัว จึงลาสิกขาออกไปอยู่กับภรรยาอีก ครั้นอยู่เป็นคฤหัสถ์ได้เพียงไม่กี่วัน ก็เบื่อหน่ายความเป็นคฤหัสถ์ว่าเป็นความทุกข์เหลือเกิน นึกถึงความสุขสบายในเพศบรรพชิต เขาก็มาขอบวชเป็นภิกษุอีก ภิกษุทั้งหลายก็บวชให้ เพราะนึกถึงอุปการะที่เขาทำไว้ในระหว่างบวช

กุลบุตรคนนี้บวช ๆ สึก ๆ อยู่ถึง ๖ ครั้ง และ**ทุกครั้งที่สึกแล้ว เขาก็จะนำจีวรและบาตรติดตัวกลับไปไว้ที่บ้านด้วย** ภิกษุทั้งหลายคุยกันว่า *"ภิกษุรูปนี้ ชอบทำตามอำนาจจิตที่ตรึกไปในเรื่องนั้นเรื่องนี้"* พวกท่านจึงเรียกเขาว่า **"จิตตหัตถะ"** (ผู้ตกอยู่ในกำมือจิต)

ลาสิกขาครั้งที่ ๖ ภรรยาของเขาก็ตั้งครรภ์ เขาดีใจที่จะมีบุตร จึงขยันขันแข็งมากเป็นพิเศษ วันหนึ่ง เขารับจ้างไถนา ตกเย็นก็แบกผาลไถนากลับเข้ามาเก็บในบ้าน อาบน้ำและบริโภคอาหารเย็น

เห็นภรรยาตั้งครรภ์ นอนหลับ เกิดความสลดใจ ตัดสินใจบวชครั้งที่ ๗ กะทันหันตอนกลางคืน, ระหว่างทางเดินไปวัดได้บรรลุโสดาปัตติผล

ค่ำแล้ว เขานั่งพักผ่อนอยู่ในเรือน พอสมควรแก่เวลาแล้วคิดถึงจีวรที่เก็บไว้ในห้อง คิดว่า **ครั้งนี้เราสึกมาเป็นคฤหัสถ์นานกว่าครั้งไหน ๆ เลย จีวรที่เราเก็บไว้คงไม่มีประโยชน์อีกแล้ว เราน่าจะนำมาซักทำความสะอาดแล้วนำไปถวายพระคุณเจ้าทั้งหลาย ให้ท่านได้ใช้สอยกันดีกว่า**

นายจิตตหัตถะลุกเดินเข้าไปในห้องนอน ตั้งใจจะไปหยิบผ้าจีวร ก็เห็นภรรยานอนหลับอยู่ ผ้าของเธอหลุดลุ่ย ครรภ์พองโต น้ำลายไหลออกจากปาก หายใจแรง มีเสียงกรนสลับกับเสียงกัดฟัน เขามองดูแล้วรู้สึกเหมือนในห้องมีซากศพขึ้นพองอืดอยู่ นึกถึงคำสอนที่ได้ยินได้ฟังมาสมัยเป็นภิกษุที่ว่า *"ร่างกายนี้ไม่เที่ยง เป็นทุกข์"* คิดว่า *"เราเองก็บวชมาหลายครั้งแล้ว นับเวลารวมกันแล้วก็นานหลายเดือน เป็นเพราะถวิลหาร่างกายของนางทำให้เราเกิดราคะ โลเล ลังเลใจ ติดในรสเสน่หา เราจึงบวชได้ไม่นาน ครั้งนี้ทำไมจิตใจของเรารู้สึกเศร้าใจ ห่อเหี่ยว เบื่อหน่ายชีวิตครองเรือนมากยิ่งกว่าครั้งใด เราน่าจะบวชดูอีกสักครั้ง"*

เขาเอื้อมไปหยิบจีวรออกมาจากที่ซ่อน ค่อย ๆ เดินออกจากห้องนอน และก้าวขาลงจากเรือนไปด้วยจิตที่เบื่อหน่าย รู้สึกไม่อาลัยอาวรณ์ในภรรยาและบุตรในครรภ์เลย

ขณะนั้น แม่ภรรยา (แม่ยาย) มองจากเรือนตนเองมา เห็นลูกเขยถือจีวรลงจากเรือนไป คิดว่า *"เจ้าลูกเขยของเราสึกมาอยู่บ้านนานแล้ว วันนี้ไปไถนาเพิ่งกลับเข้ามาในบ้านไม่กี่ชั่วโมง หยิบจีวรลงจากเรือนไป หรือว่าเขาจะไปบวชอีก คงไม่น่ะ ก็เขาดีใจที่กำลังจะมีลูก เขาคงไม่บวชหรอก"*

แม่ภรรยาเดินเข้าไปในห้องนอนลูกสาว เห็นลูกสาวนอนอยู่ในสภาพนั้น ก็คิดว่า *"เขาเห็นลูกสาวเรานอนสภาพนี้ คงจะเบื่อหน่ายจริง ๆ คงจะไปบวชแน่ ๆ"* จึงปลุกลูกสาวแล้วดุว่า *"เจ้าลูกไม่เอาไหน ตื่น ๆ ผัวของเอ็งเข้ามาเห็นเจ้านอนหลับ สภาพก็น่าเกลียด เขาถือจีวรออกจากบ้านไปแล้ว เด็กที่กำลังจะเกิดมาจะเป็นเด็กไม่มีพ่อ"* ลูกสาวหายงัวเงียแล้วพูดเถียงมารดาว่า *"แม่จะไปไหนก็ไปเถิด ผัวหนูมันจะไปไหนได้สักกี่วัน อีก ๒-๓ วัน มันก็จะกลับมาเอง แม่เชื่อหนูสิ"*

ฝ่ายนายจิตตหัตถะเดินมุ่งหน้าไปวิหาร ท่ามกลางอากาศมืดลง ๆ เดินไปพลางบ่นไปพลางสลับกันไปตลอดเส้นทางว่า **"กายนี้ไม่เที่ยง เป็นทุกข์...** เจริญวิปัสสนาไปก็**บรรลุโสดาปัตติผล** เป็นพระโสดาบัน

บวชได้ ๒-๓ วัน บรรลุพระอรหัต, พระพุทธเจ้าตรัสรับรอง

เมื่อถึงพระวิหารแล้วเข้าไปกราบเท้าภิกษุทั้งหลาย ขอบวชอีกสักครั้ง ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า *"อาตมาไม่อาจบวชให้ท่านได้หรอก ท่านก็บวช ๆ สึก ๆ หลายครั้งแล้ว พอบวชให้แล้วยังไม่ทันรู้สึกตัวว่าเป็นสมณะเลย ท่านก็สึกอีก ตอนนี้ศีรษะของท่านเป็นเหมือนหินลับมีด"* (=ผมบนศีรษะยังไม่ทันขึ้นก็สึกซะแล้ว) จิตตหัตถกะอ้อนวอนว่า *"ท่านขอรับ ขอพวกท่านโปรดอนุเคราะห์กระผมบวชอีกสักครั้งหนึ่งเถิด"*

ภิกษุทั้งหลายยังนึกถึงความดีงามที่เขาทำไว้ **จึงบวชให้เขาอีกครั้ง เป็นครั้งที่ ๗ บวชแล้วท่านบำเพ็ญสมณธรรมได้ราบรื่นดี เพียง ๒-๓ วันก็บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔** (=เป็นพระอรหันต์ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔)

วันต่อมาภิกษุเหล่านั้นถามท่านว่า *"ท่านจิตตหัตถะได้เวลาที่ท่านจะไปแล้ว ครั้งนี้ทำไมจึงยังชักช้าอยู่เล่า?"* ท่านตอบว่า *"ครั้งก่อน ๆ กระผมไปในเวลาที่ผมยังมีความเกี่ยวข้อง (กิเลสเหตุให้ข้อง, ให้ติดพัวพัน) อยู่ขอรับ บัดนี้ ผมตัดความเกี่ยวข้องนั้นได้แล้ว ต่อไปผมจะไม่ไปอีกแล้ว"*

ภิกษุเหล่านั้นฟังแล้วคิดว่า *"พระจิตตหัตถะอวดความเป็นพระอรหันต์"* จึงพาท่านเข้าเฝ้าและกราบทูลให้พระศาสดาทรงทราบว่า *"ท่านจิตตหัตถะอวดพระอรหัต พูดคำไม่จริง พระพุทธเจ้าข้า"*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"เป็นอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเรามีการไปและการมาเพราะยังไม่รู้พระสัทธรรม ยังมีจิตไม่มั่นคง แต่บัดนี้ บุตรของเราละบุญและบาปได้แล้ว"*

แล้วตรัสพระคาถาว่า

> "ปัญญาย่อมไม่บริบูรณ์แก่ผู้มีจิตไม่มั่นคง ไม่รู้แจ้งพระสัทธรรม (=โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ) มีศรัทธาอันเลื่อนลอย, ภัย (กิเลส) ย่อมไม่มีแก่ผู้ที่ไม่ถูกราคะซึมซาบจิต มีใจไม่ถูกโทสะตามกระทบ ละบุญและบาปได้ (ด้วยอรหัตตมรรค) เป็นผู้ตื่นอยู่"

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๓, ธ.อ.๑/๓๐๗-๓๑๑)

๕๖

นางเปรตกินลูกตัวเอง

พ้นทุกข์ในโลกเปรต เพราะอนุโมทนาบุญ

ครั้งพุทธกาล...มีพระเถระ ๘ รูป อยู่จำพรรษาในชนบท ออกพรรษาแล้วเดินทางมุ่งไปกรุงสาวัตถีเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ระหว่างทางพวกท่านแวะพักแรมอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง

คืนนั้น นางเปรตตนหนึ่งได้ปรากฏกายให้บรรดาพระเถระเห็น **พระสังฆเถระ** (ภิกษุผู้มีพรรษาสูงสุด) เห็นแล้วกล่าวถามว่า *"เจ้าเปลือยกาย รูปร่างหน้าตาก็แสนจะอัปลักษณ์ มีกลิ่นเหม็นเน่าฟุ้งไปคล้ายซากศพ แมลงจำนวนมากรุมตอม เจ้าเป็นใครกัน ทำไมถึงมายืนอยู่ที่นี่"*

นางเปรตกล่าวตอบด้วยความเศร้าสลดว่า

"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันเป็นเปรต ถึงทุคติคือเกิดในยมโลก (โลกของพญายมในที่นี้หมายถึงแดนเปรต) เพราะได้ทำกรรมชั่วไว้ในครั้งเป็นมนุษย์ จึงต้องจากโลกนี้ไปสู่เปตโลก (โลกของเปรต) บาปกรรมทำให้ดิฉันคลอดลูก ๕ คนในเวลาเช้า เกิดความหิวจึงจับลูก ๆ กินทั้งหมด เวลาเย็นดิฉันคลอดลูกอีก ๕ คน หิวแล้วจับลูกๆ กินจนหมดอีก กระนั้นก็ยังไม่อาจบรรเทาความหิวของดิฉันได้ หัวใจของดิฉันยังเต็มไปด้วยความเร่าร้อน หมกมุ่นจมอยู่กับความหิว ตลอดเวลาดิฉันไม่ได้ดื่มน้ำที่ควรดื่มเลย พวกท่านจงเข้าใจความทุกข์ที่ดิฉันประสบอยู่เถิด"

อกุศลกรรมที่ทำให้เป็นเปรตกินลูกตัวเองครั้งละ ๕ คน

พระเถระฟังแล้วถามบาปกรรมที่นางเปรตเคยทำไว้ว่า *"เมื่อก่อน เจ้าทำความชั่วอะไรไว้หรือ เจ้าจึงกินลูกของเจ้าเอง?"*

นางเปรตบอกเล่าการกระทำในอดีตของนางว่า

"เมื่อก่อนดิฉันมีสามีเป็นกุฎุมพี อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งไม่ไกลจากกรุงสาวัตถี เราทั้งสองครองคู่กันอย่างมีความสุข แต่เราไม่มีบุตรด้วยกัน เพราะดิฉันเป็นหมัน ต่อมาพวกญาติฝ่ายสามีจึงคิดจะหาหญิงสาวมาให้สามีดิฉัน เพื่อให้เป็นภรรยาน้อยจะได้มีทายาทไว้สืบสกุล

ในครั้งนั้น สามีรักและเกรงใจดิฉัน จึงตอบปฏิเสธข้อเสนอของพวกญาติไป แต่ตัวดิฉันเห็นความประสงค์ของพวกญาติแล้วจึงวิงวอนและอนุญาตให้สามีมีภรรยาน้อยได้ จะได้มีทายาทไว้สืบสกุล สามีจึงตอบตกลง

ครั้นเมื่อหญิงที่เป็นภรรยาน้อยตั้งครรภ์ได้ ๒ เดือน ***ดิฉันคิดริษยา เกรงว่านางจะได้เป็นใหญ่ในเรือนแทน ดิฉันจึงร่วมมือกับนางปริพาชิกาคนหนึ่ง หลอกให้หญิงนั้นกินยา ตกเลือด และครรภ์แท้งไป***

ภรรยาน้อยได้นำเรื่องไปฟ้องแม่สามีและพวกญาติ ๆ ฝ่ายของเธอ พวกเขาเรียกดิฉันไปสอบสวน ดิฉันเกิดความหวาดกลัว พูดเท็จไปว่า ดิฉันไม่ได้ทำให้นางแท้งลูก และเพื่อเป็นการยืนยันความบริสุทธิ์ ดิฉันจึงได้กล่าวสบถ (สาบาน) ไปว่า ถ้าดิฉันทำความชั่วจริง (ชาติหน้า) ก็ขอให้ดิฉันกินเนื้อลูกของตัวเอง ขอให้ดิฉันมีร่างกายเปื้อนหนองและเลือดของลูก ๆ ที่ถูกดิฉันกิน, พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย กรรมชั่วคือการทำให้ครรภ์แท้งและการกล่าวมุสา เป็นเหตุให้ดิฉันประสบวิบากแห่งกรรมที่พวกท่านเห็นอยู่นี้แล"

นางเปรตวิงวอนขอให้พวกภิกษุช่วยเหลือ อดีตสามีทำทานอุทิศให้ นางเปรตอนุโมทนาแล้วพ้นทุกข์หลายอย่าง

นางเปรตประกาศบาปที่เป็นเหตุให้ตนประสบทุกข์ใหญ่แล้ว ปรารถนาให้อดีตสามีช่วยอนุเคราะห์ให้ตนเองพ้นจากความทุกข์ จึงกล่าววิงวอนกับบรรดาพระเถระว่า

"ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ดิฉันเคยเป็นภรรยาของนายกุฎุมพี ชื่อ.......ในหมู่บ้าน

*ชื่อ.........อยู่ไม่ไกลจากกรุงสาวัตถี ดิฉันขอโอกาส ดิฉันปรารถนาให้พวกท่านช่วยไปที่เรือนของเขา บอกให้เขารู้ว่าดิฉันกำลังประสบทุกข์ยากอยู่ เขารู้แล้วเขาจะถวายทานแด่พวกท่าน พระคุณเจ้าพึงบอกให้เขา**อุทิศทักษิณา** (กุศลเจตนาที่ได้ถวายทาน) นั้นถึงดิฉันด้วย (ดิฉันจะอนุโมทนา) เพื่อดิฉันจะได้หลุดพ้นจากเปตโลกนี้เสียที"*

ต่อมา พระเถระทั้งหลายฟังแล้วต้องการอนุเคราะห์นาง จึงเข้าไปบิณฑบาตที่บ้านนายกุฎุมพีคนนั้น อดีตสามีของนางเปรตเห็นพวกท่านแล้วเกิดความเลื่อมใส นิมนต์เข้าเรือนให้นั่งบนอาสนะแล้วถวายอาหารประณีตให้ฉัน

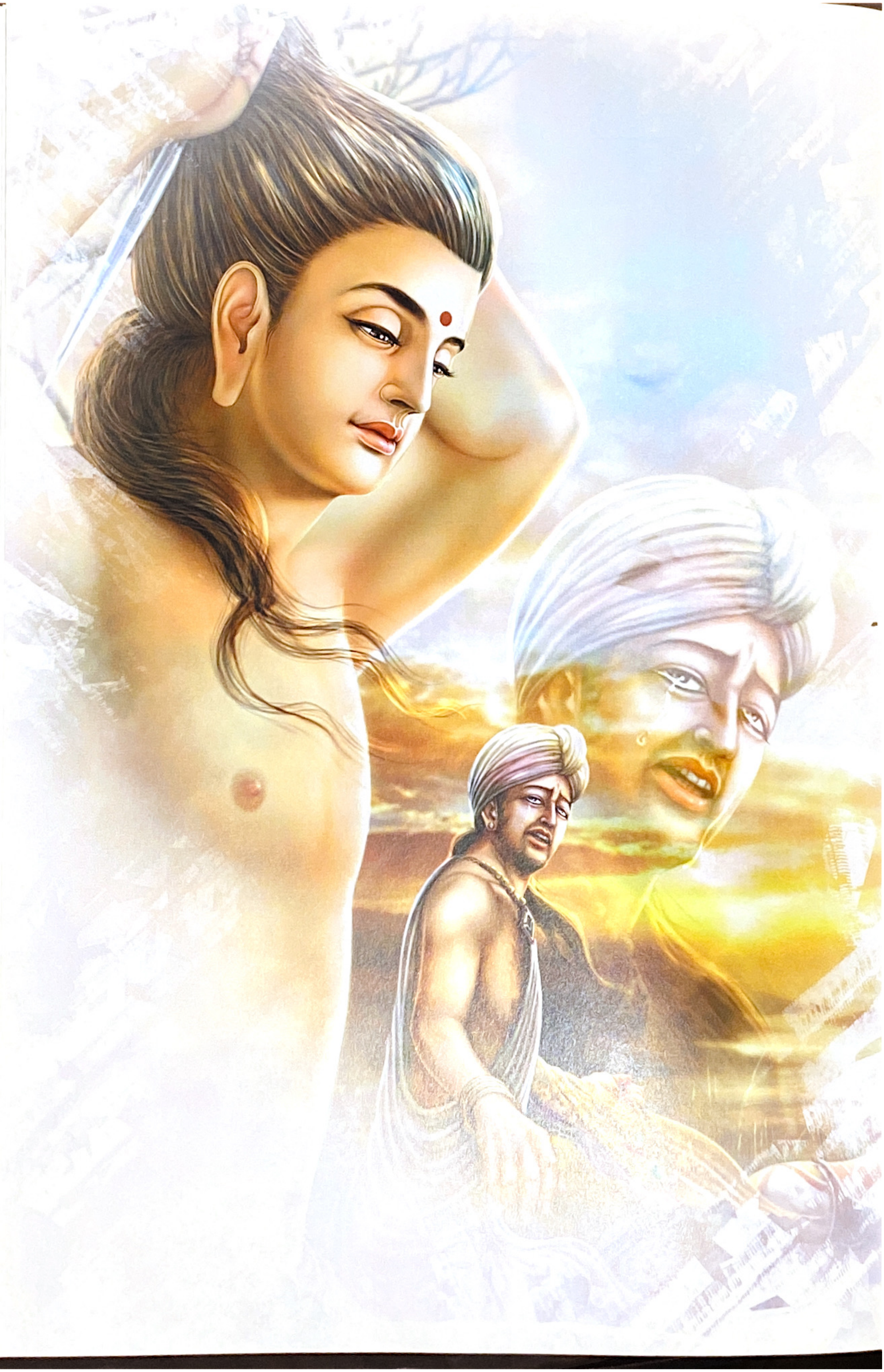
ภิกษุเหล่านั้นฉันเสร็จแล้วได้แจ้งเรื่องทั้งหมดให้กุฎุมพีทราบ เขาจึงอุทิศทานนั้นแก่นางเปรตผู้เป็นอดีตภรรยา

ทันใดนั้น นางเปรต (อนุโมทนาแล้ว) ก็พ้นจากห้วงแห่งความทุกข์ทรมานด้วยทานที่อดีตสามีอุทิศให้ (นางมีร่างกายปกติ มีความอิ่ม ไร้ความกระหาย มีเครื่องนุ่งห่มสวยงาม) และนางได้มาปรากฏตัวให้กุฎุมพีเห็นในค่ำคืนนั้น

ฝ่ายพระเถระทั้งหลายเดินทางถึงกรุงสาวัตถีแล้ว ได้เข้าเฝ้ากราบทูลความนั้นแด่พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงปรารภเรื่องนางเปรตนี้ แล้วทรงแสดงธรรมแก่เหล่าพุทธบริษัทผู้กำลังประชุมกันอยู่

เมื่อจบพระธรรมเทศนา มหาชนเกิดความสลดใจ เห็นโทษของความริษยาและความตระหนี่แล้ว ละเว้นกรรมชั่วที่มีความ**ริษยา** (อิสสา) และความ**ตระหนี่** (มัจฉริยะ) เป็นเหตุ

(ดู เปต.อ.๔๘-๕๓, ขุ.เปต.ข้อ ๙๑)

๕๗

พระฉันนเถระ

พระผู้เป็นสหชาต ผู้ถูกลงพรหมทัณฑ์

ฉันนะเกิดวันเดียวกับพระพุทธเจ้า มารดาเป็นหญิงรับใช้ในวัง... ออกบวชเป็นภิกษุเพราะความรักในพระพุทธเจ้า... ก่อการทะเลาะเพราะยึดถือว่าพระสงฆ์เป็นคนละพวกกับตน

นายฉันนะ เกิดในครรภ์ของนางทาสี (ทาสหญิง) ผู้ทำหน้าที่คนรับใช้ในพระราชวังของพระเจ้าสุทโธทนะ (พระราชากรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ)

เขา**เกิดในวันเดียวกับ**เจ้าชายสิทธัตถะ (เป็น **๑ ใน ๗ สหชาต** คือ ผู้เกิดพร้อมหรือผู้เกิดร่วมวันเดือนปีเดียวกับเจ้าชายสิทธัตถะหรือพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระนางพิมพา, **นายฉันนะ,** อำมาตย์กาฬุทายี, ม้ากัณฐกะ, ต้นมหาโพธิ์ และขุมทรัพย์ทั้ง ๔) เจริญเติบโตแล้วก็เป็นคนทำหน้าที่รับใช้เจ้าชายสิทธัตถะ

ในราตรีที่พระโพธิสัตว์เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ (การเสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่) นายฉันนะก็เป็นผู้จัดม้ากัณฐกะให้เป็นม้าราชพาหนะ และติดตามส่งเสด็จพระองค์ไปจนถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมา เมื่อเจ้าชายปลงผมและนุ่งห่มจีวรเป็นบรรพชิตแล้ว นายฉันนะเป็นผู้นำอาภรณ์ และเครื่องประดับกลับมากราบทูลให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบ...

ครั้นพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว อีกประมาณ ๑๐ เดือนต่อมา พระศาสดาได้เสด็จกลับมาสู่พระนครกบิลพัสดุ์ (แคว้นสักกะ) พร้อมด้วยหมู่ภิกษุสงฆ์ประมาณ ๒๐,๐๐๐ รูป ทรงแสดงธรรมโปรดหมู่พระประยูรญาติ นายฉันนะเห็นแล้วนึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในกาลก่อนที่ได้รับใช้ใกล้ชิดไม่เคยห่าง เมื่อพระลูกเจ้าออกบวชก็เฝ้าคิดถึงพระผู้เป็นลูกเจ้า (=พระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ) เรื่อยมา...

นายฉันนะจึงขออนุญาตบิดามารดาออกบวช ที่บวชก็เพราะความความเสน่หาในพระพุทธเจ้าโดยแท้

ความจงรักภักดีที่มีล้นเหลือไม่จืดจางนี้เอง จึงเป็นอุปสรรคขัดขวางการเป็นภิกษุที่ดีของพระฉันนะ เพราะท่านเกิดความถือตัว (มานะ) ว่าเป็นคนใกล้ชิดสนิทกับพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่เยาว์วัย จึงหยิ่งทะนงตนเองว่าเลิศกว่าผู้อื่น และไม่ชอบใจที่ภิกษุรูปอื่น ๆ เข้ามาใกล้ชิดพระพุทธเจ้า ท่านคิดว่า **"พระพุทธเจ้าของเรา พระธรรมก็ของเรา"** แต่พระสงฆ์เป็นใครก็ไม่รู้ เพิ่งมาในภายหลังกันทั้งนั้น ดังนั้น ท่านจึงไม่เคารพภิกษุอื่น ๆ ก่อการทะเลาะวิวาทบ่อย ๆ เพราะไม่ถือว่า **"พระสงฆ์เป็นของเรา"** ใครว่ากล่าวตักเตือนแนะนำก็ไม่ได้

พระฉันนะคิดวนเวียนอยู่ในความถือตัวเนือง ๆ ว่า *"พระพุทธเจ้าของเรา พระธรรมของเรา พระสงฆ์เป็นใครก็ไม่รู้ มาทีหลังแล้วยังมาทำตัวเหนือกว่าเราอีก"*

แม้แต่พระอัครสาวกทั้งสอง คือ พระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ ก็ถูกพระฉันนะพูดเสียดสีว่า *"ตัวเราติดตามเสด็จในวันมหาภิเนษกรมณ์กับพระลูกเจ้า เวลานั้นเราไม่เห็นท่านทั้งสองคนเลย มาบัดนี้พวกท่านเที่ยวได้พูดว่า เราชื่อสารีบุตร เราชื่อโมคคัลลานะ ประกาศว่าเราทั้งสองเป็นพระอัครสาวก"*

พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องแล้ว ทรงเรียกมาห้ามปรามว่า *"นี่แน่ะฉันนะ พระอัครสาวกทั้งสองคนเป็นกัลยาณมิตร เป็นบุคคลที่สูงกว่าเธอ เธอจงเสพ จงคบกัลยาณมิตรเช่นนี้เถิด"* (ดู เถร.อ.๑/๓๓๘,ธ.อ.๒/๒๔๕-๖) พระฉันนะถูกตรัสเตือนแล้วก็สงบเงียบไปพักหนึ่ง ที่ท่านเงียบไป ไม่ใช่เพราะเชื่อฟัง แต่เกิดความน้อยใจ หายจากความน้อยใจแล้ว ท่านก็กลับมาพูดเสียดสีภิกษุทั้งหลายในที่ลับหลังพระศาสดาอีก พูดแล้วก็เกรงว่าพระศาสดาจะเรียกไปพบอีก คิดไปเองว่า *"พระลูกเจ้าไม่รักเราแล้ว"* จึงปลีกตัวไปอยู่ที่กรุงโกสัมพี พำนักในพระวิหารโฆสิตาราม คิดว่า *"เราจะได้รับความสำคัญจากพุทธบริษัท ๔ และเราจะประพฤติอะไร ๆ ก็ได้ ภิกษุทั้งหลายไม่กล้าทำอะไรเราหรอก"*

ครั้นท่านประพฤติไม่สมควร ภิกษุทั้งหลายผู้มักน้อยสันโดษ ว่ากล่าวตักเตือนท่าน พระฉันนะก็โต้ตอบพูดข่มและยกตัวว่า *"พวกท่านคิดว่า พวกท่านควรจะว่ากล่าวเราหรือ? ที่จริง เราต่างหากควรจะเป็นฝ่ายว่ากล่าวพวกท่าน เพราะพระพุทธเจ้าก็ของเรา พระธรรมก็ของเรา, พระลูกเจ้าของเราตรัสรู้พระธรรม, พวกท่านต่างชื่อ ต่างโคตรกัน ต่างพวก ต่าง*

สกุลกัน แต่เข้ามาบวชในคำสอนของพระลูกเจ้าทีหลัง พวกท่านก็เป็นเหมือนใบไม้แห้ง ถูกลมแรงพัดมารวมกัน หรือไม่ก็เป็นเหมือนจอกแหน สาหร่าย ถูกน้ำจากที่สูงพัดมารวมกัน โคตรสกุลใด เราก็มิเคยรู้จัก" พวกท่านก็เหมือนกันมาจากโคตรสกุลไหนมั่งก็ไม่รู้ เราไม่รู้จัก"

ภิกษุทั้งหลายต่างพากันเบื่อหน่าย เอือมระอาในความประพฤติของพระฉันนะ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับในกรุงโกสัมพี จึงกราบทูลให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าทรงเรียกท่านมาสอบถาม ทรงตำหนิแล้วทรงมีพระพุทธบัญญัติปรับโทษ *"ภิกษุผู้ทำตนเป็นผู้ว่ายาก... เป็นอาบัติสังฆาทิเสส"* (ดู อาบัติสังฆาทิเสสข้อที่ ๑๒, วินย.มหาวิ.ข้อ ๖๐๙-๖๑๕)...

พระพุทธเจ้าทรงอนุเคราะห์ ก่อนเสด็จปรินิพพาน ตรัสให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์... พระฉันนะสำนึกได้ ประพฤติตนดี บรรลุพระอรหัต

ถึงกระนั้น พระฉันนะก็ยังคงเฉยกับพระโอวาท ไม่มีทีท่าว่าจะเปลี่ยนแปลงวิธีการคิด ทิฏฐิและความมีมานะก็ไม่ลดลง...จนกระทั่งในคืนวันที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงมีพระเมตตาประสงค์จะอนุเคราะห์พระฉันนะ จึงตรัสถึงวิธีการดัดนิสัยของพระฉันนะ

ราตรีนั้น พระพุทธเจ้าได้**ตรัสกับพระอานนท์ ๔ เรื่อง** คือ

๑. เมื่อเราล่วงลับไป อย่าคิดว่าพวกเธอขาดองค์พระศาสดา เพราะธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว จะเป็นพระศาสดาของพวกเธอ

๒. เมื่อเราล่วงลับไป ภิกษุผู้อ่อน (พรรษา) กว่า ควรเรียกภิกษุที่แก่กว่าว่า **"ภันเต"** (ท่านผู้เจริญ) หรือ **อายัส์มา** (ท่านผู้มีอายุ) ส่วนภิกษุผู้แก่กว่า พึงเรียกภิกษุผู้อ่อนกว่าว่า **"อาวุโส"** (ท่านผู้มีอายุ)

๓. เมื่อเราล่วงลับไป หากสงฆ์จำนงหมายจะถอนสิกขาบทเล็กน้อยบ้างก็ได้

๔. เมื่อเราล่วงลับไป สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ คือ ปล่อยให้พูดอะไรก็ได้ตามชอบใจ สงฆ์ไม่พึงว่ากล่าวตักเตือน ไม่พึงสั่งสอน (ดู ที.ม.ข้อ ๑๔๑)

ต่อมา เมื่อสงฆ์ทำ**ปฐมสังคายนา**แล้ว พระอานนท์ได้แจ้งแก่สงฆ์ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสั่งให้ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ พระเถระทั้งหลายถามถึงวิธีปฏิบัติที่พระศาสดาตรัสแนะไว้ พระอานนท์ชี้แจงขั้นตอนปฏิบัติให้ทราบแล้ว พระเถระทั้งหลายได้มอบให้เป็นหน้าที่ของพระอานนท์

พระอานนท์กล่าวปรึกษาว่า *"กระผมจะลงพรหมทัณฑ์ได้อย่างไร เพราะพระฉันนะเป็นคนดื้อดึง ว่านอนสอนยาก ไม่ฟังคำใครตักเตือน ดุร้าย หยาบคายมาก?"* พระเถระทั้งหลายแนะให้พาภิกษุไปด้วยกันหลาย ๆ รูป

พระอานนท์รับเถรบัญชาแล้ว พาภิกษุร่วมเดินทาง (จากกรุงราชคฤห์) ไปประมาณ ๕๐๐ รูป **โดยสารเรือไปถึงกรุงโกสัมพี จากนั้นเข้าไปในวัดโฆสิตาราม**

พระฉันนะ (เป็นสหชาตร่วมกับพระอานนท์ด้วย) เข้ามาอภิวาทพระอานนท์แล้วนั่ง พระอานนท์กล่าวกับพระฉันนะว่า *"ท่านฉันนะ หมู่สงฆ์มีมติให้ลงพรหมทัณฑ์ (โทษอย่างสูง) ท่าน"* พระฉันนะถามว่า *"พรหมทัณฑ์เป็นอย่างไร?"* พระอานนท์อธิบายว่า *"ท่านฉันนะปรารถนาจะพูดคำใด ก็พึงพูดคำนั้น ภิกษุทั้งหลายจะไม่ว่ากล่าว ไม่ตักเตือน ไม่พร่ำสอนท่าน"*

พระฉันนะกล่าวว่า *"ท่านอานนท์ การที่ภิกษุทั้งหลายไม่ว่ากล่าว ไม่ตักเตือน ไม่พร่ำสอนผม ก็เท่ากับสงฆ์จะกำจัดผมหรือ?"* เมื่อพระฉันนะเข้าใจเช่นนั้นแล้ว ก็เกิดความทุกข์เสียใจจนสลบล้มลงตรงนั้น ภิกษุทั้งหลายได้ช่วยกันปฐมพยาบาล เมื่อฟื้นคืนสติ พระฉันนะสำนึกได้ อึดอัด ระอาตนเอง กลับประพฤติตนใหม่เป็นภิกษุที่ดี และต้องการให้สงฆ์ระงับพรหมทัณฑ์ จึงปลีกอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท บำเพ็ญสมณธรรม ไม่นานก็บรรลุพระอรหัตเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง

พระฉันนะเข้าไปหาพระอานนท์ กล่าวว่า *"ท่านพระอานนท์ขอรับ ขอท่านจงระงับพรหมทัณฑ์แก่ผมในบัดนี้เถิด"* พระอานนท์กล่าวว่า *"ท่านฉันนะ เมื่อใดที่ท่านทำให้แจ้งซึ่งพระอรหัต เมื่อนั้นพรหมทัณฑ์ก็เป็นอันระงับแล้ว"*

(ดู วินย.จูฬ.ข้อ ๖๒๗, เถร.อ.๑/๓๓๘)

ชนะก็มีเวร แพ้ก็เป็นทุกข์

ชยํ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสติ ปราชิโต
อุปสนฺโต สุขํ เสติ หิตฺวา ชยปราชยํ.

ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้พ่ายแพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์
ผู้สงบ ละทั้งความชนะและความพ่ายแพ้ได้แล้ว ย่อมนอนเป็นสุข

ขุ.ธ. สุขวรรค ข้อ ๒๕, มจร.ข้อ ๒๐๑

๕๘
เถริกาเถรี
สามีแสนประเสริฐกับภรรยาอนาคามี

ธิดาเจ้าลิจฉวี ใช้ชีวิตคู่ เลื่อมใสพระธรรม สามีไม่อนุญาตให้บวช ก็มิได้เป็นอุปสรรคในการภาวนา

ขัตติยนารีในพระราชวงศ์ลิจฉวี (ลูกเจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี) พระนางหนึ่ง ทรงเจริญวัยขึ้นตามลำดับ มีพระวรกายล่ำสันดุจบุรุษ (=เป็นคนมีความงามแบบสตรีน้อย) หมู่พระญาติจึงเรียกชื่อว่า**เถริกา** พระบิดามารดาให้อภิเษกกับขัตติยกุมารลิจฉวีพระองค์หนึ่ง พระสวามีเป็นคนที่แสนดี รักใคร่ให้เกียรติเป็นดุจได้อยู่ครองเรือนกับเทวดาทีเดียว

ครั้งหนึ่ง นางได้เข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วเกิดความเลื่อมใส แสดงตนเป็นอุบาสิกา แต่นั้นนางก็มีศรัทธาดี บำเพ็ญบุญในพระศาสนาเป็นนิตย์

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สตรีบวชเป็นภิกษุณีแล้ว นางก็ได้ใกล้ชิดถวายทาน ฟังธรรมกับหมู่ภิกษุณีด้วย มีอยู่ครั้งหนึ่งได้ฟังธรรมจาก**พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี** (ภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา) นางเกิดความเลื่อมใสปรารถนาจะบรรพชาบ้าง กลับถึงนิเวศน์แล้วบอกเล่าเรื่องที่สตรีบวชเป็นพระผู้หญิงได้แล้ว จะขออนุญาตออกบวชบ้าง สามีไม่ยินยอม โดยหยิบยกเรื่องความรัก ความผูกพัน การทำคุณงามความดีร่วมกันในเพศคฤหัสถ์ก็ได้มาเป็นเหตุผล นางจึงยังไม่ได้บวช

การไม่ได้ออกบวช มิได้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติภาวนา บุญบารมีที่เคยบำเพ็ญมามีผลให้นางยังมีความพอใจแรงกล้าที่จะบวช ท่านจึงหมั่นฟังธรรม พิจารณาธรรม ปฏิบัติภาวนาตามธรรมที่ได้ยินได้ฟังได้เข้าใจมา มุ่งปฏิบัติวิปัสสนา พิจารณารูปและนามอยู่เนือง ๆ

พิจารณาเสียงและเปลวไฟในโรงครัว น้อมเจริญวิปัสสนา เห็นไตรลักษณ์ในกายและใจ บรรลุอนาคามี

วันหนึ่ง ขณะที่ท่านกำลังหุงข้าว และปรุงอาหารอยู่ในครัว เปลวไฟในแต่ละเตาไฟเผาลนภาชนะ เช่น หม้อ และกระทะ แล้วส่งเสียงดังเปรี๊ยะๆ เสียงที่ดังและหายไป ดังแล้วหายไปๆ มองเห็นเปลวไฟเผาลนภาชนะแล้วเปลวไฟหายไปๆ จึงมนสิการเป็นอารมณ์ ก็เห็นอนิจจังปรากฏขึ้นแก่สิ่งเหล่านั้น แล้วน้อมเข้ามาพิจารณาอนิจจังในนามและรูปที่มีอยู่ในกาย ก็เกิดวิปัสสนาปัญญาเห็นสังขารเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เรื่อยไป ท่านได้บรรลุมรรคผล ๓ ตามลำดับ คือ บรรลุถึงอนาคามิผล เป็นพระอนาคามี ในโรงครัวนั้น

คุณสมบัติสำคัญของผู้บรรลุอนาคามิผล คือ เป็นผู้ไม่มีกามราคะ (ความกำหนัดในกามด้วยอำนาจตัณหา) และเป็นผู้ไม่มีปฏิฆะ (โทสะหรือความโกรธ) แล้ว

วันนั้น เมื่อเสร็จกิจในครัว นางอาบน้ำ สระผมแล้วก็ไม่ได้แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสวย ๆ งาม ๆ อีก เครื่องประดับที่เคยประดับก็งดเว้น (เว้นเพราะกิเลสที่เป็นเหตุให้แต่งกาย มุ่งความสวยงามถูกละไปแล้ว จึงมุ่งใช้สอยตามเหตุที่ควรแก่อัตภาพเท่านั้น)

ฝ่ายสามีก็ยังไม่สังเกตเห็นความผิดปกตินั้น

ตกกลางคืนนางก็มิได้มีการพูดคุยกับสามีอย่างเป็นกันเองเหมือนเช่นทุกวัน สามีก็ไม่ได้ว่าอะไร คิดว่า ภรรยาของเราคงเหน็ดเหนื่อยจากการทำอาหาร

๒ – ๓ วันต่อมา สามีเห็นความผิดปกติเรื่องการแต่งกาย ก็ถามว่า *"ที่รัก ทำไมเดี๋ยวนี้ที่รักจึงไม่แต่งตัว ไม่ประดับให้สวยงามเหมือนวันก่อนๆ หรือว่าเธอต้องการให้เราหาซื้อเสื้อผ้าและเครื่องประดับใหม่ ๆ ให้"* นางเถริกาตอบว่า *"ท่านพี่ ดิฉันไม่ควรอยู่ครองเรือนแล้วประพฤติเดิม ๆ อีก ท่านพี่โปรดอนุญาตให้ดิฉันออกบวชด้วยเถิด"*

สามียินยอมให้ภรรยาบวชเป็นภิกษุณี...บรรลุเป็นพระอรหันต์

แม้จะรักภรรยามาก แต่เมื่อทบทวนอัธยาศัยน้อมไปในการบวช ร้องขอการบวชอยู่บ่อย ๆ และเดี๋ยวนี้ก็มีความประพฤติเสมือนเป็นนักบวชแล้ว สามีจึงยินยอมอนุญาตให้ภรรยาบวช

วันรุ่งขึ้น สามีก็ให้บริวารจัดเตรียมบริขารของภิกษุณี ส่งคนไปแจ้งแด่พระมหาปชาบดีโคตมีภิกษุณีล่วงหน้า แล้วนำภรรยาไปด้วยขบวนญาติและบริวารจำนวนมาก ถึงแล้วกล่าวกะพระเถรีว่า *"ข้าแต่พระแม่เจ้า โปรดบวชให้แก่ภรรยาของข้าพเจ้าด้วยเถิด"*

พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีให้ภิกษุณีปลงผม ให้นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ให้นางบรรพชาอุปสมบทแล้ว นำภิกษุณีบวชใหม่ไปยังพระเชตวันมหาวิหาร เข้าเฝ้าพระศาสดา พระพุทธเจ้าทรงเห็นอุปนิสัยแล้วตรัสพระคาถาว่า

"ดูก่อนเถริกา เธอจงใช้ผ้าบังสุกุลเป็นจีวรนุ่งห่ม พักผ่อนให้สบายเถิด ราคะของเธอสงบแล้ว ราคะของเธอเป็นเหมือนผักดองแห้งอยู่ในหม้อ ฉะนั้น"

จบพระคาถา พระเถริกาเถรีบรรลุพระอรหัตถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๔๐๒, เถรี.อ. ๘-๑๑)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

วิปัสสนา คือ ปัญญาเห็นสังขารเกิด ๆ ดับ ๆ ที่เป็นปัจจุบันขณะ
มิใช่เห็นเป็นคนเกิด แก่ เจ็บ ตาย

๕๙
โตเทยยพราหมณ์

ผลแห่งความตระหนี่...เกิดเป็นสุนัข

โตเทยยะตระหนี่มาก และสอนให้ลูกตระหนี่ตาม ตายแล้วเกิดเป็นสุนัขในบ้านตนเอง...พระพุทธเจ้าเสด็จไปคุยกับลูกสุนัข

โตเทยยพราหมณ์เป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตุทิคาม นอกกรุงสาวัตถี เขามีทรัพย์มากถึง ๘๗ โกฏิ ซึ่งตกทอดต่อมาจากคนหลายรุ่น เมื่อถึงรุ่นของเขา พราหมณ์ก็คิดว่า คนรุ่นปู่ย่าสั่งสมทรัพย์ไว้มากขนาดนี้ ถึงรุ่นเรา ๆ ก็ต้องทำให้มันเพิ่มพูนยิ่งขึ้น เขาจึงยึดคติในการครองเรือนให้มั่นคงมั่งคั่งว่า

"บัณฑิตเห็นความสิ้นไปของยาหยอดตา การสะสมรังของตัวปลวก และการรวบรวมน้ำหวานของพวกผึ้ง ทรัพย์ก็มีแต่ความเพิ่มพูน"

คติประจำใจดังกล่าว ทำให้พราหมณ์กลายเป็นคนตระหนี่มาก ไม่เคยให้อะไร ๆ แก่ใคร ๆ แม้ว่าบ้านจะอยู่ใกล้ ๆ กับพระวิหารเชตวัน แต่เขาก็ไม่เคยคิดที่จะให้อะไรแก่พวกภิกษุ ไม่เคยคิดจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เขามักจะเรียกพระพุทธเจ้าให้คนในเรือนฟังด้วยคำว่า "โภ โภ" (คุณ คุณ คือไม่เรียกว่าเป็นสมณะ) เพราะกลัวว่าถ้าให้แก่ภิกษุแล้วก็ต้องให้บ่อย ๆ ถ้าเข้าไปในพระวิหารก็อาจถูกขออะไร ๆ เขาจึงไม่เคยถวายอะไร แม้แต่ยาคูกระบวยหนึ่ง หรือข้าวสักทัพพีหนึ่งก็ไม่คิดจะให้ ทั้งยังสอนบุตรชายคือ สุภมาณพและคนในเรือนให้เป็นคนตระหนี่ด้วย

ด้วยความโลภในทรัพย์สินนั้น **โตเทยยพราหมณ์ตายแล้วเกิดในครรภ์แม่สุนัขในเรือนตนเอง** เมื่อคลอดออกมาแล้วเป็นสุนัขที่น่ารัก ซึ่ง**สุภมาณพ**รักมาก ให้กินอาหารดี ๆ เหมือนที่ตนเองบริโภค จัดที่ให้นอนอย่างดีบนเรือน...สุนัขนั้นเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ

จนใกล้รุ่งวันหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูโลกด้วยพระพุทธญาณ ทรงเห็นสุนัขและสุภมาณพปรากฏในข่ายพระญาณ ทรงดำริว่า *"โตเทยยพราหมณ์โลภและหวงแหนทรัพย์สินตายแล้วเกิดเป็นสุนัขอยู่ในบ้านตนเอง ถ้าเราไปที่เรือน สุนัขนั้นจะเห่าเรา เราจะบอกให้สุนัขรู้ว่าเรารู้ว่าสุนัขนั้นคือ โตเทยยพราหมณ์ สุนัขจะละอายหนีไปนอนหน้าเตาไฟ สุภมาณพรู้ว่าเราไปที่เรือนของเขา และรู้ว่าเราพูดว่าสุนัขคืออดีตบิดาของเขา เขาก็จะมาหาเรา ฟังธรรมแล้วถึงพระรัตนตรัย เป็นอุบาสก ส่วนสุนัขจะตายแล้วเกิดในนรก"*

เมื่ออรุณรุ่งสาง พระพุทธเจ้าเสด็จพระพุทธดำเนินบิณฑบาตไปทางเรือนนั้น เมื่อทรงรู้ว่าสุภมาณพออกจากบ้านไปทำธุระข้างนอก จึงเสด็จเข้าไปในบริเวณเรือน สุนัขตัวนั้นเห็นแล้วส่งเสียงเห่าวิ่งเข้ามาใกล้ ๆ พระพุทธองค์ตรัสกับสุนัขว่า **"แน่ะ ท่านโตเทยยะ ท่านชอบพูดดูหมิ่นเราว่า โภ โภ บัดนี้ท่านมาเกิดเป็นสุนัข ยังเห่าไล่เราเพราะหวงแหนทรัพย์ ท่านตายจากสุนัขแล้วจะเกิดในนรกนะ"**

สุนัขได้ยินแล้วหยุดเห่า คอตก เกิดความอายว่า *"สมณโคดมรู้ว่าเราเป็นใคร"* จึงไปนอนหลบในกองขี้เถ้าหน้าเตาไฟในครัว พระศาสดาก็เสด็จกลับออกไป คนรับใช้เห็นสุนัขมานอนสกปรก ก็ร้อนใจว่าผู้เป็นนายจะตำหนิ พยายามจะเข้าไปอุ้มนำกลับไปบนเรือน สุนัขก็ไม่ยอม จะกัดคนที่เข้าใกล้

ลูกชายไม่เชื่อว่าพ่อจะเกิดเป็นสุนัข ไปเข้าเฝ้าเพราะความโกรธ... พระพุทธเจ้าทรงแนะอุบายให้ลูกสุนัขบอกทรัพย์ที่เคยซ่อนไว้

สุภมาณพกลับเข้ามาในบ้านมองหาสุนัขก็ไม่พบว่ามันอยู่ในที่ชอบนอน จึงเดินหาไปพบว่านอนอยู่ในกองขี้เถ้า เขาถามว่า *"ใครอุ้มสุนัขของเราลงมาที่นี่?"* ตอบว่า *"ไม่มีใครอุ้ม สุนัขลงมานอนเอง"* แล้วเล่าเรื่องที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้ามาคุยกับสุนัขว่า *"สุนัขก็คือโตเทยยพราหมณ์ อีกไม่กี่วันก็จะตายแล้วไปเกิดในนรก"*

สุภมาณพฟังแล้วโกรธมากกล่าวว่า **"พ่อของเราไปเกิดในพรหมโลกแล้ว สุนัขนี้ไม่ใช่โตเทยยพราหมณ์แน่นอน สมณโคดมพูดพล่อย ๆ พูดได้อย่างไรว่าสุนัขคือพ่อของเรา เราจะไปหาสมณโคดม ให้ยอมรับว่าพูดพล่อย ๆ"**

เขาจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระวิหารเชตวัน ทูลถามว่า ได้ทรงพูดกับสุนัขอย่างนั้นจริงหรือ? พระศาสดาตรัสตอบว่า เราพูดอย่างนั้นจริง, เขาก็ยังไม่เชื่อว่าสุนัขคืออดีตบิดา ตรัสถามว่า *"มีทรัพย์ที่ท่านอยากได้ แต่ยังไม่รู้ว่าบิดาซ่อนไว้ที่ใดบ้างไหม?"* ตอบว่า *"มีอยู่คือ พวงมาลัยทองคำมูลค่า ๑ แสน เชียงเท้าทองคำมูลค่า ๑ แสน ตุ่มทองคำมูลค่า ๑ แสน และกหาปณะอีก ๑ แสน ที่ข้าพระองค์ยังหาไม่พบ"*

พระพุทธเจ้าทรงแนะว่า *"สุนัขตัวนั้นรู้ที่ซ่อน ท่านจงให้สุนัขกินข้าวปายาสน้ำน้อยแล้วอุ้มนอนบนที่นอน เมื่อสุนัขหลับแล้วครู่หนึ่ง ท่านจงถามถึงที่ซ่อนทรัพย์ สุนัขจะบอกแก่ท่าน ท่านก็จงให้สุนัขนำทางไป ขุดพบทรัพย์แล้ว ท่านก็จะไม่สงสัยว่า สุนัขนั้นคือบิดาของท่าน"*

สุภมาณพฟังแล้วดีใจอย่างยิ่ง คิดว่า *"ถ้าเป็นเรื่องจริง เราก็จะได้ทรัพย์ ๔ อย่างนั้น แต่ถ้าไม่เป็นความจริง เราก็จะประกาศว่า พระสมณโคดมพูดโกหก"* เขารีบกลับไปที่เรือน แล้วทำตามที่ทรงแนะให้ทำ...

สุนัขหลับได้ครู่หนึ่ง เขาก็ถามว่า *"พ่อ พ่อซ่อนพวงมาลัยทองคำ...ไว้ที่ไหน?"* สุนัขฟังแล้วรู้ว่า สุภมาณพรู้แล้วว่าเราเป็นพ่อ จึงลุกขึ้นเห่า แล้วนำทางไปสู่ที่ฝังทรัพย์ ๔ อย่างนั้น ถึงแล้วใช้เท้าตะกุยดิน สุภมาณพให้คนขุดตรงนั้นๆ ก็พบทรัพย์ทั้ง ๔ แล้ว

สุภมาณพขุดพบทรัพย์ เกิดความเลื่อมใสพระพุทธเจ้า ผูกปัญหา ๑๔ ข้อไปทูลถาม ได้รับคำตอบแล้ว แสดงตนเป็นอุบาสก

เขานำทรัพย์กลับขึ้นเรือน แล้วนั่งรำพึงว่า *"พระสมณโคดมเป็นพระสัพพัญญูจริง การตายแล้วเกิดเป็นอะไรซึ่งลึกลับไม่มีใครรู้ก็ทรงรู้"* จิตเกิดความเลื่อมใสคิดอยากจะเข้าเฝ้า จึงรวบรวมปัญหาที่เขาอยากรู้คำตอบมาก ๑๔ ข้อขึ้น แล้วไปเข้าเฝ้าในพระวิหารเชตวันเป็นครั้งที่ ๒...

ครั้นสนทนาปราศรัยแล้ว เขากราบทูลปัญหาเหล่านั้น เช่น

อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้หมู่มนุษย์มีความเลว ความประณีต อายุสั้น อายุยืน มีโรคมากและโรคน้อย? ดังนี้เป็นต้น

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

"สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต"

"คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการฆ่า ไม่มีความเอ็นดูสัตว์ ตายแล้วเขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก...หากไม่เกิดในอบายมาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดในที่ใดๆ ก็ตาม ในภายหลังเขาจะเป็นผู้มีอายุสั้น...

ส่วนคนบางคนในโลกนี้...ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดการฆ่า...ตายแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์...ถ้าไม่เกิดในสุคติโลกสวรรค์ มาเกิดเป็นมนุษย์...เขาก็จะเป็นผู้มีอายุยืน...

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีปกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือบ้าง ก้อนดินบ้าง ท่อนไม้หรือศัสตราบ้าง ตายแล้วย่อมเข้าถึงอบาย...ถ้าไม่เข้าถึงอบาย...มาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดในที่ใด ๆ ก็ตาม ในภายหลังเขาจะเป็นผู้มีโรคมาก

ส่วนคนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีปกติไม่เบียดเบียนสัตว์...ตายแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์...ถ้าไม่เกิดในสวรรค์ มาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดในที่ใด ๆ ก็ตาม ในภายหลัง เขาจะเป็นผู้มีโรคน้อย..." ดังนี้เป็นต้น

จบพระธรรมเทศนา สุภมาณพทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนา และประกาศตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต

(ดู จูฬกัมมวิภังคสูตร ม.อุ.ข้อ ๕๗๙–๕๙๗, ม.อ.๓/๒/๒๔๐–๓)

ทำแต่อกุศลกรรม ย่อมไปนรก

กายทุจฺจริตํ กตฺวา วจีทุจฺจริตานิ จ
มโนทุจฺจริตํ กตฺวา ยญฺจญฺญํ โทสสญฺหิตํ
อกตฺวา กุสลํ กมฺมํ กตฺวานากุสลํ พหุํ
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชติ.

บุคคลผู้มีปัญญาทราม ทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
และอกุศลกรรมอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยโทษไว้ตลอด
ไม่ทำกุศลกรรมไว้เลย ทำแต่อกุศลกรรมไว้มากมาย
หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในนรก

ขุ.อิติ. ทุจริตสูตร ข้อ ๒๔๒, มจร.ข้อ ๖๔

๖๐

จูฬกาลอุบาสก

ผลแห่งการไม่ทำบาปทั้งในอดีตและปัจจุบัน

จูฬกาลเป็นชาวสาวัตถี เป็นอุบาสกนับถือพระรัตนตรัย เขาเป็นผู้มีศรัทธาตั้งมั่น สมาทานรักษาอุโบสถ (อุโบสถศีล) เดือนหนึ่ง ๘ วัน ในวันที่เขารักษาอุโบสถเขาจะพักแรมฟังธรรมอยู่ใน**พระวิหารเชตวัน**

คืนหนึ่งขณะที่เขารักษาอุโบสถอยู่นั้น ตอนใกล้รุ่งได้มีพวกโจรเข้าไปในเรือน ขโมยทรัพย์สินในบ้านหลังหนึ่ง เจ้าของบ้านตื่นขึ้นมาเห็น จึงร้องตะโกนบอกให้คนในเรือนและเพื่อนบ้านช่วยกันไล่จับโจร

ครั้นสว่างแล้ว จูฬกาลอุบาสกเดินออกจากพระวิหาร แวะล้างหน้าที่สระโบกขรณีหน้าวัด ขณะที่เขากำลังล้างหน้าอยู่ โจรคนหนึ่งวิ่งหนีมาทางนั้น เมื่อเห็นจวนตัวแล้วจึงรีบทิ้งถุงผ้าใส่ทรัพย์ไว้ใกล้ ๆ จูฬกาล ขณะนั้นพวกนางกุมภทาสี (หญิงรับใช้ตักน้ำแล้วทูนหม้อน้ำไว้บนศีรษะ จึงเรียกว่า **กุมภทาสี**) เดินอยู่ไม่ไกล พวกนางเห็นเหตุการณ์ที่โจรทิ้งถุงผ้าไว้

เจ้าของทรัพย์และเพื่อนบ้านตามมาพบห่อผ้า ไม่พบโจร เห็นแต่อุบาสกยืนอยู่ริมสระก็ช่วยกันจับกุมตัว และกล่าวหาว่า *"แกเป็นโจร เที่ยวเข้าไปขโมยทรัพย์ในบ้านคนอื่น พอพวกเราติดตามจับ ก็ทำทีเป็นเพิ่งออกจากวิหารฟังธรรมทั้งคืน ตอนนี้มาทำเป็นล้างหน้า"* ว่าแล้วก็ช่วยกันทุบตีอุบาสก โดยไม่ไต่ถามอะไรเลย

ทีนั้น พวกนางกุมภทาสีเห็นเหตุการณ์โดยตลอด รู้สึกสงสาร จึงเข้ามาช่วยพูดยืนยันว่า *"คน ๆ นี้ไม่ใช่ขโมยหรอก โจรที่ขโมยน่ะมันทิ้งถุงทรัพย์นี้ไว้ แล้ววิ่งหนีไปทางโน้นแล้ว พวกเราเห็นกันทุกคน"* เจ้าของทรัพย์ได้ปล่อยตัวเขาไป

จูฬกาลอุบาสกมีร่างกายได้รับความบอบช้ำแสนสาหัส เดินกลับเข้าไปในพระวิหาร เหล่าภิกษุเห็นแล้วได้ถามถึงสาเหตุที่เขาถูกทำร้าย เขาได้เล่าให้ฟังและกล่าวว่า *"พวกเขาเหล่านั้นจะฆ่าผม ผมรอดชีวิตมาได้ก็เพราะพวกนางกุมภทาสีช่วยเป็นพยานให้"*

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องดังกล่าวให้พระศาสดาทรงทราบ พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ภิกษุทั้งหลาย จูฬกาลอุบาสกรอดชีวิตมาได้เพราะอาศัยพวกกุมภทาสีช่วย และเพราะเหตุที่ตนไม่ได้ทำโจรกรรมไว้จริง ธรรมดาของสัตว์ผู้ทำบาปกรรม ตนเองก็ย่อมเศร้าหมอง และย่อมไปสู่อบาย มีนรกเป็นต้น ส่วนสัตว์ผู้ทำกุศล ตนเองก็ย่อมบริสุทธิ์ และย่อมไปสู่สุคติและนิพพาน"** แล้วตรัสพระคาถาว่า

> **"ตนทำบาปกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปกรรมเอง ก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์และไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้"**

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๒๒, ธ.อ.๓/๑๘๘-๙)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ในโลกของนามธรรม ใครไม่ทำบาปก็ย่อมบริสุทธิ์จากบาป
ในโลกของรูปธรรม ความบริสุทธิ์ขึ้นอยู่กับพยานบุคคล

บุญบาป เป็นดุจเงา

อุโภ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ　　ยํ มจฺโจ กุรุเต อิธ
ตํ หิ ตสฺส สกํ โหติ　　ตญฺจ อาทาย คจฺฉติ
ตญฺจสฺส อนุคํ โหติ　　ฉายาว อนุปายินี.

สัตว์ผู้จะต้องตายในโลกนี้
ทำกรรมอันใด คือ บุญและบาปทั้งสองประการ
บุญและบาปนั้นแลเป็นสมบัติของเขา ทั้งเขาจะนำเอาบุญบาปนั้นไปได้
อนึ่ง บุญและบาปนั้น ย่อมติดตามเขาไปดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น

สํ.ส. ปิยสูตร ข้อ ๓๓๖, มจร.ข้อ ๑๑๕

๖๑

มหากาลอุบาสก

กำลังบุญไม่เพียงพอหยุดยั้งผลของกรรมชั่ว

นายด่านหลงรักภรรยาผู้อื่น วางแผนใส่ร้าย และให้ฆ่าสามี

ครั้งอดีตกาล **ข้าราชการ** (=ราชภัฏ) คนหนึ่งของพระเจ้ากรุงพาราณสี ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าคุ้มครองป้องกันภัยให้ประชาชนผู้จะสัญจรผ่านเส้นทางป่าที่มีภัยจากพวกโจร ซึ่งผู้ที่จะผ่านเส้นทางนี้ จะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมตามที่ราชการตั้งไว้

ต่อมา ชายหนุ่มคนหนึ่งเดินทางพร้อมด้วยพาหนะเกวียนน้อยมากับภรรยาสาวสวย จำเป็นต้องผ่านดงป่าแห่งนี้ หยุดเกวียนที่ด่านตรวจแล้วในเวลาใกล้ค่ำ นายราชภัฏได้เห็นภรรยาของชายหนุ่มแล้วเกิดความรู้สึกรักและความเสน่หาขึ้นมาทันที

ชายหนุ่มกล่าวความประสงค์ว่า *"นายท่าน โปรดช่วยคุ้มครองให้พวกเราผ่านพ้นดงแห่งนี้ด้วยเถิด"* นายราชภัฏอยากได้หญิงสาวมาเป็นภรรยาของตนเอง จึงออกอุบายว่า *"ตอนนี้ใกล้มืดค่ำแล้ว พวกท่านจงนอนค้างแรมที่เรือนของเราก่อนเถอะ พรุ่งนี้เช้าค่อยเดินทาง เราจะคุ้มครองให้"* ชายหนุ่มต้องการรีบเดินทาง จึงวิงวอนว่า *"นายท่าน ตอนนี้ยังไม่มืดค่ำ ยังมีเวลา ได้โปรดนำพวกเราไปในเวลานี้เถิด"* นายราชภัฏก็ยังยืนยันว่า *"เอาอย่างนี้นะ อย่าเพิ่งเดินทางเลย รอเช้าดีกว่า เราจะให้คนจัดที่พักและอาหารให้พวกท่านที่เรือนของเรานะ"*

ชายหนุ่มและภรรยา แม้จะไม่เต็มใจที่ต้องค้างแรม แต่ก็ไม่อาจขัดใจคนของทางการได้ เลยจำต้องเข้าพักแรมในเรือนของนายราชภัฏนั้น

ส่วนนายราชภัฏก็คิดร้าย วางแผนจะโยนความผิดให้ชายหนุ่ม โดยจะแอบเอาเครื่องประดับแก้วมณีก้อนหนึ่งของตนไปซุกซ่อนไว้ในยานของพวกเขาตอนดึกสงัด

เมื่อได้เวลา เขาเปลี่ยนชุด ทำตัวเป็นโจรเข้าไปในบ้าน สักพักก็ส่งเสียงร้องโวยวายว่ามีโจรเข้าบ้าน แล้ววิ่งออกไปนอกบ้าน รีบเปลี่ยนชุดแล้วแอบกลับเข้ามาในบ้าน แสดงท่าทีตกใจอยู่ในมุมหนึ่งของบ้าน เขาสั่งให้คนในเรือนสำรวจทรัพย์สินในบ้าน ก็พบว่าแก้วมณีหายไป จึงสั่งให้ปิดล้อมบ้านไว้ แล้วเริ่มตรวจค้นทุกคนในบ้าน จากนั้นไปค้นในเกวียนน้อยของชายหนุ่มนั้น ก็พบแก้วมณีดังกล่าว ชายหนุ่มถูกกล่าวหาว่าเป็นโจรขโมยแก้วมณี

นายราชภัฏผู้ตกอยู่ในอำนาจราคะ แสดงทีท่าโกรธเอาจริงเอาจังว่า *"เรานี้เป็นถึงหัวหน้าด่าน เชื้อเชิญเจ้าเข้ามาพักกินนอนในบ้าน เจ้ายังมาขโมยทรัพย์ของเรา พวกเจ้าจงช่วยกันทุบตีอ้ายคนนี้ให้ตายเลย"* คนของเขาช่วยกันรุมทุบตีจนชายหนุ่มทนไม่ไหว ถึงแก่ความตาย จากนั้นนำศพไปทิ้ง (แล้วได้หญิงนั้นมาเป็นภรรยาสมดังตั้งใจ)

นายราชภัฏดำรงอยู่ตามอายุขัย ตายแล้วเกิดในอเวจีนรก ถูกนายนิรยบาลทุบตีตายอยู่ ๑๐๐ อัตภาพ...

อดีตนายราชภัฏมาเกิดเป็นมหากาลอุบาสก

ครั้งสมัยพุทธกาล **อดีตนายราชภัฏได้มาเกิดเป็นชาวสาวัตถี** บิดามารดาตั้งชื่อให้ว่า **มหากาล** เมื่อเจริญวัยแล้ว **เขาเป็นพุทธมามกะ ฟังธรรมแล้วบรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระอริยโสดาบัน**

เขาเป็นอุบาสกผู้มีศรัทธาที่มั่นคง รักษาอุโบสถเดือนหนึ่ง ๘ วัน เมื่อถึงวันที่รักษาอุโบสถ เขาจะค้างแรมฟังธรรมอยู่ในพระวิหารเชตวัน ตลอดคืนถึงรุ่งเช้า

ในคืนที่เขารักษาอุโบสถคราวหนึ่ง ขณะนั่งฟังธรรมอยู่ในพระวิหารนั้น ตอนใกล้รุ่งพวกโจรได้แอบเข้าไปขโมยของในเรือนหลังหนึ่ง ขณะรวบรวมทรัพย์ใส่ถุงผ้าแล้วกำลังจะหนีเจ้าของบ้านตื่นขึ้นมาเห็น จึงตะโกนร้องบอกให้คนในเรือนและเพื่อนบ้านช่วยกันวิ่งไล่ติดตามโจร

พระอาทิตย์ทอแสงแล้ว มหากาลอุบาสกเดินออกจากพระวิหาร จะกลับบ้าน ได้แวะล้างหน้าที่สระโบกขรณีหน้าวัด ขณะที่เขากำลังก้ม ๆ เงย ๆ อยู่ริมสระ โจรคนนั้นวิ่งหนีมาทางที่เขายืนอยู่พอดี เมื่อเห็นจวนตัวจึงทิ้งถุงใส่ทรัพย์ไว้ใกล้ ๆ เขา

พวกเจ้าของทรัพย์และเพื่อนบ้าน วิ่งไล่ติดตามโจรมาเห็นถุงผ้า เปิดออกดูก็พบว่าเป็นทรัพย์สินของตน จึงช่วยกันจับกุมมหากาลอุบาสก กล่าวหาเขาว่า *"แกเป็นพวกโจรที่เข้าไปขโมยของ แล้วแสร้งว่ามาฟังธรรมในวัด เดินออกมาล้างหน้าที่นี่ ใช่ไหมล่ะ"* พวกเขาไม่ได้สอบสวน ไม่ให้เขาได้พูดอะไร ลงมือช่วยกันทุบตีจนตาย แล้วทิ้งศพไว้ตรงนั้น

ภิกษุหนุ่มและสามเณรทั้งหลายถือหม้อน้ำออกมาจากพระวิหารจะมาตักน้ำ ได้พบศพแล้วจำได้ว่าเป็นมหากาลอุบาสก ก็พูดกันว่า *"ท่านมหากาลอุบาสกอยู่ฟังธรรมในวิหารทั้งคืน ออกมาแล้วถูกฆ่าตาย คนดี ๆ ไม่น่าจะถูกฆ่าตายอย่างนี้เลย"* (ต่อมาพวกญาติ ๆ ก็นำศพเขาไป)

ภิกษุและสามเณรตักน้ำแล้วกลับมายังพระวิหารแล้ว กราบทูลให้พระศาสดาทรงทราบเรื่อง พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"ภิกษุทั้งหลาย ท่านมหากาลอุบาสกในอัตภาพนี้ไม่สมควรตายอย่างนี้เลย แต่เขาตายตามสมควรแก่อกุศลกรรมที่เขาทำไว้ในกาลก่อนแล้ว"* จากนั้นตรัสเล่าเรื่องสมัยที่เขาเป็นนายราชภัฏ...จบแล้วตรัสพระคาถาว่า

> **"บาปที่ตนเองทำไว้ เกิดในตน มีตนเป็นแดนเกิด, ย่อมทำลายคนผู้มีปัญญาทราม เหมือนเพชร (วชิระ) ที่เกิดจากหินทำลายแก้วมณีที่เกิดจากหิน (ด้วยกัน) ฉะนั้น"**

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๒๒, ธ.อ.๓/๑๗๘-๙)

๖๒

อุตรสามเณร

เจริญวิปัสสนาบรรลุพระอรหัต ขณะถูกหลาวเสียบแทงอยู่

ศึกษาไตรเพทจบก่อนอายุ ๗ ขวบ... ปฏิเสธคำขอของมหาอำมาตย์มคธ จึงถูกอาฆาต

เด็กชายอุตระ เป็นบุตรชายของพราหมณ์ผู้มั่งคั่งตระกูลหนึ่งในกรุงราชคฤห์ เมื่อเจริญวัยได้ ๕-๖ ขวบ ได้ศึกษาวิชาของพวกพราหมณ์จบ (จบไตรเพท) พวกพราหมณ์ยกย่องชื่นชมสรรเสริญมาก เพราะเป็นเด็กที่มีความรู้ฉลาดปราดเปรื่อง ทั้งยังอยู่ในวัยที่น่ารัก และมีอัธยาศัยว่านอนสอนง่าย จึงเป็นที่รักใคร่ของเหล่าพราหมณ์ทั้งหลาย

กาลต่อมา **วัสสการพราหมณ์**ผู้เป็นมหาอำมาตย์ของพระเจ้าแผ่นดินมคธ (พระเจ้าพิมพิสาร) ทราบคุณสมบัติของเด็กชายอุตระแล้ว ได้ขอให้บิดามารดาพาเด็กชายมาพบ พร้อมกับเจรจาว่า จะจองเด็กชายอุตตระให้เป็นคู่หมั้นคู่หมายกับธิดาคนเล็กของตน บิดามารดาของอุตระไม่ขัดข้อง แต่ขอให้เป็นการตัดสินใจของลูกชายผู้ปราดเปรื่องจะดีกว่า

เด็กชายอุตระมีอัธยาศัยน้อมไปในการออกจากทุกข์ ถึงแม้จะเป็นเด็ก แต่ก็คิดได้อย่างที่ผู้ใหญ่คิดกัน เขามองเห็นความทุกข์ ความคับแค้นใจในการครองเรือน จึงกล่าวปฏิเสธความหวังดีของท่านมหาอำมาตย์ไปว่า **"กระผมไม่ปรารถนาที่จะมีภรรยาและบุตร กระผมชอบการอยู่คนเดียวขอรับ"** วัสสการพราหมณ์ได้รับคำตอบแล้ว ไม่พอใจ จึงเก็บเป็นความอาฆาตไว้

กุศลกรรมเก่าได้ผุดขึ้นในความคิดของอุตระเสมอ ๆ เตือนให้มุ่งออกจากภพเนือง ๆ

วันหนึ่ง เขาได้พบกับ**พระสารีบุตรเถระผู้ออกบวชจากวรรณะพราหมณ์ เด็กชายจึงรู้สึกคุ้นเคยมากเป็นพิเศษ** เข้าไปหาพระเถระในอารามบ่อย ๆ ได้ฟังธรรมจากท่านอยู่เป็นประจำ

บวชเป็นสามเณร มีพระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์... ถูกกล่าวหาว่าเป็นโจร มหาอำมาตย์ได้ทีรีบพิพากษาให้ใช้ไม้เสียบ

ครั้นถึงวัย ๗ ขวบ เด็กชายขออนุญาตบิดามารดาว่า จะบวชกับพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร มารดาบิดาเห็นอัธยาศัยลูกมานานแล้วจึงอนุญาตให้บวช

เด็กชายอุตระ**บวชเป็นสามเณรอุตระแล้ว** มีศรัทธาปฏิบัติในศีลและวัตรเต็มเปี่ยม ไม่บกพร่องในวัตรปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ คือพระสารีบุตร

คืนหนึ่ง พระสารีบุตรเกิดความอาพาธบางอย่าง ท่านบอกกับสามเณรเรื่องตัวยาที่รักษาความอาพาธนั้น สามเณรจะต้องไปหามาประกอบเป็นตัวยาต้มถวาย

ครั้นถึงยามเช้า สามเณรจึงถือบาตรเดินออกจากวิหารไปยังริมทะเลสาบ ถึงแล้ววางบาตรลงกับพื้น ท่านกวักน้ำขึ้นมาชำระล้างใบหน้าอยู่

ขณะนั้น โจรคนหนึ่ง ขโมยทรัพย์จากเรือนในกรุงราชคฤห์แล้วหลบหนีออกมาตอนประตูเมืองเปิด...พวกเจ้าหน้าที่วิ่งไล่ติดตามมาใกล้ๆ ริมทะเลสาบที่สามเณรกำลังล้างหน้าอยู่ โจรเห็นว่าจะหนีไม่ทัน หากถูกจับได้พร้อมทรัพย์โทษจะหนักมาก เมื่อวิ่งมาถึงเห็นบาตรของสามเณรตั้งอยู่ จึงเปิดบาตร แล้วเอาห่อรัตนะที่ขโมยมาใส่ลงไป แล้ววิ่งหนี

สามเณรล้างหน้าเสร็จแล้ว หันกลับ (ก็ไม่เห็นโจรแล้ว) เดินมาอุ้มบาตร ก็รู้สึกบาตรหนักกว่าเดิม จึงเปิดฝาบาตรออกดู ก็เห็นห่อรัตนะ ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่มาถึงพอดีและก็เห็นเช่นเดียวกัน พวกเขากล่าวหาว่า *"สามเณรเป็นพวกเดียวกับโจร และประพฤติตัวเป็นโจร"* จับสามเณรมัดมือไพล่หลัง นำตัวเข้าไปในพระนคร เรียนให้**วัสสการพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีแทนพระราชาทราบ**

วัสสการพราหมณ์นั่งบนบัลลังก์พิจารณาคดี ต่อเมื่อเห็นหน้าสามเณรจึงจำได้ว่า สามเณรคนนี้คือ เด็กชายอุตรระผู้ปราดเปรื่องในวิชาพราหมณ์นั้นเอง คิดว่า *"เจ้าคนนี้ มันปฏิเสธความหวังดีของเรา เราจะจับจองให้มันแต่งกับลูกสาวของเรา มันก็ไม่เอา ตอนนี้มาบวชเป็นเณรในลัทธิมิจฉาทิฏฐิ เราจะลงโทษให้ถึงตายเลย"*

วัสสการพราหมณ์ฟังรายงานจากเจ้าหน้าที่จบแล้ว ก็ไม่ได้เรียกเจ้าทรัพย์มาไต่ถามและไม่สอบถามสามเณรเลย เพราะความอาฆาตยังมีแรงกล้า รีบตัดสินคดีว่า *"ให้เอาหลาวเสียบแทงก้นสามเณรทั้งเป็น"* เมื่อตัดสินโทษเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานศาล นำตัวสามเณรออกไปยังลานศาล ตรึงไว้ที่หลักในท่านอน แล้วเสียบด้วยหลาวไม้แหลม (เสียบก้น) ทรมานหมายให้สิ้นใจไปเอง สามเณรเกิดทุกขเวทนาแรงกล้า แต่ประคองสติไว้ได้เป็นระยะ ๆ

พระพุทธเจ้าเสด็จโปรด...
บรรลุพระอรหัต หลุดพันธนาการ และแผลหายสนิท

ในเวลานั้น พระพุทธเจ้าได้ทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์ทั้งหมดแล้ว พบว่า สามเณรมีญาณอันแก่กล้าแล้ว จึงเสด็จไปยังลานลงทัณฑ์นั้น (โดยไม่ทรงให้ใครพบเห็น) ทรงวางพระหัตถ์อ่อนนุ่มลงบนศีรษะของอุตรสามเณร ตรัสว่า **"อุตระนี้เป็นผลของกรรมเก่า เธอต้องอดกลั้น จงใช้ปัญญาพิจารณาผลกรรม"** แล้วทรงแสดงธรรมที่เหมาะกับอัธยาศัยของสามเณรอีก

อุตรสามเณรได้เห็นได้ฟังพร้อมกับรับสัมผัสพระหัตถ์ที่นุ่มนวลจากพระพุทธองค์ ก็เกิดปีติซาบซ่านโสมนัสยิ่ง เหมือนถูกน้ำอมฤตอันชุ่มชื่นรินรด เร่งสำรวมจิต ข่มความปีติโสมนัสลงได้ แล้วเจริญวิปัสสนา ตามบาทวิถีแห่งมรรคภาวนา ก็บรรลุพระอรหัตเป็นพระอรหันต์ ผู้ถึงพร้อมด้วยอภิญญา ๖ (คือ บรรลุอาสวักขยญาณ พร้อมทั้งได้ฌานและอภิญญา เช่น อิทธิวิธ เป็นต้น)

เครื่องพันธนาการ และหลาวแหลมหลุดออก สามเณรลุกขึ้นยืนแล้วเหาะขึ้นไปอยู่กลางอากาศ แล้วลงมาน้อมถวายอภิวาทพระบรมศาสดา ส่วนบาดแผลและทุกขเวทนาจากการถูกหลาวเสียบก็หายสนิทแล้วทั้งหมด...

ต่อมา ภิกษุทั้งหลายถามสามเณรว่า *"อาวุโส ตอนนั้นท่านได้รับทุกข์หนักมาก แต่ทำไมยังเจริญวิปัสสนาได้?"* สามเณรตอบว่า *"ผู้มีอายุทั้งหลาย อย่าพูดถึงโทษของผมในสังสารวัฏเลย พวกท่านเห็นสภาพของสังขารธรรมดีแล้วมิใช่หรือ ดังนั้น ถึงผมจะถูกทุกขเวทนาครอบงำอยู่ ก็ยังสามารถเจริญวิปัสสนาจนบรรลุพระอรหัตได้"* แล้วกล่าวคาถาว่า

"ไม่มีภพใดที่เที่ยงแท้ (ทุกภพที่สัตว์เกิด สัตว์จะมีอายุสั้น หรืออายุยืน ก็ต้องเสื่อมสลาย) สังขารที่เที่ยงแท้ก็ไม่มี (ไม่มีขันธ์ใดในขันธ์ ๕ จะยั่งยืนเลย) ขันธ์เหล่านั้นย่อมเวียนเกิดเวียนดับ (=เป็นไปตามเหตุปัจจัย) อยู่ร่ำไป

เมื่อข้าพเจ้าเห็นโทษดังกล่าวแล้ว จึงไม่ต้องการภพ ข้าพเจ้าสลัดตนออกจากกามทั้งปวงได้แล้ว ถึงความสิ้นอาสวะแล้ว" ดังนี้

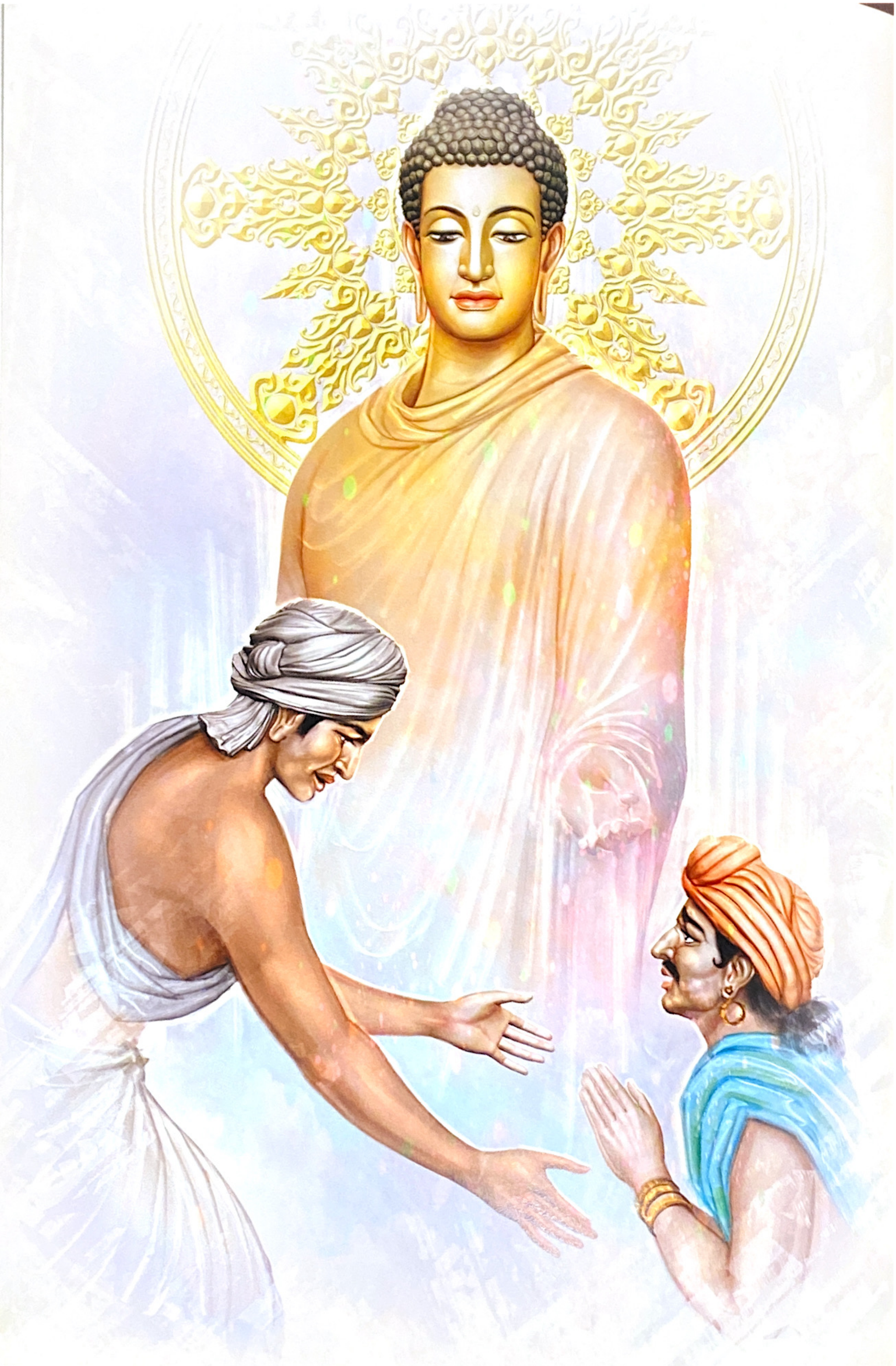
(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๒๕๘, เถร.อ.๒/๓-๙)

กิจวัตรของผู้รักษาตน

กาเยน สํวโร สาธุ　　สาธุ วาจาย สํวโร
มนสา สํวโร สาธุ　　สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร
สพฺพตฺถ สํวุโต ลชฺชี　　รกฺขิโตติ ปวุจฺจติ.

การสำรวมกายเป็นการดี สำรวมวาจาเป็นการดี สำรวมใจเป็นการดี
การสำรวมในที่ทั้งปวงเป็นการดี
บุคคลสำรวมในที่ทั้งปวง มีความละอายต่อบาป
เรากล่าวว่าคือการรักษาตน

สํ.ส. อัตตรักขิตสูตร ข้อ ๓๓๙, มจร.ข้อ ๑๑๖

๖๓

พิฬาลปทกะเศรษฐี

เศรษฐีตีนแมว ผู้ให้อย่างเสียไม่ได้

อุบาสกต้องการทำเหตุแห่งโภคสมบัติ และบริวารสมบัติ ประกาศเชิญชวนคนร่วมทำทาน

สมัยหนึ่ง ชาวกรุงสาวัตถีได้รวมตัวกันกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ให้ทรงรับมหาทานที่พวกเขาช่วยกันนำไทยธรรมมาจากเรือนของตน ๆ รวมกันแล้วถวายในสถานที่แห่งหนึ่ง **พระพุทธเจ้าเสวยแล้วตรัสอนุโมทนาว่า "อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย**

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ **ให้ทานด้วยตนเอง แต่ไม่ชักชวนผู้อื่น** (ให้ร่วมทำด้วย) **เขาย่อมได้โภคสมบัติ** (เช่นมีปัจจัย ๔ พรั่งพร้อม) แต่ไม่ได้**บริวารสมบัติ** (ผู้แวดล้อม, ผู้รับใช้, เพื่อนฝูง) ในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว

๒. บุคคลบางคน**ไม่ให้ทาน แต่ชักชวนผู้อื่นให้ให้** เขาย่อมได้บริวารสมบัติ แต่ไม่ได้โภคสมบัติในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว

๓. บุคคลบางคน **ไม่ให้ทาน ทั้งไม่ชักชวนคนอื่นให้ให้ด้วย** เขาย่อมไม่ได้โภคสมบัติ ไม่ได้บริวารสมบัติ ในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว ย่อมเป็นคนเที่ยวขอเขากิน

๔. บุคคลบางคน **ให้ทานด้วย ชักชวนคนอื่นด้วย** เขาย่อมได้ทั้งโภคสมบัติและบริวารสมบัติในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว"

จบแล้วเสด็จลุกขึ้นเพื่อกลับพระวิหารเชตวัน เขตกรุงสาวัตถี

อุบาสกหนุ่มคนหนึ่ง ฟังพระธรรมเทศนาแล้วเห็นคล้อยตาม คิดว่า *"เราไม่เคยได้ฟังมาก่อน เราควรทำเหตุเพื่อให้ได้สมบัติทั้งสอง"* จึงเดินเข้าไปกราบทูลนิมนต์ว่า *"ข้าแต่*

พระองค์ผู้เจริญ พรุ่งนี้ขอพระองค์จงทรงรับภัตของพวกข้าพระองค์ ในที่แห่งนี้ด้วยเถิดพระพุทธเจ้าข้า" ตรัสถามว่า *"อุบาสกท่านต้องการภิกษุจำนวนกี่รูป?"* ทูลว่า *"ภิกษุทั้งหมดที่มาในวันนี้เลยพระพุทธเจ้าข้า"* พระศาสดาทรงรับนิมนต์แล้ว

อุบาสกออกจากสถานที่นั้นแล้ว กลับไปยังเรือนของตนชักชวนญาติและเพื่อน ๆ ให้ช่วยกันนำภาชนะต่าง ๆ ใส่รถเข็นแล้วช่วยกันเข็นไปตามบ้านเรือนต่าง ๆ ประกาศป่าวร้องเชิญชวนว่า

"คุณพ่อคุณแม่ คุณตาคุณยาย...ทั้งหลาย พรุ่งนี้ผมนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุข ให้เสด็จมาฉันภัตตาหารในที่แห่งโน้น...จึงขอเชิญชวนให้ร่วมกันบริจาควัตถุสิ่งของต่าง ๆ ตามแต่จะให้ ให้ข้าวสารก็ได้ ถั่วก็ได้ ผักก็ได้...ผมจะนำสิ่งที่พวกท่านให้ไปรวมกัน แล้วทำการหุงต้ม ทำอาหาร ณ สถานที่แห่งนั้น ท่านใดมีความสามารถในการทำอาหาร ขนม ยาคู ก็ขอได้โปรดไปช่วยผมด้วย..."

ชาวบ้านที่ได้ฟังคำเชิญชวนของเขา ต่างนำวัตถุต่าง ๆ ออกมาร่วมบริจาคจำนวนมาก บางคนเสนอตัวเป็นพ่อครัวแม่ครัว เพื่อน ๆ และญาติของเขาช่วยกันนำสิ่งของไปยังสถานที่ทำครัว

เศรษฐีคนหนึ่งไม่พอใจ ให้เพียงข้าวสารหยิบมือเดียว... ให้แล้วกลัวเสียหน้า...อุบาสกฉลาดในการจัดของบริจาค

กระทั่งอุบาสกนั้นเข็นรถป่าวร้องมาถึงบ้าน**เศรษฐีคนหนึ่ง** เศรษฐีได้ฟังคำเชิญชวนแล้วไม่พอใจ คิดตำหนิว่า **"เจ้าหนุ่มคนนี้ไม่ได้รู้กำลังของตนเองเลย แทนที่จะนิมนต์ภิกษุแต่น้อยก็นิมนต์จำนวนมากมายจนของมีไม่พอ ต้องมาร้องขอจากชาวบ้าน"** คิดอีกว่า *"เราจะต้องสั่งสอนเขาเสียหน่อย ไหน ๆ เขาก็มาร้องชวนแล้ว เราจะให้เพียงนิดเดียว จะดูสิว่าเขาจะว่าอย่างไร?"*

เศรษฐีเดินออกไปบอกให้อุบาสกนั้นนำภาชนะเข้ามาในเรือน แล้วเศรษฐีก็ใช้นิ้ว ๓

นิ้วหยิบข้าวสารให้ ๑ หยิบ ถั่วเขียว ๑ หยิบ ถั่วราชมาส ๑ หยิบ ให้เนยใสและน้ำอ้อยด้วยการเอียงขวดให้ไหลลงภาชนะของอุบาสกเพียงหยดสองหยดเท่านั้น (ด้วยการกระทำนี้ ต่อมาคนจึงเรียกว่า **เศรษฐีตีนแมว** (พิฬาลปทกะ เพราะจิตใจเหนียวแน่นดุจตีนแมว ยึดเกาะสิ่งใดแล้วปล่อยยาก)

อุบาสกได้ของจากเศรษฐีแล้ว ไม่ได้นำไปรวมกับสิ่งของ ๆ ของคนอื่นๆ เขาจัดแยกไว้ต่างหาก เศรษฐีเห็นเขาแยกของไว้ก็สงสัยว่า *"เจ้าหนุ่มคนนี้ ทำไมต้องแยกของเราออกจากของ ๆ คนอื่นด้วยนะ"*

ความสงสัยทำให้เศรษฐีส่งคนสนิทร่วมไปกับขบวนเรี่ยไร เพื่อให้ตามดูการกระทำของอุบาสกนั้น

อุบาสกขนสิ่งของมาถึงโรงครัวแล้ว เขานำสิ่งที่เศรษฐีบริจาคมาน้อยนิดนั้นเข้ารวมกับของ ๆ คนอื่น ๆ คือ แบ่งข้าวสาร ๑-๒ เมล็ดใส่ลงในหม้อเตรียม**ต้มยาคู** ๑-๒ เมล็ดใส่ลงในหม้อเตรียม**หุงข้าว** และ ๑-๒ เมล็ดใส่ลงในข้าวสารที่เตรียมทำ**ขนม** ส่วนถั่วและเนยใสเป็นต้นที่มีไม่กี่หยด เขาหยดลงในหม้อสำหรับทำขนมบ้าง เภสัชบ้าง ดังนี้เป็นต้น

คนของเศรษฐีเห็นแล้วนำสิ่งที่ได้เห็นกลับไปเล่าให้เศรษฐีฟัง เศรษฐีฟังแล้วคิดว่า *"มันเข้าใจทำ แต่พรุ่งนี้มันอาจประกาศชื่อคนที่ให้สิ่งของแก่มัน มันอาจประกาศว่า เศรษฐีอย่างเราให้ข้าวสารไปไม่กี่เมล็ด... ชื่อเสียงของเราคงป่นปี้แน่ พรุ่งนี้เราควรไปร่วมงานด้วยจะฟังว่ามันจะว่าอย่างไร ถ้ามันประกาศชื่อเราให้เราได้อาย เราจะแทงมันให้ตายเสียตรงนั้นเลย"...*

เศรษฐีขอโทษอุบาสก...พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรม เศรษฐีบรรลุเป็นพระอริยะ

อุบาสกและสาธุชนช่วยกันจัดเตรียมภัตตาหารและเภสัชเป็นต้น **ตลอดคืน** ได้เวลาแล้ว พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เสด็จมายังที่นั่น อุบาสก ญาติมิตร และชาวสาวัตถีร่วมกันถวายมหาทาน **อุบาสกกราบทูลว่า**

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ชักชวนให้มหาชนร่วมกันบริจาควัตถุสิ่งของต่าง ๆ นำมาจัดทำไทยธรรมในวันนี้ ทานที่คนทั้งหลายบริจาคมา จะตวงด้วยทะนานก็ดี ใช้มือกำให้ก็ดี ให้ข้าพเจ้าตักเอาเองก็ดี...ขอผลทานอันไพศาลจงมีแก่คนเหล่านั้นทั้งหมด"

เศรษฐีเหนีบกฤชมานั่งร่วมงานด้วย พอได้ฟังคำกราบทูลแล้วรู้สึกเสียใจว่า *"เราคิดว่าเขาจะเอ่ยชื่อเราว่าให้มาหยิบมือเดียว เราจะฆ่าเขาให้ตาย แต่เขากลับนำของน้อยนิดของเราเข้าร่วมปรุงเป็นภัตหลายชนิด ตอนนี้เขากลับกล่าวคำได้อย่างน่าฟัง น่าเลื่อมใส เขาไม่ตำหนิทานของใคร ๆ เลย ทำทานของทุกคนให้มีผลบุญเสมอกัน เราควรขอโทษเขา ถ้าเราไม่ขอโทษ เทวดาคงจะทุบหัวเราให้แตกตาย"*

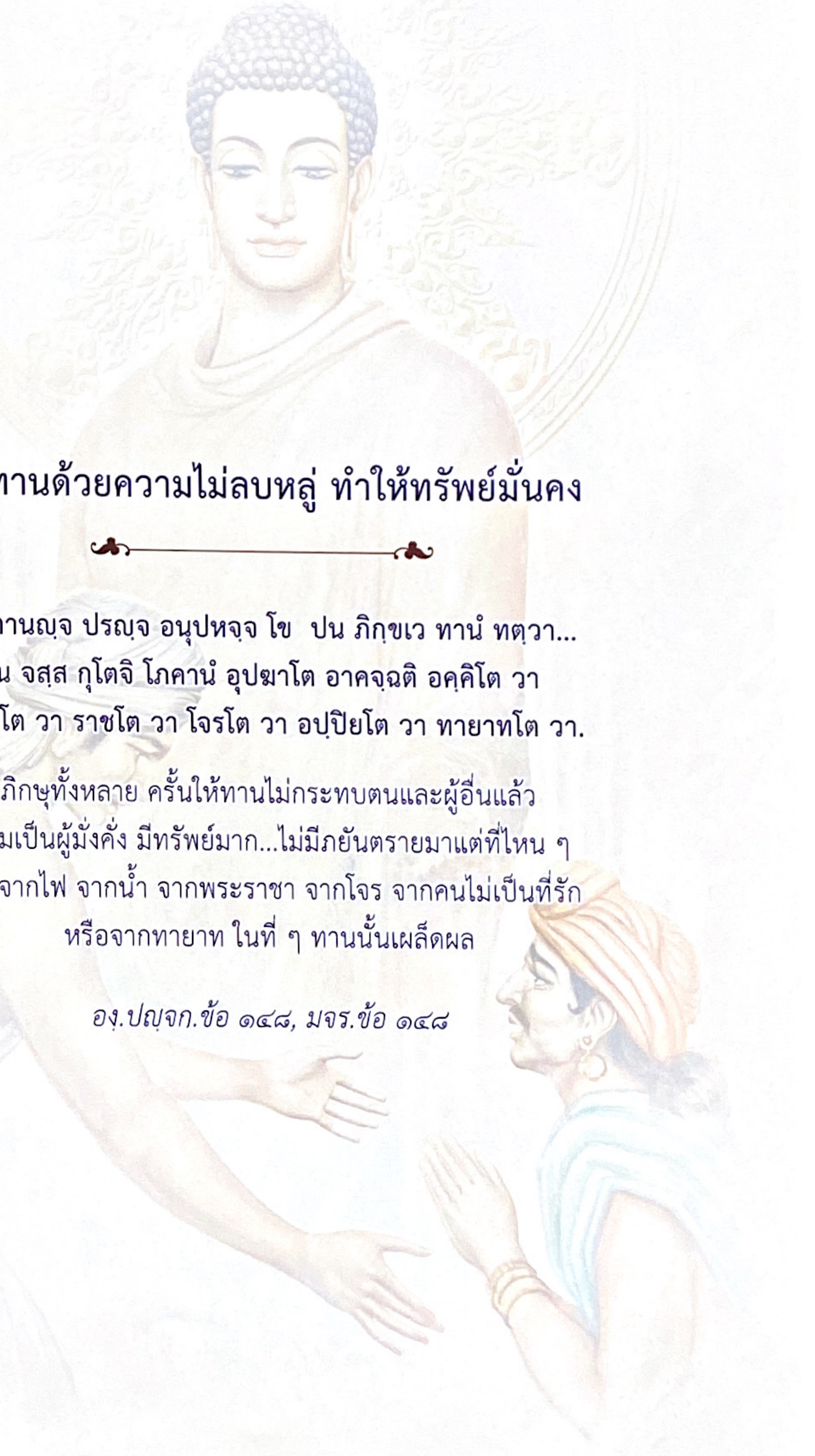
เศรษฐีลุกจากที่นั่งเดินเข้าไปหมอบกราบแทบเท้าของอุบาสกนั้น กล่าวว่า *"นายขอนายจงยกโทษให้ผมด้วย"* อุบาสกถามว่า *"นี่มันเรื่องอะไรเหรอท่านเศรษฐี?"* เศรษฐีจึงเล่าความคิดของตนเองตั้งแต่วันวานจนถึงวันนี้ให้ฟัง อุบาสกก้มลงประคองเศรษฐีขึ้นแล้วกล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่ได้คิดอะไรร้าย ๆ เลย ข้าพเจ้าต้องการทำตามพระธรรมเทศนาที่พระศาสดาทรงสอน, แล้วยกโทษให้เศรษฐี ทั้งให้เศรษฐียกโทษให้ด้วยที่ทำให้เศรษฐีคิดไปอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าทรงเห็นการกระทำของคนทั้งสองแล้ว ตรัสถามว่า *"มีเรื่องอะไรกันหรืออุบาสก?"* อุบาสกและเศรษฐีจึงได้กราบทูลเรื่องทั้งหมดให้ทรงทราบ ตรัสว่า **"อุบาสก ขึ้นชื่อว่าบุญอันใคร ๆ ไม่ควรดูหมิ่นว่าเล็กน้อย, การถวายทานแด่ภิกษุสงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข บุคคลไม่ควรดูหมิ่นว่าเล็กน้อย เพราะว่าผู้ทำบุญอยู่ก็ย่อมเพิ่มพูนบุญมากขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนภาชนะที่เปิดฝาไว้ก็ย่อมเต็มด้วยน้ำฝน"** แล้วตรัสพระคาถาว่า

> "บุคคลไม่ควรดูหมิ่นบุญว่ามีประมาณน้อย ผลบุญจะคงไม่มี เพราะตุ่มน้ำยังมีน้ำเต็มได้จากน้ำฝนที่ตกลงมาทีละหยด ฉันใด ธีรชน (คนมีปัญญา) สั่งสมบุญไว้ทีละเล็กละน้อย ก็ย่อมเต็มด้วยบุญได้ ฉันนั้น"

จบพระพุทธดำรัส เศรษฐีบรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระอริยะโสดาบันแล้ว

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๙,ธ.อ.๓/๒๓-๖)

ให้ทานด้วยความไม่ลบหลู่ ทำให้ทรัพย์มั่นคง

อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ โข ปน ภิกฺขเว ทานํ ทตฺวา...
น จสฺส กุโตจิ โภคานํ อุปฆาโต อาคจฺฉติ อคฺคิโต วา
อุทกโต วา ราชโต วา โจรโต วา อปฺปิยโต วา ทายาทโต วา.

ภิกษุทั้งหลาย ครั้นให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว
ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก...ไม่มีภยันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ
คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก
หรือจากทายาท ในที่ ๆ ทานนั้นเผล็ดผล

องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๑๔๘, มจร.ข้อ ๑๔๘

๖๔

พระโสปากเถระ

มารดาตาย ลูกชายเกิด ณ เชิงตะกอน

ท่านโสปากะเป็นชาวสาวัตถี ท่านเกิดในครอบครัวยากจน ขณะที่อยู่ในครรภ์มารดานั้น อกุศลกรรมปางก่อนส่งผลให้อยู่ในครรภ์นานถึง ๑๐ เดือน ครรภ์แก่มากแล้ว แต่มารดาไม่สามารถคลอดได้ นางถึงกับสลบเหมือดเป็นเวลานาน จนพวกญาติคิดว่าตายทั้งกลม (แม่และทารกตายพร้อมกัน) แล้ว พวกเขาร้องไห้นำศพไปยังป่าช้าตั้งเชิงตะกอนเสร็จแล้ว ยกร่างวางบนเชิงตะกอนจะจุดไฟเผา

ทารกเป็นสัตว์ผู้เกิดเป็นชาติสุดท้าย (จะบรรลุเป็นพระอรหันต์หมดเชื้อแห่งภพหน้า ท่านเรียกอีกอย่างว่าปัจฉิมภวิกสัตว์) เทวดาบันดาลให้เกิดพายุฝนขึ้น ทำให้พวกเขาจุดไฟไม่ติด จึงรีบพากันกลับออกไปจากป่าช้า ไม่นานนางได้คลอดทารก และมารดาถึงแก่ความตาย เทวดาได้เนรมิตกายเป็นมนุษย์เข้าไปอุ้มทารกไปวางไว้ที่หน้าบ้านของคนเฝ้าป่าช้า และแอบมาป้อนอาหารเลี้ยงทารกด้วย คนเฝ้าป่าช้ากลับมาเห็นทารกก็เกิดความรัก จึงเลี้ยงดู (โดยมีเทวดาช่วยเลี้ยง) คู่กับบุตรชายของตนเองเรื่อยมา เขาตั้งชื่อลูกตัวเองว่า **"สุปปิยะ"** ตั้งชื่อทารกนิรนามว่า **"โสปากะ"** เพราะเกิดและเติบโตในป่าช้า

จนกระทั่งเด็กชายโสปากะมีอายุ ๗ ขวบ

ในวันหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพบเด็กชายปรากฏในข่ายพระพุทธญาณ โสปากะมีอุปนิสัยแห่งพระอรหัต...เวลาสายพระองค์เสด็จไปยังเรือนของคนเฝ้าป่าช้า ซึ่งอยู่ติดกับป่าช้า เด็กชายโสปากะเองก็ถูกกุศลกรรมในอดีตกระตุ้นเตือนให้เดินออกไปพบพระศาสดา เมื่อเขาได้เห็นพระองค์แล้ว เกิดความรักความเลื่อมใสมาก รีบเข้ามาถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่เขา จบพระธรรมเทศนา โสปากะกราบทูลขอบรรพชา, ตรัสถามว่า *"บิดามารดาของเธออนุญาตแล้วหรือ?"* เด็กชายไปบอกบิดาและพามาเข้าเฝ้า เมื่อบิดาทราบความทั้งหมดแล้ว กราบทูลอนุญาตว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์จงให้โสปากะบรรพชาด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า"*

พระพุทธเจ้าทรงให้เด็กชายบรรพชาแล้ว ทรงแนะนำให้เจริญเมตตาภาวนา สามเณรโสปากะเรียนกรรมฐานจากพระศาสดาแล้ว เข้าไปอยู่ในป่าช้า ไม่กี่วันก็**บรรลุเมตตาฌาน** (=ได้รูปาวจรฌานหรือรูปฌาน มีเมตตาเป็นอารมณ์) แล้วพิจารณาฌานด้วยวิปัสสนา (=กระทำฌานให้เป็นบาท เจริญวิปัสสนาเห็นฌานจิตนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา) ก็บรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์

ต่อมา พระโสปากเถระเล่าเรื่องตนเองให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่า

"ในภพสุดท้าย เราเกิดในกำเนิดโสปากะ (หมายถึง เกิดในป่าช้าก็ได้ หมายถึงเกิดในวรรณะต่ำก็ได้) เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต (=เป็นสามเณร) เรามีอายุได้ ๗ ขวบก็ได้บรรลุพระอรหัต, เราปรารภความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ตั้งมั่นอยู่ในศีลด้วยดี ทำให้พระมหานาค (=พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นดุจช้างเชือกประเสริฐ) ทรงยินดีแล้ว ได้อุปสมบท (=เป็นภิกษุ)" (ดู ขุ.อป.ข้อ ๒๑, อป.อ.๑/๒/๕๖-๗, เถร.อ. ๑/๑๙๙-๒๐๑)

ส่วน**สหายสุปปิยะ** ซึ่งเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เด็กนั้น ต่อมา ก็ได้มาหาและฟังธรรมจากพระโสปากะ ออกบวชแล้วเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งเช่นกัน

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๑๖๙, เถร.อ.๑/๑๙๔-๘)

ยินดีในธรรมเป็นปัจจัยแก่พระอรหัต

สพฺพรตึ ธมฺมรติ ชินาติ.

ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง

ขุ.ธ. ตัณหาวรรค ข้อ ๓๔, มจร.ข้อ ๓๕๔

๖๕

พระโสปากเถระ

ภิกษุผู้อุปสมบทด้วยวิธีตอบปัญหา

อาจะฆ่า จับมัดติดไว้กับศพในป่าช้า พระพุทธเจ้าเสด็จโปรด บรรลุโสดาปัตติผลในป่าช้า

เด็กชายโสปากะเกิดในครอบครัวพ่อครัว ในกรุงราชคฤห์ (อาจารย์บางพวกว่าเกิดในตระกูลพ่อค้า)

ครั้นเกิดได้เพียง ๔ เดือน บิดาก็เสียชีวิต ส่วนมารดาก็ออกไปทำการงานในที่ไกล **อา (น้องชายของพ่อ) จึงนำมาเลี้ยงดูจนเจริญวัยได้ ๗ ขวบ**

วันหนึ่ง เด็กชายโสปากะทะเลาะวิวาทกับลูกของอา อาโกรธมาก ลากตัวเข้าไปในป่าช้า แล้วใช้เชือกมัดเด็กชายติดกับศพไว้ คิดว่าจะให้สุนัขจิ้งจอกหรืออมนุษย์ฆ่ามันให้ตาย

เด็กชายโสปากะพยายามดิ้นให้เชือกหลุดออก แต่ก็ไม่สำเร็จ เกิดความหวาดกลัวในซากศพด้วย สะดุ้งกลัวสุนัขจิ้งจอกและแร้งด้วย พวกมันปรากฏตัวจะเข้ากินซากศพ แต่ด้วยความที่เด็กชายเป็นบุคคลที่เกิดในอัตภาพนี้เป็นอัตภาพสุดท้าย บุญที่สั่งสมมาดีแล้วได้คุ้มครองไม่ให้สัตว์ต่าง ๆ เข้าใกล้ได้เลย

ถึงเวลาเที่ยงคืน เด็กชายก็รำพึงว่า *"เราจะพ้นไปจากสถานที่นี้ได้อย่างไร พ่อแม่ผู้จะเป็นที่พึ่งของเราก็ไม่มีแล้ว เรานึกไม่ออกว่าจะมีใครช่วยให้เราพ้นพันธนาการกลางป่าช้านี้ได้"*

ในเวลาเดียวกันนั้น **พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูเวไนยสัตว์** (คือผู้ควรแก่การแนะนำได้) ก็ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตของเด็กชายโสปากะ ทรงเห็นเขานอนทุกข์ทรมานอยู่ ทรงแผ่พระรัศมีไปในป่าช้า เด็กชายเห็นแสงสว่างแล้วเกิดสติ จิตใจสงบ ไม่หวาดกลัว พระศาสดาตรัสให้ได้ยินว่า *"มาเถิดโสปากะ อย่ากลัวเลย เธอจงมองดูพระตถาคต เราจะช่วยให้เธอผ่านพ้นออกไป ดุจพระจันทร์พ้นจากปากของราหู ฉะนั้น"*

เด็กชายพ้นจากเชือกที่ผูกแล้วด้วยพุทธานุภาพ และเมื่อได้ฟังพระพุทธดำรัสจบแล้วก็บรรลุโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบัน เด็กชายสำรวจดูรอบ ๆ **ก็พบว่าตนเองยืนอยู่หน้าพระคันธกุฎี ไม่ได้อยู่ในป่าช้าแล้ว**

มารดามาเข้าเฝ้าทูลถามถึงลูก ฟังธรรมแล้วเป็นพระโสดาบัน ส่วนบุตรชายเป็นพระอรหันต์

รุ่งเช้า มารดาของเด็กชายเดินทางกลับมา ถามหาบุตรชายกับน้องชายสามี อาตอบว่า โสปากะไม่ได้อยู่อาศัยด้วยนานแล้ว เด็กหนีออกไปจากบ้าน บัดนี้ไปอยู่ที่ใดก็ไม่ทราบ

มารดาเที่ยวถามหาบุตรไปตามบ้านญาติและคนรู้จัก ก็ไม่พบ นางฉุกคิดขึ้นว่า **"มีคนชอบพูดว่าพระพุทธเจ้าทรงรู้ทุกสิ่ง รู้ถึงอดีต อนาคต และปัจจุบัน เราควรไปเข้าเฝ้าทูลถามถึงลูก พระองค์น่าจะช่วยเราให้พบลูกได้"**

มารดาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าใน**พระเวฬุวันวิหาร** พระศาสดาทรงใช้ฤทธิ์ทำให้มารดาและบุตรมองไม่เห็นกัน นางทูลถามว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันตามหาลูกชายชื่อ โสปากะ หาไปทั่วก็ไม่พบ จึงเข้ามาหาพระองค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบไหมว่าโสปากะอยู่ที่ใด?"*

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมว่า

"เมื่อบุคคลถูกความตายครอบงำ, บุตรทั้งหลายก็ช่วยไม่ได้, บิดา มารดา และพวกพ้องก็ช่วยไม่ได้, แม้ญาติทั้งหลายก็ต้านทานไม่ได้

บัณฑิตทราบความจริงนี้แล้ว พึงเป็นผู้สำรวมในศีล รีบชำระหนทางไปสู่นิพพานโดยพลันเถิด”

มารดาได้ฟังแล้วบรรลุเป็นพระโสดาบัน ส่วนเด็กชายโสปากะฟังแล้วบรรลุพระอรหัต

ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าทรงทำให้ทั้งสองแม่ลูกมองเห็นกันได้ มารดาดีใจมากและปีติโสมนัสยิ่งขึ้น เมื่อพระศาสดาตรัสว่า เด็กชายโสปากะเป็นพระอรหันตขีณาสพแล้ว มารดาจึงกล่าวอนุญาตให้บุตรบวชแล้วถวายบังคมลากลับออกไป

พระพุทธเจ้าทรงอุปสมบทให้เป็นภิกษุ ด้วยวิธีตรัสถามปัญหาให้ตอบ

(วันนั้นนั่นเอง) สามเณรโสปากะเข้ามาหาพระพุทธเจ้าขณะเสด็จจงกรมอยู่ที่ร่มเงาของพระคันธกุฎี ถวายบังคมแล้วเดินจงกรมตามเสด็จ (เถร.อ.๓/๒๔๗-๒๕๑)

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์จะให้เธออุปสมบทด้วยวิธี **“ปัญหาพยากรณูปสัมปทา”** (การอุปสมบทด้วยการตอบปัญหา ทรงอนุญาตเฉพาะท่านโสปากะ) จึงตรัสถามปัญหา ๑๐ ข้อ คือ อะไรเอ่ยชื่อว่า ๑, อะไรเอ่ยชื่อว่า ๒...อะไรเอ่ยชื่อว่า ๑๐? (เรียกกุมารปัญหาหรือสามเณรปัญหา คือ เมื่อท่านโสปากะตอบจบครบแล้วถือว่าได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุแล้ว)

ท่านโสปากะทูลตอบเป็นลำดับไป เช่น **สัตว์ทั้งปวงตั้งอยู่ได้ด้วยอาหาร ชื่อว่าหนึ่ง** (เพราะอาหารเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงขันธ์) **นามและรูปชื่อว่าสอง, เวทนา ๓** (สุข ทุกข์ อุเบกขา) **ชื่อว่า สาม** ดังนี้เป็นต้น

พระศาสดาทรงพอพระทัยการตอบของท่าน จึงทรงอนุญาตการอุปสมบทให้ การอุปสมบทของท่านจึงชื่อว่า ปัญหาพยากรณอุปสมบท

ลำดับนั้น พระโสปากะได้กล่าวคาถา เล่าเรื่องของตนทูลถวาย และให้ภิกษุทั้งหลายผู้มายืนเข้าเฝ้าอยู่ไม่ไกลได้ยินด้วยว่า

"เราได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่านรชน เสด็จจงกรมอยู่ที่ร่มเงาของพระคันธกุฎี จึงเข้าไปเฝ้าพระองค์... พระองค์ได้ตรัสถามปัญหา เราเป็นผู้ฉลาดรอบรู้ปัญหาทั้งหลาย ไม่กลัว ไม่หวาดหวั่น ได้ทูลตอบปัญหาแด่พระองค์

เมื่อเราตอบปัญหาแล้ว พระตถาคตทรงอนุโมทนา พระองค์ทรงเหลียวดูหมู่ภิกษุ แล้วได้ตรัสว่า โสปากะภิกษุ บริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช ของชาวอังคะและชาวมคธเหล่าใด เป็นลาภของชาวอังคะ และมคธเหล่านั้น ที่ได้ต้อนรับและทำสามีจิกรรมแก่โสปากะ

ภิกษุโสปากะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เธอจงเข้ามาหาเรา โสปากะ ***การตอบปัญหาเหล่านี้ จงเป็นการอุปสมบทของเธอ***

เรามีอายุได้ ๗ ปี ตั้งแต่เกิดมาก็ได้อุปสมบท *ทรงร่างกายอยู่ในชาติสุดท้าย น่าอัศจรรย์ที่ธรรมเป็นธรรมที่ดีเลิศ"*

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๓๖๔, เถร.อ.๓/๒๕๐–๑, ขุ.ขุ.ข้อ ๔, ขุทฺทก.อ.๙๕–๑๑๕)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

พระพุทธเจ้าทรงเป็นสุดยอดกัลยาณมิตร
เพราะสัตว์อาศัยพึ่งพิงแล้ว ทำให้พ้นจากชาติ ชรา มรณะ

ที่สุดของความยุ่ง

ยตฺถ นามญฺจ รูปญฺจ   อเสสํ อุปรุชฺฌติ
ปฏิฆํ รูปสญฺญา จ   เอตฺเถสา ฉิชฺชเต ชฏา.

นามก็ดี รูปก็ดี ปฏิฆสัญญาก็ดี รูปสัญญาก็ดี
ดับไม่เหลือในที่ใด ความยุ่งนั้นก็ย่อมขาดหายไปในที่นั้น

สํ.ส. ชฏาสูตร ข้อ ๖๑, มจร.ข้อ ๒๓

๖๖
พระสุภากัมมารธีตุเถรี

ทรัพย์สินเงินทองไม่ใช่อริยทรัพย์

ลูกสาวช่างทำทองฟังธรรมแล้วเป็นพระโสดาบัน... สุดท้ายบิดามารดาต้องยอมให้บวชเป็นภิกษุณี

ลูกสาวของนายช่างทำทอง ชาวกรุงราชคฤห์คนหนึ่ง เป็นสตรีถึงพร้อมด้วยความงาม ทั้งรูปร่าง หน้าตาและผิวพรรณ นางจึงได้ชื่อว่า **สุภา,** ความที่เป็นลูกสาวของช่างทำทอง คนจึงเรียกนางว่า **สุภากัมมารธีตุ**

ครอบครัวมีฐานะร่ำรวยทรัพย์สินมาก มีบุตรีเพียงคนเดียว คือ **สุภา** เหล่าญาติจึงมีความหวังที่จะให้เธอได้แต่งกับสามีที่เหมาะสมคู่ควรกับตระกูลของตน เพื่อจะได้มีหลานไว้สืบทอดทรัพย์มรดก แต่นางก็มิเคยสนใจ ไม่มีใจน้อมไปตามที่ญาติตั้งใจ

วันหนึ่ง นางทราบว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมายังกรุงราชคฤห์ เธอจึงไปเข้าเฝ้าฟังธรรม **พระศาสดาทรงเห็นว่า ขณะนี้สุภาอุบาสิกามีอินทรีย์แก่กล้า** เหมาะแก่การฟังธรรมที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงรู้แจ้ง และทรงยกขึ้นแสดงแก่หมู่สัตว์ที่ควรตรัสรู้ ได้แก่ อริยสัจ ๔ **สุภาฟังธรรมแล้วได้บรรลุโสดาปัตติผล** เป็นพระโสดาบัน นับแต่วันนั้นจิตใจของนางก็มีแต่น้อมไปในการบรรพชา ไม่ปรารถนาจะอยู่เป็นฆราวาสเลย นางขออนุญาตบวชกับบิดามารดา แต่ได้รับการคัดค้านและ*เกลี้ยกล่อมให้เห็นแก่พ่อแม่ยามแก่เฒ่า ทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่มากมาย การบำเพ็ญบุญโดยไม่ต้องออกบวช และการบวชมีแต่ทุกข์ ไม่มีความสะดวกสบาย เป็นต้น*

แต่ในที่สุดความตั้งใจแน่วแน่ของนาง ก็สามารถทำให้พวกญาติต้องยินยอมอนุญาตให้บวช พวกเขาคิดเหมือนกันว่า เมื่อห้ามปรามแล้วไม่เชื่อฟัง ก็ควรปล่อยเธอให้ไปเจอความทุกข์สักพัก เพราะชีวิตที่ผ่านมามีแต่ความสุขไม่เคยเจอความลำบาก บวชแล้วต้องขอเขากิน ไม่ได้นอนบนเตียงหนานุ่ม ไม่มีคนคอยรับใช้ หากนางเจอทุกข์มาก ๆ เข้า เดี๋ยวก็จะสึกและกลับมาบ้านเอง

สุภากัมมารธีตุได้บวชแล้วในสำนักของ**พระมหาปชาบดีโคตมี** เป็น**พระสุภาภิกษุณี หรือพระสุภากัมมารธีตุเถรี** ท่านมีความยินดีในความสงบสงัด ความสุขยิ่งในศีล และการปฏิบัติมรรคภาวนามากยิ่งขึ้น บวชแล้ว ๒-๓ วัน บิดาและพวกญาติมีความเป็นห่วง หาเวลามาเยี่ยมท่านในอารามภิกษุณีเป็นครั้งคราว ซึ่งทุกครั้งที่มาเยี่ยมก็อดที่จะเกลี้ยกล่อมให้ลาสิกขาไปใช้สอยเงินทองและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เสมอ ท่านฟังแล้วคิดไว้ว่า เราควรสงเคราะห์พวกญาติ เราจะหาโอกาสแสดงธรรมให้พวกเขาบรรเทาความยึดมั่นในทรัพย์สินและความหวังในตัวเรา

หมู่ญาติยังตามวิงวอนให้ลาสิกขา ท่านแสดงธรรมเรื่องเงินทองเป็นของไม่สำคัญ และกามก็มีแต่โทษ...พวกญาติเลิกรบเร้าให้สึก

จนวันหนึ่ง (บวชแล้ว ๔-๗ วัน) เมื่อพวกญาติเข้ามาพบท่านแล้วกล่าวส่วนดีของการครองเรือน **พระเถรีเห็นเป็นโอกาสที่จะชี้แจงโทษของการอยู่ครองเรือนและโทษของกาม (ความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่าใคร่ น่าปรารถนา) จึงกล่าวธรรมในเรื่องดังกล่าว** เช่น

"ครั้งที่อาตมภาพยังเป็นสาว ได้ฟังธรรมแล้วไม่ประมาท จึงบรรลุอริยธรรมแล้วและไม่ยินดีในกาม เห็นภัยของเบญจขันธ์ (ภัยของอัตภาพ เช่น ชาติภัย พยาธิภัย) ยินดียิ่งในเนกขัมมะอย่างเดียว

อาตมาละหมู่ญาติ ทาส และกรรมกร, ละบ้านเรือน ไร่นา ความมั่งคั่ง และบรรดาสิ่งที่น่ารื่นรมย์ที่คนเป็นอันมากละไม่ได้, มายินดีกับความสงบสงัด ไม่ปรารถนาจะคลุกคลีในหมู่ชนที่รื่นเริง, ออกบวชเพราะความศรัทธาบันเทิงใจในพระสัทธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศดีแล้ว

การที่อาตมาทิ้งเงินทองออกบวช ย่อมไม่สมควรที่จะหวนกลับไปยินดีในเงินทองทั้งปวงนั้นอีก อาตมาปรารถนาแต่ความไม่กังวล ความไม่หวงแหน

เงินหรือทองคำ มีแล้วไม่ได้ช่วยให้ถึงพระนิพพาน หรือช่วยให้เกิดมรรคญาณเลย สมณะมีไว้ก็ไม่เหมาะสม

***เงินหรือทองไม่ใช่อริยทรัพย์ มีแต่ทำให้เกิดความโลภ** ความมัวเมา ความลุ่มหลง เป็นปัจจัยให้เกิดกิเลส ความหวาดระแวง ภาระในการรักษา เป็นเหตุแห่งความหวั่นไหว ประมาท ใจเศร้าหมอง ความผิดใจ บาดหมาง และความทะเลาะวิวาท (กันก็เพราะเงินทอง)*

ส่วนคนที่ตกอยู่ในกามทั้งหลาย (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่าใคร่น่าปรารถนา) ก็เป็นเหตุแห่งการฆ่ากัน การถูกจองจำ ถูกลงโทษ ความเสื่อมเสีย ความเศร้าโศกรำพัน และความพินาศอื่น ๆ เป็นอันมาก

*พวกท่านเป็นญาติของอาตมภาพ **เหตุไรจึงมาทำตัวเป็นศัตรู** ชักจูงหว่านล้อมให้เราติดอยู่ในกามทั้งหลาย พวกท่านโปรดรับรู้ไว้ด้วยว่า อาตมาเห็นภัยในกามทั้งหลายแล้วจึงออกบวช มีศีรษะโล้น ทรงผ้าบังสุกุลแล้ว*

อาตมภาพเหมาะที่จะเป็นผู้ไม่มีเรือน แสวงหาอาหารจากที่เขาให้...”

พวกญาติฟังธรรมกถาที่ท่านแสดงแล้วรู้ว่า *“แม่สุภาที่เรารักใคร่สนิทสนมนั้น ไม่มีเยื่อใยในเพศฆราวาสอีกแล้ว ท่านเป็นผู้มั่นคงในความเป็นบรรพชิต พวกเราผู้เป็นญาติไม่พึงทำตนเป็นศัตรู ด้วยการโน้มน้าวให้ท่านยินดีในเงินทองและกามทั้งหลายอีก”* พวกเขาไหว้แล้วลากลับออกไป

บวชได้ ๘ วัน บรรลุพระอรหัต พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญ

พระสุภากัมมารธีตุเถรีใช้เวลานับแต่นั้นเจริญวิปัสสนา ไม่นานนักก็บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ เป็นภิกษุณีอรหันต์รูปหนึ่ง

ครั้นบรรลุพระอรหัตแล้ว ท่านได้กล่าวว่า

"เรานั้นละความพินาศ ซึ่งมีกามเป็นเหตุได้แล้ว มีความยินดีในนิพพานทุกเมื่อ ไม่หวนกลับไปในกามอีก

เราปรารถนาความสงบเย็น จึงทำสงครามกับกามทั้งหลาย (=สู้กับตัณหา) ด้วยความไม่ประมาท จึงถึงธรรมเป็นที่สิ้นสังโยชน์ (=พระนิพพาน)

ดำเนินไปตามทาง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นทางตรง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่มีธุลี คือกิเลส เป็นทางเกษม เป็นทางที่ท่านผู้แสวงหาคุณที่ยิ่งใหญ่พากันดำเนินไปแล้ว"

วันที่พระสุภาบรรลุพระอรหัตนั้น คือวันที่ท่านบวชเป็นวันที่ ๘ หลังบรรลุพระอรหัตแล้ว ท่านไปนั่งเข้าผลสมาบัติอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง

พระพุทธเจ้าทรงทราบในขณะทรงกำลังแสดงธรรมแก่หมู่ภิกษุณี จึงทรงสรรเสริญท่านให้เหล่าภิกษุณีฟังว่า

"ท่านทั้งหลาย จงดูสุภากัมมารธีตุ (ธิดาช่างทอง) ผู้ดำรงอยู่ในธรรมท่านนั้นเถิด เธอเข้าถึงธรรมที่ไม่หวั่นไหว (=อรหัตตผล ด้วยการบรรลุอรหัตตมรรค) เข้าฌาน (=ผลสมาบัติ) อยู่ที่โคนต้นไม้

วันนี้เป็นวันที่ ๘ หลังจากเธอมีศรัทธาออกบวช เป็นผู้งดงาม เพราะบรรลุพระสัทธรรม (=มรรค ผล นิพพาน) อันพระอุบลวรรณาแนะนำแล้ว (=พระอุบลวรรณาเถรีแนะอุบายบรรลุ) เธอบรรลุวิชชา ๓ ละมัจจุราชเสียได้

ภิกษุณีรูปนี้ เป็นไทแก่ตัว ไม่เป็นหนี้ อบรมอินทรีย์แล้ว พรากจากกิเลสที่เกาะเกี่ยวทั้งปวงแล้ว ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะแล้ว"

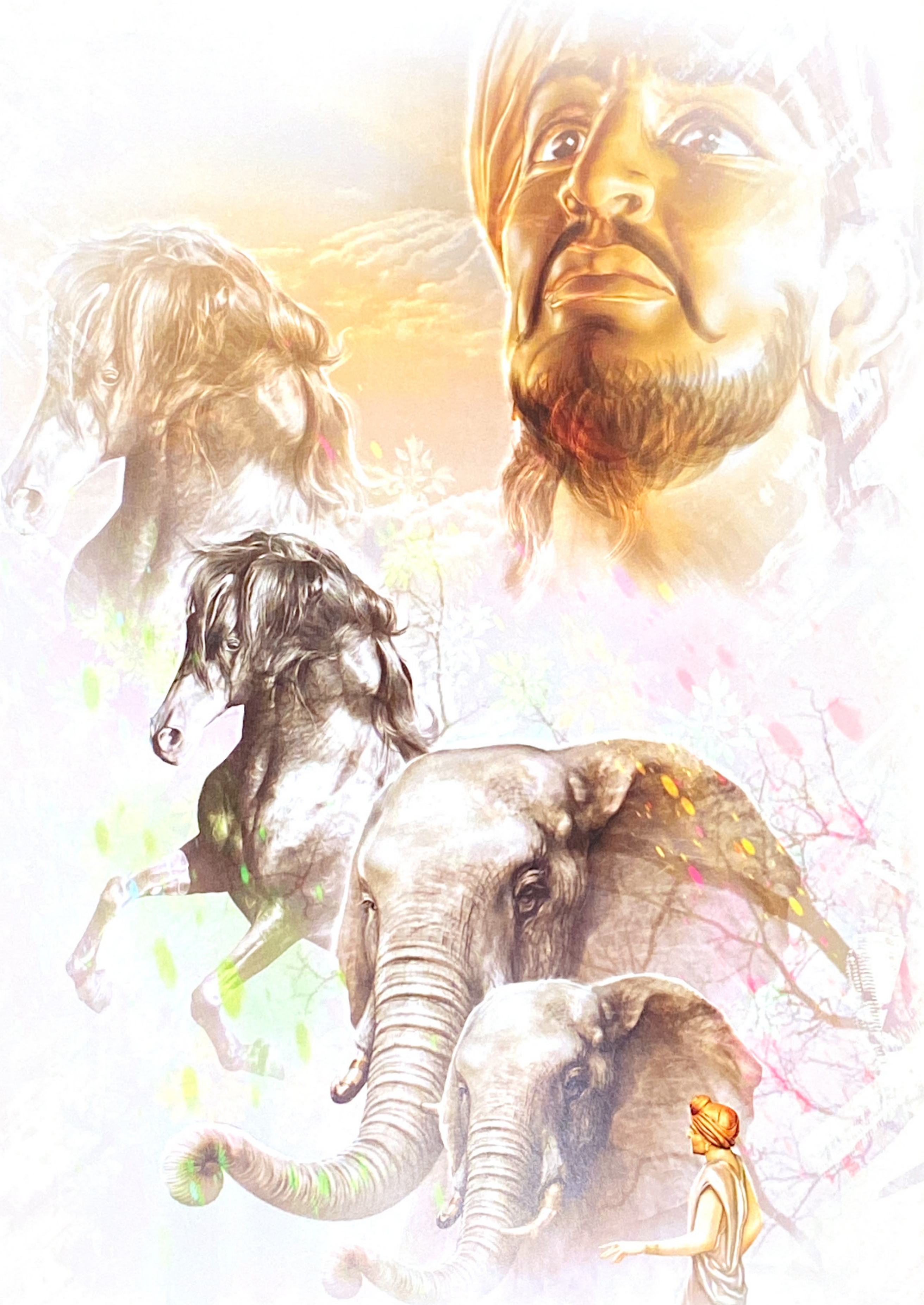
ขณะนั้น ท้าวสักกเทวราชทรงเห็นด้วยจักษุทิพย์แล้ว ทรงทราบว่าพระศาสดาทรงสรรเสริญพระสุภาเถรี จึงนำหมู่เทพดาวดึงส์มายังโคนไม้นั้น ทรงอภิวาท ทรงยืนประคองอัญชลีทำนมัสการแล้วเสด็จกลับไป

(ดู ขุ.เถรี.ข้อ ๔๗๑, เถรี.อ.๔๒๙–๔๔๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

โลกรู้ว่า สมณะไม่รับเงินทอง

วิธีที่หมู่ญาติใช้กับสมณะ คือ นำเงินทองมาพูดหว่านล้อมให้สึก

๖๗

พระเจ้าจัณฑปัชโชต

มีพระราชพาหนะ ๕ ชนิด เพราะผลแห่งบุญที่ทำแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า

ครั้งอดีตเป็นคนรับใช้ ถูกสั่งให้วิ่งไปรับบาตร และส่งบาตรให้พระปัจเจกพุทธเจ้า จึงตั้งความปรารถนาให้มีพาหนะวิ่งไกล วิ่งเร็ว และมีอำนาจมาก แผ่ไปไกล

ครั้งที่โลกว่างเปล่าจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ครั้งนั้น พระเจ้าจัณฑปัชโชต เกิดเป็นมนุษย์ เจริญวัยแล้วเป็นคนรับใช้อยู่ในเรือนของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช้าวันหนึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้าเดินเข้ามาในพระนครเพื่อบิณฑบาต ไม่มีใครใส่บาตรท่านเลย (เพราะมารได้ดลใจคนที่อยู่ในพระนคร ไม่ให้ใคร ๆ คิดใส่บาตร) ท่านเดินไปตามเรือนต่าง ๆ อยู่พักใหญ่ ใคร่ครวญแล้วพบว่า ชาวเมืองถูกมารดลใจ ท่านจึงเดินมุ่งหน้าออกทางประตูพระนครที่เข้ามา มารได้แสดงตนถามว่า **"ท่านได้อาหารแล้วหรือ?"** ตอบว่า **"ก็เจ้าเป็นผู้ทำให้เราไม่ได้อาหารมิใช่หรือ?"** มารกล่าวว่า **"ถ้าอย่างนั้นท่านจงกลับเข้าไปบิณฑบาตอีกครั้ง ข้าพเจ้าจะเลิกดลใจชาวเมืองให้"** ท่านตอบว่า **"เราจะไม่กลับเข้าไปอีก"**

มารมีแผนว่า ถ้าพระปัจเจกพุทธเจ้าเดินกลับเข้าไปอีก เราจะสิงร่างชาวเมือง แล้วให้พวกเขาปรบมือหัวเราะเยาะท่าน แต่เมื่อท่านไม่กลับเข้าไป มารจึงหายตัวไป

ขณะนั้นข้าราชการคนนั้นกำลังเดินกลับเข้าเมือง ก็เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าอุ้มบาตรเดินออกจากประตูนคร เขาจึงไหว้แล้วเรียนถามว่า **"พระผู้เป็นเจ้าได้อาหารบิณฑบาตแล้ว**

หรือ?” ท่านตอบว่า **“อาตมาเดินไปแล้ว ตอนนี้กำลังเดินออก”** เขาคิดว่าท่านตอบไม่ตรงคำถาม ท่านน่าจะยังไม่ได้อาหาร จึงตัดสินใจชะโงกดูในบาตรก็พบว่าบาตรว่างเปล่า

เขาอยากจะรับบาตร แต่ก็ไม่แน่ใจว่าอาหารที่เรือนปรุงเสร็จหรือยัง จึงกล่าวนิมนต์ว่า *“ขอพระผู้เป็นเจ้าจงหยุดรออยู่ตรงนี้ก่อน กระผมจะนำอาหารมา”* แล้วรีบวิ่งกลับไปที่เรือน ถามแม่ครัวว่า *“อาหารที่เตรียมให้เราเสร็จหรือยัง?”* ตอบว่า *“เสร็จแล้วเจ้าค่ะ”*

เขาสั่งให้รีบจัดใส่ภาชนะมา แล้วสั่ง**คนรับใช้** (ต่อมาคือพระเจ้าจัณฑปัชโชต) ว่า **“พ่อ เจ้าวิ่งได้เร็วกว่าคนอื่น ๆ เจ้าจงรีบวิ่งไปที่หน้าประตูนคร ที่นั่นมีพระผู้เป็นเจ้ายืนรออยู่ เจ้าจงขอบาตรจากท่าน แล้วรีบวิ่งกลับมาให้เร็วที่สุด”** สิ้นคำสั่ง เขาก็ออกวิ่งไป... ๒-๓ อึดใจต่อมา เขาก็มาพร้อมกับบาตร ส่งให้ผู้เป็นนาย ข้าราชการผู้นั้นนำอาหารต่าง ๆ บรรจุลงในบาตรแล้วสั่งว่า **“เจ้าจงรีบนำไปถวายในมือท่าน เราจะให้ส่วนแห่งทักขิณานี้แก่เจ้า”** สิ้นคำพูดของนาย คนรับใช้ก็วิ่งดุจม้าเร็ว นำบาตรมาถวายแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า ทำความเคารพด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วกล่าวความปรารถนาว่า

“ท่านเจ้าข้า กระผมวิ่งมาและวิ่งไปโดยใช้เวลาเพียงเล็กน้อย เพราะกระผมวิ่งได้เร็ว ด้วยผลของการวิ่งในครั้งนี้ ขอจงเป็นปัจจัยให้กระผมมีพาหนะ ๕ อย่าง ที่สามารถใช้เดินทางได้ไกลวันละ ๕๐ โยชน์ ๖๐ โยชน์ ๑๐๐ โยชน์ และ ๑๒๐ โยชน์

อนึ่ง ร่างกายของกระผมผู้วิ่งมาวิ่งไปนี้ ได้ถูกแสงอาทิตย์แผดเผา ขอจงเป็นปัจจัยให้กระผมมีอาชญา (=อำนาจ) แผ่ไปเช่นกับแสงอาทิตย์ในทุก ๆ ที่ที่กระผมเกิด

ส่วนบุญที่เกิดจากนายของกระผมถวายบิณฑบาต ที่นายให้แก่กระผมนั้น ขอผลบุญนั้นจงเป็นปัจจัยให้กระผมได้เป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้วด้วยเถิด”

พระปัจเจกพุทธเจ้าสดับความปรารถนาของเขาแล้วกล่าวว่า **“ขอให้ความปรารถนาที่ท่านตั้งไว้นี้จงสำเร็จ”** แล้วกล่าวอนุโมทนาว่า

(อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ, ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ, สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา, จนฺโท ปณฺณรโส ยถา, มณิ โชติรโส ยถา)

“สิ่งที่ท่านต้องการแล้ว ปรารถนาแล้ว จงพลันสำเร็จแก่ท่าน

ขอความดำริทั้งปวงของท่านจงเต็มดุจพระจันทร์ในดิถีที่ ๑๕ ค่ำ
สิ่งที่ท่านต้องการแล้ว ปรารถนาแล้ว จงพลันสำเร็จแก่ท่าน
ขอความดำริทั้งปวงของท่านจงเต็มดังแก้วมณีโชติรส"

(ท่านว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายจะอนุโมทนาด้วย ๒ คาถานี้ คือ ยถา วาริวหา ปูรา...มณิโชติรโส ยถา, แก้วมณีโชติรส หมายถึงแก้วมณีที่ช่วยให้สิ่งที่มุ่งหมายสำเร็จ)

เรื่องอดีตครั้งนี้แล คือ ความประพฤติและความปรารถนาของพระเจ้าจัณฑปัชโชต (ธ.อ.๑/๑๙๙-๒๐๑)

ส่วนอรรถกถาในพระวินัยเล่าว่า พระเจ้าจันฑปัชโชตเคยขวนขวายร้องบอกให้กุลบุตรคนหนึ่งรู้ว่า พระปัจเจกพุทธเจ้ามาบิณฑบาตแล้ว กุลบุตรนั้นบอกให้**เขา** (= ต่อมาคือพระราชาจัณฑปัชโชต) ไปนำบาตรของท่านมา ได้บาตรมาแล้วกุลบุตรนั้นก็บรรจุอาหารจนเต็มบาตร และสั่งให้เขานำไปถวายท่าน เขาถวายแล้วตั้งความปรารถนาว่า **"ด้วยการขวนขวายทางกายครั้งนี้ ขอให้ข้าพเจ้าจงมีพาหนะที่เพียบพร้อมในทุก ๆ ที่ ๆ เกิด"** (ดู วินย.อ.๗/๓๑๑-๒)

ครั้งพุทธกาล อดีตคนรับใช้ผู้มีฝีเท้าเร็วมาเกิดเป็นพระจัณฑปัชโชตทรงเพียบพร้อมด้วยพระราชพาหนะ ๕ อย่าง

มาถึงครั้งพุทธกาล คือกาลที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา **คนรับใช้ในครั้งนั้น** (เขาเวียนว่ายตายเกิดไปในภพภูมิต่าง ๆ ซึ่งไม่มีรายละเอียดเล่าไว้) มาเกิดเป็นพระราชโอรสของพระราชา**แคว้นอวันตี** ต่อมาได้เป็นพระราชา ทรงมีพระนามว่า **"พระเจ้าจัณฑปัชโชต"** จากเดิมที่ทรงมีพระนามว่า **"พระเจ้าปัชโชต"** (สว่างแล้ว รุ่งเรืองแล้ว) แต่ทรงมีนิสัยดุร้าย ประชาชนจึงเติม **"จัณฑะ"** (ดุร้าย) เข้ามา

ผลบุญและความปรารถนาในครั้งกระนั้น ทำให้พระราชาพระองค์นี้มีพระราชพาหนะที่มีความเร็วอยู่ ๕ อย่าง คือ

๑. **ช้างพังภัททวดี** มีความสามารถพิเศษ คือ เดินทางไกลได้วันละ ๕๐ โยชน์
๒. มหาดเล็กชื่อ**นายกากะ** เขาเป็นลูกของอมนุษย์ เดินทางไกลได้วันละ ๖๐ โยชน์
๓. ม้าอาชาไนยชื่อ **เวฬุกัณณะ** (บางแห่งว่า **เวฬกังสิ**) เดินทางไกลได้วันละ ๑๒๐ โยชน์
๔. ม้าอาชาไนยชื่อ **บุญชเกสะ** (บางแห่งว่า **มุญชเกสิ**) เดินทางไกลได้วันละ ๑๒๐ โยชน์
๕. ช้างพลายชื่อ **นาฬาคิรี** เดินทางไกลได้วันละ ๑๐๐ โยชน์ (อรรถกถาธรรมบทว่า ๑๒๐ โยชน์)

พระราชพาหนะวิเศษทั้ง ๕ นี้ ไม่ปรากฏว่าพระองค์นำมาใช้ในการรบขยายพระราชอาณาจักรหรือว่าใช้ปกป้องราชอาณาจักรเลย มีแต่เรื่องเล่าตอนที่**หมอชีวกโกมารภัจจ์**มารักษาพระโรคผอมเหลืองของพระเจ้าจัณฑปัชโชต, พระราชาทรงเกลียดเนยใสมาก (ท่านว่าทรงเคยเกิดเป็นแมงป่อง เนยใสใช้กำจัดพิษแมงป่อง) หมอชีวกจำเป็นต้องปรุงยาที่มีส่วนผสมของเนยใส ปรุงแล้วหลอกให้พระราชาเสวยว่า **"เป็นเภสัชน้ำฝาด"**

หมอชีวกรู้นิสัยดุร้ายของพระราชา จึงออกอุบายให้เตรียม**ช้างพังภัททวดี**ไว้ หลังให้ยาแล้วท่านก็รีบขึ้นช้างหนี พระราชาทรงเรอออกมา จึงรู้ว่าถูกหมอหลอก ทรงกริ้วมาก สั่งให้นายกากะรีบติดตามไปจับตัวหมอกลับมา

นายกากะวิ่งตามไปทัน แต่ไม่ทันระวังตัว รับผลมะขามป้อมจากหมอที่มียาถ่ายแทรกอยู่ด้วยมาเคี้ยว เกิดท้องเสียรุนแรง หมดเรี่ยวแรงติดตามหมอ...ต่อมาพระราชาทรงระลึกนึกถึงคุณของหมอ จึงส่งเครื่องบรรณาการไปให้หลายอย่าง และทรงมีพระราชสาสน์ขอบพระทัยที่**พระเจ้าพิมพิสาร**ทรงอนุญาตให้หมอชีวกมารักษาจนพระองค์ทรงหายป่วย

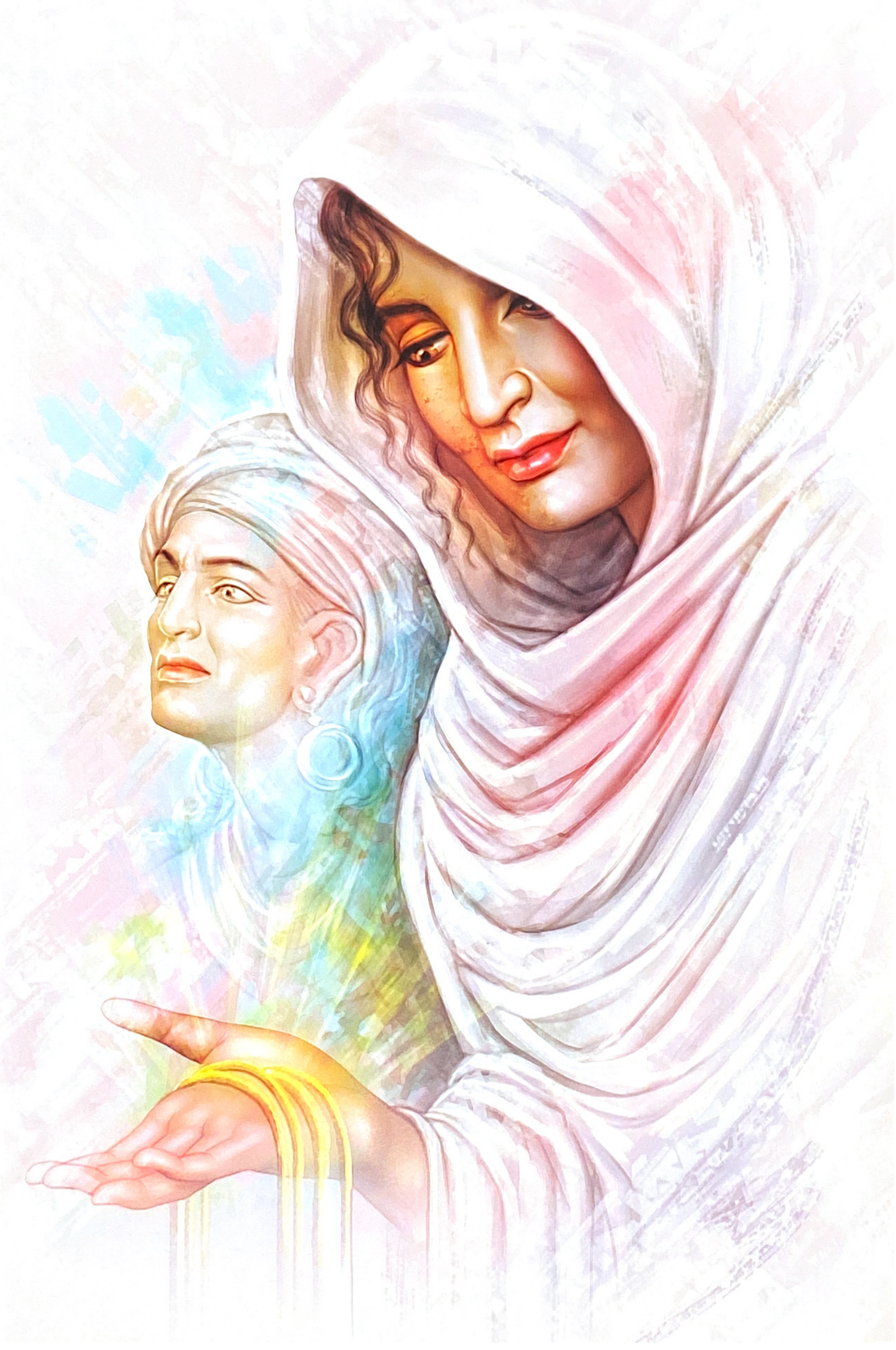
ต่อมา พระเจ้าจัณฑปัชโชตทรงได้ยินข่าว **“พระพุทธเจ้าทรงบังเกิดขึ้นแล้วในโลก”** จึงทรงส่ง**กัจจายนพราหมณ์**และคณะอีก ๗ คน (รวม ๘) ไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า และทรงอนุญาตให้พราหมณ์เหล่านั้นสามารถบวชได้หากปรารถนาจะบวช

พราหมณ์ทั้ง ๘ เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังธรรมแล้วบรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ทูลขอบวช เมื่อบวชเป็นภิกษุแล้ว หัวหน้าคณะคือ **พระมหากัจจายนะ** กราบทูลเชิญขอให้พระพุทธเจ้าเสด็จไปแคว้นอวันตี มีกรุงอุชเชนีเป็นเมืองหลวง พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ โดยให้ภิกษุทั้ง ๘ รูป รับภาระธุระไปประกาศพระศาสนาในแคว้นอวันตี ซึ่งภิกษุทั้ง ๘ รูป ได้เดินทางไปจำพรรษาที่กรุงอุชเชนี ได้แสดงธรรม ทำให้พระราชาและประชาชนจำนวนมากเป็นพุทธมามกะ และพระเจ้าจัณฑปัชโชตทรงนิมนต์ให้พวกท่านอยู่จำพรรษา ณ พระราชอุทยานกัญจนวัน

(ดู วินย.มหา.ข้อ ๑๓๔-๖, อง.อ.๑/๑/๒๘๑-๔,เถร.อ.๓/๒๖๖-๒๗๓)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

บุญที่เกิดจากวิ่งรับใช้ เป็นปัจจัยให้ได้ยานพาหนะ
บุญที่เกิดจากการอนุโมทนา เป็นปัจจัยให้ได้มีส่วนรู้ธรรม

๖๘

เจ้าหญิงโรหิณี

ทรงสร้างโรงฉันแล้วหายจากพระโรคผิวหนัง

โรหิณีศากยธิดาทรงเป็นพระโรคผิวหนัง... พระพี่ชายแนะให้สร้างและปรนนิบัติโรงฉัน แล้วทรงหายโรค

เจ้าหญิงโรหิณีทรงเป็นพระน้องนางของพระอนุรุทธเถระ และเจ้ามหานามศากยะ (พระราชบิดาชื่อ **อมิโตทนะ**) พระนางทรงมีพระสิริโฉมงดงามยิ่ง ครั้นต่อมา ทรงเป็นโรคผิวหนังเกิดขึ้นตามพระวรกาย มีตุ่มเล็กตุ่มใหญ่เกิดขึ้นทั่วพระสรีระ พระนางทอดพระเนตรพระวรกายของตนแล้วไม่ทรงพอพระทัย ทรงสลดสังเวช เกิดความละอาย ไม่ปรารถนาจะให้ใครพบเห็น จึงไม่ทรงยอมย่างพระบาทออกจากพระตำหนักแม้แต่ก้าวเดียว

กาลต่อมา เมื่อพระอนุรุทธเถระและหมู่ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป เดินทางมาถึงกรุงกบิลพัสดุ์และเข้าพำนักในพระวิหารนิโครธาราม เหล่าพระญาติศากยะได้ทราบข่าวแล้ว จึงพากันเสด็จมาเยี่ยมท่าน **จะมีขาดไปก็เพียงเจ้าหญิงโรหิณีเท่านั้น** พระเถระถามพวกญาติว่า น้องหญิงโรหิณีไม่มาด้วยหรือ? ตอบว่า พระนางประทับอยู่แต่ในพระตำหนัก ไม่กล้าปรากฏพระองค์ เพราะทรงเป็นพระโรคผิวหนังทั่วสรีระ เจ้าข้า

พระเถระกล่าวว่า จงส่งคนไปเชิญพระนางมาที่นี่เถิด

เมื่อเจ้าหญิงโรหิณีเสด็จมาถึงแล้ว ทรงสนทนากับพระเถระผู้เป็นพี่ชาย พระอนุรุทธะทรงใคร่ครวญที่จะช่วยเหลือพระนางแล้ว จึงแนะว่า “**อย่างนั้น น้องหญิงควรทำบุญนะ**”

เจ้าหญิง : จะให้น้องทำอะไรหรือเพคะ?

พระอนุรุทธะ : ขอน้องหญิงจงสร้างอาคารสำหรับให้ภิกษุทั้งหลายนั่งฉัน

เจ้าหญิง : แล้วน้องควรจะต้องใช้ทรัพย์จากที่ไหนมาสร้างเพคะ?

พระอนุรุทธะ : เครื่องประดับของเธอเล่า ยังมีอยู่หรือเปล่า?

เจ้าหญิง : มีอยู่เพคะ

พระอนุรุทธะ : เครื่องประดับเหล่านั้น น้องหญิงคิดว่าจะมีราคาสักเท่าใด?

เจ้าหญิง : ราคาประมาณ ๑ หมื่นกหาปณะ น่าจะได้เพคะ

พระอนุรุทธะ : ถ้าอย่างนั้น ขอน้องหญิงจงนำเครื่องประดับเหล่านั้นไปขาย แล้วนำทรัพย์มาสร้างเถิด

เจ้าหญิง : แล้วใครจะเป็นผู้ดูแลดำเนินการแทนน้องให้สำเร็จได้เพคะ?

พระอนุรุทธะหันไปที่หมู่พระญาติแล้วกล่าวว่า *"ขอให้พระญาติทั้งหมดจงช่วยกันรับเป็นภาระในการสร้างอาคารนี้ให้สำเร็จแทนน้องหญิงโรหิณีเถิด แม้นอาตมภาพก็จะอยู่ที่นี่จนกว่างานจะเสร็จสิ้น"*

เมื่อจะเริ่มการก่อสร้าง พระเถระยังแนะนำน้องสาวว่า

"น้องหญิง ขอเธอจงสร้างโรงฉันเป็นอาคาร ๒ ชั้น เมื่อการก่อสร้างในส่วนที่เป็นชั้นล่างเสร็จแล้ว ขอให้เธอทำกิจในการปัดกวาด ดูแลและทำความสะอาดชั้นล่าง ปูลาดอาสนะให้พร้อมทุกเมื่อ ตั้งน้ำใช้ น้ำฉัน ด้วยตนเอง แล้วนิมนต์พวกภิกษุเข้ามานั่ง นั่งดื่ม นั่งพักเนือง ๆ เถิด"

พระนางได้ปฏิบัติตามนั้น และในขณะที่กวาดอยู่นั้น โรคผิวหนังที่เกิดอยู่ตามพระวรกายนั้นค่อย ๆ ยุบเบาบางลงจนเป็นปกติ ความงดงามแห่งพระสิริโฉมก็ปรากฏ

เมื่อการสร้างอาคารสำเร็จลง พระนางทรงกราบอาราธนานิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ให้เสด็จเข้ามาเสวยอาหารที่จัดไว้อย่างประณีต และน้อมถวายโรงฉันแห่งนี้

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเสวยเสร็จแล้ว ตรัสถามเจ้าหญิงโรหิณีว่า *"เธอรู้ไหมว่าโรคผิวหนังที่เกิดขึ้นกับเธอนั้น เกิดจากกรรมอะไร?"* ทูลว่า *"หม่อมฉันไม่ทราบเพคะ"* ตรัสว่า *"โรคนั้นเกิดจากความโกรธของเธอ"*

บุพกรรมในอดีตของเจ้าหญิง คือเคยทำร้ายหญิงฟ้อนรำด้วยผงคัน

พระศาสดาตรัสถึงบุพกรรมของเจ้าหญิงโรหิณีว่า ในอดีตกาล พระนางเกิดเป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้ากรุงพาราณสี ทรงไม่พอใจหญิงฟ้อนรำคนหนึ่งของพระสวามี ทรงสั่งให้คนรับใช้นำผลเต่าร้าง (คล้ายหมามุ่ย) แอบไปโรยบนที่นอน ผ้าห่ม และเสื้อผ้าของหญิงนั้น ทั้งยังให้โรยลงบนตัวของหญิงคนนั้นด้วย นางได้รับความทุกขเวทนาเผ็ดร้อนมาก คือคันและเกาจนเกิดตุ่มพุพองขึ้นทั่วตัว ผิวพรรณที่เคยสวยงามถูกทำลายไป

บาปกรรมครั้งนั้น ทำให้เจ้าหญิงโรหิณีประสบทุกข์ทางกายในครั้งนี้

จากนั้นตรัสสอนว่า *"โรหิณี กรรมที่เธอทำแล้วในปางก่อน ด้วยความโกรธ ความริษยา ถึงจะเล็กๆ น้อยๆ ก็ไม่ควรทำ"* แล้วตรัสพระคาถาอีกว่า

> **"บุคคลพึงละความโกรธ ความถือตัว ก้าวล่วงสังโยชน์ (กิเลสเครื่องผูกสัตว์ เช่นกามราคะ) ได้ทั้งสิ้น, ความทุกข์ทั้งหลาย ย่อมไม่ตกมาถึงบุคคลนั้น เพราะจะไม่ติดในนามรูป (=ไม่ยึดถือขันธ์ ๕ ว่าของเรา) ย่อมไม่มีกิเลสเครื่องกังวล"**

เมื่อจบพระธรรมเทศนา **เจ้าหญิงโรหิณีบรรลุโสดาปัตติผล** (เป็นพระโสดาบัน) ทันใดนั้น พระฉวีวรรณของพระนางก็สดใสเปล่งปลั่งดุจทองคำ ทรงมีพระสิริโฉมงดงามยิ่งกว่าเดิม

เจ้าหญิงสิ้นพระชนม์แล้ว เกิดเป็นเทพธิดาในสวรรค์ดาวดึงส์ เทพบุตรแย่งกัน

กาลต่อมา เจ้าหญิงโรหิณีทรงสิ้นพระชนม์ และได้ไปเกิดเป็นเทพธิดาในภพดาวดึงส์ อุบัติระหว่างเขตแดนเทพวิมานของเทพบุตร ๔ องค์ (ท่านว่า เทพธิดาหากไปเกิดในแดนของใคร ก็จะอยู่กับเทพบุตรในแดนนั้น แต่ครั้งนี้เกิดระหว่างเขตแดน) เป็นเทพธิดาที่มี

รูปร่างงดงามน่าดูน่าชมยิ่งนัก เทพบุตรทั้ง ๔ องค์เห็นแล้วเกิดความเสน่หา ต่างก็ทะเลาะวิวาทแย่งชิงกันว่าเป็นสิทธิของตน ๆ ครั้นตกลงกันไม่ได้ จึงพาเทพธิดาองค์ใหม่ไปพบท้าวสักกะเพื่อขอให้ท่านท้าวสักกะทรงช่วยตัดสิน

เมื่อท้าวสักกะทอดพระเนตรเห็นเทพธิดาแล้ว ทรงเกิดความเสน่หารักใคร่มาก ตรัสถามพวกเทพบุตรทีละองค์ว่า *"เมื่อพวกท่านเห็นนางเทพองค์นี้แล้ว รู้สึกอย่างไร?"*

เทพบุตรองค์ที่ ๑ ทูลว่า...*"จิตใจของข้าพระองค์ เกิดเต้นรัว ดุจกลองศึกในคราวสงครามทีเดียว ขณะนี้จิตใจของข้าพระองค์ก็ยังไม่สงบเลย พระเจ้าข้า"*

เทพบุตรองค์ที่ ๒ ทูลว่า...*"จิตใจของข้าพระองค์เหมือนถูกห้วงน้ำใหญ่ไหลบ่าเข้าท่วมทับฉับพลัน พระเจ้าข้า"*

เทพบุตรองค์ที่ ๓ ทูลว่า...*"ตั้งแต่ข้าพระองค์เห็นนาง ดวงตาของข้าพระองค์ก็ปูดโปนดุจตาปูเลยทีเดียว พระเจ้าข้า"*

เทพบุตรองค์ที่ ๔ ทูลว่า *"จิตใจของข้าพระองค์ เป็นดุจธงบนยอดเจดีย์ถูกลมแรงโบกสะบัด พระเจ้าข้า"*

ท้าวสักกะทรงสดับแล้ว ตรัสวิงวอนว่า *"ท่านทั้งหลาย ถ้าพวกท่านไม่ได้นางไป จิตใจของพวกท่านยังพอข่มเอาไว้ได้ แต่สำหรับตัวเรา ถ้าหากเราไม่ได้นางเทพธิดาองค์นี้ เราก็เป็นอยู่ต่อไปไม่ได้ เราจะต้องตายแน่ ๆ"*

เหล่าเทพบุตรทูลว่า *"ข้าแต่มหาราช พวกเราไม่ต้องการให้พระองค์สิ้นพระชนม์ พวกเราขอถวายนางให้กับพระองค์"* แล้วพากันกลับไป

แต่นั้นมา เทพธิดานั้นก็อยู่ในสำนักของท้าวสักกะ ปรากฏเป็นที่รักที่พอพระทัยของท้าวสักกะอย่างมาก ทรงตามใจทุกอย่าง ไม่ทรงขัดสิ่งที่นางขอเลย

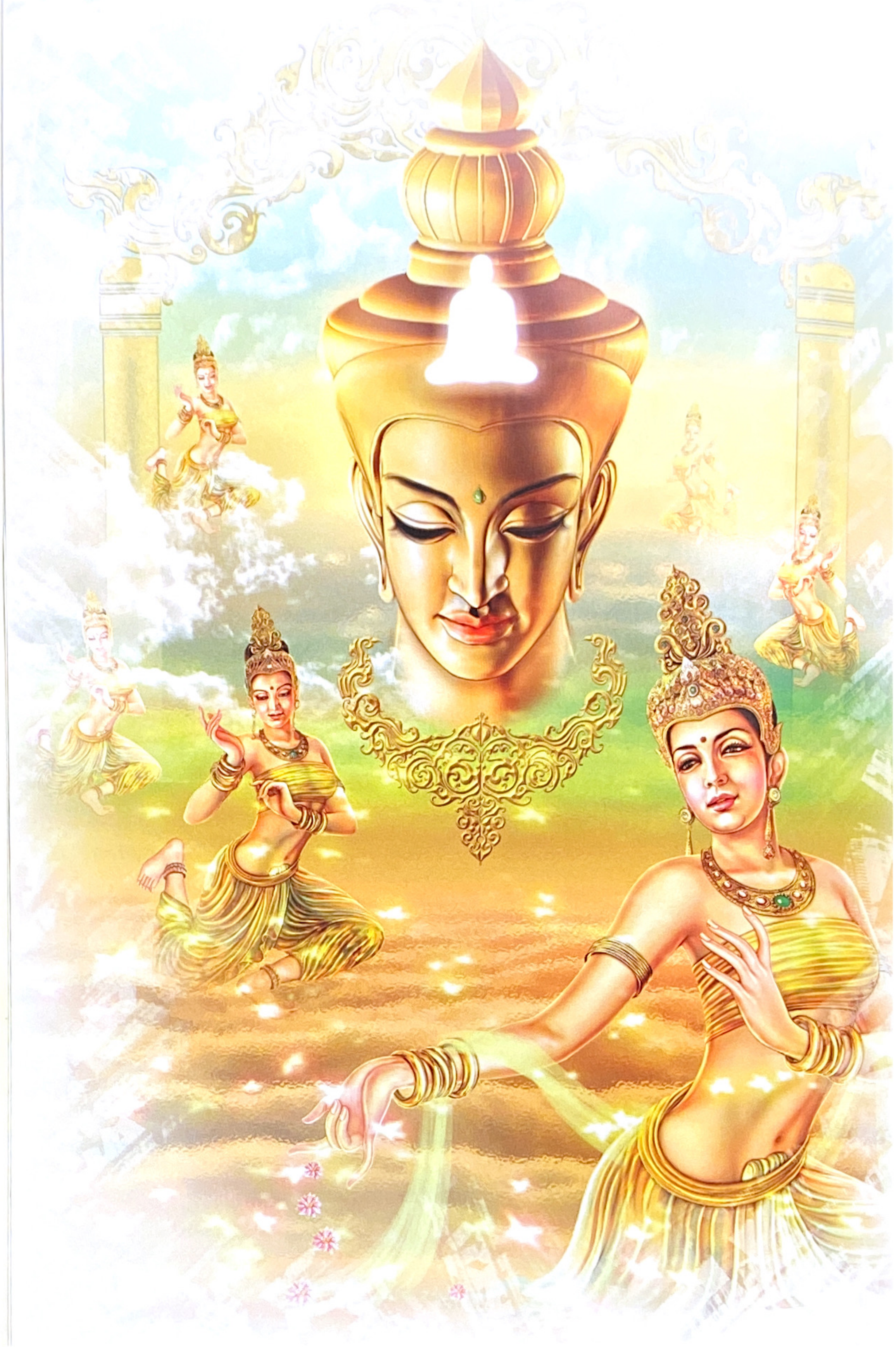
(ดู ธ.อ.๓/๓๖๑-๕)

กุศลและอกุศลกรรมที่ทำแล้ว ไม่สูญหาย

น หิ นสฺสติ กสฺสจิ กมฺมํ เอติ หตํ ลภเตว สุวามิ
ทุกฺขํ มนฺโท ปรโลเก อตฺตนิ ปสฺสติ กิพฺพิสการี.

กรรมของใคร ๆ ย่อมไม่สูญหายไปไหน เขาต้องได้รับผลกรรมนั้น
และเป็นเจ้าของกรรมนั้น คนโง่เขลาผู้ชอบทำกรรมชั่วหยาบ
จะประสบทุกข์ที่ตนได้รับในปรโลก

ขุ.สุ.โกกาลิกสูตร ข้อ ๓๘๗, มจร.ข้อ ๖๗๒

๖๙

สมณเทพบุตร

ผู้เห็นนางฟ้าเป็นนางปีศาจ

ครั้งพุทธกาล ภิกษุรูปหนึ่งบวชแล้วตั้งใจบำเพ็ญวัตรปฏิบัติแห่งความเป็นภิกษุอย่างแรงกล้า ตลอด ๕ พรรษา ทั้งได้ศึกษาและปฏิบัติตามพระวินัยจนรอบรู้ดีแล้ว (รู้ภิกขุปาฏิโมกข์และภิกขุนีปาฏิโมกข์ ท่านเรียกว่า**พ้นนิสัย** คือไม่ต้องอยู่อาศัยกับอาจารย์อีก)

ครั้นออกพรรษาที่ ๕ แล้ว ท่านเรียนกรรมฐานที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของตน ก็เป็นผู้ไม่มีความกังวล มีความประพฤติเบา (ไม่มีสิ่งของภาระ และความหวงแหนอะไร ๆ) เข้าไปอยู่ในป่า บำเพ็ญเพียรกรรมฐาน

ความมุ่งมั่นแรงกล้านั้น ทำให้ท่านฝืนธรรมชาติร่างกายที่ควรจะได้รับการพักผ่อนหลับนอน เมื่อมนสิการกรรมฐานทั้งกลางวันกลางคืน ผ่านไปไม่กี่วัน **ก็เกิดลมเสียดแทงในร่างกายรุนแรงจนมรณภาพ** (ศพของท่านยังไม่มีผู้มาพบ)

ความตายของท่าน เรียกว่า ตายในขณะทำธุระ คือบำเพ็ญเพียร *"แท้จริง ภิกษุรูปใด จงกรมอยู่ในที่จงกรมก็ตาม ยืนพิงหรือจับต้นไม้บริเวณสถานที่จงกรม โดยไม่ละความเพียรก็ตาม หรือใช้จีวรหนุนศีรษะแล้วนั่งหรือนอนพัก ณ สถานที่จงกรมก็ตาม หรือกำลังแสดงธรรมอยู่บนธรรมาสน์ก็ตาม มรณภาพไปอย่างปัจจุบันทันด่วน ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่าทำกาละ (ตาย) ในขณะทำธุระคือบำเพ็ญเพียร"*

ภิกษุผู้มุ่งมั่นรูปนี้มรณภาพในขณะจงกรม ความที่ท่านยังไม่ได้ละอาสวะ (กิเลสดุจสิ่งหมักดอง) จึง**อุบัติเป็นเทพบุตรมีรัศมีสีทองในสวรรค์ดาวดึงส์** มีวิมานใหญ่ ดุจคนหลับแล้วตื่นขึ้น เทพบุตรนั้นรู้สึกตัวก็เห็นหมู่นางเทพธิดา ๑,๐๐๐ นาง เข้ามาแวดล้อมและ

กล่าวว่า **"ข้าแต่ท่านเทพบุตร ท่านเป็นเจ้าของวิมานนี้ พวกเราจะอยู่บำรุงบำเรอท่าน"** แล้วบรรเลงดนตรีทิพย์ต้อนรับ

เทพบุตรนั้นยังไม่รู้ว่าตนเองเป็นเทวดาแล้ว มิใช่มนุษย์แล้ว แต่ยังคิดว่าตนเองเป็นภิกษุอยู่ เห็นเหล่าเทพธิดามาห้อมล้อมก็ตกใจ เกรงว่าศีลจะวิบัติ จึงดึงผ้ามาปิดเฉวียงบ่าตามความเคยชิน แล้วยืนก้มหน้าสำรวมอินทรีย์อยู่ เทพธิดาหยุดเล่นดนตรี

อาการที่เทพบุตรแสดงออกอย่างนั้น ทำให้บรรดานางเทพอัปสรรู้ว่าเทพบุตรนี้ตายขณะยังเป็นสมณะอยู่ จึงเรียนว่า **"ข้าแต่ท่านเทพบุตร ขณะนี้ท่านเป็นเทวดาเป็นเจ้าของวิมานนี้แล้ว ที่นี่คือเทวโลก มิใช่เวลาที่ท่านจะเจริญสมณธรรม เป็นเวลาที่ท่านจะเสวยทิพยสมบัติแล้ว"**

เทพบุตรฟังแล้วก็ยังยืนนิ่งอยู่, เหล่านางเทพคิดว่า *"เขายังไม่รู้ตัวว่าตายแล้วเกิดแล้ว"* จึงช่วยกันบรรเลงดนตรี แต่เทพบุตรก็ยังยืนนิ่งไม่มองดูพวกนางเลย

เทพธิดาได้นำรัตนะ (แก้ว) ที่สะท้อนให้เห็นตนเองได้ (=กระจก) มาวางไว้ข้างหน้าเทพบุตรเห็นอัตภาพของตนเองแล้ว รู้ว่าเราไม่ใช่ภิกษุแล้ว เราตายแล้ว ก็เกิดความร้อนใจว่า *"เรามุ่งมั่นบำเพ็ญสมณธรรมหวังว่าจะได้บรรลุพระอรหัต (=เป็นพระอรหันต์) เราไม่ได้ต้องการทิพยสมบัติเลย"*

แล้วคิดว่า **"เราเป็นเหมือนนักมวยเดินเข้าสู่เวที หวังจะได้เสื้อคลุมสีทองเป็นรางวัลแห่งชัยชนะ แต่กลับได้เพียงหัวมันกำมือเดียว, ทิพยสมบัติในสวรรค์เป็นสิ่งหาได้ไม่ยาก แต่การอุบัติของพระพุทธเจ้าทั้งหลายหาได้ยาก แม้เรามาเป็นอย่างนี้แล้ว เราก็จะไม่ทำลายศีล เราควรไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลถามวิธีปฏิบัติตนดีกว่า"**

เทพบุตรชักชวนเหล่านางเทพอัปสรให้ติดตามไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระวิหาร**เชตวัน**ยามราตรี ถึงแล้วพากันถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ (พวกเทวดามาเข้าเฝ้าจะไม่นั่ง จะรีบทูลถาม ได้คำตอบแล้วรีบกลับ)

เทพบุตรกราบทูลถามว่า *"ราวป่าน่าหลงใหล กึกก้องไปด้วยเสียงที่หมู่นางอัปสรประโคม เป็นป่าที่หมู่ปีศาจอาศัยอยู่ ทำไฉนจึงจะหนีออกไปได้ พระพุทธเจ้าข้า?"*

(คือเทพบุตรนี้ยังมีสมณสัญญา รู้สึกว่าตนเองยังเป็นสมณะอยู่ สวนนันทวันที่พวกเทวดาเห็นงดงามอยู่ในสวรรค์ดาวดึงส์ แต่เทพบุตรนี้เห็นเป็นเหมือนป่ารกชัฏ เป็นป่าโมหนะ คือป่าที่ทำให้หลง และเรียกหมู่เทพอัปสรว่าเป็นหมู่ปีศาจ จึงกราบทูลขอให้พระพุทธเจ้าตรัสสอนวิธีเจริญวิปัสสนาที่จะเป็นเหตุให้บรรลุพระอรหัตด้วยเถิด)

พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาแล้วทรงเห็นว่า *"เทวดานี้เคยเป็นภิกษุในพระศาสนาของเรา เธอมรณภาพเพราะทำความเพียรเกินกำลัง อุบัติในเทวโลกแล้ว* ***ตอนนี้ร่างของเธอก็ยังอยู่ ณ สถานที่จงกรม*** *(ยังไม่มีใครไปพบ) ศีลของเธอก็ยังสมบูรณ์ เราจะสอน****สุญญตาวิปัสสนา"*** (คือ กำหนดธรรมทั้งหลายว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์ บุคคล มีแต่ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา) แล้วตรัสสอนว่า

"ทางนั้นเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่าไม่มีภัย , รถชื่อว่าไม่มีเสียงดัง ประกอบด้วยล้อคือธรรม, หิริเป็นฝาประทุนของรถนั้น, สติเป็นเกราะกั้นของรถนั้น

เรากล่าวธรรม มีสัมมาทิฏฐินำหน้าว่าเป็นนายสารถี, ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม ผู้นั้นไปใกล้นิพพานด้วยยานนี้แล"

(**ทางตรง** ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ เพราะละความคดทางกาย เป็นต้น, **นิพพาน**ชื่อว่าทิศที่ไม่มีภัย, ปกติรถ ถ้าไม่ได้หยอดน้ำมัน หรือบรรทุกน้ำหนักเกิน ก็ย่อมมีเสียงดัง แต่รถคืออริยมรรคไม่เป็นเช่นนั้น แม้จะบรรทุกสัตว์ถึงแปดหมื่นก็ไม่มีเสียงดัง, ประกอบพร้อมแล้วด้วยล้อคือธรรมต่าง ๆ ได้แก่ความเพียรที่เป็นไปทางกายและใจ

หิริ และโอตตัปปะเป็นฝากั้น เมื่อนักรบยืนอยู่บนรถก็จะมีฝากั้นไว้ไม่ให้ตกลงไป, **สติเป็นดุจเกราะกั้นของมรรคนี้, ธรรม**ได้แก่โลกุตรมรรค

สัมมาทิฏฐิใน (ขณะ) วิปัสสนานำหน้าไป คือเป็นเครื่องดำเนินไปก่อน (บรรลุ) มรรค (= โลกุตรมรรค) มรรค, (=โลกุตรมรรค) นั้น จึงชื่อว่ามีสัมมาทิฏฐินำหน้า (=ปัญญาเห็นไตรลักษณ์ เรียกว่า **วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ**เกิดขึ้นก่อน แล้วจึงบรรลุโลกุตรมรรค)

เหมือนราชบุรุษทำความสะอาดหนทางก่อนที่พระราชาจะเสด็จมา, ธรรมทั้งหลาย เช่น ขันธ์ และอายตนะ เป็นต้น มีสัมมาทิฏฐิในวิปัสสนาชำระให้หมดจดแล้ว สัมมาทิฏฐิในโลกุตรมรรคก็ย่อมเกิดขึ้นในภายหลัง ฉันนั้นเหมือนกัน)

จบพระธรรมเทศนา เทพบุตรนั้นบรรลุโสดาปัตติผล (= เป็นพระโสดาบัน)

แม้พระพุทธเจ้าจะตรัสถึงธรรมสูงสุดคือพระอรหัต (เพื่อความเป็นพระอรหันต์) แต่เทพบุตรมีอุปนิสัยเพื่อบรรลุโสดาปัตติผลเท่านั้น เหมือนการบริโภคอาหาร ทุกคนตักคำข้าวตามขนาดของปากตนเองเท่านั้น

เมื่อเทพบุตรบรรลุอริยธรรม เป็นพระอริยเจ้าแล้ว ได้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยของหอมเป็นต้น ถวายอภิวาทแล้วกลับไป

(ดู. สํ.ส.ข้อ ๑๔๓-๔, สํ.อ.๑/๑/๑๘๑-๕)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ทรัพย์สินเงินทอง...ติดตามไปโลกหน้าไม่ได้
แต่กรรมที่คุ้นเคย...ติดตามไปได้

มีธรรม ๔ ชื่อว่าอยู่ใกล้นิพพาน

สีเล ปติฏฺฐิโต ภิกฺขุ　　อินฺทฺริเยสุ จ สํวุโต
โภชนมฺหิ จ มตฺตญฺญู　　ชาคริยํ อนุยุญฺชติ
เอวํ วิหรมาตาปี　　อโหรตฺตมตนฺทิโต
ภาวยํ กุสลํ ธมฺมํ　　โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา.

ภิกษุตั้งอยู่ในศีล สำรวมในอินทรีย์ทั้งหลาย รู้ประมาณในการบริโภค
ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนือง ๆ มีความเพียรอยู่อย่างนี้
ไม่เกียจคร้านตลอดคืนและวัน ชื่อว่าบำเพ็ญกุศลธรรม
เพื่อบรรลุคุณอันเกษมจากโยคะ (=พระนิพพาน)

องฺ.จตุกฺก.ข้อ ๓๗, มจร.ข้อ ๓๗

๗๐

ธัมมิกอุบาสก

หมู่เทพนำเทวรถมารอรับก่อนตาย

ครอบครัวท่านธัมมิกอุบาสก ทำทานประเภทต่างๆ แก่สงฆ์เป็นนิตย์

ท่านธัมมิกอุบาสกเป็นหัวหน้าของอุบาสกชาวสาวัตถีประมาณ ๕๐๐ คน ที่อุปถัมภ์ค้ำชูสงฆ์และพระศาสนา สำหรับชีวิตครอบครัวนั้น เขามีภรรยา มีบุตรด้วยกัน ๑๔ คน คือ เป็นบุตรชาย ๗ คน บุตรสาว ๗ คน (รวมคนในครอบครัวนี้มี ๑๖ คน) บุตรทั้งหมดล้วนเป็น**อนุชาตบุตร** คือ ประพฤติปฏิบัติตนตามอย่างบิดามารดา จึงเป็นครอบครัวหนึ่งที่มีศรัทธามาก...พวกเขาจะจัดเตรียมถวายภัตต่าง ๆ แก่ภิกษุสงฆ์ อย่างละ ๑๖ ที่ (=๑๖ รูป) สม่ำเสมอ ได้แก่

๑. **สลากยาคู** คือ ยาคูที่ถวายสงฆ์โดยให้ภิกษุทั้งหลายจับสลาก (ขั้นตอนนี้ ครั้งนั้น บรรดาเจ้าภาพจะแจ้งความประสงค์ไปยังตัวแทนสงฆ์ผู้ทำหน้าที่แจกภัต หรือพระภัตตุทเทสก์ ภิกษุรูปนั้นจะทำสลากระบุชื่อเจ้าภาพไว้ ภิกษุใดจับสลากได้เจ้าภาพคนใด ก็ไปรับที่เรือนนั้น, ใช้วิธีนี้เพราะเจ้าภาพมีของน้อย ส่วนภิกษุมีจำนวนมาก ดังนั้น สลากยาคู และสลากภัต เป็นต้น ก็จัดเป็นสังฆทาน)

๒. **สลากภัต** คือ อาหารถวายสงฆ์ตามสลาก (คือ ภิกษุรูปใดจับสลากได้ชื่อเจ้าภาพใดก็ไปรับภัตหรืออาหารของคนนั้น วิธีการจับก็เหมือนข้อที่ ๑)

๓. **ปักขิกภัต** คือ อาหารที่ถวายปักษ์ละครั้ง ได้แก่ ๑๕ วัน ถวายที

๔. **สังฆภัต** คือ อาหารถวายแด่สงฆ์ ได้แก่ ถวายสงฆ์ทั้งอารามเลย (ถ้าไม่หมดทั้งอาราม ท่านเรียกอุทเทสภัต คือ อาหารอุทิศสงฆ์ หรือถวายตามที่ตัวแทนสงฆ์จัดสงฆ์มาให้

พอกับจำนวนอาหารที่มี หรือเจ้าภาพถวายไว้ให้สงฆ์ แล้วสงฆ์ไปแจกกันเอง ขั้นตอนนี้เป็นหน้าที่ของพระภัตตุทเทสก์ก็จะแจกไปตามลำดับพรรษา ของหมดแค่ไหนก็แค่นั้น กำหนดภิกษุรูปที่ยังไม่ได้รับไว้ ถ้ามีของมาถวายอีก ก็แจกต่อไปตามลำดับนั้น)

๕. **อุโปสถิกภัต** คือ อาหารที่ถวายในวันอุโบสถ (เดือนหนึ่ง ๔ วัน คือ แรม ๘ และ ๑๕ ค่ำ, ขึ้น ๘ และ ๑๕ ค่ำ)

๖. **อาคันตุกภัต** คือ อาหารที่ถวายเจาะจงไปที่ภิกษุผู้มาจากต่างถิ่น (ยังไม่คุ้นเคยกับอาวาสและเส้นทางบิณฑบาต)

๗. **วัสสาวาสิกภัต** คือ อาหารที่ถวายแก่สงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาครบไตรมาส

ธัมมิกอุบาสก (อ่านว่า ธัม-มิ-กะ-อุบาสก) ภรรยา บุตรและธิดาทั้งหลายล้วนเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม ยินดีในการแจกจ่ายทาน เรื่อยมาดังนี้

ก่อนตาย นิมนต์ภิกษุมาสาธยายธรรม พวกเทวดานำเทวรถมาร้องเชิญชวนให้ไปเกิดในภพของตน ๆ อุบาสกร้องห้าม ภิกษุคิดว่าเพ้อ ก่อนตาย...พากันกลับวัด

ในกาลต่อมา เขามีอายุมากขึ้นอยู่ในวัยแก่เฒ่า และเกิดอาการเจ็บป่วยกำเริบ เขารู้ว่าชีวิตใกล้ดับสิ้นแล้ว คิดจะฟังธรรมก่อนตาย จึงให้ลูกไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าในพระเชตวันมหาวิหาร กราบทูลขอภิกษุ ๘ รูป หรือ ๑๖ รูปก็ได้ เพื่อสาธยายธรรม (และแสดงธรรม) ในเรือน พระศาสดาทรงอนุญาตให้ภิกษุไปตามประสงค์ของเขา

ภิกษุ ๑๖ รูป นั่งยังอาสนะที่ลูก ๆ จัดล้อมเตียงอุบาสกไว้ ธัมมิกอุบาสกกล่าวปฏิสันถารกับพวกภิกษุเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วกล่าวนิมนต์ว่า *"ท่านผู้เจริญทั้งหลาย การได้พบเห็นพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย กลายเป็นของที่กระผมทำได้ยาก เพราะภาวะของสรีระสังขารอ่อนแอลงทุกขณะ วันนี้กระผมขอนิมนต์ให้พระผู้เป็นเจ้า**สาธยายธรรม** (=พระธรรมเทศนาที่พระศาสดาตรัสไว้) ให้กระผมฟังเถิดขอรับ"* ภิกษุทั้งหลายถามว่า *"ท่านต้องการฟังพระ*

ธรรมเทศนาใดล่ะ ท่านอุบาสก?" อุบาสกเรียนว่า *"ผมอยากฟัง**สติปัฏฐานสูตร** ทราบว่าเป็นพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ต้องทรงแสดง"*

ภิกษุทั้งหลายเริ่มต้นสาธยายว่า **"เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา..."** (ภิกษุทั้งหลาย ทางเอกนี้ เป็นไปเพื่อความหมดจดของสัตว์ทั้งหลาย คือ สาธยายเริ่มต้นพุทธพจน์เลย เพราะขณะนั้น พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ยังไม่มีการสังคายนา)

ทันใดนั้น ธัมมิกอุบาสกก็มองเห็น**เทวรถจากเทวโลกจำนวน ๖ คัน** ปรากฏขึ้นในอากาศ แต่ละคันประดับตกแต่งสวยงาม เทียมด้วยม้าสินธพ ๑,๐๐๐ ตัว แต่ละคันมีขนาดใหญ่ประมาณ ๑๕๐ โยชน์ เป็นเทวรถที่หมู่เทพ ๖ ชั้นส่งมาเชื้อเชิญให้อุบาสกเห็นและพอใจจะได้ไปอุบัติในภพของตน ๆ คือ

เทวรถจากสวรรค์จาตุมหาราชิกา ๑ สวรรค์ดาวดึงส์ ๑ สวรรค์ยามา ๑ สวรรค์ดุสิต ๑ สวรรค์นิมมานรดี ๑ สวรรค์ปรนิมมิตวัสสวัตดี ๑

เทวดาที่ยืนอยู่บนเทวรถนั้น ๆ กล่าวเชื้อเชิญว่า *"ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามารับท่านไปยังเทวโลกของข้าพเจ้า ท่านจงเกิด จงยินดีในเทวโลกของข้าพเจ้า การตายของท่านเป็นเหมือนคนทุบทำลายภาชนะดินทิ้ง แล้วถือเอาภาชนะทองคำ"*

ธัมมิกอุบาสกได้เห็นได้ฟังเสียงอื้ออึงของเทวดาแล้ว เห็นว่าพวกเทวดากำลังรบกวนการฟังธรรรมของตน จึงกล่าวออกไปว่า *"ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงรอก่อน จงหยุดก่อน"* ภิกษุทั้งหลายผู้กำลังเริ่มสาธยายคิดว่า อุบาสกพูดกับพวกเราว่า ให้หยุดสาธยายก่อน จึงหยุดการสาธยายลง

อุบาสกบอกเล่าให้ลูก ๆ รู้การกระทำของพวกเทวดา... ลูกขอให้พ่อเลือกเกิดสวรรค์ชั้นดุสิต

ภรรยา บุตรและธิดาคุยกันว่า *"เมื่อก่อนพ่อของพวกเราชอบฟังธรรม ไม่อิ่มในการฟังธรรมเลย แต่ตอนนี้คงกลัวตาย ยังไม่อยากตาย จึงห้ามภิกษุสาธยาย"* แล้วเริ่มร้องไห้เสียใจ ยิ่งทำให้พวกภิกษุเห็นว่าไม่ใช่โอกาสที่จะสาธยายหรือกล่าวธรรมแล้ว พากันลุกจากที่นั่งกลับไป ธัมมิกอุบาสกมัวสนใจพวกเทวดา เห็นเทวดาหยุดส่งเสียงรบกวนแล้ว จึงหันมาสนใจจะฟังการสาธยายต่อ แต่กลับมองไม่เห็นภิกษุทั้งหลาย มองไปที่ภรรยาและลูก ๆ ก็พบว่าพวกเขากำลังร้องไห้คร่ำครวญมีน้ำตานองหน้ากันอยู่

ธัมมิกอุบาสก : พวกเจ้าร้องไห้ทำไมกัน?

ลูก ๆ : พ่อ พ่อรู้สึกตัวแล้วหรือ ก็พ่อให้นิมนต์พระมาเพื่อจะฟังธรรม พอท่านกล่าวธรรม พ่อก็บอกให้หยุด พวกเราคิดว่าพ่อกลัวตายจนหลงเพ้อไปแล้ว จึงพากันร้องไห้เสียใจ

อุบาสก : แล้วพวกพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายไปไหนเสียเล่า?

ลูก ๆ : พวกท่านพูดว่า กาลนี้ไม่ใช่โอกาสจะสาธยายธรรมแล้ว จึงกลับไปแล้ว

อุบาสก : พวกเจ้ารู้ไหม พ่อไม่ได้พูดห้ามพระผู้เป็นเจ้าเลย

ลูก ๆ : แล้วพ่อพูดห้ามใคร?

อุบาสก : พ่อพูดกับพวกเทวดา พวกเขานำเทวรถจากสวรรค์ ๖ ชั้นมาลอยอยู่ในอากาศแล้วเปล่งเสียงพูดแข่งกัน เชิญให้พ่อไปกับพวกเขาให้พ่อไปสวรรค์ในชั้นตัวเอง พ่อจึงต้องพูดห้ามปราม เพราะพ่อจะฟังพระสาธยายธรรม

ลูก ๆ : พวกเรามองไม่เห็นเทวรถเลยนะพ่อ เทวรถอยู่ที่ไหน?

อุบาสก : พวกเจ้ามีพวงดอกไม้ที่ร้อยไว้ไหม? เอามาให้พ่อสิ (ลูก ๆ ตอบว่ามีอยู่ อุบาสกถามว่า) พวกเจ้าว่าสวรรค์ชั้นไหนน่ารื่นรมย์?

ลูก ๆ : สวรรค์ชั้นดุสิตสิพ่อ ดุสิตภพเป็นที่ประทับของพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ ผู้ที่จะเป็นพระพุทธมารดาพระพุทธบิดาก็เกิดในภพนี้ ดุสิตภพจึงน่ารื่นรมย์

อุบาสก : ถ้าอย่างนั้น พวกเจ้าจงตั้งใจว่า ขอให้พวกมาลัยที่โยนไป จงไปคล้องที่เทวรถจากภพดุสิต

ลูกๆ พร้อมใจกันจับพวงมาลัยตั้งใจอธิษฐานแล้วเปล่งวาจาว่า ขอให้พวงมาลัยจงไปคล้องที่เทวรถชั้นดุสิต แล้วโยนขึ้นไปในอากาศ พวงมาลัยนั้นลอยไปคล้องที่แอกของเทวรถชั้นดุสิต พวกเขาเห็นแต่พวงมาลัยห้อยอยู่ แต่มองไม่เห็นตัวเทวรถ

ธัมมิกอุบาสกถามว่า *"พวกเจ้าเห็นพวงมาลัยห้อยอยู่กลางอากาศไหม? (ตอบว่าเห็นจ้ะพ่อ) นั่นล่ะ พวงมาลัยคล้องอยู่ที่เทวรถภพดุสิตแล้ว พ่อจะไปเกิดในภพดุสิต พวกเจ้าอย่าได้คร่ำครวญไปเลย ถ้าพวกเจ้าปรารถนาจะเกิดร่วมกับพ่อก็จงพากันทำบุญต่าง ๆ ตามที่ครอบครัวของเราทำกันมาต่อไปเถิด"*

พูดจบแล้ว อุบาสกก็สิ้นใจ **อุบัติเป็นเทพบุตรนั่งอยู่บนเทวรถดุสิต** มีอัตภาพขนาดความสูง ๓ คาวุต มีนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ แวดล้อม มีที่อยู่คือวิมานรัตนะขนาด ๒๕ โยชน์ในสวรรค์ดุสิต

พระพุทธเจ้าตรัสบอกภิกษุทั้งหลายว่า ธัมมิกอุบาสกเกิดเป็นเทพบุตรในดุสิต ด้วยกรรมที่ไม่เศร้าหมอง

ฝ่ายภิกษุทั้งหลายกลับมาจากเรือนของอุบาสกแล้วเข้าเฝ้าพระศาสดา

พระพุทธเจ้า : พวกเธอไปที่เรือนธัมมิกอุบาสก อุบาสกนั้นได้ฟังธรรมแล้วหรือ?

ภิกษุทั้งหลาย : พวกข้าพระองค์สาธยายธรรมได้เพียงเล็กน้อยก็ถูกอุบาสกห้ามปรามขอให้หยุดรอก่อน ซ้ำพวกภรรยา บุตรธิดาของอุบาสก ก็พากันร้องไห้ คร่ำครวญ พวกข้าพระองค์ปรึกษากันแล้วเห็นว่าไม่ใช่กาลที่จะสาธยายหรือแสดงธรรม จึงตัดสินใจพากันลุกกลับออกมา

พระพุทธเจ้า : ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ได้พูดกับพวกเธอหรอก เขาพูดกับพวกเทวดาจากสวรรค์ ๖ ชั้น ที่นำเทวรถมารอรับก่อนตาย พวกเทวดาพูดเชื้อเชิญให้เขาพึงพอใจในสวรรค์ชั้นนั้น ๆ ทำให้เขาฟังธรรมไม่สะดวก จึงได้พูดห้ามปรามให้พวกเทวดารอก่อน หยุดก่อน

ภิกษุทั้งหลาย : อย่างนั้นหรอกหรือพระพุทธเจ้าข้า แล้วตอนนี้อุบาสกตายแล้วเกิดในเทวโลกชั้นใดพระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธเจ้า : อุบาสกตายแล้วเกิดเป็นเทพบุตรชั้นดุสิต

ภิกษุทั้งหลาย : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธัมมิกอุบาสกอยู่อย่างน่าชื่นชมในท่ามกลางหมู่ญาติ ละโลกนี้ไปแล้ว ยังได้ฐานะที่น่าชื่นชมอีกหรือ?

พระพุทธเจ้า : เป็นอย่างนั้นภิกษุทั้งหลาย คนที่ไม่ประมาท ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม อยู่ที่ไหนก็ย่อมบันเทิง

แล้วตรัสพระคาถาว่า

"ผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมบันเทิงในโลกนี้ ละโลกนี้ไปแล้วก็ยังบันเทิง ได้บันเทิงรื่นเริงในโลกทั้งสอง เพราะกรรมที่หมดจดของตนเอง"

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๑, ธ.อ.๑/๑๓๑-๔)

บัณฑิตไม่ทำบาปเพราะเห็นแก่สุข

น ปณฺฑิตา อตฺตสุขสฺส เหตุ, ปาปานิ กมฺมานิ สมาจรนฺติ
ทุกฺเขน ผุฏฺฐา ขลิตาปิ สนฺตา, ฉนฺทา จ โทสา ชหนฺติ ธมฺมํ.

ธรรมดาบัณฑิตไม่ประพฤติกรรมชั่ว เพราะเหตุแห่งความสุขของตน
ถูกความทุกข์กระทบแล้ว แม้จะพลาดพลั้งไป ก็สงบอยู่ได้ ไม่ละทิ้งธรรม
เพราะความรักและความชัง

ขุ.ชา. ทสกนิบาต, ภูริปัญหาชาดก ข้อ ๑๔๖๗, มจร.ข้อ ๑๔๙

๗๑

อุตตรมาณพ

ผลแห่งการให้ทานโดยเคารพ

พระยาปายาสิปกครองเสตัพยนคร (เป็นกษัตริย์ที่มิได้มีพิธีมูรธาภิเษก) เป็นนครที่พระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานให้เป็นบำเหน็จความดีความชอบ เป็นนครที่มีปศุสัตว์มาก มีหญ้า ไม้ น้ำ และธัญญาหารสมบูรณ์

แต่พระยาปายาสิเป็นผู้มีความเห็นผิดว่า

"โลกหน้าไม่มี สัตว์ที่ผุดเกิด (โอปปาติกะ) ไม่มี ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี"

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว...ภิกษุสงฆ์ทำปฐมสังคายนาแล้ว

พระกุมารกัสสปะ (ภิกษุเอตทัคคะด้านแสดงธรรมวิจิตร) และภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูปเดินทางมายังเสตัพยนคร กิตติศัพท์อันงามของพระเถระนี้ ชาวเสตัพยนครรู้กันดีว่าเป็นบัณฑิต เฉลียวฉลาด มีปัญญา เป็นพหูสูต แสดงธรรมได้วิจิตร มีปฏิภาณดี บรรลุธรรม และเป็นพระอรหันต์ จึงพากันไปหาท่านในสีสปาวัน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของนคร

แม้พระยาปายาสิก็ออกไปร่วมปฏิสันถารคณะของพระเถระด้วย หลังสนทนาปราศรัยกันแล้ว พระยาปายาสิได้เรียนให้พระกุมารกัสสปะทราบว่าตนเองมีทิฏฐิ (ความเห็น) ว่า **"โลกหน้าไม่มี...ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วไม่มี"** พระกุมารกัสสปะได้กล่าวตรงกันข้าม คือ **"โลกหน้ามี สัตว์ที่ผุดเกิดมีอยู่ และผลของกรรมดีกรรมชั่วที่สัตว์ทำแล้ว มีอยู่"**

พระยาปายาสิเล่าว่า ตนเองเคยทดลองมาหมดแล้ว เช่น เมื่อรู้ว่ามีคนใกล้จะตาย ก็เข้าไปขอร้องเขาว่า ถ้าท่านตายไปแล้วเกิดในนรก หรือสวรรค์ก็ตาม ก็ขอให้กลับมาบอกพวกเราด้วย แต่ก็ไม่เคยมีใครกลับมาบอกเลยแม้แต่คนเดียว...ดังนี้เป็นต้น

พระกุมารกัสสปะได้แสดงอุปมาต่าง ๆ ให้พระยาปายาสิทรงสดับ เพื่อจะได้ละคลายจากความเห็นผิดเหล่านั้น เช่น โจรที่จะถูกประหารย่อมไม่อาจต่อรองกับเจ้าหน้าที่เพื่อขอ

กลับไปเยี่ยมบ้านก่อนถูกประหารได้, สัตว์ที่เกิดในนรก ก็ย่อมไม่อาจต่อรองให้นายนิรยบาลพากลับมาหาท่านพระยาได้ ส่วนคนที่ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ ก็ย่อมเห็นโลกมนุษย์สกปรกเหมือนหลุมคูถ เขามีความสุขอยู่ในกามคุณทิพย์ จึงไม่คิดที่จะกลับมาบอก ดังนี้เป็นต้น

พระเถระจบการแสดงธรรมอันวิจิตรแล้ว พระยาปายาสิชมเชย และตรัสคำถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ เป็นอุบาสกในพระศาสนาแล้ว

พระยาปายาสิเกิดสัมมาทิฏฐิแล้ว หลังจากวันนั้น จึงเริ่มบริจาคเงินสำหรับให้พวกเจ้าหน้าที่ไปซื้อหาสิ่งของมาบริจาคทานให้แก่สมณะ พราหมณ์ คนเข็ญใจ (ยากไร้) คนเดินทาง วณิพกและยาจกทั้งหลาย แต่ทานที่พระยาปายาสิสั่งให้จัดเตรียมคือ **ข้าวหุงด้วยปลายข้าว** (ข้าวที่หุงจากข้าวสารหัก, มีรำปน) **กินกับน้ำส้มผักดอง** และผ้าก็ให้ผ้าเนื้อ**หยาบ** มีชายขอดเป็นปม (บางแห่งว่าให้ข้าวปลายเกรียนกับน้ำส้มพะอูมและผ้าเนื้อหยาบพอนุ่งได้ เพราะความที่มีอัธยาศัยไม่กว้างขวาง, วิมาน.อ.๕๒๙)

ต่อมา ท่านพระยาได้ตั้งให้**อุตตรมาณพ**เป็นผู้จัดการการให้ทานแทนตนเอง อุตตรมาณพเห็นสิ่งที่ผู้เป็นนายสละบริจาคให้สมณะและพราหมณ์เป็นต้นแล้ว ไม่สบายใจ เศร้าใจ หลังจากเขาให้ทานไปแล้ว เขาจะกล่าวคำอุทิศว่า **"ด้วยทานนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้อยู่ร่วมกับพระยาปายาสิเฉพาะชาตินี้เท่านั้น อย่าได้อยู่ร่วมกันในโลกหน้าอีกเลย"**

พระยาปายาสิทรงทราบความปรารถนาของอุตตรมาณพแล้ว ทรงเรียกมาสอบถามว่าจริงไหม? มาณพทูลรับว่าจริงอย่างนั้น, ตรัสถามว่า ทำไมเจ้าตั้งความปรารถนาอุทิศทานอย่างนั้น ในเมื่อพวกเราต่างก็ต้องการบุญ หวังผลของการให้ทานเหมือนกัน? มาณพทูลว่า สิ่งของที่พระองค์ให้นำมาให้ทาน ตัวพระองค์เองยังไม่คิดจะถูกต้องด้วยพระบาท ไม่ต้องกล่าวถึงความคิดที่จะทรงใช้ผ้าเนื้อหยาบด้วย ตัดเย็บไม่เรียบร้อยด้วย พระองค์ไม่ทรงคิดจะถูกต้องแม้ด้วยปลายพระบาท ไม่ต้องกล่าวถึงความคิดที่จะทรงนุ่งห่มเลย พระองค์เป็นที่รักที่พึงใจของพวกเราผู้เป็นข้าทาสบริวาร พวกเราจึงไม่อยากจะสนับสนุนให้พระองค์ทำสิ่งที่ไม่น่ารัก ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ

พระยาปายาสิทรงสดับแล้ว ตรัสว่า *"พ่ออุตตระ ถ้าอย่างนั้นเจ้าจงจัดโภชนะและผ้าอย่างที่ตัวเราบริโภคใช้สอย ให้แก่พวกสมณะและพราหมณ์ เป็นต้น ไปเถิด ให้พวกเขาได้บริโภคอาหารดี ๆ และใช้สอยผ้าเนื้อดี ๆ เหมือนกับเราบ้าง"*

แม้พระยาปายาสิจะจัดทานให้ประณีตขึ้น แต่ตอนที่ทรงให้ทานแก่สมณะพราหมณ์และคนเข็ญใจ เป็นต้น ด้วยพระองค์เอง ก็ทรงให้**อย่างไม่เคารพ** (ไม่มีศรัทธา) **ไม่ได้ให้ด้วยมือตนเอง** (ใช้ให้ผู้อื่นให้แทน) **ให้อย่างไม่นอบน้อม** (ไม่ได้เคารพนอบน้อมผู้รับ) **และให้แบบทิ้งขว้าง** (อาหารและของตกแตก ตกหล่น เรี่ยราด) **เมื่อสวรรคตแล้วอุบัติเป็นเทวดาในสวรรค์จาตุมหาราช** มีแต่วิมานว่างเปล่า ชื่อ**เสรีสกวิมาน** (ดูเรื่องพระยาปายาสิ, คือเป็นภุมมเทวดาดูแลหมู่วิมานที่พวกเทพแวะพัก)

ผิดกับอุตตรมาณพผู้จัดการทานของท่านพระยาปายาสิ (ทำกิจใหญ่น้อยแทนเจ้าปายาสิ) **ที่ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานด้วยมือของตนเอง ให้ทานโดยนอบน้อม ให้อย่างไม่ทิ้งขว้าง ตายแล้วเข้าถึงสุคติโลกสวรค์ อยู่ร่วมกับเหล่าเทพดาวดึงส์** (ดู ปายาสิราชัญญสูตร ที.ม.ข้อ ๓๐๑-๓๒๙)

อุตตรเทพบุตรเกิดอยู่ในวิมานขนาด ๑๒ โยชน์ ใคร่ครวญดูอัตภาพและทิพยสมบัติของตนแล้ว ระลึกถึงพระกุมารกัสสปะ ด้วยความกตัญญูจึงมาหาท่าน ลงจากวิมานไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วยืนไหว้อยู่ พระเถระถามว่า **"สภาใดชื่อสุธัมมา ของท้าวสักกเทวราช หมู่เทพอยู่กันอย่างพร้อมเพรียงในสภาใด วิมานของท่านนี้ก็เหมือนกับสภานั้น ส่องแสงสว่างอยู่กลางอากาศ ท่านมีฤทธิ์มีอานุภาพมาก ท่านทำบุญอะไรไว้หรือ จึงมีอานุภาพและรัศมีสว่างไปทุกทิศเช่นนี้?"**

เทพบุตรตอบว่า *"ครั้งที่ข้าพเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ ได้เป็นคนรับใช้ของท่านพระยาปายาสิ ได้ทรัพย์มาแล้วได้กระทำการแจกจ่าย, ผู้มีศีลทั้งหลายเป็นที่รักของข้าพเจ้า ๆ มีจิตเลื่อมใสถวายข้าวและน้ำ ข้าพเจ้าให้ทานโดยเคารพ ทานจึงไพบูลย์...จึงได้อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ วิมานและกายของข้าพเจ้าจึงสว่างไสวไปทุกทิศเจ้าข้า"*

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๗๔, วิมาน.อ.๕๒๙-๕๓๑)

๗๒

พระยาปายาสิ

ผลแห่งการให้ทานโดยไม่เคารพ เกิดในวิมานอันว่างเปล่า

เจ้าปายาสิทำทานโดยไม่เคารพ ตายแล้วเกิดเป็นภุมมเทวดาในจาตุมหาราชิกา

พระยาปายาสิครอบครองเสตัพยนคร เป็นนครที่พระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานให้เป็นบำเหน็จความดีความชอบ...

เมื่อพระกุมารกัสสปะแสดงธรรมปลดเปลื้องพระยาปายาสิให้ตั้งอยู่ในความเห็นความชอบแล้ว พระยาปายาสิก็ได้ถวายมหาทานแด่พระเถระและภิกษุสงฆ์ตลอด ๗ วัน (ดูเรื่องอุตตรมาณพ) และตั้งแต่บัดนั้น เจ้าปายาสิก็ได้ตั้งโรงทานให้ทานแก่คนต่าง ๆ แล้วตั้งให้**อุตตรมาณพ**ทำหน้าที่จัดการให้ทานแทน แต่ทานที่พระยาปายาสิจัดเตรียมแล้วบริจาคให้แก่สมณะ พราหมณ์ และคนยากไร้ เป็นต้นนั้น เป็นทานที่ไม่ประณีตเลย คือ ให้ข้าวปลายเกรียน มีน้ำส้มผักดองเป็นกับข้าว ส่วนผ้าก็ให้ผ้าเนื้อหยาบที่ตัดเย็บไม่เรียบร้อย อุตตรมาณพให้ทานไปไม่สบายใจไป วันหนึ่งเขาก็กล่าววาจาตั้งความปรารถนาขอให้ทานที่กระทำในชาตินี้ช่วยให้ได้พบกับเจ้าปายาสิเพียงชาตินี้ชาติเดียว

ความปรารถนาของเขาล่วงรู้ไปถึงเจ้าปายาสิ พระองค์ทรงสอบถามและยอมให้จัดทานที่ประณีตเช่นเดียวกับที่พระองค์ทรงบริโภคและใช้สอยได้ แต่ตัวพระองค์ก็ยังคงไม่เปลี่ยนอากัปกิริยาที่ให้ทาน คือ *ทรงให้ทานโดยไม่เคารพ ไม่ให้ด้วยมือตัวเอง ให้โดยไม่นอบน้อมและให้อย่างทิ้งขว้าง* ส่วนอุตตรมาณพมีอากัปกิริยาในการให้ทานตรงกันข้าม เช่น ให้โดยเคารพ เป็นต้น

อุตตรมาณพตายแล้วเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อยู่ร่วมกับเหล่าเทพชั้นดาวดึงส์

ส่วนพระยาปายาสิสวรรคตแล้ว เกิดเป็นเทพบุตรอยู่ในเสรีสกวิมานอันว่างเปล่าในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา (ดู ที.ม.ข้อ ๓๐๑-๓๒๙, ดูเรื่องอุตตรมาณพ)

วิมานเงิน ภายในว่างเปล่า มีต้นซึก (จามจุรี) ขนาดใหญ่อยู่ใกล้กับประตูวิมานนั้น เหตุนั้น วิมานนี้จึงชื่อว่า **เสรีสกะ** (ท่านเรียกว่าเป็นเทวดาจำพวกภุมมเทวดา, วิมาน.อ.๖๐๔) อรรถกถาทีฆนิกายอธิบายว่า เสรีสกวิมาน เป็นวิมานสำหรับเทวดาที่มาจากทิศต่าง ๆ, ตั้งอยู่ในดงที่ชื่อว่า วัฏฏนี (ที.อ.๒/๒/๓๙๘) ท่านอธิบายเช่นนี้ก็พอเห็นภาพวิมานว่างเปล่าไม่มีใครเป็นเจ้าของตายตัว เป็นวิมานที่เทวดาผู้ผ่านมาสามารถเข้าพักได้ โดยมีปายาสิเทพบุตร (หรือเสรีสกเทพบุตร) เกิดอยู่ที่นี่ จึงต้องอยู่ประจำองค์เดียว

พระควัมปติเถระไปพักกลางวันในเทพวิมานว่างเปล่า ปายาสิเทพบุตรฝากข่าวให้มนุษย์ที่เคยเป็นบริวาร ทำบุญแล้วให้ตั้งใจไปเกิดอยู่ด้วยกัน

ต่อมา **พระควัมปติเถระ** (หนึ่งในสหายของพระยสกุลบุตร ท่านเคยเป็นภุมมเทวดาอยู่ในวิมานแห่งนี้ จึงผูกพันมาก) มาพักผ่อนกลางวัน และได้พบกับเทพบุตรนี้ จึงได้สนทนากัน...

พระควัมปติ : ผู้มีอายุท่านเป็นใคร?

ปายาสิเทพบุตร : ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้า คือ อดีตเจ้าปายาสิ ตายแล้วเกิดอยู่ที่นี่

พระควัมปติ : ท่านพระยาเป็นมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นวิปริตจากธรรมมิใช่หรือ ท่านมาเกิดที่นี่ได้อย่างไร?

ปายาสิเทพบุตร : ข้าพเจ้าได้รับความอนุเคราะห์จากพระผู้เป็นเจ้ากุมารกัสสปเถระ ช่วยสอนช่วยแนะนำให้ละคลายจากความเห็นผิดเหล่านั้น

> ข้าพเจ้าได้มาอุบัติในวิมานว่าง เพราะทำบุญด้วยความไม่เคารพ, เมื่อพระคุณเจ้ากลับไปสู่มนุษยโลก ขอให้ท่านช่วยบอกแก่หมู่บริวารของข้าพเจ้า (=ในเสตัพยนคร) ว่า เจ้าปายาสิที่ถวายทานโดยไม่เคารพ ตายแล้วเกิดในวิมานไม้ซีกอันว่างเปล่า ขอให้ท่านทั้งหลายจงทำบุญโดยเคารพ จงตั้งใจให้แน่วแน่ในบุญเพื่อจะได้เกิดในวิมานนั้น (= ชวนให้ทำบุญแล้วตั้งใจปรารถนาให้ไปเกิดในเสรีสกวิมาน จะได้มาอยู่กับตน)

พระควัมปติต้องการอนุเคราะห์เทพบุตร จึงไปเสตัพยนครและบอกเล่าเรื่องดังกล่าวแก่คนที่เป็นบริวารของอดีตเจ้าปายาสิ, พวกเขาตั้งใจทำบุญแล้วตั้งใจไปเกิดในเสรีกวิมาน

ปายาสิเทพบุตรทำหน้าที่อารักขาคนดีให้ข้ามทะเลทราย... พวกพ่อค้าตะลึงในความงามของเทพวิมาน

ต่อมา ท้าวเวสวัณมหาราชได้มีเทวโองการให้เสรีสกเทพบุตร (=ปายาสิเทพบุตร) ให้ทำหน้าที่อารักขาและช่วยเหลือพวกมนุษย์ที่เดินทางข้ามทะเลทรายไร้ต้นไม้และน้ำแห่งหนึ่ง อันเป็นเขตที่พวกอมุษย์มักทำอันตรายมนุษย์

สมัยหนึ่ง มีพวกพ่อค้าชาวแคว้นอังคะและมคธนำเกวียนสินค้า ๑,๐๐๐ เล่มผ่านเพื่อจะไปยังสินธุประเทศและโสวีรประเทศ กลางวันร้อนมาก พวกเขาไม่เดินทาง เลือกเดินทางตอนกลางคืน โดยกำหนดดวงดาวเป็นจุดหมายไม่ให้หลงทาง แต่ก็หลงทางจนได้ เดินวนอยู่จนเสบียงเดินทางหมด ไม่มีอาหารและน้ำเหลืออยู่เลย

ในหมู่พ่อค้าเหล่านั้น **มีอุบาสกอยู่ด้วยคนหนึ่ง เขาเป็นคนมีศรัทธาปสาทะ มีศีล มีอุปนิสัยแห่งพระอรหัต ทำอาชีพค้าขายเพื่อเลี้ยงดูมารดาบิดา**

ปายาสิเทพบุตร (หรือเสรีสกเทพบุตร) เห็นอุบาสกและพวกพ่อค้าแล้ว ต้องการสงเคราะห์อุบาสกผู้เลี้ยงดูพ่อแม่ จึงปรากฏตัวพร้อมกับวิมาน (พระอาจารย์ผู้ร้อยกรอง

พระธรรมเล่าไว้ว่า เจ้าปายาสิเกิดอยู่ในหมู่ภุมมเทวดา) กล่าวถามพวกมนุษย์ว่า *"มนุษย์ทั้งหลาย ถิ่นนี้เป็นถิ่นของพวกอมนุษย์ เป็นทะเลทราย ไม่มีอาหาร ผลไม้ น้ำ มีแต่ฝุ่นทรายและความร้อนดุจกระเบื้องถูกเผาไฟ พวกท่านปรารถนาอะไร มีใครล่อหลอกให้โลภหรือว่ากลัวอมนุษย์ จึงเดินมาทางนี้ หรือว่าหลงทาง?"*

พวกพ่อค้าตอบว่า *"พวกเราเป็นพ่อค้ามาจากอังคะและมคธนำสินค้าใส่เกวียนจะไปยังประเทศสินธุและโสวีระ กลางวันทั้งคนทั้งสัตว์พาหนะลำบากมาก จึงเดินทางเฉพาะตอนกลางคืนทำให้หลงทาง*

ข้าแต่ท่านเทพผู้ควรบูชา พวกเราได้พบเห็นวิมานและพบท่านอันน่าอัศจรรย์ ซึ่งพวกเราไม่เคยได้พบมาก่อนเลย จึงหวังความช่วยเหลือจากท่านให้รอดตายจากแดนทรายแห่งนี้"

เทพบุตรต้องการให้พวกพ่อค้าชื่นชมความน่าอัศจรรย์ของวิมาน จึงถามว่า *"พวกท่านเดินทางค้าขายไปยังเมืองโน้นเมืองนี้ ได้พบสิ่งน่าอัศจรรย์อะไรบ้าง เล่าให้เราฟังบ้างสิ?"* เหล่าพ่อค้าตอบว่า *"สิ่งที่พวกเราได้พบเห็นมา ไม่มีสิ่งใดน่าอัศจรรย์กว่าวิมานของท่านเลย วิมานของท่านมีรัศมีสวยงาม มีสระโบกขรณี ต้นไม้ผลไม้ดอก ส่งกลิ่นหอมมีเสา ๑,๐๐๐ ต้น ประดับด้วยรัตนะต่าง ๆ ภายในก็มีข้าว น้ำ และนางเทพอัปสรมากมาย"* (เดิมทีเข้าใจว่าเสรีสกวิมานนั้นเป็นวิมานว่างเปล่า แต่พอถึงตอนนี้ทำให้เห็นภาพว่า ปายาสิเทพบุตรเป็นเทพบุตรดูแลแดนเสรีสกวิมาน อันพวกเทพจรมาพำนัก ส่วนตัวปายาสิเทพบุตรก็มีวิมานส่วนตัวของตนด้วย) แล้วพวกพ่อค้าก็ถามว่า *"ท่านเป็นเทวดา ยักษ์ เป็นท้าวสักกะหรือว่าเป็นมนุษย์? ท่านเป็นเทวดาชื่ออะไร?"*

เทพบุตรตอบว่า **"เราเป็นเทวดาชื่อ เสรีสกะ ทำหน้าที่ตามเทวบัญชาของท้าวเวสวัณในการดูแลรักษาคุ้มครองหนทางกันดารในทะลทรายแห่งนี้"** พ่อค้าถามว่า *"วิมานที่น่าพึงใจนี้ ท่านได้มาอย่างไร?"* เทพบุตรตอบว่า **"วิมานนี้มิใช่เราสร้างขึ้นเอง มิใช่โชคช่วย มิใช่เทวดาเนรมิตให้ แต่ได้มาด้วยกำลังบุญกรรมที่ไม่ชั่วช้าของเราเอง"**

ปายาสิเทพบุตรประกาศว่า ตนเองเป็นอุบาสก มีศีล มีกัลยาณธรรมได้ เพราะพระกุมารกัสสปะ...สลดใจ ๑๐๐ ปีผ่านไปเร็วมาก

พวกพ่อค้าถามว่า *"ครั้งนั้น ท่านเทวดามีวัตรและประพฤติพรหมจรรย์อะไรหรือ?"* ปายาสิเทพบุตรชี้แจงว่า *"ตนเองเคยเป็นพระราชา ยึดถือนัตถิกทิฏฐิ (เห็นผิดว่าบาปบุญไม่มีผล) เป็นคนตระหนี่ ต่อมาได้พบและฟังธรรมจากพระสมณะนามว่า* ***กุมารกัสสปะ*** *จึงได้ละทิฏฐิเหล่านั้น ได้ปฏิญาณเป็นอุบาสก สมาทานรักษาศีล ๕ จึงได้วิมานนี้"*

พ่อค้าเห็นเทพบุตรและวิมานประจักษ์ชัดแจ้งแล้ว จึงเชื่อกรรมและผลของกรรม แล้วกล่าวแสดงความเห็นว่า **"ได้ยินว่า คนมีปัญญาทั้งหลาย พูดแต่คำจริง คำของบัณฑิตจึงไม่แปรปรวนกลายเป็นอื่น คนผู้ทำบุญไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใด ๆ ย่อมมีแต่สิ่งที่น่ารักน่าใคร่บันเทิงใจอยู่ ณ ที่นั้น, ความโศก การร้องไห้ การฆ่า การจองจำ และเหตุร้าย ๆ เกิดขึ้น ณ ที่ใด ๆ คนทำบาปก็ย่อมอยู่ในที่นั้น ๆ ย่อมไม่พ้นจากทุคติได้ ไม่ว่าจะในกาลไหน ๆ"**

ขณะที่กำลังสนทนากันอยู่นั้น ฝักของต้นซึกที่แก่จัด ก็หลุดจากขั้วร่วงหล่นลงใกล้ประตูวิมาน ปายาสิเทพบุตรและบริวาร (อดีตข้าทาสฟังคำบอกเล่าจากพระควัมปติแล้วทำบุญตั้งความปรารถนาให้ได้เกิดร่วมกับเจ้าปายาสิ เมื่อตายแล้วจึงมาเกิดเป็นภุมมเทวดาหรือภุมมัฏฐเทวดา) เห็นแล้วเกิดความสลดใจเศร้าใจ พวกพ่อค้าจึงถามว่า *"เหตุใด ตัวท่านกับเทพบริวารเกิดความสลดใจเศร้าใจ?"*

เทพบุตรตอบว่า **"เพราะกลิ่นหอมทิพย์จากต้นซึก ย่อมส่งกลิ่นหอมไปทั่ววิมาน ทั้งยังช่วยให้พวกเรามีรัศมีกำจัดความมืดทั้งกลางวันกลางคืน ฝักของต้นซึกจะหล่นแตกทุก ๆ ๑๐๐ ปี เป็นอันว่าขณะนี้ ตั้งแต่เรามาเกิดในที่แห่งนี้ เป็นเวลา ๑๐๐ ปีมนุษย์แล้ว**

ส่วนพวกเรามีอายุอยู่ในวิหารนี้ได้ ๕๐๐ ปีทิพย์ (=๙ ล้านปีมนุษย์) ก็จะจุติ (ตาย) เพราะสิ้นบุญและสิ้นอายุ พวกเรานึกถึงอายุที่กำลังสิ้นไป จึงสลดใจ"

พวกพ่อค้ากล่าวว่า *"ท่านได้วิมานที่งดงาม หาสิ่งใดเปรียบมิได้ทั้งอายุก็ยืนนาน จะเศร้าโศกทำไมเล่า ถ้าท่านมีบุญน้อย มีอายุน้อย ได้อยู่ในวิมานงามเช่นนี้สิ ท่านจึงควรจะเศร้าโศก"*

บอกแก่พวกพ่อค้าว่า ครั้งนี้ช่วยเหลือเพราะเห็นแก่ช่างตัดผมชื่อ สัมภวะ

ปายาสิเทพบุตรฟังคำของพวกพ่อค้าแล้วเกิดความสบายใจ กล่าวว่า *"พวกพ่อทั้งหลายกล่าววาจาได้น่ารัก พูดได้สมควร เป็นคำเตือนให้เราได้คิด เราจะช่วยคุ้มครองการเดินทางของพวกท่าน เชิญท่านทั้งหลายเดินทางถึงที่หมายโดยสวัสดีเถิด"* พวกพ่อค้ากล่าว (บนบาน) ว่า *"พวกเราต้องการไปค้าขายหากำไร ได้มาแล้วจะสละทรัพย์จัดมหรสพบูชา ท่านเสรีสกเทพบุตรอย่างยิ่งใหญ่ทีเดียว"*

เทพบุตรปฏิเสธมหรสพ และแนะนำให้พวกเขาทำสิ่งที่สมควรทำจะดีกว่า *"พวกท่านอย่าได้ทำการบูชาเราเลย ความปรารถนาของพวกท่านในการเดินทางปลอดภัยและได้กำไรย่อมสำเร็จแน่, ขอพวกท่านจงงดเว้นการทำบาป และตั้งใจประพฤติธรรมเถิด ถือได้ว่านั่นเป็นการบูชาเราแล้ว"*

เทพบุตรต้องการยกย่องอุบาสกคนหนึ่ง ซึ่งรวมอยู่ในกลุ่มพ่อค้า ต้องการยกย่องอุบาสกคนนั้นให้หมู่พ่อค้ารู้จัก จึงกล่าวว่า

"ในหมู่พ่อค้านี้ มีอุบาสกอยู่คนหนึ่ง เป็นพหูสูต สมบูรณ์ด้วยศีลและวัตร มีศรัทธา จาคะ อ่อนโยน มีปัญญาประจักษ์ (=ฉลาดในสิ่งที่จะทำ) สันโดษ มีความรู้ (มีปัญญารู้ประโยชน์ต่าง ๆ) ไม่พูดเท็จ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ไม่พูดส่อเสียด พูดวาจาอ่อนหวานน่ารัก

มีความเคารพยำเกรง (อ่อนน้อม ยำเกรงต่อผู้ควรเคารพ) มีวินัย ไม่เป็นคนเลว... เป็นคนเลี้ยงมารดาบิดาโดยธรรม...แสวงหาโภคะทั้งหลาย เพื่อเลี้ยงมารดาบิดา มิใช่เลี้ยงตน เมื่อบิดามารดาล่วงลับไป เขาเป็นผู้น้อมไปในเนกขัมมะ (=ในที่นี้หมายถึงน้อมไปในนิพพาน) จะประพฤติพรหมจรรย์ (=จะออกบวช)...

เพราะอุบาสกนั้นเป็นเหตุ เราจึงได้ปรากฏตัว ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงเห็นธรรมเถิด (=ประพฤติธรรม) ถ้าไม่มีอุบาสกนั้นพวกท่านจะไร้ที่พึ่ง วุ่นวายเหมือนคนตาบอดหลงเข้าไปในป่า เป็นเถ้าถ่านอยู่ในทะเลทรายนี้ พวกท่านจงอย่าทอดทิ้งสัตบุรุษ การคบหากับสัตบุรุษย่อมเป็นสุขแท้"

พวกพ่อค้าถามว่า *"อุบาสกที่ท่านเทวะพูดว่าอยู่ในหมู่ของพวกเรานั้น โปรดบอกเถิดว่าคนผู้นั้นเป็นใคร"* ปายาสิเทพบุตรตอบว่า ***"ผู้นั้นชื่อ สัมภวะ เป็นช่างตัดผม** (ช่างกัลบก) เป็นคนรับใช้ของพวกท่าน จงรู้เถิดว่าเขาเป็นอุบาสก พวกท่านอย่าได้ดูหมิ่นเขาเลย"* หมู่พ่อค้ากล่าวว่า *"พวกเรารู้ว่าเขาเป็นช่างตัดผม แต่ไม่เคยรู้เลยว่าเขาเป็นอุบาสก ข้าแต่ท่านเทวดา ต่อไปพวกเราจะบูชาอุบาสกสัมภวะอย่างโอฬารทีเดียว"*

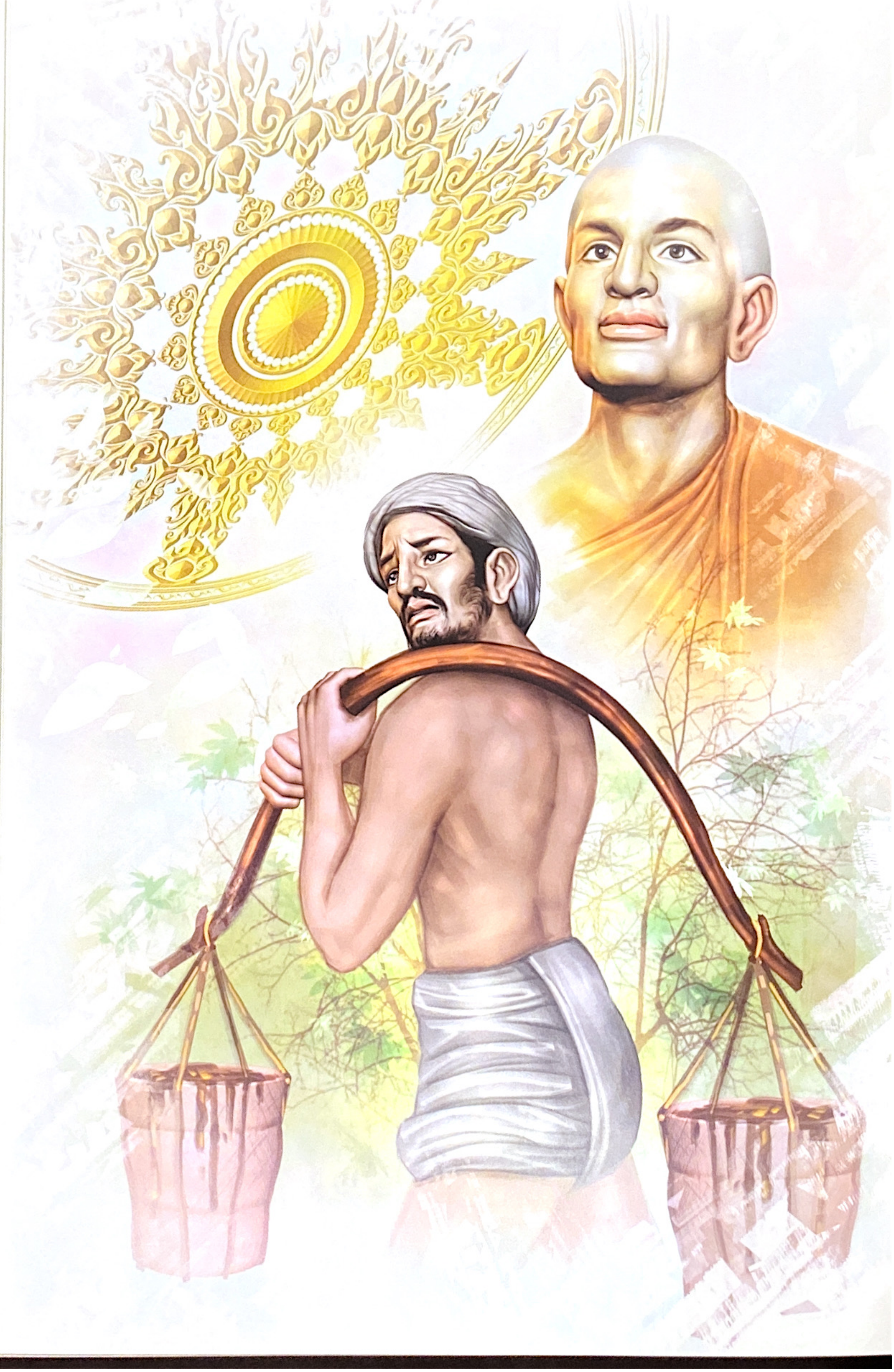
พ่อค้าเหล่านั้นประกาศตนเป็นอุบาสกแล้ว เทพบุตรให้พวกเขาและกองเกวียนขึ้นบนวิมาน นำไปส่งยังประเทศทั้งสอง ค้าขายได้ผลกำไรแล้วนำกลับสู่**กรุงปาฏลิบุตร**อย่างปลอดภัย

ต่อมา พวกเขาได้สร้างเทวาลัยชื่อเสรีสกะ เป็นปราสาทเรือนยอด และมีที่พักกลางคืนไว้ด้วย เป็นต้น เพื่อบูชาเสรีสกเทพบุตร

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๘๕, วิมาน.อ.๖๐๑-๖๒๖)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

การให้ทาน เป็นการกำจัดความตระหนี่
กิริยาระหว่างให้ทาน กำจัดความถือตัว

๗๓

พระสุนีตเถระ

อดีตผู้รับจ้างขนสิ่งปฏิกูล

เคยด่าว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าให้ทำงานการชั้นต่ำ... ชาติสุดท้ายก็ยังทำอาชีพกำจัดสิ่งปฏิกูล

กาลที่โลกว่างเปล่าจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ชายหนุ่มคนหนึ่งคบหา ฝักใฝ่อยู่แต่ในหมู่อันธพาล...วันหนึ่ง **พระปัจเจกพุทธเจ้า**องค์หนึ่งเดินบิณฑบาตอยู่ในหมู่บ้านผ่านมาทางเขา ชายหนุ่มเห็นแล้วไม่ชอบใจคะนองปากด่าไปว่า *"นี่ท่านปกปิดพรางกายไว้มิดชิดไม่ให้ใครรู้ใครเห็น เพราะคงจะมีแผลตามร่างกายเต็มตัวล่ะสิ แล้วนี่เที่ยวเดินขออาหารเขาไปทั่ว ไม่ยอมทำประโยชน์อะไรเลย ที่ถูกน่ะ ท่านควรไปทำกสิกรรมหรือพาณิชยกรรมก็ได้นะ ถ้าหางานแบบนั้นไม่ได้ ก็ไปเลี้ยงชีพรับจ้างขนปัสสาวะและอุจจาระ หรือรับจ้างปัดกวาดตามบ้านเรือนก็ยังดีกว่ามาเที่ยวขอ"*

ด้วยอกุศลวจีทุจริตที่เขาด่าดูหมิ่นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ทำให้เขาต้องทุกข์หมกไหม้อยู่ในนรกอยู่นาน เมื่อพ้นจากนรกแล้วไปเกิดเป็นบุคคลประเภทต่าง ๆ แม้กาลที่เขาเกิดเป็นมนุษย์ ก็ต้องประกอบอาชีพชั้นต่ำ เช่น รับจ้างเทขยะและขนอุจจาระปัสสาวะ ทั้งนี้ก็ด้วยอกุศลกรรมนั้นยังมีเศษเหลืออยู่

ถึงพุทธสมัยแห่งพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา

อดีตชนพาลคนนั้นเกิดในครอบครัวคนรับจ้างกำจัดสิ่งปฏิกูล (ท่านเรียกว่า **"คนเทดอกไม้"** เป็นคำเทียบเคียงให้ฟังดูดีขึ้นมาหน่อย หมายถึงมือเปื้อนอุจจาระสีต่าง ๆ) ในกรุงราชคฤห์ บิดามารดาตั้งชื่อให้ว่า **"สุนีตะ"** เจริญเติบโตแล้ว เขาประกอบอาชีพรับจ้าง

ขนอุจจาระปัสสาวะ และทำความสะอาดสถานที่ปฏิกูลทั่วไป ไม่ได้ใส่เสื้อผ้าดี ๆ และบริโภคอาหารดี ๆ เลย

พระพุทธเจ้าทรงอนุเคราะห์ ตรัสชักชวนให้บวช... พ้นอาชีพเศร้าหมอง...เป็นพระอรหันต์

จนใกล้รุ่งวันหนึ่ง **พระพุทธเจ้าทรงเข้ามหากรุณาสมาบัติญาณ** ทรงออกแล้วตรวจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักษุ ก็เห็นสุนีตะมีอุปนิสัยที่จะบรรลุพระอรหัต ประหนึ่งเหมือนทรงเห็นประทีปลุกโพลงอยู่ในที่มืดฉะนั้น

เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถือบาตรและจีวร เสด็จแวดล้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เข้าสู่กรุงราชคฤห์ (จากพระเวฬุวัน) เพื่อบิณฑบาต ทรงมีพระราชประสงค์จะเสด็จผ่านสถานที่ ๆ สุนีตะทำงานอยู่

ฝ่ายสุนีตะออกจากบ้านไปทำงานแต่เช้าตามปกติ เขากำลังรวบรวมอุจจาระ ขยะ และเศษปฏิกูลต่าง ๆ อยู่ จากนั้นได้ทำการขนย้ายไปด้วยการหาบ เขาเดินหาบของเหล่านั้นไปเพื่อจะนำไปทิ้งนอกเมือง ก็ได้เห็นพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จพระพุทธดำเนินนำภิกษุสงฆ์มาเบื้องหน้า เขารู้สึกเกิดความยินดีพอใจ แต่ยังสับสนว่า เราควรจะหาบเดินต่อไปหรือจะหยุดดีหนอ?

สุนีตะตัดสินใจไม่หาบสิ่งปฏิกูลสวนทางที่พระองค์จะเสด็จ นำหาบไปวางหลบไว้ข้างกำแพงเรือนหลังหนึ่ง แล้วยืนทำอัญชลีไปทางพระพุทธเจ้า แต่ไม่ออกไปยืนไหว้ริมถนน

พระศาสดาเสด็จเข้ามาใกล้ถึงบริเวณนั้น ทรงดำริว่า *“สุนีตะถูกกุศลกรรมกระตุ้นเตือนให้นมัสการเรา แต่เขาก็ยังอายไม่ออกมาพบ เพราะคิดว่ามีชาติกำเนิดต่ำ การงานก็ต่ำ เราจะทำให้เขาเกิดความกล้าหาญ”* แล้วตรัสเรียกชื่อเขาว่า **“สุนีตะ”** พระสุรเสียงที่ตรัสนั้น ดังกังวานไปทั่วพระนคร ดุจเสียงพรหม, อ่อนหวานดังเสียงนกการะเวก *“เธอจะอยู่อย่างลำบากต่อไปหรือ? จะบวชไหม?”*

สุนีตะได้ฟังพระพุทธดำรัสแล้ว ดั่งถูกน้ำอมฤตอันชื่นชุ่มรินรดร่างกาย รู้สึกปีติโสมนัสอย่างน่าอัศจรรย์ จึงเดินออกมาแล้วน้อมกราบทูลว่า *“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า*

หากคนอย่างข้าพระพุทธเจ้าสามารถบวชในคำสอนของพระองค์ได้ ไฉนข้าพระองค์จะไม่บวชเล่า? ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอโปรดประทานความเมตตาอนุเคราะห์การบวชแก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า" พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์เถิด"*

ทันใดนั้น ผมและหนวดของสุนีตะหายไป ปรากฏเป็นพระสุนีตะทรงจีวร ถือบาตรที่เกิดจากบุญฤทธิ์ ได้บรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุ (ด้วยเอหิภิกขุวิธี) แล้วตัวท่านเป็นเหมือนกับภิกษุเถระมีพรรษา ๖๐ ทีเดียว ร่วมบิณฑบาตไปกับพระศาสดา

ครั้นเสด็จกลับถึงวิหารแล้ว ได้ตรัสสอนกรรมฐานให้

พระสุนีตะปฏิบัติตามไม่นานนักก็บรรลุสมาบัติ ๘ และอภิญญา ๖ เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งแล้ว เมื่อบรรลุแล้วได้มีหมู่เทวดาและพรหมเข้ามานมัสการ ท่านจึงกล่าวว่า *"เทวดา ๗๐๐ องค์ พรหมเป็นอันมาก และท้าวสักกะมีจิตเลื่อมใสเข้ามานมัสการ"*

พระสุนีตเถระเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ภิกษุหลายรูปถามท่านว่า

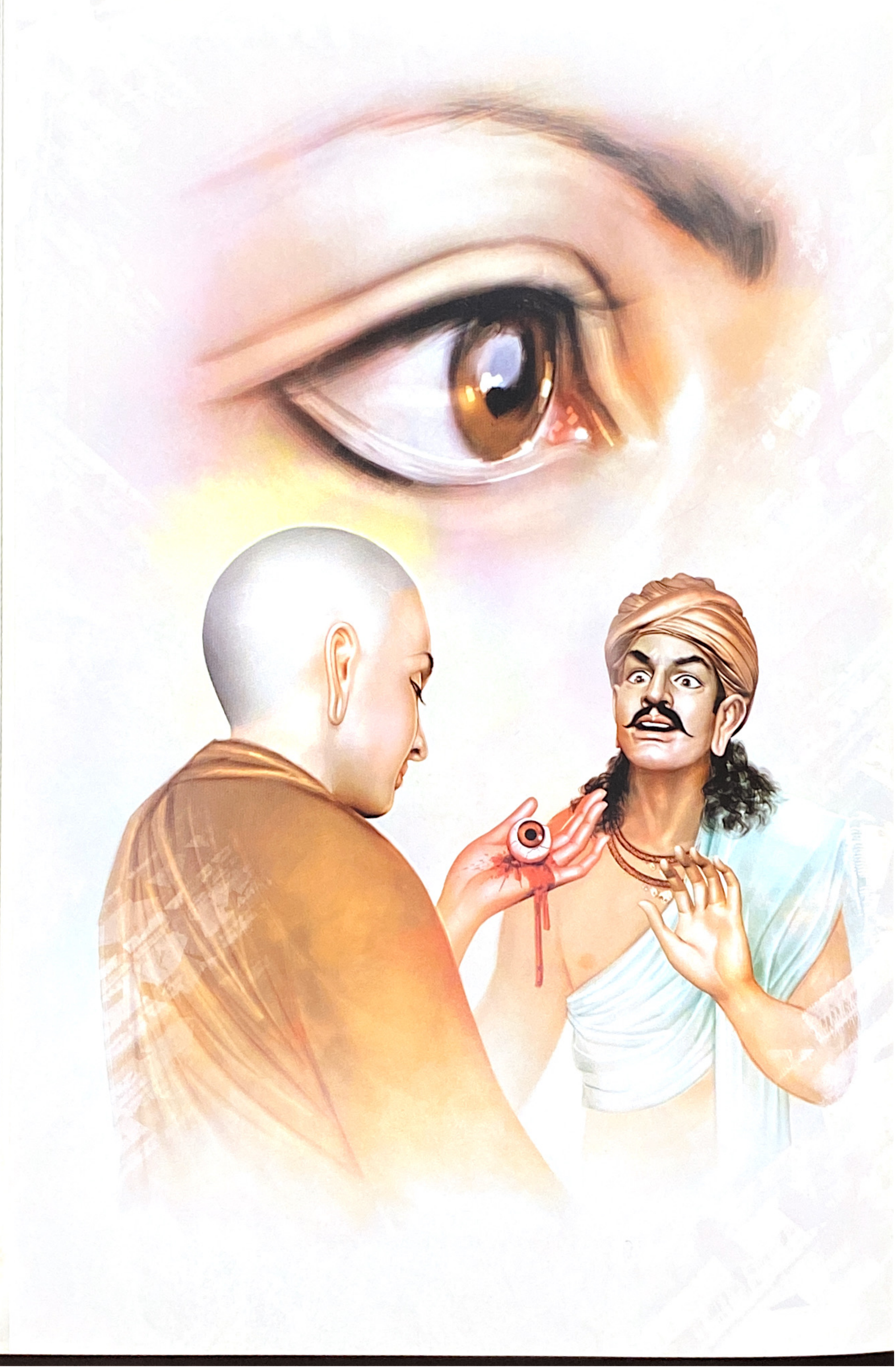
"ท่านสุนีตะ เหตุใดท่านออกบวช ท่านบวชอย่างไร และรู้สัจจะได้อย่างไร?"

พระสุนีตะจึงบันลือสีหนาทว่า

"ข้าพเจ้าเกิดมาในสกุลต่ำ เป็นคนยากจน มีอาหารน้อย การงานต่ำ คือ เป็นคนเทดอกไม้ ข้าพเจ้าถูกคนทั้งหลายรังเกียจ ดูหมิ่น และเย้ยหยัน ได้แต่ถ่อมตน ยอมไหว้ชนเป็นอันมาก

กระทั่งข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ทรงแกล้วกล้า เสด็จนำหน้าหมู่สงฆ์มา จึงได้วางหาบลงแล้วถวายบังคม พระองค์ผู้เป็นอุดมบุรุษได้ประทับยืน และอนุเคราะห์ข้าพเจ้าครั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ถวายบังคมพระยุคลบาท...แล้วจึงทูลขอบรรพชา... พระศาสดาผู้มีพระกรุณาอนุเคราะห์สัตว์โลกทั้งปวง ได้ตรัสแก่ข้าพเจ้าว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด พระพุทธดำรัสนั้นได้เป็นการอุปสมบทของเรา เมื่อข้าพเจ้าได้อุปสมบทแล้ว อยู่ในป่ารูปเดียว ไม่เกียจคร้านได้ทำตามพระดำรัสของพระศาสดาผู้ทรงชนะมาร... ข้าพเจ้าทำลายกองแห่งความมืด คืออวิชชาได้..."

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๓๗๙, เถร.อ.๓/๔๑๑-๔๑๙)

๗๔

พระสุภาเถรี

ควักดวงตาให้ชายผู้หลงรัก

ภิกษุณีสุภาเป็นผู้มีความงาม บวชบรรลุเป็นพระอนาคามี... มีชายหนุ่มหลงรักยืนขวางเกี้ยวพาราสี

นางสุภาเป็นบุตรสาวของพราหมณ์คนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ เธอเป็นหญิงมีรูปโฉมสวยงาม บิดามารดาจึงตั้งชื่อว่า สุภา เจริญวัยแล้วมีศรัทธา ถึงรัตนะ ๓ เป็นอุบาสิกาคนหนึ่ง

นางฟังธรรมบ่อย ๆ พิจารณาด้วยปัญญาแล้วเห็นทุกข์ในสังสารวัฏ เห็นโทษในกามในการครองเรือน, เห็นทางเกษม คือ เนกขัมมะ นางขออนุญาตบิดามารดาบวชเป็นภิกษุณี ระยะแรกพวกท่านก็คัดค้าน ไม่เห็นด้วยกับการที่ลูกสาวคนเดียวจะไปอยู่นอกสายตาพ่อแม่ ครั้นเห็นธิดาแสดงความตั้งใจจริงในการบวชจึงยอมอนุญาต

สุภาบวชเป็นภิกษุณีแล้ว ขณะอยู่ในวัยสาว บวชในสำนักของพระมหาปชาบดีโคตมี ความที่มีศรัทธาดี ทั้งมีอุปนิสัยถึงพร้อม **ท่านเจริญวิปัสสนาอยู่เพียง ๒-๓ วันเท่านั้นก็บรรลุอนาคามิผล เป็นพระอนาคามี**

วันหนึ่ง พระสุภาเถรี เดินออกจากอารามภิกษุณี (ตั้งอยู่ในส่วนหนึ่งของพระเวฬุวัน) ไปยัง**ชีวกัมพวันวิหาร** (อารามที่หมอชีวกสร้าง) เพื่อพักผ่อนกลางวัน ขณะนั้นหนุ่มวัยรุ่นคนหนึ่งเดินสวนทางมา เห็นใบหน้าของท่านแล้วเกิดจิตรักใคร่ชอบใจ จึงหยุดยืนขวางทาง

พระสุภาหยุดเดิน เงยหน้าขึ้นไปมองหนุ่มคนนั้น รู้ว่าเขาเกิดราคะกลุ้มรุมจิตใจอยู่ จึงถามว่า *"เราทำอะไรผิดต่อท่านหรือ ท่านจึงมายืนขวางหน้าเรา รู้ไหม เขาห้ามผู้ชายมา*

ถูกต้องเนื้อตัวของผู้หญิงที่บวชแล้ว ท่านมาขวางทางของเราผู้มีบทอันบริสุทธิ์ (=ผู้เจริญไตรสิกขา จนสัมผัสกุศลที่บริสุทธิ์ คือ โลกุตรกุศล) ด้วยสิกขาที่พระสุคตเจ้าผู้เป็นพระศาสดาของเราทรงสอนไว้ เหตุใด ท่านผู้มีจิตใจขุ่นมัว มีธุลี คือราคะ จึงมายืนขวางทางของเราผู้ปราศจากราคะ ไม่มีกิเลสที่เป็นดังเนิน (คือกิเลสเป็นดุจเนินสูง ทำให้คนเดินทางเดินไปได้ช้าลง)"

ชายวัยรุ่นฟังแล้วกล่าวเชื้อเชิญให้ท่านสนใจไปในกามารมณ์ว่า

"ท่านยังเป็นสาวอยู่เลย รูปร่างหน้าตาก็งดงาม ท่านจะบวชไปทำไม เราไม่เห็นว่าจะมีประโยชน์อะไรแก่ท่านเลย ทิ้งผ้ากาสาวพัสตร์เถอะ มาเถิด เรามาร่วมอภิรมย์กันในท่ามกลางป่านี่แหละ ต้นไม้กำลังออกดอกบานสะพรั่ง ส่งกลิ่นหอม ฤดูนี้ก็ไม่ร้อน เป็นฤดูฝนชุ่มฉ่ำ เป็นฤดูที่เราสองคนควรจะมีความสุขกัน การที่เราได้อยู่ร่วมกัน ดีกว่าการที่ท่านจะต้องอยู่คนเดียวเป็นไหน ๆ ท่านจะได้มีเพื่อน ท่านเข้าไปในป่าเพียงลำพังคนเดียวมันน่าสะพรึงกลัวจะตาย

ถ้าท่านยอมร่วมอภิรมย์กับเรา ท่านจะได้แต่งตัวสวยงามเหมือนตุ๊กตา และเหมือนกับนางเทพอัปสรเดินเที่ยวชมสวนจิตรลดา ถ้าท่านยอมอภิรมย์กับเรากลางป่านี้ เราจะยอมอยู่ใต้อำนาจของท่านผู้มีดวงตาดุจนางกินรี คนที่น่ารักกว่าท่านไม่มีเลย

ดอกบัวโผล่พ้นน้ำแล้วไม่มีมนุษย์คนใดเชยชม ก็บานแล้วร่วงโรยไป ฉันใด การประพฤติพรหมจรรย์ก็ฉันนั้น เรือนร่างและความงามของท่านก็เช่นกัน ถ้าไม่ให้ใครเชยชมก็จะแก่เฒ่าไปเปล่า ๆ"

ชายหนุ่มพรรณนาว่า ที่หลงรักเพราะมีดวงตาสวยมาก...พระเถรีแสดงธรรม จบแล้วควักดวงตาข้างซ้ายให้ ชายหนุ่มตกใจรีบกราบขอขมา

พระสุภาฟังแล้วถามว่า *"ในร่างกายที่จะต้องแก่ตายไป ภายในกายก็เป็นดุจซากศพ มีอะไรที่ท่านเห็นว่าเป็นแก่นสารบ้าง โปรดบอกมาเถิด?"*

หนุ่มวัยรุ่นตอบว่า *"ดวงตาของท่านเหมือนลูกเนื้อทราย (นิ่ง สงบ สดใส มีประกาย) และเหมือนดวงตาของนางกินรีที่ท่องเที่ยวไปตามภูเขา เราเห็นดวงตาของท่านแล้วเกิดความรักท่วมท้นใจ ทำให้เรารู้สึกรักท่านมากที่สุดในโลก"*

พระสุภากล่าวว่า **"การที่ท่านต้องการอภิรมย์กับเราผู้เป็นบุตรของพระพุทธเจ้า ท่านกำลังเดินทางผิด เหมือนต้องการจะนำดวงจันทร์มาเป็นของเล่น หรือเหมือนต้องการจะกระโดดขึ้นไปยังยอดเขาสิเนรุ, เพราะอะไร? เพราะเราไม่มีกามราคะ เราไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าราคะเป็นอย่างไร เพราะเรากำจัดราคะแล้วด้วยอริยมรรค**

ท่านจงไปเกี้ยวพาราสีหญิงผู้ไม่รู้ความจริงของเบญจขันธ์ หรือหญิงที่ไม่ได้รับฟังคำสอนของพระศาสดาเถิด อย่ามาเสียเวลากับเราผู้รู้ความจริงเลย

เราเป็นสาวิกาของพระสุคตเจ้า ดำเนินไปด้วยยาน คือ อริยมรรค, ถอนลูกศร คือ กิเลสได้แล้ว ไม่มีอาสวกิเลส ยินดีอยู่แต่ในเรือนว่าง มีแต่คนโง่เท่านั้นที่ยึดเรือนร่างอันไร้แก่นสารว่าสวยงาม คนที่ยึดอย่างนั้นก็เป็นเหมือนคนที่กำลังยึดพยับแดดว่าเป็นน้ำ หรือคนที่ยึดต้นไม้ทองคำที่ปรากฏในความฝันว่าเป็นความจริง ฉะนั้น

ดวงตานี้เป็นเหมือนก้อนครั่งที่วางไว้ในโพรงไม้ (=กระบอกตา) มีต่อมดุจฟองน้ำตรงกลางดวงตา มีน้ำตาและขี้ตาเกิดที่ดวงตานี้ ท่านรู้ความจริงอย่างนี้แล้ว ท่านยังจะชอบดวงตาของเราอีกหรือไม่?"

ชายหนุ่มผู้ถูกความกำหนัดกลุ้มรุมอยู่ กล่าวว่า *"เราก็ยังชอบดวงตา และปรารถนาจะอภิรมย์กับท่านอยู่ดี"*

ทันใดนั้น พระสุภาเถรีผู้มีดวงตางดงาม **ก็ใช้มือควักดวงตาข้างซ้ายออกมาจากเบ้าตา** แล้วยื่นส่งให้แก่เขา พร้อมกับกล่าวว่า *"เชิญท่านนำดวงตาของเราไปเถิด เราให้ท่านโปรดจงรับไป"*

ชายหนุ่มเห็นแล้วตกใจมาก ความรักความเสน่หามลายไปพลัน เขารีบหมอบกล่าวขอขมาว่า *"ข้าแต่ท่านผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ขอความสวัสดีจงมีแก่แม่เจ้าเถิด ข้าพเจ้าจะไม่ประพฤติอนาจารอย่างนี้กับใคร ๆ อีกแล้ว"*

พระสุภากล่าวว่า *"จงรู้ไว้เถิดว่า การกระทบกระทั่งกับบุคคลเช่นเรา ตัวท่านก็เป็นเหมือนกำลังกอดกองไฟที่ลุกโชนอยู่"*

ชายหนุ่มกล่าวว่า *"เหมือนจับอสรพิษร้าย ขอท่านแม่เจ้าได้โปรดยกโทษให้กระผมด้วยเถิด เพื่อความสวัสดีของกระผมขอรับ"* พระสุภายืนสงบนิ่งกล่าวว่า *"ท่านจงมีความสวัสดีเถิด"*

ดวงตาหายเป็นปกติ เมื่อเห็นพระพุทธเจ้า...บรรลุพระอรหัต

จากนั้น พระสุภาเถรีเข้าไปในชีวกัมพวันวิหารเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ทันทีที่ท่านมองเห็น**พระวรบุญลักษณะ** (=เห็นพระมหาปุริสลักษณะที่เกิดจากบุญที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสมมา) ดวงตาข้างซ้ายได้หายเป็นปกติ ท่านมองเห็นพระศาสดาด้วยนัยน์ตาทั้งสองข้างแล้วเกิดปีติโสมนัสยิ่งในพระพุทธคุณ ขณะที่ยังยืนอยู่นั้น พระพุทธเจ้าทรงทราบวาระจิตของท่านแล้ว ทรงแสดงธรรมปฏิบัติให้ท่านได้บรรลุพระอรหัต

พระสุภาเถรีปรับจิตใจให้ปีติโสมนัสลดลงแล้วเจริญวิปัสสนา ก็ได้บรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์ผู้ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ ถวายอภิวาทพระศาสดาแล้วกลับออกไป

(ดู ขุ.เถรี.ข้อ ๔๗๒, เถรี.อ. ๔๔๘-๔๖๗)

กรรมและคติของบัณฑิตกับคนพาล

ทุทฺทที ททมานานํ ทุกฺกรํ กมฺม กุพฺพตํ
อสนฺโต นานุกุพฺพนฺติ สตํ ธมฺโม ทุรนฺวโย
ตสฺมา สตญฺจ อสตํ นานา โหติ อิโต คติ
อสนฺโต นิรยํ ยนฺติ สนฺโต สคฺคปรายนา.

พวกคนพาลเมื่อจะให้ทานก็ให้ยาก เมื่อจะทำ (กุศล) กรรม ก็ทำยาก
พวกอสัตบุรุษย่อมไม่ทำตามธรรมของสัตบุรุษ
เพราะธรรมของสัตบุรุษดำเนินตามได้แสนยาก
ฉะนั้น การไปจากโลกนี้ของพวกสัตบุรุษและอสัตบุรุษ จึงแตกต่างกัน
พวกอสัตบุรุษพากันลงนรก ส่วนพวกสัตบุรุษพากันขึ้นสวรรค์

สํ.ส. มัจฉริยสูตร ข้อ ๙๐, มจร.ข้อ ๓๒

๗๕
ปทีปเทพธิดา
ผลแห่งการจุดประทีปถวายแสงสว่าง

ครั้งพุทธกาล เมื่อถึงวันอุโบสถ เหล่าอุบาสกและอุบาสิกาจำนวนมากจะรักษาอุโบสถ (สมาทานรักษาอุโบสถมีองค์ ๘ เรียกกันในปัจจุบันว่าอุโบสถศีล คือศีล ๘ ข้อ)

พวกเขาจะตื่นแต่เช้าตรู่หุงหาอาหาร ก่อนที่จะรับประทานอาหารก็จะถวายทาน (แก่ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร) ตามสมควรแก่กำลัง (แล้วชำระล้างร่างกาย) บริโภคอาหารเช้า (แล้วสมาทานอุโบสถ) นุ่งห่มผ้าสะอาด ถือของหอมและดอกไม้ เป็นต้น ไปยังวิหาร (วัด) เข้าไปหาภิกษุที่ตนเคารพนับถือ ฟังธรรมถึงเวลาเย็น สำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่ประสงค์จะอยู่ฟังธรรมกลางคืน ก็จะพักค้างแรมในพระวิหารนั้น

อุโบสถครั้งหนึ่ง มีอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายพักค้างแรมในวัด **ภิกษุนั่งบนที่แสดงธรรม** (ธรรมาสน์) **แสดงธรรมตอนค่ำ ความมืดปกคลุมไปทั่ว** อุบาสิกาคนหนึ่งคิดว่า *"เราควรกลับไปที่บ้าน นำประทีปมาจุดให้แสงสว่าง ให้พระคุณเจ้าได้แสดงธรรมต่อไปด้วยดี"* นางไหว้แล้วรีบกลับไปที่เรือน นำประทีป (เทียน, คบเพลิง, ตะเกียง) มาจุดตั้งไว้หน้าธรรมาสน์ แล้วนั่งฟังธรรม

นางเกิดปีติโสมนัสที่เป็นผู้ให้ความสว่าง และมีส่วนให้คนเบิกบานในธรรม เมื่อพระธรรมเทศนาจบ นางกราบลากลับไปเรือน

ต่อมา นางตายแล้วเกิดเป็นเทพธิดาในวิมานแก้วมณีมีรัศมีโชติช่วง ณ ดาวดึงส์ นางมีรูปร่างกายงดงามด้วยรัศมีส่องสว่างไปทั้ง ๑๐ ทิศ (ทิศใหญ่ ๔ ทิศน้อย ๖) รัศมีข่มเทวดาองค์อื่น ๆ มาก ภายในวิมานก็เพียบพร้อมด้วยนางอัปสร ๑,๐๐๐

วันหนึ่ง **พระมหาโมคคัลลานเถระ**จาริกมาในเทวโลก พบเห็นนางเทพธิดาองค์นี้มีรัศมีรุ่งเรืองมาก จึงถามถึงกุศลกรรมว่า *"แน่ะเทพธิดา บุญอะไรหรือ ท่านจึงมีรัศมีกายเปล่งปลั่งรุ่งเรืองมากอย่างนี้?"*

เทพธิดาองค์นั้นตอบว่า

"ข้าแต่พระคุณเจ้า ในชาติก่อน ดิฉันเป็นมนุษย์ ได้จุดประทีปถวายในเวลาค่ำมืด เป็นการจุดในคราวที่ควรจุด ดิฉันจึงได้วิมานมีรัศมีโชติช่วง มีอุทยานดอกไม้ มีดอกบุณฑริกมาก เพราะบุญนั้น ดิฉันจึงเป็นเทวดามีรัศมีเปล่งปลั่งรุ่งเรืองมากเจ้าข้า"

นางกล่าวจบแล้ว พระมหาโมคคัลลานะได้แสดงธรรม คือ อริยสัจ ๔

จบแล้ว **เทพธิดาองค์นั้นพร้อมด้วยหมู่เทพบริวารได้บรรลุโสดาปัตติผล**

(ดู. ขุ.วิ.ข้อ ๙, วิมาน.อ.๗๕-๘)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ผู้จุดประทีปให้แสงสว่าง ชื่อว่าให้ดวงตา
เป็นปัจจัยนำพาให้เทวดามีแสงรัศมีรุ่งเรือง

ผู้ไม่ยินดีทานของคนอื่น ย่อมไม่บรรลุสมาธิ

ททาติ เว ยถาสทฺธํ ยถาปสาทนํ ชโน
ตตฺถ โย มงฺกุโต โหติ ปเรสํ ปานโภชเน
น โส ทิวา วา รตฺตึ วา สมาธึ อธิคจฺฉติ.

บุคคลย่อมให้ทานตามความเชื่อความเลื่อมใส
ผู้ใดไม่พอใจในข้าวและน้ำที่เป็นทานของคนอื่นนั้น
ผู้นั้นย่อมไม่บรรลุสมาธิในเวลากลางวันหรือกลางคืน

ขุ.ธ. มลวรรค ข้อ ๒๘, มจร. ข้อ ๒๔๙

๗๖

อุคคเสนะ

ทางแห่งรักของพระอรหันต์

อุคคเสนะหลงรักสาวนักแสดงกายกรรม ขอให้บิดาไปสู่ขอมาเป็นภรรยา

อุคคเสนะเป็นลูกชายของเศรษฐีกรุงราชคฤห์ บิดามารดาเคยพูดกับเขาว่าจะหาภรรยาที่มีตระกูลดีและมีทรัพย์สินฐานะเสมอกันให้ แต่เขาก็ยังไม่ปรารถนา...

ครั้งหนึ่งในกรุงราชคฤห์ มีงานมหรสพสมโภชประจำปีตลอด ๗ วัน อุคคเสนะชวนเพื่อนไปดูการแสดงกายกรรมตีลังกาบนไม้ไผ่สูง ได้เห็นหญิงสาวตีลังกาบ้าง เดินบ้าง ร้องรำอยู่บนยอดไม้ไผ่บ้าง ผู้ชมมีตั้งแต่พระราชาและมหาอำมาตย์ลงมา, ระหว่างการแสดงก็มีผู้ชอบใจนำทรัพย์ไปใส่ในภาชนะให้เป็นรางวัลแก่เธอมากมายทีเดียว

อุคคเสนะเห็นหญิงสาวแล้วเกิดความรักความชอบใจอย่างท่วมท้น หญิงสาวแสดงจบลงมาข้างล่างเขาก็มองตามอย่างหลงใหล กลับถึงบ้านแล้วเขาก็ไม่สนใจใครๆ เหม่อลอยนึกถึงแต่นาง ไม่เกิดความหิวความกระหาย มีแต่ความคิดถึงจนกินอะไรไม่ลง เขาคิดว่า *"เราอยากได้นางมาเป็นภรรยา ถ้าเราได้ เราคงมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข แต่พ่อกับแม่คงไม่ยอมหรอก เธอเป็นเพียงนักแสดงกายกรรมจน ๆ แต่ถ้าเราไม่ได้นาง เราก็จะยอมนอนตายอยู่บนเตียงนี้แหละ"*

มารดาบิดารู้ว่าเขาไม่ยอมกินอาหาร ก็ตกใจมาก เขาบอกว่าเขาจะยอมกินอาหารต่อเมื่อพ่อกับแม่ไปสู่ขอหญิงสาวนักแสดงกายกรรมคนนั้นให้เขา มารดาเกลี้ยกล่อมว่า *"พ่อ พ่ออย่าทำอย่างนี้เลย พ่อกับแม่จะหาหญิงคนอื่นที่มีสกุลดี มีเงินทองทัดเทียมกับเราให้เจ้า ผู้หญิงสาวสวยและร่ำรวยมีอยู่มากมายในเมืองนี้"*

อุคคเสนะไม่ยินยอมยกเลิกความตั้งใจ ยังยืนยันว่าเขาต้องการได้หญิงคนนั้นมาเป็นภรรยาเท่านั้น จึงจะยอมมีชีวิตอยู่

เศรษฐีคุยกับภรรยาแล้วยินยอมส่งคนไปพูดคุยกับ**หัวหน้าคณะกายกรรมผู้เป็นบิดาของหญิงสาว** สู่ขอนางด้วยเงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะ บิดาของนางกล่าวว่าก็อยากได้เงินจำนวนมากนี้ แต่ลูกสาวของตนเป็นนักแสดงที่สร้างความบันเทิง คนชมแล้วชื่นชอบ มอบรางวัลให้จำนวนมากในทุก ๆ ครั้งที่เธอแสดง *"เธอเป็นกำลังหลักในการเลี้ยงดูคณะกายกรรมของเรา เราจึงให้นางไปแต่งงานกับบุตรเศรษฐีไม่ได้* ***แต่หากว่าบุตรเศรษฐียอมติดตามไปกับลูกสาวของเรา เราก็จะยกนางให้"...***

เพราะรัก...จึงยอมเร่ร่อนช่วยงานการแสดงของภรรยา และยอมฝึกฝนการแสดง

เศรษฐีรู้เงื่อนไขของฝ่ายหญิงสาวแล้ว เข้าไปบอกให้อุคคเสนะทราบ เขาดีใจมาก บอกแก่บิดาว่า *"พ่อครับ แม่ครับ ผมยินดีที่จะติดตามเธอไปทุก ๆ ที่เลย"* แม้มารดาบิดาจะอ้อนวอนให้เขาเห็นแก่พ่อแม่บ้าง เพราะพ่อแม่ก็แก่เฒ่าลงทุกวัน เขาก็ไม่ฟัง เขาลุกขึ้นทันที อาบน้ำ บริโภคอาหารแล้ว นำเงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะไปมอบให้แก่บิดาของหญิงสาว เขาก็ยกธิดาให้เป็นภรรยาของอุคคเสนะ...

อุคคเสนะรักใคร่ในตัวภรรยามาก ติดตามคอยดูแลปรนนิบัติ และช่วยงานต่างๆ ของคณะกายกรรม เช่น เฝ้าทรัพย์สินในกองเกวียน ตัดหญ้ามาเลี้ยงโคตัวนำเกวียน และขนของขึ้นลงเกวียน...หลายเดือนต่อมา ทั้งสองก็มีบุตรด้วยกัน ๑ คน อุคคเสนะยิ่งรักบุตรและภรรยามากขึ้น เมื่อภรรยาทำการแสดงเขาก็เป็นผู้เลี้ยงลูก ยามว่างจากการแสดงภรรยาก็เป็นฝ่ายเลี้ยงดูลูก **แต่หญิงสาวมิได้รักอุคคเสนะมาตั้งแต่แรก ยอมแต่งงานด้วยเพราะเห็นแก่บิดา นางจึงรักเขาน้อยกว่าที่เขารักนางมาก** ความที่นางไม่ค่อยรักเขา จึงมองดูการกระทำต่าง ๆ ของสามีขัดหูขัดตาบ่อยครั้ง นางคิดอยู่เสมอว่า *"เราเป็นคนสวย*

ใครๆ ก็อยากได้เราเป็นภรรยา พ่อเราคิดผิด คิดว่ามีลูกเขยเป็นลูกเศรษฐีแล้วเขาจะเอาเงินทองมาให้พวกเรามากๆ ทั้งที่จริง ทรัพย์สมบัติที่เรามีอยู่จำนวนไม่น้อยเหล่านี้ ได้มาเพราะการแสดงของเราทั้งนั้น ลูกเศรษฐีเป็นได้แค่คนงานในคณะคนหนึ่งเท่านั้น" นางคิดดูถูกดูหมิ่นเขาบ่อย ๆ

วันหนึ่ง นางเล่นกับลูกอยู่ เห็นสามีเดินเข้ามา นางก็ร้องเพลงมีเนื้อหาเสียดสีสามีว่า *"หนูเป็นลูกของคนเฝ้าเกวียน เป็นลูกของคนหาบของ ลูกของคนเซ่อซ่าไม่ค่อยรู้อะไร"* อุคคเสนะฟังแล้วรู้ว่าภรรยาร้องเพลงมีเนื้อหาเจาะจงว่าตนเอง จึงถามว่า *"เธอร้องเพลงว่าใครหรือ?"* นางตอบว่า *"ใช่ ฉันหมายถึงท่าน"* เขากล่าวว่า *"ถ้าเธอยังว่าเราอีก เราก็จะหนีไปจากเธอนะ"* นางกล่าวว่า *"จะไปไหนก็ไปสิ ฉันไม่สนใจหรอก"*

อุคคเสนะคิดว่า *"เมียเราหยิ่งยะโส เพราะเธอมีรูปงาม มีความสามารถในการแสดงกายกรรม ได้เงินจากการแสดงมากมาย เราสิไม่รู้อะไร ไม่มีความสามารถในด้านศิลปะเลย เราน่าจะเรียนศิลปะกายกรรมให้เก่งบ้าง นางจะได้รักเรา"* เขาจึงขอเรียนศิลปะการแสดงกายกรรมกับบิดาของภรรยา (=พ่อตา) เรียนและฝึกฝนจนมีความรู้ความสามารถมากขึ้นตามลำดับ จนพ่อตาเปิดโอกาสให้เขาแสดงต่อหน้ามหาชนได้ ภรรยาก็รักเขาไม่ดูหมิ่นเขา

จะแสดงกายกรรมครั้งแรกในบ้านเกิด พระพุทธเจ้าเสด็จโปรด บรรลุพระอรหัตขณะยืนอยู่บนยอดเสาไผ่...ออกบวชเป็นภิกษุ

ครั้งหนึ่ง คณะกายกรรมเดินทางมาเปิดการแสดงที่กรุงราชคฤห์ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของอุคคเสนะ เขาจึงมีโอกาสนำภรรยาและลูกกลับบ้านเยี่ยมบิดามารดา

คณะกายกรรมส่งคนประกาศเชิญชวนให้ชาวเมืองมาชมการแสดงของพวกตนโดยโฆษณาว่า *"อีก ๗ วัน อุคคเสนะ บุตรของเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ จะแสดงศิลปะกายกรรมให้ชาวเมืองชมที่ประตูพระนคร"*

เช้าตรู่ก่อนถึงเวลาที่คณะกายกรรมจะทำการแสดง **พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูสัตว์โลก ทรงเห็นอุคคเสนะอยู่ในข่ายพระญาณ** ทรงคำนึงว่า มหาชนจะมาชุมนุมชมเขาแสดง ถ้าเราเสด็จไปตรัสคาถาเพียง ๔ บท (= ๑ คาถา) ท่ามกลางสมาคมนั้น **อุคคเสนะจะบรรลุพระอรหัต และจะมีผู้บรรลุธรรมจำนวนมากด้วย**

ใกล้เวลาแสดงกายกรรม พระพุทธเจ้าทรงกำหนดเวลาแล้ว เสด็จมุ่งเข้าพระนคร มีภิกษุสงฆ์ตามเสด็จถึงประตูพระนคร ณ ที่นั่นมีหมู่มหาชนกำลังรอดูอุคคเสนะแสดงกายกรรม เขายืนอยู่บนปลายไม้ไผ่สูง ทำสัญญาณมือให้มหาชนปรบมือต้อนรับการแสดง พระพุทธเจ้าทรงใช้พุทธานุภาพบันดาลให้ผู้ชมเหลียวมาดูพระองค์ ไม่มองดูการแสดง

อุคคเสนะตีลังกาบนยอดไม้ไผ่แล้วลงยืนบนยอดไม้ไผ่อีกยอดเสาหนึ่งโดยไม่มีเสียงปรบมือจากผู้ชมเลย เขามองลงมาก็เห็นมหาชนมองดูแต่พระพุทธเจ้า เขาเสียใจมากที่ไม่มีใครดูเขาแสดง คิดว่า *“เราจากบ้านเกิดไปนาน เพิ่งกลับมาจะเปิดแสดงให้ดูเป็นครั้งแรก แต่พวกเขากลับไม่ดูเรา มองดูแต่พระพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่มีประโยชน์ที่เราจะแสดงต่อแล้ว”*

พระศาสดาทรงรู้ความคิดของเขาแล้ว ตรัสเรียกพระมหาโมคคัลลานะมาให้ไปบอกให้บุตรเศรษฐีแสดงศิลปะต่อไป พระเถระเดินไปยืนอยู่ใต้เสาไผ่ กล่าวกับเขาว่า *“เชิญเถิดอุคคเสนะผู้เป็นนักแสดงผู้มีความสามารถมาก เชิญท่านมองดูสิ คนจำนวนมากรอดูท่านแสดง เชิญท่านทำให้พวกเขาร่าเริงเถิด”* อุคคเสนะฟังแล้วไหว้ มองดูก็เห็นพระศาสดาและมหาชนมองมาที่เขาคนเดียว เกิดความปีติยืนตรงบนเสาไผ่กล่าวตอบพระเถระว่า *“เชิญเถิดท่านโมคคัลลานะผู้มีปัญญามาก มีฤทธิ์มาก โปรดชมเถิด กระผมจะทำให้ผู้ชมเกิดความร่าเริงยินดี”*

กล่าวจบแล้ว เขาก็กระโดดสูงจากปลายไม้ไผ่ที่ยืนอยู่ตีลังกาในอากาศ ๑๔ ครั้ง แล้วกลับลงยืนที่เดิม มหาชนส่งเสียงและปรบมือดังกระหึ่มทีเดียว สิ้นเสียงลงแล้ว

พระพุทธเจ้าตรัสแก่เขาว่า *“อุคคเสนะ ธรรมดาบัณฑิตควรละความอาลัยในขันธ์ทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน แล้วนำตนออกจากทุกข์ จากชาติ ชรา และมรณะ เป็นต้น”* แล้วตรัสพระคาถาว่า

"ท่านจงปล่อยวาง (ความยึดถือ) อดีต อนาคต และปัจจุบัน จงเป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ (ด้วยการทำกิจในอริยสัจ ๔) เมื่อมีใจหลุดพ้นในธรรมทั้งปวงแล้ว (=สังขตธรรมเช่นขันธ์และธาตุ) จะไม่เข้าถึงชาติ (ความเกิด) และชราอีกต่อไป"

อุคคเสนะยืนอยู่บนยอดเสาไผ่นั้นแล บรรลุพระอรหัต (เป็นพระอรหันต์) ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาแล้ว

เขาลงมาที่พื้นดิน ถวายบังคมและกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธเจ้าทรงเหยียดพระหัตถ์ข้างขวาออกตรัสว่า *"เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด"* ทันใดนั้น อุคคเสนะก็ทรงไตรจีวรพร้อมด้วยบริขารเป็นภิกษุที่เสมือนบวชมานานแล้วตั้ง ๖๐ พรรษา ท่านร่วมติดตามเสด็จไปบิณฑบาตแล้ว

(ส่วนอดีตภรรยาของพระอุคคเสนะทราบว่า สามีบวชแล้ว ก็คิดไว้ในใจว่าถ้าเรามีโอกาสเราก็จะดำเนินชีวิตตามสามีบ้าง ต่อมาเมื่อมีภิกษุณีสงฆ์แล้ว นางจึงออกบวชและบรรลุพระอรหัตเช่นกัน)

กุศลกรรม และบุพเพสันนิวาส ของพระอุคคเสนะกับภรรยา

วันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงธรรมว่า *"ท่านอุคคเสนะเป็นผู้มีอุปนิสัยแห่งการบรรลุพระอรหัตเช่นนี้ ทำไมจึงต้องเที่ยวเร่ร่อนไปกับคณะกายกรรม เป็นเพราะความรักแท้ๆ? ทั้งสองคนนั้นคงเคยทำกุศลร่วมกันมา?"*

พระพุทธเจ้าทรงทราบแล้วตรัสว่า *"อุคคเสนะทำเหตุร่วมกับนางไว้"* แล้วตรัสเล่าเรื่องใน**สมัยพระพุทธเจ้ากัสสปะ**

เมื่อพระพุทธเจ้ากัสสปะปรินิพพานแล้ว มหาชนร่วมกันสละบริจาคสร้างเจดีย์ทองเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ กุลบุตร (=อุคคเสนะ) และภรรยา (=ธิดานักกายกรรม) ก็นำของขบเคี้ยวและของบริโภคใส่เกวียนขับจะไปมอบให้แก่ชนที่กำลังร่วมกันสร้างพระเจดีย์

ระหว่างทางทั้งสองคนเห็นภิกษุรูปหนึ่งกำลังเดินบิณฑบาต ภรรยาบอกให้สามีหยุดรถ แล้วไปรับบาตรของท่านมาบรรจุของฉันของเคี้ยวจนเต็ม ไหว้แล้วถวายบาตรคืนให้แก่ท่าน แล้วตั้งความปรารถนากันว่า *“ท่านเจ้าข้า ขอให้เราทั้งสองคนพึงมีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้วด้วยเถิด”*

ภิกษุรูปนั้นเป็นพระอรหันตขีณาสพ (ได้วิชชา ๘) พิจารณาดูในอนาคต ก็ทราบว่าความปรารถนาของทั้งสองคนจะสำเร็จ จึงยิ้ม นางเห็นท่านยิ้มจึงพูดกระเซ้าสามีว่า **“ที่รักพระคุณเจ้าของเรายิ้ม คงหมายถึงที่รักจะเป็นได้เป็นลูกของนักแสดงกระมัง”** สามีตอบว่า *“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้นแหละ”...*

ในอัตภาพนี้ฝ่ายภรรยาจึงมาเกิดในครอบครัวนักแสดงกายกรรม ส่วนสามีเกิดเป็นลูกเศรษฐี (ต่อมาเป็นลูกเขยของนักแสดง) และต้องเร่ร่อนไปกับคณะนักแสดงกายกรรม เพราะผลของการถวายบิณฑบาตและตั้งความปรารถนาไว้ในพระอรหันตขีณาสพ

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๓๔, ธ.อ.๔/๒๓๑-๗)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

พระธรรมที่ทรงแสดง เป็นดุจห้วงน้ำใหญ่หลากเข้าดับไฟกิเลส
และไฟทุกข์ คือ ความเกิด ความแก่ ความตาย

คนมีศรัทธา เหมือนน้ำใสชวนดื่ม

ปสนฺนเมว เสเวยฺย อปฺปสนฺนํ วิวชฺชเย
ปสนฺนํ ปยิรุปาเสยฺย รหทํวุทกตฺถิโก.

พึงคบหาผู้ที่เลื่อมใสเท่านั้น พึงเว้นคนผู้ไม่เลื่อมใส
พึงเข้าไปใกล้คนผู้เลื่อมใส เหมือนคนต้องการน้ำเข้าไปหาห้วงน้ำ

ขุ.ชา. มหาโพธิชาดก ข้อ ๕๕, มจร.ข้อ ๑๓๑

๗๗
ปัญจัคคทายก
พราหมณ์ผู้ยึดคติให้ทานก่อนแล้วค่อยกิน

เหตุที่ได้ชื่อว่า ปัญจัคคทายกพราหมณ์

พราหมณ์และภรรยา (=นางพราหมณี) ชาวสาวัตถีคู่หนึ่ง มีอาชีพทำนา (พื้นนาอยู่นอกกรุง มีพวกกรรมกรดูแล) ในการทำนาแต่ละครั้ง พราหมณ์จะมีธรรมเนียมปฏิบัติของตนเป็นประจำ คือ ถือโอกาสทำทานแก่สมณพราหมณ์ควบคู่ไปกับการได้ผลผลิต (ซึ่งแตกต่างจากพราหมณ์ชาวนาคนอื่นๆ ที่จะเริ่มให้ทานตั้งแต่เริ่มไถนา) ดังนี้

๑. ทำทาน ในเวลาที่ข้าวเก็บเกี่ยวได้แล้ว

๒. ทำทาน ในเวลาขนข้าวจากท้องนาเข้าไปรวมที่ลานข้าว

๓. ทำทาน ในเวลานวดข้าว (เช่น ฟาดมัดข้าวกับครกเพื่อให้เมล็ดร่วงหรือกองมัดข้าวรวมกัน แล้วใช้โคเดินวนบนกองมัดข้าวให้เมล็ดร่วง)

๔. ทำทาน ในเวลาเอาข้าวสารใส่หม้อ
(นำข้าวเปลือกที่นวดแล้วมาขัดสีให้เปลือกข้าวหลุดออกเป็นข้าวสาร)

๕. ทำทานในเวลาข้าวสุกแล้ว ตักออกใส่ภาชนะ (เช่น ชาม จาน, พึงทราบว่าพราหมณ์จะจัดเตรียมไทยธรรมต่างๆ ไว้ทำทานในกาลที่ถือว่าเป็นมงคลทั้ง ๕ กาลนี้)

ด้วยเหตุนี้ ชาวเมืองจึงเรียกพราหมณ์คนนี้ว่า "**ปัญจัคคทายก**" (หมายถึงผู้ให้ทานชั้นเลิศ ๕ ครั้ง) และ**เขายังมีความประพฤติพิเศษส่วนตนอีกอย่างคือ ถ้าเห็นผู้ขอหรือว่ามีสมณพราหมณ์มาขอ เขาจะต้องให้ทานก่อนแล้วจึงจะบริโภค ถ้ายังไม่ได้ให้ทาน เขาก็จะไม่บริโภค**

ส่วนนางพราหมณีผู้เป็นภรรยา ก็เป็นคนที่เชื่อฟังปรนนิบัติสามีอย่างดี เพียงแต่นางไม่ได้ยึดถือว่าจะต้องให้แก่ผู้อื่นก่อนแล้วจึงบริโภค (ทั้งสองคนต่างรู้กันแล้วว่าโลกมีพระพุทธเจ้าและมาประทับอยู่สาวัตถี)

พราหมณ์ปัญจัคคทายกประพฤติธรรมเนียมทานนั้นเรื่อยมา

พระพุทธเจ้าเสด็จโปรด ทรงไม่รังเกียจอาหารที่ทายกบริโภคไปครึ่งหนึ่งแล้ว... ทรงตอบปัญหา สองสามีภรรยาบรรลุอนาคามิผล

จนวันหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน กรุงสาวัตถี ทรงตรวจดูสัตว์โลกแล้วพบว่า พราหมณ์และภรรยามีอุปนิสัย (บารมีถึงพร้อมที่จะฟังธรรมแล้วปฏิบัติตามจนบรรลุมรรคผลได้) ที่จะบรรลุ**อริยผลที่ ๓ คือ อนาคามิผล**

ทรงกำหนดเวลาแล้วเลือกเสด็จมาประทับยืนอยู่หน้าประตูเรือน ขณะที่พราหมณ์กำลังนั่งบริโภคอาหารอยู่ที่โต๊ะอาหาร นั่งหันหลังให้ประตูเรือน มีนางพราหมณีนั่งมองสามีบริโภคอยู่ตรงข้าม

พราหมณ์ไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้ามาประทับยืนอยู่หน้าบ้าน แต่นางพราหมณีเห็นแล้ว นางคิดว่า *"พระสมณโคดมมายืนอยู่ เราทำเฉย ๆ เสีย เดี๋ยวท่านก็จะเสด็จต่อไปยังเรือนอื่น ๆ เอง"* พระพุทธเจ้ายังประทับอยู่ที่เดิม นางพราหมณีเริ่มร้อนใจว่า *"สามีของเราเพิ่งบริโภคไปได้นิดเดียว ถ้าเขาหันไปเห็นว่ามีสมณะมา เขาก็จะให้อาหารที่อยู่บนโต๊ะนี้ไป เราเองก็จะต้องหุงหาให้ใหม่ เราเองก็ยังไม่ได้กิน พระสมณโคดมอยากยืนก็จงยืนต่อไปแล้วกัน"*

นางพราหมณีลุกขึ้นไปยืนข้างหลังสามี คิดว่า เราจะยืนบังไว้ สามีเราหันมาก็จะไม่เห็นพระสมณโคดม ยืนได้สักครู่หนึ่ง นางก็หันไปมอง ก็ยังเห็นพระพุทธเจ้าประทับยืนอยู่อีก คราวนี้นางคิดว่า *"เราจะต้องไปบอกให้ท่านไปบิณฑบาตข้างหน้าเถิด ถ้าเราไม่ไปบอกท่านก็คงจะไม่ยอมไปแน่ ๆ"* แล้วนางก็เดินไปทางประตูบ้านอย่างเงียบๆ ใกล้แล้วพูดเบาๆ

ว่า *"นิมนต์ท่านไปข้างหน้าก่อนนะ"* พระพุทธเจ้า**ทรงสั่นพระเศียร**บ่งให้รู้ว่า *"ไม่ไป"* นางพราหมณีเห็นแล้วนึกขำ กลั้นหัวเราะไว้ไม่ได้ หัวเราะเสียงดังออกมา

พร้อมๆ กับที่นางหัวเราะนั้น พระศาสดาก็ทรงเปล่งพระรัศมี ๖ ประการ (พระฉัพพัณรังสี) เข้าไปในเรือน พราหมณ์ได้ยินเสียงหัวเราะพร้อมๆ กับเห็นประกายแสงสว่าง จึงหันไปมอง เห็นว่าเป็นพระมหาสมณโคดมเสด็จมา จึงรีบลุกยืนกล่าวตำหนิภรรยาว่า *"แม่คุณแม่ไม่บอกเราว่า**พระราชบุตร** (=พระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ) เสด็จมายืนอยู่หน้าบ้าน เธอทำให้เราเสียความตั้งใจ เธอทำสิ่งที่ไม่สมควรแล้ว"*

พราหมณ์ยกถาดอาหารที่ตนบริโภคไปแล้วครึ่งหนึ่งเดินมาใกล้แล้วทูลว่า *"ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ปกติของข้าพระองค์จะให้ทานอันเลิศใน ๕ กาล และมีปกติให้ทานแก่ผู้ขอก่อน แล้วจึงบริโภคทีหลัง อาหารนี้ข้าพระองค์บริโภคไปแล้วครึ่งหนึ่ง ยังเหลืออยู่ครึ่งหนึ่ง ข้าพระองค์ขอถวายส่วนที่เหลือนี้แก่พระองค์"*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ท่านพราหมณ์ ภัตที่ท่านยังไม่ได้บริโภคก็ดี บริโภคไปครึ่งหนึ่งแล้วก็ดี สมควรแก่เราทั้งนั้น แม้ภัตที่เหลือจากการบริโภคก็สมควรแก่เราเช่นกัน เพราะพวกเราก็เป็นเช่นเปรตที่ต้องอาศัยทานที่ผู้อื่นให้ดำรงชีพเหมือนกัน"**

แล้วตรัสพระคาถาว่า

"ภิกษุอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ ได้อาหารใด ประณีตก็ตาม ปานกลางก็ตาม หรืออาหารเหลือก็ตาม ภิกษุฉันแล้วไม่ควรติหรือชมอาหารนั้น นักปราชญ์ย่อมสรรเสริญภิกษุนั้นว่าเป็นมุนี"

พราหมณ์ฟังแล้วเกิดความเลื่อมใสมาก คิดว่า *"น่าอัศจรรย์มาก พระราชบุตรผู้ได้ชื่อว่าเป็นดุจดวงประทีปใหญ่ของโลก มิได้ทรงรังเกียจอาหารเหลือเดนเลย ก็อาหารที่เราจะถวายนี้ก็ไม่ใช่อาหารเดน เรายิ่งยินดีจะถวายเป็นอย่างยิ่ง"*

พราหมณ์นำอาหารใส่ลงในบาตรแล้วไหว้ พร้อมกับทูลถามว่า *"ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระองค์ตรัสเรียกเหล่าสาวกของพระองค์ว่า ภิกษุ* **ข้าพระองค์ขอทูลว่า ด้วยเหตุใดบุคคลจึงชื่อว่าภิกษุ?"**

พระศาสดาทรงใคร่ครวญดูอัธยาศัยของสามีภรรยาคู่นี้แล้ว ทรงทราบว่า **ครั้งสมัยพระพุทธเจ้ากัสสปะ** ทั้งสองคนนี้เคยได้ฟังธรรมเรื่อง**นามรูป**มาแล้ว จึงตรัสว่า *"บุคคลผู้ไม่กำหนัด ไม่ข้องอยู่ในนามรูป จึงชื่อว่า ภิกษุ (ภิกฺขุ)"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

"ผู้ใดไม่ยึดถือในนามและรูปทั้งปวง ว่าเป็นของเรา และผู้ใดเป็นผู้ไม่เศร้าโศกเมื่อนามรูปนั้นเสื่อมสิ้นไป ผู้นั้นแลเราเรียกว่า ภิกษุ"

จบพระธรรมเทศนา พราหมณ์และภรรยา**บรรลุอนาคามิผล** เป็นพระอริยะอนาคามีเป็นอุบาสกอุบาสิกาในพระศาสนาแล้ว

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๓๕, ธ.อ.๔/๒๗๙-๒๘๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

คฤหัสถ์ผู้เป็นทานบดี ถูกขอแล้วต้องให้

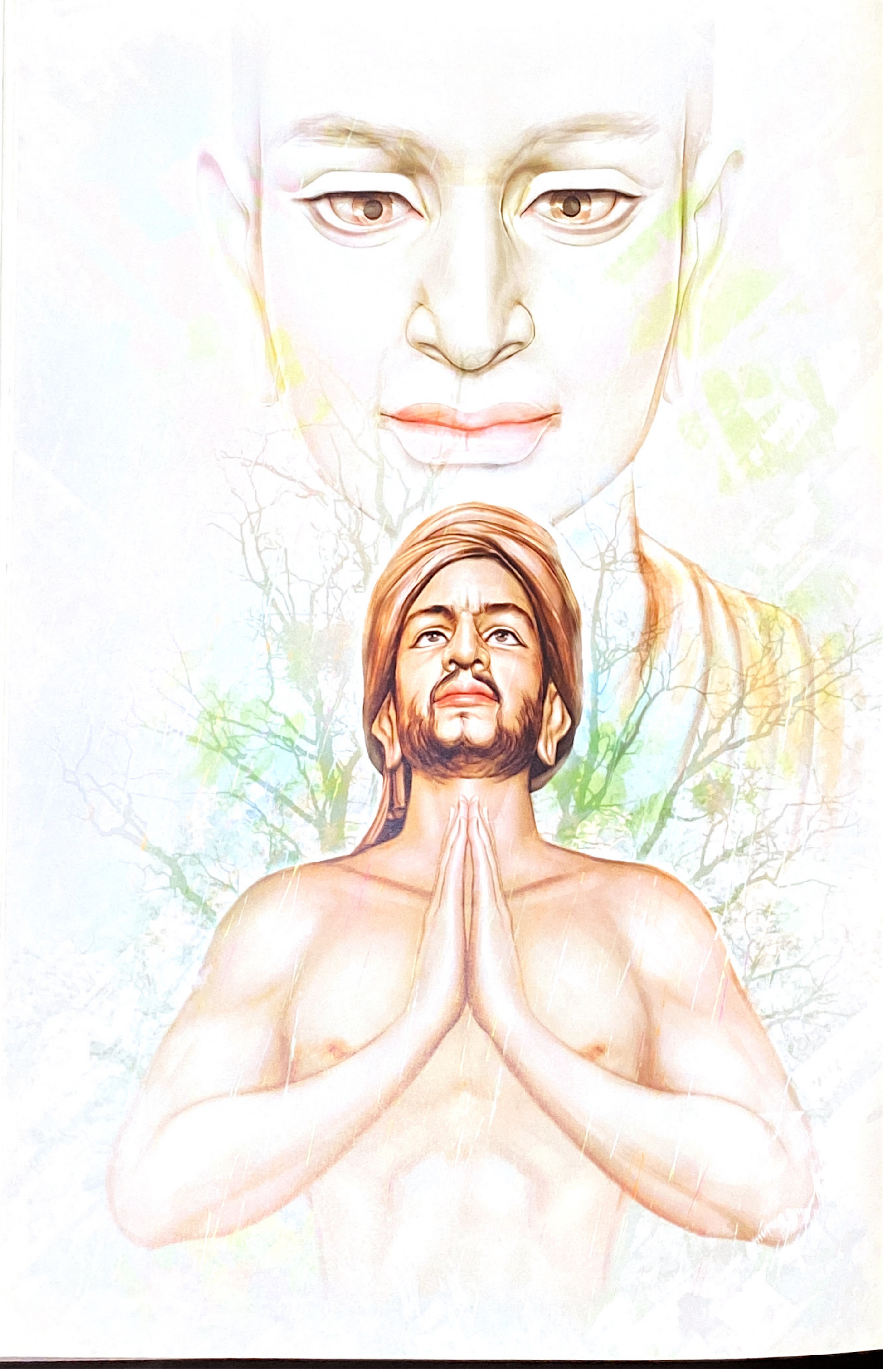
ส่วนพระมุนี รับและฉันแล้ว ต้องไม่ติไม่ชม

ทานเป็นปัจจัยหนึ่งให้ทรงมีอานุภาพ

ติณฺณํ โข เม อิทํ กมฺมานํ ผลํ, ติณฺณํ กมฺมานํ วิปาโก,
เยนาหํ เอตรหิ เอวํมหิทฺธิโก เอวํมหานุภาโว ติ.
เสยฺยถีทํ : ทานสฺส ทมสฺส สญฺญมสฺสาติ.

บัดนี้ เราเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากถึงเพียงนี้
ด้วยผลของกรรม และวิบากของกรรม ๓ ประการ
คือ ทาน ๑ ทมะ ๑ สัญญมะ ๑

ขุ.อิติ. ปุญญสูตร ข้อ ๒๐๐, มจร. เมตตสูตร ข้อ ๒๒

๗๘

จิตตคหบดี

มีฝนดอกไม้ ๕ สี ตกในวันเกิด และวันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

นายพรานล่าสัตว์ พบภิกษุกลางป่า กลับไปนำอาหารมาถวาย แล้วตั้งความปรารถนาให้มีฝนดอกไม้ตกในวันเกิด

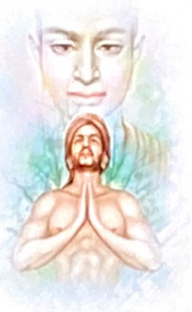
ครั้งสมัยของ**พระพุทธเจ้ากัสสปะ** นายพรานคนหนึ่งเข้าป่าล่าเนื้อเหมือนเช่นทุก ๆ วัน วันนี้เกิดฝนตก เขาจึงมองหาที่หลบฝน แล้วเหลือบมองไปที่เงื้อมเขา ก็เห็นภิกษุรูปหนึ่งนั่งคลุมศีรษะด้วยใบไม้อยู่ เขาเกิดความเลื่อมใส คิดว่า **“พระผู้เป็นเจ้านั่งอยู่ที่นี่รูปเดียว บำเพ็ญสมณธรรม ฝนตกอย่างนี้ท่านคงออกไปหาอาหารบิณฑบาตไม่ได้ เราควรกลับไปบ้าน แล้วนำอาหารมาถวายท่านดีกว่า”**

เขาเดินตากฝนกลับไปถึงเรือน ขอให้คนในเรือนรีบหุงข้าว และปิ้งเนื้อ สุกแล้วจัดใส่ลงในภาชนะถือเดินออกจากเรือน ได้พบกับภิกษุอีกกลุ่มหนึ่งกำลังเดินบิณฑบาต จึงรีบนิมนต์ให้พวกท่านเข้าไปนั่งในเรือน แล้วสั่งให้คนในเรือนจัดภัตถวายภิกษุเหล่านั้น

เมื่อฝนหยุดตกแล้ว ตนเองถือตะกร้าใส่ภัตเดินเข้าไปในป่า ระหว่างทางก็เลือกเก็บดอกไม้ป่ามีสีสันต่าง ๆ กัน ห่อด้วยใบไม้ ตั้งใจจะถวายพร้อมกับอาหาร

ถึงที่หมายแล้ว พบว่าภิกษุรูปนั้นยังนั่งอยู่ นายพรานจึงเข้าไปใกล้ ๆ ไหว้แล้วเรียนว่า **“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงสงเคราะห์ด้วยการรับภัตจากข้าพเจ้าด้วยเถิด”** ภิกษุรูปนั้นลืมตาขึ้นมองแล้วประคองบาตรส่งให้

นายพรานรับบาตรแล้วนำข้าวและเนื้อปิ้ง (กับข้าว) ใส่ลงในบาตรแล้วถวายในมือท่านพร้อมด้วยดอกไม้ป่าที่เก็บมา แล้วตั้งจิตปรารถนาว่า **“การถวายบิณฑบาตที่มีรส พร้อม**

ด้วยดอกไม้ เป็นเครื่องบูชาที่ทำให้จิตใจของข้าพเจ้าเกิดความยินดี ฉันใด ขอให้ทุกๆ ที่ ๆ ข้าพเจ้าเกิดจงมีบรรณาการ ๑,๐๐๐ ให้ข้าพเจ้าเกิดความยินดีด้วยเถิด และขอจงมีฝนดอกไม้ ๕ สี ตกโปรยปรายลงมาด้วยเถิด"

ภิกษุเถระรูปนั้นเล็งเห็นอุปนิสัยใฝ่ธรรมของเขาแล้ว ได้สอนให้เขา**มนสิการอาการ ๓๒** (เช่น พิจารณาผมและขนว่าเป็นสิ่งปฏิกูล) นับแต่นั้น นายพรานก็สั่งสมกุศลต่าง ๆ ให้ยิ่งขึ้น **ตายแล้วเกิดในเทวโลก** (ไม่ระบุว่าสวรรค์ชั้นใด) ทันทีที่อุบัติ ณ ที่นั้น ก็เกิดฝนดอกไม้ทิพย์ตกลงสุมสูงประมาณเท่าหัวเข่าทีเดียว เป็นเทพบุตรที่มียศศักดิ์ใหญ่เหนือกว่าเทพบุตรองค์อื่น ๆ

เขาเวียนว่ายตายเกิดในเทวโลกและมนุษย์ อยู่พุทธันดรหนึ่ง (=ช่วงระหว่างพระพุทธเจ้าพระองค์เก่ากับพระองค์ใหม่, ช่วงที่ไม่มีพระพุทธเจ้านี่แหละ เรียกพุทธันดรหนึ่ง) **ทุก ๆ ภพที่เขาเกิดจะมีฝนดอกไม้ ๕ สีตกลงมาในวันที่เขาเกิดเสมอ**

ครั้งพุทธกาล ก็มีฝนดอกไม้ในวันที่เกิด... ฟังธรรมจากพระมหานามะ แล้วบรรลุโสดาปัตติผล ถวายอาราม

ครั้งพุทธกาลหรือพุทธุปบาทกาล (พุด – ทุบ – บาด – กาน หมายถึงกาลที่มีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลก, กำหนดกว้าง ๆ นับแต่พระพุทธเจ้าประสูติจนถึงปรินิพพาน, กำหนดแคบ ๆ นับแต่ตรัสรู้จนถึงปรินิพพาน)

อดีตนายพรานคนนั้นมาเกิดในตระกูลเศรษฐี แห่งมัจฉิกาสัณฑนคร อันเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นมคธ กาลที่เขาคลอดจากครรภ์มารดา ก็เกิดฝนดอกไม้ ๕ สี ตกลงกองท่วมหัวเข่าทั่วนคร มารดาบิดาคุยกันว่า **"ลูกของเราน่าจะเคยชื่อจิตตะ (= แปลว่าวิจิตร) เกิดมาแล้วนครก็เกิดความวิจิตรไปด้วยดอกไม้ ๕ สี"** แล้วตั้งชื่อบุตรชายว่า **"จิตตกุมาร"**

เขาเจริญเติบโตขึ้นตามวันเวลา เมื่อบิดาล่วงลับไป เขาก็ได้รับตำแหน่งเศรษฐีแห่งนครนั้นแทนผู้เป็นบิดา (ตำแหน่งเศรษฐีมีเงื่อนไขว่า ต้องมีทรัพย์มาก และพระราชาต้องพระราชทานฉัตรอันเป็นสัญลักษณ์ให้) คนจึงเรียกท่านทั้งสองชื่อคือ **จิตตคหบดี** บ้าง และ **จิตตเศรษฐี** บ้าง

กาลต่อมา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักร และทรงส่งภิกษุทั้งหลายประกาศพรหมจรรย์คำสอน...พระมหานามเถระ (หนึ่งในภิกษุปัญจวัคคีย์) จาริกมายังนครนี้ เที่ยวเดินบิณฑบาตอยู่ จิตตคหบดีได้เห็นอิริยาบถต่าง ๆ ของท่านแล้วเกิดความเลื่อมใส นิมนต์ให้ฉันในเรือนของตน

พระเถระฉันเสร็จแล้วได้แสดงธรรม **จิตตคหบดีฟังจบแล้วบรรลุโสดาปัตติผล** มีศรัทธามั่นคง ไม่หวั่นไหว แล้วได้ถวายอุทยานชื่อ**อัมพาฏกวัน** (หรืออัมพาตการาม) ให้เป็นสังฆาราม โดยคหบดีหลั่งน้ำลงบนมือของพระเถระ แล้วกล่าวมอบถวายสวนนั้นแด่สงฆ์ที่มาจากทิศทั้ง ๔ ทันใดนั้น มหาปฐพีก็หวั่นไหวจนถึงน้ำรองแผ่นดิน เป็นนิมิตว่า **"พระพุทธศาสนาประดิษฐานแล้วที่นครนี้"** (ธ.อ.๒/๒๐๓)

ต่อมา **พระสุธัมม์**มาพำนักที่นี่ และได้เป็นเจ้าอาวาส (ในพระวินัยกล่าวว่าพระรูปนี้ชอบการก่อสร้างมาก สนิทสนมกับคหบดีมาก)

คหบดีฟังธรรมจากพระสารีบุตรได้บรรลุอนาคามิผล

กาลต่อมา พระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ ได้ยินกิตติศัพท์อันดีงามของจิตตคหบดีแล้วคิดว่า พวกเราควรไปเยี่ยมคหบดีผู้มีคุณูปการต่อพระศาสนาและหมู่ภิกษุสงฆ์บ้าง จึงเดินทางมายังมัจฉิกาสัณฑนคร (พระวินัยระบุรายชื่อพระเถระที่ร่วมเดินทางมาครั้งนี้นอกจากพระอัครสาวกแล้วยังมี พระมหากัจจานะ พระมหาโกฏฐิตะ พระมหากัปปินะ พระมหาจุนทะ พระอนุรุทธะ พระอุบาลี พระอานนท์ และพระราหุล)

จิตตคหบดีทราบข่าวว่าพระอัครสาวกมาถึงแล้ว ก็รีบไปต้อนรับในหนทางครึ่งโยชน์ นิมนต์ให้เข้าพำนักใน**อัมพาตการาม** ปรนนิบัติด้วยน้ำและที่พัก แล้วกราบนิมนต์ขอฟังธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ พระสารีบุตรกล่าวว่า พวกเราเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทาง เราจะแสดงธรรมเพียงเล็กน้อยนะ แล้วเริ่มแสดงธรรม ระหว่างพระเถระแสดงธรรมอยู่นั้น **คหบดีก็บรรลุอนาคามิผล** (อรรถกถาอีกแห่งว่า **พระเถระ**เห็นอุปนิสัยของจิตตคหบดี จึงแสดงธรรมว่าด้วยการกำหนดรู้อายตนะ จิตตคหบดีก็บรรลุอนาคามิผล เพราะความที่อุบาสกนี้พิจารณา

สังขารเป็นทุกข์มาแล้วตั้งแต่ในภพก่อน ดู อง.อ.๑/๒/๕๔, ซึ่งท่านเล่าไว้ว่า **"พระเถระเห็นอุปนิสัยของจิตตคหบดี"** เล่าต่อจากพระมหานามเถระแสดงธรรม แล้วต่อมาพระอัครสาวกจึงมา ทำให้กำหนดข้อมูลแน่นอนยากว่าพระรูปใดกันแน่ที่แสดงธรรมให้คหบดีบรรลุอนาคามิผล)

เจ้าอาวาสน้อยใจ ด่าเสียดสีคหบดี ขู่ว่าจะไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ คหบดีขอให้พูดแต่ความจริง...

จิตตคหบดีกราบเรียนนิมนต์ให้**พระอัครสาวกทั้งสอง** พร้อมด้วยภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ไปฉันอาหารที่เรือนของตนในวันรุ่งขึ้น...จากนั้นคหบดีก็จึงเข้าไปหาพระสุธัมม์ นิมนต์ให้ไปฉันพรุ่งนี้ด้วย

พระสุธัมม์คิดน้อยใจว่า *"อุบาสกนี้นิมนต์เราผู้เป็นเจ้าอาวาสทีหลัง นิมนต์อาคันตุกะก่อนเรา"* จึงไม่รับนิมนต์

วันรุ่งขึ้น คหบดีและคนรับใช้จัดเตรียมมหาทานตั้งแต่ก่อนสว่าง สว่างแล้วพระสุธัมม์ถือบาตรมายังเรือน คิดว่า *"เราจะดูทานที่คหบดีจัดไว้"* จิตตคหบดีเห็นแล้วนมัสการนิมนต์ให้เข้าไปนั่งในเรือน พระสุธัมม์ปฏิเสธว่า *"อาตมภาพไม่เข้าไปหรอก เราจะไปบิณฑบาต"* แล้วกวาดสายตาดูไทยธรรมที่จัดไว้ พลันก็คิดและพูดเสียดสีคหบดีว่า **"ท่านคหบดี ของเคี้ยวของฉันที่ท่านจัดเตรียมไว้มีจำนวนมาก แต่ยังขาดอยู่อย่างเดียวเอง"** คหบดีถามว่า *"ขาดสิ่งใดหรือท่าน?"* ก็ตอบว่า **"ขาดขนมแดกงาอยู่นะ คหบดี"**

จิตตคหบดีฟังแล้วกล่าวตำหนิว่า *"ท่านเจ้าข้า พุทธพจน์มีอยู่มากมาย แต่ท่านกลับไม่นำมาพูด มาติติงเรื่องขนมแดกงา ซึ่งเป็นคำพูดเล็กๆ น้อยๆ"*

จากนั้น คหบดีเล่าเปรียบเทียบเพื่อสอนพระสุธัมม์ว่า

เคยมีพ่อค้าชาวทักขิณาบถไปสู่ชนบทแถบทิศตะวันออก กลับมาก็ได้นำแม่ไก่มาจากที่นั่นด้วย ต่อมาแม่ไก่ตัวนี้สมสู่กับพ่อกา แล้วออกลูกมา คราวใดที่ลูกไก่ต้องการร้องอย่างกา เสียงที่ร้องออกมาก็เป็น**เสียงการะคนไก่**, คราวใดที่ต้องการขันอย่างไก่ ก็ย่อมขัน**เสียง**

ไก่ระคนกา ฉันใด เมื่อพระพุทธพจน์มีอยู่มากมาย พระคุณเจ้ากลับพูดถึงขนมแดกงา ซึ่งเป็นคำเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

พระสุธัมม์ฟังแล้วกล่าวว่า *"ท่านคหบดี ท่านด่าอาตมา บริภาษอาตมา คหบดีคงคิดว่าเราอยู่ในอาวาสของท่านกระมัง จึงกล้าด่าอาตมา อาตมาจะออกไปจากอาวาสของท่านล่ะ"* จิตตคหบดีฟังแล้วกล่าวว่า *"ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้ามิได้ด่าบริภาษท่าน ท่านอย่าไปเลย ข้าพเจ้าขอนิมนต์ให้พระคุณเจ้าอยู่ในวิหารอัมพาตกาวันอันน่ารื่นรมย์ใจต่อไปเถิด ข้าพเจ้าจะบำรุงท่านด้วยปัจจัย ๔"* แต่พระสุธัมม์ก็ยังยืนยันว่าตนเองถูกด่า จะไปสาวัตถีเพื่อเข้าเฝ้ากราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบด้วย

จิตตคหบดีฟังแล้วกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้น ก็ขอให้พระคุณเจ้าช่วยกราบทูลถ้อยคำที่พระคุณเจ้ากล่าวแล้ว และถ้อยคำที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วด้วย โปรดทูลทั้งหมดตามความเป็นจริงเถิด เมื่อท่านกราบทูลแล้ว ท่านจะได้กลับมายังเมืองนี้อีก ย่อมไม่น่าอัศจรรย์เลย"* (คือถ้าเล่าไปตามจริง ท่านก็จะกลับมายังเมืองนี้อีกแน่)

อรรถกถาอธิบายว่า ขนมแดกงาไม่มีอยู่จริงในยุคนั้น, ได้ยินว่า ขนมแปลกชนิดหนึ่งเกิดขึ้นในตอนตั้งตระกูลของจิตตคหบดี **พระสุธัมม์ต้องการด่ากระทบชาติกำเนิด** จึงกล่าวถึงขนมนี้ เท่ากับว่าท่านพูดคำหยาบ, คหบดีเล่าเปรียบเทียบเรื่องลูกไก่ไม่ได้ขันอย่างกาและไม่ขันอย่างไก่ ฉันใด ท่านก็ไม่ได้กล่าวคำของภิกษุ และไม่ได้กล่าวคำของคฤหัสถ์ด้วย, วินย.อ.๑/๑๙๓)

พระสุธัมม์เข้าเฝ้ากราบทูล ถูกพระพุทธเจ้าตำหนิให้กลับไปขอโทษคหบดี

พระสุธัมม์เก็บกวาดเสนาสนะแล้วเดินทางไปเข้าเฝ้า ณ พระวิหารเชตวัน กราบทูลถ้อยคำที่ตนเองได้โต้ตอบกับจิตตคหบดีให้ทรงสดับทุกประการ

พระพุทธเจ้าตรัสตำหนิว่า *"การกระทำของเธอไม่เหมาะ ใช้ไม่ได้ ไม่ใช่กิจของสมณะ จิตตคหบดีเป็นคนมีศรัทธามาก เป็นทายกบำรุงสงฆ์ เธอไม่ควรพูดกดข่มด้วยถ้อยคำอัน*

เลว...” แล้วตรัสให้ภิกษุสงฆ์ทำ **“ปฏิสารณียกรรม”** (กรรมอันให้นึกถึงความผิด) ประกาศให้พระสุธัมม์กลับไปขอขมาคหบดี (ให้ภิกษุทั้งหลายโจทย์พระสุธัมม์ ให้ท่านให้การยอมรับ จากนั้นปรับอาบัติข้อกล่าวคำหยาบ เป็นอาบัติปาจิตตีย์)

พระสุธัมม์เดินทางกลับมาหาจิตตคหบดี แต่เกิดความเก้อเขินไม่อาจกล่าวคำขอขมา จึงเดินทางกลับมาเข้าเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบ...พระพุทธเจ้าทรงให้สงฆ์แต่งตั้งภิกษุรูปหนึ่งเป็น**พระอนุทูต** (เป็นทูตตัวแทนของภิกษุสงฆ์) ไปกับพระสุธัมม์

เมื่อมีภิกษุมาเป็นเพื่อนด้วย พระสุธัมม์จึงกล้ากล่าวขอขมาว่า **“ท่านคหบดี ขอท่านจงอดโทษแก่อาตมภาพด้วย อาตมาจะประพฤติให้ท่านเลื่อมใส”** คหบดีฟังแล้วกล่าวอดโทษให้ (=ยกโทษให้)

พระสุธัมม์หายเย่อหยิ่ง ประพฤติชอบ ประพฤติแก้ตัวแล้ว...พระพุทธเจ้าตรัสให้สงฆ์ประกาศระงับปฏิสารณียธรรม (ดู วินย.จูฬ.ข้อ ๑๒๙-๑๗๓)

พระสุธัมม์บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา

อรรถกถาธรรมบทเล่าว่า พระสุธัมม์กลับมาขอขมา แต่คหบดีไม่ยกโทษให้ ท่านจึงเกิดความเก้อเขิน (ในพระวินัยปิฎกเล่าว่า ท่านเก้อเขินจนไม่กล้าพูดขอขมา) เมื่อพระสุธัมม์มาเข้าเฝ้าอีก พระศาสดาจึงทรงแนะให้ไปพร้อมกับพระอนุทูต แล้วให้สงฆ์ตั้งพระอนุทูต แล้วตรัสสอนว่า *“ธรรมดาผู้เป็นสมณะไม่ควรทำมานะ (ถือตัว) หรือริษยา (ไม่ยินดีที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดี) ว่า วิหารของเรา ที่อยู่ของเรา อุบาสกอุบาสิกาของเรา เพราะถ้าสมณะทำอย่างนั้น กิเลสต่างๆ ก็จะเจริญ”* แล้วตรัสพระคาถาว่า

“ภิกษุพาลปรารถนาการยกย่องที่ตนไม่มี ปรารถนาให้ภิกษุทั้งหลายตามแวดล้อมตน, ปรารถนาความเป็นใหญ่ในอาวาส และปรารถนาเครื่องบูชาจากชาวบ้านทั้งหลาย

ภิกษุพาลเกิดความดำริว่า ขอให้คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งสองฝ่าย จงเข้าใจว่าเราคนเดียวเท่านั้นที่จะทำกิจนี้ได้ เราคนเดียวเท่านั้นมีอำนาจในการทำการงานทั้งหลาย ไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก, ความริษยา และความถือตัวจึงพอกพูนขึ้น” (ขุ.ธ.ข้อ ๑๕)

พระสุธัมม์ฟังพระโอวาทแล้วเดินทางไปกับพระอนุทูต ขอขมาแก่คหบดีผู้เป็นอุบาสกว่า *"ถ้าโทษของอาตมามีอยู่ อาตมาขอให้ท่านอดโทษให้แก่ข้าพเจ้าด้วย"*

ท่านประพฤติตามโอวาทของพระศาสดา ๒-๓ วันต่อมา ก็บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา

เตรียมเสบียงและเดินทางพร้อมด้วยหมู่ชน ๒,๐๐๐ คน ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่สาวัตถี มีหมู่เทวดาคอยบำรุง...เสบียงไม่ได้ใช้เลย

จิตตอุบาสกคิดว่า *"เรายังไม่ได้พบพระพุทธเจ้าเลย ตอนเราบรรลุโสดาปัตติผล เราก็ไม่ได้ไปเข้าเฝ้าพระองค์ ตอนนี้เราบรรลุอนาคามิผลแล้ว เราควรจะไปพบพระองค์"* แล้วให้คนจัดเตรียมเสบียงเดินทาง (จากเขตมคธไปสาวัตถีเมืองหลวงของแคว้นโกศล) คือ เทียมเกวียน ๕๐๐ เล่ม บรรทุกงา ข้าวสาร เนยใส น้ำอ้อย และผ้า เป็นต้น และให้ประกาศบอกหมู่พุทธบริษัทว่า *"พระผู้เป็นเจ้ารูปใดต้องการจะไปเข้าเฝ้าพระศาสดา ก็จงเตรียมตัวเดินทางไปพร้อมกับจิตตคหบดีได้เลย พระผู้เป็นเจ้าจะได้ไม่ต้องลำบากด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น อาหาร เป็นต้น"*

ปรากฏว่ามีภิกษุ ๕๐๐ รูป ภิกษุณี ๕๐๐ รูป อุบาสก ๕๐๐ คน และอุบาสิกา ๕๐๐ คน ร่วมเดินทางไปยังพระวิหารเชตวันด้วย

ตลอดระยะทาง ๓๐ โยชน์ จิตตคหบดีเลี้ยงดูคนถึง ๓,๐๐๐ คน (เพิ่มบริวารของตัวเองไว้ดูแลพุทธบริษัท ๒,๐๐๐ คนนั้น)

เทวดาทั้งหลายรู้การเดินทางครั้งนี้ ต้องการร่วมบุญด้วย ได้เนรมิตที่พักไว้ให้ในทุกๆ โยชน์ แล้วยังจัดของกินของเคี้ยว เครื่องดื่ม เช่นข้าวยาคู อาหารและน้ำดื่ม เป็นต้น ไว้ให้ด้วย

ชนหมู่นั้น นำโดยจิตตคหบดีใช้เวลาเดินทางถึงกรุงสาวัตถี ๓๐ วัน เสบียงในหมู่เกวียนยังเต็มเปี่ยมอยู่ตามเดิม

เกิดฝนดอกไม้ทิพย์ ๕ สีตกลงในวันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวันวิหาร ตรัสกับพระอานนท์ว่า *"ในบ่ายวันนี้ จิตตคหบดีจะนำอุบาสก ๕๐๐ คนมาหาเรา"* พระอานนท์ทูลถามว่า *"จะมีปาฏิหาริย์อะไรเกิดขึ้นหรือพระพุทธเจ้าข้า?"*, ตรัสว่า *"จะมีปาฏิหาริย์ คือ ในเวลาคหบดีเข้าเฝ้า จะมีฝนดอกไม้ทิพย์ ๕ สี ตกลงมากองสูงประมาณหัวเข่า ทั่วบริเวณ ๘ กรีสะ"*

เมื่อชาวกรุงสาวัตถีได้ทราบข่าวว่า *"จิตตคหบดีผู้มีบุญมากจะมาเข้าเฝ้าพระศาสดาในบ่ายวันนี้ และจะมีปาฏิหาริย์ฝนดอกไม้ ๕ สีตกลงมา พวกเราควรไปรอดูกัน"* พวกเขาจึงออกไปพร้อมด้วยเครื่องบรรณาการ ยืนต้อนรับอยู่เต็ม ๒ ฟากถนนที่มุ่งหน้าไปวัดพระเชตวัน

เวลาบ่าย พวกภิกษุราว ๕๐๐ รูป (และภิกษุณี ๕๐๐ รูป) เดินทางมาถึงก่อนแล้วแยกเข้าไปภายในวิหาร, จิตตคหบดีกล่าวกับพวกอุบาสิกาให้เดินตามหลังขบวนของอุบาสก

จากนั้นจิตตคหบดีเดินนำหมู่อุบาสกผู้เป็น**พระอริยสาวกบรรลุผล ๓** (ทั้งหมดเป็นพระอนาคามี)...หมู่มหาชนเห็นแล้วพูดกันต่อ ๆ ว่า **"นั่นไง คนเดินนำหน้านั้นแหละชื่อจิตตคหบดี"**

คหบดีเข้าเฝ้าจับที่ข้อพระบาททั้งสอง ถวายบังคม ทันใดนั้น ก็มีฝนดอกไม้ทิพย์ ๕ สี ตกลงมากองสูงเท่าหัวเข่า มหาชนต่างเปล่งเสียงสาธุการ

พักอยู่ที่พระเชตวัน ๑ เดือน บำรุงหมู่สงฆ์ด้วยไทยธรรมของมนุษย์และเทวดา ไม่ได้ใช้เสบียงเดินทางที่เตรียมมาเลย

จิตตคหบดีพักอยู่ในบริเวณพระเชตวันวิหาร ๑ เดือน ตลอดระยะเวลานั้น ท่านได้ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ให้ทรงรับทานจากคณะของตน แต่ทานที่จัดทำถวายบิณฑบาตทั้งหมด กลับไม่ได้ใช้สิ่งของจากหมู่เกวียนของตนเลย เป็นสิ่งของที่ได้จากเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจากเขตกรุงสาวัตถีเท่านั้น

ครบ ๑ เดือนแล้ว จิตตคหบดีจึงกราบทูลเรื่องนี้ให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ และทูลว่า **"ถ้าข้าพระองค์อยู่ที่นี่ ๑ ปี ก็จะยังไม่ได้ใช้เสบียงที่เตรียมมา ข้าพระองค์จะขอทูลลา**

กลับ แต่อยากจะกลับด้วยขบวนเกวียนเปล่า ขอพระองค์จงบอกสถานที่ ๆ ข้าพระองค์จะนำเสบียงลงจากเกวียนไว้เพื่อภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระพุทธเจ้าตรัสให้พระอานนท์จัดหากุฎีว่างให้อุบาสกนำสิ่งของเข้าไปเก็บ (เรียกที่เก็บนั้นว่ากัปปิยภูมิ หมายถึง สถานที่เก็บเสบียงอาหารของวัด) เมื่อขนถ่ายเสบียงเก็บหมดแล้ว จิตตคหบดี หมู่ภิกษุ ภิกษุณี และหมู่อุบาสกอุบาสิกา ทั้งหมดได้เข้าเฝ้าถวายบังคมและทูลลาเดินทางกลับ

พวกมนุษย์ให้เสบียง หมู่เทวดานำรัตนะ ๗ ประการ ใส่ขบวนเกวียนเปล่า เป็นสักการะแก่คหบดี

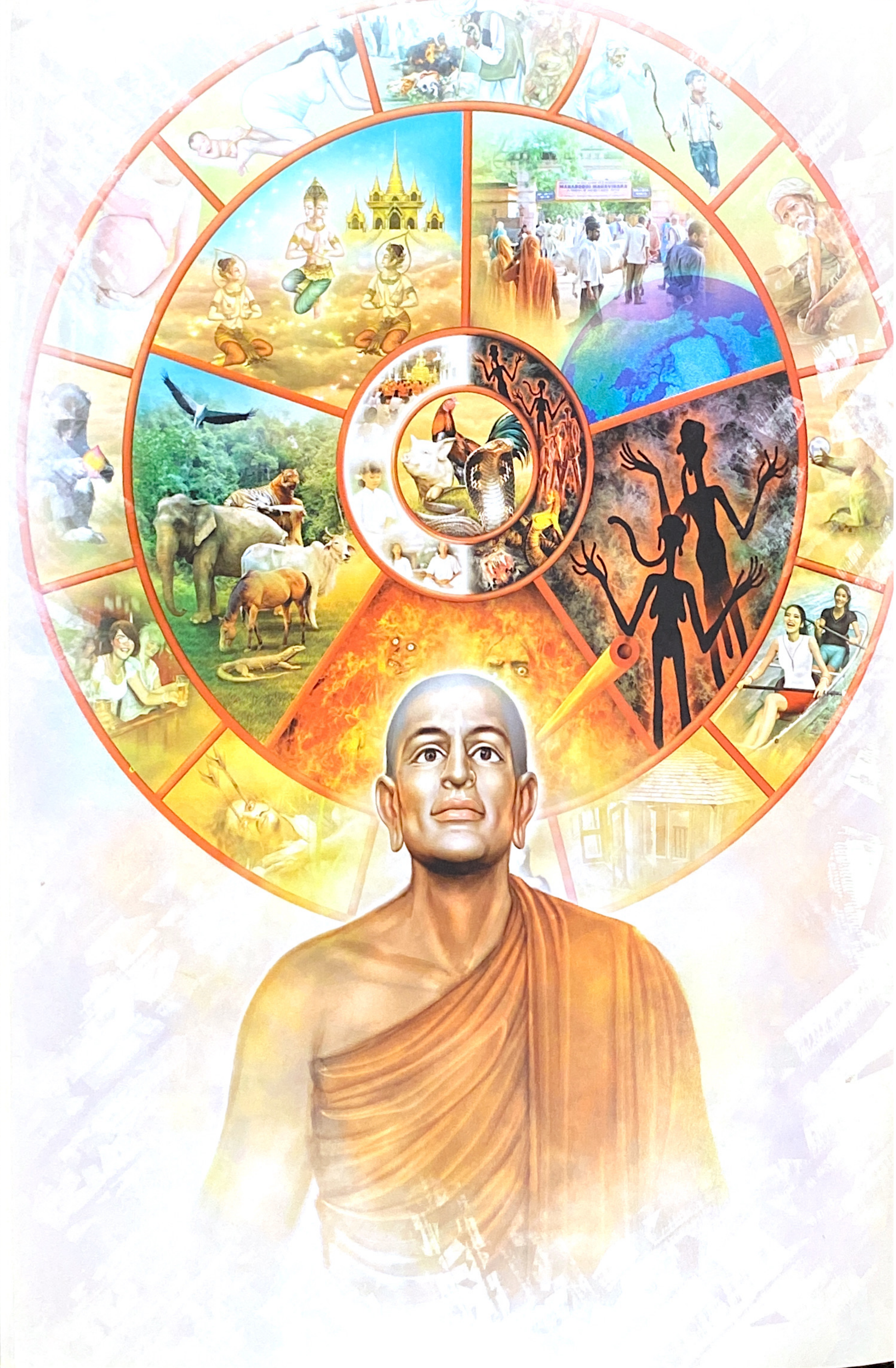
หมู่ชน ๓,๐๐๐ คน เดินทางกลับไปแล้ว...พวกมนุษย์ชาวสาวัตถีและหมู่เทวดาเห็นขบวนเกวียน ๕๐๐ เล่ม ของจิตตคหบดีว่างเปล่า ชาวสาวัตถีก็นำสิ่งของต่าง ๆ มาใส่หมู่เกวียนให้เป็นเสบียงเดินทาง ฝ่ายเทวดาก็นำรัตนะ ๗ ประการมาใส่ให้ ซึ่งจิตตคหบดีได้ใช้เสบียงเหล่านั้นเลี้ยงดูหมู่ชนทั้งหมดตลอดเส้นทางกลับมัจฉิกาสัณฑ์

วันต่อมา ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลถามว่า *“สักการะที่เกิดแก่จิตตคหบดี เกิดขึ้นในกาลที่เขามาเข้าเฝ้าพระองค์เท่านั้นหรือ หรือว่าเกิดแก่เขาในทุกที่ ๆ เขาไป พระพุทธเจ้าข้า?”*

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า **“อานนท์ จิตตคหบดีมาสู่สำนักของเราก็ดี ไปในที่อื่นๆ ก็ดี ย่อมมีสักการะเกิดขึ้นแก่เขา เพราะอุบาสกนี้เป็นผู้มีศรัทธา มีความน่าเลื่อมใส มีศีลสมบูรณ์ อุบาสกเช่นนี้ไปสู่ที่ใด ๆ ลาภและสักการะย่อมเกิดแก่เขา”**

ต่อมา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องจิตตคหบดีว่า **เป็นอุบาสกผู้เลิศทางธรรมกถึก** (แสดงธรรม)

(ดู ธ.อ.๒/๒๐๓-๒๑๓,องฺ.อ.๑/๒/๕๓-๕๖, องฺ.เอก.ข้อ ๑๕๑)

๗๙

พระเจ้าโรรุวะ

เสด็จออกผนวชเพราะได้อ่านปฏิจจสมุปบาท

พระเจ้าพิมพิสารแห่งมคธ ทรงส่งธรรมบรรณาการให้พระสหาย... พระเจ้าโรรุวะทรงอ่านแล้วเสด็จออกผนวชอุทิศพระพุทธเจ้า

พระราชกุมารติสสะประสูติในราชสกุลแห่งโรรุวนคร เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าโรรุวะ ทรงเจริญพระชนมพรรษาแล้วดำรงตำแหน่งพระอุปราช ไม่นานนักพระราชบิดาก็สวรรคต พระราชกุมารทรงได้**รับการราชาภิเษกเป็นพระเจ้าโรรุวะ**พระองค์ใหม่ สืบทอดราชสันตติวงศ์

ต่อมา พระราชาโรรุวะทรงใส่พระทัยในความเป็นไปของพสกนิกร ทรงให้อำนวยความสะดวกแก่บรรดาพ่อค้าจากต่างแคว้นได้พบปะกับพ่อค้าชาวโรรุวนคร ทำให้ทรงทราบว่าชนที่มาจากแว่นแคว้นอื่นก็มีพระราชาผู้ทรงธรรมเช่นกัน จึงทรงนำทรัพยากรในแคว้นของพระองค์ฝากให้พวกพ่อค้านำไปถวายพระราชาของตน ๆ เพื่อผูกมิตรกัน

ก็โรรุวนครมีทรัพยากรเลอค่า จำนวนมาก คือ แก้วมณี แก้วมุกดา และผ้า เป็นต้น ทรงส่งสิ่งเหล่านั้นไปเป็นเครื่องราชบรรณาการ

พระเจ้าพิมพิสารทรงรับเครื่องราชบรรณาการที่พวกพ่อค้าชาวโรรุวะ นำมาถวายแล้วทรงชื่นชมความมีบุญของพระเจ้าโรรุวะ ความเป็นพระราชาผู้ทรงธรรม และร่ำรวยรัตนะ จึงทรงฝากเครื่องราชบรรณาการของพระองค์ ให้พวกพ่อค้าชาวราชคฤห์นำไปถวายตอบแทน **แต่นั้นมาพระราชาทั้งสองแคว้นก็เป็นพระสหายกัน** โดยที่ไม่เคยได้ทรงพบเห็นกันเลย

เมื่อโลกมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจอยู่ในพระนครราชคฤห์ของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารทรงเป็นพุทธมามกะ เป็นอุบาสกผู้เป็นพระอริยะโสดาบันแล้ว

วันหนึ่ง พระราชาทรงใคร่ครวญ ระลึกนึกถึงพระสหาย คือพระเจ้าโรรุวะ ทรงดำริว่า *"สหายของเรายังคงไม่ทราบว่า บัดนี้โลกมีพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงประกาศคำสอน ประดิษฐานพระศาสนาอยู่ในแว่นแคว้นของเรา และเราก็ได้สัมผัสผลแห่งการประพฤติตามคำสอนแล้ว เราควรจะบอกข่าวประเสริฐนี้แก่พระสหาย"*

พระราชาทรงให้ช่างหลวงเขียนภาพพระพุทธเจ้าแล้ว บรรยายถึงพระพุทธเจ้าคือใคร ทรงบำเพ็ญพุทธจริยาอะไร และเขียนจารึกธรรม คือ**ปฏิจจสมุปบาท** ลงในแผ่นทองคำ (=พระสุพรรณบัตร) เสร็จแล้วบรรจุใส่หีบทอง พระราชทานให้ทูตนำไปถวายแด่พระเจ้าโรรุวะ

พระเจ้าโรรุวะทรงรับเครื่องราชบรรณาการแล้ว ทรงเปิดออกดู **ทรงอ่านพระพุทธจริยา** และคำสอนเรื่องปฏิจจสมุปบาท ทรงพิจารณาตามลำดับธรรมในพระราชสาสน์ ทรงเห็นความเกิดแห่งกองทุกข์ (ปวัตติ) และความดับแห่งทุกข์ (นิวัตติ) กุศลกรรมที่ทรงสั่งสมไว้ให้ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย จึงทรงสลดพระทัย ทอดพระเนตรดูภาพวาดพระพุทธเจ้าทรงสงบอยู่ภายใต้ผ้ากาสาวพัสตร์ ทรงเห็นทางดำเนินออกจากทุกข์, ทรงดำริถึงพระราชสมบัติว่าเป็นเครื่องผูกมัดเป็นพันธนาการ ทรงพิจารณาถึงความสุขในกามทั้งหลาย เป็นความสุขระคนทุกข์ คับแคบ ไม่ปลอดโปร่ง ถ้าเราอยู่ครองราชย์ต่อไป เราก็ตกอยู่ในกามและความทุกข์ต่อไป จึงทรงตัดสินพระทัยแน่วแน่ที่จะประพฤติพรหมจรรย์ เสด็จออกผนวช

พระองค์ทรงสั่งการเงียบ ๆ ให้คนรับใช้คนหนึ่งแอบไปหาซื้อบาตรดินมาไว้ในห้องบรรทม ให้คนรับใช้อีกคนไปหาผ้ากาสาวพัสตร์มา...หลายวันต่อมา พระองค์ก็ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ (หนวด) ด้วยพระองค์เอง **ทรงอธิษฐานบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคเจ้า** ทรงนุ่งห่มผ้าแล้วทรงบาตรดิน ทำพระองค์ให้คล้ายคนมานำขยะไปทิ้ง เสด็จผ่านประตูพระนครออกมาแล้ว ถึงกระนั้นก็มีประชาชนจดจำได้ว่านี่คือ *พระราชา*

หมู่พระประยูรญาติ อำมาตย์ และประชาชน ทราบข่าวแล้วรีบมาทูลวิงวอนขอร้องมิให้ทรงละทิ้งพวกเขาไป แต่ขณะที่มหาชนกำลังปริเทวนาการอยู่นั้น พระสมณะอดีตพระราชาก็ยังเสด็จพระราชดำเนินต่อไป ทิ้งมหาชนไว้เบื้องหลัง

เข้าเฝ้าฟังธรรม และอุปสมบทที่เขตกรุงราชคฤห์...บรรลุพระอรหัต

พระเจ้าโรรุวะในเพศสมณะ เสด็จถึงกรุงราชคฤห์แล้วตามลำดับ ทราบว่าพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่บริเวณเงื้อมเขาชื่อ **สัปปโสณฑิกะ** ใกล้กรุงราชคฤห์ จึงไปเข้าเฝ้าถวายบังคม พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม แล้วทรงให้ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทให้ **พระเจ้าโรรุวะอุปสมบทแล้ว ท่านใช้ชื่อเดิม คือ ติสสะ ภิกษุทั้งหลายเรียกท่านว่า พระติสสะ**

ท่านเรียนกรรมฐานแล้วหมั่นเจริญวิปัสสนาเนือง ๆ ไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ท่านรำพึงถึงการปฏิบัติตนในบัดนี้เทียบกับอดีตว่า

“เราได้ละทิ้งภาชนะทองคำที่มีน้ำหนักถึง ๑๐๐ ปละ สวยงามด้วยลวดลายวิจิตร มาถือบาตรดิน (=มาอยู่ในธรรมเนียมของพระอริยเจ้า) นี้คือการอภิเษกเป็นครั้งที่ ๒ ของเรา” (ดู ขุ.เถร.ข้อ ๒๓๔)

การอภิเษกครั้งแรก คือ การได้รับราชาภิเษก เป็นพระราชาที่ยังประกอบด้วยโทษ คือยังมีกิเลส

การอภิเษกครั้งที่ ๒ คือ การเข้าถึงรสที่ประณีตสูงสุดแห่งบรรพชาเพศ ได้แก่ การพ้นจากกิเลสและทุกข์

(ดู เถร.อ.๑/๔๔๔-๗)

๘๐
เจ้าหญิงสุมนา

ด้วยแรงอธิษฐาน เกิดทุกภพฝนตกเป็นดอกมะลิ

พระราชาทรงยอมให้คนอื่น ๆ ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าได้...
เสนาบดีได้สิทธิ์ถวายคนแรก...
ธิดาเศรษฐีคิดแผนจะถวายอาหารของแม่แด่พระพุทธเจ้า

ครั้งอดีตกาล พุทธสมัยของพระพุทธเจ้าวิปัสสี

พระเจ้าแผ่นดินทรงต้องการจะถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแต่เพียงพระองค์เดียว มิให้ใครได้ถวายทานเลย ชาวเมืองต่างอึดอัดใจมาก จึงร่วมกับเสนาบดีช่วยกันทูลเจรจาต่อรอง จนพระราชาทรงอนุญาตให้ชาวเมืองได้มีโอกาสถวายทานเช่นกัน โดยจัดลำดับการถวายให้เป็นลำดับไป โดยเริ่มจากเสนาบดีก่อนแล้วจึงเป็นวาระของเหล่ามหาอำมาตย์ แล้วจึงไปถึงเศรษฐี คหบดี และประชาชนทั่วไป

วันแรกหลังจากที่พระราชาทรงอนุญาตแล้ว ท่านเสนาบดี (แม่ทัพ) เป็นท่านแรกที่ได้มีโอกาสถวายมหาทาน เสนาบดีจึงสั่งจัดเตรียมไทยธรรมอย่างประณีตไว้ พร้อมส่งคนไปอารักขบวนเสด็จของพระพุทธเจ้า เพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดแย่งชิงถวายบิณฑบาตแด่พระองค์ก่อนจะเสด็จมาถึงเรือนของตน

วันนั้น ภรรยาม่ายของเศรษฐีนึกถึงสามีแล้วร้องไห้เสียใจ กล่าวกับลูกสาวว่า *"ลูกเอ๋ย ถ้าพ่อของเจ้ายังมีชีวิตอยู่ พวกราชสำนัก เสนาบดี และพวกอำมาตย์ จะต้องเกรงใจพ่อของเจ้า พวกเขาจะต้องยินยอมให้ครอบครัวของเราได้ถวายมหาทานแด่พระพุทธเจ้าเป็น*

ครอบครัวแรกเลย" ลูกสาวกำลังพูดคุยเล่นอยู่กับเพื่อน ๆ สาวประมาณ ๕๐๐ คนอยู่ใกล้ๆ มารดา ได้ยินแล้วจึงพูดว่า *"แม่จ๋า แม่อยากถวายเป็นคนแรกจริง ๆ หรือ? หนูมีวิธีที่จะถวายอาหารของแม่แด่พระพุทธเจ้าได้นะแม่"*

มารดาได้ฟังลูกสาวพูดเช่นนั้น ก็ไม่ได้ถามวิธีการอย่างไร เพราะใจของนางมุ่งจะถวายแด่พระพุทธองค์จริง ๆ จึงรีบจัดทำข้าวปายาสประณีต, ตกแต่งสวยงามวางลงในถาดทองคำมีมูลค่า ๑ แสน สมฐานะตน และคิดว่าเป็นภาชนะของที่คู่ควรแก่การถวายที่สุด นางปรุงข้าวปายาส ด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวดจนเต็ม จากนั้น นำถาดอีกใบครอบถาดปายาสไว้ นำพวงมาลัยที่ร้อยดอกมะลิแล้วมาวางล้อมให้ดูเหมือนกระบะพวงมาลัยดอกมะลิจำนวนมากส่งกลิ่นหอมอบอวลไปทั่ว เสร็จแล้วมอบให้ธิดาสาวผู้แต่งกายสวยงามดีแล้ว ถือประคองถาดเดินนำหมู่เพื่อสาวของเธอ (๕๐๐ คน) ไปดักรอในทางที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จผ่าน

อ้างว่าจะถวายถาดใส่พวงมาลัยดอกมะลิ คนของเสนาบดีไม่รู้ว่าภายในมีโภชนะซ่อนอยู่...ถวายแล้วตั้งความปรารถนาให้มีชื่อสุมนา และให้มีฝนดอกมะลิตกในวันเกิด

ครั้นเธอเห็นว่าพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จมาแต่ไกล เธอก็กล่าวกับคนของเสนาบดีที่ยืนอารักขารายทางอยู่ว่า *"ขออนุญาตถวายพวงมาลัยดอกมะลิแด่พระพุทธเจ้าหน่อยได้ไหม?"* พวกเขาห้ามว่า *"แม่หนู ท่านเสนาบดีสั่งให้พวกเราอารักขา ห้ามใคร ๆ นำของเคี้ยวของกินเข้าไปถวายพระพุทธเจ้านะ"* เธอก็กล่าวว่า *"ท่านลุง ท่านอาทั้งหลาย หนูถือกระบะใส่พวงดอกไม้ ท่านลุงเห็นเป็นอาหารหรือ?"* พวกเขากล่าวว่า *"ก็เห็นแต่พวงดอกมะลิจ้ะ"* ถามว่า *"ท่านลุงคะ ท่านเสนาบดีของพวกท่านห้ามการถวายดอกไม้ด้วยหรือคะ?"* พวกเขาตอบว่า *"ไม่ห้ามจ้ะแม่หนู"* เธอกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้น โปรดให้หนูเข้าเฝ้าถวายดอกไม้ตรงนี้สักนิดนึงนะคะ"* พวกเขาจึงอนุญาตให้เธอผ่านเข้าในทางเสด็จ

พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงตรงที่นั้นพร้อมด้วยหมู่ภิกษุแล้ว ธิดาเศรษฐีน้อมถวายอภิวาท กราบทูลว่า **"ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระองค์ทรงพระเมตตารับพวงดอกไม้เหล่านี้ด้วยเถิดเพคะ"** พระพุทธเจ้าทรงรับแล้ว ทอดพระเนตรคนของเสนาบดีคนหนึ่งที่ยืนอยู่ข้าง ๆ เขารีบเข้ามารับกระบะพวงดอกมะลิไว้ ธิดาเศรษฐีถวายบังคมแล้ว เปล่งวาจาตั้งความปรารถนาว่า **"เมื่อหม่อมฉันยังท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ ขอให้หม่อมฉันมีความเป็นอยู่ราบรื่น มีความสุขในทุก ๆ ภพที่เกิด ขออย่าได้มีชีวิตอย่างหวาดสะดุ้งเลยในทุก ๆ ภพที่เกิด ขอให้หม่อมฉันเป็นที่รักที่ชอบใจของทุก ๆ คนที่ได้พบเห็น ดุจพวงดอกมะลิเหล่านี้ และขอให้หม่อมฉันมีชื่อว่า สุมนา (ดอกมะลิ) ในทุกภพ ๆ ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า"**

พระศาสดาตรัสว่า *"ขอให้เธอจงมีความสุขเถิด"* นางถวายบังคม ทำประทักษิณแล้วกราบทูลลากลับไป

พระพุทธเจ้าเสด็จดำเนินถึงเรือนเสนาบดี ประทับนั่งแล้ว คนของเสนาบดีก็นำกระบะพวงมะลิมาวางไว้ใกล้ ๆ พระองค์ เสนาบดีน้อมข้าวยาคูจะถวาย พระศาสดาทรงใช้พระหัตถ์ปิดบาตรไว้ เสนาบดีเข้าใจว่าทรงรอให้ภิกษุนั่งให้เรียบร้อยก่อน จึงทูลว่า *"หมู่ภิกษุนั่งครบถ้วนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า"* พระศาสดาตรัสว่า **"ที่ปิดบาตรมิใช่เพราะเหตุแห่งภิกษุ แต่อาตมภาพได้รับบิณฑบาตมาแล้วในระหว่างทางเสด็จมาที่นี่ อาหารบิณฑบาตของอาตมภาพอยู่ในกระบะพวงมะลินั้น"** เสนาบดีเรียกให้คนยกกระบะใส่พวงดอกมะลิมา เปิดออกดู ก็พบถาดบรรจุข้าวปายาสของธิดาเศรษฐีคนนั้น

คนสนิทของเสนาบดีกล่าวว่า *"นายครับ หญิงสาวคนนั้นพูดลวงให้คนของเราเข้าใจว่านางจะถวายพวงดอกมะลิครับ"* เสนาบดีกล่าวว่า *"ชั่งเถอะ"* แล้วยกถาดข้าวปายาสถวายพระศาสดา ๆ ทรงประทานข้าวปายาสถาดนั้นแก่ภิกษุอย่างทั่วถึง จากนั้นเสนาบดีก็ถวายไทยธรรมที่ได้ตระเตรียมไว้

ครั้นพระพุทธเจ้าทรงเสวยเสร็จแล้ว ตรัสอนุโมทนาทาน แล้วเสด็จกลับ

เสนาบดีส่งเสด็จแล้ว เรียกคนใกล้ชิดมาถามว่า *"หญิงสาวที่ถวายบิณฑบาตเป็นใครกัน?"* ตอบว่า *"เธอเป็นลูกสาวเศรษฐีที่เพิ่งล่วงลับไปขอรับ"*, เสนาบดีตรัสว่า *"เธอเป็นคนมีปัญญา บุรุษคนใดได้นางไปอยู่ในเรือน สวรรค์สมบัติก็ย่อมได้ไม่ยาก"*

หลังจากวันนั้น เสนาบดีจึงขอนางมาอยู่ในเรือน (ไม่ระบุสถานะ) แล้วมอบความเป็นใหญ่ในการทำบุญให้

ธิดาเศรษฐีใช้จ่ายทรัพย์จาก ๒ เรือน คือ เรือนมารดา และเรือนเสนาบดี บำเพ็ญบุญจนตลอดอายุ สิ้นชีวิตแล้วนางเกิดในสวรรค์ (ไม่ระบุชื่อสวรรค์) ทันทีที่นางอุบัติเป็นเทพธิดา ก็เกิดฝนดอกมะลิตกลงทั่วสวรรค์ ทับถมสูงประมาณหัวเข่า หมู่เทพคิดว่า **"เทพธิดานางนี้ คงตั้งชื่อของตนเองไว้ล่วงหน้าแล้วกระมังว่า สุมนา (ดอกมะลิ)"** แต่นั้นมา เหล่าเทพทั้งหลายจึงเรียกนางว่า **"สุมนาเทพธิดา"**

เกิดเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าปเสนทิโกศลร่วมรับเสด็จพระพุทธเจ้า บรรลุโสดาปัตติผล ขณะพระชนม์ ๗ พรรษา

สุมนาเทพธิดาเวียนตายเวียนเกิดไป ๆ มา ๆ ระหว่างสวรรค์กับมนุษย์ ตลอดระยะเวลายาวนาน ๘๙ กัป และทุกสถานที่ที่นางเกิด ก็จะมีดอกมะลิตกลงมาดั่งฝน กองสุมอยู่สูงราวหัวเข่าเสมอ ๆ เธอจึงได้ชื่อว่า **สุมนา** ทุกอัตภาพตามที่เธอปรารถนาไว้

ครั้นถึงพุทธสมัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโคตมะของพวกเรา **นางถือปฏิสนธิในครรภ์ของพระอัครมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศล** พร้อม ๆ กับหญิงสาวที่เคยเป็นเพื่อนประมาณ ๕๐๐ คน ก็ถือปฏิสนธิในครรภ์มารดาในตระกูลต่าง ๆ กัน และทุกนางก็คลอดจากครรภ์มารดาในวันเดียวกันด้วย

ครั้นพระราชธิดาประสูติ ก็ปรากฏเหตุอัศจรรย์ คือมีดอกมะลิตกลงมามากมายดั่งฝน ท่วมสูงประมาณหัวเข่า พระราชาทอดพระเนตรพระลานหลวงเต็มไปด้วยดอกมะลิ ทรงปลื้มพระทัยว่า **"พระราชธิดาของเราคงสร้างสมบุญไว้ไม่น้อย ลูกของเราคงตั้งใจใช้ชื่อว่าดอกมะลิแน่ ๆ เลย"** พระราชาจึงทรงพระราชทานพระนามให้ว่า **"สุมนาราชธิดา"** และทรงดำริว่า *"ลูกเราน่าจะมีเพื่อนเล่นในวัยเดียวกัน เราจะลองค้นหา อาจจะมีทารกหญิงเกิดในวันเดียวกันกับลูกเรา"* ทรงให้เจ้าพนักงานออกสำรวจว่าบ้านใดมีเด็กหญิงที่เกิดใน

วันเดียวกับพระราชธิดาบ้าง เจ้าหน้าที่ตระเวนสอบถามทั่วพระนครก็พบว่า วันนี้มีเด็กทารกหญิงเกิดมากถึง ๕๐๐ คน ทรงโปรดเกล้าพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ทาริกา (ทารกหญิง) เหล่านั้น ตรัสขอให้พวกญาติส่งเด็ก ๆ มาเป็นเพื่อนเล่นกับพระราชธิดาเดือนละครั้ง

พระราชธิดาสุมนาเจริญวัย มีพระชนม์ได้ ๗ ชันษา **ตรงกับท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีก็สร้างพระเชตวันมหาวิหารเสร็จ** เศรษฐีส่งคนไปกราบอาราธนาทูลเชิญให้พระพุทธเจ้าเสด็จมา ทรงรับถวายพระวิหารที่เขตกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล (ขณะนั้นพระบรมศาสดาประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์)

ฝ่ายเศรษฐีก็ตระเตรียมการรับเสด็จอย่างยิ่งใหญ่ เขาเข้าเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลทูลขอให้โปรดเกล้าอนุญาตให้พระสุมนาราชกุมารี และเพื่อน ๆ ๕๐๐ คน ช่วยมาร่วมในพิธีรับเสด็จพระพุทธเจ้า ด้วยการให้พวกนางถือหม้อน้ำบ้าง ของหอมบ้าง และดอกไม้บ้าง ตั้งแถวขบวนรับเสด็จ, ซึ่งพระราชาทรงอนุญาตให้ตามที่เศรษฐีทูลขอ

เมื่อถึงวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จมา พระราชธิดาและหมู่พระสหาย ต่างก็ถือของบูชารอถวายความเคารพพระศาสดา พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงบริเวณที่พระราชธิดายืนอยู่แล้ว ทรงแสดงธรรม...จบแล้ว **พระสุมนาราชกุมารีและเหล่าพระสหายบรรลุโสดาปัตติผล** (เป็นพระโสดาบัน)

ในวันนั้นยังมีเด็กหญิงอื่น ๆ นอกจากนั้นอีก ๕๐๐ อุบาสิกา ๕๐๐ และอุบาสก ๕๐๐ คน บรรลุโสดาปัตติผลเช่นกัน รวมมีผู้บรรลุเป็นพระโสดาบัน รวม ๒,๐๐๐ คน ในระหว่างทางเสด็จนั้น

(ดู องฺ.อ.๓/๖๓-๖๖)

๘๑

มหาทุคตะ

ความตั้งใจครั้งยิ่งใหญ่ โดยบุคคลผู้มีธรรมใหญ่

บัณฑิตฟังธรรมแล้วปรารถนาโภคสมบัติและบริวารสมบัติ จึงชักชวนชาวเมืองร่วมกันเป็นเจ้าภาพทำทานแก่ภิกษุ ๒ หมื่นรูป

ครั้งอดีตกาล สมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้ากัสสปะเสด็จมาประทับ ณ กรุงพาราณสี พร้อมด้วยพระอรหันตขีณาสพ ประมาณ ๒๐,๐๐๐ รูป ครั้งนั้น ประชาชนชาวพาราณสีหลายกลุ่ม ได้ร่วมกันถวายอาคันตุกทาน (ทานที่ให้แก่ผู้มาเยือน)...

วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสอนุโมทนาว่า "ท่านอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย คนบางคนในโลกนี้ อาจคิดว่าเมื่อเราควรให้ควรถวาย เราก็ให้ไป ไม่เห็นจะต้องชักชวนใคร ๆ ให้มาร่วมถวายด้วยเลย, (๑) แล้วให้ทานด้วยตนเอง ไม่ชักชวนผู้อื่น เขาย่อมได้โภคสมบัติ ไม่ได้บริวารสมบัติ ในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว (๒) บางคนชักชวนผู้อื่นให้ให้ แต่ตนเองไม่ให้ เขาย่อมได้บริวารสมบัติ ไม่ได้โภคสมบัติ (๓) บางคนไม่ให้ทาน ทั้งไม่ชักชวนผู้อื่นให้ทาน เขาย่อมไม่ได้สมบัติทั้งปวง ย่อมเป็นคนกินเดนเลี้ยงชีวิต (ขอเขากิน) ในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว (๔) บางคนให้ทาน ทั้งชักชวนผู้อื่นให้ให้ทานด้วย เขาย่อมได้สมบัติทั้งสอง ในที่ ๆ ตนเกิดแล้ว"

บัณฑิตคนหนึ่งได้ฟังพระพุทธดำรัสแล้วคิดว่า **"เราจะทำเหตุให้มีโภคสมบัติและบริวารสมบัติ"** จึงกราบทูลนิมนต์ให้พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์รับอาหารวันพรุ่งนี้ พระศาสดาตรัสถามว่า *"เธอต้องการภิกษุกี่รูป?"* ทูลว่า *"ภิกษุมีอยู่เท่าไร พระเจ้าข้า?"* ตรัสว่า

"๒ หมื่นรูป" ทูลว่า *"ข้าพระองค์ขอนิมนต์ทั้งหมดเลย พระเจ้าข้า"* พระพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์แล้ว

จากนั้น บัณฑิตได้ประกาศเชิญชวนชาวเมืองว่า **"พ่อแม่พี่น้องทั้งหลาย วันพรุ่งนี้กระผมได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขไว้ หากท่านต้องการเป็นเจ้าภาพทำทานแก่ภิกษุจำนวนกี่รูป โปรดแจ้งให้กระผมได้ทราบ จะได้จดชื่อของท่าน และจำนวนภิกษุที่ท่านต้องการถวายอาหารไว้ ภิกษุมีถึงสองหมื่นรูป"**

ประชาชนได้ฟังคำเชิญชวนแล้ว ได้แจ้งความประสงค์จะรับภิกษุไปฉันที่เรือนของตน ๆ จำนวน ๕ รูปบ้าง ๑๐, ๒๐, ๑๐๐, ๕๐๐ รูปบ้าง เขาก็จดชื่อเจ้าภาพและจำนวนภิกษุที่ต้องการไว้ เพื่อจะให้ผู้นั้นรับภิกษุจำนวนที่ระบุไว้ไปฉันที่เรือนในวันพรุ่งนี้

นายมหาทุคตะรับเป็นเจ้าภาพเลี้ยงภิกษุ ๑ รูป คนคุมรายการนิมนต์ไม่ได้จดชื่อเขาลงบัญชี... พาภรรยาไปรับจ้างทำงานด้วยความเบิกบานใจ

บัณฑิตเดินป่าวร้องไปถึงบ้านของชายหนุ่มยากจนมากคนหนึ่ง ชื่อว่า **"มหาทุคตะ** (เขาอาศัยอยู่กับภรรยา) ได้พบเขายืนอยู่หน้าบ้าน จึงถามว่า **"มหาทุคตะผู้เป็นสหาย เราน่ะได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ให้ฉันอาหารวันพรุ่งนี้นะ ชาวบ้านแต่ละครอบครัวได้แจ้งความประสงค์กับเราว่าจะรับภิกษุจำนวนเท่านั้นเท่านี้รูปไปฉันที่บ้าน แล้วเพื่อนล่ะ จะเลี้ยงภิกษุสักกี่รูป?"**

มหาทุคตะกล่าวว่า **"เพื่อนเอ๋ย ผมจะเอาภิกษุมาคงไม่ได้หรอกนะ เพราะการเลี้ยงดูภิกษุเป็นเรื่องของคนมีเงิน ในบ้านผมน่ะ แม้ข้าวสารที่จะหุงกินพรุ่งนี้ก็ยังไม่มีเลย ตอนนี้ผมกำลังจะออกไปรับจ้างทำงานหาเงินมาซื้อข้าวกิน"**

บัณฑิตฟังแล้วคิดว่า เราตั้งใจจะชวนให้คนทำทาน เขาพูดอย่างนี้เราอย่ายอมแพ้ เราจะต้องชวนเขาให้สำเร็จ จึงพูดว่า *"มหาทุคตะ คนในกรุงพาราณสีจำนวนก็เยอะ ที่มีอาหารกินอย่างดี นุ่งห่มผ้าเนื้อดี แต่งตัวสวยงาม ยามนอนก็มีที่นอนอ่อนนุ่ม ตัวสหายเอง*

แม้แต่อาหารที่จะกินให้อิ่มก็ยังไม่มี เพื่อนไม่คิดบ้างหรือว่าเป็นเพราะเพื่อนไม่ได้บำเพ็ญบุญอะไรไว้ในกาลก่อน ๆ เลย?" เขาตอบว่า *"ผมก็คิดนะว่าผมไม่เคยทำบุญไว้"* บัณฑิตกล่าวว่า *"เมื่อเป็นเช่นนี้ทำไมสหายจึงไม่ใช้โอกาสนี้ทำบุญเล่า สหายยังอยู่ในวัยหนุ่มแน่น ควรจะรีบทำงาน แล้วนำค่าจ้างของวันนี้มาทำอาหารตามที่เราสามารถทำได้ ถวายภิกษุบ้าง ไม่สมควรหรือ?"*

มหาทุคตะฟังแล้วสลดใจ ตัดสินใจกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้น เพื่อนจงจดชื่อผมด้วย ผมขอเลี้ยงภิกษุ ๑ รูป วันนี้ผมจะทำงานรับจ้างเอาเงินมาจัดทำอาหารนะ"* บัณฑิตนั้นคิดว่า *"เขาต้องการภิกษุไม่เยอะ แค่รูปเดียว ไม่ต้องจดเราก็จำได้"* แล้วไม่ได้จดชื่อเขาลงบัญชีไว้

มหาทุคตะบอกแก่ภรรยาแล้ว พากันไปยังเรือนของมหาเศรษฐี แจ้งแก่ท่านเศรษฐีว่า **"นายท่าน มีงานอะไรจะให้กระผมทำบ้าง"** มหาเศรษฐีกล่าวว่า **"มีงานผ่าฟืน พรุ่งนี้เรือนเราจะต้องใช้ฟืนเยอะ หุงต้มอาหารเลี้ยงดูภิกษุมากถึง ๒๐๐-๓๐๐ รูป"** เขาดีใจมาก จัดผ้านุ่งมั่นคงแล้ว หยิบมีดและขวานลงมือผ่าฟืน เศรษฐีมองดูแล้วสงสัย ถามว่า *"ทำไมวันนี้ดูเจ้าขยันตั้งใจมุ่งมั่นจะทำงานเหลือเกิน?"* เขาตอบว่า *"นายท่าน ผมจะนำค่าจ้างไปทำอาหารเลี้ยงภิกษุ ๑ รูปที่เรือนของผม"* เศรษฐีเกิดความคิดชื่นชมว่า **"น่านับถือใจเขาจริง ๆ มหาทุคตะทำสิ่งที่ทำได้ยาก เขาไม่ได้คิดว่าเป็นคนจน วันนี้รีบทำงานหาเงินไปทำอาหารเลี้ยงพระ"**

ฝ่ายภรรยาของมหาทุคตะไปแจ้งความประสงค์ขอทำงานกับภรรยาเศรษฐี ได้รับคำบอกเล่าว่า พรุ่งนี้ที่เรือนนี้จะเลี้ยงภิกษุจำนวนมาก ให้นางทำการตำข้าว, นางร่าเริงดีใจมาก รีบเข้าไปในโรงตำข้าว จัดการเทข้าวเปลือกลงครก ตำด้วยกระเดื่องบ้าง สากบ้างแล้วฝัดด้วยกระด้ง เป็นเหมือนกำลังรำละคร, ภรรยาเศรษฐีเห็นแล้วสงสัย จึงถามเหตุที่นางทำงานด้วยความร่าเริง นางตอบว่า *"เพราะจะนำค่าจ้างไปทำอาหารถวายภิกษุ ๑ รูป ท่านจะมาฉันที่บ้าน"* ภรรยาเศรษฐีฟังแล้วเกิดความเลื่อมใสว่า **"นางทำกรรมที่ทำได้ยาก"**

ครั้นนายมหาทุคตะผ่าฟืนเสร็จแล้ว มหาเศรษฐีจ่ายค่าจ้างด้วยข้าวสาลี ๔ ทะนาน บวกกับอีก ๔ ทะนาน เป็นรางวัลสนับสนุนกรรมดี *"นี้ข้าวสาลี ๔ ทะนาน เป็นส่วนของค่าจ้าง กับอีก ๔ ทะนาน ที่เราเพิ่มให้ เป็นส่วนที่เจ้าทำงานด้วยความร่าเริง"*

ฝ่ายภรรยาเศรษฐีก็จ่ายค่าจ้างให้แก่ภรรยามหาทุคตะเป็น *"เนยใส ๑ ขวด นมส้ม ๑ กระปุก เครื่องเทศ ๑ ห่อ ข้าวสาลีอย่างดี ๑ ทะนาน"*

ทั้งสองคนกลับถึงบ้านแล้วดีใจมาก ได้ข้าวสารมาถึง ๙ ทะนาน ปรึกษากันว่าจะทำสิ่งนี้ ๆ ถวายภิกษุ...

ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ช่วยกันจัดบ้าน หุงข้าว...ออกไปหาผัก... พระพุทธเจ้าทรงเห็นเขาปรากฏในข่ายพระญาณ... ท้าวสักกะแปลงมาเป็นพ่อครัว ช่วยทำอาหาร

มหาทุคตะและภรรยาตื่นนอนแต่เช้าตรู่ ภรรยาก่อไฟหุงข้าวสาลี จัดเตรียมเครื่องเทศสำหรับปรุงกับข้าว ส่วนสามีไปตลาดหาซื้อผัก แต่ไม่ได้ผัก เขาจึงรีบไปที่แม่น้ำลงไปเก็บผักริมน้ำ เก็บไปร้องเพลงไป จนชาวประมงหาปลา แปลกใจถามเขาว่า *"วันนี้ทำไมแกดูอารมณ์ดีจัง ร้องเพลงเก็บผัก?"* เขาตอบว่าจะนำผักไปปรุงอาหารเลี้ยงภิกษุ ๑ รูปมาฉันที่บ้านเป็นครั้งแรกเลย ชาวประมงแซวว่า **"ภิกษุคงอิ่มผักของแกล่ะ"** เขากล่าวว่า *"จะให้ทำอย่างไรล่ะ หาได้แค่ผักก็ต้องถวายผัก"* ชาวประมงกล่าวว่า *"เอาอย่างนี้สิ เราจะให้ปลาเจ้าร้อยปลาเป็นพวง แล้วรีบนำไปขายนำเงินมาสิ"*

จากนั้น มหาทุคตะร้อยปลาเป็นพวงแล้วนำไปขาย เมื่อขายได้หมดจึงรีบนำเงินกลับมาให้ชาวประมง เขาแบ่งเงินให้มหาทุคตะ แล้ว**แบ่งปลาตะเพียนให้ ๔ ตัว**เป็นสินน้ำใจ และเขานำปลาตะเพียนกับผักเดินทางกลับบ้านโดยเร็ว

ก็ในเวลาเช้าตรู่ของวันนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพระพุทธญาณแล้วทรงเห็นนายมหาทุคตะปรากฏในข่ายพระญาณ ทรงเห็นว่าวันนี้เขาจะไม่ได้ภิกษุ เพราะบัณฑิตนั้นลืมจดรายการนิมนต์ภิกษุของเขา เขาและภรรยาตั้งใจทำงานรับจ้างเมื่อวันวานเพื่อจะได้เลี้ยงดูภิกษุรูปหนึ่ง แต่เขาจะไม่ได้ภิกษุไปฉัน เว้นจากเราแล้วก็ไม่มีภิกษุอื่น ๆ เราจะไปสงเคราะห์เขา

ในขณะที่มหาทุคตะและภรรยาต่างรีบกุลีกุจอด้วยความตั้งใจในการปรุงอาหารเพื่อถวายภิกษุนั้น ได้บังเกิดความร้อนขึ้นที่พระแท่นประทับของท้าวสักกะ (บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์) ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท้าวสักกะทรงใคร่ครวญว่า เหตุใดอาสนะของเราจึงร้อน? ก็ทรงเห็นว่า **"วันนี้พระศาสดาจะเสด็จไปสงเคราะห์มหาทุคตะ ตอนนี้มหาทุคตะตั้งใจจะถวายข้าวต้มข้าวสวย มีผักปลาเป็นกับข้าว เราควรรีบไปช่วยเขา เราจะแปลงกายเป็นพ่อครัวเอง"**

เมื่อท้าวสักกะแปลงร่างเป็นมนุษย์ชายหนุ่ม ไปร้องที่หน้าบ้านเขาว่า *"บ้านนี้มีงานอะไรให้ผมทำบ้างไหม?"* มหาทุคตะได้ยินแล้วออกมาดู ถามว่า *"เพื่อนจะทำงานอะไร?"* เขาตอบว่า *"เราทำงานได้ทุกอย่าง เรามีความรู้ทุกอย่าง แม้แต่เรื่องอาหาร"* มหาทุคตะกล่าวว่า *"ตอนนี้เราก็อยากให้ท่านช่วย แต่เรายังไม่มีค่าจ้างให้"*, ถามว่า *"เพื่อนจะให้เราทำอะไร?"* ตอบชี้แจงว่า *"เรากับภรรยากำลังเร่งทำอาหารให้เสร็จก่อนที่เราจะไปรับภิกษุมาฉันอาหารที่นี่"* ชายหนุ่มกล่าวว่า *"ถ้าท่านจะเลี้ยงภิกษุ เราจะช่วยท่านทำอาหารโดยไม่เอาค่าจ้างนะ ขอเพียงแต่เพื่อนแบ่งบุญให้เราก็พอ"* มหาทุคตะกล่าวว่า *"เรายินดีให้บุญแก่เพื่อน รีบเข้าบ้านไปช่วยกันเถอะ"*

ชายหนุ่มคนนั้นลงมือปรุงอาหารด้วยความคล่องแคล่ว คู่ภรรยาสามีมองด้วยความไม่น่าเชื่อ ชายหนุ่มหันมาพร้อมสั่งมหาทุคตะว่า **"เพื่อนจงรีบไปนิมนต์ภิกษุรับท่านมาที่นี่เถิด เราต้องปรุงอาหารเสร็จก่อนแน่ ๆ"**

มหาทุคตะใจสลาย ไม่ได้ภิกษุสักรูป... ตัดสินใจไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า...ทรงรับนิมนต์ นายมหาทุคตะดีใจดุจได้จักรพรรดิสมบัติ

เมื่อมาถึงสถานที่นัดหมายรับภิกษุ มีบรรดาเจ้าภาพ และหมู่ภิกษุมารวมกันอยู่ที่นั่น บัณฑิตผู้จัดการมหาทานครั้งนี้ ได้ทำหน้าที่นิมนต์ภิกษุให้ตามรายชื่อเจ้าภาพที่แจ้งไว้เมื่อวันวาน ซึ่งบรรดาเจ้าภาพก็นำภิกษุไปยังเรือนของตน ๆ หมดแล้ว ก่อนที่มหาทุคตะจะมาถึง

เขามาถึงแล้วกล่าวขอภิกษุกับบัณฑิตว่า *"ท่านบัณฑิต ตามที่ผมแจ้งไว้เมื่อวานว่าผมจะรับภิกษุ ๑ รูป ท่านอยู่ไหนขอรับ"* บัณฑิตเห็นหน้ามหาทุคตะก็ระลึกขึ้นมาได้ทันที เขารีบขอโทษว่า **"ขอโทษจริง ๆ นะสหาย เราลืมจดชื่อเพื่อนไว้ ตอนนี้พวกเจ้าภาพรับภิกษุไปหมดแล้ว ไม่เหลือแม้แต่รูปเดียว"**

มหาทุคตะได้ฟังประหนึ่งว่าเหมือนโดนหอกทิ่มแทงท้อง เหมือนฟ้าฝนเทถล่มทลายทับกระหน่ำใส่ตัวเขา เรี่ยวแรงหายหมด เขารำพึงคร่ำครวญด้วยความเสียใจว่า *"ทำไมเพื่อนทำให้เราฉิบหายเล่า เมื่อวานท่านชวนให้เราทำทาน เรากับภรรยาก็รีบไปรับจ้างเขาทำงานตลอดทั้งวัน เราดีใจมากที่จะได้ทำทาน รู้ไหม เช้าตรู่ก็ตื่นมาหุงข้าว ไปเก็บผักจากริมแม่น้ำ ได้โปรดเถอะนะ หาภิกษุให้เราสักรูปหนึ่งเถิด อย่าทำให้ความตั้งใจของเราและภรรยาพังทลายเลย"*

ชาวเมืองที่เดินผ่านไปผ่านมารู้เรื่องก็ตำหนิบัณฑิตว่า *"ท่านนี่สะเพร่า ลืมได้ยังไง, ท่านทำลายความตั้งใจงามของคนยากไร้ได้อย่างไร, ท่านทำกรรมหนักแล้ว"* บัณฑิตฟังคำตำหนิแล้วเสียใจมาก กล่าวว่า *"สหายมหาทุคตะเอ๋ย เราก็เสียใจใหญ่หลวงไม่แพ้ท่านนะ เราสอบถามไปที่บรรดาเจ้าภาพแล้ว ไม่มีใครยกเลิกการนิมนต์ใด ๆ เพื่อนเอ๋ย ตอนนี้เหลือแต่**พระศาสดา**เท่านั้นที่ยังไม่ทรงรับนิมนต์ของใคร ๆ ตอนนี้พระองค์คงจะทรงล้างพระพักตร์แล้วประทับอยู่ที่พระคันธกุฎี ข้างนอกมีพระราชา พระราชโอรส เสนาบดี และคหบดีต่างนั่งคอยพระองค์เสด็จออกมา เขาต่างก็คิดว่าจะได้รับบาตร นิมนต์พระศาสดาไปเสวยอาหารของเขา*

ธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงอนุเคราะห์คนยากจน เพื่อนจงรีบไปที่พระวิหารนะ ถ้าพระองค์เสด็จออกมาแล้ว ขอให้เพื่อนจงกราบทูลว่า ข้าพระองค์เป็นคนยากจน ขอพระองค์ทรงสงเคราะห์ข้าพระองค์ด้วยเถิด ถ้าเพื่อนมีบุญ เพื่อนก็จะได้บาตรจากพระองค์"

ครั้นมหาทุคตะรีบมาถึงพระวิหารแล้ว ก็เห็นพระราชาประทับอยู่... พระราชาเคยทอดพระเนตรเห็นเขาเที่ยวขออาหารเหลือจากหมู่ภิกษุ จึงตรัสถามว่า *"มหาทุคตะ นี่ไม่ใช่*

เวลาอาหาร เจ้าเข้ามาทำไม?" เขาถวายบังคมแล้วทูลว่า *"ข้าพระองค์มาเพื่อกราบทูลนิมนต์พระศาสดาพระเจ้าข้า"* มหาทุคตะก็เข้าไปซบศีรษะลงที่ธรณีประตู ไหว้แล้วกราบทูลว่า *"ในพระนครนี้ คนที่ยากจนกว่าข้าพระองค์ไม่มี ขอพระองค์ทรงเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์ด้วยเถิด โปรดทรงอนุเคราะห์ข้าพระองค์ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า"*

พระบรมศาสดาทรงเปิดประตูออก ทรงส่งบาตรให้เขา มหาทุคตะสุดดีใจเหมือนได้จักรพรรดิสมบัติทีเดียว อารมณ์แห่งความเสียใจ, บัดนี้ได้อันตรธานหมดสิ้น ส่วนพระราชาและบุคคลสำคัญต่าง ๆ ทำได้แต่เพียงมองหน้ากันและกัน

พระพุทธเจ้าเสด็จพุทธดำเนินนำหน้า นายมหาทุคตะถือบาตรตามเสด็จ มุ่งไปที่บ้านของเขา ฝ่ายพระราชาและบุคคลต่าง ๆ ก็เดินตามเสด็จ และใคร่รู้ใคร่เห็น บางคนกล่าวต่อรองขอบาตรกับมหาทุคตะว่า **"สหายมหาทุคตะ ถ้าท่านให้บาตรพระศาสดาแก่เรา เราจะตอบแทนให้เงินแก่ท่าน ๑ พัน...ท่านน่ะจะให้พระศาสดาเสวยอะไร ท่านมีของที่คู่ควรพระองค์แล้วหรือ?..."** มหาทุคตะก็ไม่ยอมมอบบาตรให้แก่ใคร ๆ ถือประคองบาตรจับไว้มั่น

ส่วนพระราชาทรงดำริว่า **"มหาทุคตะผู้นี้ไม่ยอมขายโอกาสถวายอาหารในครั้งนี้ เขาไม่ต้องการแม้กระทั่งเงิน เราจะตามไปดูว่า เขาทำอะไรไว้ถวายพระองค์บ้าง ถ้ามีไม่พอหรือไม่ดี เราจะทูลนิมนต์ไปยังพระราชนิเวศน์ของเรา"**

พระพุทธเจ้าเสด็จประทับเสวยอาหารรสปลาตะเพียน ฝีมือปรุงของท้าวสักกะ...เสด็จกลับแล้วเกิดฝนรัตนะ ๗ มหาทุคตะได้เป็นเศรษฐี

ที่เรือนมหาทุคตะ ท้าวสักกะแปลงได้จัดเตรียมอาหารไว้อย่างประณีต พร้อมจัดสถานที่สำหรับพระพุทธองค์ประทับนั่งเสวยเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ครั้นพระพุทธเจ้าเสด็จถึงหน้าบ้าน ประตูบ้านมีขนาดเล็กและต่ำ ผู้ที่จะเข้าไปจะต้องก้ม แต่เมื่อพระศาสดาจะเสด็จผ่านประตูบ้าน แผ่นดินได้ยุบตัวลงมา และเสด็จผ่านไป

โดยไม่ต้องก้มเลย พระองค์ประทับนั่งบนอาสนะที่ท้าวสักกะปูลาดไว้อย่างดี มหาทุคตะ ภรรยา และท้าวสักกะแปลงเข้ามานั่งอยู่ต่อหน้าพระพักตร์ มีอาหารประณีตตั้งปิดภาชนะไว้ พ่อครัวหนุ่มที่เป็นท้าวสักกะแปลงกายมา ได้เปิดฝาครอบภาชนะอาหารออก กลิ่นของอาหารได้ฟุ้งตลบไปทั่วพระนคร

กลิ่นของอาหารเป็นเหตุให้พระราชาเสด็จลุกยืนขึ้นทอดพระเนตรอาหารด้วยความฉงน อัศจรรย์ใจในอาหารว่าฐานะยากจนของมหาทุคตะ กระทำได้ดีถึงเพียงนี้เชียวหรือ จึงกราบทูลลาพระศาสดาว่า **"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เดิมทีหม่อมฉันคิดว่า มหาทุคตะคงจะไม่มีอะไรถวายแด่พระองค์ แต่หม่อมฉันได้เห็นแล้ว พบว่าเขามีอาหารหลายอย่างที่หม่อมฉันเองก็ไม่เคยเห็นมาก่อน ถ้าหม่อมฉันอยู่ที่นี่ จะสร้างความลำบากให้แก่เขา หม่อมฉันจึงขอกราบทูลลา พระพุทธเจ้าข้า"**

ทรงอภิวาทแล้วเสด็จกลับไป

เป็นกาลที่เป็นอภิมหามงคลยิ่งของสามีภรรยาที่ได้มีโอกาสถวายภัตตาหารในบ้านของตนแด่พระบรมศาสดา โดยมีพ่อครัวหนุ่มมาปรุงรสให้เลิศยิ่งขึ้น พระศาสดาทรงเสวยแล้ว ทรงอนุโมทนาแล้วเสด็จลุกขึ้นจะกลับ พ่อครัวบอกให้มหาทุคตะถือบาตรตามเสด็จไปส่งให้ถึงพระวิหาร

ฝ่ายพ่อครัวหนุ่มเดินออกมาที่ประตูบ้านแล้วคืนร่างเป็นท้าวสักกะ ทอดพระเนตรดูบนอากาศ ทันใดนั้นก็เกิดฝนรัตนะ ๗ ประการ (แก้วประพาฬ เป็นต้น) ตกลงใส่ภาชนะต่าง ๆ ในบ้าน เต็มภาชนะ เต็มห้อง เต็มเรือน จนล้นออกมานอกเรือน ไม่มีที่ใดในบ้านว่างเปล่าเลย

ภรรยาจูงมือบุตรออกมายืนมองอย่างตกใจ ประหลาดใจ มหาทุคตะกลับมาถึงหน้าบ้าน เห็นภรรยายืนอยู่ ถามว่า *"เกิดอะไรขึ้น?"* ภรรยาตอบว่า **"นาย ในบ้านของเรามีรัตนะ ๗ ประการอยู่เต็มไปหมดเลย เราเข้าไปในบ้านไม่ได้แล้ว"** เขาคิดว่า **"ผลของทานมีผลในวันนี้เลยหรือ?"** บอกกับภรรยาว่า *"เราไม่อาจปกปิดเรื่องนี้ไว้ได้แน่ ๆ เราควรไปกราบทูลให้พระราชาทรงทราบ"* เขาสั่งให้ภรรยาอยู่เฝ้าบ้าน ตนเองรีบไปเข้าเฝ้าพระราชา

พระราชาทรงอนุญาตให้เข้าเฝ้า มหาทุคตะกราบทูลเรื่องรัตนะ ๗ ประการ มีมากมายในเรือน *"ขอให้พระองค์ทรงส่งคนไปขนมาเข้าคลังหลวงเถิดพระเจ้าข้า"* พระราชาทรงดำริว่า **"น่าอัศจรรย์ ทานที่เขาถวายแด่พระพุทธเจ้าส่งผลแก่เขาในวันนี้แล้ว"** ตรัสถามว่า *"เจ้าจะให้เราทำอย่างไร?"* ทูลว่า **"ขอจงส่งเกวียนไปสัก ๑,๐๐๐ เล่ม ขนมาไว้ในวังเถิด พระเจ้าข้า"**

พระราชาทรงส่งหมู่เกวียนไปขนรัตนะเหล่านั้นมากองรวมไว้ที่พระลานหลวง รัตนะเหล่านั้นกองสูงประมาณเท่าต้นตาลทีเดียว

พระราชาโปรดให้ชาวกรุงประชุมกันแล้ว ตรัสถามว่า **"ในพระนครนี้ มีบุคคลใดมีรัตนะมากเท่านี้ไหม?"** ชาวเมืองทูลว่า ไม่มี พระเจ้าข้า, ตรัสถามว่า **"พวกท่านจะให้เราทำอย่างไรกับคนที่มีรัตนะมากมายขนาดนี้?"** ทูลว่า **"พระองค์ควรแต่งตั้งให้เขาเป็นเศรษฐีเถิด พระเจ้าข้า"**

พระราชาทรงโปรดเกล้าพระราชทานสักการะจำนวนหนึ่ง เพื่อเป็นเกียรติยศ และพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้เขาเป็น **"มหาทุคตเศรษฐี"** เขาทูลขอพระราชทานที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้าน ตรัสอนุญาตให้เขาไปแผ้วถางที่ดินแห่งหนึ่ง อันเป็นที่ดินเดิมของอดีตเศรษฐีในสมัยก่อน

มหาทุคตะนำคนไปแผ้วถาง มีการขุดบางพื้นที่ ก็พบหม้อบรรจุทรัพย์เรียงรายอยู่จำนวนมากอีก เขานำความไปกราบบังคมทูลพระราชา ตรัสว่า *"มหาทุคตะ หม้อบรรจุทรัพย์เหล่านั้น เกิดด้วยกำลังบุญของท่าน ท่านมีสิทธิครอบครองได้ เป็นของท่านแล้ว"*

เมื่อเรือนปลูกสร้างเสร็จแล้ว เขาได้กราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เสด็จรับมหาทานตลอด ๗ วัน แต่นั้นเขาก็บำเพ็ญบุญในพระศาสนาเรื่อยมาตราบจนสิ้นอายุขัย ตายแล้วเกิดเป็นเทวดาเสวยทรัพย์สมบัติอยู่ในสวรรค์ (ดู ธ.อ.๒/๒๖๒-๒๗๓) **พึงดูเรื่องบัณฑิตสามเณร**

๘๒
บัณฑิตสามเณร
ผู้มีจิตน้อมไปในบรรพชาตั้งแต่อยู่ในครรภ์

อดีตนายมหาทุคตะมาเกิดในตระกูลคหบดีกรุงสาวัตถี เป็นตระกูลอุปัฏฐาก พระสารีบุตร...มารดาแพ้ท้องอยากทำบุญ และอยากนุ่งห่มผ้ากาสาวะ

เมื่อนายมหาทุคตะ ถึงแก่กรรมแล้วเกิดในเทวโลก เป็นเทพบุตร เสวยทิพยสมบัติอยู่ตลอดพุทธันดรหนึ่ง (นับจากสมัยพระพุทธเจ้ากัสสปะ จนถึงพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเราในบัดนี้ นับเป็น ๑ พุทธันดร)

ครั้นถึงพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมะ **เทพบุตรนั้น (อดีตมหาทุคตะ)** ได้จุติจากเทพบุตรไปปฏิสนธิ (เกิด) ในครรภ์ของธิดาคนโตของคหบดีในตระกูลที่ศรัทธาและรับอุปัฏฐากท่านพระสารีบุตรเถระ ในกรุงสาวัตถี

เมื่อเธอรู้ว่าได้ตั้งครรภ์ขึ้นแล้ว จึงบอกแก่สามีและบิดามารดา ซึ่งทุกคนก็เอาใจใส่ช่วยนางบริหารครรภ์อย่างดี ต่อมานางเกิดอาการแพ้ท้อง มีสัญญาณบอกให้รู้ว่าทารกในครรภ์จะเป็นชาย และจะออกบวชเมื่อเจริญวัย เพราะนางเกิดความคิดว่า **"เราอยากจะถวายทานแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป มีพระสารีบุตรเป็นประธาน เราอยากถวายอาหารที่ทำจากปลาตะเพียน (มหาทุคตะเคยถวายอาหารปรุงจากปลาตะเพียนแด่พระพุทธเจ้ากัสสปะ) เราอยากนุ่งห่มผ้าย้อมน้ำฝาด (กาสาวะ) อยากนั่งท้ายแถวภิกษุ แล้วรับประทานอาหารรสปลาตะเพียนที่เหลือจากการถวายหมู่ภิกษุ"** นางเล่าอาการแพ้ครรภ์ให้บิดามารดาและสามีได้ทราบ และขออนุญาตทำตามสิ่งที่คิด

บิดามารดาและสามีคิดเหมือนกันว่า เป็นอาการแพ้ท้องที่ประเสริฐ ทารกที่จะเกิดมานั้น คงต้องเป็นผู้มีบุญมาก พวกเขาจึงได้นิมนต์พระสารีบุตรเถระ และภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป มาฉันอาหารมีปลาตะเพียนเป็นกับข้าว และธิดาผู้ตั้งครรภ์ก็ได้นุ่งห่มผ้าย้อมน้ำฝาด น้อมถวายโภชนะแก่หมู่ภิกษุ เป็นที่อิ่มเอมใจ มีความสุขในสิ่งที่เธอได้ทำ จากนั้นก็ไปนั่งท้ายหมู่ภิกษุ แล้วรับประทานอาหารรสปลาตะเพียน อาการแพ้ท้องของนางก็สงบระงับไป

เพราะเด็กชายบัณฑิตเป็นเหตุ ครอบครัวกระทำทานรสปลาตะเพียน รวม ๗ ครั้ง, อายุ ๗ ขวบ เด็กชายออกบวชเป็นสามเณร

เมื่อธิดา**คลอด**ทารกแล้ว คหบดีผู้เป็นบิดาและคนในครอบครัว ก็จัดให้มีการถวายอาหารรสปลาตะเพียนแด่พระสารีบุตรและหมู่ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป

ใน**วันตั้งชื่อ**ก็ได้ถวายภัตรสปลาตะเพียนอีก มารดาอุ้มทารกชายให้ประนมมือไหว้พระสารีบุตรเถระ กราบเรียนท่านว่า **"ท่านผู้เจริญเจ้าข้า โปรดให้สิกขาบทแก่ทาสของท่านเถิด"** พระเถระถามว่า "เด็กคนนี้พวกท่านตั้งชื่อว่าอะไร?" มารดาทารกเรียนว่า **"นับแต่ลูกคนนี้มาเกิด คนในเรือนที่เป็นคนเซอะ และคนที่พูดไม่ค่อยรู้เรื่องก็กลับเป็นคนฉลาดขึ้น ลูกชายของดิฉันน่าจะชื่อว่า 'บัณฑิต' นะเจ้าค่ะ"** พระเถระกล่าวว่า เป็นชื่อที่เหมาะสมแล้ว จึงให้สิกขาบท (ศีล ๕) ครั้งนั้น มารดาทารกคิดว่า *"ลูกของเรามีอัธยาศัยมุ่งไปในทางบรรพชา โตขึ้นเราก็จะไม่ขัดอัธยาศัยของเขา"*

นับแต่เด็กชายบัณฑิตมาเกิด ครอบครัวก็ได้ปรารภถึงการทำบุญในวาระต่าง ๆ แล้วถวายภัตแก่พระสารีบุตรและหมู่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ตามลำดับ รวมทั้งสิ้น ๗ ครั้ง คือ

๑. ตอนมารดาแพ้ท้อง
๒. วันเกิด
๓. ในวันตั้งชื่อ
๔. ตอนที่เด็กเริ่มรับประทานอาหารด้วยตนเองได้
๕. ตอนเจาะหูให้บุตร
๖. ตอนเด็กเริ่มนุ่งห่มด้วยตนเองได้
๗. ในวันโกนผมจุก

เมื่อถึงวัย ๗ ขวบ บัณฑิตกุมารได้กล่าวกับมารดาว่า **"แม่จ๋า ผมจะบวชกับพระสารีบุตรนะ"** มารดากล่าวว่า **"ได้สิพ่อคุณ นับตั้งแต่ที่ลูกมาเกิดนะ แม่ก็นึกอยู่เสมอว่าลูกน่ะจะต้องออกบวชเป็นสมณะแน่ ๆ เลย แม่ไม่ขัดอัธยาศัยของลูกหรอก"**

เมื่อทุกคนในครอบครัวทราบเรื่องแล้ว ต่างมีความยินดี จึงนิมนต์พระสารีบุตรเถระมาฉันอาหารในเรือน แล้วเรียนท่านว่า *"ท่านผู้เจริญ ทาสของท่านเขาอยากจะบวช เย็นวันนี้พวกเราจะนำเขาไปที่พระวิหาร เพื่อให้บวชกับท่านนะขอรับ"*

วันนั้นพวกเขาทุกคนมีความสุขใจอิ่มใจกันถ้วนหน้า ต่างกุลีกุจอกันด้วยความเต็มใจกับบัณฑิตกุมาร ในโอกาสที่จะได้ออกบวช ช่วยกันจัดหาจัดเตรียมสักการะต่าง ๆ เพื่อถวายแก่หมู่ภิกษุสามเณร แล้วพาบัณฑิตกุมารไปยังพระวิหาร มอบบุตรให้แก่พระสารีบุตร พระเถระชี้แจงเรื่องการบรรพชาว่า เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นนั้น ย่อมไม่อาจได้ตามความปรารถนาเสมอไป บัณฑิตกุมารกล่าวว่า **"ผมจะทำตามโอวาทคำสอนของท่านอย่างดีขอรับ"**

พระเถระกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้นเธอก็จงบวชเถิด"* แล้วสอนให้พิจารณาตจปัญจกกรรมฐาน (กรรมฐานพิจารณาความเป็นปฏิกูลในกาย ๕ อย่าง อันเป็นกรรมฐานเบื้องต้น คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง) บัณฑิตกุมารได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว

ในวันรุ่งขึ้น มารดาบิดาของสามเณรก็ได้ถวายอาหารรสปลาตะเพียนแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ในพระวิหารตลอด ๗ วัน

วันที่ ๘ ของการบวช สามเณรเดินตามพระอุปัชฌาย์ ได้เห็นการผันน้ำ การทำลูกศร การประกอบรถ น้อมนึกถึงตัวเอง ขออนุญาตกลับไปบำเพ็ญสมณธรรมที่กุฏิ

เช้าตรู่วันที่ ๘ แห่งการบรรพชา **พระสารีบุตรเถระได้ให้สามเณรถือบาตรและจีวรของท่าน** เดินติดตามไปบิณฑบาตด้วย ระหว่างทางไปหมู่บ้านแห่งหนึ่งภายนอกพระนคร

จะต้องเดินผ่านเหมืองร้างที่มีน้ำอยู่ในเหมือง (เป็นบ่อทรายมีขนาดใหญ่น้อยจำนวนหลายบ่อ) มีเครื่องมือต่าง ๆ ติดตั้งเพื่อผันน้ำไปใช้ในการเกษตร สามเณรอายุ ๗ ขวบ มีชีวิตอยู่แต่ในสายตาหมู่ญาติในเรือน ไม่เคยได้พบเห็นสิ่งเหล่านี้มาก่อน จึงถามพระอุปัชฌาย์ว่า *"สถานที่นี้เขาเรียกว่าอะไรขอรับ?"* ตอบว่า *"เขาเรียกกันว่าเหมือง"*

สามเณร : ตอนนี้เขากำลังทำอะไรกัน? ขอรับ?

พระสารีบุตร : เขากำลังนำน้ำในเหมืองไปใช้ในงานต่าง ๆ เช่น เมื่อนาข้าวขาดน้ำ เขาก็วิดน้ำจากที่นี่ส่งไปเลี้ยงดูต้นข้าว

สามเณร : น้ำมีจิตใจไหมขอรับ?

พระสารีบุตร : น้ำไม่มีจิตใจหรอก

สามเณร : คนเหล่านั้นผันน้ำที่ไม่มีจิต ไปยังที่ ๆ พวกเขาต้องการได้หรือขอรับ?

พระสารีบุตร : ได้สิ บัณฑิต

สามเณรคิดว่า *"ถ้าคนนำน้ำที่ไม่มีจิตใจไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ได้ตามความปรารถนาแล้ว เหตุใดคนเรามีจิตใจ จึงไม่อาจทำจิตใจของตนให้ดีได้"*

ทั้งสองท่านเดินต่อไป สามเณรก็เห็น**ช่างศรกำลังทำลูกศร** ปรับแต่งลูกศรให้ตรง มีการยกมาเล็งด้วยสายตาว่าตรงดีหรือยัง สามเณรถามว่า *"พวกโยมเหล่านี้เป็นใครขอรับ?"* พระสารีบุตรตอบว่า *"พวกเขาเป็นช่างทำลูกศร"*, ถามว่า *"พวกเขากำลังทำอะไรกันอยู่ขอรับ?"* ตอบว่า *"เขากำลังใช้ไฟลนลูกศรเพื่อจะปรับแต่งให้ตรง"*, ถามว่า *"ลูกศรเหล่านั้นมีจิตใจไหมขอรับ?"* ตอบว่า *"ลูกศรไม่มีจิตใจหรอก"*

สามเณรคิดว่า *"พวกช่างทำลูกศรยังดัดศรให้ตรงได้ เหตุใดคนเรามีจิตใจ จะไม่อาจทำจิตของตนให้เป็นไปในสมณธรรมได้เล่า"*

ครั้นเดินต่อไป ทั้งสองท่านก็เห็นว่า**พวกช่างไม้กำลังถากไม้ ปรับแต่งไม้แบบต่าง ๆ เพื่อจะนำมาประกอบเป็นรถพาหนะ** บัณฑิตสามเณรถามว่า *"พวกโยมเหล่านี้เป็นใครขอรับ?"* ตอบว่า *"พวกเขาเป็นช่างไม้และช่างรถ"* ถามว่า *"พวกเขากำลังทำอะไรขอรับ?"*

ตอบว่า *"เขากำลังทำชิ้นส่วนต่าง ๆ ของยานพาหนะ เสร็จแล้วเขาจะประกอบเป็นรถพาหนะแบบต่าง ๆ"*, ถามว่า *"ไม้มีจิตใจหรือไม่ขอรับ?"*, ตอบว่า *"ไม้ไม่มีจิตใจหรอกสามเณร"*

สามเณรบัณฑิตคิดว่า *"ถ้าคนทั้งหลายถือเอาท่อนไม้ที่ไม่มีจิต มาทำเป็นรถพาหนะได้ เพราะเหตุไร คนผู้มีจิตใจ จึงไม่อาจทำจิตของตนให้เป็นไปในอำนาจสมณธรรมแล้วบำเพ็ญสมณธรรมได้เล่า"* เมื่อพิจารณาโดยแยบคายแล้ว สามเณรจึงกราบเรียนพระเถระว่า *"ท่านพระอาจารย์ขอรับ พระอาจารย์โปรดถือบาตรและจีวรเองเถิดขอรับ กระผมขอตัวกลับวิหารก่อน"* พระสารีบุตรมิได้คิดตำหนิว่า สามเณรบวชใหม่ก็ขี้เกียจเดินซะแล้ว ท่านกล่าวว่า *"ส่งมาสิสามเณร เธอจงไปรออาหารที่วิหารนะ เรากลับไปแล้วเธอจะได้ฉัน"* แล้วรับบาตรและจีวรของตนมาถือไว้ สามเณรเรียนว่า *"ขอให้พระอาจารย์กรุณานำอาหาร**รสปลาตะเพียน**มาให้กระผมด้วยนะขอรับ"* พระเถระถามว่า *"จะให้เราไปนำอาหารรสปลาตะเพียนมาจากไหนเล่า?"* สามเณรเรียนว่า *"หากไม่ได้ด้วยบุญของท่านพระอาจารย์ ก็จะได้ด้วยบุญของกระผม ขอรับ"*

พระสารีบุตร (มิได้ใคร่ครวญเป็นพิเศษ จึงไม่รู้ความประสงค์ว่าสามเณรต้องการกลับไปบำเพ็ญสมณธรรม) อดเป็นห่วงว่า สามเณรรออยู่ข้างนอก อาจจะลำบาก เผื่อเธออยากจะนอน จึงส่งลูกกุญแจให้ แล้วสั่งว่า **"เธอควรเปิดประตูที่อยู่ของเรา แล้วเข้าไปรออยู่ในนั้นก็แล้วกันนะ"**

สามเณรรับลูกกุญแจแล้ว เดินกลับไปยังวิหารที่พระสารีบุตรพำนัก ไขกุญแจเข้าไปอยู่ภายใน แล้วปิดบานประตูไว้ให้พระอุปัชฌาย์สามารถผลักเปิดเข้ามาได้ จิตใจท่านน้อมไปในกรรมฐานที่ได้ฟังจากพระสารีบุตรเถระ (ฟังในระหว่าง ๗ วันที่บวชแล้ว)

ท้าวสักกะมีเทวโองการให้หมู่เทพอารักขา ห้ามพวกสัตว์เข้าใกล้กุฏิ

ครั้งนั้นบนเทวโลก อาสนะที่ประทับนั่งของท้าวสักกเทวราช บังเกิดอาการร้อนด้วยคุณของบัณฑิตสามเณร ท้าวสักกะทรงใคร่ครวญแล้วเห็นว่า **“ขณะนี้บัณฑิตสามเณร กำลังตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในที่พำนักของพระสารีบุตร”** จึงตรัสสั่งให้ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ช่วยส่งเทวดาไปไล่นก และสัตว์ต่าง ๆ อย่าให้ส่งเสียงหรือเข้าใกล้พระวิหาร และให้อารักขาอย่าให้ผู้ใดรบกวนสามเณร, ตรัสสั่งให้จันทเทพบุตรฉุดรั้งพระจันทร์ ให้สุริยเทพบุตรฉุดรั้งพระอาทิตย์ไว้ไม่ให้คล้อยไป (ให้อากาศเย็นสดชื่นยามเช้าดำรงอยู่) ส่วนตัวท้าวสักกเทวราชก็ไปอารักขาอยู่ด้านหน้าประตู

สามเณรมีจิตตั้งมั่นในอารมณ์หนึ่งเดียว มุ่งหน้าพิจารณากรัชกาย (กายเป็นปฏิกูลและเจริญวิปัสสนา) ก็**บรรลุมรรคผล ๓ เป็นพระอนาคามี**

ฝ่ายพระสารีบุตรคิดหาบิณฑบาตอาหารรสปลาตะเพียน จึงไปสู่ตระกูลอุปัฏฐากตระกูลหนึ่ง เช้านั้นพวกเขาทำกับข้าวปรุงด้วยปลาตะเพียนเสร็จแล้ว ระลึกถึงการมาของพระสารีบุตรอยู่พอดี พวกเขาเห็นพระเถระมาก็ดีใจ รับบาตรไปใส่ข้าวและกับข้าว พระสารีบุตรแสดงอาการจะรับบาตรกลับไปฉันที่วิหาร พวกเขาเรียนว่า *“นิมนต์ท่านนั่งฉันในเรือนนี้เถิด ขอรับ ฉันแล้วจะใส่บาตรให้อีก ให้ท่านนำกลับไปขอรับ”*

ครั้นพระเถระฉันเสร็จแล้ว พวกเขาล้างบาตร และนำโภชนะประกอบด้วยรสปลาตะเพียน ใส่จนเต็มบาตรถวายในมือ ท่านคิดว่า *“ป่านนี้สามเณรคงหิวแย่แล้ว”* ออกจากเรือนอุปัฏฐากแล้วรีบเดินกลับ

พระพุทธเจ้าเสด็จถ่วงเวลาพระสารีบุตร บัณฑิตสามเณรบวชได้ ๘ วัน บรรลุพระอรหัต

เช้าของวันนั้น พระพุทธเจ้าเสวยภัตแล้วเสด็จเข้าไปในที่ประทับ ทรงใคร่ครวญดูหมู่ภิกษุสามเณร ก็ทรงเห็นบัณฑิตสามเณรคืนบาตรและจีวรให้พระอุปัชฌาย์ แล้วรีบกลับมาบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในวิหาร พระบรมศาสดาทรงทราบว่า ขณะนี้ สามเณรบรรลุอนาคามิผลแล้ว, และทรงพบว่า สามเณรมีอุปนิสัยบรรลุพระอรหัตได้ ทรงเห็นว่าพระสารีบุตรกำลังรีบกลับ เพราะเกรงสามเณรจะหิวมาก ท่านจะทำอันตรายต่อการบรรลุพระอรหัตของสามเณร จำจะต้องเสด็จไปดักรอพระสารีบุตร เปิดโอกาสให้สามเณรบำเพ็ญสมณธรรมให้ถึงที่สุด, ทรงเห็นเหตุนั้น จึงเสด็จไปประทับยืนรอพระสารีบุตร ณ ซุ้มประตูเข้าพระวิหาร (เชตวัน)

พระสารีบุตรเดินกลับมา เห็นพระศาสดาแล้วถวายอภิวาท พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า (๑) *"ท่านได้อะไรมาบ้างสารีบุตร?"* ทูลตอบว่า *"ได้อาหาร พระพุทธเจ้าข้า,* (๒) ตรัสถามว่า อาหารนำอะไรมา? ทูลว่า *นำเวทนา* (อาหารคือคำข้าว นำโอชารูปมาหล่อเลี้ยงกาย เกิดเป็นสุขเวทนา) (๓) ตรัสถามว่า เวทนานำอะไรมา? ทูลว่า *นำรูป* (ทำให้กายมีกำลังผิวพรรณสดชื่น) มา (๔) ตรัสถามว่า รูปนำอะไรมา? ทูลว่า *นำผัสสะมา พระพุทธเจ้าข้า*

(ท่านอธิบายรวมไว้ว่า...

อาหารที่บริโภคแล้ว ย่อมกำจัดความหิว ทำให้เกิดสุขเวทนา, สุขเวทนาเกิดขึ้นแก่ผู้มีความสุขที่ได้บริโภคอาหาร ผิวพรรณกายย่อมเปล่งปลั่ง, เวทนาจึงชื่อว่านำรูปมา, ผู้นั้นอิ่มแล้ว มีอาหารหล่อเลี้ยงแล้ว จะนั่งหรือนอน ก็ย่อมเกิดสุขสัมผัส เกิดสุขโสมนัส)

ขณะที่พระสารีบุตรตอบปัญหาที่ ๔ จบ ขณะนั้น บัณฑิตสามเณรก็บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔, พระศาสดาตรัสว่า *"สารีบุตร ไปเถอะ สามเณรรออาหารจากท่านอยู่"*

พระสารีบุตรเคาะประตู สามเณรจึงเปิดประตูออกมารับบาตรไปวางไว้ แล้วหยิบพัดใบตาลมาพัดให้พระเถระ ๆ กล่าวว่า *"หยุดพัดก่อนบัณฑิต ฉันภัตเถิด เราฉันมาแล้ว"*

สามเณรอายุ ๗ ขวบ บวชได้ ๗ วัน บรรลุพระอรหัตตผลในวันที่ ๘ ดังประหนึ่งดอกบัวที่บานแล้ว ท่านสามเณรนั่งพิจารณาภัต ฉันไป อิ่มแล้วจึงล้างบาตรเก็บ

จันทเทพบุตรก็ปล่อยพระจันทร์โคจรไปอย่างปกติ

สุริยเทพบุตรปล่อยพระอาทิตย์โคจรอย่างปกติ ท้าวมหาราชทั้ง ๔ เลิกอารักขา ๔ ทิศ ท้าวสักกเทวราชเลิกอารักขาหน้ากุฏิ

อากาศที่เย็นสดชื่นอยู่ดี ๆ พระอาทิตย์แสงอ่อน ๆ หายไป กลายเป็นแสงสว่างแจ่มจ้าบาดจักษุ แผ่รัศมีความร้อนไปทั่วปฐพีทุกทิศ ทำเอาภิกษุจำนวนมากแปลกใจว่าทำไมวันนี้บ่ายเร็วมาก เพิ่งเห็นสามเณรนำบาตรไปล้างอยู่แท้ ๆ

พระพุทธเจ้าเสด็จมาพอดี ทรงทราบความแปลกใจของพวกท่านแล้ว ได้ตรัสเล่าถึงบัณฑิตสามเณร (ตั้งแต่ตามพระสารีบุตรไปบิณฑบาต ได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ แล้ว น้อมเอาเหตุนั้นเป็นอารมณ์บำเพ็ญสมณธรรม) ในเวลาผู้มีบุญบำเพ็ญสมณธรรม ใคร ๆ ก็ช่วยกันอารักขา แม้แต่พระองค์เองก็ยังมิอาจอยู่นิ่งได้ ยังต้องมาอารักขาบุตรของเราที่ซุ้มประตู แล้วตรัสพระคาถาว่า

“คนไขน้ำ ย่อมไขน้ำ, ช่างศร ย่อมดัดลูกศร, ช่างไม้ ย่อมถากไม้ บัณฑิตย่อมฝึกตน”

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๖, ธ.อ.๒/๒๗๓-๒๘๑)

ปัญญาที่ประเสริฐสูงสุด

ปญฺญา หิ เสฏฺฐา โลกสฺมึ ยายํ นิพฺเพธคามินี
ยาย สมฺมา ปชานาติ ชาติภวปริกฺขยํ.

ปัญญาที่เป็นเหตุให้ถึงความทำลายกิเลส
และปัญญาที่รู้ชัดความสิ้นไปแห่งชาติและภพโดยชอบ
เป็นปัญญาที่ประเสริฐในโลก

ขุ.อิติ.ข้อ ๒๑๙, มจร.ข้อ ๔๑

๘๓
ปทุมเทพธิดา
ผลของบุญที่กระทำในพระสารีบุตร

กุลธิดาเห็นราชสมบัติโอฬาร นึกถึงเทวสมบัติ จึงต้องการทำทานเพื่อไปสวรรค์

ครั้งหนึ่งในสมัยพุทธกาล ทางราชสำนักประกาศกำหนดให้มีการเล่นนักขัตฤกษ์ในกรุงราชคฤห์ ชาวเมืองช่วยกันทำความสะอาดถนนหนทาง เกลี่ยทราย โปรยดอกไม้ (และจัดทำสิ่งมงคลต่างๆ เช่น หญ้าแพรก ข้าวสาร ดอกมะลิ เมล็ดพันธุ์ผักกาด และข้าวตอก) ตั้งต้นกล้วย หม้อน้ำไว้หน้าบ้านทุกหลัง และประดับธงชนิดต่าง ๆ หลากหลายสีสัน

ถึงวันนักขัตฤกษ์ ทั่วทั้งพระนครก็เป็นดุจเทพนคร ประชาชนทุกคนแต่งตัวสวยงามออกจากบ้าน เล่นนักขัตฤกษ์ไปตามท้องถนน

ในวันนี้เป็นราชประเพณีที่พระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จร่วมงานด้วย **พระเจ้าพิมพิสารมหาราช**ประทับบนช้างราชพาหนะ เสด็จออกจากพระราชนิเวศน์ ทรงทำประทักษิณพระนคร มีข้าราชบริพารร่วมขบวนเสด็จอย่างโอฬาร พสกนิกรทุกหมู่เหล่าต่างรอคอยชื่นชมพระบารมี

ครั้งนั้น มีกุลธิดาชาวกรุงราชคฤห์คนหนึ่ง เห็นความยิ่งใหญ่สวยงามของพระราชาแล้วเกิดความเลื่อมใสอย่างมาก เพราะเป็นการได้พบเห็นขบวนเสด็จเป็นครั้งแรก นางถามผู้รู้คนหนึ่งว่า *"พระราชาทรงถึงพร้อมด้วยความยิ่งใหญ่ดุจเทวฤทธิ์ ทรงทำกรรมอะไรไว้หรือเจ้าคะ?"*

บัณฑิตคนนั้น อธิบายว่า

"แน่ะแม่มหาจำเริญ เป็นธรรมดาของบุญกรรม ที่ให้ผลได้ดุจแก้วสารพัดนึก บุญกรรมเป็นเสมือนต้นกัลปพฤกษ์ ถ้าทำบุญในเขตสมบัติ (ผู้รับถึงพร้อมด้วยคุณ, เป็นทักขิไณยบุคคล) ด้วยเจตนาสมบัติ (กุศลเจตนาแรงกล้า) ความปรารถนาของผู้ทำบุญก็ย่อมสำเร็จได้

การเกิดในตระกูลสูง ย่อมมีได้เพราะ **อาสนทาน** (การให้ที่นั่ง)

การมีพละกำลังกายมาก มีได้เพราะให้ **อันนทาน** (ให้ข้าวน้ำ)

การมีผิวพรรณวรรณะงาม มีได้เพราะ **วัตถทาน** (ให้ผ้า, เครื่องนุ่งห่ม)

การได้รับสุขอย่างพิเศษ มีได้เพราะให้ **ยานทาน** (ให้ยานพาหนะ)

การมีจักษุดีไร้โรคตา มีได้ด้วย **ทีปทาน** (ให้ประทีป, ให้แสงสว่าง)

การได้สุขหลายอย่าง (มีเรี่ยวแรง, ผิวพรรณดี) มีได้ด้วย**อาวาสทาน** (ให้ที่อยู่อาศัย)"

นางกุลธิดาฟังแล้วมีความคิดว่า *"พระราชสมบัติของพระราชายังเลอเลิศถึงเพียงนี้ เทวสมบัติของเหล่าเทวดาคงต้องยิ่งใหญ่มากมายหลายเท่าแน่"* นางเกิดจิตปรารถนาเทวสมบัติ ตั้งใจจะทำบุญ เพื่อให้ได้ทิพยสมบัติ

ต่อมา นางได้รับผ้าใหม่คู่หนึ่ง, ตั่งใหม่, ดอกปทุม ๑ กำ เนยใส น้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด ข้าวสาร และนมสด จากบิดามารดา นางดีใจมากคิดว่า *"เราคิดจะถวายทานมาหลายวันแล้ว วันนี้เรามีสิ่งของที่จะถวายแล้ว"*

จัดทำ แต่งสถานที่งดงาม ถวายทานประณีตแด่พระสารีบุตร ตั้งความปรารถนาให้มีช้างเป็นยาน และมีดอกบัวทุกที่

วันรุ่งขึ้น นางลุกขึ้นด้วยจิตร่าเริงทำการจัดเตรียมทานแต่เช้าตรู่ ปรุงมธุปายาสน้ำน้อย เตรียมของเคี้ยวอย่างต่าง ๆ แล้วประพรมเรือนด้วยของหอม จัดตั้งประดับด้วยดอกบัวลักษณะต่าง ๆ เช่น แรกแย้ม อันสวยงามด้วยกลีบ สี และเกสร

จากนั้น ปูผ้าขาวสะอาดไว้บนตั่งใช้ดอกบัวประดับที่ขาข้างละ ๔ ดอก ขึงผ้าเป็นเพดานไว้เบื้องบนตั่ง พร้อมกับห้อยดอกไม้เป็นพวงระย้าลงมา พื้นรอบๆ ตั่งก็โรยกลีบและเกสรบัว ตั้งใจไว้ว่า **"วันนี้เราจะบูชาพระทักขิไณยบุคคลที่มาถึงเรือนของเรา"** นอกจากนั้น นางยังเตรียมกลีบและเกสรบัวใส่พานเตรียมไว้อีก

เสร็จแล้วนางอาบน้ำ สระผม นุ่งห่มผ้าใหม่ สั่งหญิงรับใช้ว่า *"นี่แน่ะแม่ เธอจงออกไปหาพระทักขิไณยผู้คงที่ (พระอรหันต์) มาให้ฉันด้วยนะ"*

ขณะนั้น พระสารีบุตรเถระกำลังเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในถนนกรุงราชคฤห์ เดินจวนจะถึงเรือนของนาง พระเถระเป็นดุจถุงทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะของหญิงรับใช้ เธอเห็นแล้วดีใจมาก รีบเข้าไปนิมนต์ว่า *"นายของดิฉันเป็นอุบาสิกา มีศรัทธา ต้องการนิมนต์พระคุณเจ้ารับบิณฑบาต เจ้าค่ะ"*

พระเถระส่งบาตรให้แก่นางไป นางเรียนนิมนต์ให้ท่านเข้าเรือน นางกุลธิดาออกมาต้อนรับ นิมนต์ให้ท่านนั่งบนตั่งที่จัดเตรียมไว้ พระเถระนั่งแล้ว นางนำกลีบดอกและเกสรบัวโรยรอบ ๆ ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วถวายมธุปายาส ผสมด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด **ขณะกำลังถวาย นางนึกถึงพระเจ้าพิมพิสาร**ประทับบนคอช้างเสด็จร่วมงานนักขัตฤกษ์ และนึกถึงความยิ่งใหญ่ของทิพยสมบัติของเทวดายิ่งใหญ่กว่าราชสมบัติของพระราชา จึงตั้งความปรารถนาว่า *"ด้วยอำนาจแห่งบุญที่ดิฉันกระทำครั้งนี้ ขอดิฉันจงมีทิพยสมบัติคือบัลลังก์เรือนยอดอยู่บนยานพาหนะช้างด้วยเถิด และในทุก ๆ ชาติที่ดิฉันเกิดขอจงอย่าได้ปราศจากดอกปทุมเลย"*

พระสารีบุตรฉันเสร็จแล้ว นางนำบาตรไปล้าง เช็ดแล้วบรรจุเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวดลงในบาตรจนเต็ม พับผ้าที่ปูลาดตั่งทำเป็นผ้ารองบาตรแล้วถวายในมือพระเถระ

พระเถระกล่าวอนุโมทนาจบแล้ว นางสั่งให้คนรับใช้ชายอุ้มบาตรและยกตั่งที่พระเถระนั่งฉันนั้นติดตามไปถวายที่พระวิหาร (ภายในพระเวฬุวัน)

ตายแล้วเกิดในดาวดึงส์ ประกาศผลแห่งกุศลกรรมให้พระมหาโมคคัลลานะทราบ

ต่อมา นางกุลธิดาคนนี้สิ้นชีวิตแล้วเกิดในวิมานทองสูง ๑๐๐ โยชน์ (เรียกในที่นี้ว่านางปทุมเทพธิดา) ในชั้นดาวดึงส์ มีนางเทพอัปสรเป็นบริวาร ๑,๐๐๐ มีช้างสูง ๕ โยชน์ ประดับด้วยมาลัยดอกบัว งดงามด้วยกลีบและเกสรทั่วร่างช้าง (ท่านว่าในสวรรค์ไม่มีสัตว์ดิรัจฉาน สัตว์พาหนะที่เทวดาใช้สอย เป็นเทพบุตรแปลงเป็นสัตว์พาหนะทั้งนั้น, วิมาน.อ. ๒๐-๒๑)

บนคอช้างมีบัลลังก์ทองสูง ๑ โยชน์ มีเรือนยอดอยู่เบื้องบนเรียกวิมานนี้ว่า **กุญชรวิมาน** ซึ่งปทุมเทพธิดาจะขึ้นนั่งบนบัลลังก์หลังช้างไปยังสวนนันทนวัน ด้วยเทวานุภาพอันยิ่งใหญ่เป็นครั้งคราว

ครั้งหนึ่ง นางนั่งบนบัลลังก์หลังช้างพาหนะพาบริวารเข้าไปยังสวนนันทวัน ได้เห็น **พระมหาโมคคัลลานะ**จาริกมาในเทวโลก จึงรีบลงจากช้างไหว้แล้วยืนอยู่ พระเถระเห็นความงามของนาง และช้างพาหนะแล้ว แม้จะรู้อยู่แต่ก็ถามเพื่อให้นางประกาศกุศลกรรม

พระเถระถามว่า *"แน่ะท่านเทพธิดาผู้มีวรรณะดังปทุม (=ผิวพรรณผ่องใสดุจดอกบัว) ดวงตากลมดังกลีบบัว ช้างพาหนะ (กุญชร) อันประเสริฐของท่าน ประดับประดาด้วยรัตนะหลายอย่าง เห็นแล้วน่าชอบใจ น่าปลื้มใจ มีกำลัง ว่องไว (เร็ว) เที่ยวไปทางอากาศได้*

ช้างของท่านย่างเท้าก้าวก็มีดอกบัวรองรับเท้า เดินไปไม่ช้านัก ไม่เร็วนัก วิมานทอง (บัลลังก์บนตระพองช้าง) ไม่สะเทือน ทุกย่างก้าวก็มีเสียงกระดิ่งทองที่บนวิมานและรอบ ๆ ตัวช้าง ส่งเสียงกังวานไพเราะ

ท่านมีเสื้อผ้าอาภรณ์สะอาดสะอ้าน นั่งอยู่บนช้าง มีรัศมีเลิศล้ำกว่าหมู่เทพอัปสรทั้งหมด ทั้งหมดที่ท่านได้รับนี้ เป็นผลของทาน ศีล หรือการกราบไหว้ ขอท่านโปรดบอกอาตมาเถิดว่า ท่านทำกรรมใดมา?"

ปทุมเทพธิดาดีใจที่พระเถระถามถึงกรรมดีของตน จึงกล่าวตอบว่า

"ดิฉันเห็นพระเถระผู้สมบูรณ์ด้วยคุณ ท่านเพ่งฌาน ยินดีในฌาน เป็นผู้สงบ จึงได้นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะปูลาดด้วยผ้า แล้วโปรยรอบๆ ด้วยดอกไม้ เมื่อท่านเข้ามานั่งแล้ว ก็ยังได้โปรยกลีบดอกบัวรอบ ๆ ที่ท่านนั่ง ผลแห่งกุศลกรรมนั้น ทำให้ดิฉันได้รับสักการะ (=เอื้อเฟื้อ) เคารพ นบนอบ (=บูชา) จากหมู่เทวดา

ผู้ใดมีความเลื่อมใสถวายอาสนะ (เพียงนิมนต์ให้นั่ง มิได้ถวายอาหารก็ตาม) แก่ท่านผู้เป็นพรหมจารี (ผู้ปฏิบัติตามมรรคปฏิปทาเพื่อบรรลุมรรคผล หรือผู้ประพฤติตามคำสอน) ผู้หลุดพ้นโดยชอบ (หมดกิเลส) สงบระงับ (กาย วาจา ใจ สงบ) แล้ว ผู้นั้นย่อมบันเทิงเหมือนอย่างดิฉัน

เพราะเหตุนั้นแล ผู้ที่รักตน (นำประโยชน์อันเกื้อกูลมาให้ ไม่นำพาสิ่งไร้ประโยชน์) ประสงค์ความเป็นใหญ่ (=หวังผลแห่งกรรมดี) จึงควรถวายอาสนะ (ที่นั่ง) แก่ท่านผู้เป็นพระอรหันต์"

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๕, วิ.อ.๔๗-๕๕)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ราชสมบัติของพระราชา ไม่ได้มีไว้เพียงให้ชนชื่นชม
คนฉลาดเห็นแล้ว ถือเป็นแรงบันดาลใจทำบุญที่ยิ่งกว่า

๘๔

เมณฑกเศรษฐี

ผลแห่งการถวายทานในคราวฉาตกภัย

อดีตชาติของเศรษฐีและคนในครอบครัวครั้งสมัยเกิดฉาตกภัย

ห้วงแห่งกาลที่โลกว่างจากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เศรษฐีชาวกรุงพาราณสีคนหนึ่งทราบว่าจะเกิดฉาตกภัยในเมืองนี้ (คือ ภัยที่เกิดจากความอดอยากหิวโหย) ในอีก ๓ ปีข้างหน้า เพราะสภาพอากาศบ่งบอกถึงความแห้งแล้ง

เศรษฐีหวั่นเกรงเรื่องเสบียงอาหารจะไม่พอต่อการบริโภคในอนาคต...เพื่อรับมือกับภัยนี้ ท่านเศรษฐีจึงสั่งให้บริวารของตนเร่งทำการเพาะปลูก เก็บเกี่ยวข้าว กักตุนข้าว และหาวิธีเก็บรักษาข้าวไว้เป็นเสบียงให้นานที่สุด ซึ่งตลอด ๓ ปีนั้น จัดเก็บข้าวเปลือกไว้ในยุ้งได้มากถึง ๑,๒๕๐ ยุ้ง (สิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ สำหรับเก็บข้าวเปลือก) ส่วนข้าวที่เหลือได้เก็บใส่ตุ่มฝังไว้ในดิน อีกส่วนหนึ่งก็นำไปคลุกกับดินเหนียว แล้วฉาบทาไว้ตามฝาเรือน

ความอุดมสมบูรณ์ผันผ่านไป ฉาตกภัยก็มาเยือน (ความแห้งแล้งและความอดอยาก) หมู่ผกาแมกไม้นานาพรรณได้เปลี่ยนแปลงตามสภาพกาล สินค้าอุปโภคบริโภคหมดลงอย่างรวดเร็ว ชาวเมืองเริ่มเดือดร้อนมากขึ้น ๆ ต่างพากันอพยพหนีความร้อน ไปสู่ป่าใหญ่ ภูเขา และไปยังแคว้นที่ไกลโพ้นอื่น ๆ

แต่คนในเรือนและบริวารของท่านเศรษฐี มิได้อพยพหลบหนี พวกเขาได้อาศัยข้าวเปลือกที่กักตุนไว้ก่อนหน้านั้น บริโภคร่วมกันอยู่นานหลายเดือน จนข้าวเปลือกใกล้จะหมดลง เศรษฐีมีความกังวลใจยิ่ง จึงเรียกประชุมบริวารแล้วประกาศว่า *"บัดนี้ ข้าวเปลือก*

ที่เลี้ยงดูพวกเรานั้น ใกล้จะหมดลง เราจะแบ่งเสบียงให้แก่ทุก ๆ คน เพื่อความอยู่รอด ขอให้พวกเจ้าเดินทางหลบหลีกไปอาศัยอยู่ที่อื่นก่อน เมื่อสภาพอากาศกลับสู่ภาวะปกติตามฤดูกาลแล้ว ผู้ใดสมัครใจจะกลับมาอยู่กับเรา ก็จงมาเถิด" เมื่อบริวารข้าทาสทั้งหลายฟังและได้รับเสบียงกันครบแล้ว จึงร่ำลาท่านเศรษฐี และออกเดินทางแยกย้ายกันไป

ส่วนในเรือนของท่านเศรษฐี มีผู้อยู่อาศัยกันเพียง ๕ คน คือ **เศรษฐี ภรรยา บุตรชาย บุตรสะใภ้ และทาสที่ชื่อนายปุณณะ** หลายสัปดาห์ผ่านไป ความวิตกกังวลมีมากขึ้น เมื่อเห็นว่าข้าวที่ยังเหลืออยู่ในยุ้งเริ่มหมดลง ท่านเศรษฐีจึงให้นายปุณณะรื้อฝาเรือน เลือกเมล็ดข้าวออกจากดินแล้วตำ นำข้าวสารมาหุงกิน... ต่อมาข้าวเปลือกที่นำมาจากฝาเรือนก็หมดลง ภรรยาจึงนำข้าวสาร ๑ ทะนานที่ฝังซ่อนไว้ออกมา ถามสามีว่า *"ควรทำอย่างไรดีกับข้าวสาร ๑ ทะนานสุดท้าย? หากเราหุงข้าวต้มก็จะกินได้ ๒ มื้อ แต่ถ้าหุงเป็นข้าวสวยก็จะกินได้มื้อเดียว?"* เศรษฐีกล่าวว่า *"เมื่อข้าวหมด เราก็ไม่มีอะไรจะกินแล้ว ไหน ๆ พวกเรากำลังจะอดตายกัน เราเลือกกินข้าวสวยดีกว่า"* จึงบอกภรรยาให้หุงข้าวสวย

ข้าวสุกแล้ว ตักแบ่งเป็น ๕ ส่วน แต่ทุกคนเปลี่ยนใจไม่บริโภค ถวายแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าจนหมด แล้วตั้งความปรารถนา...

อรุณรุ่ง แสงสุริยาสาดส่อง ณ ภูเขาคันธมาทน์ พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่งออกจากผลสมาบัติ (การเข้าฌานมีนิพพานเป็นอารมณ์) ตรวจดูด้วยทิพยจักษุว่า เราจะไปสงเคราะห์ใครได้บ้างหนอ? ก็เห็นครอบครัวของพาราณสีเศรษฐีผู้นี้เป็นผู้ควรแก่การสงเคราะห์ เป็นครอบครัวที่มีศรัทธา ตอนนี้พวกเขาหุงข้าวสุกแล้ว...ครั้นแล้วท่านก็มาด้วยกำลังฤทธิ์ แสดงตนยืนถือบาตรปรากฏอยู่ที่หน้าประตูเรือน

คนในเรือนเห็นแล้วเกิดความดีใจและมีความเลื่อมใสประดุจดังเห็นดวงมณีประเสริฐ คิดว่า *"พวกเราต้องมาประสบภัยหนักเช่นนี้ เหตุเพราะเราคงไม่ได้ให้ทานไว้ในกาลก่อน ข้าวสุกที่เรากำลังจะกลืนกินมื้อนี้ เราจะถือโอกาสนี้น้อมถวายแก่พระผู้เป็นเจ้า ก็จะเป็นประโยชน์*

เกื้อกูลแก่พวกเราหลายโกฏิกัปทีเดียว" เศรษฐีจึงออกไปน้อมไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ นิมนต์ท่านให้เข้าไปนั่งในเรือน แล้วตักข้าวในจานของตนเองใส่ลงไปในบาตร ตักได้ครึ่งจาน ท่านก็เอามือปิดบาตรไว้เสีย ท่านไม่ต้องการจะรับทั้งหมด (หมายให้เขาเหลือไว้บริโภคบ้าง)

ท่านเศรษฐีได้กล่าวว่า *"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าวนี้เป็นข้าวที่หุงจากข้าวสาร ๑ ทะนาน แล้วแบ่งกัน ๕ คน ผมไม่อาจแบ่งเป็น ๒ ส่วนได้ ท่านมิควรสงเคราะห์ผมเพียงแค่โลกนี้เลย โปรดสงเคราะห์ผมถึงปรโลกด้วยเถิด ผมปรารถนาจะถวายท่านทั้งหมด ไม่ให้เหลือ"*

เมื่อท่านชักมือออกเปิดให้ใส่ข้าวได้อีก เศรษฐีก็เกลี่ยข้าวอีกครึ่งจานลงในบาตรทั้งหมด ไหว้แล้วตั้งจิต พร้อมกล่าวความปรารถนาว่า

"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในทุกสถานที่ที่กระผมเกิด ขออย่าได้ประสบกับฉาตกภัยเลย, ขอให้กระผมมีความสามารถให้อาหารแก่คนทั่วทั้งชมพูทวีปได้ โดยที่กระผมไม่ต้องทำการงานเลี้ยงชีพด้วยมือของตนเอง ขอเพียงแค่กระผมนั่งอยู่ที่หน้ายุ้งข้าว แล้วแหงนมองบนฟ้า ขอให้มีสายธาราของข้าวสาลีแดง ตกลงมาทำยุ้งฉางให้เต็มทั้ง ๑,๒๕๐ ยุ้งด้วยเถิด, ขอให้คนที่อยู่กับกระผมขณะนี้ จงได้เป็นภรรยา บุตรชาย บุตรสะใภ้ และทาสรับใช้ของกระผมอีกเถิด"

เมื่อ**ภรรยา**เห็นสามีถวายข้าวสุกของตนเองไป จึงรำพึงว่า *"สามีไม่มีข้าวกินแล้ว เขายอมถวายไปทั้งที่เขาหิว แล้วเราจะอิ่มคนเดียวได้อย่างไร แม้เราก็ควรจะถวายไปทั้งหมดเหมือนกัน"* จึงใส่ข้าวสุกของตนเองลงในบาตรทั้งหมด ไหว้แล้วกล่าวความปรารถนาว่า

"ท่านผู้เจริญ นับแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอให้ดิฉันอย่าได้พบกับฉาตกภัยอย่างนี้เลย ขอให้ดิฉันได้เลี้ยงดูชาวชมพูทวีป เมื่อดิฉันได้นั่งตักอาหารในถาดแจกจ่ายให้แก่พวกเขา ตราบใดที่ดิฉันยังนั่งอยู่ ขอให้อาหารในถาดนั้นอย่าได้หมดไป และขอให้ดิฉันมีท่านเศรษฐีนี้แหละเป็นสามีในทุก ๆ ที่ที่เกิดเถิด"

บุตรชายของเศรษฐี เห็นพ่อกับแม่ถวายข้าวไปหมดจาน เขาคิดว่า *"พ่อกับแม่ของเราถวายข้าวแล้ว ตั้งความปรารถนาหลายอย่าง แม้นเราก็ควรถวาย และขอสิ่งที่น่าปรารถนาบ้าง"* เขาใส่ข้าวสุกลงในบาตร ไหว้แล้วกล่าวความปรารถนาว่า

“นับแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอให้กระผมอย่าได้ประสบกับฉาตกภัยอย่างนี้เลย ขอให้กระผมมีเงินแจกจ่ายให้แก่ชาวชมพูทวีปผู้เข้ามาขอความช่วยเหลือ

หากกระผมยังถือถุงใส่เงินหนึ่งพันอยู่ ก็ขอเงินนั้นอย่าได้หมดไปจากถุง และขอให้บิดามารดาในบัดนี้ จงเป็นบิดามารดาของกระผมในทุกสถานที่ที่กระผมเกิดเถิด”

ลูกสะใภ้เห็นและได้ฟังความปรารถนาของทั้ง ๓ คนแล้ว จึงถวายข้าวของตน ไหว้แล้วกล่าวความปรารถนาว่า

“นับแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอให้ดิฉันอย่าได้ประสบกับฉาตกภัยอย่างนี้เลย ขอให้ดิฉันมีข้าวเปลือกในกระบุงแจกจ่ายให้แก่ชาวชมพูทวีปผู้เข้ามาขอเถิด เมื่อดิฉันตั้งกระบุงลงแล้วตักแจก ขอให้ข้าวเปลือกอย่าได้หมดไปเลย”

ฝ่าย**นายปุณณะ**ทาสรับใช้ ได้เห็นและฟังผู้เป็นนายทั้ง ๔ คนถวายแล้วตั้งความปรารถนา ก็ถวายข้าวสุกในจานของตนทั้งหมดเช่นกัน ไหว้แล้วกล่าวความปรารถนาด้วยความรักอย่างยิ่งในผู้เป็นนายว่า

“นับแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอให้ข้าพเจ้าอย่าได้ประสบกับฉาตกภัยอย่างนี้เลย ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นทาสของคนทั้ง ๔ คนนี้ และเมื่อข้าพเจ้าไถนา ก็ขอให้ไถได้ครั้งละ ๗ รอย แต่ละรอยให้มีขนาดเท่าเรือโกลน คือ รอยข้างซ้าย ๓ ข้างขวา ๓ และตรงกลาง ๑ รอย”

เมื่อแต่ละคนถวายและกล่าวความปรารถนาจบแล้ว พระปัจเจกพุทธเจ้าก็จะกล่าวคำว่า **“จงเป็นอย่างนั้นเถิด”**

ท่านกล่าวอนุโมทนาความปรารถนาของนายปุณณะจบแล้ว ก็ได้เหาะขึ้นสู่อากาศกลับไปยังภูเขาคันธมาทน์ พวกเขามองตามไป ก็ยังเห็นท่านแจกจ่ายข้าวสุกนั้นแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์อื่น ๆ ประมาณ ๕๐๐ องค์ด้วย สร้างความปลื้มปีติให้แก่พวกเขายิ่งนัก

ผลของการถวายข้าวสวย เกิดเหตุอัศจรรย์ หม้อข้าวที่ว่างเปล่ามีข้าวสุกอยู่เต็ม

ผู้ศรัทธาทั้ง ๕ ถวายข้าวไปแล้ว ไม่มีข้าวที่จะบริโภคแล้ว ภรรยาเศรษฐีก็ล้างหม้อข้าวแล้วปิดฝาหม้อไว้ ล่วงเลยเวลาเที่ยงวันไป ท่านเศรษฐีหิวจนเผลอหลับไป ครั้นตื่นขึ้นในเวลาเย็น ได้ถามภรรยาว่า ในหม้อข้าวยังพอมีข้าวก้นหม้อเหลืออยู่บ้างไหม? ภรรยาคิดจะตอบว่า *"ไม่มี"* เพราะตนเองเป็นคนตักข้าวแจก และยังล้างหม้อข้าวเอง ย่อมรู้ดีว่าไม่มีข้าวแล้ว แต่นางกลับไม่ตอบอะไร ๆ เดินไปที่หม้อข้าวแล้วเปิดออกดู ก็เห็นข้าวสุกอยู่เต็มหม้อ ข้าวนั้นมีลักษณะเหมือนดอกมะลิตูม นางรู้สึกแปลกใจ เกิดความปีติ รีบร้องบอกเศรษฐีว่า *"นายจ๋า จงลุกมาดูเถิด ในหม้อมีข้าวสุกอยู่เต็มเลย เมื่อสาย ๆ ดิฉันล้างหม้อข้าวแล้วปิดฝาไว้ ตอนนี้กลับมีข้าวสุกอยู่เต็ม สมควรแล้วที่พวกเราจะกระทำบุญ ให้ทาน มาเถิด มากินข้าวกันเถอะ"*

ภรรยาเศรษฐีตักข้าวออกจากหม้อใส่จาน ปรากฏว่าข้าวที่ตักเพียงทัพพีเดียวสามารถแบ่งใส่จาน ๕ ใบให้ทุกคนอิ่มโดยไม่ต้องตักทัพพีที่ ๒ เลย

พร้อมกันนั้น ยุ้งที่ว่างเปล่าก็กลับมีข้าวเปลือกอัดอยู่เต็มทุกยุ้ง สถานที่เก็บข้าวสารก็เต็มด้วยข้าวสาร พวกเขาบริโภคข้าวแล้วเดินไปดูยุ้งข้าว ก็พบความอัศจรรย์นั้น เศรษฐีให้ภรรยา บุตรชาย บุตรสะใภ้ และนายปุณณะ ประกาศให้ชาวเมืองมารับข้าวที่เรือนได้ตามความต้องการ ผู้คนชาวเมืองทั้งหลายจึงรอดชีวิตจากฉาตกภัยได้ก็ด้วยอาหารจากเรือนของท่านเศรษฐี ชนทั้งหมดมีชีวิตอยู่ตามอายุขัยแล้ว ก็ได้ไปตามยถากรรม

ชนทั้ง ๕ เกิดร่วมชาติกันอีก ในพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมะ... เกิดแพะทองคำผุดขึ้นจากแผ่นดิน ในวันรับตำแหน่งเศรษฐี

ก่อนพระพุทธเจ้าโคตมะของเราจะตรัสรู้ เศรษฐีกรุงพาราณสีในครั้งนั้นได้มาเกิดเป็นบุตรของเศรษฐีในภัททิยนคร (แคว้นอังคะ)

แม้**นายปุณณะ**ก็มาเกิดเป็นบุตรของทาสในเรือนเศรษฐี ครั้นเจริญเติบโตแล้ว นายปุณณะก็เป็นทาสรับใช้ใกล้ชิดกับบุตรเศรษฐี

ต่อมา บุตรเศรษฐีได้แต่งงานกับนาง**จันทปทุมา** (อดีตภรรยา) ผู้เลอโฉม ธิดาเศรษฐีในนครเดียวกัน สตรีผู้นี้มีลักษณะเด่นไม่เหมือนใคร นางมีฝ่ามือซ้ายปรากฏเป็นรูป**ดอกบัว** เหตุเพราะเคยจับหม้อข้าวด้วยมือซ้าย ส่วนฝ่ามือขวาปรากฏรูป**พระจันทร์** เหตุเพราะได้เคยถือทัพพีตักโภชนะถวายทานแด่ภิกษุสงฆ์ และถือธรมกรกกรองน้ำน้อมถวายภิกษุสงฆ์ที่สัญจรไปมา, ส่วนที่ฝ่าเท้าขวาก็มีลายคล้าย**พระจันทร์** ฝ่าเท้าซ้ายมี**รูปดอกบัว** เหล่าญาติของนางเห็นแล้วจึงตั้งชื่อให้ว่า **"จันทปทุมา"** (ผู้มีลายเหมือนพระจันทร์และดอกบัว) ทั้งสองมีบุตรชายด้วยกัน ๑ คน ชื่อ **ธนัญชัย** (อดีตบุตรชายในครั้งกระนั้น) ต่อมาก็แต่งงานกับบุตรสะใภ้ ชื่อ **นางสุมนาเถรี** (อดีตสะใภ้ในครั้งฉาตกภัย, ในกาลต่อมาทั้งสองก็มีธิดา ๒ คน คือ **นางวิสาขามหาอุบาสิกา** และ **นางสุชาดา**)

เมื่อบิดาล่วงลับไป เขาได้เป็นเศรษฐีสืบทอดจากบิดา **เหตุการณ์น่าอัศจรรย์ในวันที่เขาได้รับตำแหน่งเศรษฐีนั้น คือ มีแพะทองคำ**ขนาดเท่าช้าง ม้า และโค ผุดขึ้นจากแผ่นดินเรียงรายอยู่ในพื้นดินกว้างประมาณ ๘ กรีสะ และในปากของแพะมีด้าย ๕ สีอยู่ เมื่อปรารถนาสิ่งใด เช่น อาหาร เภสัช เงินและทอง เป็นต้น ท่านเศรษฐีก็จะดึงกลุ่มด้าย ๕ สีออกจากปากแพะ จากนั้นจะมีสิ่งที่ต้องการไหลออกมา ซึ่งสิ่งที่ไหลออกจากปากแพะทองคำตัวเดียวย่อมเพียงพอที่จะเลี้ยงคนได้ทั่วชมพูทวีป ท่านเศรษฐีได้ตั้งโรงทานนำสิ่งของที่จำเป็นที่ได้จากปากแพะ สงเคราะห์ให้ทานแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ นับแต่นั้นมา คนทั้งหลายจึงเรียกเศรษฐีผู้นี้ว่า **"เมณฑกะ"** (เศรษฐีแพะ)

ท่านว่า เกิดจากผลบุญที่ท่านเศรษฐี**เคยหล่อ**แพะทองคำ แล้วนำมาตั้งเป็นรองเท้าของธรรมาสน์ และนำแพะทองคำจำนวนหนึ่งมาประดับรอบมณฑป (ที่ธรรมาสน์ตั้งอยู่, ถวายให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม) ทั้งได้เคย**ใช้เชือกทองคำถักทอเป็นธรรมาสน์**ในสมัยของ**พระพุทธเจ้าวิปัสสี**ด้วย

คนทั้ง ๕ ทดสอบกำลังบุญเก่า ชื่อเสียงครอบครัวเลื่องลือเป็นที่พึ่งของมหาชน

อาทิตย์อุทัยไขแสง สุริยาภาเคลื่อนคล้อย ท่านเมณฑกเศรษฐีคำนึงถึงห้วงแห่งอดีตว่า *"ในกาลอดีต...เราอาจเป็นผู้กระทำบุญไว้มาก ผลจึงได้มีแพะทองคำผุดจากแผ่นดิน ทุกคนในครอบครัวเราก็เป็นผู้ที่คู่ควรกับเราในฐานะที่เขาได้มาเป็นภรรยา บุตร สะใภ้ และทาสปุณณะ พวกเขาก็คงเคยทำบุญกับเราไว้ไม่น้อย เราจะชักชวนให้พวกเขาร่วมกันทดสอบบุญที่ได้เคยร่วมทำกันมา หากมีสิ่งใด ๆ เกิดขึ้นจากบุญอีก เราก็จะได้นำมาช่วยเหลือชาวชมพูทวีปให้มากยิ่งขึ้น"*

เศรษฐีจึงชักชวนคนในครอบครัวร่วมกันทดสอบในบุญเก่าของตน ๆ โดยให้เวลานึกถึงสิ่งที่แต่ละคนปรารถนาจะให้เกิดขึ้นมากที่สุด...(ซึ่งคนทั้ง ๔ ก็ทดสอบบุญแล้วพบว่ามีเรื่องอัศจรรย์จากบุญเกิดขึ้นจริง ๆ ไม่ได้หลอกลวงประชาชน) จึงป่าวร้องเชิญชวนให้ชาวเมืองมาชมบุญญานุภาพและรับแจกสิ่งของ

ทินกรแจ่มกระจ่างในวันต่อมา **เศรษฐีเป็นท่านแรกที่ขอทดสอบบุญ** (หลังจากที่นำข้าวเปลือกออกไปสงเคราะห์คนในเรือนและนอกเรือนหมดสิ้นแล้ว ก็ได้ให้ทาสกรรมกรไปทำความสะอาดยุ้งข้าว ๑,๒๕๐ ยุ้ง) เศรษฐีจัดแจงชำระกายสะอาด นุ่งห่มผ้าใหม่แล้วไปนั่งสำรวมกายอยู่หน้าประตูยุ้งแห่งหนึ่ง เงยหน้ามองขึ้นไปบนนภากาศ ฉับพลันก็บังเกิดมีสายธารข้าวสาลีแดง (ข้าวเปลือก) ไหลจากฟ้าลงสู่ยุ้ง ทำให้ยุ้งข้าวทั้ง ๑,๒๕๐ แห่งเต็มด้วยข้าวเปลือก...

ส่วน**นางจันทปทุมา**ภรรยาเศรษฐี อาบน้ำสระผมแห้ง แต่งกายอย่างสวยงาม ไปนั่งบนที่นั่งใกล้ซุ้มประตูเรือน ให้บริวารหุงข้าวสวยนำใส่ถาดมาส่งให้ นางถือทัพพีทองคำแล้วร้องประกาศว่า *"ผู้ใดต้องการข้าวสวยก็จงมารับเถิด"* แล้ว**ตักข้าว**แจกจ่ายให้แก่ชาวเมืองที่เข้ามาขอตลอดทั้งวัน ปรากฏว่าข้าวหาหมดไปไม่ ยุบไปเพียงตรงที่ทัพพีตักเท่านั้น น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

ในพระวินัยเล่าว่า สตรีผู้นี้ได้นั่งใกล้ภาชนะที่ใส่ข้าวสุกมีขนาดจุน้ำได้ ๑ อาฬหกะ และหม้อแกง ๑ หม้อ **นางตักข้าวและแกง**เลี้ยงข้าทาสบริวาร อาหารในหม้อก็ไม่หมดสิ้นไป ตราบที่นางยังนั่งอยู่ไม่ลุกขึ้น

นายธนัญชัยผู้เป็นบุตรชาย อาบน้ำ สระผมแล้ว ถือถุงเงิน มีเงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะ มานั่งแล้วประกาศว่า **"ใครต้องการกหาปณะก็จงมารับ"** แล้วแจกเงินให้แก่ผู้เข้ามาขอจนครบทุกคน ปรากฏว่าเงินก็ยังเหลืออยู่ในถุงครบ ๑,๐๐๐ กหาปณะเช่นเดิม

ในพระวินัยเล่าว่า เขาถือถุงใส่เงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะ แล้ว**แจกเป็นเบี้ยหวัดกลางปี**ให้แก่ทาสและกรรมกร เงินในถุงก็จะไม่หมดสิ้นไป

นางสุมนาเทวีลูกสะใภ้ของเศรษฐี อาบน้ำสระผม แต่งกายสวยงามแล้ว ถือกระบุงข้าวเปลือกมานั่งในที่กลางแจ้ง ประกาศว่า **"ใครต้องการข้าวเปลือกก็จงมารับ"** แล้วตวงข้าวเปลือกแจกให้แก่ผู้ถือภาชนะเข้ามาขอจนเต็มทุกภาชนะ ปรากฏว่าข้าวเปลือกในกระบุงจะยุบลงเฉพาะตรงที่ตวงเท่านั้น

ในพระวินัยว่า นางนั่งใกล้กระเชอบรรจุข้าว ๔ ทะนาน แล้วนำ**ข้าวกลางปี**ออกแจกแก่ทาสและกรรมกร ข้าวก็ยังไม่หมดไป ตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกขึ้น (ในอรรถกถาธรรมบทว่า **นางประกาศให้คนมารับข้าวและอาหาร**)

ส่วน**นายปุณณะ**ผู้เป็นทาสรับใช้ของครอบครัว อาบน้ำ สระผม แต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ แล้วใช้แอกทองคำเทียมโค ๓ ตัว ด้วยเชือกทองคำ ถือปฏักด้ามทองคำ เจิมโคด้วยของหอม สวมปลอกทองคำไว้ที่เขาโค แล้วลงมือไถนาด้วยไถเดียว ก็เกิดรอยโค ๗ รอย สมดังที่เคยตั้งความปรารถนาไว้ในครั้งนั้น

ตั้งแต่นั้น กิตติศัพท์ของครอบครัวนี้ก็เลื่องลือไปทั่ว ชาวชมพูทวีปเดินทางมารับสิ่งของต่าง ๆ เช่นอาหาร ธัญพืช ข้าวเปลือก เงินและทอง เป็นต้น

แม้แต่**พระเจ้าพิมพิสาร** มหาราชผู้ปกครองมคธและอังคะ ยังทรงส่งมหาอำมาตย์มานครภัททิยะ เพื่อให้ดูว่าครอบครัวนี้มีบุญจริง หรือว่าหลอกลวงประชาชน มหาอำมาตย์มีเหล่าทหารติดตามมาที่บ้าน และบอกให้เศรษฐีรู้ว่าเป็นพระราชโองการ ให้เศรษฐีและ

ครอบครัวทดลองบุญให้ชมอีกครั้ง ซึ่งคนทั้ง ๕ ก็ได้แสดงบุญญานุภาพให้ชม มหาอำมาตย์กลับไปทูลแด่พระราชาว่าเป็นเรื่องจริง

ฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า ได้บรรลุอริยธรรมทั้ง ๕ คน

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ และเสด็จประกาศพระศาสนาแล้ว พระองค์ได้เสด็จมาแคว้นอังคะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป และประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน (ขณะนั้น **เมณฑกเศรษฐี**มีหลานสาว คือ**เด็กหญิงวิสาขาอายุ ๗ ขวบ**) เศรษฐีเข้าเฝ้าฟังธรรม บรรลุเป็นพระอริยะโสดาบัน แล้วกราบทูลนิมนต์ให้เสด็จเสวยในเรือนในวันรุ่งขึ้น

วันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าเสด็จพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์มาเสวยในเรือน เสวยเสร็จแล้วทรงแสดงธรรม จบเทศนา **นางจันทปทุมา นายธนัญชัย นางสุมนาเทวี และนายปุณณะ (และเด็กหญิงวิสาขา) ก็บรรลุเป็นพระอริยะโสดาบันเช่นกัน**

(ดู วินย.มหา.ข้อ ๘๓,องฺ.อ.๑/๒/๗๕-๖,ธ.อ.๒/๖๐-๑,ธ.อ.๔/๔๓-๕)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

ถ้าหวังจะได้พบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า
พึงมีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา เสมอกัน
และเมื่อทำกรรมดีร่วมกันแล้ว พึงตั้งความปรารถนาให้ได้อยู่ร่วมกัน

๘๕

พระหาริตเถระ

บวชเพราะภรรยาเสียชีวิต

ท่านหาริตะ เกิดในครอบครัวพราหมณ์ชาวสาวัตถี

ครั้นถึงวัยหนุ่มแล้ว มารดาบิดาได้สู่ขอสตรีจากสกุลพราหมณ์ที่มีฐานะคู่ควรกันมาให้เป็นภรรยา หาริตะอยู่ครองเรือนกับภรรยาอย่างสุขสบาย แต่กุศลกรรมทั้งหลายในปางก่อนที่เป็นอุปนิสัยให้ต้องออกบวชก็กระตุ้นเตือนเขาอยู่เนือง ๆ ดังนั้น แม้จะประสบความสุขจากความรัก และความมีโภคทรัพย์ ใจของเขาก็ยังพิจารณาถึงชราและมรณะของตนเองและภรรยา พิจารณาถึงการต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งหลาย ทั้งของรักที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตไปในที่สุด

กระทั่งวันหนึ่ง **ภรรยาผู้เป็นที่รักของเขาก็จากไปก่อนวัยอันควรเพราะถูกงูกัดตาย...** ถึงแม้จะรู้ซึ้งในธรรมดาของชีวิต เขาก็ไม่อาจอดกลั้นความโศกเศร้า ความสลดใจ ความหดหู่ ความทุกข์ใจได้ หาริตะนึกถึงพระบรมศาสดาที่โลกร่ำลือว่า ทรงขจัดความโศกของมหาชนได้ เขาจึงไปเข้าเฝ้าฟังธรรมในพระวิหารร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ฟังธรรมแล้วเห็นคล้อยตาม เห็นการครองเรือนเป็นความคับแคบ ความทุกข์ การบวชเป็นทางโปร่งโล่ง เป็นทางสุขเกษม เขาตัดสินใจออกบวชเป็นภิกษุ

บวชแล้วเรียนกรรมฐานที่เหมาะสมกับอัธยาศัยของตน ปฏิบัติอยู่เนือง ๆ ก็ยังไม่บรรลุธรรมที่ปรารถนาคือ มรรค ผล นิพพาน

เช้าวันหนึ่ง พระหาริตะเดินเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อบิณฑบาต ผ่านบ้านนายช่างผลิตธนู **เห็นช่างกำลังทำการดัดลูกศรให้ตรงอยู่** ท่านจึงน้อมการดัดลูกศรมาพิจารณาพลาง

เดินไปพลาง คิดว่า *"พวกช่างศร ยังสามารถตกแต่งไม้มาทำเป็นลูกศร ลูกศรไม่ตรงก็สามารถดัดทำให้ตรงได้ตามวิธีของช่าง แล้วเหตุใดเราจึงไม่ทำจิตของเราให้ตรงเล่า ธรรมชาติของจิตที่ไม่ได้ดัด ย่อมไม่ตรง ย่อมคดโค้งไปตามอารมณ์ที่ได้ประสบพบเจอ จิตจึงเกิดความยินดีบ้างยินร้ายบ้าง ฟูบ้างแฟบบ้าง ไม่นิ่ง ไม่นุ่มนวล เราควรฝึกจิตให้ตรง ให้นิ่ง ให้พ้นจากกิเลสทั้งหลายที่เป็นต้นเหตุของความคดโค้งของจิตจะดีกว่า"*

ท่านตัดสินใจเดินกลับไปยังที่อยู่ ฉันอาหารบิณฑบาตเท่าที่ได้มา แล้วนั่งพักอยู่ในที่พักเจริญกรรมฐาน

ขณะนั้น พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นความเป็นไปของพระหาริตะแล้ว เสด็จมาประทับนั่งอยู่กลางอากาศ ให้พระหาริตะเห็น แล้วตรัสว่า

"หาริตะ เธอจงยกตนขึ้น (=ออกจากความเกียจคร้าน ประกอบความเพียรให้สม่ำเสมอ) เหมือนช่างศรยกลูกศรขึ้นดัด เธอจงทำจิตให้ตรงแล้วทำลายอวิชชาเสีย"

(อรรถกถาอธิบายคาถานี้ว่า เธอจงทำจิตให้ตรง แล้วทำลายอวิชชาเสีย เปรียบเหมือนช่างศร พยายามดัดลูกศรที่คดแม้เพียงเล็กน้อยให้ตรง เพื่อจะยิงให้ตรงเป้าอย่างแม่นยำ ฉันใด เธอก็ฉันนั้น เมื่อจะดัดจิตที่หดหู่ เพราะความเกียจคร้าน ความฟุ้งซ่าน ก็จงทำจิตให้ตรง พยายามรักษาจิตไว้ไม่ให้หดหู่ และฟุ้งซ่าน ให้จิตตรงไป ให้ตั้งมั่นโดยอัปปนา (=บรรลุอัปปนาฌาน คือ ความที่จิตแนบแน่นในอารมณ์ฌาน เช่น กสินฌาน) จากนั้นขวนขวายในวิปัสสนา เพื่อทำลายอวิชชาด้วยมรรคญาณตามลำดับ)

พระหาริตะฟังแล้วนัยได้แห่งการปฏิบัติ เจริญวิปัสสนาอยู่ไม่นาน ก็บรรลุเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในพระศาสนานี้

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๑๖๗, เถร.อ. ๑/๑๘๓–๕)

บุญเป็นเหตุให้บันเทิงใจ ๓ อย่าง

อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ โมทติ
โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน.

ผู้ทำบุญไว้ ย่อมบันเทิงใจในโลกนี้ ตายไปแล้วก็ยังบันเทิงในโลกหน้า
ชื่อว่าบันเทิงใจในโลกทั้งสอง เขาย่อมบันเทิงรื่นเริงใจ
เพราะเห็นกรรมที่บริสุทธิ์ของตน

ขุ.ธ. ยมกวรรค ข้อ ๑๑, มจร.ข้อ ๑๖

๘๖
พระสุทินน์กลันทบุตร

บวชเพราะศรัทธามาก แต่ทำผิดพลาดเพราะเห็นแก่พ่อแม่

นายสุทินน์ฟังธรรมแล้วศรัทธาอยากบวชมาก... อดอาหาร ๗ มื้อ มารดาบิดายอมอนุญาตให้บวช

มีหมู่บ้านหนึ่งชื่อ กลันทะ ไม่ไกลจากกรุงเวสาลี (นครหลวงของแคว้นวัชชี)

สุทินน์กลันทบุตร (ชื่อ นายสุทินน์, หรือสุทินนะ เป็นบุตรของชาวบ้านกลันทะ) อาศัยอยู่กับบิดามารดาในหมู่บ้านแห่งนี้ เขาเป็นลูกคนเดียว โตเป็นหนุ่มแล้วแต่งงานมีภรรยา แต่ยังไม่มีบุตรด้วยกัน เขาใช้ชีวิตอยู่สุขสบาย อยู่ในเรือนก็มีภรรยาและคนรับใช้ ออกนอกบ้านก็มีหมู่มิตรสหายจำนวนมาก

ครั้งหนึ่ง **พระพุทธเจ้าเสด็จมายังเมืองเวสาลี** พร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประทับนั่งแสดงธรรมแก่ชาวเมืองเวสาลีในท่ามกลางพระนคร วันนั้นนายสุทินน์พร้อมทั้งมิตรสหายเข้ามาในพระนครเพื่อทำกิจธุระ (ท่านว่ามีงานนักขัตฤกษ์)

ในตอนเช้า เขาเห็นเหล่ามหาชนต่างก็ห่มผ้าขาว ถือดอกไม้ ของหอม เดินออกจากพระนคร (จะไปยังกูฏาคารสาลา ป่ามหาวัน ซึ่งอยู่ไม่ไกล เป็นสถานที่ ๆ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในขณะนั้น) จึงถามว่า *"พวกท่านกำลังจะไปที่ไหนกัน?"* ตอบว่า *"พวกเราจะไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และฟังธรรมจากพระองค์"*

ครั้นทราบแล้ว สุทินน์หยุดเดิน คิดว่า *"เราควรจะไปฟังธรรมอย่างที่พวกเขาทำกันบ้าง"* จึงบอกให้เพื่อน ๆ เข้าเมืองล่วงหน้าไปก่อน ส่วนเราจะตามคนเหล่านั้นไปลองฟัง

ธรรมดูบ้าง... เขาติดตามไปถึงแล้วนั่งรวมกับพุทธบริษัท นั่งอยู่ไกลจากพระพุทธเจ้าพอสมควร เพราะความที่เขามาถึงทีหลัง

เขาได้ฟังธรรมที่ว่าด้วยไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แล้วเกิดความเลื่อมใส คิดว่า *"ทำอย่างไรดีหนอ เราจึงจะได้รู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์แสดงให้มากกว่านี้ พรหมจรรย์คือไตรสิกขาที่ทรงแสดง ยากที่คนครองเรือนจะประพฤติปฏิบัติตามให้บริบูรณ์ได้ การจะประพฤติให้บริสุทธิ์ ดุจสังข์ที่ขัดดีแล้ว กระทำไม่ได้ง่ายเลย เราควรจะบวชเป็นบรรพชิตดีกว่า"*

เขารอจนกระทั่งมหาชนกลับออกไปแล้ว จึงเข้าเฝ้าถวายบังคมกราบทูลความคิดอยากบวช และทูลขอบวชว่า *"พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าปรารถนาที่จะปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสายะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ขอพระองค์ทรงพระกรุณาบวชให้ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด"*

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า *"มารดาบิดาอนุญาตให้เธอบวชแล้วหรือ?"* เขาทูลตอบว่า *"ยังไม่ได้อนุญาต พระพุทธเจ้าข้า"* ตรัสว่า *"พระตถาคตทั้งหลายจะไม่บวชให้ผู้ที่บิดามารดายังไม่อนุญาต...."*

สุทินน์กลับถึงบ้านแล้ว ได้ขออนุญาตบวชกับบิดามารดา แต่ท่านทั้งสองไม่ยอมอนุญาตโดยเกลี้ยกล่อมว่า *"เจ้าเป็นลูกเพียงคนเดียว เป็นที่รักที่เจริญใจ เติบโตมาด้วยความรักความสุขของพ่อแม่และพวกพี่เลี้ยงนางนม ไม่เคยได้รู้จักความทุกข์แม้สักนิดเดียว แม้แต่ความตายเราก็ไม่อยากให้เจ้าประสบ พวกเราไม่อนุญาตให้บวชหรอก"*

เมื่อวิงวอนขอบวชไม่สำเร็จ สุทินน์จึงนอนอยู่ตรงกลางเรือน **ไม่ยอมบริโภคอาหาร ๑ มื้อ...๗ มื้อ** บิดามารดาและภรรยาช่วยกันเกลี้ยกล่อมให้เขาล้มเลิกความคิดบวช ให้ลุกขึ้นมาบริโภคอาหาร ดื่ม กิน เที่ยว บริโภคกาม ทำบุญ เขาก็ยังไม่ยอม

มารดาบิดาจึงขอให้พวกเพื่อน ๆ ของเขามาพูด ให้เห็นแก่พ่อแม่ เมีย และเพื่อนฝูง แต่เขาก็ยังไม่ยอม เพื่อน ๆ เห็นเขาตั้งใจ มีศรัทธาใคร่บวชมาก จึงปรึกษากันว่า *"ถ้าเขาไม่ได้บวชก็จะตาย ความตายไม่มีประโยชน์ ถ้าเขาได้บวช พ่อแม่และพวกเรายังจะได้พบ*

เจอเขา เขาอาจจะทนความลำบากได้ไม่นาน เดี๋ยวก็สึกออกมา พวกเราควรไปเกลี้ยกล่อมบิดามารดาให้ยอมอนุญาตจะง่ายมากกว่า”

เหล่าสหายได้ร้องขอให้บิดามารดายอมอนุญาต ซึ่งพ่อกับแม่ของเขาเห็นด้วยกับเหตุผลของพวกเพื่อน ๆ จึงยอมกล่าวอนุญาตให้สุทินน์บวชได้...

พระสุทินน์บวชหลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ๑๒ ปี บวชแล้วไปอยู่ชนบท, อีก ๘ ปีต่อมาเกิดภัยแล้ง จึงกลับเข้าเขตกรุง... เที่ยวบิณฑบาตเจอโยมพ่อพาไปบ้าน

สุทินน์กลันทบุตรทราบแล้วดีใจมาก (อดอาหารอยู่ประมาณ ๒-๓ วัน) รีบลุกขึ้นอาบน้ำ แต่งตัว บริโภคอาหาร เขาฟื้นคืนกำลังใน ๒-๓ วันต่อมา แล้วไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่กูฏาคารสาลา ป่ามหาวัน กราบทูลว่า บิดามารดาอนุญาตให้ข้าพระองค์บวชได้แล้ว ข้าพระองค์จึงมาขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้าตรัสเรียกพระเถระรูปหนึ่งมาแล้ว ตรัสสั่งให้รับภาระบรรพชาอุปสมบทให้แก่สุทินน์ เมื่อบวชเป็นพระสุทินน์แล้ว ท่านเรียกว่า **“ได้รับบรรพชาอุปสมบทในพุทธสำนัก”** (คือ พระพุทธเจ้าทรงอำนวยการให้บวช อรรถกถาว่า **ท่านบวชหลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ๑๒ ปี**)

พระสุทินน์เป็นภิกษุที่มีศรัทธามาก ท่านสมาทานรักษาธุดงค์หลายข้อทีเดียว เช่น อยู่ป่าเป็นวัตร บิณฑบาตเป็นวัตร และถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เป็นต้น ไปพำนักอยู่ในชนบทของแคว้นวัชชี

๘ ปีต่อมา (ตรงกับปีที่ ๒๐ ของพระพุทธเจ้า)

ในปีนั้นวัชชีชนบท ฝนไม่ตกยาวนานหลายเดือน เกิดทุพภิกขภัย ขาดแคลนอาหาร ต้องแจกสลากอาหาร มนุษย์และสัตว์เริ่มล้มตาย ประชาชนบางส่วนอพยพย้ายหนี

ครั้งนั้น ภิกษุสงฆ์ในชนบทนั้นลำบาก พระสุทินน์จึงคิดว่า *"ญาติของเราในพระนครเวสาลีมีมาก ล้วนเป็นคนมั่งคั่ง เราควรพาภิกษุสงฆ์ไปพำนักอยู่ใกล้ ๆ หมู่ญาติ ภิกษุสงฆ์ก็จะได้ลาภ ส่วนญาติของเราก็จะได้ทำบุญ"* แล้วท่านก็ชักชวนภิกษุสงฆ์ให้เดินทางออกจากวัชชีชนบท

พวกท่านถึงกรุงเวสาลีแล้วเข้าพัก ณ กูฏาคารสาลา ป่ามหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี... พวกญาติรู้ข่าวแล้วนำภัตตาหารมาถวายในวันรุ่งขึ้น มากถึง ๖๐ หม้อ แต่ละหม้อพอเลี้ยงดูภิกษุได้ ๑๐ รูป ภัตตาหารจึงพอเลี้ยงดูภิกษุได้มากถึง ๖๐๐ รูป พระสุทินน์สมาทานธุดงค์ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร จึงสละภัตตาหารเหล่านั้นแด่ภิกษุทั้งหลาย ส่วนตัวท่านเองถือบาตร เดินบิณฑบาตไปยังกลันทคาม ถึงแล้วเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับเรือน

ถึงเรือนของญาติที่อยู่ใกล้ ๆ บ้านบิดามารดาของท่าน ก็หยุดยืนอยู่หน้าประตูเรือน ขณะนั้นนางทาสี (ทาสหญิง) ในเรือนเดินถือขนมสดค้างคืนออกมาจะทิ้งหน้าบ้าน พระสุทินน์กล่าวว่า **"น้องหญิง ถ้าสิ่งนั้นจะต้องทิ้ง ก็จงใส่ลงในบาตรนี้เถิด"** (ไม่ถือเป็นการออกปากขอ เพราะของนั้นเขาจะสละทิ้งอยู่แล้ว)

นางทาสีได้ยินเสียงแล้วจึงจำได้ว่าเป็นสุทินน์ ลูกของญาตินายเรา จึงใส่ขนมลงในบาตรไป พร้อม ๆ กับสังเกตแขนขาและใบหน้า มั่นใจว่าเป็นสุทินน์แน่นอน

เมื่อพระสุทินน์เดินไปแล้ว นางได้รีบไปยังเรือนบิดามารดาของพระสุทินน์ แจ้งว่า *"พระสุทินน์บุตรของท่านกลับมาแล้ว"* มารดาของพระสุทินน์กล่าวว่า *"ถ้าเจ้าพูดจริง เราจะช่วยให้เจ้าพ้นจากความเป็นทาส"*

ฝ่ายพระสุทินน์รับขนมแล้วไปนั่งฉันยังข้างเรือนหลังหนึ่ง บิดาของท่านเดินผ่านมาพบเข้าพอดี จึงตัดพ้อว่า *"ทำไมมาใกล้บ้านพ่อแม่แล้วจึงไม่เข้าไป มาแล้วก็ควรไปเยี่ยมเยียนกันบ้าง"* แล้วถือวิสาสะจับแขนจะฉุดไปที่บ้าน พระสุทินน์กล่าวว่า *"อาตมาจะเดินตามท่านไปก็ได้"*

ถึงเรือนแล้ว พระสุทินน์นั่งบนอาสนะที่เขาจัดให้นั่ง

มารดาบิดาและอดีตภรรยา รีบนำอาหารมานิมนต์ให้ฉัน ท่านตอบว่า *"วันนี้ฉัน*

แล้ว" บิดาจึงนิมนต์ให้มาฉันในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ท่านก็รับนิมนต์ว่าจะมา แล้วลุกเดินออกจากบ้านไป

บิดามารดาวางแผนจูงใจให้พระสุทินน์สึก ล้มเหลวเพราะศรัทธายังมั่นคง

บ่ายวันนั้น มารดาและบิดาของท่านได้ให้คนจัดตกแต่งเรือน นำทรัพย์สินมากองไว้ ๒ ด้านของเรือน ปิดบังสายตาไว้ด้วยเสื่อลำแพน ตรงกลางเรือนจัดที่นั่งฉันไว้ให้พระสุทินน์นั่ง ตั้งใจว่า **พรุ่งนี้ถ้าพระสุทินน์มา ก็จะเปิดทรัพย์สินให้ดู ชักชวนให้ท่านสึก เพื่อตระกูลจะได้มีทายาทรับทรัพย์มรดก**

จากนั้น จะให้อดีตภรรยาของพระสุทินน์แต่งตัวให้สวยงาม แต่งกายโดยประการที่พระสุทินน์เห็นแล้วจะยินดีในกาม จะได้ลาสิกขาออกมาอยู่กับภรรยา

เช้าวันรุ่งขึ้น พระสุทินน์ก็มายังเรือนบิดามารดา นั่งลงบนอาสนะที่จัดเตรียมไว้แล้ว บิดามารดาได้เข้ามาหา สั่งให้คนเปิดเสื่อลำแพนออก แล้วอธิบายว่า **"ทรัพย์กองนี้เป็นทรัพย์สินของแม่ท่าน , กองนี้เป็นทรัพย์ที่แม่ของท่านได้มาจากพวกญาติ, กองนี้เป็นของพ่อ, กองนี้เป็นของปู่, สุทินน์ลูกพ่อ ลูกจงสึกออกมาเป็นคฤหัสถ์แล้วใช้สอยทรัพย์ หาความสุขสบายและทำบุญเถิด"**

พระสุทินน์ตอบว่า *"อาตมายังไม่สึก อาตมายังยินดีประพฤติพรหมจรรย์อยู่"* บิดาก็ยังวิงวอนด้วยการพูดซ้ำ ๆ อีก พระสุทินน์จึงแนะนำให้บิดานำทรัพย์เหล่านี้ใส่กระสอบไปทิ้งน้ำเถิด **"ท่านคหบดี อาตมาขอพูดบ้างนะ อาตมาขอแนะนำให้ท่านจงสั่งให้เขาเย็บกระสอบใบใหญ่ ๆ แล้วนำเงินทองเหล่านี้ใส่กระสอบแล้วบรรทุกเกวียนไปทิ้งลงในแม่น้ำคงคา ท่านจะได้ไม่ต้องหวาดระแวง ไม่ต้องกลัวการสูญหาย หรือถูกขโมย ไม่ต้องเฝ้าระวังรักษา"**

บิดาฟังแล้วไม่พอใจมาก คิดว่า *"เขามีความเป็นสมณะอยู่มาก เราไม่สามารถพูดให้เขาสึกได้ แต่ธรรมดาของพวกผู้ชาย ส่วนมากย่อมพ่ายแพ้พวกมาตุคาม"* จึงเรียกอดีตภรรยา **(ปุราณทุติยิกา)** ของพระสุทินน์มาแล้วสั่งว่า *"ลูกหญิง ตัวเจ้าเป็นที่รักที่พอใจของเขา เจ้าจงไปพูดดู บางทีเขาอาจจะยอมทำตามคำของเจ้าก็ได้"*

อดีตภรรยาตรงเข้าไปจับที่เท้าพระสุทินน์แล้วถามว่า *"ข้าแต่ลูกนาย นางเทพอัปสรชื่ออะไร นางเป็นเหตุให้ท่านประพฤติพรหมจรรย์หรือ?"* ท่านตอบว่า *"น้องหญิง อาตมาไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์เพราะอยากได้นางเทพอัปสรเลย"*

นางได้ยินคำว่า **"น้องหญิง"** แล้วเสียใจมากล้มสลบลงตรงนั้นเอง คนรับใช้นำนางออกไปปฐมพยาบาลแล้ว

พระสุทินน์กล่าวว่า *"พวกท่านอย่ารบกวนอาตมามากเลย จะถวายสิ่งใดก็จงถวายเถิด"* บิดามารดาจึงถวายโภชนะต่าง ๆ ให้ฉัน ฉันเสร็จแล้วมารดาบิดาลองพูดเกลี้ยกล่อมให้ลาสิกขาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งท่านก็ยังคงตอบว่า **"อาตมายังยินดีประพฤติพรหมจรรย์อยู่"**

มารดาต่อรอง ขอให้เสพเมถุนกับอดีตภรรยา จะได้มีหลานไว้สืบสกุล พระสุทินน์ยอมทำตาม...เกิดปฐมปาราชิก

มารดาจึงต่อรองว่า ครอบครัวของเรามีทรัพย์มาก มีเงินและทองมาก เมื่อไม่มีบุตรหรือหลาน ต่อไปพวกเจ้าลิจฉวี (=ราชาแคว้นวัชชี) ก็จะมาริบทรัพย์สมบัติ พ่อจงให้พืชพันธุ์ไว้ให้พวกเราบ้างเถิด พระสุทินน์เห็นว่า ขณะนั้น พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติห้ามภิกษุเสพเมถุน จึงคิดว่า *"ไม่ผิด เราน่าจะทำได้ จะได้ช่วยพวกเขาๆ จะได้ไม่มารบกวนเราอีก"* จึงกล่าวตอบว่า *"เรื่องนี้อาตมาอาจช่วยได้"*

บิดามารดาจึงขอให้ท่านพำนักอยู่ที่ป่ามหาวันก่อน รอให้อดีตภรรยามีระดู... เมื่ออดีตภรรยาแจ้งแก่มารดาว่ามีระดูแล้ว มารดาให้นางแต่งตัวสวยงามแล้วพาไปหาพระสุทินน์ที่ป่ามหาวัน...**พระสุทินน์จูงแขนอดีตภรรยาเข้าไปในป่า แล้วยอมเสพเมถุน**

มารดาและอดีตภรรยากลับออกไปแล้ว พระสุทินน์เกิดความร้อนใจขึ้นว่า *“เราทำไม่ดีแล้ว เราทำชั่วแล้ว เราบวชในพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว แต่เราไม่อาจประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ตลอดชีวิต...”* ความร้อนใจนี้เป็นเหตุให้ท่านผ่ายผอม สีหน้าและผิวพรรณเศร้าหมอง หดหู่ จนเพื่อนภิกษุแปลกใจสอบถาม ท่านจึงได้เล่าการกระทำนั้นให้พวกภิกษุฟัง เพื่อนภิกษุรู้แล้วตำหนิท่านอย่างมาก แล้วกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ

พระพุทธเจ้าทรงสอบถามแล้ว พระสุทินน์รับว่าทำจริง ทรงตำหนิแล้วพรรณนาโทษของกาม และประโยชน์ของการบัญญัติสิกขาบท (=พระวินัย) **แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุเสพเมถุน เป็นอาบัติปาราชิกข้อที่ ๑ (ใน ๔ ข้อ)**

พระสุทินน์เป็นภิกษุรูปแรกที่เสพเมถุน เรียกว่าเป็น*อาทิกัมมิกะ* (ผู้กระทำเป็นคนแรก) ท่านจึงไม่ต้องสึก ยังคงเป็นภิกษุต่อไปตามที่ท่านมีศรัทธามั่นในการประพฤติพรหมจรรย์

ส่วนอดีตภรรยาของท่านคลอดบุตรเพศชาย พวกเพื่อน ๆ ตั้งชื่อว่า **“พีชกะ”** (เจ้าพืชพันธุ์) มารดาถูกเรียกว่า **“พีชกมาตา”** (แม่ของเจ้าพืช) เรียกพระสุทินน์ว่า **“พีชกปิตา”** (พ่อของเจ้าพืช)

กาลต่อมา เมื่อพีชกะอายุได้ ๗ -๘ ขวบ นางพีชกมาตาได้ออกบวชเป็นภิกษุณี แล้วบรรลุพระอรหัต ส่วนพีชกะก็ออกบวชเป็นสามเณร และบรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

(ดู วินย.มหาวิ. ปฐมปาราชิก ข้อ ๑๐-๒๔ , วินย.อ.๑/๑/๒๒–๗๐๘)

๘๗
อานันทเศรษฐี

ผลของความตระหนี่...เกิดเป็นคนหน้าตาอัปลักษณ์

เศรษฐีจอมตระหนี่ ทำและสอนให้คนใกล้ชิดเหนียวแน่น ตายแล้วเกิดในครรภ์มารดาวรรณะจัณฑาล

อานันทเศรษฐีเป็นเศรษฐีชาวกรุงสาวัตถี มีทรัพย์มากถึง ๘๐ โกฏิ (อสีติโกฏิวิภโว) เขามีบุตรชายเพียงคนเดียว คือ **"มูลสิริ"** เศรษฐีเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่นมาก เขาจะสอนลูก สอนญาติ และเหล่าคนงานให้สั่งสมทรัพย์ ใช้ให้น้อยที่สุด โอวาทที่เศรษฐีให้แก่ทุกคนที่เข้าประชุมในเรือนทุก ๆ ๑๕ วัน คือ

"คนที่จะครองเรือนให้ร่ำรวยได้นั้น พึงสังเกตความหมดไปของยาหยอดตา พึงเห็นจอมปลวกที่ใหญ่โตขึ้นทุกวัน และพึงเห็นแบบอย่างการสร้างรังของพวกผึ้ง"

ในส่วนของการสอนมูลสิริผู้เป็นบุตรนั้น เศรษฐีจะเน้นมาก คือ **"เจ้าอย่าได้คิดว่าทรัพย์ ๘๐ โกฏินี้ มันมากมายนะ หากเจ้าใช้จ่ายไปทุก ๆ วัน ไม่กี่วันก็จะหมด เจ้าไม่ควรทำตัวเป็นคนใจกว้าง ไม่ควรออกหน้าช่วยเหลือใคร ๆ... ควรรักษาทรัพย์ที่มีอยู่ไว้ให้นานที่สุด และควรหาทรัพย์ใหม่เข้ามาเพิ่มอย่าให้ขาด..."**

แม้จะสอนบุตรชายให้ใช้จ่ายน้อยและตระหนี่ตามตนเองอยู่เนือง ๆ แต่เศรษฐีก็ยังไม่ไว้ใจบุตรชาย เกรงว่าเขาจะผลาญทรัพย์สมบัติ เศรษฐีจึงแอบนำทรัพย์บางส่วนออกจากเรือนไปฝังไว้ในผืนดิน ๕ แห่ง ที่เห็นว่าปลอดภัยที่สุด โดยไม่คิดจะบอกให้ใคร ๆ รู้เลย

แม้ในวาระใกล้ตาย อานันทเศรษฐีนอนอยู่บนเตียง มีบุตรชาย หมู่ญาติ และคนรับใช้ใกล้ชิดแวดล้อม ความหวงแหนทรัพย์ ความตระหนี่ ยังเกาะกุมจิตใจเต็มที่ เขาก็ยังไม่ยอมบอกที่ซ่อนทรัพย์ ๕ แห่งนั้นแก่บุตรชาย

เศรษฐีสิ้นใจตายแล้ว**เกิดในครรภ์หญิงวรรณะจัณฑาล** ในหมู่บ้านจัณฑาล ใกล้ประตูพระนครสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทราบว่าอานันทเศรษฐีถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ทรงพระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้แก่บุตรชายเป็น **"มูลสิริเศรษฐี"**

ชาวจัณฑาลเดือดร้อน...ขับไล่หญิงตั้งครรภ์ออกจากหมู่บ้าน... อดีตอานันทเศรษฐีเกิดเป็นเด็กหน้าตาสุดอัปลักษณ์

นับแต่อดีตอานันทเศรษฐีเกิดอยู่ในครรภ์มารดา คนในหมู่บ้านจัณฑาลก็เดือดร้อนมาก จากที่เคยมีคนว่าจ้างทำการงานก็ไม่มีใครจ้าง ก้อนข้าวที่เคยมีคนบริจาคให้พวกจัณฑาลบ้าง ก็ไม่มีอีก คนในหมู่บ้านทั้งหมดย่อมเดือดร้อน ยังอัตภาพให้เป็นไปจากข้าวในครัวที่พอมีอยู่บ้างเท่านั้น

พวกเขาคุยกันว่า **"แต่ก่อนมีคนว่าจ้างพวกเราทำการงานไม่ขาด ตอนนี้พวกเรากำลังจะไม่มีข้าวหุงกิน ในหมู่พวกเรานี้ น่าจะมีคนกาฬกิณีมาอยู่ด้วยแน่ๆ"**

พวกเขาตกลงค้นหาคนกาฬกิณีโดยการแบ่งออกเป็น ๒ พวก ปรากฏว่าครอบครัวของอดีตอานันทเศรษฐีไปอยู่ฝ่ายใด ฝ่ายนั้นก็ยังไม่ได้รับการว่าจ้างงาน ส่วนอีกฝ่ายก็มีงานให้ทำและมีชีวิตความเป็นอยู่กลับเป็นปกติ จากนั้นก็แบ่งฝ่ายนี้ออกเป็น ๒ ฝ่ายอีก (แบ่งเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ) จนพวกเขาพบว่าหญิงในครอบครัวหนึ่งกำลังตั้งครรภ์ และเด็กในครรภ์น่าจะเป็นกาฬกิณี (=อานันทเศรษฐีมาเกิด) จึงขับไล่นางออกจากหมู่บ้าน

นางต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ให้สามีส่งข้าวให้กินบ้าง เที่ยวขอเขาบ้าง พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้เท่านั้น... หลายเดือนต่อมา นางก็คลอดบุตร...**ทารกที่คลอดออกมามีหน้าตาสุดอัปลักษณ์ คือมีมือ เท้า นัยน์ตา หู จมูก และปากไม่อยู่ในที่ควรอยู่ตามมนุษย์ปกติ เป็นเด็กมีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียดเป็นดุจปีศาจ** แต่มารดาก็ยังรักทะนุถนอมแม้ชีวิตจะฝืดเคืองมากก็ตาม

นางพาลูกออกขออาหารบ้าง ขอทำงานแลกค่าจ้างบ้าง แต่ไม่มีใครจ้างเลย เมื่อเอาลูกนอนอยู่ที่บ้านแล้วออกไปหางาน จึงมีคนมาว่าจ้าง ได้ค่าจ้างพอเลี้ยงดูตัวเองและลูกน้อย

เด็กเจริญวัยพอพูดได้ เที่ยวขอข้าวกินได้ มารดาจึงสอนให้ลูกถือกระเบื้องเที่ยวขอทาน กล่าวสอนครั้งสุดท้ายว่า *"แม่ลำบากเพราะเจ้ามานานมาก ตอนนี้แม่ไม่อาจเลี้ยงดูเจ้าต่อไปได้แล้ว ในนครนี้มีโรงทานอยู่หลายแห่งที่เขาแจกจ่ายของกินให้แก่คนยากไร้และคนเดินทาง...เจ้าจงเข้าไปขออาหารตามที่เหล่านั้นเถิด เจ้าไม่อดตายหรอก"* ทิ้งลูกแล้วก็กลับไปอยู่ในหมู่บ้านจัณฑาลดังเดิม

เด็กระลึกชาติได้...พระพุทธเจ้าทรงให้เด็กบอกที่ซ่อนขุมทรัพย์ มูลสิริไปขุดพบทรัพย์ จึงยอมรับว่าเด็กเป็นอดีตบิดาจริง

แต่นั้นเด็กน้อยก็เที่ยวไปตามโรงทาน กินอาหารแล้วนอนตามที่ต่าง ๆ แต่ก็เป็นที่รังเกียจของคนที่พบเห็น เพราะความที่มีหน้าตาอัปลักษณ์จึงถูกขับไล่เนือง ๆ เขาเดินไปเรื่อย ๆ แล้วไปหยุดที่หน้าบ้านของมูลสิริเศรษฐี เกิดความระลึกชาติได้ว่า **"นี่เรือนของเรา เราเป็นเจ้าของเรือนหลังนี้นี่น่า"** เดินผ่านประตูเข้าไปโดยคนในเรือนไม่ทันได้สังเกตเห็นเข้าไปในตัวบ้านแล้ว พวกลูก ๆ ของมูลสิริเศรษฐีพบเห็นก็ส่งเสียงร้องหวาดกลัวดังลั่น

คนงานในเรือนรีบมาขับไล่ว่า **"เจ้าคนกาฬกิณีจงออกไป..."** โบยตีเขาหลายครั้งจนเขาล้มลง ก็ช่วยกันจับออกไปโยนไว้ที่กองขยะ แล้วเล่าเรื่องให้เศรษฐีทราบ

ขณะนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จบิณฑบาตผ่านมา มี**พระอานนท์**ติดตาม (ปัจฉาสมณะ) ทอดพระเนตรเห็นแล้วทรงแย้มพระโอษฐ์ พระอานนท์จึงทูลถามเหตุที่ทรงแย้มพระโอษฐ์? พระศาสดาตรัสเล่าอดีตชาติของเด็กคนนี้ให้ท่านฟัง แล้วให้เด็กน้อยติดตามเสด็จมาถึงที่พระวิหารเชตวัน ทรงเสวยแล้วตรัสให้พระอานนท์ไปเชิญมูลสิริเศรษฐีมา เศรษฐีมาเข้าเฝ้าท่ามกลางหมู่พุทธบริษัท พระศาสดาตรัสถามว่า *"ท่านเศรษฐี ท่านรู้จักเด็กชายหน้าตาอัปลักษณ์คนนี้ไหม?"* เศรษฐีมองเด็กแล้วทูลตอบว่า *"ไม่รู้จักเลย"* ตรัสว่า **"เด็กชายคนนี้ก็คืออานันทเศรษฐีผู้เป็นบิดาของท่าน"**

เมื่อมูลสิริเศรษฐีไม่เชื่อ พระศาสดาก็ตรัสว่า **"บิดาของท่านฝังซ่อนทรัพย์ไว้ ๕ แห่ง เราจะให้เขาบอกให้ท่านไปขุดพิสูจน์ดูนะ"** แล้วตรัสขอให้เด็กชายบอกที่ซ่อนสมบัติ ๕ แห่งนั้น เด็กชายบอกที่ซ่อนให้แล้วเศรษฐีนำคนไปขุดก็พบทรัพย์ทั้ง ๕ แห่ง

เศรษฐีกลับมาเข้าเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบว่า **"เรื่องทั้งหมดที่เด็กพูด เป็นความจริง ข้าพระองค์เชื่อแล้วว่า เด็กนั่นเป็นอดีตบิดา"** พระพุทธเจ้าทรงให้เขาทำอุปการะแก่เด็กตามที่ควรจะต้องทำ เช่น เลี้ยงดู, เมื่อมูลสิริเศรษฐีได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะแล้ว พระพุทธเจ้าจึงตรัสพระคาถาในท่ามกลางมหาชนว่า...

> **"คนพาลย่อมเดือดร้อนว่า เรามีบุตรอยู่ เรามีทรัพย์อยู่ (จึงทุกข์ใจเพราะบุตรและทรัพย์), ที่จริงตัวของตนก็ยังไม่มี (คือไม่มีเครื่องต้านทานทุกข์) บุตรจะมีแต่ที่ไหน ทรัพย์จะมีแต่ที่ไหน"**

> (คือเอาเข้าจริงแล้ว บุตรและทรัพย์ นำทุกข์ออกไปจากเราก็ไม่ได้ ให้สุขที่เที่ยงแท้ก็ไม่ได้ ตัวเราเองต้องเผชิญอยู่ผู้เดียวนั่นแหละ)

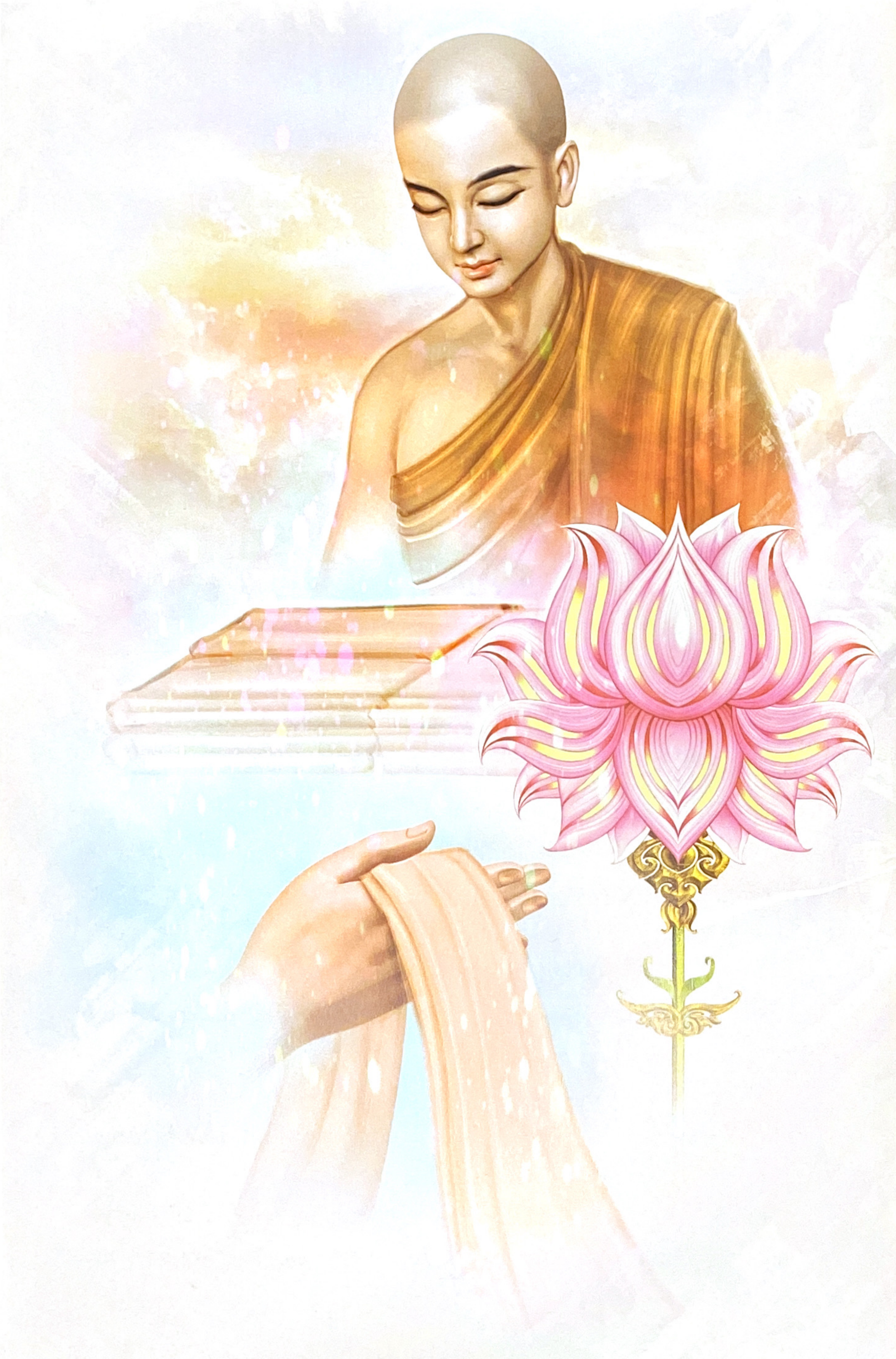
(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๕, ธ.อ.๒/๑๕๑–๔)

มิจฉาทิฏฐิเป็นเหตุเกิดในทุคติ

มิจฺฉามนํ ปณิธาย มิจฺฉาวาจํ อภาสิย
มิจฺฉากมฺมานิ กตฺวาน กาเยน อิธ ปุคฺคโล
อปฺปสฺสุตาปุญฺญกโร อปฺปสฺมึ อิธ ชีวิเต
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ นิรยํ โส อุปปชฺชติ.

บุคคลในโลกนี้ ตั้งจิตไว้ผิด กล่าววาจาผิด ทำการงานทางกายที่ผิด มีการสดับน้อย ทำกรรมอันไม่เป็นบุญไว้ในชีวิตอันน้อยนิดในโลกนี้ เขามีปัญญาทราม ตายแล้วย่อมไปเกิดในนรก

ขุ.อิติ. มิจฉาทิฏฐิสูตร ข้อ ๒๔๘, มจร.ข้อ ๗๐

๘๘

สามเณรวนวาสีติสสะ

ผลแห่งการถวายทานในคราวตกยาก

มหาเสนพราหมณ์ทำทานในพระสารีบุตร... ตายแล้วเกิดเป็นลูกของคนอุปัฏฐาก

บิดาของพระสารีบุตรมีเพื่อนรักอยู่คนหนึ่ง ชื่อว่า **มหาเสนะ** เป็นพราหมณ์ในตระกูลมีทรัพย์ ในกรุงราชคฤห์ **พระสารีบุตรและน้อง ๆ** จึงคุ้นเคยกับพราหมณ์เพื่อนพ่อมาตั้งแต่วัยเยาว์ ทว่าต่อมา **มหาเสนพราหมณ์ยากจนลงในยามแก่เฒ่า** เขาจึงหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่ยอมพบใคร ๆ

วันหนึ่ง พระสารีบุตรเถระต้องการอนุเคราะห์สหายของบิดาคนนี้ จึงไปยืนบิณฑบาตอยู่หน้าประตูเรือน เขาเห็นพระเถระมาก็หลบเข้าบ้าน คิดว่า *"ลูกของเรามาเพื่ออาหาร แต่เราเป็นคนยากจนแล้ว ลูกเราคงยังไม่รู้ วันนี้อะไร ๆ ที่จะใส่บาตรก็ยังไม่มีเลย"* จึงไม่ออกไปพบ...

ในวันอื่น ๆ พระสารีบุตรก็ยังหาโอกาสมาหยุดยืนบิณฑบาตที่หน้าเรือนอีก พราหมณ์เห็นแล้วก็หลบหน้าทุกครั้ง คิดไว้ว่า *"เมื่อใดที่เรามีของจะถวาย เราจึงจะออกไปพบท่าน"*

กระทั่งเช้าวันหนึ่ง พราหมณ์ได้ข้าวปายาสถาดหนึ่งกับผ้าสาฎกเนื้อหยาบผืนหนึ่งจากการที่ได้ไปสอนลัทธิพราหมณ์ในสถานที่แห่งหนึ่ง เขาถือกลับมาถึงบ้านแล้วนึกถึงพระสารีบุตรขึ้นมาว่า *"วันนี้เรามีสิ่งของที่จะให้ลูกแล้ว แต่ว่าท่านจะมาไหมหนอ?"*

ขณะนั้น พระสารีบุตรออกจากฌานสมาบัติ ใคร่ครวญเห็นว่า พราหมณ์มีไทยธรรมแล้ว และกำลังคิดถึงเราอยู่ ท่านจึงมาแสดงตน ยืนถือบาตรอยู่หน้าประตูเรือน พราหมณ์

รอคอยการมาอยู่พอดี เขาดีใจมาก เกิดจิตเลื่อมใสรีบออกไปไหว้และนิมนต์ให้เข้ามานั่งในเรือน ท่านนั่งแล้ว พราหมณ์เกลี่ยข้าวปายาสในถาดใส่ลงในบาตร เกลี่ยได้ครึ่งหนึ่ง พระเถระก็ใช้มือกั้นบาตรไว้หมายจะให้พราหมณ์ได้บริโภคครึ่งหนึ่ง

มหาเสนพราหมณ์กล่าวว่า **"ท่านผู้เจริญ ข้าวปายาสมีสำหรับคนๆ เดียวกินอิ่ม ขอท่านจงสงเคราะห์ผมยังปรโลกด้วยเถิด อย่าคิดสงเคราะห์เพียงแค่โลกนี้เลย"** พระเถระนำมือออกแล้ว เขาเกลี่ยข้าวลงบาตรจนหมด พระสารีบุตรนั่งฉัน ณ ที่นั่งนั้น ฉันเสร็จแล้ว พราหมณ์ถวายผ้าสาฎกผืนนั้นแล้วไหว้ กล่าวว่า **"ขอให้ผมได้เห็นธรรมเหมือนที่ท่านเห็นแล้วด้วยเถิด"** พระเถระกล่าวว่า **"จงสำเร็จอย่างนั้นเถิดพราหมณ์"** แล้วลุกจากที่นั่งกลับออกไป

ก็ทานที่ถวายในคราวตกยาก ทำให้พราหมณ์เกิดความร่าเริงโสมนัสมาก ทั้งยังมีความรักความผูกพันกับพระสารีบุตรผู้เป็นลูกของเพื่อนอย่างยิ่ง **จากนั้นไม่กี่วัน มหาเสนพราหมณ์ก็ตายแล้วเกิดในครรภ์มารดาผู้เป็นอุปัฏฐากของพระสารีบุตร ในกรุงสาวัตถี**

มารดาแพ้ท้อง อยากถวายข้าวปายาสแก่พระสารีบุตร และจะได้กินข้าวที่เหลือ...ถวายแล้ว อาการแพ้ท้องระงับ

มารดารู้ว่าตั้งครรภ์แล้ว สามีจึงได้จัดหาเครื่องบริหารครรภ์ต่าง ๆ มาให้ภรรยา เช่น อาหารที่ไม่ร้อนจัด ไม่เปรี้ยวจัด แต่นางเกิดความแพ้ท้องแปลก ๆ คือ *"นึกอยากนุ่งห่มผ้ากาสาวะ (ผ้าย้อมน้ำฝาด ย้อมด้วยสีจากเปลือกไม้) สีเดียวกับภิกษุ แล้วถือขันทองถวายข้าวปายาสแก่พระสารีบุตรและภิกษุอีกประมาณ ๕๐๐ รูป ผู้เข้ามานั่งฉันข้าวปายาสในเรือน และตัวเองจะได้บริโภคข้าวปายาสที่เหลือ"*

ความแพ้ท้องดังกล่าวของนาง เป็นบุพนิมิตว่า ทารกในครรภ์เป็นเพศชาย และจะออกบรรพชา

พวกญาติฟังอาการแพ้ท้องแล้ว คิดว่า **"เป็นการแพ้ท้องที่ตั้งอยู่ในธรรมแท้ ๆ"** จึงนิมนต์พระสารีบุตรและภิกษุ ๕๐๐ รูป เข้ามาฉันข้าวปายาสเจือน้ำนม มารดาทารกก็นุ่งห่มผ้ากาสาวะ ถือขันทองตักข้าวปายาสถวายภิกษุแล้ว ก็ไปนั่งยังท้ายที่นั่งของภิกษุ นางบริโภคข้าวปายาสที่เหลืออยู่ในขันจนหมด อาการแพ้ท้องได้หายไป

ในระหว่างทารกอยู่ในครรภ์เกือบ ๑๐ เดือนนั้น สามีและพวกญาติก็ให้นางได้ถวายข้าวปายาสแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่มีพระสารีบุตรเป็นประธานอีกหลายครั้ง *ซึ่งเป็นผลจากทารกผูกพันกับการถวายข้าวปายาสในกาลที่เป็นมหาเสนพราหมณ์*

ทารกถวายผ้ากัมพลในวันตั้งชื่อ ขณะยังเป็นทารกนอนแบเบาะ... อายุ ๗ ขวบ ออกบวชเป็นสามเณร

เมื่อมารดาคลอดทารกเพศชายแล้ว วันต่อมา หมู่ญาติได้นิมนต์พระสารีบุตรและหมู่ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป เข้ามาฉันในเรือน พวกญาติอาบน้ำแต่งตัวให้ทารกแล้ว ให้นอนอยู่บนเบาะ แล้วห่มด้วยผ้ากัมพลมีค่า ๑ แสน จากนั้นอุ้มมานอนใกล้ ๆ พระสารีบุตร ทารกเห็นพระสารีบุตรแล้ว จำได้ว่า *"ท่านคืออาจารย์ของเราในปางก่อน เรามาสู่อัตภาพนี้เพราะถวายข้าวและผ้าสาฎกแก่ท่าน"*

เมื่อหมู่ภิกษุฉันเสร็จแล้ว มารดาได้อุ้มทารกมาอยู่ข้างหน้าพระเถระ ทารกคิดจะถวายผ้ากัมพล จึงใช้มือพยายามรวบผ้ามาไว้ที่มือ มารดาเห็นว่าทารกซน ทำให้ผ้าไม่เรียบร้อย จึงจะเอาออก ทารกก็ร้องไห้จ้า, พวกญาติกล่าวว่า ปล่อยให้เขาทำ เขาจะได้หยุดร้อง, มารดาจับมือบุตรจะให้ไหว้พระเถระ ทารกก็ปล่อยผ้าหล่นลงใกล้เท้าพระเถระ พวกญาติคิดว่า *"ทารกคงอยากถวายผ้า"* ก็กล่าวกับท่านว่า *"ท่านเจ้าข้า ผ้ากัมพลผืนนี้ เป็นอันเด็กถวายแก่ท่านแล้ว เขาบริจาคแล้ว ขอพระผู้เป็นเจ้าจงให้สิกขาบทแก่ทาสของท่านด้วยเถิด เขาบูชาท่านด้วยผ้าราคา ๑ แสนแล้ว"*

พระสารีบุตรถามว่า *"เด็กชื่ออะไร?"* ตอบว่า *"ชื่อเหมือนกับพระผู้เป็นเจ้าขอรับ"*

(คือพระสารีบุตรชื่อเดิมคือ **อุปติสสะ**, มารดาจึงตั้งชื่อบุตรของตนว่า **"ติสสะ"** เพราะเขามาเกิด มารดาแพ้ท้องแล้วนึกถึงพระสารีบุตร และได้ทำบุญกับพระสารีบุตรเนือง ๆ มีอัธยาศัยผูกพันกับพระเถระมาก) พระเถระกล่าวว่า *"ดีแล้ว ติสสะ เป็นชื่อที่ดีแล้ว"*

วันนั้นถือเป็นวันมงคล วันตั้งชื่อทารกว่า **"ติสสะ"** (อย่างเป็นทางการ) นับแต่นั้นบิดามารดาของติสสกุมาร ก็ได้ปรารภวันมงคลของบุตรครั้งสำคัญ ๆ ด้วยการนิมนต์พระสารีบุตรและหมู่ภิกษุมาฉันในเรือน คือ

๑. วันที่บุตรบริโภคอาหารด้วยตนเองได้

๒. วันที่ทำพิธีเจาะหูบุตร (ใส่ต่างหู)

๓. วันที่บุตรนุ่งห่มเสื้อผ้าได้เอง

๔. วันโกนผมจุกบุตร

ครั้นติสสกุมารมีอายุ ๗ ขวบ เขาก็พูดขอกับบิดามารดาว่า *"แม่จ๋า พ่อจ๋า ผมอยากบวชอยู่กับพระสารีบุตร"* มารดากล่าวว่า *"ได้เลยลูก แม่น่ะทำใจไว้ตั้งแต่เจ้ามาเกิด เจ้าทำให้แม่อยากนุ่งห่มผ้ากาสาวะ แม่รู้ว่าโตขึ้นเจ้าจะต้องบวช เจ้าจงบวชตามอัธยาศัยของเจ้าเถิด"* แล้วส่งคนไปนิมนต์พระเถระมาบ้าน ถวายอาหารแล้วบอกความประสงค์ของลูกว่า *"ท่านเจ้าข้า ทาสของท่านพูดขอกะพ่อแม่ว่าจะบวช ในตอนเย็นวันนี้ พวกเราจะพาทาสติสสะไปพบท่านที่พระวิหาร โปรดให้เขาบวชด้วยเถิด"*

ในเวลาเย็น บิดามารดาและหมู่ญาติก็นำติสสกุมาร พร้อมด้วยเครื่องสักการะจำนวนมาก มาถวายพระเถระในพระวิหารเชตวัน พระสารีบุตรกล่าวธรรมให้เด็กชายตัดสินใจให้ดีว่า *"ติสสะเอ๋ย การบวชเป็นสิ่งที่ทำได้ยากนะ การเป็นนักบวชเป็นอยู่ลำบาก เธอเองเคยอยู่แต่ในความสุขสบาย บวชแล้วอยากได้ของเย็น ก็อาจได้ของร้อน อยากได้ของร้อนก็อาจได้ของเย็นนะ"* เด็กชายตอบว่า *"ท่านขอรับ ผมมั่นใจว่าทนได้ทุกอย่าง ทำได้ทุกอย่างที่ท่านสอนขอรับ"*

พระเถระจึงให้ภิกษุปลงผมให้เด็กชายและสอนกรรมฐานเบื้องต้น คือ **ตจปัญจกกรรมฐาน** (กรรมฐานมีหนังเป็นที่ ๕ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นสิ่งปฏิกูล) และให้สมาทานศีล ๑๐ เด็กชายบวชเป็นติสสสามเณรแล้ว

บิดามารดาปรารภการบวชของบุตร จึงได้กราบทูลนิมนต์ให้พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์เสวยมธุปายาสน้ำน้อยตลอด ๗ วันในพระวิหารเชตวันนั้น

กุศลแห่งการถวายผ้าสาฎกเนื้อหยาบให้ผล สามเณรได้บิณฑบาตและผ้าจำนวนมาก ได้ฉายานามว่า ผู้ให้อาหารและผ้า

บวชเป็นวันที่ ๘ สามเณรติสสะติดตามภิกษุทั้งหลายเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ชาวเมืองรู้ข่าวแล้วรีบจัดเตรียมผ้าสาฎกประมาณ ๕๐๐ ผืน และบิณฑบาตประมาณ ๕๐๐ ที่ รอถวาย และได้ถวายแด่สามเณรแล้ว แม้วันต่อมา ชาวเมืองก็ยังถวายผ้าสาฎก ๕๐๐ ผืน และบิณฑบาต ๕๐๐ ที่แก่สามเณรอีก ท่านได้ให้พวกอุบาสกอุบาสิกาช่วยนำไปถวายภิกษุสงฆ์

สามเณรติสสะบิณฑบาต ๒ วัน ได้ผ้า ๑,๐๐๐ ผืน และอาหาร ๑,๐๐๐ ที่ เป็นผลมาจากสมัยที่เป็นมหาเสนพราหมณ์ถวายผ้าสาฎกเนื้อหยาบ และข้าวปายาสแด่พระสารีบุตร พวกภิกษุจึงขนานนามสามเณรว่า **"ปิณฑปาตทายกติสสะ"** (ติสสะผู้ถวายบิณฑบาต)

ถึงฤดูหนาว สามเณรเห็นพวกภิกษุผิงไฟแก้ความหนาวเย็น จึงแนะนำว่าน่าจะห่มผ้ากัมพล เพราะเป็นผ้าที่ช่วยให้อบอุ่น พวกภิกษุกล่าวว่า *"พวกเราไม่มีบุญอย่างเธอ จะหาผ้าได้จากที่ไหน"* สามเณรกล่าวว่า *"ท่านขอรับ ถ้าพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายต้องการผ้ากัมพลก็จงออกไปบิณฑบาตกับผมเถิด"* ภิกษุเหล่านั้นได้บอกข่าวต่อ ๆ กันว่า ถ้าไปบิณฑบาตพร้อมสามเณรติสสะก็จะได้ผ้ากัมพลห่มแก้ความหนาว

รุ่งเช้า มีภิกษุประมาณ ๑,๐๐๐ รูป ออกบิณฑบาตพร้อมกับสามเณร

สามเณรขออนุญาตเดินนำหน้า ภิกษุทั้งหลายเดินตามหลัง ท่านไม่ได้กังวลว่าจะได้ผ้า ๑,๐๐๐ ผืน จากที่ไหน (เพราะทานที่เคยถวายดีแล้วในพระสารีบุตร) นำหมู่ภิกษุเดินไปตามลำดับเรือนภายนอกพระนครสาวัตถี ได้ผ้ากัมพลมา ๕๐๐ ผืนแล้วเดินเข้าไปในพระนคร เช้านั้น อุบาสกอุบาสิการู้ข่าวสามเณรนำภิกษุออกบิณฑบาตผ้ากัมพล ก็รีบแสวงหาผ้ารอถวายแด่ท่าน

ในพระนครมีร้านจำหน่ายผ้ากัมพล พ่อค้ากำลังจัดผ้ากัมพล ๕๐๐ ผืนอยู่ มีชายคนหนึ่งผู้ไม่ได้นับถือพระพุทธเจ้า เดินเข้าไปบอกพ่อค้าว่า *"ขณะนี้มีสามเณรกำลังต้องการผ้ากัมพลอยู่ สามเณรนั้นใครๆ เห็นแล้วก็ต้องถวายสิ่งของ ท่านจงซ่อนผ้าของท่านให้พ้นสายตาสามเณรเถิด"* พ่อค้าถามว่า *"สามเณรรับสิ่งของที่เขาให้ หรือว่าถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นยังไม่ได้ให้เล่า?"* เขาตอบว่า *"สามเณรรับเอาสิ่งของที่เขาให้"* พ่อค้าจึงขับไล่เขาว่า *"ท่านจงไปเสียเถิด ถ้าเราจะให้เราก็ให้เอง ถ้าเราไม่ให้ เราก็จะไม่ให้"*

พ่อค้าคิดถึงคำพูดของชายคนนั้นแล้วคิดว่า ในร้านมีผ้ากัมพลอยู่ ๕๐๐ ผืน เป็นผ้าราคาแพงถึงหนึ่งแสนอยู่ ๒ ผืน, เราควรเอา ๒ ผืนไปซ่อนดีกว่า ผ้าที่เหลืออาจมีคนมาซื้อถวายสามเณรก็ได้ ถ้าท่านมาที่ร้านของเราแล้วมองเห็นผ้า ท่านก็จะเห็นเฉพาะผ้าราคาไม่แพง ถ้าเราจะถวายเราก็จะถวายผ้าราคาถูกให้ท่าน, แล้วนำผ้ากัมพลราคาแพงไปเก็บซ่อนไว้

สักครู่หนึ่ง พ่อค้าผ้าเดินออกมาหน้าร้าน ก็เห็นสามเณรเดินนำหมู่ภิกษุมา ทันทีที่เห็น เขาก็เกิดความรักดุจเห็นลูกของตัวเองมา เกิดความรักท่วมท้น คิดว่า *"อย่าว่าแต่ผ้ากัมพลเลย แม้แต่เนื้อหัวใจเราก็ถวายให้ได้"* แล้วนำผ้ากัมพลราคาแพง ๒ ผืนออกมาวางไว้แทบเท้า ไหว้แล้วกล่าวว่า *"ท่านเจ้าข้า ขอให้ข้าพเจ้าได้มีส่วนแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้วด้วยเถิด"* สามเณรกล่าวอนุโมทนาว่า *"จงสำเร็จอย่างนั้นเถิด"*

สามเณรและหมู่ภิกษุ ๑,๐๐๐ รูปเดินบิณฑบาตต่อไป ก็ได้ผ้าครบจำนวน ๕๐๐ ผืน จากภายในพระนคร รวมเป็นผ้ากัมพล ๑,๐๐๐ ผืน ภายในวันเดียว ภิกษุทั้งหลายขนานนามให้สามเณรอีกว่า **"กัมพลทายกติสสะ"** (ติสสะผู้ให้ผ้ากัมพล)

ท่านกล่าวว่า ผ้ากัมพลที่สามเณรได้ในวัย ๗ ขวบนี้ เป็นผลแห่งการถวายผ้ากัมพลในวันตั้งชื่อว่า "ติสสะ" สมัยยังเป็นทารกอยู่นั่นเอง

ออกจากเขตบ้านเข้าไปอยู่เขตป่า บรรลุเป็นพระอรหันต์ขณะมีอายุ ๗ ปี, ได้ชื่อที่ ๔

ต่อมาสามเณรเห็นว่า การอยู่ในพระเชตวันวิหาร ต้องรับหมู่ญาติ ต้องเจรจาปราศรัยนาน ๆ จะทำให้ไม่ได้ที่พึ่งทางใจ จึงเข้าเฝ้ากราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ และทูลขอเรียนกรรมฐาน พระศาสดาตรัสสอนให้แล้ว สามเณรถวายอภิวาททูลลาและไปไหว้ลาพระสารีบุตรผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ ถือบาตรและจีวรเดินทางไกลประมาณ ๑๒๐ โยชน์ ถึงเขตบ้านแห่งหนึ่ง แล้วถามอุบาสกชราคนหนึ่งว่า แถวนี้มีวิหารที่พวกภิกษุอยู่บ้างไหม? ชายชราเห็นเณรแล้วเกิดความรักดังบุตร ตอบว่า มี และนำทางไปจนถึงวิหารแห่งหนึ่งที่พวกชาวบ้านดูแลรักษาไว้ เพราะไม่มีภิกษุ

อุบาสกแนะนำสถานที่และทางโคจรบิณฑบาตแล้วนิมนต์ให้สามเณรไปบิณฑบาตในหมู่บ้านของพวกตน ก่อนกลับอุบาสกถามว่า *“ท่านสามเณรมีชื่อว่าอะไรขอรับ?”* สามเณรตอบว่า ***“อาตมาชื่อวนวาสีติสสะ”*** (ติสสะผู้อาศัยอยู่ป่า) เป็นชื่อที่ ๔ ภายในอายุ ๗ ปี อุบาสกกลับไปบ้านแล้วบอกข่าว มีสามเณรมาอยู่ที่วิหาร และจะมาบิณฑบาตพรุ่งนี้

รุ่งเช้า สามเณรก็ออกเดินบิณฑบาตมายังหมู่บ้านนั้น เมื่อประชาชนใส่บาตร สามเณรก็กล่าวว่า *“ขอให้ท่านทั้งหลาย จงถึงความสุขจงพ้นจากทุกข์เถิด”* พวกเขารักสามเณรดุจบุตร นิมนต์ให้อยู่จำพรรษา เพื่อพวกตนจะได้รับสรณะ ๓ (พระรัตนตรัย) รักษาศีล ๕ และรักษาอุโบสถศีล (๘ ครั้งต่อเดือน) ซึ่งสามเณรติสสะก็รับนิมนต์อยู่จำพรรษาและเจริญกรรมฐานบรรลุพระอรหัต (เป็นพระอรหันต์) ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ ในเดือนที่ ๓ ของการเข้าจำพรรษา

(ดู ธ.อ.๒/๒๑๔-๒๒๓)

๘๙
ฉัตตมาณพ
ผลของการเข้าถึงสรณะ และดำรงอยู่ในศีล

มาณพชาวเสตัพยนครไปเรียนที่อุกกัฏฐนคร จบแล้วกลับมาบ้านจะนำทักษิณาไปบูชาครู พระพุทธเจ้าทรงรู้ว่าเขาจะถูกฆ่าตาย จึงเสด็จมาโปรด

ฉัตตมาณพ เป็นบุตรชายของพราหมณ์ชาวเสตัพยนครสกุลหนึ่ง (ในแคว้นโกศล) เจริญวัยแล้วบิดาส่งไปศึกษาศิลปะในสำนักของ**โปกขรสาติพราหมณ์** ณ อุกกัฏฐนคร (นครนี้พระเจ้าปเสนทิโกศลยกให้เป็นพรหมไทย ในฐานะที่โปกขรสาติเป็นอาจารย์ของพระองค์, ที.สี.ข้อ ๑๔๒)

เขาเป็นคนมีปัญญาและความเพียร ศึกษาไม่นานก็สำเร็จศิลปะของพวกพราหมณ์ เขาเรียนถามอาจารย์ว่า "**อาจารย์ขอรับ ผมจบศิลปะในสำนักของอาจารย์แล้ว ผมจะให้ทักษิณาบูชาครูแก่อาจารย์ผมต้องทำอย่างไรบ้าง?**" อาจารย์กล่าวว่า "**ธรรมดา ทักษิณาบูชาครูจะต้องเหมาะสมกับทรัพย์สมบัติของอันเตวาสิก (ศิษย์ที่มาอยู่อาศัย ครอบครัวมีฐานะดีก็จ่ายมาก มีน้อยก็จ่ายน้อย) สำหรับเธอจงนำมา ๑,๐๐๐ กหาปณะ**"

ฉัตตมาณพเดินทางกลับถึงบ้านที่เสตัพยนคร มารดาบิดาต้อนรับด้วยความรักความยินดี หายเหนื่อยแล้วเขาเล่าเรื่องค่าบูชาครูให้พ่อกับแม่ฟัง และออกปากขอเงินว่า *"พ่อครับ แม่ครับ โปรดให้เงินผมนำไปบูชาครู ๑,๐๐๐ เถอะครับ ผมจะนำไปมอบให้ครูในวันนี้แหละแล้วจะรีบกลับมา"* มารดาบิดาแนะว่า *"อย่าเพิ่งไปในวันนี้เลยลูก เพิ่งกลับมา พรุ่งนี้ค่อย*

นำเงินไปให้ครูก็แล้วกัน" เขาเชื่อฟังคำ แต่การสนทนากันนั้นพวกโจรแอบได้ยิน จึงวางแผนจะฆ่าชิงเงินจากเขา ณ บริเวณป่าที่เขาจะต้องผ่านในวันพรุ่งนี้

เวลาใกล้รุ่งของวันใหม่ พระพุทธเจ้าทรงออกจากพระมหากรุณาสมาบัติ ทรงตรวจดูโลกแล้วพบว่า *"วันนี้ฉัตตมาณพมีอุปนิสัยที่จะถึงสรณะ (=พระรัตนตรัย) และศีล (๕) เราจะเสด็จไปรอเขาที่โคนไม้แห่งหนึ่ง เขาจะถึงสรณะและศีลแล้วเดินทางไปถูกโจรฆ่าตาย ตายแล้วจะเกิดในเทวโลก เขาจะมาแสดงตัวตรงสถานที่ ๆ ถูกฆ่า เราจะไปแสดงธรรม และในที่ประชุมนั้นจะมีผู้ตรัสรู้ธรรมจำนวนมาก"*

สว่างแล้ว มาณพลุกขึ้นจัดแจงเตรียมตัว รับมอบห่อกหาปณะ ร่ำลามารดาบิดาแล้วออกจากบ้านไป เขามุ่งหน้าจากเสตัพยนครไปอุกกัฏฐนคร ระหว่างทางได้เห็นพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่โคนไม้ต้นหนึ่งริมทาง จึงเข้าไปเฝ้า ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่

พระพุทธเจ้า : มาณพ เธอจะไปไหนหรือ?

มาณพ : ข้าแต่ท่านพระโคดม ข้าพระองค์จะไปอุกกัฏฐนคร จะนำเงินไปมอบให้อาจารย์โปกขรสาติพราหมณ์เป็นค่าบูชาครู พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : เธอเคยรู้จักการถึง**สรณะ ๓** (ที่พึ่งคือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์) และ**ศีล ๕** บ้างไหม?

มาณพ : ข้าพระองค์ไม่เคยรู้เลยว่า สรณะและศีล เป็นอย่างไร พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้าทรงแสดงสรณะ ๓ และศีล ๕ พร้อมทั้งอานิสงส์ เป็นต้นว่า...

"บรรดาผู้กล่าวสอน ผู้ใดเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ เป็นพระศากยมุนี เป็นผู้จำแนกธรรม (พระภควา) เป็นผู้ทำกิจ (ในอริยสัจ ๔) เสร็จแล้ว ถึงฝั่งแล้ว (บรรลุอริยมรรคทั้ง ๔ แล้ว) ถึงความพรั่งพร้อมด้วยพละและวิริยะ เธอจงถึงพระสุคตเจ้านั้นเป็นสรณะ

เธอจงถึงธรรม (อริยมรรค, อริยผล, นิพพาน) อันสำรอกราคะ (อริยมรรค ชื่อว่าราควิราคะ) ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าโศก (อริยผล) เป็นอสังขตะ ไม่วิปริต น่าชื่นชมทุกเวลาคล่องแคล่ว (ประกาศไว้ดีแล้ว และเป็นธรรมละเอียดอ่อน) จำแนกไว้ดี (บัญญัติและแสดงไว้ครบถ้วน) นี้ เป็นสรณะ (พระธรรมในที่นี้ทรงหมายถึง มรรค ผล นิพพาน และปริยัติธรรม)

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงทานที่ถวายในท่านเหล่าใดว่ามีผลมาก ท่านเหล่านั้น คือ พระอริยบุคคล ๔ คู่ (เช่นโสดาปัตติมรรคคู่กับโสดาปัตติผล) ผู้สะอาด (จากกิเลส) นับเป็นบุคคลได้ ๘ (คือ มัคคบุคคล ๔ ผลบุคคล ๔ เช่น โสดาปัตติมรรค ๑ โสดาปัตติผล ๑) ผู้เห็นธรรม เธอจงถึงพระสงฆ์นี้เป็นสรณะ"

ลำดับนั้น ทรงประกาศ**สิกขาบท ๕** (บทหรือข้อปฏิบัติ ๕ เรียกว่า ศีล ๕) พร้อมทั้งอานิสงส์ มาณพกล่าวทบทวนตาม เป็นอันสมาทานสิกขาบท ๕ แล้ว เขากราบทูลลาไปด้วยจิตเลื่อมใส พระศาสดาทรงดำริว่า **"กุศลเพียงเท่านี้ ก็เพียงพอให้มาณพเกิดในเทวโลก"** แล้วเสด็จกลับไปยังพระเชตวัน

มาณพถูกฆ่าชิงทรัพย์ เกิดเป็นเทพบุตรในดาวดึงส์... มหาชนมาดูศพ พระพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรม ฉัตตเทพบุตรบรรลุมรรคผล...

มาณพเดินไป ระลึกถึงสรณะและศีล ๕ ไป ก็มีพวกโจรกรูกันออกมาขวางทางเดิน เขาไม่สนใจ ไม่หวาดกลัว ก้าวจะเดินต่อไป ก็ถูกโจรยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษเสียบแทงเข้าร่าง พิษแผ่ซ่าน ทำให้เขาสิ้นชีวิต พวกมันชิงเอาห่อกหาปณะหลบหนีไป

อดีตฉัตตมาณพอุบัติเป็นเทพบุตรในดาวดึงส์ ในวิมานทองขนาด ๓๐ โยชน์ ดุจหลับแล้วตื่นขึ้น พบนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ แวดล้อม วิมานทองมีรัศมีแผ่ไปไกลถึง ๒๐ โยชน์

ชาวบ้านมาพบศพฉัตตมาณพ จึงไปบอกข่าวร้ายแก่มารดาบิดาของเขา ส่วนชาวอุกกัฏฐนครที่มาพบก็ไปบอกแก่โปกขรสาติพราหมณ์และเหล่าศิษย์ พวกเขารู้ข่าวแล้วเสียใจ ร้องไห้ พากันมายังสถานที่พบศพของฉัตตมาณพ รวมถึงชาวบ้านอิจฉานังคละผู้เป็นเจ้าถิ่นก็มา

ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงทราบว่ามาณพตายแล้ว ทรงดำริว่า **"ถ้าเราไป ฉัตตเทพบุตรจะมาไหว้เรา เราจะถามกรรมที่เขาทำไว้ ให้เขาพูดผลแห่งกรรมที่เขาได้ประจักษ์แล้ว เราจะแสดงธรรม จะมีมหาชนได้บรรลุธรรม"**

ครั้นแล้วได้เสด็จพร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ (ด้วยพุทธานุภาพ) มายังสถานที่นั้น หมู่มนุษย์เห็นแล้วพากันรับเสด็จ ประทับนั่งแล้วทรงเปล่งพระฉัพพัณรังสี (รัศมี ๖ สี)

ขณะนั้น ฉัตตเทพบุตรใคร่ครวญดูอัตภาพและทิพยสมบัติแล้ว พบว่าได้มาด้วยการถึงสรณะ ๓ และศีล ๕ ยิ่งเกิดความเลื่อมใสพระผู้มีพระภาคเจ้ามากยิ่งขึ้น คิดว่า *"ตอนนี้มารดาบิดา อาจารย์ มิตรสหาย ประชาชน พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์กำลังประชุมอยู่ใกล้ศพของเรา เราจะไปถวายบังคมพระพุทธเจ้าและไหว้ภิกษุสงฆ์ จะทำคุณของพระรัตนตรัยให้ปรากฏแก่มหาชนนั้น"*

เทพบุตรมีความกตัญญูเป็นที่ตั้ง มาด้วยเทพวิมานของตน ยังแสงสว่างให้ปรากฏไปทั่วป่าแห่งนั้น (ตะวันลับขอบฟ้าแล้ว พลบค่ำแล้ว) ลงจากวิมานท่ามกลางสายตาหมู่มนุษย์ มีเหล่าเทพอัปสรติดตามแล้วเข้าไปหมอบลงแทบพระยุคลบาท แล้วยืนไหว้พระพุทธเจ้าอยู่ หมู่มหาชนต่างเลื่อมใสและอยากรู้ว่า ผู้นี้เป็นใคร เป็นเทวดาหรือพรหมกันหนอ?

พระพุทธเจ้าทรงต้องการให้กรรมที่เทพบุตรนั้นกระทำแล้วปรากฏแก่ปวงชน จึงตรัสถามว่า

"ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวฤกษ์ชื่อผุสสะ ก็ไม่สว่างเท่าวิมานของท่าน ท่านเป็นใครมาจากไหนจึงมาสู่แผ่นดินนี้ วิมานของท่านงดงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง มีดอกปทุมมาก สมบูรณ์ด้วยเหล่าเทพอัปสร ท่านเกิดในวิมานนี้ ได้รับผลกรรมเหล่านี้ด้วยกรรมอะไร? ท่านถูกเราถามแล้วเชิญบอกตามที่ท่านเห็นสมควรเถิด"

ฉัตตเทพบุตรกราบทูลเล่าถึงสมัยเป็นฉัตตมาณพได้พบพระพุทธเจ้า ฟังธรรมเรื่องสรณะและสิกขาบท ๕ แล้วถึงสรณะ ๓ และสมาทานสิกขาบท ๕ (ปญฺจ สิกฺขานิ) ดังนี้

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทีแรกข้าพระองค์ได้กราบทูลว่า ข้าพระองค์ยังไม่ได้ถึงพระชินวร (=พระพุทธเจ้าผู้ชนะอย่างประเสริฐ) พระธรรมและภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ แต่ภายหลังได้กระทำตามพระพุทธดำรัสแล้ว

พระองค์สอนว่า จงเว้นฆ่าสัตว์ อย่าประพฤติกรรมไม่สะอาดต่าง ๆ เพราะผู้มีปัญญาทั้งหลายสรรเสริญการไม่ฆ่าสัตว์...อย่าเป็นผู้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้...อย่าได้ล่วงเกิน

หญิงที่คนอื่นรักษา และภรรยาของชายอื่น อย่าได้กล่าวเรื่องไม่จริง...จงงดเว้นน้ำเมาทุกชนิด เพราะเป็นสิ่งทำให้ปราศจากสัญญา (ความรู้ตัว)

ข้าพระองค์ถือสิกขาบท ๕ ในศาสนานี้ ปฏิบัติธรรมของพระตถาคต แล้วเดินไปในทาง ๒ แพร่ง ท่ามกลางพวกโจร พวกโจรได้ฆ่าข้าพระองค์ที่ทางนั้น เพราะโภคะเป็นเหตุ ข้าพระองค์ระลึกถึงกุศลนี้เพียงเท่านี้ กุศลอื่นนอกจากนี้ไม่มี ด้วยกรรมอันสุจริตนั้น ข้าพระองค์จึงเกิดในหมู่เทพไตรทิพย์ (=ดาวดึงส์) ขอพระองค์โปรดดูวิบากแห่งการสำรวมเพียงชั่วครู่ชั่วยาม...ข้าพระองค์ถึงสุคติและความสุขด้วยเทศนาเล็กน้อย ส่วนเหล่าสัตว์ผู้ที่ฟังธรรมของพระองค์ติดต่อกัน เห็นทีจะได้สัมผัสนิพพานเป็นแน่...

พระศาสดาทรงมีอุปการะมาก ทรงอนุเคราะห์อย่างนี้ เมื่อข้าพระองค์เป็นผู้จะถูกฆ่า ได้เสด็จมาแต่ยังวัน ข้าพระองค์นั้นเป็นผู้เข้าถึงพระผู้มีพระนามอันเป็นสัจจะ (สัจจนาม-พระนามไม่เท็จ พระนามที่เป็นจริง) ขอพระองค์โปรดอนุเคราะห์เถิด พวกข้าพระองค์ทั้งหลายจะขอฟังธรรมจากพระองค์อีก..."

พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูอัธยาศัยของเทพบุตร และมหาชนในที่ประชุมนั้นแล้ว ทรงแสดงอนุบุพพิกถา (ธรรมที่แสดงตามลำดับจากง่ายไปยาก เช่น ทาน ศีล สวรรค์ เป็นต้น) และอริยสัจ ๔ **จบพระธรรมเทศนา ฉัตตเทพบุตร มารดาบิดา (ที่เป็นมนุษย์) บรรลุโสดาปัตติผล และหมู่ชนจำนวนมากก็ได้บรรลุธรรม**

ฉัตตเทพบุตรเป็นพระโสดาบันแล้ว ทูลประกาศความเคารพมรรคเบื้องสูง คือ สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค จบแล้วถวายบังคม ทำประทักษิณ ไหว้ ทำความเคารพภิกษุสงฆ์ ลามารดาบิดาแล้วกลับไปเทวโลก

พระพุทธเจ้าทรงลุกจากที่ประทับ เสด็จมีภิกษุสงฆ์แวดล้อมไป มารดาบิดา อาจารย์โปกขรสาติ และมหาชนพร้อมใจกันส่งเสด็จ จากนั้นได้ทำการฌาปนกิจสรีระของฉัตตมาณพ

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๕๓, วิมาน.อ.๔๑๑-๔๒๘)

๙๐
ภัททิตถิกาเทพธิดา
ผลแห่งความเป็นอุบาสิกาอาจาระสมบูรณ์

ภัททากุมารีเป็นชาวกิมิลนคร (หรือกิมพิลนคร) เธอเป็นคนดีประพฤติดีสม่ำเสมอ เป็นธิดาของตระกูลที่มีโภคทรัพย์ตระกูลหนึ่งในนครนี้

ต่อมา นางได้แต่งงานกับ **นายโรหกะ** บุตรชายของคหบดีในนครเดียวกัน เขาก็เป็นผู้มีศีลมีอาจาระดีเช่นเดียวกัน เพราะมีศีลและอาจาระ (มารยาทดีงาม) ดีเหมือนกัน ทั้งสองจึงอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี โดยเป็นที่รู้กันดีทั่วพระนคร ชาวบ้านจึงเรียกนางว่า **“ภัททิตถี”** (หญิงผู้น่ารัก)

สมัยหนึ่ง **พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ** และภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป จาริกมาถึงกิมิลนคร นายโรหกะได้ยินข่าวการมาของพวกท่านแล้ว เกิดความดีใจพาภรรยาและบุตรไปกราบนิมนต์จะถวายภัตตาหารในวันรุ่งขึ้น และได้ถวายของฉันของเคี้ยวอันประณีตแด่คณะของพระอัครสาวก ฟังธรรมเทศนาแล้วถึงสรณะและสมาทานศีล ๕ ประพฤติอยู่ในโอวาทของท่าน

เดิมที นางภัททาก็เป็นคนดีมีศีลธรรมจรรยาอยู่แล้ว ครั้นเมื่อนางเป็นอุบาสิกาแล้ว ก็ยิ่งประพฤติตนเคร่งครัดขึ้น ด้วยการรักษาอุโบสถมีองค์ ๘ (ศีลอุโบสถ) ในทุกวัน ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวันปาฏิหาริยปักษ์ (กำหนดระยะเวลารักษาอุโบสถเป็นประจำ เช่น ๓ เดือน) ตั้งแต่นั้นมานางก็เป็นคนที่เทวดาทั้งหลายรักใคร่อนุเคราะห์

เทวดานำนางจากกิมิลนครไปให้ชมมหรสพกับสามีที่ตักสิลานคร อยู่ร่วมกันแล้วตั้งครรภ์ กลับมากิมิลนคร แม่สามีกล่าวหาว่ามีชู้ เทวดาโกรธ นางระงับภัยด้วยคำสัตย์

ครั้งหนึ่ง นายโรหกะนำบริวารไปค้าขายที่**นครตักสิลา** พักอยู่หลายวัน คืนหนึ่งในพระนครมีมหรสพ เขาถูกเพื่อนรบเร้าให้เข้าไปเที่ยวในงาน เขาสนุกสนานแล้วพลันคิดถึงภรรยา อยากให้ภรรยามาอยู่ในงานมหรสพบ้าง

ครั้งนั้น เทวดาประจำเรือนรู้ความต้องการของเขาแล้ว นำนางภัททามาให้เขาด้วยเทวฤทธิ์ทั้งสองเล่นมหรสพร่วมกันแล้วอยู่ร่วมกัน คืนนั้นสามีได้มอบแหวนให้แก่นางด้วยความรัก ใกล้สว่าง เทวดาก็นำตัวนางกลับไปที่เรือน ฝ่ายสามีก็ยังอยู่ค้าขายต่อไปอีกนานหลายเดือน

การอยู่ร่วมกันนั้น ทำให้นางตั้งครรภ์ ครรภ์ปรากฏใหญ่ขึ้นตามวันเวลา แม่สามีได้ตั้งข้อสังเกตว่านางตั้งครรภ์ได้อย่างไรกัน ในเมื่อสามีเดินทางไปค้าขายนานหลายเดือนจนป่านนี้ก็ยังไม่กลับ **มารดาสามีกล่าวหาว่านางมีชู้** พยายามขับไล่ออกจากเรือน

ชาวบ้านเองเมื่อได้รู้ความจากแม่สามี ก็เปลี่ยนท่าทีเป็นรังเกียจ และร่วมประณามจาก **"นางผู้น่ารัก" กลายเป็นหญิงมีชู้ สร้างความเจ็บปวดร้าวรานใจให้นางภัททาอย่างมาก** เทวดาที่รักใคร่เอ็นดูนาง ทนไม่ไหวที่เห็นนางโศกเศร้า ถูกใส่ร้ายและขับไล่ จึงใช้เทวานุภาพทำให้น้ำเอ่อล้นขึ้นจากแม่น้ำคงคาสูงขึ้น ๆ เหมือนจะโถมถล่มกรุงกิมิละให้จมอยู่ใต้น้ำ ชาวเมืองทั้งหมดพากันหวาดกลัวอุทกภัย นางภัททารู้ว่าเทวดาโกรธจะทำให้น้ำท่วมเมือง จึงตั้งสัตยาธิษฐานต่อหน้าแม่สามีและชาวบ้านว่า **"ถ้าดิฉันไม่ได้ประพฤตินอกใจสามี ดิฉันตั้งครรภ์กับสามีจริงๆ ก็ขอให้น้ำจงหายไป ถ้าดิฉันประพฤตินอกใจสามี และตั้งครรภ์กับชายอื่นก็ขอให้น้ำจงท่วมเมืองเถิด"** สิ้นคำอธิษฐานเท่านั้น น้ำที่ปรากฏดังจะถาโถมนั้น ได้หายวับไป มารดาสามีและชาวเมืองจึงกลับมารักและนับถือนางยิ่งกว่าเดิมอีก

เมื่อสามีค้าขายกลับมาเห็นภรรยาตั้งครรภ์ เขาก็ไม่เชื่อ แม้มารดาจะช่วยยืนยันความบริสุทธิ์ให้แก่นางภัททา เขาก็ยังระแวง นางนำแหวนที่เขามอบให้ในคืนนั้นมาแสดงสามีจึงเชื่อใจและรักใคร่นางยิ่งขึ้น ความมีศีลและอาจาระดียิ่งแพร่กระจายไปยิ่งขึ้น

ไม่กี่ปีต่อมา นางภัททาเสียชีวิตแล้วเกิดเป็นเทพธิดาในภพดาวดึงส์ มีลักษณะพิเศษ คือ **สวมมาลัยดอกมณฑารพ**สีเขียว เหลือง ดำ แดง มีมาลัยกลีบเกสรดอกมณฑารพประดับบนศีรษะ

ตายแล้วเกิดในดาวดึงส์ ได้ร่วมฟังอภิธรรม และทูลกรรมดี

ครั้นสมัยพระพุทธเจ้าเสด็จประทับจำพรรษาในดาวดึงส์ ทรงแสดงอภิธรรมตลอด ๓ เดือนนั้น ภัททิตถีเทพธิดาก็มาร่วมเข้าเฝ้าฟังธรรม นางถวายบังคมแล้วยืนอยู่ในที่หนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสถามถึงกรรมคือบุญที่นางทำไว้ว่า **"เทพธิดาผู้มีปัญญาดี มียศ เข้าถึงหมู่เทพดาวดึงส์ ท่านได้เทวสมบัติเหล่านี้ด้วยผลบุญอะไรหรือ?"**

นางเทพธิดาได้กราบทูลว่า

"สมัยเป็นมนุษย์ คนรู้จักหม่อมฉันว่า ภัททิตถิกา เป็นอุบาสิกาในกิมพิลนคร เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธาและศีล (เป็นผู้ที่น้ำพัดศีลและอาจาระไปไม่ได้) ยินดีในการให้ทาน มีความเลื่อมใสในพระอริยเจ้าผู้ปฏิบัติดี ได้ถวายผ้านุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และประทีป ทั้งเข้าจำอุโบสถมีองค์ ๘ สม่ำเสมอ...เว้นจากปาณาติบาต เว้นอทินนาทาน ไม่ประพฤตินอกใจสามี สำรวมวาจาจากความเท็จ ห่างไกลน้ำเมา

หม่อมฉันยินดีในสิกขาบท (ศีล ๕) ฉลาดในอริยสัจธรรม (=อริยทรัพย์ ๗) เป็นอุบาสิกาของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันมีปกติอยู่ด้วยคนไม่ประมาท บำเพ็ญสุจริตกรรม ละจากมนุษย์โลกแล้วมาเป็นเทพธิดามีรัศมีในตนเอง เที่ยวชมสวนนันทวันอยู่..."

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระอภิธรรมตลอด ๓ เดือน โปรดหมู่เทวดาและพรหมในหมื่นโลกธาตุ...เสด็จกลับมาแล้วตรัสเล่าเรื่องเทพธิดาภัททิตถิกานี้ให้ภิกษุทั้งหลายฟัง

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๒๒, วิมาน.อ.๑๖๙-๑๗๖)

๙๑

อุคคคหบดี

ผู้ถือคติ "ให้สิ่งที่น่าชอบใจ ได้สิ่งที่น่าพอใจ"

ท่านคหบดีนี้เป็นบุตรของเศรษฐีชาวหัตถีคาม ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเวสาลีเท่าไรนัก (เมืองหลวงแคว้นวัชชี บางสูตรจึงกล่าวว่า เขาเป็นชาวเวสาลี) เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว เขาก็ได้ตำแหน่งเศรษฐีสืบต่อจากบิดา เมื่อครั้งท่านอยู่ในวัยเด็ก ท่านมีชื่อเรียกที่ไม่แน่ไม่นอน ครั้นโตเป็นหนุ่ม ท่านมีรูปร่างสง่างาม สูงโปร่ง เปรียบเหมือนธงผืนผ้าที่มีลวดลายวิจิตรบนยอดเสา และถึงพร้อมด้วยการทำคุณงามความดีต่างๆ ชื่อเสียงฟุ้งขจรไกล เป็นเหตุให้คนเรียกท่านว่า **"อุคคเศรษฐี"** (อุคฺค หมายถึง ผู้สูงด้วยคุณทั้งหลาย หรือผู้มีรูปร่างสูง, อ่านว่า อุก–คะ–คหบดี, หรือคฤหบดี หรืออุคคเศรษฐี)

เข้าเฝ้าครั้งแรก บรรลุเป็นพระโสดาบัน ถวายทาน ๕๐๐ ที่ ทุกวัน

ในกาลต่อมา เมื่ออุคคคหบดีได้ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก ณ กูฏาคารสาลา ป่ามหาวัน (เขตกรุงเวสาลี) เขาเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้ามาก **ทั้งที่เพิ่งจะมองเห็นพระองค์อยู่ไกล ๆ ครั้งแรก** เมื่อเข้าใกล้และได้ฟังธรรมก็ยิ่งเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ท่านฟังธรรมแล้วบรรลุโสดาปัตติผล *(คือกล่าวอย่างรวบรัดไว้ในความเป็นจริงก็คือ ท่านฟังธรรมแล้วปฏิบัติตามธรรมที่ได้ฟัง จึงบรรลุอริยธรรม ลำพังฟังอย่างเดียวย่อมไม่บรรลุ ไม่หลุดพ้นจากกิเลส)* เป็นพระโสดาบัน

ธรรมะสั้น ๆ ที่ท่านคหบดีชื่นชอบมาก คือ พระพุทธดำรัสที่ว่า **"ผู้ให้ของที่น่าชอบใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ"** (มนาปทายี ลภเต มนาปํ) แต่นั้นมา เขาก็เปิดเรือนแก่หมู่ภิกษุทั้งหลายด้วยการจัดภัตถวายภิกษุวันละ ๕๐๐ รูป (องฺ.อ.๔/๓๕๒)

บรรลุเป็นพระอนาคามี อนุญาตให้ภรรยาทั้ง ๔ คน มีสามีใหม่ได้

ในกาลต่อมา ท่านอุคคคหบดีก็บรรลุสกทาคามิผล และอนาคามิผล **เป็นพระอนาคามี** (กำจัดกามราคะ และโทสะเด็ดขาด) แล้วตามลำดับ

ครั้นแล้ววันหนึ่ง ท่านคหบดีก็กล่าวกับภรรยาสาวทั้ง ๔ คนว่า *"น้องหญิงทั้งหลาย ตัวเราได้สมาทานสิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว เธอคนใดต้องการทรัพย์เพื่อทำบุญ ก็จงทำบุญ คนใดต้องการกลับไปอยู่กับหมู่ญาติ ก็จงไปเถิด หรือคนใดต้องการไปอยู่กับชายที่ตนปรารถนา เราก็จะมอบเธอให้แก่ชายนั้น"*

ปรากฏว่าภรรยาคนแรกซึ่งยังอยู่ในวัยสาวก็กล่าวว่า *"ขอท่านจงมอบดิฉันให้แก่ชายชื่อนี้เถิด"* เมื่อผู้ชายคนนั้นมา อุคคคหบดีก็ใช้มือซ้ายจับมือภรรยาคนนั้น แล้วใช้มือขวาจับเต้าน้ำหลั่งลง (บนมือภรรยาและชายคนนั้น) แล้วกล่าวมอบนางให้แก่ชายคนนั้นไป โดยที่อุคคอุบาสกไม่ได้มีจิตแปรปรวนด้วยเพราะความรักความหึงหวงเลย (เพราะเหตุแห่งความหึงหวง คือ กามราคะหมดไปแล้ว ส่วนภรรยาอีก ๓ คน ยังอยู่ในเรือนช่วยขวนขวายทำบุญ)

เป็นอุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรมน่าอัศจรรย์ ๘

วันหนึ่ง ขณะพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ หัตถีคาม (เขตกรุงเวสาลี) ได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า **"ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจำไว้ว่า อุคคคหบดีชาวหัตถีคามเป็นบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน ๘ ประการ"** ตรัสแล้วเสด็จลุกจากที่ประทับเข้าสู่พระวิหาร

เช้าวันต่อมา **ภิกษุรูปหนึ่ง** (เป็นหนึ่งในภิกษุจำนวนมากที่ได้ฟังพระพุทธดำรัสเมื่อวานนี้) เข้าไปบิณฑบาตในเรือนของอุคคคหบดี (ที่เขาจัดถวายภัตประจำแก่ภิกษุผู้เข้าไป) นั่งแล้ว คหบดีได้เข้ามาไหว้ ภิกษุรูปนั้นได้เล่าเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงคหบดีให้เขาฟัง

อุคคหบดีกล่าวว่า "**กระผมไม่ทราบเลยว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงผม ว่าผมประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน แต่ผมก็พอจะเรียนถวายเรื่อง ๘ เรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นแก่กระผม แต่ได้เกิดขึ้นแล้ว คือ**

๑. ธรรมอันน่าอัศจรรย์เรื่องที่ ๑ คือ คราวที่ผมเที่ยวอยู่ในสวนนาควันของผม ผมดื่มสุราจนเมา **ได้เห็นพระพุทธเจ้าแต่ไกล เห็นเป็นครั้งแรกเท่านั้น ผมก็มีจิตเลื่อมใสในพระองค์มากถึงกับสร่างเมา**

๒. ธรรมที่น่าอัศจรรย์เรื่องที่ ๒ คือ ผมเข้าไปนั่งใกล้ฟังธรรมจากพระองค์ **ผมได้บรรลุธรรมจักษุ** (*ในที่นี้หมายถึงมรรคเบื้องต่ำ ๓ คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค และอนาคามิมรรค, ถ้าดูตามตัวสูตรก็หมายถึง ท่านเป็นพระอนาคามีตั้งแต่ฟังธรรมครั้งแรก)* เห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น ในคำสอนของพระศาสดา ได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ และได้สมาทานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ (ท่านไม่ได้แจงว่าแต่ละข้อมีอะไรบ้าง แต่พอกำหนดได้ข้อหนึ่งก็คือ เว้นจากเมถุนเด็ดขาดเป็นข้อที่ ๕)

๓. ธรรมที่น่าอัศจรรย์เรื่องที่ ๓ คือ ผมได้บอกแก่ภรรยาสาว ๔ คนของผมว่า เราได้สมาทานสิกขาบทมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว ใครประสงค์จะมีชายใหม่ เราก็อนุญาต ภรรยาคนแรกของผมได้ขอไปใช้ชีวิตคู่กับชายคนใหม่ ผมก็อนุญาต โดยเชิญชายคนนั้นมาแล้วผมก็หลั่งน้ำจากเต้าน้ำลงบนมือของคนทั้งสอง **เป็นการบริจาคปชาบดีสาว ซึ่งผมไม่มีจิตหึงหวงเลย**

๔. ธรรมที่น่าอัศจรรย์เรื่องที่ ๔ **ผมได้สละบริจาคโภคทรัพย์แก่ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมทั่วไป**

๕. เมื่อผมเข้าไปหาภิกษุรูปใด ผมก็เข้าไปด้วย**ความเคารพเสมอ** ไม่ใช่ด้วยความไม่เคารพ

๖. ถ้าหากภิกษุรูปนั้นจะแสดงธรรมแก่กระผม ๆ ก็จะฟังโดยความเคารพยิ่ง **แต่หากท่านไม่แสดงธรรม ผมก็จะแสดงธรรมให้แก่ท่าน**

๗. มีพวกเทวดามาหาผม พูดบอกว่า พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ซึ่งผมไม่รู้สึกดีใจเลย **ผมรู้สึกเฉย ๆ ที่มีเทวดามาหา และผมได้คุยกับเทวดา**

๘. กระผมไม่เห็นสังโยชน์เบื้องต่ำ (เช่น กามราคสังโยชน์ และปฏิฆสังโยชน์) ในตัวผมอีกเลย **ถ้าผมเสียชีวิตก่อนพระพุทธเจ้า แล้วพระองค์จะทรงพยากรณ์ว่าอุคคคหบดีจะไม่กลับมาสู่โลกนี้อีก** (=เป็นพระอนาคามีแล้วมีแต่ไปสู่สุทธาวาสภูมิ) **การพยากรณ์นั้นก็ไม่น่าอัศจรรย์เลย** (=เพราะตนเองรู้ชัดเจนแล้วว่าได้บรรลุอนาคามิผลแล้ว)

ภิกษุรูปนั้นรับบิณฑบาตแล้วกลับออกไป ภายหลังฉันภัตแล้ว ท่านได้เข้าเฝ้ากราบทูลธรรม ๘ ที่คหบดีกล่าว ให้พระพุทธเจ้าทรงรับทราบ พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"ถูกต้องแล้ว ๆ เธอทั้งหลายพึงทรงจำไว้ว่าอุคคคหบดีชาวหัตถีคาม เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมน่าอัศจรรย์ ๘"* (ดู องฺ.อฏฺฐก.ข้อ ๑๑๑-๑๑๒)

ชอบใจพุทธพจน์เรื่องการให้สิ่งที่น่าชอบใจมาก... ก่อนตายก็ยังทำตามคติประจำใจ

ก่อนที่อุคคคหบดีจะถึงอนิจกรรม พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาเสวยในเรือน พร้อมด้วยภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป คหบดีกราบทูลว่าตนเองชอบใจพระพุทธดำรัสที่ว่า **"ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ"**...แล้วได้ถวาย **"สาลปุบผกะ"** คือแป้งทำจากข้าวสาลีปรุงรสแล้วแต่งให้มีสี กลิ่นและเกสรเหมือนดอกสาละ ทอดแล้วปรุงผึ้งให้สะเด็ดน้ำมัน จึงนำไปอบกลิ่นหอมอีกที, ถวาย **"เนื้อสุกรอย่างดี"** เป็นเนื้อสุกรปรุงด้วยเครื่องเทศ ทำให้สุกแล้วเก็บไว้ ๑ ปี แล้วทานกับพุทรา จึงได้โอชารสดี, ถวาย **"นาลิยสากะ"** คือฝักนาฬิยะคลุกกับแป้งสาลีทอดในน้ำมันเนยแล้วปรุงรสเก็บไว้ ถวาย **"ข้าวสุกหุงจากข้าวที่ขาวสะอาด"** พร้อมด้วยกับข้าว เช่นแกง, ถวาย **"ผ้าทำจากแคว้นกาสี"**, ถวายเตียง...ผ้าโกเชาว์ปูลาดเตียง...หมอนสีแดง, ถวาย **"เตียงไม้จันทน์"** ราคาเกิน ๑ แสนกหาปณะ เป็นแผ่นไม้จันทน์ยาวประมาณ ๒ ศอกครึ่ง กว้าง ๑ ศอกคืบ ซึ่งทรงรับแล้วภายหลังทรงให้ภิกษุบดเพื่อทำยาหยอดตา

ทรงรับและทรงเสวยแล้ว ทรงอนุโมทนาว่า

"ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ ผู้ใดให้เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ข้าวน้ำและปัจจัยอย่างอื่น ๆ ด้วยความพอใจ ในท่านผู้ประพฤติตรง (ทางกาย วาจา ใจ) ของที่ให้แล้วย่อมเป็นของที่บริจาคแล้ว สละแล้ว ไม่คิดเอาคืน

ผู้นั้นเป็นสัตบุรุษ รู้ชัดอยู่ว่า พระอรหันต์เปรียบดุจนาบุญ จึงบริจาคสิ่งที่บริจาคได้ยาก ชื่อว่า ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ"

จบแล้วพระองค์เสด็จกลับไปยังกูฏาคารสาลา ป่ามหาวัน

ตายแล้วเกิดในสุทธาวาสภูมิ (ภูมิของท่านผู้บริสุทธิ์ คือพระอนาคามี)

ครั้นพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับยัง**พระเชตวันวิหาร เขตกรุงสาวัตถี**

อุคคคหบดีได้ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว เกิดเป็นพรหมในภพสุธาวาส ท่านเรียกว่าเกิดในหมู่เทพชื่อ **มโนมยะ** เป็นหมู่เทพที่บังเกิดด้วยใจคือฌาน

อุคคเทพบุตรต้องการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงแผ่รัศมีงดงามเข้าเฝ้าในยามราตรีในพระวิหารเชตวัน ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า *"อุคคะ สิ่งที่ท่านปรารถนาสมประสงค์แล้วหรือ?"* ทูลตอบว่า *"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิ่งที่ข้าพระองค์ประสงค์นั้นสำเร็จแล้วพระพุทธเจ้าข้า"*

พระพุทธเจ้าจึงตรัสพระคาถาว่า

"ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ, ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อมได้ของที่เลิศ, ผู้ให้ของที่ดี ย่อมได้ของที่ดี และผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงสถานที่อันประเสริฐ

นรชนใด ให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ นรชนนั้นบังเกิดในที่ใด ๆ ย่อมมีอายุยืน มียศ" (ดู องฺ.ปญฺจก.ข้อ ๔๔, องฺ.อ.๓/๑๐๑-๒)

ต่อมา พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องอุบาสกผู้นี้ว่า **"เป็นเลิศกว่าบรรดาอุบาสกผู้ถวายโภชนะที่น่าชื่นชอบใจ"** (องฺ.เอก.ข้อ ๑๕๑)

๙๒
พระอัญญาโกณฑัญญเถระ
ภิกษุผู้บรรลุธรรมเป็นคนแรก

เมื่อ ๑ แสนกัปล่วงมาแล้ว ได้เห็นแบบอย่างแล้วเกิดแรงบันดาลใจปรารถนาเป็นพระสาวกคนแรก...

ครั้งพุทธสมัยของ **พระพุทธเจ้าปทุมุตตระ** (นับย้อนจากพระพุทธเจ้าโคตมะของพวกเราไป ๑ แสนกัป)

กุลบุตรคนหนึ่ง (ชาติสุดท้าย คือ พระอัญญาโกณฑัญญเถระ) ในตระกูลคหบดีกรุงหังสวดี ถือของหอมและดอกไม้เข้าไปฟังธรรมในพระวิหาร เขาได้เห็นพระพุทธเจ้าทรงยกย่องภิกษุรูปหนึ่งว่าเป็นเอตทัคคะด้าน **"บรรลุธรรมก่อนสาวกคนอื่น ๆ"** (บรรลุธรรมเป็นปฐม) เขาคิดว่า *"ภิกษุรูปนี้ยิ่งใหญ่มาก ถ้าไม่นับพระพุทธเจ้า ก็ไม่มีใครจะบรรลุธรรมก่อนภิกษุรูปนี้เลย หากว่าเราได้บรรลุธรรมก่อนใคร ๆ ในพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคตข้างหน้าก็จะเป็นการดีหนอ"*

เขาตัดสินใจกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุ ๑ แสนรูป ให้เสด็จเพื่อรับมหาทานของเขาตลอด ๗ วัน...ในวันที่ ๗ **เขาได้ถวายผ้าเนื้อดีแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ๑ แสนรูปนั้น** แล้วกราบทูลว่า *"นับแต่วันนี้ไป ขอให้ข้าพระองค์พึงได้บวชในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าในอนาคต และ**ขอให้ได้รู้แจ้งธรรมก่อนผู้อื่น** เหมือนกับภิกษุรูปที่พระองค์ทรงยกย่องสถาปนาแล้วในวันก่อนด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า"*

พระพุทธเจ้าปทุมุตตระทรงใช้อนาคตังสญาณตรวจดู ทรงพบว่า ความปรารถนาของเขาจะสำเร็จในสมัยของพระพุทธเจ้าโคตมะ จึงตรัสพยากรณ์บอกเขาว่า **“ในกาลนั้น ท่านจะได้ฟังพระธรรมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนะ ซึ่งเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงแสดงเป็นครั้งแรก ท่านฟังแล้วจะได้บรรลุโสดาปัตติผล”...**

ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้าปทุมุตตระเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว กุลบุตรคหบดีคนนี้ก็**ได้ให้ช่างทำโคมประดับด้วยรัตนะ ๑ พันโคม ตั้งรายล้อมพระมหาเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ...**

เป็นกุลบุตรอาชีพทำนา ปรารภความเจริญของข้าว แล้วทำมหาทาน ๙ ครั้ง ในพระพุทธเจ้าวิปัสสี

ครั้นถึงพุทธสมัยของ**พระพุทธเจ้าวิปัสสี**

อดีตกุลบุตรคหบดีคนนั้น มาเกิดเป็นกุฎุมพี (คนมีทรัพย์, คนมั่งคั่ง, คหบดี) ชื่อว่า **มหากาล** มีน้องชายชื่อ **จูฬกาล** ทั้งสองคนทำนา**ข้าวสาลี**ร่วมกัน ๑๖ กรีสะ

ต่อมา มหากาลฟังธรรมแล้วต้องการถวายทานด้วยข้าวในทุ่งนา เมื่อถูกน้องชายคัดค้าน เขาก็แบ่งที่นาคนละครึ่งกับน้อง คือ คนละ ๘ กรีสะ แล้วทำทานตามลำดับแห่งการเจริญเติบโตของข้าว คือ

๑. ข้าวตั้งท้อง ก็นำข้าวมาบีบ คือ เอาน้ำนมข้าวออกมาเคี่ยว และปรุงรสถวายทานแด่พระพุทธเจ้า

๒. ในเวลาข้าวเป็นข้าวเม่า (ข้าวยังไม่แก่จัด) ก็นำข้าวนั้นมาหุงปรุงรสถวายทาน

๓. ในเวลาข้าวแก่จัด ก็เก็บเกี่ยวมาปรุงรสถวายทาน

๔. ในเวลาเกี่ยวข้าว (เกี่ยวแล้วกองรวมเป็นกองเล็ก ๆ ไว้ตามทุ่ง) ก็คัดข้าวเมล็ดสมบูรณ์มาปรุงรสถวายทาน

๕. ในเวลาทำเขน็ดข้าว (ขั้นจัดเตรียมฟางข้าวสาลีมาทำเป็นเชือกมัดข้าวสาลีที่เกี่ยว

ไว้ให้เป็นฟ่อน) ก็ได้นำข้าวมาปรุงรสถวายทาน

๖. ในเวลามัดข้าวเป็นฟ่อน ก็นำข้าวมาปรุงรสถวายทาน

๗. ในเวลาขนข้าวไปรวมยังลานข้าว...

๘. ในเวลานวดข้าว (ฟาดหรือให้โคเหยียบก็ได้ ทำเมล็ดข้าวให้หลุดจากรวงข้าว)...

๙. ในเวลาขนข้าวเปลือกเข้าไปเก็บในยุ้งฉาง...

รวมเป็นการทำมหาทานโดยปรารภข้าว ๙ ครั้ง แม้จะถวายข้าวต่อเนื่องอย่างนั้น ข้าวของเขาก็ยังมีอยู่อย่างเหลือเฟือ...

เป็นพราหมณ์ผู้ชำชองมนต์ ร่วมทำนายพระลักษณะเจ้าชายสิทธัตถะ ๒ ครั้ง มั่นใจว่าเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน ประพฤติพรหมจรรย์รอคอยการตรัสรู้

ครั้นถึงพุทธสมัยแห่ง**พระพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเรา

อดีตมหากาลกุฎุมพีคนนั้น มาเกิดในสกุลพราหมณ์ผู้มั่งคั่งในหมู่บ้านพราหมณ์ ชื่อ**โทณวัตถุ** อยู่ไม่ไกลจากกรุงกบิลพัสดุ์ (แคว้นสักกะ) พวกญาติตั้งชื่อให้ว่า **"โกณฑัญญะ"** (เรียกตามโคตร) เจริญวัยแล้วศึกษาไตรเพทและคัมภีร์ต่าง ๆ ของพวกพราหมณ์จบทั้งหมด

เมื่อพระโพธิสัตว์ของพวกเรา (=บุคคลผู้จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าโคตมะ) ปฏิสนธิ (คือเกิดอยู่ในครรภ์แล้ว) **พระอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์อรรถกถามัชฌิมนิกาย** กล่าวว่า โกณฑัญญพราหมณ์ก็ได้เข้าร่วมทำนายพระสุบินของพระนางสิริมหามายา (ฝันว่ามีช้างเผือกนำดอกบัวมาถวาย)

และเมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติ (คลอดออกจากพระครรภ์พระมารดา) ท่านโกณฑัญญะก็ได้เข้าร่วมทำนายพระลักษณะและขนานพระนามว่า **สิทธัตถะ** ด้วย โดยครั้งนั้น โกณฑัญญะพราหมณ์ทำนายเป็นทางเดียวว่า *"พระราชกุมารจะเสด็จออกผนวช และจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน"* (ดู ม.อ.๑/๒/๔๔๗-๘)

แต่นั้นมา โกณฑัญญพราหมณ์ก็ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีครอบครัว รอคอยข่าวการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ เมื่อทราบข่าวว่า พระโพธิสัตว์ออกผนวชแล้ว ท่านจึงชักชวนบุตรของพวกพราหมณ์ผู้เคยร่วมทำนายพระลักษณะออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ รอข่าวการตรัสรู้ *(อรรถกถามัชฌิมนิกายกล่าวต่างกับอรรถกถาอื่น ๆ ว่า พราหมณ์ ๕ คน ที่เรียกว่าปัญจวัคคีย์ นำโดยโกณฑัญญพราหมณ์ แท้จริงแล้วทั้ง ๕ เป็นพราหมณ์หนุ่มมีอายุน้อย ได้ร่วมทำนายพระลักษณะครั้งประสูติใหม่ ๆ ด้วย ทำนายแล้วมั่นใจว่าพระราชกุมารจะเป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน จึงประพฤติพรหมจรรย์รอ ขณะที่อรรถกถาอื่น ๆ กล่าวว่า ท่านโกณฑัญญะไปชักชวนบุตรของพวกพราหมณ์ ๗ คน ผู้เคยร่วมทำนายพระลักษณะ (บิดาตายหมดแล้ว) มีบุตรชายของพราหมณ์ออกบวช ๔ คน รวมกับท่านอีกคน จึงเกิดกลุ่มนักบวชปัญจวัคคีย์ คือ พวก ๕)*

เมื่อทราบข่าวว่า พระโพธิสัตว์เสด็จออกผนวช และกำลังบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ท่านโกณฑัญญะจึงนำคณะมาดูแลปรนนิบัติ เช่น ปัดกวาดบริเวณ และอารักขา คาดหวังว่า ในเวลาอีกไม่นาน พระมหาบุรุษจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า...

พวกเขาคอยเฝ้ารับใช้อยู่ตลอด ๖ ปี ที่ทรงบำเพ็ญเพียร ครั้นเมื่อพระมหาบุรุษทรงค้นพบว่า ความประพฤติทุกรกิริยาไม่ใช่หนทางตรัสรู้ จึงทรงเลิกทรมานพระองค์ หันกลับมาเสวยพระกระยาหารตามปกติ พวกปัญจวัคคีย์คิดว่า *“สุดท้ายก็ล้มเลิกความเพียร กลับมาเป็นคนมักมาก คนเห็นแก่กิน”* แล้วพากันไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

สมความปรารถนา...ได้เป็นพระอริยสาวกคนแรก บวชเป็นภิกษุรูปแรก บรรลุพระอรหัต...ได้เป็นเอตทัคคะ

วันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ พระมหาบุรุษก็ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ โคนโพธิพฤกษ์ ทรงเสวยวิมุตติสุขอยู่นาน ๗ สัปดาห์ (= ๔๙ วัน) หลังจากนั้นในสัปดาห์ที่ ๘ (=๕๖ วัน) ขณะประทับอยู่ ณ ต้นอชปาลนิโครธ ทรงดำริถึงผู้ที่จะฟังธรรมเป็นคนแรก

ทรงนึกถึงอาฬารดาบสและอุทกดาบส ที่พระองค์เคยอาศัยศึกษาฌานสมาบัติในสมัยที่ยังไม่ตรัสรู้ด้วย แต่ก็ทรงทราบว่า ดาบสทั้งสองเสียชีวิตไปแล้ว จึงทรงระลึกนึกถึงอุปการะของปัญจวัคคีย์

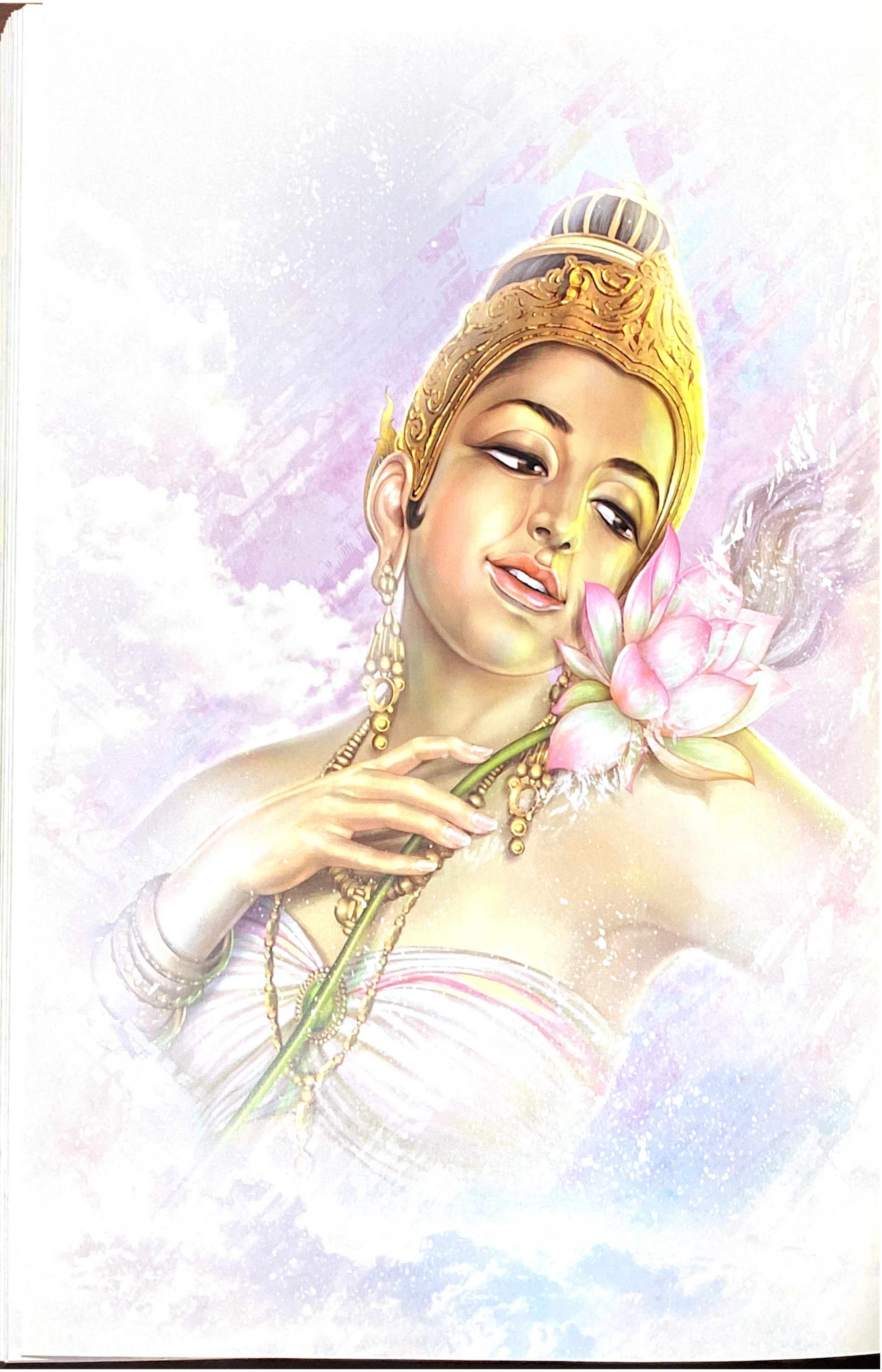
ตอนเช้าของวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (อุตฺตราสาฬฺหนกฺขตฺต, ฤกษ์ดาวแตรงอนเดือน ๘) พระองค์ก็เสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสีแคว้นกาสี...และได้ตรัสพระธรรมเทศนา **"ธัมมจักกัปปวัตตนะ"** ในคืนนั้น

จบพระธรรมเทศนา ท่านโกณฑัญญพราหมณ์เป็นมนุษย์คนแรก ที่ได้บรรลุมรรคผล นิพพาน เป็นผู้บรรลุธรรมเป็นคนแรก สมดังที่ได้ตั้งความปรารถนาไว้แต่ปางก่อน พระพุทธเจ้าทรงอุทานว่า *"อัญญาสิ วะตะ โภ โกณฑัญโญ"* ท่านจึงมีชื่อหน้าว่า **อัญญา** นับแต่นั้นเป็นต้นมา, เป็นพระอริยสงฆ์คนแรก และได้รับการบวชเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ส่วนปัญจวัคคีย์อีก ๔ ท่าน คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ก็บวชแล้วตามลำดับ

ถัดมาอีก ๕ วัน คือ วันแรม ๕ ค่ำ พระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนา **"อนัตตลักขณสูตร"** ภิกษุทั้ง ๕ รูปก็บรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์แล้ว (ดู วินย.มหา.ข้อ ๑๒-๑๘, วินย.อ.๑/๒๓๔-๕)

พระอัญญาโกณฑัญญเถระอยู่ในหมู่สงฆ์ ช่วยทำกิจในการเผยแผ่พระธรรมวินัยอยู่หลายปี ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงยกย่องท่านว่า **เป็นภิกษุสาวกผู้เลิศทางรัตตัญญู** (องฺ.เอก.ข้อ ๑๔๖)

ต่อมาท่านปลีกตัวออกไปอยู่ป่า ที่บริเวณสระฉัททันต์ นานถึง ๑๒ ปี เมื่อรู้ตัวว่าอายุขัยกำลังจะสิ้น จึงกลับมากราบทูลลาปรินิพพานกับพระพุทธเจ้า แล้วกลับไปที่สระ ไม่กี่วันก็ปรินิพพาน หมู่ช้างได้ช่วยกันเผาสรีระศพของท่าน และเทวดาได้นำอัฐิธาตุมาทูลถวายแด่พระพุทธเจ้า ณ พระวิหารเวฬุวัน เขตกรุงราชคฤห์

๙๓

ทายิกาเทพธิดา

ผลแห่งการถวายบิณฑบาตแด่พุทธะ...จากทุคติเป็นสุคติ

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ใน**พระเชตวันวิหาร** เขตกรุงสาวัตถี ทรงมีพระมหากรุณาตรวจดูโลกตอนใกล้รุ่ง ทรงพบ**หญิงชาวกรุงมธุรา** (แคว้นสุรเสนะ) คนหนึ่ง ใกล้สิ้นอายุ ตายแล้วนางจะเกิดในอบายภูมิ ทรงต้องการจะอนุเคราะห์ให้นางดำรงอยู่ในสุคติภพ

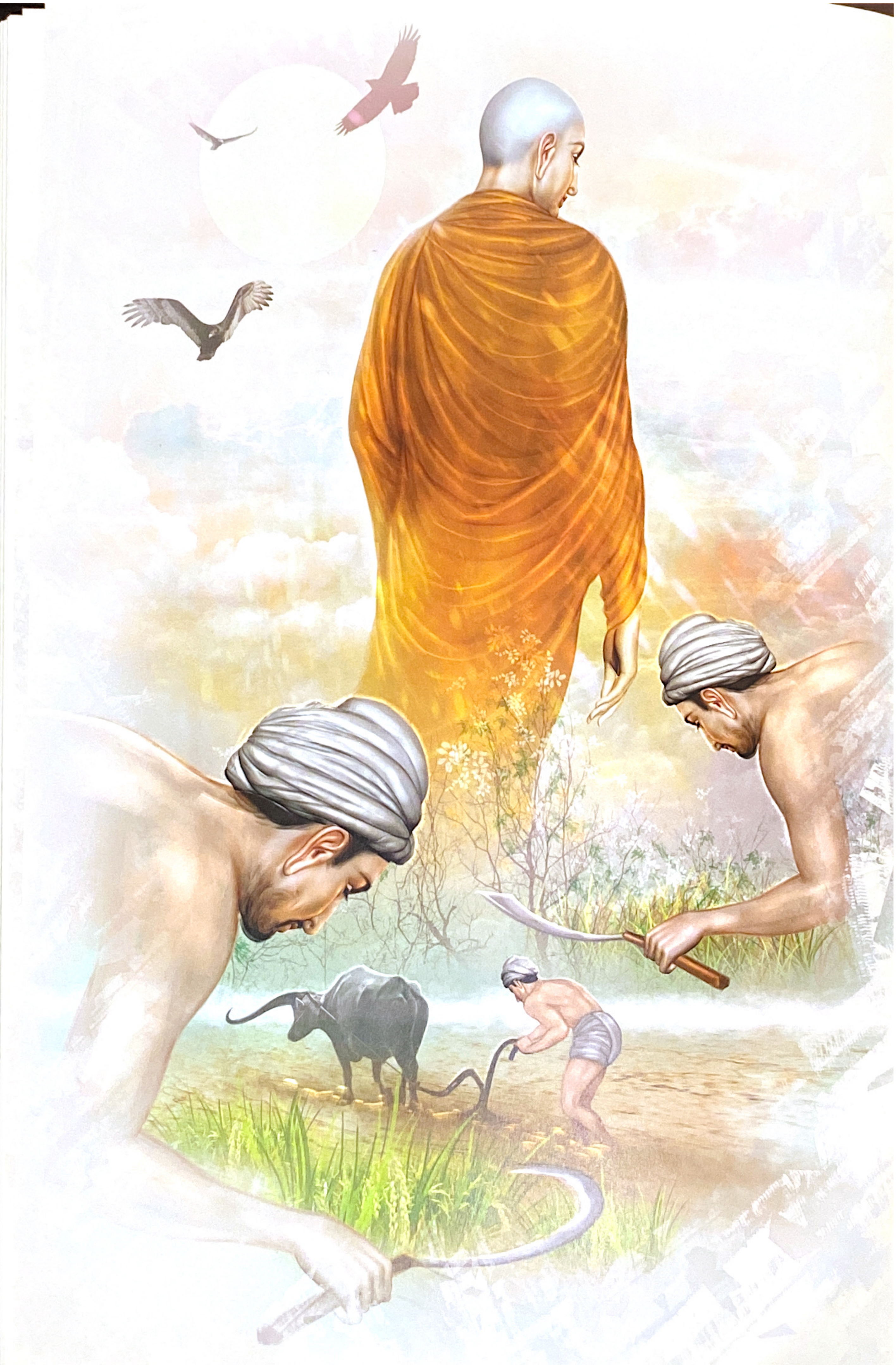
ครั้นทรงปฏิบัติพระสรีระแล้ว เสด็จเพียงลำพังพระองค์เดียว (ด้วยพุทธานุภาพ) มุ่งไปยังเรือนของนางซึ่งอยู่ทิศเหนือของมธุรานคร

เช้านั้น หญิงคนนั้นจัดเตรียมอาหารในเรือนเสร็จแล้ว ยังไม่ทันหิวก็ถือหม้อน้ำไปตักน้ำที่ท่าน้ำ แล้วกำลังเดินกลับก็เห็นพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จบิณฑบาตอยู่ นางเข้าไปหาไหว้แล้วกราบทูลถามว่า *“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทรงได้บิณฑบาตแล้วหรือยัง?”* ตรัสตอบว่า *“ยังไม่ได้”* นางวางหม้อน้ำแล้วทูลนิมนต์ให้เสด็จเข้าเรือนเพื่อถวายบิณฑบาต

นางรีบเดินเข้าเรือน จัดปูลาดอาสนะ แล้วทูลนิมนต์ให้ประทับนั่ง จากนั้นนำอาหารมาถวาย ครั้นเสวยเสร็จแล้วทรงอนุโมทนาทานนั้น แล้วเสด็จกลับ

หญิงนั้น นึกถึงการถวายอาหาร การฟังธรรม เกิดปีติโสมนัสนึกถึงพระพุทธเจ้าอยู่ ๒-๓ วัน ก็เสียชีวิต เกิดเป็นเทพธิดาในดาวดึงส์ มีรัศมีกายดุจดาวประกายพรึก มีนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ เป็นบริวาร

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๒๘, วิมาน.อ. ๑๙๕-๗)

๙๔
พระสุมังคลเถระ

พ้นจากความค่อม เพราะการบรรพชา

ครั้งอดีตกาล สมัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิทธัตถะ

รุกขเทวดาตนหนึ่งเห็นพระพุทธเจ้าสิทธัตถะเสด็จสรงน้ำเสร็จแล้ว ประทับทรงจีวรอยู่ผืนเดียว รุกขเทวดาเกิดความแช่มชื่นใจแล้วปรบมือ ซึ่งท่านได้เล่าไว้ในภายหลัง (เป็นพระอรหันต์แล้ว) ว่า

"ครั้งนั้น เราเข้าไปในที่อยู่ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้นำของโลก เรามีจิตร่าเริงโสมนัส จึงได้ปรบมือ, เราประกอบการฟ้อน การขับร้อง และดนตรีมีองค์ ๕ ถวายพระองค์ผู้ทรงโชติช่วงดังดวงอาทิตย์ ส่องแสงเรืองรองดังรัศมีของทองคำ" (ดู ขุ.อป.ข้อ ๑๑๔)

ด้วยกุศลกรรมนั้น เมื่อพ้นจากอัตภาพรุกขเทวดานั้นแล้ว ก็เวียนว่ายไปในสวรรค์และมนุษย์

ชาติสุดท้าย ออกบวชเพราะเบื่อทำนา บวชได้ไม่นานก็เบื่อ พอจะสึกก็นึกถึงทุกข์ในการทำนา...บรรลุพระอรหัต

ครั้นถึงพุทธสมัยของ**พระพุทธเจ้าโคตมะ**ของพวกเราทั้งหลาย...

อดีตรุกขเทวดามาเกิดในครอบครัวคนยากไร้ อยู่ไม่ไกลจาก**กรุงสาวัตถี** บิดามารดาตั้งชื่อให้ว่า **"สุมังคละ"** เจริญวัยเป็นคนหนุ่มแล้ว เขาเที่ยวเร่ร่อนหาเลี้ยงชีพด้วยการรับจ้าง

ทำกสิกรรม มีอุปกรณ์ในการรับจ้าง คือ **เคียว ไถ และจอบ (ท่านเรียกว่าทรัพย์ของคนค่อม คือ เวลาใช้อุปกรณ์ทั้ง ๓ นี้ เขาจะมีลักษณะค้อมลง เหมือนคนหลังค่อม)**

วันหนึ่ง **พระเจ้าปเสนทิโกศล**ทรงเชิญชวนประชาชนร่วมบำเพ็ญมหาทาน ถวายแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ มหาทานที่พระราชาทรงจัดถวาย ล้วนแล้วแต่เป็นโภชนะประณีต ผ้าจีวรและเภสัชก็ล้วนเป็นของดี ๆ ข้าราชบริพารและประชาชนคอยช่วยปรนนิบัติบำรุงภิกษุสงฆ์

นายสุมังคละเองก็มาร่วมงานนี้ เขาและประชาชนหลายคน ช่วยกันถือหม้อนมส้มเข้ามาส่งให้บุคคลต่าง ๆ นำเข้าไปถวาย ทำให้เขาได้เห็นไทยทานที่ภิกษุสงฆ์ได้รับ จึงคิดว่า *"พวกสมณศากยบุตรเหล่านี้ได้นุ่งห่มผ้าเนื้อละเอียด ไม่ระคายผิว ได้ฉันอาหารดี ๆ อร่อย ๆ กลับออกไปก็ได้อยู่ในอารามมีที่มุงที่บังมิดชิด ปลอดภัย เราเองก็เป็นชายเหมือนพวกท่าน เราก็น่าจะลองบวชดูบ้าง"*

หลังเสร็จการถวายทานแล้ว นายสุมังคละก็เข้าไปสนทนากับพระมหาเถระรูปหนึ่ง สอบถามถึงการบวช พระเถระรูปนั้นเห็นความลำบากของเขาแล้วเกิดความเอ็นดู อุปสมบทให้เขาเป็นภิกษุแล้วแนะนำกรรมฐานให้

พระสุมังคละขออนุญาตพระอุปัชฌาย์เข้าไปบำเพ็ญเพียรอยู่ในป่า ไม่ไกลจากที่พระอุปัชฌาย์พำนัก...ผ่านไปหลายวัน กรรมฐานก็ไม่แน่ไม่นอน เกิดความฟุ้งซ่าน เริ่มเบื่อที่จะประพฤติพรหมจรรย์

วันหนึ่ง ท่านก็ตัดสินใจจะสึกจากความเป็นภิกษุ แต่คิดว่า *"ก่อนสึกเราควรจะไปบอกกับญาติมิตรที่เคยว่าจ้างให้เราทำการงานรู้เสียก่อน เราจะได้รู้ว่าสึกออกไปแล้ว จะมีคนจ้างเรา ทั้งเราจะได้ขอเสื้อผ้ามาสวมใส่หลังสึกด้วย"*

ระหว่างทางเดินไปนั้น พระสุมังคละมองเห็นชาวนามีเสื้อผ้าและเนื้อตัวเปรอะเปื้อนดินโคลน ร่างกายถูกแดดและลมร้อนแผดเผา ท่านนึกถึงความทุกข์ที่ตนเองเคยได้รับสมัยเป็นคนรับจ้างทำนา นึกสงสารคนทำนาทั้งหลายล้วนประสบความทุกข์เช่นนี้ คิดว่า *"ถ้าเราสึกออกไป เราก็จะต้องทำกิจการงานหนักอยู่กลางแจ้งอีก เดิมที เราบวชเข้ามาก็เพื่อจะหนีความทุกข์ยากลำบาก ไฉน เราจะกลับไปจมอยู่ในทุกข์อีกเล่า"*

ญาณบารมีของท่านที่สั่งสมมาแก่กล้าขึ้น กระตุ้นให้เห็นประโยชน์ของการบรรพชา จิตตวัดถึงกรรมฐานที่บำเพ็ญมาหลายวัน จึงแวะนั่ง ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง กายและจิตก็สงัดวิเวก วิปัสสนาญาณดำเนินไปในการพิจารณาสังขารด้วยดี บรรลุอริยมรรคตามลำดับจนถึงมรรคที่ ๔ คือ อรหัตตมรรค เป็นพระอรหันต์แล้วรูปหนึ่ง

ครั้นบรรลุพระอรหัตแล้ว พระสุมังคลเถระได้เปล่งอุทานกล่าวถึงความสำเร็จ และการพ้นจากทุกข์แล้วว่า

"เราพ้นดีแล้ว (พ้นจากความเกิด) เราเป็นผู้พ้นดีแล้ว จากการมีหลังค่อม ๓ กรณี คือ พ้นจากการเกี่ยวข้าว ๑ การไถนา ๑ และการถางหญ้า ๑

ถึงแม้ว่าข้าง ๆ ตัวเราจะมีคนเก็บเกี่ยวหญ้าอยู่ แต่งานนั้นก็ไม่เหมาะแก่เราอีกแล้ว สุมังคละเอ๋ย จงเจริญฌานไปเถิด (ผลสมาบัติ) สุมังคละ จงเจริญฌานไปเถิด จงอย่าเป็นผู้ประมาทเลย"

(ดู ขุ.เถร.ข้อ ๑๘๐,เถร.อ.๑/๒๓๙-๒๔๓)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

การบวชเป็นอนาคาริก จะช่วยให้การประพฤติพรหมจรรย์
บริสุทธิ์บริบูรณ์ ดุจสังข์ที่ขัดดีแล้ว ได้ง่ายกว่าการอยู่ครองเรือน

๙๕
ครอบครัวอภิชาตบุตร

พ่อแม่เป็นเปรต ลูก ๆ เป็นเทวดา

บิดามารดาเป็นมิจฉาทิฏฐิ ลูกชายคนโตมีเพื่อนเป็นอุบาสก... แอบชวนน้องชายและน้องสาวทำกุศลในพุทธศาสนา

ในกรุงพาราณสี มีสามีภรรยาวรรณะพราหมณ์คู่หนึ่งเป็นมิจฉาทิฏฐิ ทั้งสองมีบุตร ๓ คน คือ บุตรชายคนโต ๑ บุตรชายคนรอง ๑ และบุตรสาวเป็นคนเล็ก ๑

สมัยนั้น **สามเณรสังกิจจะมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้ว** (ดูเรื่องสังกิจจสามเณร) ก็ได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ต่อมาท่านนำภิกษุ ๕๐๐ รูป (ซึ่งเป็นอันเตวาสิกของท่าน) มาพำนักอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พุทธบริษัททราบข่าวแล้วพากันมาฟังธรรม และถวายอาคันตุกทาน (ทานจัดถวายแก่ภิกษุผู้มาเยือน)

บุตรชายคนโตของครอบครัวนั้น มีเพื่อนนับถือพุทธ เป็นอุบาสกนับถือพระรัตนตรัย เขาถูกเพื่อนชักชวนไปฟังธรรมจาก**พระสังกิจจะ** ฟังแล้วมีจิตใจอ่อนโยน เพื่อนจึงแนะให้เขาถวายนิตยภัตแก่ภิกษุรูปหนึ่ง (คือ แจ้งความประสงค์กับภิกษุตัวแทนของภิกษุสงฆ์ว่าจะนำอาหารมาถวายแก่ภิกษุวันละ ๑ รูปเป็นนิตย์) เขาปฏิเสธว่า **"เราไม่ได้นับถือพุทธ ไม่เคยถวายภัตแด่พวกสมณศากยบุตรเลย เราจะไม่ถวาย"** อุบาสกผู้เป็นเพื่อนจึงกล่าวว่า *"เพื่อนจะไม่ให้ข้าวเรากินบ้างเลยหรือ?"* เขาตอบว่า *"ถ้าเป็นเพื่อน เรายินดีให้อาหารแก่เพื่อน"* อุบาสกจึงกล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้น อาหารที่เพื่อนจะให้แก่เรานั้น เพื่อนนำออกมาจากบ้านแล้ว จงถวายภิกษุรูปหนึ่งได้ไหม?"* เขายินยอมตกลงจะถวายภัตแก่ภิกษุ ๑ รูป

เช้าวันรุ่งขึ้น เขาบอกมารดาบิดามิจฉาทิฏฐิว่า จะนำอาหารไปให้เพื่อน... เมื่อถึงพระวิหารตามที่นัดหมายกัน เขาก็ถวายอาหารนั้นให้ภิกษุรูปหนึ่งฉัน, เมื่อเขาคุ้นเคยกับภิกษุแล้ว **ต่อมาเขาก็แอบชวนน้องชายและน้องสาวเข้าไปฟังธรรม และถวายทาน ลูกทั้งสามของครอบครัวนี้ จึงมีศรัทธาฟังธรรม ถวายทาน นับถือพระรัตนตรัย**

ญาติผู้พี่จะสู่ขอลูกสาวจากครอบครัวนี้ให้ลูกชาย แต่ลูกชายฟังธรรมแล้วบวชเป็นสามเณร... สามเณรเห็นว่าที่เจ้าสาวแล้วก็คิดจะสึก...แต่ครอบครัวนั้นตายหมด

ในกรุงพาราณสีนั้น ครอบครัวหนึ่งมีศักดิ์เป็นลุงของมารดาพวกเขา (ลุงของพี่น้อง ๓ คนนี้) ต้องการจะส่งคนมาสู่ขอลูกสาวคนเดียวของครอบครัวนี้ (ลูกคนที่ ๓)

แต่ยังไม่ทันได้สู่ขอ **บุตรชายคนนั้นไปฟังธรรมที่พระสังกิจจะเทศนา เขาเกิดความสังเวชใจ ขอบรรพชาเป็นสามเณร**

ต่อมา สามเณรนั้นกลับไปเยี่ยมโยมมารดาบ่อย ๆ มารดาจึงนำหญิงสาวที่กำลังจะสู่ขอให้ตอนก่อนบวช มาให้สามเณรดูตัว **สามเณรเห็นแล้วเกิดความรัก ต้องการจะสึกตามความต้องการของมารดา**

สามเณรกลับไปกราบเรียนพระสังกิจจะผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ว่า จะขอลาสึก พระสังกิจจะพิจารณาดูอนาคตแล้วเห็นว่า สามเณรรูปนี้มีอุปนิสัยที่จะรู้ธรรมได้ และเห็นว่าคนในครอบครัวหญิงสาวนี้จะตายทั้งหมด จึงต่อรองกับสามเณรว่า **"สามเณรเอ๋ย พระอาจารย์ขอให้สามเณรบวชอยู่อีกสัก ๑ เดือนนะ ครบแล้วค่อยลาสิกขาเถอะ"** สามเณรเห็นว่าเวลา ๑ เดือนไม่นานเลย จึงรับปากพระอุปัชฌาย์ แล้วสามเณรก็ไปบอกมารดาว่า อีก ๑ เดือนจะลาสิกขา

ทว่า ก่อนจะครบ ๑ เดือน เพียง ๘ วัน ก็เกิดพายุฝนใหญ่ ลมแรง ฝนตกหนักเรือนของครอบครัวหญิงสาวได้พังครืนลงมาทับคนทั้ง ๕ เสียชีวิต

พราหมณ์และนางพราหมณีผู้เป็นภริยา ตายแล้วเกิดเป็นเปรต

ลูกชาย ๒ คน และลูกสาว ๑ เกิดเป็นภุมมเทวดา (เทวดาอยู่ภาคพื้นดิน)

โดยอดีตบุตรชายคนโต เป็นภุมมเทวดามีช้างเป็นพาหนะ

อดีตบุตรชายคนรอง เป็นภุมมเทวดามีเทวรถเทียมด้วยม้าอัสดรเป็นพาหนะ

อดีตลูกสาว เป็นภุมมเทพธิดา มีวอทองคำเป็นพาหนะ

เปรตทั้งสองต่างถือค้อนเหล็กใหญ่ทุบตีกันเอง ร่างกายปูดบวม ขยายใหญ่แล้วแตกออก ต่างฝ่ายต่างโกรธ พูดจาหยาบคาย ปราศจากความกรุณา ขยุ้มฉีกปากแผลของอีกฝ่าย แล้วดื่มหนองและเลือดของอีกฝ่าย แต่ก็ไม่อิ่ม (ซึ่งสามเณรยังไม่รู้ข่าวการตาย)

พระอุปัชฌาย์ใช้ฤทธิ์ ให้สามเณรเห็นเทวดาและเปรต สนทนากันแล้ว สามเณรไม่สึก บรรลุพระอรหัต

ครั้นครบกำหนด ๑ เดือนแล้ว ในตอนพลบค่ำ สามเณรกล่าวทวงสัญญากับพระสังกิจจเถระว่า "**พระอาจารย์ขอรับ ผมอยู่ครบ ๑ เดือนตามที่รับปากไว้แล้วนะครับ กรุณาให้ผมสึกเถิดขอรับ**" พระเถระชักชวนให้สามเณรเดินตามไปด้านหลังวิหาร แล้วใช้ฤทธิ์ทำให้สามเณรมองเห็นภุมมเทวดาและเปรตซึ่งเป็นอดีตครอบครัวคนรัก

ขณะนั้น เทพบุตร ๒ ตน และเทพธิดาผู้เป็นน้องสาว มีรัศมีสว่างไสว กำลังเดินผ่านทางนั้น เพื่อไปร่วมงานที่สมาคมยักษ์ ถัดจากนั้นก็มีเปรตที่เคยเป็นบิดามารดา ๒ ตน เดินตามมา มีการด่าทอ ใช้ค้อนทุบตีกัน เป็นเปรตมีรูปร่างดำ ผมยาวรุงรัง หนองและเลือดไหลไปตลอดทางที่เดินไป

สามเณรเห็นแล้วหวาดสะดุ้งกลัว พระอุปัชฌาย์ถามว่า *"เธอเห็นพวกเขาไหม?"* (ตอบว่า "เห็นขอรับ") *เธออยากรู้ไหมว่าเขาเป็นใคร ทำกรรมอะไรมา เธอลองถามดูสิ"*

สามเณรถามเทพบุตรและเทพธิดาที่นั่งมาบนยานพาหนะ คือ ช้าง รถม้า และวอทองว่า "**พวกท่านเป็นใครกัน? ท่านทำกรรมอะไรมา?**" เทพบุตรและเทพธิดากล่าวว่า "**ท่าน**

จงถามพวกเปรตที่เดินมาข้างหลังเถิด” สามเณรจึงสอบถามว่า **“คนหนึ่งขี่ช้างเผือกเดินอยู่ข้างหน้า คนหนึ่งนั่งรถเทียมม้า สาวน้อยอยู่บนวอ มีรัศมีสว่างไปทุกทิศ ส่วนพวกท่านกลับถือค้อน ใบหน้านองด้วยน้ำตา เนื้อตัวมีแต่แผล ดื่มกินโลหิตของกันและกัน ท่านทำกรรมอะไรมา?”**

เปรตถูกถามแล้ว ตอบว่า

“ผู้ที่ขี่ช้างเผือกเดินไปข้างหน้า เป็นบุตรคนโตของเรา สมัยเป็นมนุษย์เขาได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์ เขาจึงได้รับความสุขความบันเทิงใจ

ผู้ที่นั่งรถเทียมม้าอัสดร เป็นบุตรคนกลางของเรา สมัยเป็นมนุษย์ เขาไม่ตระหนี่ เป็นทานบดีคนหนึ่ง

นารีมีปัญญาดวงตากลมงาม นั่งวอไป เป็นลูกสาว เป็นบุตรีคนสุดท้องของเรา เธอมีความสุข ความเบิกบาน เพราะทานที่ให้บ่อย ๆ พวกเขาให้ทานแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย

ส่วนเราทั้งสอง เป็นคนตระหนี่ ด่าบริภาษสมณพราหมณ์ทั้งหลาย

ลูกทั้งสามคนได้รับกามคุณอันเป็นทิพย์ ส่วนพวกเราซูบซีดดุจไม้อ้อถูกตัดทิ้ง”

เปรตประกาศความไม่ดีของพวกตนแล้วกล่าวว่า **“พวกเราคือลุงและป้าของสามเณร พวกเราถูกเรือนพังทับตายพร้อมกัน นารีที่นั่งในวอทองคำนั้น เป็นผู้ที่มารดาบิดาของสามเณรจะสู่ขอให้เป็นภรรยาของสามเณร”** สามเณรทราบแล้วสลดใจมาก คิดอยากจะช่วยเหลือ จึงถามว่า *“พวกท่านกินอะไร นอนอย่างไร ยังอัตภาพให้เป็นไปได้อย่างไร?”*

เปรตตอบว่า

“เราทั้งสองทุบตีกันเอง ให้กายมีเลือดมีหนอง แล้วดื่มกินเลือดและหนอง กินเท่าไรก็ไม่อิ่ม ไม่หายหิว, สัตว์ที่ไม่ให้ทาน เกิดในยมโลก (โลกของพญายม หมายถึงเปตวิสัย) แล้ว ย่อมร้องไห้เหมือนเราทั้งสอง

สัตว์เหล่าใดมีโภคทรัพย์แล้วไม่ใช้สอยเอง ไม่ทำบุญ, สัตว์เหล่านั้นย่อมหิวกระหายในปรโลก ถูกความหิวแผดเผาอยู่สิ้นกาลนาน...”

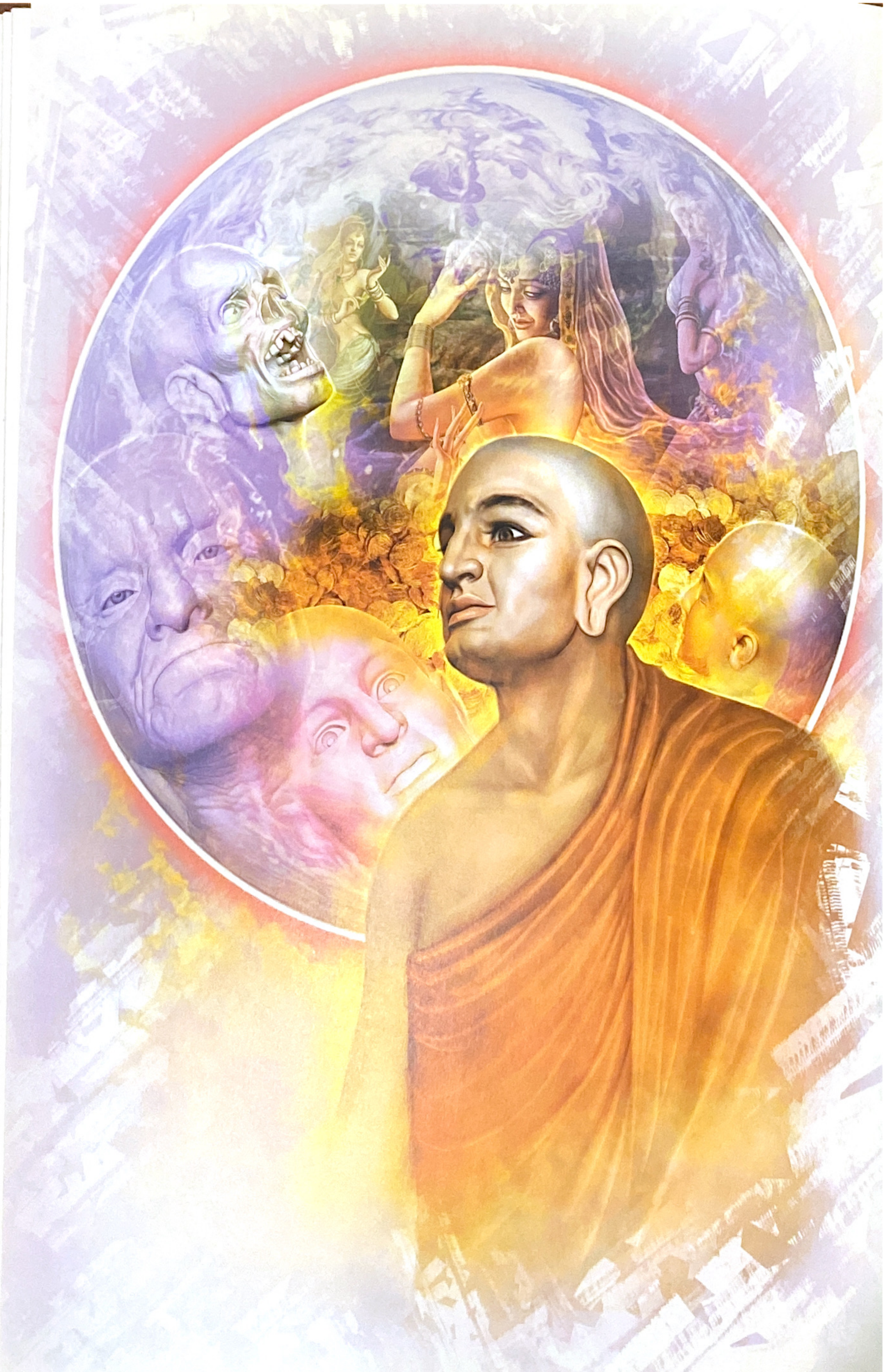
สามเณรรู้ความทั้งหมดแล้วสลดใจ ความกระสันสงบ นั่งลงซบศีรษะลงแทบเท้าพระสังกิจจเถระแล้วกล่าวว่า *"ข้าแต่พระอาจารย์ การที่ท่านอนุเคราะห์ เอ็นดู รักษา ไม่ให้ตัวกระผมตกสู่ความพินาศ กระผมจะจดจำคำสั่งสอนของท่าน ตอนนี้กระผมไม่คิดจะออกไปครองเรือนแล้ว กระผมยินดีประพฤติพรหมจรรย์แล้ว"*

ลำดับนั้น พระเถระได้แนะนำกรรมฐานที่เหมาะสมให้สามเณร แต่นั้นสามเณรก็หมั่นบำเพ็ญกรรมฐาน ไม่นานก็บรรลุพระอรหัต เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง

(ดู ขุ.เปต.ข้อ ๙๖, เปต.อ.๘๓-๙๒)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

เมื่อผลบาปปรากฏ
คนผู้ทำบาปไว้ ล้วนอยากกลับไปแก้ไขกรรม

๙๖

พระรัฐบาลเถระ

บวชเพราะเห็นคล้อยตามธัมมุทเทส ๔

รัฐบาลกุลบุตรฟังหัวข้อธรรม ๔...นอนอดอาหาร ๗ วัน พ่อแม่กลัวลูกตาย จึงยอมให้บวช เจริญสมณธรรม ๑๒ ปี บรรลุพระอรหัต

กุลบุตรชื่อ **รัฐบาล** เป็นชาวถุลลโกฏฐิตนิคม แคว้นกุรุ เป็นบุตรคนเดียวของสกุลคหบดีที่เลิศที่สุดมีชื่อเสียงที่สุดในแคว้นกุรุ เป็นสกุลที่ใกล้ชิดกับราชสกุลมากด้วย *(ชื่อรัฐบาลเป็นชื่อที่ท่านเคยตั้งความปรารถนาไว้ในปางก่อน สมัยที่ได้เห็นกุลบุตรคนหนึ่ง มีความสามารถช่วยรักษาแว่นแคว้นมิให้แตกแยกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยได้ กุลบุตรคนนั้นชื่อว่ารัฐบาล หรือรัฏฐปาล)*

รัฐบาลกุลบุตรมีภรรยาอยู่หลายคน แต่ยังไม่มีบุตรด้วยกัน เขาใช้ชีวิตอยู่อย่างพรั่งพร้อมด้วยเบญจกามคุณ

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกมาในแคว้นกุรุ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมแห่งนี้ ชนชาวถุลลโกฏฐิตะ รวมถึงรัฐบาลกุลบุตรด้วย ทราบข่าวแล้วจึงพากันเดินทางเข้าเฝ้าเพื่อฟังธรรม

วันนั้น พระศาสดาทรงแสดงธรรมเป็นอันมาก รัฐบาลกุลบุตรฟังแล้วเข้าใจโดยแจ่มแจ้ง เขามีจิตน้อมไปในการบวช ซึ่งพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงนั้น คือ **หัวข้อธรรม ๔ ประการ** (เรียกว่า ธัมมุทเทส ๔) ได้แก่

๑. โลกถูกชรานำไป ไม่ยั่งยืน

๒. โลกไม่มีผู้ต้านทาน ไม่เป็นใหญ่เฉพาะตน

๓. โลกไม่มีสิ่งใดเป็นของตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป

๔. โลกพร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสของตัณหา

รัฐบาลกุลบุตรนั่งฟังและใคร่ครวญว่า **"ทำอย่างไรหนอ เราจึงจะได้รู้ทั่วถึงอรรถถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว ในชีวิตการครองเรือนโดยทั่วไป เราคงไม่อาจประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ง่าย ๆ เราควรออกบวชเป็นบรรพชิต จะปฏิบัติตามได้ง่ายกว่า..."**

เขารอจนกระทั่งมหาชนกลับไปแล้วเข้าเฝ้ากราบทูลความคิดนั้น และทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระศาสดาตรัสอธิบายว่า กุลบุตรที่จะบวชต้องได้รับอนุญาตจากบิดามารดาก่อน เธอได้รับอนุญาตแล้วหรือ? *"เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จะไม่บวชให้กุลบุตรที่บิดามารดายังไม่อนุญาต"*, เขากราบทูลว่า *"ข้าพระองค์จะกลับไปขออนุญาต และจะทำทุกวิถีทางที่บิดามารดาจะยอมอนุญาต"*

รัฐบาลกุลบุตรกลับไปบ้านแล้วจึงขออนุญาต ก็ได้รับการคัดค้านจากมารดาบิดาว่า **"ไม่อนุญาต เพราะเจ้าเป็นลูกเพียงคนเดียว เป็นที่รักที่เจริญใจ เรายอมตามใจเจ้าทุกอย่าง อยากกินก็ให้กิน อยากเที่ยวก็ให้เที่ยว อยากทำบุญก็จงทำบุญ แต่ขออย่าบวชเลยลูกรัก"**

เมื่อเห็นว่าพ่อกับแม่ไม่ยอมอนุญาต รัฐบาลกุลบุตรจึงนิ่งไม่ตอบโต้ ล้มตัวนอนลงบนพื้น ไม่ยอมบริโภคอาหาร...เขานอนอดอาหารอยู่ตรงนั้น**นาน ๗ วัน** (กรณีพระสุทินน์อด ๗ มื้อ)

บิดามารดาเกรงว่าลูกจะตาย จึงขอให้พวกเพื่อน ๆ มาช่วยเจรจาก็ไม่สำเร็จ พวกสหายเห็นว่าเขากำลังจะอดตายจริง ๆ จึงไปเจรจาให้บิดามารดายอมอนุญาตให้เขาได้บวชดีกว่า เพราะรัฐบาลกุลบุตรจะไม่ตาย และพวกท่านก็ยังจะได้พบเห็นเขา ถ้าเขาเบื่อประพฤติพรหมจรรย์ก็จะสึกออกมาเอง บิดามารดาได้ยินยอมอนุญาตให้บวช

รัฐบาลกุลบุตรทราบว่าพ่อแม่อนุญาตแล้วดีใจมาก ลุกขึ้นบริโภคอาหาร ฟื้นฟูกำลัง

อยู่ ๒-๓ วัน แล้วไปเข้าเฝ้ากราบทูลขอบวช พระศาสดาทรงให้ภิกษุเถระรูปหนึ่งรับเป็นภาระในการให้รัฐบาลบรรพชาอุปสมบท เรียกว่า **"บวชแล้วในพุทธสำนัก"** (คือ พระพุทธเจ้าทรงประทานอุปัชฌาย์ให้) บวชแล้วท่านไปอยู่พระเชตวัน กรุงสาวัตถี

พระรัฐบาลบำเพ็ญสมณธรรมอยู่นาน ๑๒ ปี จึงบรรลุพระอรหัต เป็นภิกษุอรหันต์รูปหนึ่ง

กราบทูลขออนุญาตกลับมาเยี่ยมบิดามารดา...รับนิมนต์ฉันในเรือน บิดาวางแผนจับสึก

วันหนึ่ง ท่านเข้าเฝ้ากราบทูลขอลาไปเยี่ยมโยมบิดามารดาที่ถุลลโกฏฐิตนิคม พระพุทธเจ้าทรงทราบว่า บัดนี้พระรัฐบาลจะไม่ลาสิกขาแล้ว จึงตรัสอนุญาตว่า **"รัฐบาล เธอจงรู้กาลอันควรเถิด"** พระรัฐบาลถวายอภิวาท ทำประทักษิณ และจาริกไปโดยลำดับ

เมื่อถึงถุลลโกฏฐิตนิคมแล้ว เข้าพักในพระราชอุทยานมิคาจีระของพระเจ้าโกรัพยะ เวลาเช้า ท่านเดินบิณฑบาตไปตามลำดับจนถึงเรือนของบิดา ขณะนั้น **คหบดีผู้เป็นบิดา** กำลังนั่งให้ช่างผมแต่งผมอยู่ที่ประตูที่ ๒ เห็นภิกษุเดินมาหยุดยืน จำไม่ได้ว่าเป็นลูกชายตนเองก็กล่าวว่า **"พวกสมณะหัวโล้น เอาลูกคนเดียวของเราไปบวช"**

พระรัฐบาลไม่ได้อะไร นอกจากคำด่า (ว่าพวกหัวโล้น) ท่านจึงเดินออกไปหยุดที่หน้าเรือนของญาติ นางทาสีถือขนมค้างคืนเดินออกมาจะทิ้ง ท่านจึงพูดว่า **"น้องหญิง ถ้าสิ่งนั้นจะต้องทิ้ง ก็จงใส่ลงในบาตรนี้เถิด"** นางทาสีเทขนมลงในบาตรแล้ว จำได้ว่าภิกษุรูปนี้คือรัฐบาลลูกของนายท่าน , พระรัฐบาลเดินไปแล้ว นางจึงเดินเข้าไปบอกกับมารดาของพระรัฐบาลว่า พระลูกชายมาแล้ว มารดาฟังแล้วดีใจ กล่าวว่า *"ถ้าเป็นเรื่องจริง เราจะช่วยให้เจ้าพ้นจากความเป็นทาสี"* แล้วรีบไปบอกสามีให้ติดตามหา

คหบดีผู้เป็นบิดาออกเดินตามไปไม่ไกล ก็พบเห็นพระภิกษุรูปหนึ่งนั่งฉันขนมค้างคืนอยู่ที่ศาลาใกล้เรือนหลังหนึ่ง ที่เจ้าของเรือนปลูกศาลาไว้ให้พวกบรรพชิตนั่งฉัน บิดาเดิน

เข้าไปแล้วเพ่งพินิจ มั่นใจว่าเป็นรัฐบาลกุลบุตรลูกชายของเราจริง ๆ จึงกล่าวขึ้นว่า *"เหตุใดมาถึงที่นี่แล้วไม่เข้าไปในบ้านตนเอง?"* ตอบว่า *"อาตมาเข้าไปแล้ว ไม่ได้อะไร นอกจากคำด่า"* บิดากล่าวว่า *"ถ้าอย่างนั้นไปเถอะ ที่เรือนมีของให้บริโภคตั้งมากมาย"* พระเถระปฏิเสธว่า *"วันนี้อาตมาฉันภัตเรียบร้อยแล้ว"* (ท่านถือธุดงค์ฉันที่นั่งเดียว, เอกาสนิกังคะ) บิดาจึงกล่าวนิมนต์ให้มาฉันที่เรือนในวันรุ่งขึ้น พระเถระต้องการอนุเคราะห์จึงรับนิมนต์

วันนั้น บิดามารดาสั่งให้ตกแต่งเรือน ให้จัดที่นั่ง ให้ขนเงินทองและทรัพย์อื่นมากองไว้มากมายทีเดียว แล้วปิดบังไว้ด้วยเสื่อลำแพน และสั่งให้เหล่าอดีตภรรยาของพระรัฐบาล แต่งกายประดับตกแต่งให้สวยงามในวันพรุ่งนี้

บิดานำเงินทองมาชักจูงให้สึก ไม่สำเร็จก็ให้อดีตภรรยาช่วยเกลี้ยกล่อม... พระเถระแสดงธรรมแล้วเหาะหนี

รุ่งเช้า พระรัฐบาลเถระก็มาที่เรือนตามที่รับนิมนต์ไว้ นั่งแล้ว บิดาให้คนเปิดเสื่อออกก็เห็นกองทรัพย์สินจำนวนมาก บิดาก็อธิบายว่า *"ทรัพย์กองนี้เป็นของมารดา...ขอให้ลูกสึกออกมาเป็นคฤหัสถ์ และใช้สอยทรัพย์บ้าง ทำบุญบ้างดีกว่า..."*

พระเถระฟังแล้วกล่าวว่า **"อาตมารู้วิธีให้หมดห่วงในทรัพย์ ถ้าท่านคหบดีจะทำตาม"** บิดากล่าวว่า *"ไหนท่านลองพูดมาสิ"* พระรัฐบาลกล่าวว่า **"ก็สั่งให้คนขนทรัพย์เหล่านี้ขึ้นเกวียนแล้วเข็นลงแม่น้ำคงคาไปให้หมด เมื่อนั้นความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความเหือดแห้งใจ ก็จะไม่เกิดขึ้น "**

บิดาฟังแล้วไม่พอใจมาก บอกให้พวกอดีตภรรยาช่วยกันเกลี้ยกล่อม พวกนางตรงเข้ามาจับที่เท้าแล้วกล่าวว่า *"ลูกนายเจ้า นางเทพอัปสรที่เป็นเหตุให้ท่านบวชชื่ออะไร?"* ตอบว่า *"น้องหญิง อาตมาไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์เพราะอยากได้นางเทพอัปสรหรอก"* พวกนางเสียใจมากที่ถูกเรียกว่า **"น้องหญิง"** ถึงกับเป็นลมสลบไป

พระรัฐบาลกล่าวว่า *"คหบดี อย่าทำให้อาตมาลำบากเลย ถ้าจะถวายโภชนะก็จงถวายเถิด"* บิดามารดาจึงได้นำอาหารมาถวายให้ท่านฉัน ครั้นฉันเสร็จแล้ว **พระเถระยืนขึ้น**

กล่าวธรรมว่า

"ท่านจงดูร่างกายอันวิจิตร มีกายเป็นแผล (๙ แห่ง เช่น ตา ๒) รวมกันอยู่ (มีกระดูก เอ็น เนื้อ เลือด ผิว ประกอบเป็นกาย) มีความกระสับกระส่าย (เพราะโรค, กิเลส, และความชรา) เป็นที่ดำริของคนเป็นอันมาก (เห็นกายแล้วเกิดความปราถนาต่าง ๆ) ไม่มีความยั่งยืนมั่นคง

ท่านทั้งหลายจงดูกายถูกทำให้วิจิตร ด้วยเครื่องประดับแก้วมณีบ้าง ต่างหูบ้าง ในความวิจิตรนั้นมีกระดูกถูกหนังหุ้มห่อไว้ ปกปิดสวยงามด้วยอาภรณ์

เท้าที่แดงดุจครั่งสด ใบหน้าที่ไล้ทาด้วยแป้ง สามารถหลอกคนโง่ให้ลุ่มหลงได้ แต่ไม่อาจหลอกผู้แสวงหาฝั่ง คือพระนิพพานได้

ผมที่ตกแต่งให้มีลอน ตาที่เยิ้มด้วยยาหยอดสามารถหลอกคนโง่ให้ลุ่มหลงได้...กายเน่าถูกประดับด้วยเครื่องอลังการ ประดุจกล่องยาหยอดตาใหม่วิจิตร หลอกคนโง่ให้ลุ่มหลงได้ แต่จะหลอกผู้แสวงหาฝั่ง คือพระนิพพานไม่ได้

พวกท่านในที่นี้ เป็นเหมือนนายพรานเนื้อวางบ่วงดักไว้ แต่เนื้อไม่ติดบ่วง เมื่อพรานเนื้อกำลังคร่ำครวญอยู่ เนื้ออย่างเรากินแต่เหยื่อแล้วก็ไป"

กล่าวจบ ท่านก็เหาะออกไปปรากฏกายที่พระราชอุทยานมิคาจิระ

ท่านว่า การจะเข้าสู่เรือนคหบดีนี้ ต้องเดินผ่าน ๗ ประตู วันนั้น พระรัฐบาลเข้ามาแล้ว คหบดีสั่งให้ล็อคทั้ง ๗ ประตู ให้นักมวยปล้ำหลบอยู่รอสัญญาณเข้าจับพระเถระถอดจีวร ท่านรู้แล้ว ไม่ต้องการให้บิดามารดาทำบาป จึงเหาะออกไปนั่งพักกลางวันอยู่โคนไม้ต้นหนึ่ง

พระเจ้าโกรัพยะเสด็จมาสนทนาธรรม, ตรัสถามเหตุที่ออกบวช และขอให้ช่วยอธิบายธัมมุทเทส ๔

ครั้งนั้น **พระเจ้าโกรัพยะ** (แห่งแคว้นกุรุ) จะเสด็จเข้ามาชมพระราชอุทยาน คนเฝ้าพระราชอุทยานจึงต้องทำความสะอาดหนทางเสด็จภายใน เขาพบเห็นภิกษุนั่งอยู่โคนไม้

เมื่อทำความสะอาดเสร็จแล้ว คนเฝ้าก็เข้าไปกราบทูลให้ทรงทราบว่า หนทางเสด็จสะอาดแล้ว **แต่ภายในมีกุลบุตรชื่อรัฐบาล** บุตรแห่งตระกูลที่เลิศในถุลลโกฏฐิตนิคม ที่พระองค์สรรเสริญอยู่บ่อย ๆ ว่า เขาสละเงินทอง ความสุข ความสบายออกบวช เขาทำสิ่งที่ทำได้ยาก กุลบุตรนั้นนั่งพักอยู่ พระเจ้าข้า

พระราชาทรงทราบแล้วรีบเสด็จออกจากพระราชนิเวศน์ พร้อมด้วยบริวารจำนวนมาก เข้าไปในพระราชอุทยาน ถึงแล้วทรงทักทายปราศรัยกับพระเถระ ทรงเชิญให้ท่านนั่งบนเก้าอี้ไม้ แต่ท่านปฏิเสธ พระราชาจึงประทับนั่งแล้วเริ่มต้นสนทนาว่า **คนที่ออกบวชเป็นบรรพชิตนั้น มักจะเป็นพวกที่ประสบกับความเสื่อม ๔ อย่าง คือ ๑. ความแก่ชรา ๒. ความเจ็บป่วย ๓. ไม่มีทรัพย์สิน ๔. ไม่มีญาติพี่น้อง ส่วนท่านรัฐบาลไม่ได้ประสบกับความเสื่อมทั้ง ๔ นี้เลย แต่กลับออกบวชในวัยหนุ่ม บวชในขณะร่างกายปราศจากโรคภัย บวชในขณะที่มีทรัพย์สินจำนวนมาก และบวชในขณะที่มีญาติสายโลหิตอยู่เต็มถุลลโกฏฐิตนิคม** *"ท่านรัฐบาลได้รู้เห็น หรือได้ฟังอะไรมา จึงได้ออกบวชเป็นบรรพชิตเล่า?"*

พระรัฐบาลทูลตอบว่า **เพราะได้ฟังธัมมุทเทส ๔ ประการ** ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง (หัวข้อธรรม ๔ อย่างข้างต้น) **พระเจ้าโกรัพยะตรัสอาราธนาให้พระเถระอธิบายธัมมุทเทส ๔ โดยพิสดารด้วย**

พระรัฐบาลอธิบายว่า

๑. โลกถูกชรานำไป ไม่ยั่งยืน

พึงเห็นจากสมัยที่พระราชายังทรงหนุ่ม ๆ มีความสามารถใช้อาวุธต่าง ๆ ได้แข็งแรงคล่องแคล่ว ถามว่า ตอนนี้ทรงมีพระชนม์ ๘๐ ปีแล้ว ทรงยังเก่งกล้าสามารถแบบนั้นไหม? พระราชาตรัสตอบว่า อย่าว่าถึงการแสดงศิลปะการยิงธนูเลย แค่คิดจะเดินไปทางโน้นทางนี้ เท้าก็ไพล่ไปอีกทางหนึ่งแล้ว ไม่เป็นไปตามที่ใจคิด,

พระรัฐบาลทูลว่า ด้วยเหตุนี้แล พระพุทธเจ้าจึงตรัสหัวข้อธรรมที่ ๑

๒. โลกไม่มีผู้ต้านทาน ไม่เป็นใหญ่เฉพาะตน

พึงเห็นได้จากสมัยที่พระองค์ทรงประชวร พวกพระญาติ อำมาตย์ หรือมิตรทั้งหลาย

ไม่มีคนใดมาช่วยแบ่งเบาหรือแบ่งปันทุกขเวทนาของพระองค์ไปได้เลย, พระราชาตรัสว่า *"ใช่แล้ว ข้าพเจ้าต้องเสวยทุกขเวทนาอยู่เพียงคนเดียว"* พระรัฐบาลทูลว่า ด้วยเหตุนี้แล พระพุทธเจ้าจึงตรัสหัวข้อธรรมที่ ๒

๓. โลกไม่มีอะไรเป็นของตน จำต้องละสิ่งทั้งปวงไป

พึงเห็นได้จากขณะที่พระองค์ทรงพรั่งพร้อมด้วยเบญจกามคุณ พระองค์คิดว่ายังจะทรงได้รับเบญจกามคุณที่พรั่งพร้อมแบบนี้ในโลกหน้าไหม? ส่วนโภคสมบัติที่ทรงมีอยู่ในปัจจุบัน จะติดตามพระองค์ไป หรือว่าจะต้องละทิ้งไว้ให้เป็นของคนอื่น แล้วตัวพระองค์ก็ทรงไปตามยถากรรม? พระราชาตรัสตอบว่า *"ข้าพเจ้าไม่ได้หวังว่าจะได้เบญจกามคุณเช่นนี้ในโลกหน้า โภคสมบัติที่มีในบัดนี้ก็จะเป็นของคนรุ่นหลัง ส่วนตัวของข้าพเจ้าก็ไปตามยถากรรม"* พระรัฐบาลทูลว่า ด้วยเหตุนี้แล พระพุทธเจ้าจึงตรัสหัวข้อธรรมที่ ๓

๔. โลกพร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสของตัณหา

พึงเห็นได้จากพระองค์ทรงครอบครองกุรุรัฐอยู่ ถ้ามีคนมาบอกว่า **มีชนบทใหญ่น้อย** มั่งคั่งเจริญ มีทรัพยากรมาก สามารถจะรบชนะได้ด้วยกำลังเท่านี้ ๆ พระองค์จะทรงยกทัพไปยึดไหม? ตรัสตอบว่า *"ข้าพเจ้าก็จะต้องยกทัพไปรบยึดเอานะสิ,"* ทูลถามว่า แล้วถ้ามีคนมาบอกว่า **เมืองนั้น ๆ มั่งคั่งอยู่ทางทิศโน้น ๆ อีก** สามารถรบด้วยกำลังน้อยนิด จะทรงยกทัพไปยึดไหม? ทูลตอบว่า *"ข้าพเจ้าก็จะยกทัพไปยึดครอบครองไว้อีกนะสิ"* พระรัฐบาลทูลว่า มหาบพิตร ด้วยเหตุนี้แล พระพุทธเจ้าจึงตรัสหัวข้อธรรมที่ ๔ และอาตมภาพก็ออกบวชเพราะได้ฟังธัมมุทเทส ๔ ประการนี้แล...

พระเจ้าโกรัพยะทรงเลื่อมใส ตรัสว่า *"น่าอัศจรรย์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว"* ทรงอภิวาทและเสด็จกลับไป...

ต่อมา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องพระรัฐบาลว่า **เป็นเอตทัคคะด้านบวชด้วยศรัทธา**

(ดู.อุง.เอก.ข้อ ๑๔๘, ม.ม.รัฏฐปาลสูตร ข้อ ๔๒๓–๔๕๑ ,ม.อ.๒/๒/๔๖-๖๔)

๙๗

นางอาจามทายิกา

ผลแห่งการถวายข้าวตังแด่พระมหากัสสปะ

สมัยหนึ่ง เกิดอหิวาตกโรคกับครอบครัวหนึ่งในกรุงราชคฤห์ คนในเรือนล้มตายหมด เหลือเพียงลูกสาวคนเดียวรอดชีวิต นางทิ้งเรือนและทรัพย์ของตนเอง เที่ยวขอเขากินภายนอกกรุง ชาวบ้านเห็นแล้วสงสารก็ให้เศษข้าวสวยและข้าวตังจากก้นหม้อข้าว **นางจึงมีชีวิตด้วยข้าวตัง (อาจามะ)** และเศษข้าวเรื่อยมา โดยอาศัยอยู่ที่ชายคาเรือนของผู้ใจบุญคนหนึ่ง

ต่อมา **พระมหากัสสปเถระ**เข้านิโรธสมาบัตินาน ๗ วัน ครบกำหนดแล้วท่านคิดว่า *"วันนี้เราจะรับบิณฑบาตจากใครหนอ เราจะปลดเปลื้องความทุกข์ ความเข็ญใจให้ใครหนอ?"* แล้วท่านก็เห็นหญิงเข็ญใจคนนี้ รู้ว่านางใกล้วันตาย ตายแล้วจะเกิดในนรก คิดว่า **"บุญที่นางทำในเรา จะช่วยให้ได้เกิดในเทวโลกชั้นนิมมานรดี เราจะช่วยนางให้พ้นจากนรก ให้เข้าถึงสวรรค์"**

เวลาเช้า พระเถระถือบาตรมุ่งหน้าไปทางที่อยู่ของนาง

ท้าวสักกะทรงทราบว่า พระเถระออกจากนิโรธสมาบัติแล้วกำลังเดินบิณฑบาตไป คิดว่า *"เราต้องการผลบุญ เราจะปลอมตัวไปดักใส่บาตรพระเถระดีกว่า"*

ท้าวสักกะแปลงเป็นพราหมณ์กล่าวนิมนต์ให้พระเถระหยุดรับอาหารก่อนที่ท่านจะเดินถึงที่อยู่ของหญิงนั้น พระเถระได้กลิ่นอาหารแล้ว รู้ว่าไม่ใช่อาหารมนุษย์ จึงห้ามว่า *"ท่านท้าวโกสีย์ ท่านทำกุศลไว้ดีแล้ว อย่าทรงตัดโอกาสของคนเข็ญใจเลย"* แล้วเดินไปหยุดยังที่อยู่ของนาง

หญิงนั้นเห็นภิกษุแล้วคิดว่า *"พระรูปนี้ดูเปล่งปลั่งสดชื่น สงบอย่างน่าประหลาด ท่านคงมีอานุภาพมาก เราไม่มีของกินที่คู่ควรแก่ท่านเลย มีแต่น้ำและข้าวตังไร้รสชาติอยู่*

เท่านั้น เราเอาออกไปถวาย ท่านก็คงไม่ฉันหรอก” จึงออกไปหาใกล้ ๆ ไหว้แล้วกล่าวว่า *“นิมนต์พระคุณเจ้าไปโปรดสัตว์ข้างหน้าก่อนเถิดเจ้าข้า”*

พระเถระขยับไป ๑ ก้าวแล้วหยุดยืนอยู่ ชนที่อยู่ในเรือนเห็นแล้วรีบนำภิกษามาจะใส่ลงในบาตร พระเถระก็ไม่ยอมเปิดบาตร หญิงเข็ญใจเห็นแล้วคิดว่า *“พระคุณเจ้าคงมาที่นี่เพื่ออนุเคราะห์เราโดยเฉพาะแน่ ๆ”* เกิดความปลื้มใจ กล้าพอที่จะนำข้าวตัง ใส่ภาชนะออกมาหาท่านอีกครั้ง คราวนี้พระเถระเปิดบาตรให้นางเกลี่ยข้าวตังลงในบาตร พระเถระปิดบาตรแล้วมองหาสถานที่นั่งฉัน

คนในเรือนรู้ความประสงค์แล้ว ปูอาสนะให้ท่านนั่งในที่เหมาะสมบริเวณนั้น นางถวายน้ำ พระเถระฉันข้าวตังและดื่มน้ำแล้ว ท่านอนุโมทนาและกล่าวว่า **“ท่านเคยเป็นมารดาของอาตมาเมื่อ ๓ อัตภาพที่ล่วงมา (=นับย้อนไปชาติที่ ๓)”** แล้วลุกเดินจากไป

หญิงตั้งใจฟังแล้วเกิดความเลื่อมใสยิ่งนัก และใน**ตอนหัวค่ำนางก็เสียชีวิต แล้วอุบัติเป็นเทพธิดาในสวรรค์นิมมานรดี**

ท้าวสักกเทวราชทรงทราบว่า หญิงเข็ญใจตายแล้ว ก็ทรงสอดส่องหาว่า นางเกิดที่ไหนหนอ? ก็ไม่พบว่านางเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์ จึงตัดสินพระทัยมาหาพระมหากัสสปเถระตอนมัชฌิมยาม ตรัสถามว่า *“หญิงขัดสนยากไร้คนหนึ่ง อาศัยชายคาเรือนของคนอื่นอยู่ นางมีจิตเลื่อมใสถวายข้าวตังแด่พระคุณเจ้าผู้หยุดอยู่หน้าเรือน นางตายแล้วเมื่อตอนหัวค่ำ นางไปเกิดในที่ใดหนอ?”*

พระมหากัสสปเถระทูลตอบว่า

“หญิงขัดสนยากไร้คนนั้นละอัตภาพมนุษย์แล้ว พ้นจากความยากเข็ญ เป็นเทพธิดามีฤทธิ์มากมีชื่อว่าอาจามทายิกา (หญิงผู้ถวายข้าวตัง) มีความสุขความบันเทิงอยู่ในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี อันเป็นที่อยู่ของเทวดาผู้มีฤทธิ์” (เนรมิตกามคุณได้เองตามความปรารถนา)

ท้าวสักกะทรงสดับแล้ว เห็นว่าทานคือการถวายข้าวตังมีผลมีอานิสงส์ใหญ่ จึงตรัสสรรเสริญทานว่า

“น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก ทานของหญิงยากไร้ตั้งไว้ดีแล้วในพระผู้เป็นเจ้ากัสสปะ ทักษิณาสำเร็จผลได้ด้วยไทยธรรมที่นำมาจากผู้อื่น (=นางขอข้าวตังผู้อื่นเลี้ยงชีพ)

การได้เป็นนางแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิ ก็ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ ของผลแห่งการถวายข้าวตัง, การได้ทองคำ ม้า รถเทียมม้า และหญิงบริวารเป็นแสนก็ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ ของผลแห่งการถวายข้าวตัง...แม้การได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิครอบครองมหาทวีป ๔ ก็ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ ของผลแห่งการถวายข้าวตังนั้น”

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๒๐, วิมาน.อ.๑๕๕-๑๖๐)

คติธรรมสำคัญของเรื่อง

พระอรหันต์ทั้งหลาย
รับบิณฑบาตด้วยจิตมุ่งอนุเคราะห์ มิได้มุ่งอาหารดี

๙๘
กัณฐกอัศวราช
อดีตม้าทรงในวันเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์

ม้ากัณฐกะเป็นสหชาต เป็นพระพาหนะในคืนเสด็จออกผนวช... ตายแล้วเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ดาวดึงส์

พญาม้ากัณฐกะ (กัณฐกอัศวราช) เป็น ๑ ใน ๗ สหชาต คือ เกิดวันเดือนปีเดียวกับพระโพธิ์สัตว์ คือเจ้าชายสิทธัตถะ (ไม่ได้ระบุว่าเกิดเวลาเดียวกันหรือไม่)

ในคัมภีร์อรรถกถาเล่าถึง **กัณฐกะ ๓ ตอน** คือ ๑. ตอนเป็นสหชาต ๒. ตอนที่พระโพธิสัตว์ขี่ออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ ในราตรีวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ และ ๓. ตอนตายแล้วเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ดาวดึงส์

ก่อนเสด็จออกจากปราสาทในค่ำคืนนั้น เจ้าชายสิทธัตถะตรัสบอกให้นายฉันนะไปจัดเตรียมม้า นายฉันนะไปที่โรงเลี้ยงม้า เห็นพญาม้ากัณฐกะยืนอยู่ในโรงม้า แสงประทีปน้ำมันหอมส่องสว่างให้ฉันนะมองเห็นม้า เขาคิดว่า *"วันนี้ เราจะจัดม้าตัวนี้ถวายพระลูกเจ้า"* แล้วจัดการติดตั้งอุปกรณ์สำหรับนั่ง และสวมใส่เครื่องประดับม้า

ม้ากัณฐกะรู้ได้ทันทีว่า *"วันนี้เขาตกแต่งเราแตกต่างจากวันก่อน ๆ ที่เคยใช้เราเที่ยวประพาสอุทยาน วันนี้พระลูกเจ้าของเราคงประสงค์จะเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์เป็นแน่แล้ว"* ดีใจจนเผลอส่งเสียงร้องดังลั่น หมู่เทวดาต้องช่วยกันปิดกั้นเสียงม้าไว้ ไม่ให้ใคร ๆ ได้ยิน

พญาม้ามีความยาววัดจากคอ (ถึงหาง) ได้ ๑๘ ศอก ความสูงก็เหมาะสมกับความยาว เป็นม้ามีพละกำลังมาก สีขาวปลอดดุจสังข์ที่ขัดดีแล้ว...

พระโพธิสัตว์เสด็จลงมาจากปราสาทเสด็จเข้ามาหาแล้วตรัสกับม้าว่า *"พ่อกัณฐกะ คืนนี้เจ้าจงช่วยส่งเราข้ามฝั่ง เราอาศัยเจ้าแล้ว เมื่อได้เป็นพระพุทธเจ้า เราจะยังโลกพร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามฝั่งด้วย"* แล้วเสด็จขึ้นทรงม้า...

เสด็จถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมาแล้ว พระโพธิสัตว์เสด็จลงจากหลังม้า ทรงเปลื้องผ้าอาภรณ์และเครื่องประดับส่งให้นายฉันนะถือไว้ ตรัสว่า *"เราจะบวช เธอจงนำเครื่องทรงและม้ากลับไปยังพระนครเถิด..."* ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ (หนวด) แล้วทรงนุ่งห่มผ้ากาสิกพัสตร์ที่มหาพรหมนำมาถวายแล้ว ตรัสสั่งให้นายฉันนะกลับไป

นายฉันนะร้องไห้ถวายบังคมแล้วเดินจูงม้าเดินออกไป

ส่วนพญาม้ากัณฐกะได้ยินคำตรัสสนทนากับนายฉันนะแล้ว คิดว่า *"เราจะไม่ได้เห็นนายของเราอีกแล้ว"* ก็มีน้ำตาไหลเดินตามนายฉันนะไปพ้นสายพระเนตรของพระโพธิสัตว์เท่านั้น พญาม้าก็หัวใจแตกสลาย ตายแล้วอุบัติเป็นเทพบุตรในสวรรค์ดาวดึงส์ (ดู อป.อ. ๑/๑ /๑๒๐-๑)

ท่านว่า ม้าได้ฟังว่าพระโพธิสัตว์จะออกบวชเพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ จึงเกิดความปีติโสมนัสที่ปราศจากอามิส ตายแล้วจึงเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (วิ.อ.๕๖๙)

อยู่ในทิพยวิมานรัตนะ ๗ พบพระมหาโมคคัลลานะ... ต่อมาเข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วบรรลุธรรมจักษุ

ทิพยวิมานของกัณฐกเทพบุตร เป็นสถานน่ารื่นรมย์ **ตกแต่งด้วยแก้วไพฑูรย์ ทองคำ แก้วผลึก เงิน เพชรตาแมว แก้วมุกดา และแก้วทับทิม (รัตนะ ๗)** มีสระโบกขรณีมีปลาจำนวนมากแหวกว่ายอยู่ ดารดาษไปด้วยดอกบัวต่าง ๆ มีนางเทพอัปสรแต่งองค์สวยงามคอยบำรุงบำเรอ...

ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้และประกาศพระศาสนาแล้ว

สมัยหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานะท่องเที่ยวมาในดาวดึงส์ กัณฐกเทพบุตรเห็นแล้ว

เข้ามาไหว้แล้วยืนประคองอัญชลีไว้เหนือศีรษะ พระเถระได้เห็นทิพยสมบัติแล้วถามถึงกุศลกรรมที่เทพบุตรกระทำไว้

กัณฐกเทพบุตรดีใจเล่าความเป็นมาของตนให้พระเถระฟังว่า

*"ข้าพเจ้า คือ กัณฐกอัศวราช สหชาตของพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กรุงกบิลพัสดุ์ ...พระราชโอรส (เจ้าชายสิทธัตถะ, พระพุทธเจ้า) เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์เพื่อพระโพธิญาณ***ตอนเที่ยงคืน**

พระองค์ทรงใช้ฝ่าพระหัตถ์อันอ่อนนุ่ม และพระนขา (เล็บ) สีแดง มีลายตาข่ายค่อย ๆ ตบขาข้าพเจ้า และตรัสว่า พาไปสิสหาย เมื่อเราบรรลุพระสัมโพธิญาณอันอุดมแล้ว จะยังโลกให้ข้ามโอฆสงสาร (สังสารวัฏดุจห้วงน้ำใหญ่)

ข้าพเจ้าฟังพระดำรัสนั้นแล้วเกิดความร่าเริงอย่างมาก...ครั้นรู้ว่าพระศากยบุตรผู้มีพระยศใหญ่ ประทับนั่งบนหลังข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้ามีใจเบิกบานแล้วนำพระมหาบุรุษไปถึงแคว้นของกษัตริย์เหล่าอื่น (เขตแดนของพวกเจ้ามัลละ แคว้นมัลละ) เมื่อพระอาทิตย์อุทัย

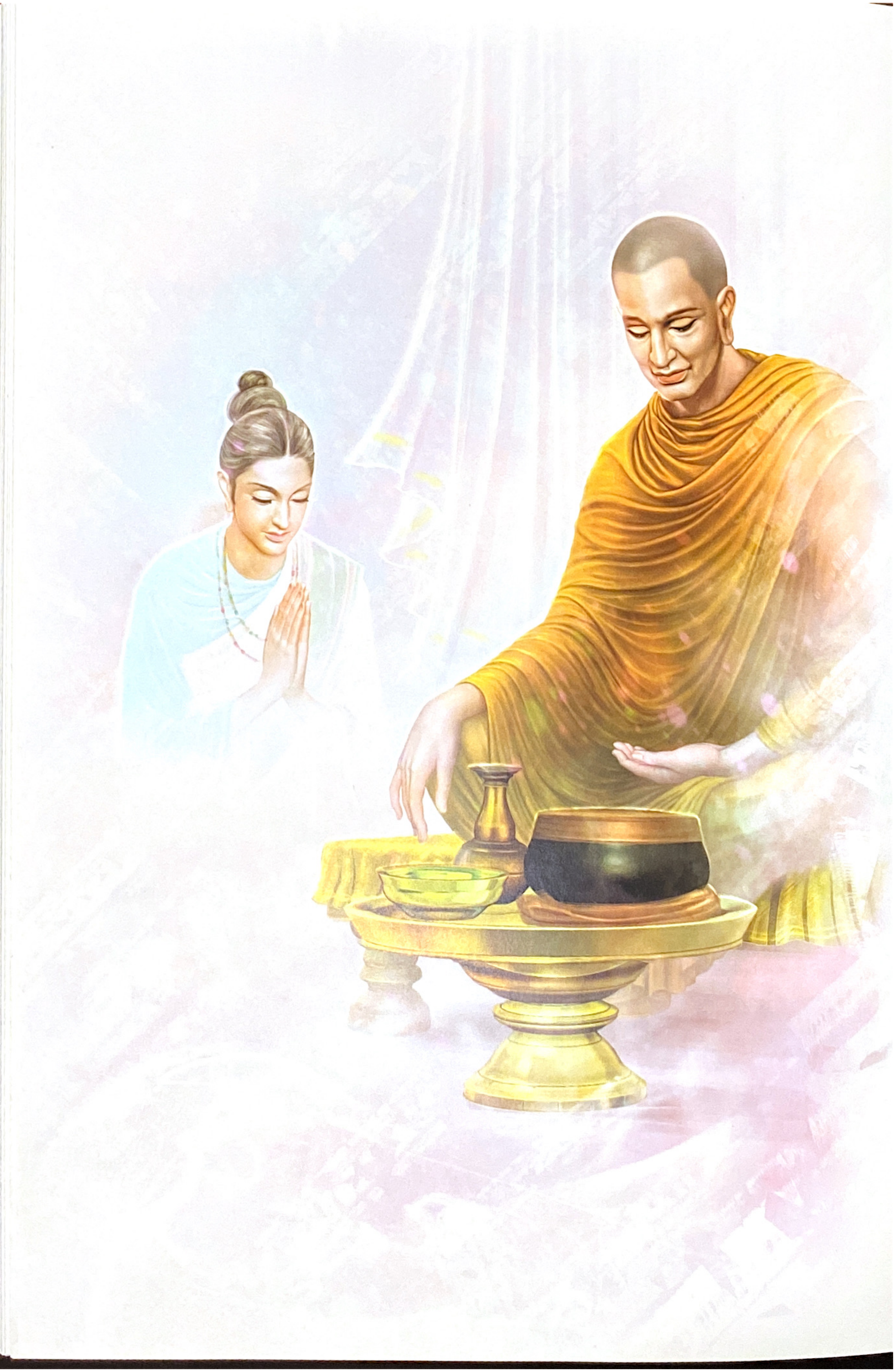
พระมหาบุรุษมิได้ทรงอาลัย ทรงละทิ้งข้าพเจ้าและฉันนอำมาตย์ แล้วเสด็จหลีกไป ข้าพเจ้าได้เลียพระบาททั้งสอง ซึ่งมีพระนขาสีแดงของพระองค์แล้วร้องไห้ มองดูพระมหาวีระผู้กำลังเสด็จไป

เพราะไม่ได้เห็นพระศากยบุตรผู้ทรงพระสิรินั้น ข้าพเจ้าก็ป่วยหนักและตายอย่างฉับพลัน ด้วยอานุภาพแห่งบุญนั้นแหละ ข้าพเจ้าจึงมาอยู่วิมานทิพย์นี้ เป็นสถานที่เพียบพร้อมด้วยกามคุณทุกอย่างในเทพนคร...

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าพระคุณเจ้าไปยังสำนักของพระศาสดา ขอพระคุณเจ้าจงกราบทูลถวายบังคมตามคำของข้าพเจ้าด้วยเถิด..."

ต่อมา เทพบุตรก็ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังธรรม ได้บรรลุธรรมจักษุ เป็นพระโสดาบัน

(ดู ขุ.วิ. ข้อ ๘๑ ,วิ.อ. ๕๖๓ -๕๗๑)

๙๙
ปีฐวิมาน
ผลแห่งการถวายตั่งของปีฐเทพธิดา

ผลทานไพบูลย์ เพราะจิตที่เลื่อมใส (=ศรัทธา+กุศลเจตนา) และผู้รับมีคุณมาก

ครั้งพุทธกาล พระเจ้าปเสนทิโกศลและพระนางมัลลิกาทรงถวาย**อสทิสทาน** ๗ วัน (ทานที่ไม่มีทานใดเสมอเหมือน เช่น มีช้างและบรรดาเจ้าหญิงเข้าร่วมพิธีถวาย) แด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์แล้ว

ท่านอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี และนางวิสาขามหาอุบาสิกา ก็ได้ถวายมหาทานที่ใกล้เคียงกับอสทิสทานนั้น คนละ ๓ วัน

ความยิ่งใหญ่แห่งอสทิสทานของพระเจ้าแผ่นดินโกศล ถูกกล่าวขวัญถึงไปทั่วชมพูทวีป (การถวายทานยิ่งใหญ่เช่นนี้จะมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้นในสมัยพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์) ประชาชนพากันวิพากษ์วิจารณ์ว่า *"ผลของการให้ทานจะเป็นไปตามจำนวนสิ่งของมากมายกระนั้นหรือ หรือผลของทานเป็นไปตามการบริจาคที่สมควรแก่ทรัพย์ของตน ๆ?"*

ภิกษุได้ฟังแล้วนำความนั้นมาเข้าเฝ้ากราบทูลแด่พระพุทธเจ้าขณะประทับในพระเชตวัน กรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ผลของทานมิได้มีเพราะวัตถุสิ่งของที่ให้เพียงอย่างเดียว ที่จริงแล้ว ผลของทานมีมาก เพราะ (๑) ความถึงพร้อมด้วยจิตที่เลื่อมใส (๒) และความถึงพร้อมแห่งเขต (ผู้รับเป็นทักขิไณยบุคคล, ผู้รับมีศีลมีกัลยาณธรรม)

เพราะฉะนั้น วัตถุที่ให้ ไม่ว่าจะเพียงข้าวหนึ่งกำมือ ผ้าเก่าสักผืน หญ้าให้ปูลาด หรือใบไม้ปูลาดถวาย หรือสมอดองน้ำมูตรเน่าก็ดี

เมื่อบุคคลมีจิตเลื่อมใสแล้วให้ (วัตถุทานเหล่านั้น) แก่ทักขิไณยบุคคล ทานนั้นก็มีผลมาก รุ่งเรืองมาก ไพศาลมาก” (วิมาน.อ.๙-๑๐)

พระพุทธดำรัสนี้แพร่กระจายไปทั่วชมพูทวีป หมู่มนุษย์ต่างให้ทานตามสมควรแก่ทรัพย์ของตน ให้แก่สมณพราหมณ์ คนอนาถา คนเดินทางไกล วณิพก และยาจกทั้งหลาย, มีการทำที่นั่งพักและตั้งตุ่มน้ำไว้หน้าเรือนของตน ๆ เป็นต้น

กุลธิดาชาวสาวัตถีคนหนึ่งก็ได้สดับคำสอนนี้ วันหนึ่ง นางเห็นพระเถระรูปหนึ่งมีอากัปกิริยาก้าวไป ถอยกลับ แลดูเหลียวมอง คู้แขน เหยียดแขน น่าเลื่อมใส มองดูชั่วแอก เดินบิณฑบาตอยู่ไกล ๆ จนมาหยุดอยู่หน้าเรือน นางเกิดความเลื่อมใสและความนับถือมาก จิตใจเกิดปีติโสมนัสเป็นล้นพ้น รีบออกไปนิมนต์ท่านเข้าไปในเรือน แล้วปูผ้าเนื้อละเอียดสีทองบนตั่งไหว้แล้วนิมนต์ให้ท่านนั่ง พระเถระนั่งลงบน**ตั่ง (ปีฐะ)** แล้ว นางยิ่งเลื่อมใส (บอกให้บิดามารดาร่วมกัน) นำอาหารที่ตนเองมีอยู่ตามอัตภาพออกมาถวายให้ท่านฉัน

ระหว่างที่ท่านฉันอยู่ นางก็ยืนใช้พัดๆ ถวาย จนท่านฉันเสร็จ

พระเถระกล่าวธรรมว่าด้วยทาน (การให้, การสละ) กุลธิดาพิจารณาธรรมตามไปก็เกิดปีติซาบซ่านทั่วสรรพางค์กาย **กล่าวถวายตั่งนั้นแก่พระเถระด้วย**

ต่อมา นางกุลธิดาล้มป่วยเป็นโรคอย่างหนึ่ง ตายแล้ว**เกิดเป็นเทพธิดา** (อรรถกถาระบุว่าเป็นเทพธิดา) ในวิมานทองขนาด ๑๒ โยชน์ ณ **สวรรค์ดาวดึงส์** มีนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ องค์เป็นบริวาร (ด้วยผลของทานกุศล) และด้วยผลของการถวายตั่ง เทพธิดาองค์นี้จึงมีบัลลังก์ทองเป็นยานพาหนะลอยไปในอากาศได้เร็ว เป็นบัลลังก์ที่มีเรือนยอด (มีรูปทรงเป็นซุ้ม) วิมานของเทพธิดานี้จึงเรียกว่า **ปีฐวิมาน** ตั่งมีสีทอง ด้วยเหตุที่ปูลาดผ้าสีทอง, บัลลังก์นี้ลอยไปได้เร็ว ด้วยเหตุครั้งถวายตั่งแล้วเกิดปีติมีกำลัง, ลอยไปได้ตามใจชอบ เพราะถวายในพระทักขิไณยบุคคลด้วยจิตชอบ, มีความงดงามน่าเลื่อมใส จากผลแห่งความเลื่อมใสอย่างยิ่ง

ถึงวันมหรสพครั้งหนึ่ง **ปีฐเทพธิดา**นั้นนุ่งผ้าทิพย์ นำนางเทพอัปสร ๑,๐๐๐ **ออกจากวิมานแล้วขึ้นสู่วิมานตั่ง** เข้าไปร่วมเล่นมหรสพในสวนนันทวัน พาหนะคือบัลลังก์ทอง

นั้น (วิมานตั่ง) มีแสงสว่างดุจพระจันทร์หรือพระอาทิตย์ลอยไปยังอุทยาน (อรรถกถาอธิบายว่า วิมานตั่งมีขนาด ๑ โยชน์ เกิดด้วยบุญของเทวดาองค์นี้ มีลักษณะคล้ายบัลลังก์, ทำให้เห็นภาพได้ว่า นอกจากมีวิมานที่อยู่แล้ว ยังมีวิมานตั่งสำหรับเดินทางด้วย)

ครั้งนั้น **พระมหาโมคคัลลานะ**จาริกมายังเทวโลก ปรากฏตัวอยู่ไม่ไกล ปีฐเทพธิดาเห็นแล้วรีบลงจากบัลลังก์เข้าไปกราบและยืนไหว้ พระเถระเป็นผู้มี**ยถากัมมูปคญาณ** (ปัญญารู้ความเป็นไปของสัตว์ตามอำนาจกรรม) เหมือนเห็นผลมะขามป้อมที่วางอยู่บนฝ่ามือ ฉะนั้น

ฝ่ายเทวดาทั้งหลายเมื่ออุบัติในเทวโลกแล้ว ส่วนมากย่อมรู้ตัวว่า *"เราจุติมาจากที่ใด เราทำกุศลกรรมใดไว้จึงอุบัติในที่นี้"*

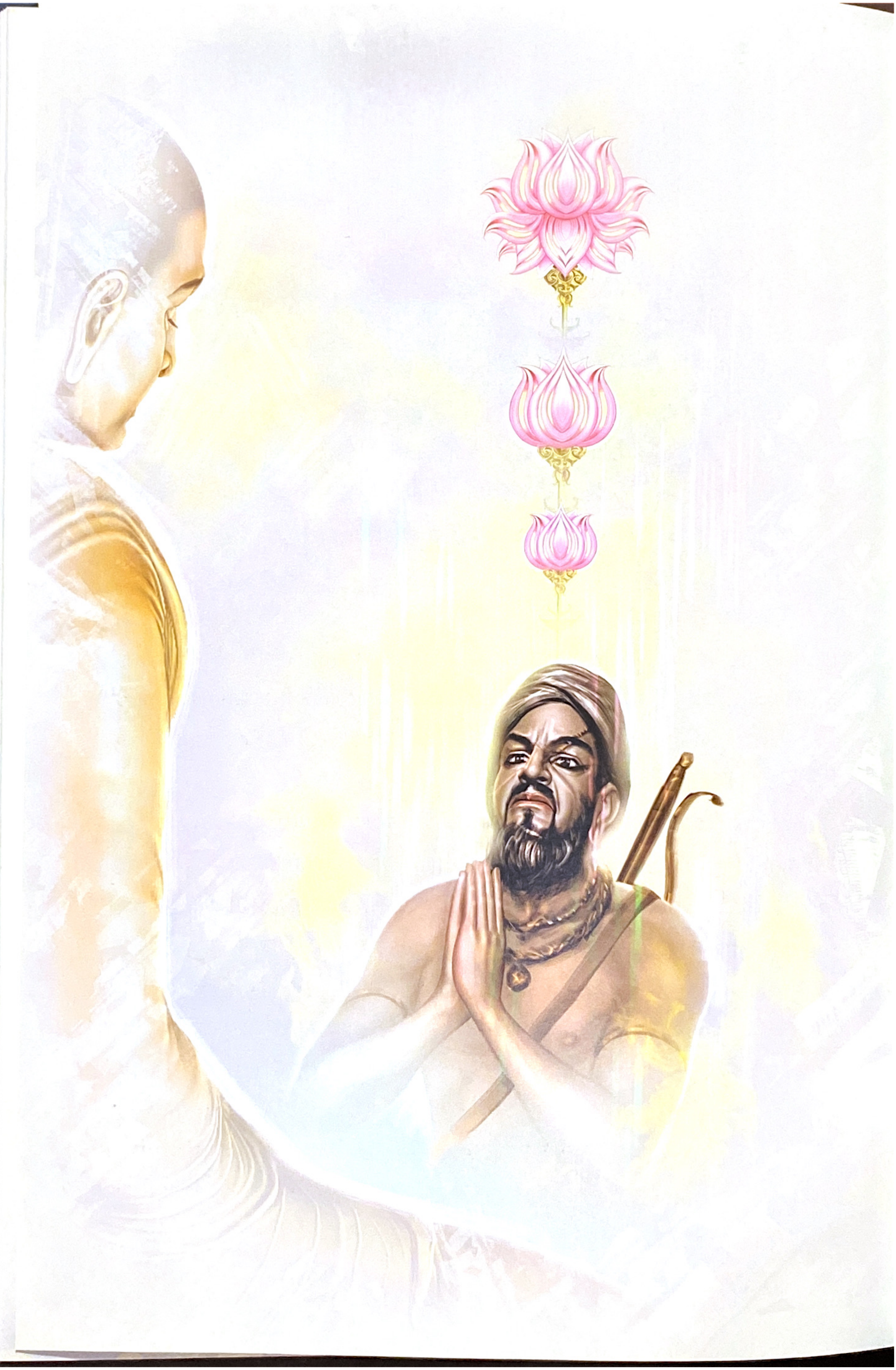
ถึงแม้จะรู้อยู่แล้วแต่พระมหาโมคคัลลานะก็ต้องการให้เทพธิดาองค์นี้กล่าวถึงกุศลกรรมที่กระทำไว้ ซึ่งทำให้ได้ทิพยสมบัติเหล่านี้ จึงถามว่า *"แน่ะเทพธิดาผู้มีร่างกายประดับสวยงามเอ๋ย วิมานตั่งทองของท่านสวยเหลือเกิน ไปได้รวดเร็วตามที่ท่านปรารถนา ท่านทำบุญอะไรมา จึงมีโภคะหลายอย่างที่น่ารักน่าใคร่ มีรัศมีสว่างไสวไปทุกทิศ?"*

นางเทพธิดาฟังคำถามแล้วเกิดปีติโสมนัสแรงกล้าเรียนตอบว่า

"ครั้งที่ดิฉันเป็นมนุษย์ ได้ถวายอาสนะแก่ภิกษุผู้มาถึงเรือน (=ถึงพร้อมด้วยกุศลเจตนาและบุคคลผู้รับทาน) อภิวาท ทำอัญชลี และถวายทานตามอัตภาพ เพราะบุญนั้นดิฉันจึงมีวรรณะ (=ความพิเศษงดงามของรูปกาย) เช่นนี้ โภคะทุกอย่างที่น่ารักจึงเกิดแก่ดิฉัน (=กามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ที่ได้ใช้สอยบริโภค, ทุกอย่างที่น่ารัก คือ ฐานะ ๑๐ ได้แก่ อายุ วรรณะ สุข ยศ อธิปไตย รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ)

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ดิฉันได้ทำบุญใดไว้ เพราะบุญนั้นแล ดิฉันจึงรุ่งเรืองด้วยอานุภาพ และมีวรรณะที่สว่างไสวไปทุกทิศอย่างนี้"

(ดู ขุ.วิ.ข้อ ๑,วิมาน.อ. ๙-๓๓)

๑๐๐
นายตัมพทาฐิกะ

เพชฌฆาตผู้ฆ่าโจรตลอด ๕๕ ปี...ตายแล้วเกิดในชั้นดุสิต

ชายหน้าตาอัปลักษณ์เข้าร่วมกับกลุ่มโจร ถูกทางการจับกุมได้ ยอมทรยศรับฆ่าเพื่อนโจร เพื่อตัวเองรอดตาย ทางการตั้งให้เป็นนายเพชฌฆาต

ครั้งพุทธกาล มีโจรกลุ่มใหญ่ประมาณ ๕๐๐ คน ทำการปล้นฆ่าและขโมย เป็นต้น เลี้ยงชีวิต (และเลี้ยงครอบครัว) พวกโจรจะซ่องสุมกันในป่ายามที่นัดหมายเข้าปล้น ได้ทรัพย์แล้วก็แยกย้ายอยู่กับครอบครัว (ภายในแคว้นมคธ)

ต่อมา มีชายผู้มีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียด คือ มีดวงตาเหลือกสีเหลือง มีเคราสีแดง พลัดหลงเข้ามาในป่าขณะพวกโจรประชุมกัน เขาแสดงความประสงค์ขอเข้าร่วมเป็นโจรด้วย โจรลูกน้องได้นำตัวเขาไปใกล้ๆ หัวหน้าโจรแล้วบอกว่า **"ท่านหัวหน้าครับ เจ้าคนนี้มันขอมาอยู่กับพวกเรา มันอยากจะเป็นโจร"** หัวหน้าโจรมองดูอย่างพินิจพิเคราะห์แล้วคิดว่า **"เจ้าหมอนี่หน้าตากักขฬะ มันคงอำมหิตพอที่จะตัดนมของแม่ ดูดเลือดในลำคอของพ่อได้ มันไม่ควรอยู่กับพวกเรา"** แล้วให้ลูกน้องไล่ออกไป

เขาถูกขับไล่แล้ว ก็ยังไม่ละความพยายามที่จะเข้ากลุ่มโจร วันหนึ่ง เขาไปพบเจอโจรคนสนิทของหัวหน้าโจร เขาก็กุลีกุจอปรนนิบัติจนโจรคนนั้นรู้สึกอยากให้เขาได้เป็นโจรดังหวังซะที จึงช่วยพูดให้หัวหน้าโจรยอมรับว่า **"นาย เจ้าเคราแดงหน้าตาน่าเกลียดคนนั้นมันดีนะนาย มันเก็บความลับได้ดี ทั้งมีน้ำใจช่วยเหลือผมอยู่เรื่อย ๆ นายโปรดรับมันมาเข้ากลุ่มเถิด ผมจะรับผิดชอบมันเอง"**

หัวหน้าโจรเห็นแก่ลูกน้องคนสนิท จึงรับเจ้าเคราแดงไว้ในกลุ่มโจร เจ้าเคราแดงก็เข้าร่วมปล้น ฆ่า แย่งชิงทรัพย์กับกลุ่มโจรเรื่อยมา

พระราชามคธ ทรงได้รับการร้องทุกข์จากประชาชนว่า *"มีกลุ่มโจรเที่ยวปล้นฆ่าไปตามเมืองในพระราชอาณาจักรของพระองค์"* พระราชาจึงทรงส่งพวกมือปราบร่วมไปกับชาวเมือง สืบหาสถานที่ๆ พวกโจรซ่องสุมกัน พบแล้วได้ปิดล้อมจับกุมตัวโจรได้ทั้งหมด

มหาอำมาตย์วินิจฉัยคดีแล้ว **พิพากษาให้ตัดหัวพวกโจรด้วยขวาน** แต่ในเมืองนี้ไม่มีนายเพชฌฆาต พวกอำมาตย์ให้ชาวเมืองหาผู้ที่จะประหารชีวิตพวกโจร

ชาวเมืองประกาศหาอาสาสมัครฆ่าโจร แต่ไม่มีใครรับทำหน้าที่เลย ชาวเมืองจึงยื่นข้อเสนอให้หัวหน้าโจรฆ่าพวกลูกน้องทั้งหมดด้วยขวาน แลกกับการที่จะได้รับการละเว้นชีวิต แต่หัวหน้าโจรไม่รับ แม้พวกโจรที่เป็นลูกน้องอีก ๔๙๙ คน ก็ไม่มีใครรับทำหน้าที่

พวกเขาจึงถามนาย**ตัมพทาฐิกะ** (ผู้มีเคราแดง) ผู้ตาเหลือกคนนั้น ปรากฏว่า เขารับข้อเสนอจะฆ่าพวกโจรพรรคพวกของเขาเอง แลกกับการที่ตนจะมีชีวิตอยู่...แล้วเขาก็ใช้ขวาน**ตัดคอโจร**ทีละคนด้วยการบั่นคอเพียงครั้งเดียวคอก็ขาด เขารอดชีวิตและได้รับความนับถือจากชาวเมืองว่าเป็นผู้ทำให้พวกเขาปลอดภัยจากโจร

ต่อมามีคดีโจรเที่ยวปล้นฆ่าชิงทรัพย์อีก ชาวเมืองจับโจรได้จำนวนมาก พวกอำมาตย์วินิจฉัยให้ฆ่าตัดศีรษะอีก ชาวเมืองจึงนึกถึงนายตัมพทาฐิกะ และไปตามเขามาให้ทำหน้าที่ฆ่าโจรเหล่านั้น เขาฆ่าทั้งหมดแล้ว ชาวเมืองเสนอให้ฝ่ายราชการแต่งตั้งเขาเป็นนายเพชฌฆาตประจำเมือง ซึ่งราชการก็แต่งตั้งเขาตามที่ชาวเมืองเรียกร้อง

เป็นเพชฌฆาตฆ่าโจรอยู่นาน ๕๕ ปี ได้ถวายทานแด่พระสารีบุตร ในวันพ้นหน้าที่

นายตัมพทาฐิกะทำหน้าที่เพชฌฆาตฆ่าโจรประจำเมืองนี้อยู่นานถึง ๕๕ ปี ฆ่าโจรไปมากกว่า ๒,๐๐๐ คน...เวลาผ่านไป อายุเขามากขึ้น ๆ เขาไม่อาจบั่นคอโจรให้ขาด

ได้เพียงครั้งเดียวเหมือนที่เคยทำ ต้องฟันซ้ำ ๒-๓ ครั้ง ทำให้โจรทุกข์ทรมานมาก พวกญาติ ๆ ของโจรก็ประณามว่าทารุณโหดร้าย ทางราชการจึงปลดเขาออกจากหน้าที่

ตลอดเวลาที่เขาทำหน้าที่ **"โจรฆาตกรรม"** ๕๕ ปีนั้น เขาไม่เคยได้ดูแลตัวเองให้ดีใน ๔ เรื่องเลย คือ

๑. ไม่เคยได้นุ่งห่มผ้าใหม่

๒. ไม่เคยได้ดื่มยาคูเจือน้ำนม ปรุงด้วยเนยใสสดใหม่

๓. ไม่เคยได้สวมมาลัยดอกมะลิ

๔. ไม่เคยได้ลูบไล้ทาด้วยของหอม

วันที่เขาพ้นตำแหน่ง เขาจึงร้องขอของ ๔ อย่างนี้แก่ชาวเมืองว่า *"ท่านทั้งหลายของจงหุงยาคูเจือน้ำนมให้เรา..."* จากนั้น เขาให้คนถือเครื่องนุ่งห่มใหม่ มาลัยดอกมะลิ และเครื่องลูบไล้หอม ติดตามไปยังท่าน้ำ ลงอาบน้ำ ขึ้นจากน้ำแล้วนุ่งห่มผ้าใหม่ ประดับด้วยดอกมะลิทาร่างกายด้วยของหอม เดินกลับมานั่งอยู่บนเรือนที่มียาคูเจือน้ำนม ปรุงด้วยเนยใสสดหอมกรุ่นตั้งอยู่

วันนั้น **พระสารีบุตรเถระออกจากสมาบัติ** (ท่านไม่ได้ระบุว่าเป็นผลสมาบัติ หรือนิโรธสมาบัติ) แล้วพิจารณาดูว่า เราจะไปบิณฑบาตที่ไหนหนอ? ก็พบเห็นนายตัมพทาฐิกะกำลังจะบริโภคยาคูเจือน้ำนมและเนยใสสด ท่านใคร่ครวญว่า ถ้าเราไปปรากฏตัว เขาจะถวายยาคูนั้นหรือไม่? ก็พบว่าเขามีศรัทธาจะถวาย ๆ แล้วเขาจะได้สมบัติ (สวรรค์สมบัติ) พระเถระจึงห่มจีวร ถือบาตรมาปรากฏตัวหยุดยืนอยู่ที่หน้าประตูเรือนของเขา

ขณะนั้น นายตัมพทาฐิกะกำลังล้างมือเพื่อจะเริ่มดื่มยาคู เขาเหลือบเห็นพระผู้เป็นเจ้าแล้วก็เกิดจิตเลื่อมใส คิดว่า *"ชีวิตเราผูกติดกับการฆ่าพวกโจรมานานมาก เราฆ่าคนจำนวนเป็นพัน วันนี้ตั้งใจจะนั่งดื่มยาคูที่เราไม่ได้ดื่มมานาน กลับมีพระผู้เป็นเจ้ามายืนถือบาตรอยู่หน้าเรือน เราควรจะถวายยาคูแก่ท่าน ถือเป็นโอกาสดีที่เราพ้นจากความหม่นหมองในวันนี้ด้วย"*

เขาลุกเดินออกไปหน้าประตูเรือน ไหว้แล้วกล่าวนิมนต์ให้พระสารีบุตรเข้าไปนั่งในเรือน...เมื่อท่านนั่งแล้ว เขานำยาคูเจือน้ำนมใส่ลงในบาตร ราดเนยใสใหม่ลงเบื้องบนข้าวยาคู (ยาคูมีมากมิได้ถวายทั้งหมด) นิมนต์ให้ท่านฉัน ระหว่างที่ท่านฉัน เขาก็ยืนพัดให้ท่าน

เขาพัดไปมองพระเถระฉันไป ใจเขาก็นึกอยากกินยาคูบ้าง เพราะไม่เคยได้บริโภคมานาน พระสารีบุตรกำหนดรู้ใจเขาแล้ว กล่าวว่า **"อุบาสก ท่านหยุดพัดเถอะ ไปนั่งดื่มยาคูเถิด"** เขาจึงส่งพัดให้คนอื่นพัดให้พระเถระ ตัวเองก็ไปนั่งดื่มยาคู พระเถระกล่าวกับผู้กำลังพัดอยู่ว่า **"จงไปพัดให้อุบาสกเถิด"** บุรุษคนนั้นจึงไปพัดให้แก่นายตัมพทาฐิกะ

ฟังธรรมแล้ว เจริญวิปัสสนาเห็นไตรลักษณ์... ถูกแม่โคขวิด ตายแล้วเกิดในสวรรค์ดุสิต

เขานั่งดื่มยาคูจนอิ่มแล้ว ลุกขึ้นมาพัดให้พระสารีบุตรอีก จากนั้น นำบาตรไปล้างแล้วส่งให้ท่าน พระสารีบุตรเริ่มกล่าวอนุโมทนาทาน แต่เขามีจิตฟุ้งซ่านกระสับกระส่าย ฟังธรรมได้ไม่ปะติดปะต่อ พระเถระสังเกตเห็นแล้วถามเขาว่า *"อุบาสก เหตุใด ท่านจึงไม่อาจฟังธรรมโดยสงบได้?"* นายตัมพทาฐิกะตอบว่า **"ท่านผู้เจริญ กระผมทำกรรมอันหยาบช้ามานานมาก มีคนตายเป็นจำนวนมาก กระผมมัวคิดถึงความไม่ดีของผมอยู่ จึงไม่อาจมีใจไปตามคำสอนได้"**

พระสารีบุตรคิดว่า *"เขามัวคิดถึงแต่การฆ่าคน เราต้องหาอุบายให้เขาเลิกคิด เขาจะได้เข้าใจธรรม"* จึงถามเขาว่า *"อุบาสก กรรมหยาบช้านั้น ท่านทำตามใจชอบ หรือว่าท่านถูกคนอื่นใช้ให้ท่านทำเล่า?"* เขาตอบว่า *"ท่านผู้เจริญ พระราชามีพระราชโองการให้กระผมทำขอรับ"* ถามว่า *"เมื่อเป็นอย่างนั้น อกุศลจะมีแก่อุบาสกได้อย่างไรเล่า?"*

นายตัมพทาฐิกะเป็นคนที่ค่อนข้างเขลา (มีปัญญาเบาบาง) ฟังแล้วเกิดความเข้าใจว่า *"อกุศลไม่มีแก่เรา เราไม่ได้ทำบาป"* จึงกล่าวว่า *"ท่านผู้เจริญ กระผมสบายใจขึ้นแล้ว ขอท่านจงกล่าวธรรมเถิด ขอรับ"*

พระเถระกล่าวธรรมต่อ จิตใจเขาไม่ฟุ้งซ่าน จิตเป็นสมาธิดี ฟังธรรมไป ปฏิบัติตามไป ก็ได้**อนุโลมิกขันติ** (วิปัสสนาเห็นไตรลักษณ์ในสังขาร แต่ยังไม่บรรลุถึงอริยมรรคอริยผล) จบเทศนาแล้ว พระสารีบุตรก็ลุกเดินออกจากเรือนไป นายตัมพทาฐิกะเดินตามออกมาส่งพระเถระยังหน้าประตูเรือน ขณะที่เขากำลังจะเดินกลับเข้าบ้าน ก็มีนางยักษิณีตนหนึ่งแปลงร่างมาในเพศแม่โคนม วิ่งเข้ามาขวิดจนตาย **เขาตายแล้วเกิดในสวรรค์ดุสิต**

วันต่อมา ภิกษุทั้งหลายสนทนากันอยู่ในพระเวฬุวันมหาวิหาร เขตกรุงราชคฤห์ ว่า *"นายเพชฌฆาตผู้ฆ่าโจรมานาน ๕๕ ปี วันที่พ้นจากตำแหน่งก็ได้ถวายอาหารแก่พระสารีบุตรเถระ และเขาก็ตายในวันเดียวกันเลย เขาตายแล้วเกิดที่ไหนหนอ?"* พระพุทธเจ้าเสด็จมาพอดี ทรงทราบเรื่องที่กำลังสนทนากันแล้ว ตรัสว่า **"ภิกษุทั้งหลาย เขาเกิดในดุสิตบุรี"**

พวกภิกษุทูลถามย้ำอีกครั้งว่า *"อะไรกันพระพุทธเจ้าข้า เขาฆ่าคนมานานมาก แต่พระองค์กลับตรัสว่า เขาตายแล้วเกิดอยู่ในเทพวิมานชั้นดุสิต?"*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"อย่างนั้นจริงภิกษุทั้งหลาย อดีตนายเพชฌฆาตได้กัลยาณมิตรใหญ่ เขาฟังพระธรรมเทศนาจากพระสารีบุตร ทำอนุโลมญาณให้เกิดขึ้นได้ จุติ (ตาย) จากโลกนี้แล้วอุบัติในวิมานดุสิต"** ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า *"ส่วนมากคำกล่าวอนุโมทนามักจะไม่มีเนื้อความลึกซึ้งนัก ทั้งเขาก็ทำอกุศลกรรมไว้มาก แต่เหตุไร เขาจึงยังคุณวิเศษนั้นให้เกิดขึ้นได้?"* ตรัสตอบว่า *"ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ดูที่จำนวนธรรมที่กล่าวว่ามากหรือน้อย เพราะแม้จะกล่าวเพียงคำเดียว แต่เป็นวาจามีประโยชน์ ก็ย่อมประเสริฐแท้"* แล้วตรัสพระคาถาว่า

"กล่าววาจาตั้งพัน...แต่ไม่ประกอบด้วยบทที่เป็นประโยชน์
ไซร้ บทที่เป็นประโยชน์เพียงบทเดียว ซึ่งทำให้ผู้ฟังสงบระงับได้
ประเสริฐกว่า"

(ดู ขุ.ธ.ข้อ ๑๘, ธ.อ.๒/๓๔๖-๓๕๑)

ลักษณะคนฟังธรรม ๓ ประเภท

๑. **ปัญญาเหมือนหม้อคว่ำ (อวกุชฺชปญฺโญ)** คือ บุคคลบางคนไปวัด เพื่อฟังธรรมเป็นประจำ แต่ไม่ใส่ใจอะไรเลย เหมือนเทน้ำลงบนหม้อคว่ำ ไม่อาจเก็บน้ำไว้ได้

๒. **ปัญญาเหมือนหน้าตัก (อุจฺฉงฺคปญฺโญ)** คือ ไปวัดฟังธรรม ใส่ใจขณะนั่งฟัง ลุกไปแล้วไม่ใส่ใจ เปรียบเหมือนคนวางของเคี้ยวต่าง ๆ ไว้บนหน้าตัก แล้วเผลอลุกขึ้น ของทั้งหลายย่อมตกอยู่ในที่นั้น,

๓. **ปัญญาเหมือนหม้อหงาย (ปุถุปญฺโญ)** คือ ผู้ไปวัดเพื่อฟังธรรม ใส่ใจทั้งขณะฟังและหลังฟัง เป็นดุจหม้อหงาย เมื่อเทน้ำลง ย่อมเก็บน้ำไว้ได้

องฺ.ติก.อวกุชชิตสูตร ข้อ ๔๖๙, มจร.ข้อ ๓๐

ISBN : 978-616-03-0791-3
9 786160 307913

สื่อสารข้อมูลที่.....
www.thammasapa.com mobile : 089-210-5133

ขอกราบขอบพระคุณแด่ทุกท่านที่สนับสนุนและสมทบการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มนี้
โปรดช่วยอุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์หนังสือ นิทานบำเพ็ญบุญ ๑๐๐ เรื่อง ราคาเล่มละ ๘๐๐ บาท